Modern Klasikler Dizisi - 95

W. SOMERSET MAUGHAM

İNSANIN ESARETİ

İngilizce aslından çeviren:
TÜLİN ER

TÜRKİYE İŞ BANKASI
Kültür Yayınları

3. basım

W. SOMERSET MAUGHAM
İNSANIN ESARETİ

ÖZGÜN ADI
OF HUMAN BONDAGE

COPYRIGHT © THE ROYAL LITERARY FUND
ANATOLIALIT AJANSI KANALIYLA ALINMIŞTIR

ÇEVİREN
TÜLİN ER

© TÜRKİYE İŞ BANKASI KÜLTÜR YAYINLARI, 2014
SERTİFİKA NO: 40077

EDİTÖR
GAMZE VARIM

GÖRSEL YÖNETMEN
BİROL BAYRAM

DÜZELTİ
MEHMET CELEP

GRAFİK TASARIM VE UYGULAMA
TÜRKİYE İŞ BANKASI KÜLTÜR YAYINLARI

I. BASIM NİSAN 2017, İSTANBUL
3. BASIM OCAK 2020, İSTANBUL

ISBN 978-605-295-026-5

BASKI: AYHAN MATBAASI
Mahmutbey Mah. 2622. Sokak No:6/31 Bağcılar/İstanbul
Tel. (0212) 445 32 38 Sertifika No: 44871

Bu kitabın tüm yayın hakları saklıdır.
Tanıtım amacıyla, kaynak göstermek şartıyla yapılacak kısa alıntılar dışında gerek metin, gerek görsel malzeme yayınevinden izin alınmadan hiçbir yolla çoğaltılamaz, yayımlanamaz ve dağıtılamaz.

TÜRKİYE İŞ BANKASI KÜLTÜR YAYINLARI
İstiklal Caddesi, Meşelik Sokak No: 2/4 Beyoğlu 34433 İstanbul
Tel. (0212) 252 39 91
Faks (0212) 252 39 95
www.iskultur.com.tr

Modern
Klasikler
Dizisi -95

W. Somerset Maugham

İnsanın Esareti

İngilizce aslından
çeviren: Tülin Er

TÜRKİYE İŞ BANKASI
Kültür Yayınları

Önsöz

Bu çok uzun bir roman ve bir önsöz yazarak onu daha da uzattığım için kendimden utanıyorum. Bir yazar muhtemelen kendi kitabı hakkında en yerinde yazıyı yazabilecek son kişidir. Bu hususta, ünlü Fransız yazar Roger Martin du Gard, Marcel Proust'la ilgili öğretici bir hikâye anlatır. Proust belli bir Fransız dergisinde büyük romanına ilişkin önemli bir makale yayımlanmasını istemiş ve bunu kimsenin ondan iyi yazamayacağı düşüncesiyle oturup kendisi yazmıştı. Ardından genç bir edebiyatçı arkadaşından, makaleye kendi adını koyup editöre götürmesini istemiş. Genç adam bunu yapmış, ama birkaç gün sonra editör onu çağırmış. "Makalenizi geri çevirmek zorundayım," demiş ona. "Eserine ilişkin böyle baştan savma ve soğuk bir eleştiri basarsam Marcel Proust beni asla affetmez." Yazarlar her ne kadar ürünleri konusunda hassas ve olumsuz eleştirilere gücenme eğiliminde olsalar da kendilerinden memnun oldukları da nadirdir. Büyük zaman harcayıp sıkıntıya katlandıkları eserin kendi kafalarındakini anlatma konusunda nasıl yetersiz kaldığının farkındadırlar ve bunu düşündüklerinde, hoşnutlukla bakabilecekleri pasajlardan memnun olmaktansa, aktarmak istediklerini kendi bütünlüğü içinde ifade edemedikleri için sinirlenirler. Hedefleri mükemmelliktir ve büyük bir üzüntüyle, buna erişemediklerinin farkındadırlar.

Bu yüzden, kitabımın kendisiyle ilgili hiçbir şey söylemeyeceğim ama bu satırları okuyan okura, romanların geçtikleri süreç gereğince, artık uzun bir geçmişe sahip olan bir romanın nasıl yazıldığını anlatarak kendimi tatmin edeceğim ve bu süreç ilgisini çekmezse okurun affına sığınıyorum. Onu ilk kez yirmi üç yaşındayken, St. Thomas Hastanesi'ndeki beş yıllık eğitimimin ardından tıp doktoru olarak diplomamı aldıktan sonra, hayatımı yazar olarak kazanma niyetiyle Sevilla'ya gittiğimde yazdım. Kitabın o zamanlar yazdığım taslağı hâlâ duruyor, ama daktiloya çekildikten sonraki halini düzelttiğimden bu yana dönüp bakmadım ve onun çok ham olduğuna eminim. Onu, ilk kitabımı (hâlâ bir tıp öğrencisiyken, *Liza of Lambeth* adında bir roman yazmıştım ve o zamanlar bu kitap belli bir başarı kazanmıştı) yayımlayan Fisher Unvin'e gönderdim ama bana karşılığında istediğim yüz sterlini vermeyi reddetti ve daha sonra gönderdiğim yayıncıların hiçbiri de romanı hiçbir şekilde istemedi. Bu durum o zamanlar beni endişelendirmişti, ama artık şanslı olduğumu biliyorum; çünkü şayet onlardan biri kitabımı (adı *Stephen Carey'nin Sanatçı Mizacı* idi) kabul edecek olsa, hakkını veremeyecek kadar genç olduğum bir konuyu kaybedecektim. Anlattığım olaylara, onları iyi bir şekilde değerlendiremeyecek kadar uzak değildim ve daha sonra nihayet yazdığım kitabı zenginleştiren pek çok deneyim henüz başımdan geçmemişti. Ne de bildiğin şeyi yazmanın, bilmediğini yazmaktan daha kolay olduğunu öğrenmiştim. Örneğin, kahramanımı Almanca öğrensin diye (bizzat yaşadığım) Heidelberg'e göndermek yerine, Fransızca öğrensin diye (sadece zaman zaman ziyaret ettiğim bir yer olarak bildiğim) Rouen'a göndermiştim.

Böylece reddedilerek, yazdığım kitap taslağını bir kenara koydum. Yayımlanan başka romanlar, ayrıca oyunlar yazdım. Bu zaman zarfında çok başarılı bir oyun yazarı oldum ve hayatımın geri kalanını tiyatroya adamaya karar verdim.

Ama bunu içimden gelen bir güçle yapmadığım için kararlarım boşunaydı. Mutluydum, refah içindeydim, meşguldüm. Kafamın içi yazmak istediğim oyunlarla doluydu. Bana istediğim her şeyi sunmayan bu başarı mıydı, yoksa bundan doğan doğal tepki miydi bilmiyorum, ama dönemin en popüler oyun yazarı olarak kendime sağlam bir yer edinir edinmez, geçmiş yaşamımın bereketli hatıralarını yeniden saplantı haline getirmeye başladım. Uykumda, yürüyüşlerimde, provalarda, partilerde öyle üstüme çörekleniyor, bana öyle yük oluyorlardı ki onlardan kurtulmanın tek bir yolu bulunduğuna, bunun da onları kâğıda yazmak olduğuna karar verdim. Birkaç yıl boyunca dramanın gerekliliklerine boyun eğdikten sonra, romanın sunduğu engin özgürlüğün özlemini çekiyordum. Kafamdaki romanın uzun bir eser olacağını biliyor ve rahatsız edilmek istemiyordum, bu yüzden yönetmenlerin bana hevesle önerdikleri sözleşmeleri geri çevirdim ve geçici olarak sahneden uzaklaştım. O zaman otuz yedi yaşındaydım.

Meslek olarak yazarlığı seçtikten sonra nasıl yazılacağını öğrenmek için çok zaman harcamış, üslubumu geliştirme gayretimde kendimi çok yorucu bir eğitime tabi kılmıştım. Ama oyunlarım sahnelenmeye başladıktan sonra bu çabaları bırakmıştım ve yeniden yazmaya başladığımda farklı bir amacım vardı. Eskiden başarmak için çok emek harcadığım nafile çabalar nedeniyle artık süslü cümleler ve yoğun bir yapı aramıyordum; aksine sadelik ve basitlik arıyordum. Mantıklı sınırlar çerçevesinde söylemeyi o kadar istiyordum ki saçıp savuracak kelimelerimin olmadığını hissettim ve artık sadece anlamı netleştirmek için gerekenleri kullanma yolunu benimsedim. Süslemeye ayıracak alanım yoktu. Tiyatroda edindiğim deneyim bana özlü olmanın değerini öğretmişti. İki yıl boyunca ara vermeden çalıştım. Kitabıma ne isim vereceğimi bilemiyordum ve uzun süre, bana münasip görünen ve İşaya'dan bir alıntı olan *Küllerden Gelen*

Güzellik'i (*Beauty from Ashes*) keşfettim; ama bu başlığın yakın zamanda kullanıldığını öğrenince başka bir tane aramaya mecbur kaldım. Sonunda Spinoza'nın *Etika*'sındaki kitaplardan birinde karar kıldım ve romanıma *İnsanın Esareti** adını verdim. Aklıma gelen ilk başlığı kullanamadığım için kendimi bir kez daha şanslı sayıyorum.

İnsanın Esareti bir otobiyografi değil ama otobiyografik bir roman; gerçekle kurgu birbirinden ayrılamaz biçimde iç içe geçmiş durumda; duygular bana ait, ama bütün olaylar burada aktarıldığı biçimde gerçekleşmedi ve bazıları da kahramanıma benim hayatımdan değil de, yakın olduğum insanların hayatından geçti. Kitap benim istediğim noktaya ulaştı ve dünyaya (korkunç bir savaşın ortasında zor günler geçiren ve bir kurgu karakterin maceralarına kulak asamayacak kadar kendi ıstırapları ve korkularıyla meşgul bir dünyaya) sunulduğunda, bana eziyet eden acılardan ve mutsuz hatıralardan kurtulduğumu hissettim. Çok iyi eleştiriler aldı; Theodore Dreiser *The New Republic* için, yazdığı her şeyi dikkate değer kılan bir zekâ ve duygudaşlıkla uzun bir eleştiri kaleme aldı; ama çoğu romanın gittiği yolu izleyecek ve çıktıktan sonra birkaç ay içinde unutulacak gibi görünüyordu. Ama nasıl bir tesadüf neticesi bilemiyorum, yayımlanışından birkaç yıl sonra ABD'deki pek çok seçkin yazarın dikkatini çekti ve basında sürekli ondan bahsetmeleri kamuoyunun dikkatini romana çekti. Bu yazarlar sayesinde kitap yeniden doğmuş oldu ve uzun yılların ardından gittikçe artan bir başarıyı sürdürdüğü için onlara teşekkür etmeliyim.

* Bu başlık seçiminde, Spinoza'nın *Ethica* adlı yapıtının Çiğdem Dürüşken çevirisiyle Kabalcı Yayınları'ndan çıkan Eylül 2011, I. Basımı (s. 513) esas alınmıştır. (ç.n.)

1

Gün gri ve kasvetli bir ışıkla aydınlandı. Bulutlar ağır ağır salınıyordu; havada karın gelişini haber veren bir soğukluk, rutubet vardı. Bir kadın hizmetkâr, bir çocuğun uyuduğu odaya girip perdeleri açtı. Düşünmeksizin karşıdaki sütunlu girişi olan alçı sıvalı eve baktı, sonra da çocuğun yatağına yöneldi.

"Philip, uyan," dedi.

Yatak örtüsünü çekti, onu kollarına alıp alt kata taşıdı. Çocuk uykuyla uyanıklık arasındaydı.

"Annen seni istiyor."

Bir kat aşağıdaki bir odanın kapısını açtı, çocuğu bir kadının yattığı yatağa doğru götürdü. Bu onun annesiydi. Kadın kollarını uzattı, çocuk yanına sokuldu. Neden uyandırıldığını sormadı. Kadın çocuğu gözlerinden öptü; ince, küçük elleriyle beyaz pazen geceliğinin üstünden onun sıcak bedenini hissetti. Çocuğa daha sıkı sarıldı.

"Uyanamadın mı canım?" dedi.

Sesi o kadar zayıftı ki şimdiden uzak bir mesafeden geliyor gibiydi. Çocuk cevap vermedi, ama huzurla gülümsedi. Büyük, sıcak yatakta, onu saran bu yumuşak kolların arasında çok mutluydu. Annesine sarılıp yatarken daha çok kıvrıldı ve uyku mahmurluğuyla onu öptü. Bir an gözlerini kapatıp hemen uykuya daldı. Doktor onlara doğru yürüyüp yatağın yanında durdu.

"Ah, hemen almayın onu benden," diye sızlandı kadın.

Doktor cevap vermeden, ciddi bir ifadeyle baktı ona. Çocuğu yanında daha fazla tutamayacağını bilen kadın onu tekrar öptü; elini küçük bedeninde ayaklarına gelinceye kadar gezdirdi; sağ ayağını avucuna alıp o beş küçük ayak parmağını hissetti; daha sonra elini yavaşça sol ayağa geçirdi. Hıçkırıklara boğuldu.

"Neyiniz var?" dedi doktor. "Yorgunsunuz."

Kadın konuşamayıp başını sağa sola salladı, gözyaşları yanaklarından süzülüyordu. Doktor eğildi.

"Bırakın da alayım onu."

Onun bu isteğine karşı koyamayacak kadar zayıf düşmüş olan kadın çocuğu bıraktı. Doktor oğlanı bakıcısına geri verdi.

"Onu yeniden yatağına yatırsanız iyi olur."

"Peki, efendim."

Hâlâ uyuyan küçük oğlan odadan çıkarıldı. Şimdi annesi kederle hıçkıra hıçkıra ağlıyordu.

"Ne olacak benim zavallı evladıma?"

Bakıcı kadın onu sakinleştirmeye çalıştı; az sonra yorgunluk yüzünden ağlaması dindi. Doktor, üstünde bir havlunun altında ölü doğmuş bir çocuğun bedeni bulunan, odanın öbür ucundaki masaya gitti. Havluyu kaldırıp baktı. Önünde paravan bulunduğundan yataktan bakınca görülemiyordu, ama kadın onun ne yaptığını tahmin etti.

"Kız mıydı, oğlan mıydı?" diye fısıldadı kadın hemşireye.

"Bir oğlan daha."

Kadın cevap vermedi. Biraz sonra çocuğun bakıcısı gelip yatağa yaklaştı.

"Küçükbey Philip hiç uyanmadı," dedi.

Bir duraksama oldu. Ardından doktor hastasının nabzını tekrar dinledi.

"Şimdilik yapabileceğim başka bir şey olduğunu sanmıyorum," dedi. "Kahvaltıdan sonra tekrar uğrayacağım."

"Sizi geçireyim efendim," dedi çocuğun bakıcısı.

Konuşmadan alt kata indiler. Hole varınca doktor durdu.

"Bayan Carey'nin kayınbiraderini çağırdınız, değil mi?"

"Evet efendim."

"Buraya ne zaman varacağını biliyor musunuz?"

"Hayır efendim, telgraf bekliyorum."

"Peki ya küçük çocuk? Buradan uzaklaşsa iyi olur diye düşünüyorum."

"Bayan Watkin onu alacağını söyledi, efendim."

"O kim?"

"Oğlanın vaftiz annesi efendim. Sizce Bayan Carey bunu atlatabilecek mi efendim?"

Doktor başını iki yana salladı.

2

Aradan bir hafta geçmişti. Philip, Bayan Watkin'in Onslow Gardens'daki evinin misafir odasında, yerde oturuyordu. Tek çocuktu ve kendi kendine oynamaya alışkındı. Oda masif mobilyalarla doluydu, her kanepede üç büyük yastık vardı. Her berjer koltukta ise bir yastık bulunuyordu. Çocuk tüm bunları kullanarak, hafif ve taşınması kolay küçük yaldızlı sandalyelerin de yardımıyla, perdelerin arkasında gizlenen Kızılderililerden saklanmasını sağlayacak özenli bir mağara kurmuştu kendisine. Kulağını yere koyup çayırda hızla yol alan buffalo sürüsünü dinledi. O sırada kapının açıldığını duyup fark edilmemek için nefesini tuttu; ama kuvvetli bir el bir sandalyeyi çekti ve yastıklar yere düştü.

"Seni yaramaz çocuk, Bayan Watkin sana çok *kızacak*."

"Merhaba Emma!" dedi çocuk.

Bakıcı eğilip onu öptü, ardından yastıkları silkeleyip yerlerine yerleştirmeye koyuldu.

"Eve mi gidiyorum?" diye sordu.

"Evet, seni almaya geldim."

"Yeni elbise giymişsin."

Yıl bin sekiz yüz seksen beşti ve bakıcı, eteğini kabarık gösteren bir jüpon giymişti. Siyah kadife elbisesinin kolları dar, omuzları düşüktü; etekte üç büyük farbala vardı. Kadife çizgileri olan siyah bir bone takmıştı. Emma tereddüt etti. Beklediği soru gelmemişti, bu yüzden hazırlandığı cevabı veremiyordu.

"Annenin nasıl olduğunu sormayacak mısın?" dedi nihayet.

"Ah, unuttum. Annem nasıl?"

Artık hazırdı.

"Annen gayet iyi ve mutlu."

"Oh, çok sevindim."

"Annen uzaklara gitti. Onu bir daha göremeyeceksin."

Philip onun ne demek istediğini anlamadı.

"Neden?"

"Annen artık cennette."

Kadın ağlamaya başladı, pek bir şey anlamamakla birlikte Philip de ağladı. Sarıya çalan kumral saçları ve geniş yüz hatları olan Emma uzun boylu, iri kemikli bir kadındı. Devonshire'dan gelmişti ve uzun yıllar Londra'da çalışmış olmasına rağmen belirgin aksanını hiç kaybetmemişti. Gözyaşları duygusallığını artırdı, küçük oğlanı göğsüne bastırdı. Dünyadaki koşulsuz tek sevgiden yoksun kaldığı için bu çocuğa içten içe acıyordu. Onun yabancılara teslim edilmek zorunda kalması korkunç geliyordu. Ama kısa bir süre içinde kendini topladı.

"William Amcan seni bekliyor," dedi. "Git de Bayan Watkin'e veda et, ardından eve gideceğiz."

"Veda etmek istemiyorum," diye karşılık verdi çocuk, içgüdüsel olarak gözyaşlarını gizleme telaşındaydı.

"Peki o zaman, yukarı çıkıp şapkanı al."

Gidip şapkasını aldı, aşağı indiğinde Emma onu holde bekliyordu. Çocuk yemek odasının arkasındaki çalışma oda-

sından gelen sesleri duydu. Duraksadı. Bayan Watkin'le kız kardeşinin arkadaşlarıyla sohbet ettiğini biliyordu ve oraya giderse –dokuz yaşındaydı– ona acıyacaklarını hissetti.

"Gidip Bayan Watkin'e veda edeceğim galiba."

"Bence de iyi edersin," dedi Emma.

"Odaya gidip onlara içeri geleceğimi haber ver," dedi çocuk.

Bu fırsatı en iyi şekilde değerlendirmek istiyordu. Emma kapıyı çalıp içeri girdi. Çocuk onun konuştuğunu duydu.

"Küçükbey Philip sizinle vedalaşmak istiyor hanımım."

Aniden sohbet kesildi, Philip topallayarak içeri girdi. Henrietta Watkin kırmızı yüzü ve boyalı saçlarıyla iriyarı bir kadındı. O günlerde saç boyamak eleştirilere yol açıyordu ve Philip, vaftiz annesi saçının rengini değiştirdiğinde evde pek çok dedikoduya kulak misafiri olmuştu. Bu kadın, kendini memnuniyetle yaşlılık dönemine teslim etmiş ablasıyla birlikte yaşıyordu. Philip'in tanımadığı iki kadın ziyarete gelmişti ve hepsi şimdi merakla ona bakıyordu.

Bayan Watkin kollarını açıp, "Zavallı evladım," dedi.

Ağlamaya başladı. Philip onun neden öğle yemeğine inmediğini ve siyah elbise giydiğini şimdi anlıyordu. Kadın konuşamıyordu.

"Eve gitmem gerek," dedi Philip nihayet.

Kendini Bayan Watkin'in kollarından sıyırdı, kadın onu tekrar öptü. Ardından ablasının yanına gidip onunla da vedalaştı. Yabancı kadınlardan biri onu öpüp öpemeyeceğini sordu, Philip ciddi bir tavırla buna izin verdi. Ağlamasına rağmen, uyandırdığı bu duygulardan keyif de alıyordu; önemsendiği duygusunu yaşamak için biraz daha kalmaktan memnun olurdu ama onun gitmesini beklediklerini hissetti, bu yüzden Emma'nın kendisini beklediğini söyledi. Odadan çıktı. Emma bodrum kattaki bir arkadaşıyla konuşmak için aşağı inmişti, çocuk onu sahanlıkta bekledi. Henrietta Watkin'in sesini duydu.

"Annesi en yakın arkadaşımdı. Onun öldüğünü düşünmeye katlanamıyorum."

"Cenazeye gitmemeliydin Henrietta," dedi ablası. "Bunun seni altüst edeceğini biliyordum."

Sonra yabancılardan biri konuştu.

"Zavallı küçük, onun dünyada yapayalnız olduğunu düşünmek korkunç. Topallıyor da."

"Evet, doğuştan yumru ayaklı. Annesi buna çok üzülüyordu."

Biraz sonra Emma döndü. Bir fayton çağırdılar, kadın sürücüye gidecekleri yeri söyledi.

3

Bayan Carey'nin öldüğü eve –Notting Hill Gate ile High Street, Kensington arasında kasvetli, mutena bir sokaktaydı– varınca, Emma Philip'i misafir odasına götürdü. Amcası, gönderilen çelenklere teşekkür mektupları yazıyordu. Bunlardan cenazeye yetişemeyen bir tanesi, holdeki masanın üstünde mukavva kutusunun içinde yatıyordu.

"Küçükbey Philip geldi," dedi Emma.

Bay Carey yavaşça ayağa kalkıp küçük çocukla tokalaştı. Ardından, sonradan aklına gelmiş gibi eğilip onu alnından öptü. Uzatılıp kelliğini gizleyecek şekilde taranmış saçlarıyla ortalamanın biraz altında bir boyda, şişmanlamaya meyilli bir adamdı. Tertemiz tıraşlıydı. Yüz çizgileri sıradandı; gençliğinde yakışıklı olduğu düşünülebilirdi. Saat kösteğinde altın bir haç taşıyordu.

"Artık benimle yaşayacaksın Philip," dedi Bay Carey. "Bu hoşuna gider mi?"

Philip iki yıl önce, suçiçeğine yakalandığında papaz evinde kalmaya gönderilmişti; ama oradan aklında, amcasıyla yengesinden çok, bir tavan arası ile büyük bir bahçe hatırası kalmıştı.

"Evet."

"Louisa Yengenle beni, anne baban olarak görmelisin."

Çocuğun ağzı hafiften titredi, kıpkırmızı oldu, ama cevap vermedi.

"Sevgili annen seni benim sorumluluğuma bıraktı."

Bay Carey kendini rahatça ifade edebilen biri değildi. Yengesinin ölüm döşeğinde olduğu haberi ulaştığında hemen Londra'ya doğru yola çıkmıştı, ama yol boyunca kadının ölümünün kendisine oğluna bakma sorumluluğunu yükleme ihtimalinin hayatında yaratacağı sıkıntıdan başka bir şey düşünmemişti. Ellisini hayli geçmişti ve otuz yıldır evli olduğu karısı çocuksuzdu; gürültücü ve yaramaz olabilecek bir çocuğun varlığının getireceği mutluluğu iple çektiği söylenemezdi. Yengesini de hiçbir zaman pek fazla sevmemişti.

"Seni yarın Blackstable'a götüreceğim," dedi.

"Emma'yla mı?"

Çocuk ellerini kadının ellerine bıraktı, o da bunları sıktı.

"Maalesef Emma'nın gitmesi gerek," dedi Bay Carey.

"Ama Emma'nın benimle gelmesini istiyorum."

Philip ağlamaya başladı, bakıcı da gözyaşlarına engel olamadı. Bay Carey çaresizce onlara baktı.

"Küçükbey Philip'le beni biraz yalnız bırakır mısın?"

"Elbette, efendim."

Philip'in sıkıca tutuşuna rağmen, kadın kendini nazikçe ondan ayırdı. Bay Carey çocuğu kucağına oturtup ona sarıldı.

"Ağlamamalısın," dedi. "Artık bir bakıcıya ihtiyaç duymayacak kadar büyüdün. Seni okula göndermeye bakmalıyız."

"Emma benimle gelsin istiyorum," diye tekrarladı çocuk.

"Bu çok pahalıya patlar Philip. Baban pek bir şey bırakmamıştı, ben de geriye ne kaldığını bilmiyorum. Harcadığın her kuruşa dikkat etmelisin."

Bay Carey, bir gün önce aile avukatını aramıştı. Philip'in babası başarılı bir cerrahtı ve hastane randevularına bakılacak olursa önemli bir mevkideydi; bu yüzden kan zehirlenmesinin yol açtığı ani ölümünün ardından dul karısına hayat sigortasından ve Bruton Caddesi'ndeki evlerinin kira getirisinden biraz daha fazlasını bıraktığını öğrenmek sürpriz olmuştu. Bu altı ay önceydi; o zamanlar da sağlık durumu hassas olan Bayan Carey kendini bir çocukla kalakalmış, kafası karmakarışık bir halde bulmuş ve gördüğü ilk kiralık evi tutuvermişti. Mobilyalarını depoya kaldırıp çocuğu doğana dek rahat edebileceğini düşündüğü mobilyalı bir evi, papazın çok fazla bulduğu bir kira karşılığında bir yıllığına tutmuştu. Ama parayı yönetmeye hiç alışamamış, harcamalarını değişen koşullara uydurmayı başaramamıştı. Az miktardaki para bir biçimde elinden kayıp gitmişti; bu yüzden şimdi, bütün masraflar çıktıktan sonra, çocuk kendi hayatını kazanabilir hale gelene dek onu geçindirecek iki bin sterlinden fazla bir şey kalmamıştı geriye. Tüm bunları Philip'e açıklamak imkânsızdı ve çocuk hâlâ ağlıyordu.

"Emma'nın yanına gitsen iyi olur," dedi Bay Carey, onun çocuğu herkesten daha iyi teselli edebileceğini hissederek.

Philip tek kelime etmeden amcasının kucağından indi, ama Bay Carey onu durdurdu.

"Yarın yola çıkmak zorundayız, çünkü cumartesi günü vaazımı hazırlamam gerek, Emma'ya eşyalarının bugün hazırlanması gerektiğini söylemelisin. Bütün oyuncaklarını getirebilirsin. Eğer babanla anneni hatırlatacak bir şey de almak istiyorsan, her biri için birer eşya alabilirsin. Diğer her şey satılacak."

Çocuk odadan sessizce çıktı. Bay Carey çalışmaya alışık değildi, içerleyerek yazışmalarına döndü. Masanın bir kenarında bir demet fatura vardı ve bunlar onu sinirlendirmişti. Özellikle biri inanılmazdı. Bayan Carey'nin ölümünün hemen ardından Emma, ölü kadının yattığı oda için çiçekçiden

yığınla beyaz çiçek sipariş etmişti. Bu düpedüz para israfıydı. Emma fazla başına buyruk davranmıştı. Mali gereklilik olmasa bile onu gönderirdi.

Philip kadının yanına gitti, yüzünü göğsüne gömdü ve kalbi paramparça olmuş gibi ağladı. Philip'i kendi çocuğu gibi gören Emma da –daha bir aylıkken ona bakmaya başlamıştı– yumuşak sözlerle onu avuttu. Ara sıra gelip onu göreceğine ve asla unutmayacağına söz verdi; çocuk gözyaşlarını unutana ve yaklaşan yolculuk düşüncesinin heyecanına kapılana dek Philip'in gideceği köyden ve Devonshire'daki –babası Exeter'e giden bir paralı yolda çalışıyordu, ahırda domuzlarla bir inek vardı ve ineğin daha yeni buzağısı olmuştu– kendi evinden bahsetti. Yapacak çok iş olduğundan, az sonra onu kucağından indirdi ve Philip giysilerini yatağın üstüne dizmesine yardım etti. Emma oyuncaklarını toplaması için onu çocuk odasına gönderdi, kısa bir süre sonra da Philip mutlu mutlu oyuna daldı.

Ama sonunda yalnız olmaktan sıkılıp yatak odasına döndü, orada Emma şimdi eşyalarını büyük metal bir kutuya koyuyordu; o zaman amcasının annesiyle babasından hatıra bir şey alabileceğini söylediğini hatırladı. Bunu Emma'ya söyleyip ne alması gerektiğini sordu.

"Salona gidip ne almak isteyeceğine bir bak bence."

"William Amca orada."

"Sorun değil. Artık onlar senin kendi eşyaların."

Philip sessizce aşağı indi ve kapıyı açık buldu. Bay Carey odadan çıkmıştı. Philip ağır ağır dolaştı. Bu evde o kadar kısa bir zaman geçirmişlerdi ki onu özellikle çeken pek az şey vardı. Burası bir yabancının odasıydı ve Philip ona hitap eden hiçbir şey göremiyordu. Ama hangi eşyaların annesine, hangilerinin ev sahibine ait olduğunu biliyordu ve şu an, bir defasında annesinin sevdiğini söylediğini duyduğu küçük bir saate odaklanmıştı. Bunu alıp kederli bir biçimde üst kata çıktı. Annesinin yatak odasının önünde durup dinledi. Kim-

se ona içeri girmemesi gerektiğini söylemediği halde, bunu yapmanın yanlış olacağına dair bir his vardı içinde; biraz korkmuştu, kalbi rahatsızlık verecek şekilde atıyordu; ama aynı zamanda bir şey onu kapının kolunu çevirmeye itti. İçerideki birinin duymamasını ister gibi kolu çok nazikçe çevirdi ve ardından kapıyı yavaşça iterek açtı. İçeri girecek cesareti toplamadan önce eşikte bir an durdu. Artık korkmuyordu, ama tuhaf geliyordu. Kapıyı arkasından kapattı. Güneşlikler çekilmişti ve oda, ocak öğleden sonrasının soğuk ışığında, karanlıktı. Tuvalet masasında Bayan Carey'nin fırçaları ile el aynası duruyordu. Küçük bir tepside firketeler vardı. Şöminenin üstüne bir kendisinin bir de babasının fotoğrafı konulmuştu. Annesi yokken bu odaya çok kez girmişti, ama şimdi farklı görünüyordu. Sandalyelerin görünüşünde tuhaf bir şeyler vardı. O gece orada biri uyuyacak gibi yapılmıştı yatak ve yastığın üstündeki bir kılıfta bir gecelik duruyordu.

Philip elbiselerle dolu büyük bir dolabı açıp içine girdi, kollarına sığdırabildiği kadarına sarılıp yüzünü onlara gömdü. Annesinin kullandığı parfüm kokuyorlardı. Daha sonra annesinin eşyalarıyla dolu çekmeceleri açıp baktı: İç çamaşırlarının arasında lavanta torbaları vardı, temiz ve güzel kokuyorlardı. Odanın yabancılığı kayboldu ve Philip'e annesi sadece yürüyüşe çıkmış gibi geldi. Az sonra burada olacak, onunla çocuk odasında mahsusçuktan çay içmek için yukarı çıkacaktı. Dudaklarında onun öpüşünü hissetti sanki.

Onu bir daha asla göremeyeceği doğru değildi. Salt imkânsız diye doğru değildi. Yatağa tırmanıp başını yastığa koydu. Orada hiç kıpırdamadan yattı.

4

Philip Emma'dan gözyaşları içinde ayrıldı, ama Blackstable'a yapılan yolculuk keyfini yerine getirdi; oraya vardıklarında uysallaşmış ve neşeliydi. Blackstable, Lond-

ra'dan yaklaşık yüz kilometre uzaklıktaydı. Valizlerini bir hamala veren Bay Carey, yanında Philip'le papaz evine doğru yürümeye başladı; yürüyüşleri beş dakikadan biraz fazla sürdü ve oraya ulaştıklarında, Philip aniden bu kapıyı hatırladı. Kırmızıydı, beş demir parmaklığı vardı: Gevşek menteşeleriyle iki tarafa da açılıyordu; ona asılıp ileri geri sallanmak mümkündü ama bunu yapmak yasaktı. Bahçeden geçip ön kapıya yürüdüler. Bu kapı sadece ziyaretçiler geldiğinde, pazar günleri, bir de Papaz Londra'ya gidip gelirken kullanılırdı. Evin giriş-çıkış trafiği bir yan kapıdan gerçekleşirdi; bahçıvan, dilenciler ve avareler için de bir arka kapı vardı. Sarı tuğladan, kırmızı damlı hayli büyük bir evdi; yaklaşık yirmi beş yıl önce kiliseye bağlı olarak inşa edilmişti. Ön kapı kilise sundurmasına benziyordu, misafir odasının pencereleri Gotik tarzdaydı.

Kaç treniyle geleceklerini bilen Bayan Carey, misafir odasında bekleyip kapının açılma sesini dinledi. Sesi duyunca kapıya gitti.

"İşte Louisa Yengen," dedi Bay Carey, onu görünce. "Koş da ona bir öpücük ver."

Philip beceriksizce, yumru ayağını sürüyerek koşmaya başladı, ama sonra durdu. Bayan Carey kocasıyla aynı yaşta, ufak tefek, buruş buruş bir kadındı; yüzü fevkalade derin kırışıklıklarla kaplıydı, solgun mavi gözleri vardı. Kırlaşmış saçları, gençliğinin modasına uygun biçimde lüle lüleydi. Siyah bir elbise giymişti ve tek süsü, ucunda bir haç asılı altın bir zincirdi. Tavırları utangaç, sesi yumuşaktı.

Kocasını öperken, "Yürüdünüz mü William?" dedi sitemli bir edayla.

"Düşünemedim," diye cevapladı adam, göz ucuyla yeğenine bakıp.

"Yürümek seni zorladı mı Philip?" diye sordu kadın çocuğa.

"Hayır. Ben hep yürürüm."

Çocuk, onların bu sohbetine biraz şaşırdı. Louisa Yenge ona içeri girmesini söyledi, hole geçtiler. Burası, sıra sıra Haç ve İsa motifleri oluşturacak şekilde kırmızı ve sarı fayansla döşenmişti. Holden heybetli bir merdiven yükseliyordu. Cilalı çamdan yapılmıştı, belirgin bir kokusu vardı ve bereket versin ki kilise yenilenirken geriye ahşap artmış da bu merdiven konulabilmişti. Tırabzan korkulukları, Dört İncil Yazarı'nın sembolleriyle süslenmişti.

"Seyahatinizden sonra üşümüş olursunuz diye düşünüp sobayı yaktırdım," dedi Bayan Carey.

Holde büyük, siyah bir soba duruyordu ve sadece, eğer hava çok kötüyse ve Papaz üşütmüşse yakılıyordu. Bayan Carey üşütmüşse yakılmıyordu. Kömür pahalıydı. Ayrıca Mary Ann, yani hizmetçi, evin her tarafında ateş yanmasından hoşlanmıyordu. Bütün sobaları yakmak isterlerse ikinci bir kız tutmaları gerekecekti. Kışın Bay ve Bayan Carey yemek odasında oturuyorlar, böylece tek ateş yetiyordu; yazın da bu alışkanlıktan kurtulamadıklarından, misafir odası sadece pazar günleri öğleden sonra, Bay Carey'nin kestirmesi için kullanılıyordu. Yine de vaazını yazabilmesi için her cumartesi çalışma odasında bir ateş yakılırdı.

Louisa Yenge Philip'i üst kata çıkarıp araba yoluna bakan küçücük bir yatak odasına götürdü. Pencerenin hemen önünde büyük bir ağaç vardı; Philip dalları alçak olduğu için çok yükseğe tırmanmaya imkân veren bu ağacı şimdi hatırlamıştı.

"Küçük bir oğlan için küçük bir oda," dedi Bayan Carey. "Yalnız uyumaktan korkmazsın değil mi?"

"Ah, hayır."

Papaz evine ilk ziyaretini bakıcısıyla birlikte yapmış, Bayan Carey'nin onunla pek az ilgilenmesi gerekmişti. Kadın şimdi ona biraz tereddütle bakıyordu.

"Kendi ellerini yıkayabilir misin, yoksa benim yıkamamı mı istersin?"

"Kendim yıkayabilirim," diye cevapladı çocuk kendinden emin biçimde.

"Pekâlâ, çay için aşağı indiğinde ellerine bakarım öyleyse," dedi Bayan Carey.

Bayan Carey çocuklar hakkında hiçbir şey bilmiyordu. Philip'in Blackstable'a gelişine karar verildikten sonra, ona nasıl davranması gerektiği konusunda uzun uzadıya düşünmüştü; bu görev onu huzursuz etmişti; ama şimdi çocuk buradaydı ve kadın ona karşı, en az Philip'in kendisine karşı duyduğu kadar mahcubiyet duyuyordu. Onun gürültücü ve yaramaz olmamasını ümit ediyordu, çünkü kocası yaramaz ve gürültücü oğlanlardan hoşlanmazdı. Bayan Carey, Philip'i tek başına bırakmak için bir bahane uydurdu, ama bir dakika sonra dönüp kapıyı çaldı; içeri girmeden, suyu kendisinin döküp dökemeyeceğini sordu. Ardından aşağı inip çay için zili çaldı.

Büyük ve orantılı yemek odasının iki tarafında, kırmızı fitilli kumaştan ağır perdelerin asılı olduğu pencereler vardı; ortada büyük bir masa, bir uçta da heybetli bir aynalı maun büfe duruyordu. Bir köşede bir armonyum vardı. Şöminenin her iki tarafına, üstlerinde koruyucu örtü bulunan, damgalı deri kaplı koltuklar konulmuştu; kolçaklı olanı kocanın, kolçaksız olan diğeri karısınındı. Bayan Carey asla koltuğa oturmazdı: Fazla konforlu olmayan bir sandalyeyi tercih ederdi; her zaman yapacak çok iş olurdu ve eğer fazla rahat bir koltuğa oturacak olursa kalkmaya çok gönüllü hissetmeyebilirdi.

Philip odaya girdiğinde Bay Carey ateşi yakıyordu ve yeğenine iki ocak süngüsünü işaret etti. Biri büyük, parlak, cilalı ve kullanılmamıştı, adına papaz deniyordu; diğeri isc daha küçüktü ve belli ki pek çok kez ateşe girip çıkmıştı, bunun adı da papaz yardımcısıydı.

"Neyi bekliyoruz?" dedi Bay Carey.

"Mary Ann'e sana yumurta pişirmesini söyledim. Seyahatten sonra aç olursun diye düşündüm."

Bayan Carey, Londra'dan Blackstable'a seyahatin çok yorucu olduğuna inanıyordu. Kendisi nadiren seyahat ederdi, yılda ancak üç yüz kazanıyorlardı ve kocası tatil yapmak istediğinde, iki kişi için yeterli para olmadığından, kendi başına giderdi. Bay Carey, Kilise Kongrelerini pek severdi ve genellikle yılda bir kere Londra'ya gitmeyi ayarlardı; bir defasında sergi için Paris'e, iki üç kez de İsviçre'ye gitmişti. Mary Ann yumurtayı getirdi, yemeğe oturdular. Sandalye Philip için çok alçaktı; bir an Bay Carey de, karısı da ne yapacaklarını bilemediler.

"Altına birkaç kitap koyayım," dedi Mary Ann.

Armonyumun üstünden büyük Kutsal Kitap'la Papaz'ın hep dualar okuduğu dua kitabını alıp Philip'in sandalyesine koydu.

"Ah, William, Kutsal Kitap'ın üzerine oturamaz," dedi Bayan Carey, cin çarpmış gibiydi. "Çalışma odasından birkaç kitap getiremez misin ona?"

Bay Carey bir an bu soruyu düşündü.

"Dua kitabını üste koyarsan bu seferlik sorun olacağını sanmıyorum Mary Ann," dedi. "Toplu Dua Kitabı, bizim gibi insanların yazdığı bir şey. İlahi muharrirlik iddiası yok."

"Ben bunu düşünemedim William," dedi Louisa Yenge.

Philip kitapların üstüne tünedi ve Papaz şükür duasını edip yumurtasının üst kısmını kesti.

"İşte," dedi, onu Philip'e uzatıp, "istersen yumurtamın üst kısmını yiyebilirsin."

Philip kendisinin de bir yumurtası olmasını isterdi ama kimse ona ikram etmemişti, bu yüzden verileni aldı.

"Ben burada yokken tavukların yumurtlaması nasıldı?" diye sordu Papaz.

"Ah, pek kötü, günde bir veya iki anca."

"Yumurtanın tepesini sevdin mi Philip?" diye sordu amcası.

"Çok sevdim, teşekkürler."

"Pazar günü öğleden sonra bir tane daha alacaksın."

Bay Carey pazar günleri yemekte, akşam ayininde gücü kuvveti yerinde olsun diye daima bir haşlanmış yumurta yerdi.

5

Philip birlikte yaşayacağı insanları yavaş yavaş tanıdı ve bazıları onun duyması için yapılmayan sohbetlerin kesitlerinden, hem kendisi hem de ölü anne babası hakkında epeyce şey öğrendi. Philip'in babası Blackstable Papazı'ndan çok daha gençti. St. Luke Hastanesi'ndeki parlak bir kariyerin ardından kadroya alınmış ve hemen ciddi miktarda paralar kazanmaya başlamıştı. Özgürce harcamıştı. Papaz, kilisesini restore ettirmeye kalkıp da kardeşinden bağış rica ettiğinde eline birkaç yüz sterlin geçince hayrete düşmüştü: Huyu gereği tutumlu ve mecburiyetten tasarruflu olan Bay Carey, bu parayı karmakarışık duygularla kabul etmişti; bu kadar çok verebildiği için kardeşini kıskanmış, kilisesi adına memnun olmuş ve neredeyse fiyakacı görünen bu cömertliğe biraz sinirlenmişti. Daha sonra Henry Carey bir hastasıyla –çok güzel ama beş parasız, hiçbir yakın akrabası olmayan, ama iyi bir aileden gelen bir kızla– evlenmişti; düğüne de bir grup seçkin arkadaş katılmıştı. Papaz Londra'ya geldikçe ziyaret ettiği kadının karşısında kendine hâkim olmak durumunda kalmıştı. Ona karşı çekingenlik hissediyor, muhteşem güzelliği içten içe ağırına gidiyordu: Çalışkan bir cerrahın karısından beklenmeyecek kadar gösterişli giyiniyor; evinin gösterişli mobilyaları, kışın bile etrafını çiçeklerle donatması, Papaz'ın hayıflandığı ölçüsüz bir savurganlığı gösteriyordu. Onun gideceği partilerden bahsedişini dinlemişti; üstelik, eve döndüğünde karısına anlattığı gibi, konukseverliği belli bir karşılık vermeksizin kabul etmek imkânsızdı. Yemek odasın-

da üzüm görmüştü ki en azından sekiz şilin olmalıydı; öğle yemeğinde de papaz evinin bahçesinde ürün vermesinden iki ay önce kuşkonmaz ikram edilmişti. İşte tüm öngörüleri gerçekleşmişti: Papaz, uyarılarına kulak asmayan şehri yakıp kül eden cehennem ateşini izleyen peygamberin tatminini hissetti. Zavallı Philip neredeyse beş parasızdı ve annesinin o seçkin arkadaşlarının ne faydası vardı şimdi? Babasının aşırılığıyla gerçekten kabahat işlediğini biliyordu, Tanrı'nın inayetinin annesini yanına alması ise bir lütuftu: Bu kadın paradan ancak bir çocuk kadar anlıyordu.

Philip Blackstable'a geleli bir hafta geçmişti ki amcasını çok sinirlendiren bir olay oldu. Bir sabah kahvaltı masasında, müteveffa Bayan Carey'nin Londra'daki evinden postayla gönderilmiş küçük bir paket buldu. Üstünde annesinin ismi vardı. Papaz paketi açınca Bayan Carey'nin bir düzine fotoğrafıyla karşılaştı. Sadece başı ve omuzları görünüyordu, saçı her zamankinden daha gösterişsiz yapılıp alnına düşürülmüş, bu da ona olağandışı bir görünüm kazandırmıştı: Yüzü zayıf ve yorgundu ama hiçbir hastalık onun güzelliğini bozamamıştı. Büyük, siyah gözlerinde Philip'in hatırlayamadığı bir hüzün vardı. Ölü kadını ilk görüşü Bay Carey'ye küçük bir şok yaşatsa da, bunu hemen bir kafa karışıklığı izledi. Fotoğraflar hayli yeni çekilmişe benziyordu ve bunları kimin sipariş etmiş olabileceğini bilemiyordu.

"Bunlar konusunda bir şey biliyor musun Philip?" diye sordu.

"Annemin çektirdiğini söylediğini hatırlıyorum," diye cevapladı çocuk. "Bayan Watkin onu azarladı... O da dedi ki: Çocuğun büyüdüğünde beni hatırlatacak bir şeyi olsun istedim."

Bay Carey bir an Philip'e baktı. Çocuk tiz bir sesle konuşmuştu. Kelimeleri hatırlıyordu ama bunlar ona hiçbir şey ifade etmiyordu.

"Fotoğraflardan birini alıp odanda tutabilirsin," dedi Bay Carey. "Diğerlerini kaldıracağım."

Papaz, fotoğraflardan birini Bayan Watkin'e gönderdi; kadın da fotoğrafların nasıl çekildiğini açıklayan bir mektup yazdı.

Bir gün Bayan Carey yataktaydı ama her zamankinden biraz daha iyi hissediyordu ve sabahleyin doktor da ümitvar görünmüştü; Emma çocuğu dışarı çıkarmıştı, hizmetçiler aşağıda bodrum kattaydı: Bayan Carey birden kendini dünyada yapayalnız hissetti. İki hafta içinde gerçekleşecek loğusalığından sağ çıkamayacağına dair büyük bir korku onu ele geçirdi. Oğlu dokuz yaşındaydı. Annesini hatırlaması nasıl beklenebilirdi ki? Oğlanın büyüyüp de onu unutmasını, hiçbir iz kalmadan aklından silinivermeyi düşünmeye katlanamıyordu; onu hastalıklı ve sakat olduğu, kendi çocuğu olduğu için öyle büyük bir tutkuyla seviyordu ki... Evlendiğinden beri fotoğraf çektirmemişti ve bu da on yıl önceydi. En son nasıl göründüğünü oğlu bilsin istiyordu. O zaman onu unutamazdı, tamamen aklından silemezdi. Hizmetçisini çağırıp kalkmak istediğini söylese ona engel olacağını biliyordu, belki de doktoru çağırırdı ki şu an bununla uğraşacak ya da tartışacak takati yoktu. Yataktan kalktı, kendi kendine giyinmeye başladı. O kadar uzun zamandır yataktaydı ki artık bacakları tutmuyordu; ardından ayak tabanları, neredeyse yere basmaya dayanamayacak kadar sızlamaya başladı. Ama vazgeçmedi. Kendi saçını yapmaya alışık değildi, kollarını kaldırıp saçını fırçalamaya başladığında fenalaştığını hissetti. Hep hizmetçisi yaptığından kendi saçını hiç yapmamıştı. Çok güzel bir saçtı bu, çok sağlıklıydı ve koyu, yoğun bir altın sarısıydı. Kaşları düz ve koyu renkti. Siyah bir etek giydi ama en sevdiği gece elbisesinin üstünü seçti: O günlerde çok moda olan, beyaz Şam kumaşından yapılmıştı. Aynada kendine baktı. Yüzü çok solgun, ama cildi pürüzsüzdü: Hiçbir zaman öyle çok renkli bir görüntüsü olmamış, bu da güzel dudaklarının kırmızılığının hep göze çarpmasını sağlamıştı. Hıçkıra hıçkıra ağlamasına

engel olamadı. Ama kendine acıyacak vakti yoktu; şimdiden aşırı yorgun hissediyordu; Henry'nin önceki Noel'de hediye ettiği kürkü giydi –bununla çok övünüyordu, o zamanlar çok mutluydu– ve kalbi güm güm çarparak alt kata süzüldü. Görülmeden evden çıktı, bir arabaya binip fotoğrafçının yolunu tuttu. Bir düzine fotoğraf için ödeme yaptı. Poz vermenin ortasında bir bardak su istemek zorunda kaldı; onun hasta olduğunu gören yardımcı başka bir gün gelmesi önerisinde bulundu ama kadın bitene kadar kalmakta ısrar etti. Fotoğraf çekimi nihayet bittiğinde, tekrar arabaya binip Kensington'daki, tüm kalbiyle nefret ettiği küçük köhne eve döndü. İçinde ölmek için berbat bir evdi.

Ön kapıyı açık buldu; yukarı çıkarken hizmetçi ile Emma ona yardım etmek için koşarak merdivenden indiler. Odasını boş bulduklarında çok korkmuşlardı. İlk başta Bayan Watkin'e gittiğini düşünüp aşçıyı oraya göndermişlerdi. Bayan Watkin aşçıyla beraber dönmüştü ve salonda endişe içinde bekliyordu. Şimdi ise evham ve sitem dolu bir halde alt kata inmişti; ama bu çaba Bayan Carey'nin kaldırabileceğinden çok fazlaydı ve artık ayakta durmaya mecali kalmadığında yığılıverdi. Tüm ağırlığıyla Emma'nın kollarına düştü; onu üst kata taşıdılar. Onu izleyenlere çok uzun gelen bir süre boyunca bilinçsizce yattı, üstelik acilen çağırılan doktor gelmedi. Kendini ancak ertesi gün daha iyice hissetti de Bayan Watkin o zaman ondan biraz bilgi alabildi. Philip annesinin yatak odasında, yerde oynuyor, kadınlardan hiçbiri onunla ilgilenmiyordu. Çocuk onların neden bahsettiğini belli belirsiz anlayabildi ama bu kelimelerin neden aklında kaldığını hiç bilemedi.

"Çocuğun büyüdüğünde beni hatırlatacak bir şeyi olsun istedim."

"Neden bir düzine ısmarladığını anlamıyorum," dedi Bay Carey. "İki tanesi iş görürdü halbuki."

6

Papaz evinde her gün birbirinin aynıydı.

Kahvaltıdan hemen sonra Mary Ann *The Times*'ı getirirdi. Bay Carey onu iki komşusuyla paylaşıyordu. Sabah ondan öğlen bire kadar onda dururdu, daha sonra bahçıvan gelip gazeteyi Limes'daki Bay Ellis'a götürür, saat yediye kadar da onda kalırdı; ardından Malikane'deki Bayan Brooks'a götürülür, en son eline geçtiği için de bu kadın gazetenin kendisinde kalması avantajına sahip olurdu. Yazları Bayan Carey reçel yaptığında, çanakları kapatmak için çoğu zaman gazetelerden birini isterdi. Papaz gazetesini okumaya oturduğunda karısı bonesini başına geçirip alışveriş için dışarı çıkardı. Philip de ona eşlik ederdi. Blackstable bir balıkçı kasabasıydı. Dükkânların, bankanın, doktorun eviyle iki ya da üç dökme yük gemisi sahibinin evlerinin olduğu bir anacaddesi vardı; küçük iskelenin etrafında balıkçıların ve fakirlerin oturduğu köhne sokaklar bulunuyordu; ama bu insanlar şapele gittiği için hiçbir kıymetleri yoktu. Bayan Carey, fikir ayrılığı olan vaizlerle aynı sokaktan geçiyorsa onlarla karşılaşmamak için yolun karşısına seğirtir, buna vakit kalmamışsa da bakışlarını kaldırıma sabitlerdi. High Caddesi'nde üç şapel olması, Papaz'ın asla kabullenemediği bir skandaldı: Kanunun, onların inşasına müdahale etmesi gerektiğine inanıyordu. Alışveriş Blackstable'da öyle basit bir mevzu değildi; Papaz'ın kilisesinin kasabadan yaklaşık üç kilometre uzak olması gerçeğinin de yardımıyla muhalifler pek yaygındı ve sadece kiliseye gidenlerden alışveriş yapmak şarttı; Bayan Carey, papaz evinin geleneğinin bir esnafın inancında fark yaratacağını gayet iyi biliyordu. Kiliseye giden iki kasap vardı ve Papaz'ın neden ikisinden de aynı anda alışveriş yapmadığını anlamıyorlardı; ne de onun basit altı ay birine, altı ay birine gitme planından memnunlardı. Papaz evine et göndermeyen kasap sürekli olarak kiliseye gelmeme tehdidinde bulunuyordu ve Papaz da zaman

zaman tehdit etmeye mecbur kalıyordu: Kiliseye gelmemesi büyük hataydı ama bu günahı daha ileri götürecek ve şapele gidecek olursa, o zaman elbette, eti şahane de olsa Bay Carey onunla alışverişi ebediyen kesmek zorunda kalırdı. Bayan Carey, koro şefi, hazinedar ve kilise mütevellisi olan müdür Josiah Graves'e bir mesaj iletmek için sık sık bankaya uğrardı. Bu uzun boylu, zayıf adamın solgun bir yüzü, uzun bir burnu vardı; saçları bembeyazdı ve Philip'e fazlasıyla yaşlı görünüyordu. Kilise hesaplarını tutar, koro ve okullar için yemekler düzenler; bölge kilisesinde hiç org olmamasına karşın, genel olarak (Blackstable'da) onun yönettiğinin Kent'teki en iyi koro olduğu düşünülürdü; piskoposun kiliseye kabul için veya piskopos yardımcısının Hasat Duası dolayısıyla yaptığı ziyaretlerde düzenlenenlere benzer herhangi bir tören olduğunda gerekli ayarlamaları da yapardı. Ama her türlü şeyi sadece formalite icabı Papaz'a danışarak tereddütsüz yapardı ve Papaz da her daim zahmetten uzak durmaya meyyal olmakla birlikte, bu kilise mütevellisinin işleri yönetme şeklinden hiç hazzetmiyordu. Gerçekten de kendini idaresi altındaki kilise bölgesinin en mühim adamı görüyor gibiydi. Bay Carey karısına sürekli, Josiah Graves böyle özenli olmasa bir gün ona adamakıllı haddini bildireceğini söylüyordu ama Bayan Carey ona Josiah Graves'e katlanması tavsiyesinde bulunuyordu: İyi niyetliydi ve öyle pek centilmen olmayışı onun suçu değildi. Huzuru bir Hıristiyan erdeminde bulan Papaz, sabır gösteriyordu; ama intikamını, bu kilise mütevellisinin arkasından ona Bismarck diyerek alıyordu.

Bir defasında bu ikili şiddetli bir kavga etti; Bayan Carey, o gergin zamanı hâlâ yeisle hatırlıyordu. Muhafazakâr aday, Blackstable'da bir toplantı düzenleme niyetini bildirmişti; Josiah Graves de bunun Misyon Salonu'nda olması gerektiğinde karar kılarak, Bay Carey'ye gidip birkaç söz etmeyi umduğunu söyledi. Görünüşe göre, aday toplantıya Josiah

Graves'in başkanlık etmesini istiyordu. Bu Bay Carey'nin müsamaha gösterebileceğinden çok fazlaydı. Rahiplik mesleğine gösterilecek saygıya dair katı görüşlere sahipti ve Papaz'ın olduğu yerde bir kilise mütevellisinin toplantıya başkanlık etmesi saçmalıktı. Josiah Graves'e, vaizin yetkili kişi olması gerektiğini, papazın da kilisenin yetkilisi olduğunu hatırlattı. Josiah Graves buna, kendisinin kilisenin itibarını ilk tanıyan olduğunu ama bunun bir siyaset meselesi haline getirilmemesi gerektiği cevabını vererek, Papaz'a sırası geldiğinde Kutsal Mesih'in onlara Sezar'ın hakkını Sezar'a vermek gerektiğini buyurduğunu hatırlattı. Bay Carey buna, şeytanın Kutsal Kitap'tan işine geldiği gibi alıntı yapabileceği, Misyon Salonu'ndaki tek yetkilinin kendisi olduğu ve şayet başkanlık etmesi kendisinden talep edilmeyecek olursa, orada siyasi bir toplantı düzenlenmesini onaylamayacağı karşılığını verdi. Josiah Graves Bay Carey'ye dilediğini yapabileceğini, Wesleyan Şapeli'nin de bu iş için aynı şekilde elverişli bir yer olduğunu düşündüğünü söyledi. Ardından Bay Carey, Josiah Graves'in bir kâfir tapınağından hallice sayılabilecek bir yere adımını atması durumunda, onun bir Hıristiyan kilisesi için uygun bir mütevelli olmayacağını belirtti. Bunun üstüne Josiah Graves tüm görevlerinden istifa etti ve aynı akşam cüppesiyle beyaz ayin üstlüğünü aldırmak için kiliseye adam gönderdi. Evini çekip çeviren kardeşi Bayan Graves, fukara hamilelere pazen kumaşı, bebek çamaşırı, kömür ve beş şilin yardımda bulunan Hamilelik Kulübü'ndeki sekreterlik görevini bıraktı. Bay Carey nihayet kendi evinin efendisi olduğunu söyledi. Ama kısa süre sonra, hiçbir fikrinin olmadığı birçok şeyle ilgilenmek zorunda kaldığını fark etti; ilk kızgınlık anı geçen Josiah Graves de hayattaki başlıca ilgi alanından olduğunu keşfetti. Bayan Carey ile Bayan Graves bu kavgadan dolayı çok üzüntülüydüler; gizli bir mektuplaşmayla birbirleriyle bağlantıya geçtiler ve meseleyi yoluna koymaya karar verdiler: Biri kocasıyla, öbürü

kardeşiyle sabah akşam konuştu; bu beyleri gönüllerinin dilediğine ikna etmekle geçen endişe dolu üç haftanın ardından bir uzlaşmaya varıldı. İkisinin de menfaatine olan bu durumu Mesih'e duydukları ortak sevgiye yordular. Misyon Salonu'ndaki toplantı yapıldı ve toplantıya başkanlık etmesi için doktor davet edildi. Bay Carey de, Josiah Graves de birer konuşma yaptılar.

Bayan Carey bankacıyla işi bitince genellikle yukarı çıkıp kız kardeşiyle biraz sohbet ederdi; hanımlar kilise meselelerinden, papaz yardımcısından ya da Bayan Wilson'ın yeni bonesinden –Bay Wilson, Blackstable'daki en zengin adamdı, yılda en az beş yüz kazandığı sanılıyordu ve aşçısıyla evlenmişti– konuşurken, Philip konukları ağırlamak için kullanılan havasız salonda ağırbaşlı bir tavırla oturur ve bir fanusun içindeki japonbalığının kıpır kıpır hareketlerini izleyerek kendini eğlerdi. Sabahları odayı birkaç dakika havalandırmanın dışında pencereler asla açılmazdı ve burası, Philip'e bankacılıkla gizemli bir ilişkisi varmış gibi gelen, ağır bir kokuya sahipti.

Daha sonra Bayan Carey manava gitmesi gerektiğini hatırlar, tekrar yola düşerlerdi. Alışveriş bittiğinde, balıkçıların oturduğu (şurada burada bir balıkçı kapısının önüne oturmuş ağlarını tamir ediyor olurdu ve ağlar kurusun diye kapılara asılırdı) çoğu ahşap, küçük evlerin bulunduğu bir ara sokaktan geçip her iki yanını ambarların kapattığı ama denize bakan küçük bir plaja varırlardı. Philip sektirmek için düz taşlar ararken, Bayan Carey birkaç dakika durup bulanık ve sarı denize bakardı (kimbilir aklından neler geçiyordu?). Daha sonra ağır ağır geri dönerlerdi. Saatin tam kaç olduğunu öğrenmek için postanenin içine bakarlar, penceresinde oturmuş dikiş diken doktorun karısı Bayan Wigram'a başlarıyla selam verip eve giderlerdi.

Günün esas yemeği saat birdeydi; pazartesi, salı ve çarşambaları sığır eti, rosto, patates püresi ve kıyma olurdu;

perşembe, cuma ve cumartesileri ise koyun eti yenirdi. Pazarları, kendi besledikleri tavuklardan birini yerlerdi. Öğleden sonraları Philip'in dersleri vardı. Hiçbirini bilmeyen amcası ona Latince ve matematik öğretirdi, yengesi ise Fransızca ve piyano. Kadın Fransızcayı bilmese de otuz yıldır söylediği eski moda şarkılara eşlik edebilecek kadar piyano biliyordu. William Amcası Philip'e, papaz yardımcılığı yaptığı dönemde karısının on iki şarkıyı ezbere bildiğini ve ondan istendiğinde bunları hemen söyleyebildiğini anlatmıştı. Papaz evinde çay partisi düzenlendiğinde genellikle bunları hâlâ söyleyebiliyordu. Carey'ler evlerine pek az insanı çağırırdı ve partilerine daima papaz yardımcısı, Josiah Graves ile kardeşi, Dr. Wigram ile eşi katılırdı. Çaydan sonra Bayan Graves, Mendelssohn'un *Sözsüz Şarkılar*'ından* bir iki parça çalar, Bayan Carey ise *Eve Doğru Uçan Kırlangıçlar*'ı veya *Tırıs Tırıs Midillim*'i söylerdi.

Ama Carey'ler pek sık çay partisi düzenlemezdi; hazırlıklar canlarını sıkıyordu ve misafirleri gittikten sonra kendilerini bitap hissediyorlardı. Çaylarını kendi başlarına içmeyi tercih eder, ardından da tavla oynarlardı. Bayan Carey kocasının kazanmasını sağlardı, çünkü adam kaybetmeyi sevmiyordu. Saat sekizde soğuk akşam yemeklerini yerlerdi. Akşam yemekleri artanlardan oluşurdu, çünkü Mary Ann çaydan sonra bir şeyler hazırlamaktan hiç hoşlanmazdı; Bayan Carey de sofrayı toplamaya yardım ederdi. Bayan Carey nadiren ekmekle yağdan ve ardından içtiği azıcık hoşaftan başka bir şey yerdi, ama Papaz bir dilim soğuk et alırdı. Akşam yemeğinden hemen sonra Bayan Carey dua için zili çalar, ardından Philip yatağa giderdi. Mary Ann'in onu soymasına karşı çıkmış, bir süre sonra kendi kendine soyunup giyinme hakkını kazanmıştı. Saat dokuzda Mary Ann yumurtaları ve tabakları getirirdi. Bayan Carey her bir yumurtanın üstüne tarih yazıp, bir deftere numaralar kay-

* *Lieder ohne Worte.* (ç.n.)

dederdi. Ardından tabakları dizdiği sepeti koluna takıp üst kata çıkardı. Bay Carey eski kitaplarından birini okumaya devam eder, ama saat onu vurduğunda ayağa kalkıp ışıkları söndürür ve karısının peşinden yatağa giderdi.

Philip'in ilk geldiği zamanlarda, banyosunu hangi akşam yapması gerektiğine karar vermek biraz zor oldu. Mutfak kazanı çalışmadığı için bol sıcak su bulmak zordu ve iki kişinin aynı günde banyo yapması imkânsızdı. Blackstable'da sadece Bay Wilson'ın banyosu vardı ve buna gösteriş budalalığı gözüyle bakılıyordu. Mary Ann banyosunu pazartesi akşamları mutfakta yapardı, çünkü haftaya temiz başlamayı seviyordu. William Amca banyosunu cumartesileri yapamazdı, çünkü önünde zorlu bir gün olurdu ve banyodan sonra kendini daima biraz yorgun hissederdi; bu yüzden cumaları onun banyo günüydü. Bayan Carey, aynı nedenle perşembeleri banyo yapardı. Cumartesileri doğal olarak Philip'in olacakmış gibi görünse de Mary Ann cumartesi gecesi ateşi canlı tutamayacağını söylemişti: Tüm o pazar yemeği hazırlığı, börek çörek ve daha bilemediği bir sürü şey yüzünden, çocuğa cumartesileri banyo yaptıracak gücü kendinde bulamıyordu; kendi kendine banyo yapamayacağı da gayet belliydi. Bayan Carey bir erkek çocuğuna banyo yaptırmaktan utanıyordu ve elbette, Papaz'ın da vaaz vermesi gerekiyordu. Ama Papaz, Philip'in Tanrı'nın günü olan pazar gününde tertemiz olmasında ısrar etti. Mary Ann bu rahatsızlığa katlanmaktansa gitmeyi tercih edeceğini söyledi –on sekiz yıldan sonra kendisine daha fazla iş yükleneceğini hiç ummazdı, biraz anlayış gösterebilirlerdi– Philip de kimsenin banyo yaptırmasını istemediğini söyledi, kendi kendine gayet güzel yıkanabilirdi. Böylece sorun çözüldü. Mary Ann çocuğun kendi kendini doğru dürüst yıkayamayacağından hayli emin olduğunu söyledi ve pislik içinde dolaşmasındansa –Tanrı'nın huzuruna çıkmasından ziyade kendisi doğru dürüst yıkanmamış bir çocuğa

tahammül edemeyeceği için– cumartesi gecesi dahi eşekler gibi çalışacağını belirtti.

7

Pazar, olaylı bir gündü. Bay Carey, kendi bölgesinde haftanın yedi günü çalışan tek insan olduğunu diline pelesenk etmişti.

Ev ahalisi her zamankinden yarım saat erken kalktı. Hiçbir zavallı papaz tatil günü yatağında dinlenemez, dedi Bay Carey, Mary Ann saat tam sekizde kapıyı tıklattığında. Bayan Carey'nin giyinmesi daha uzun sürüyordu ve saat dokuzda, biraz nefes nefese kalmış halde, kocasından hemen önce kahvaltı için aşağı indi. Bay Carey'nin botları ısınsın diye ateşin önüne konmuştu. Dualar normalden daha uzun, kahvaltı da daha zengindi. Kahvaltıdan sonra Papaz, komünyon ayini için ince ekmek dilimleri kesti, Philip de ekmek kabuğunu kesip ayırma imtiyazına sahip oldu. Mermer bir kâğıt tutucuyu alıp getirmesi için çalışma odasına gönderildi; Bay Carey bununla incecik ve hamur gibi olana kadar ekmeğe bastırdı, ardından küçük kareler halinde kesti. Miktar havanın durumuna göre ayarlanırdı. Çok kötü bir günde kiliseye birkaç kişi gelirdi, çok güzel bir günde ise pek çok insan gelmesine rağmen pek azı komünyona kalırdı. En fazla sayıda insan, kiliseye kadar yürümeyi keyifli hale getirecek kadar kuru havalarda gelirdi, ama hava çok iyi değilse bir an önce kaçmaya bakarlardı.

Daha sonra Bayan Carey, kilerde duran kasadan komünyon tabağını çıkardı, Papaz da onu bir güderi parçasıyla parlattı. Saat onda kiralık araba geldi, Bay Carey botlarını giydi. Bayan Carey'nin bonesini takması birkaç dakika aldı, muazzam bir cüppenin içindeki Papaz bu zaman zarfında, yüzünde arenaya götürülmek üzere olan ilk Hıristiyanlarda görülmesi beklenen bir ifadeyle holde dikildi. Otuz yıllık

evliliklerinde karısının pazar sabahı vaktinde hazır olamaması olağanüstü bir durumdu. Nihayet kadın siyah satenler içinde geldi; bir rahibin karısının renkli kıyafetler giymesi Papaz'ın hiçbir zaman hoşuna gitmezdi ama pazarları siyah giymesi konusunda özellikle kararlıydı; Bayan Carey ara sıra, Bayan Graves'in komplolarıyla bonesine beyaz bir tüy ya da pembe bir gül takma cüretinde bulunurdu, ama Papaz o şeyin yok edilmesinde ısrar ederdi; bir fahişeyle kiliseye gitmeyeceğini söylerdi: Bayan Carey bir kadın olarak iç çeker, ama bir eş olarak itaat ederdi. Papaz kimsenin ona yumurtasını vermediğini hatırladığında faytona adım atmak üzereydiler. Sesi için bir yumurta yemek zorunda olduğunu biliyorlardı, evde iki kadın vardı ve hiçbiri onun rahatını azıcık olsun düşünmüyordu. Bay Carey kaşlarını çatıp Mary Ann'e baktı, Mary Ann de her şeyi kendisinin düşünemeyeceği cevabını verdi. Hemen gidip bir yumurta getirdi, Bayan Carey de onu bir bardak şerinin içine kırdı. Papaz bunu bir yudumda içti. Komünyon tabağı faytona yerleştirildi ve yola çıktılar.

Kiralık araba *The Red Lion*'dan geliyordu ve tuhaf bir bayat saman kokusu vardı. Papaz üşütmesin diye yolculuk boyunca pencerelerin ikisini de kapalı tuttular. Zangoç, komünyon tabağını almak için verandada bekliyordu, bu sırada Papaz giyinme odasına gitti, Bayan Carey ile Philip kilise sırasına yerleştiler. Bayan Carey, tabağa koymaya alışkın olduğu altı penilik bir bozukluğu önünde hazır etti ve Philip'e aynı amaçla kullanması için üç peni verdi. Kilise yavaş yavaş doldu ve ayin başladı.

Philip vaazı dinlerken sıkıldı ama ne zaman kıpırdanacak olsa Bayan Carey elini nazikçe onun koluna koyup ayıplayarak baktı. Son ilahi söylenirken çocuk dikkatini tekrar topladı ve Bay Graves tabağı dolaştırdı.

Herkes gittikten sonra Bayan Carey, beyleri beklerken iki çift laf etmek için Bayan Graves'in oturduğu sıraya geçti,

Philip ise giyinme odasına gitti. Amcası, papaz yardımcısı ve Bay Graves hâlâ beyaz ayin üstlüklerini çıkarmamıştı. Bay Carey ona kutsanmış ekmeğin kalanını verip yiyebileceğini söyledi. Ekmeği çöpe atmak dine küfretmek gibi göründüğünden aslında bunu kendisi yerdi ama Philip'in açık iştahı onu bu sorumluluktan kurtarmıştı. Daha sonra parayı saydılar. Peniler, altılık peniler ve üçlük peniler vardı. Daima iki tek şilin olurdu, tabağa bunlardan birini Papaz, diğerini de Bay Graves koyardı; bazen de bir florin bulunurdu. Bay Graves bu parayı kimin verdiğini Papaz'a söyledi. Bu Blackstable için alışılmadık bir durumdu ve Bay Carey onun kim olduğunu merak ediyordu. Ama Bayan Graves bu hesapsızlığa dikkatle bakmış ve Bayan Carey'ye yabancının Londra'dan geldiğini, evli ve çocuklu olduğunu söyleyebilmişti. Eve dönüş yolunda, Bayan Carey bu bilgiyi aktardı, Papaz da onu ziyaret edip Munzam Papaz Yardımcıları Cemiyeti için bağış istemeye karar verdi. Bay Carey, Philip'in uslu durup durmadığını sordu; Bayan Carey de Bayan Wigram'ın yeni bir mantosu olduğunu, Bay Cox'un kiliseye gelmediğini ve birilerinin Bayan Phillips'in nişanlandığını düşündüğünü söyledi. Papaz evine vardıklarında, hepsi sağlam bir akşam yemeğini hak ettiğini düşünüyordu.

Bayan Carey dinlenmek üzere odasına çekildi, Bay Carey de kısa bir şekerleme için salondaki kanepeye uzandı.

Beşte çay içtiler, Papaz akşam duasına gücünü toplamak için bir yumurta yedi. Bayan Carey bu duaya gitmediğinden Mary Ann gidebilirdi; kendisi tüm ayini ve ilahileri okumuştu. Bay Carey akşamleyin kiliseye yürüdü, Philip de onun yanında aksaya aksaya gitti. Karanlıkta, taşra yolunda yürümek tuhaf biçimde etkileyici geldi ona; uzakta görünen bütün o kilise ışıkları yaklaştıkça daha dostane göründü. Başta amcasından çekinmiş olsa da gittikçe ona alışmaya başlamıştı ve amcasının elini tutup hissettiği korunma duygusuyla daha kolay yürüyordu.

Eve dönünce akşam yemeği yediler. Bay Carey'nin terlikleri, ateşin önündeki bir ayak taburesinde onu bekliyordu ve yanında da Philip'inkiler vardı; bir teki küçük bir çocuğun ayakkabısıydı, diğer teki ise yamuk yumuk ve acayip görünüşlüydü. Yatağına gittiğinde fena halde yorgundu, Mary Ann onu soyarken direnmedi. Kadın yatağa yatırdıktan sonra çocuğu öptü, Philip onu da sevmeye başlamıştı.

8

Philip tek çocuk olarak hep yalnız bir yaşam sürmüştü ve papaz evindeki yalnızlığı da annesinin sağ olduğu zamanlardan daha büyük değildi. Mary Ann'le arkadaşlık kurdu. Otuz beşindeki ufak tefek bu tombul kadın bir balıkçının kızıydı ve papaz evine on sekiz yaşında gelmişti; burası onun ilk işyeriydi ve ayrılmaya niyeti yoktu; ama muhtemel bir evliliği efendisiyle hanımının ürkek başlarının üstünde bir ceza gibi tutuyordu. Babasıyla annesi, Harbour Caddesi'nin sonunda küçük bir evde oturuyordu, Mary Ann dışarı çıktığı akşamlar onları görmeye gidiyordu. Denize dair anlattığı hikâyeler Philip'in hayal gücünü harekete geçiriyor, liman civarındaki ara sokaklar, genç tahayyülünün onlara yüklediği romantizmle dolup taşıyordu. Bir akşam Mary Ann'e onunla evine gelip gelemeyeceğini sordu; ama yengesi onun bir şey kapmasından korktu, amcası da şer dolu münasebetlerin iyi huyları yozlaştıracağını söyledi. Kaba saba, görgüsüz ve şapele giden balıkçı ahalisinden hazzetmiyordu. Ama Philip mutfakta yemek odasında olduğundan daha rahat hissediyordu kendini ve ne zaman fırsat bulsa oyuncaklarını alıp orada oynuyordu. Yengesi bunu dert etmiyordu. Dağınıklıktan hoşlanmazdı ve oğlan çocuklarının dağınıklığının beklenmedik bir durum olmadığını kabul etse de onun mutfağı dağıtmasını tercih ediyordu. Rahat durmadığında amcasının huzuru kaçabiliyor,

çocuğun okula gitme vaktinin geldiğini söylüyordu. Bayan Carey'ye göreyse Philip bunun için daha çok küçüktü, annesiz bu çocuğa şefkat besliyordu; ama onun sevgisini kazanma girişimleri bir tuhaftı ve çekingen çocuk da onun sevgi gösterilerine o kadar asık suratla karşılık veriyordu ki kadın inciniyordu. Bazen mutfaktan, çocuğun kahkahayla yükselen tiz sesini duyuyor ama oraya gittiğinde Philip aniden sessizliğe bürünüp, Mary Ann esprinin ne olduğunu açıkladığında esrarengiz biçimde kızarıyordu. Bayan Carey duyduğu şeyde komik hiçbir şey göremese de zoraki gülümsüyordu.

"Mary Ann'le bizimle olduğundan çok daha mutlu görünüyor, William," diyordu, elindeki dikişe döndüğünde.

"Çok kötü yetiştirildiği belli. Adam edilmesi gerek."

Philip'in gelişini izleyen ikinci pazar günü talihsiz bir olay yaşandı. Bay Carey akşam yemeğinden sonra küçük bir şekerleme için salona çekildi, ama sinirleri gergindi ve uyuyamadı. O sabah Josiah Graves, Papaz'ın mihrabı süslediği şamdanlardan bazılarına şiddetle itiraz etmişti. Bu ikinci el şamdanları Tercanbury'den almıştı ve gayet iyi göründüklerini düşünüyordu. Ama Josiah Graves bunların Katolik işi olduğunu söyledi. Bu Papaz'ı hep tahrik eden bir sataşmaydı. Resmen tanınan Edward Manning Kilisesi'nden* ayrılmakla sonuçlanan eylem sırasında Oxford'daydı ve Katolik Kilisesi'ne belli bir sempati besliyordu. Blackstable'ın Protestan eğilimleri ağır basan kilise cemaatine hazırladığı dinsel töreni seve seve daha gösterişli yapabilirdi ve ruhunun gizli bir köşesinde, geçit törenlerinin ve yanan mumların özlemini duyuyordu. Tütsüde sınırı çizmişti. Protestan kelimesinden nefret ediyordu. Kendisine Katolik diyordu. Papacıların bir

* Henry Edward Manning (1808-1892): Bir tüccarın oğlu olarak Hertfordshire'da doğdu. 19. yüzyıldaki Oxford Hareketi'nin bir üyesi olarak, İngiltere Kilisesi'nin 17. yüzyılın yüksek kilise ideallerini benimsemesini savundu ve 1851'de Katolikliğe dönerek Westminster Piskoposu oldu. (ç.n.)

sıfata ihtiyacı olduğunu söyleyip dururdu, onlar Katolik'ti; ama İngiltere Kilisesi'ne, terimin en dolu ve en soylu anlamıyla Katolik olmak uygun düşerdi. Tıraşlı yüzünün ona bir papaz görüntüsü verdiğini düşünmek hoşuna giderdi, gençliğinde bu izlenimi güçlendiren çileci bir havası vardı. Karısının ekonomik durum yüzünden eşlik etmediği Boulogne'daki tatillerinin birinde, bir kilisede otururken *curé*'nin* yanına gelip onu vaaz vermeye davet ettiğini sık sık anlatırdı. Maaşlı papazlık makamına sahip olmayan rahiplerin dini mecburiyetten bekâr kalmaları gerektiğine ilişkin kati görüşleri nedeniyle evlenen papaz yardımcılarını azletti. Ancak bir seçim sırasında Liberaller bahçe çitine büyük mavi harflerle "Roma bu tarafta" yazdığında çok öfkelenmiş ve Blackstable'daki Liberal Parti liderlerini dava açmakla tehdit etmişti. Şimdiyse kararını vermişti, Josiah Graves'in söylediği hiçbir şey onu şamdanları mihraptan kaldırmaya ikna etmeyecekti ve sinirli bir şekilde kendi kendine birkaç kez Bismarck diye mırıldandı.

Birden bir gürültü duydu. Mendili yüzünden çekti, uzandığı kanepeden kalkıp yemek odasına gitti. Philip tuğlaları etrafına saçılmış halde masada oturuyordu. Devasa bir kale yapmıştı ve temeldeki bir kusur, yapının gürültüyle yıkılıp enkaza dönüşmesine yol açmıştı.

"O tuğlalarla ne yapıyorsun Philip? Pazarları oyun oynamaman gerektiğini biliyorsun."

Philip korku dolu gözlerini bir an ona dikip baktı ve huyu gereği kıpkırmızı kesildi.

"Evdeyken hep oynardım," diye cevapladı.

"Sevgili annenin böyle kötü bir şey yapınana asla izin vermediğine eminim."

Philip bunun kötü bir şey olduğunu bilmiyordu; şayet öyleyse annesinin buna rıza gösterdiğinin zannedilmesini istemezdi. Başını öne eğdi, karşılık vermedi.

---

* Köy papazı. (ç.n.)

"Pazar günleri oyun oynamanın çok ama çok kötü bir şey olduğunu bilmiyor musun? Sence neden dinlenme günü deniyor ona? Bu akşam kiliseye gideceksin, ama akşamüstü kanunlarından birini çiğnediğin Yaradanının yüzüne nasıl bakacaksın?"

Bay Carey ona tuğlaları hemen kaldırmasını söyledi ve bunu yaparken Philip'in başında dikildi.

"Çok yaramaz bir çocuksun sen," diye tekrarladı. "Cennetteki annene ne büyük ıstırap çektirdiğini bir düşün."

Philip ağlamak üzere olduğunu hissetti ama başkalarına gözyaşlarını göstermeme içgüdüsüne sahipti; hıçkırıklarının kaçmasını önlemek için dişlerini sıktı. Bay Carey koltuğuna oturup bir kitabın sayfalarını çevirmeye başladı. Philip pencerenin önünde dikildi. Papaz evi, Tercanbury'ye giden anayoldan içeride kalıyordu; yemek odasından yarım daire şeklinde bir çimenlik şeridi ve ufukta yeşil tarlalar görünüyordu. Koyunlar orada otluyordu. Gökyüzü ıssız ve griydi. Philip kendini son derece mutsuz hissetti.

Biraz sonra Mary Ann çayı bırakmaya geldi ve Louisa Yenge merdivenlerden indi.

"Biraz kestirebildin mi William?" diye sordu.

"Hayır," diye cevapladı Papaz. "Philip o kadar gürültü yaptı ki gözümü bile kırpamadım."

Kendi düşünceleri onu uyutmadığından bu pek doğru sayılmazdı; bunları asık suratla dinleyen Philip sadece bir kez gürültü yaptığını söyledi, amcasının bundan önce ya da sonra uyumaması için hiçbir neden yoktu. Bayan Carey bir açıklama istediğinde, Papaz neler olduğunu anlattı.

"Özür bile dilemedi," diye bitirdi.

Çocuğun amcasına lüzumundan fazla kötü görünmemesi için endişeyle, "Ah, Philip, eminim özür diliyorsundur," dedi Bayan Carey.

Philip cevap vermedi. Yağlı ekmeğini kemirmeye devam etti. İçindeki hangi gücün onu pişman görünmekten

alıkoyduğunu bilmiyordu. Kulaklarının çınladığını hissetti, birazcık ağlayacak gibi oldu ama dudaklarından tek kelime dökülmedi.

"Surat asarak durumu daha da kötüleştirme," dedi Bay Carey.

Çaylarını sessizce bitirdiler. Bayan Carey ara sıra Philip'e gizlice bakış atıyor, ama Papaz özellikle o yokmuş gibi davranıyordu. Philip amcasının kilise için hazırlanmak üzere yukarı çıktığını görünce hole gidip şapkasıyla paltosunu aldı, ama Papaz aşağı inip de onu görünce şöyle dedi:

"Bu akşam kiliseye gitmeni istemiyorum Philip. Tanrı'nın evine girmeye uygun bir haletiruhiyede olduğunu sanmıyorum."

Philip tek kelime etmedi. Bunun çok aşağılayıcı olduğunu hissetti, yanakları kızardı. Geniş kenarlı şapkasıyla muazzam cüppesini giyen amcasını, olduğu yerde sessizce dikilip izledi. Bayan Carey her zamanki gibi kapıya gidip onu geçirdi. Daha sonra Philip'e döndü.

"Üzülme Philip, önümüzdeki pazar yaramaz bir çocuk olmayacaksın, değil mi; o zaman amcan seni akşamleyin kiliseye götürür."

Çocuğun şapkasıyla paltosunu çıkarıp onu yemek odasına götürdü.

"Sen ve ben birlikte dua okuyalım mı Philip, armonyum çalıp ilahi de söyleriz. Bunu yapmak ister misin?"

Philip kararlı bir şekilde başını sağa sola salladı. Bayan Carey şaşırdı. Şayet akşam duasını onunla okumayacaksa bu çocukla ne yapacağını bilemiyordu.

"Peki, amcan dönene kadar ne yapmak istersin?" diye sordu çaresizce.

Philip sessizliğini sonunda bozdu.

"Rahat bırakılmak istiyorum," dedi.

"Philip, böyle kaba bir şeyi nasıl söylersin? Amcanla benim sadece senin iyiliğini istediğimizi bilmiyor musun? Beni hiç sevmiyor musun?"

"Senden nefret ediyorum. Keşke ölsen."

Bayan Carey'nin nefesi kesildi. Çocuk kelimeleri o kadar saldırgan bir şekilde söylemişti ki bu onu hayli ürküttü. Söyleyecek hiçbir şeyi yoktu. Kocasının sandalyesine oturdu; arkadaşsız, topal bir çocuğu sevme arzusunu ve çocuğun da onu sevmesine dair dileğini düşünürken –kısır bir kadındı ve çocuksuzluğu bariz biçimde Tanrı'nın takdiri olsa da zaman zaman küçük çocuk görmeye çok zor katlanıyor, bundan ıstırap duyuyordu– gözyaşları gözlerini doldurdu ve birer birer, yavaşça yanaklarından aşağı süzüldü. Philip hayretler içinde onu izledi. Kadın mendilini çıkardı, artık kendini tutmadan ağlıyordu. Philip aniden onun kendi söylediği şey yüzünden ağladığını fark edip üzüldü. Sessizce kadının yanına gidip onu öptü. Bu kadına, kendisinden istenmeden verdiği ilk öpücüktü. Siyah saten kıyafetinin içinde küçücük görünen, buruşuk yüzlü ve soluk benizli, komik bukleleri olan kadın küçük çocuğu kucağına oturttu, kollarını ona doladı ve kalbi yerinden sökülüyormuş gibi ağladı. Ama bunlar, aralarındaki yabancılığın ortadan kalktığını hissettiğinden, kısmen mutluluk gözyaşlarıydı. Canını yaktığı için artık çocuğa yeni bir sevgi besliyordu.

9

Bir sonraki pazar günü, Papaz kestirmek için salona gitmeye hazırlanırken –hayatındaki tüm eylemler merasimle yapılırdı– ve Bayan Carey yukarı çıkmak üzereyken, Philip sordu:

"Oyun oynayamıyorsam ne yapayım?"

"Bir kerecik sadece oturup sessiz duramaz mısın?"

"Çay vaktine kadar sadece oturamam."

Bay Carey pencereden dışarı baktı, ama hava soğuk ve rutubetliydi, Philip'e bahçeye çıkmasını teklif edemezdi.

"Ne yapabileceğini biliyorum. Günün duasını* ezberleyebilirsin."

Armonyumla edilen dualarda kullanılan dua kitabını aldı ve istediği yeri bulana dek sayfalarını çevirdi.

"Uzun değil. Çaya oturduğumda hiç hatasız söyleyebilirsen, yumurtamın tepesini yiyebilirsin."

Bayan Carey, Philip'in sandalyesini –ona yüksek bir sandalye almışlardı– yemek odasındaki masaya götürdü ve kitabı önüne koydu.

"Tanrı boş duranı sevmez," dedi Bay Carey.

Çaya oturduğunda alevlerin keyfini sürmek için ateşe biraz daha kömür atıp salona geçti. Yakasını gevşetti, yastıkları düzenledi, rahatça kanepeye yerleşti. Ama salonun biraz serin olacağını düşünen Bayan Carey ona holden bir battaniye getirdi; onu adamın bacaklarına serip ayaklarının yanlarına sıkıştırdı. Işık gözlerini rahatsız etmesin diye perdeleri çekti ve papaz gözlerini çoktan kapatmış olduğundan parmak uçlarında odadan çıktı. Papaz bugün kendi başına huzur içindeydi, on dakika içinde uykuya daldı. Hafif hafif horladı.

Epifani'den** sonraki Altıncı Pazar'dı ve günün duası şu sözlerle başlıyordu: *Kutsal Oğlu şeytanın işlerini yıkan ve bizleri Yaradanın evlatları, Sonsuz hayatın vârisi yaparak tecelli eden Tanrı.* Philip dikkatle okudu. Bundan hiçbir şey anlamadı. Kelimeleri kendi kendine yüksek sesle söylemeye başladı ama bunların çoğunu bilmiyordu ve cümlelerin yapısı tuhaftı. İki satırdan fazlasını kafası almıyordu. Dikkati de sürekli dağılıyordu: Papaz evinin duvarlarının dibinde bitmiş meyve ağaçları vardı ve ara sıra uzun bir dal pencere

* Toplu Dua Kitabı'nda yer alan, sabah ayininde okunan dua. (ç.n.)

** İsa'nın doğumundan on iki gün sonra kutlanan bir bayram. 6 Ocak tarihine denk gelir. On İkinci Gün Bayramı olarak da anılır. (ç.n.)

camına çarpıyordu; koyunlar bahçenin ötesindeki tarlada duyarsızca otluyordu. Beyninin içinde düğümler var gibiydi. Çay vaktine kadar sözleri ezberleyememe paniğine kapıldı, çabucak sözleri kendi kendine fısıldamaya devam etti; anlamaya çalışmıyor, sadece papağan gibi kelimeleri hafızasında tutmaya uğraşıyordu.

Bayan Carey o öğleden sonra uyuyamadı, saat dörtte o kadar ayıktı ki aşağı indi. Amcasına okurken hiçbir hata yapmamak için duasına çalışan Philip'i duyacağını sanıyordu. Amcası o zaman memnun olacaktı; çocuğun kalbinin temiz olduğunu anlayacaktı. Ama Bayan Carey yemek odasına varıp da içeri girmek üzereyken, onu aniden durduran bir ses duydu. Kalbi hafifçe yerinden çıkacak gibi oldu. Dönüp sessizce ön kapıdan dışarı süzüldü. Yemek odasının penceresine gelene dek evin çevresini dolaştı, ardından ihtiyatlı biçimde içeri baktı. Philip hâlâ onun oturttuğu sandalyedeydi ama başını kollarına gömmüş, çaresizce hıçkırıyordu. Omuzlarının sarsıldığını gördü. Bayan Carey çok korktu. Çocuğun hep kontrollü görünmesi onu hep şaşırtıyordu. Philip'i ağlarken hiç görmemişti. Şimdiyse bu sükûnetinin, duygularını göstermemeye dair bir tür içgüdüsel utanç olduğunu fark ediyordu: Ağlamak için saklanıyordu.

Kocasının aniden uyandırılmaktan hoşlanmadığını hiç düşünmeden, hızla salona daldı.

"William William," dedi. "Çocuk perişan halde ağlıyor."

Bay Carey oturup bacaklarına sarılı battaniyeyi bir kenara itti.

"Niye ağlıyormuş?"

"Bilmiyorum... Ah William, çocuğun mutsuz olmasına izin vermemeliyiz. Sence bizim hatamız mı? Çocuğumuz olsaydı ne yapmamız gerektiğini bilirdik."

Bay Carey kafası karışmış halde ona baktı. Kendini son derece çaresiz hissetti.

"Ezberlemesi için ona verdiğim dua yüzünden ağlıyor olamaz. On satırdan fazla değil."

"Sence ona baksın diye birkaç resimli kitap götüreyim mi William? Kutsal Topraklar'a dair böyle birkaç kitap var. İçinde zararlı bir şey olamaz."

"Pekâlâ, bence sakıncası yok."

Bayan Carey çalışma odasına gitti. Kitap toplamak, Bay Carey'nin tek tutkusuydu ve Tercanbury'ye gittiğinde sahaftа birkaç saat geçirmeden duramazdı; daima birkaç küflü ciltle dönerdi. Okuma alışkanlığını kaybettiği için onları asla okumazdı, ama sayfalarını çevirmeyi, resimliyseler resimlerine bakmayı ve ciltlerini onarmayı severdi. Yağmurlu günlerden memnun olurdu çünkü vicdan azabı çekmeden onlarla uğraşır, öğleden sonrasını yumurta beyazı ile yapıştırıcının bulunduğu bir kapla, çeyrek boy bir kitabın yıpranmış Rus derisi cildini yamamakla geçirirdi. Çelik oyma tekniğiyle basılmış resimleri olan pek çok eski gezi kitabı cildi vardı ve Bayan Carey hemencecik Filistin'i anlatan iki kitap buldu. Philip'e kendini toparlayacak zaman tanımak için kapıda kasten öksürdü; gözyaşlarının ortasında karşılaşacak olursa onun çok utanacağını tahmin etmişti, ardından kapı kolunu ağır ağır çevirdi. İçeri girdiğinde Philip dikkatini dua kitabına vermiş, ağladığı görülmesin diye gözlerini elleriyle örtmüştü.

"Duayı ezberleyebildin mi?" diye sordu Bayan Carey.

Çocuk bir an cevap vermedi, kadın onun sesini ayarlayamadığını hissetti. Bayan Carey tuhaf bir şekilde utandı.

"Ezberleyemiyorum," dedi sonunda Philip, zorlukla nefes alarak.

"Ah, olsun, sorun değil," dedi Bayan Carey. "Ezberlemen şart değil. Sana bazı resimli kitaplar getirdim bakasın diye. Gel de kucağıma otur, birlikte bakalım."

Philip sandalyesinden inip topallayarak onun yanına gitti. Kadın gözlerini görmesin diye yere bakıyordu. Bayan Carey kollarını ona doladı.

"Bak," dedi. "Burası Kutsal İsamızın doğduğu yer."

Düz çatıları, küçük kubbeleri ve minareleri olan bir Doğu kasabası gösterdi ona. Önde bir grup palmiye vardı, onların altında iki Arap'la birkaç deve dinleniyordu. Philip evleri ve göçebelerin bol kıyafetlerini hissetmek ister gibi elini resmin üstünden geçirdi.

"Ne yazdığını okur musun," diye sordu.

Bayan Carey tekdüze sesiyle karşı sayfada yazanı okudu. Otuzlarda yaşamış bir Doğulu seyyahın romantik bir anlatısıydı, belki biraz ağdalıydı, ama Byron ve Chateaubriand'ı izleyen neslin Doğu algısındaki hoş duyguya sahipti. Birkaç saniye sonra Philip onun sözünü kesti.

"Bir resim daha görmek istiyorum."

Mary Ann içeri girip de Bayan Carey ona masa örtüsünü sermeye yardım etmek için kalkınca, Philip kitabı kendi eline aldı ve hızla resimlerine bakmaya başladı. Yengesi, çaya oturmak için kitabı bırakmaya onu zor ikna etti. Duayı ezberlemek için verdiği korkunç mücadeleyi unutmuştu; gözyaşlarını unutmuştu. Ertesi gün yağmur yağıyordu ve kitabı tekrar istedi. Bayan Carey zevkle ona istediğini verdi. Kocasıyla çocuğun istikbalini konuşurken, ikisinin de onun papaz olmasını dilediğini fark etmişti ve İsa'nın varlığıyla kutsanmış yerleri anlatan bu kitaba gösterdiği heves, iyiye işaret gibi görünüyordu. Çocuğun zihni sanki doğal biçimde kutsal şeylere yöneliyordu. Ama bir iki gün sonra daha fazla kitap istedi. Bay Carey onu çalışma odasına götürdü, resimli eserlerin bulunduğu rafı gösterdi ve Roma'yı anlatan bir kitap seçti. Philip iştahla aldı kitabı. Resimler onu yeni bir eğlenceye taşıdı. Ne hakkında olduğunu öğrenmek için her bir gravürün öncesindeki ve sonrasındaki sayfayı okumaya başladı ve kısa süre sonra, oyuncaklarına olan tüm ilgisini kaybetti.

Daha sonra, etrafta kimse yokken, kitapları kendisi almaya başladı; belki de zihnindeki ilk izlenim bir Doğu ka-

sabasına dair olduğundan, başlıca eğlencesini Levant'ı anlatanlarda buldu. Camilerin ve zengin sarayların resimleri karşısında kalbi heyecanla çarpıyordu; ama hayal gücünü özellikle harekete geçiren, Konstantinopolis hakkında bir kitap vardı. Kitabın adı *Bin Sütunlu Saray*'dı. Renkli bir tahayyülün etkileyici bir enginlikle verildiği bir Bizans sarnıcıydı; okuduğu efsane de gafilleri cezbetmek için bir geminin daima girişinde demirli olduğunu, ama karanlığa gitmeye cesaret eden gezginlerin bir daha hiç görülmediğini yazıyordu. Philip, bu gemi sonsuza dek sütunlu bir pasajdan diğerine geçip duruyor mu, yoksa nihayetinde bir tür tuhaf malikâneye mi varıyor diye merak etti.

Bir gün Lane'in *Binbir Gece Masalları* çevirisine* rastlayınca talih yüzüne güldü. İlk başta resimleri ilgisini çekti, daha sonra okumaya başladı; başta hikâyeler büyüyle ilgiliydi, ardından diğerleri geldi; bunları tekrar tekrar okumayı çok seviyordu. Başka hiçbir şey düşünemiyordu. Çevresinde akan yaşamı tamamen unuttu. Akşam yemeğine oturması için iki ya da üç kez çağırılması gerekiyordu. Bilinçsizce dünyanın en keyifli alışkanlığını, okuma alışkanlığını edinmişti: Böylece kendisine hayatın tüm sıkıntısından kaçacak bir sığınak sağladığını bilmiyordu; gündelik yaşamı acı bir hayal kırıklığına dönüştürecek gerçekdışı bir âlem yarattığını da bilmiyordu. Kısa sürede başka şeyler de okumaya başladı. Beyni vaktinden önce gelişti. Kendi kendini oyaladığını, ne üzgün ne de gürültücü olduğunu gören amcasıyla yengesi, onun için zahmete girmeyi bıraktılar. Bay Carey'nin sayısını bilmediği kadar çok kitabı vardı ve pek az okuduğundan, ucuz olduğu için aldığı ufak tefek kitapları unutmuştu. Vaazlar ile dini öğütlerin, gezi kitaplarının, azizlerin ve kurucu babaların yaşamlarının, kilise tarihlerinin arasında rastgele

* *Binbir Gece Masalları*'nın ilk İngilizce çevirisi oryantalist, çevirmen ve sözlükbilimci Edward William Lane (1801-1876) tarafından yapılmıştır. (ç.n.)

modası geçmiş romanlar da bulunuyordu; ve Philip nihayet bunları da keşfetti: Onları isimlerine göre seçiyordu ve ilk okuduğu *Lancashire Cadıları*'ydı,* ardından *Takdire Şayan Crichton*'ı** ve sonra çok daha fazlasını okudu. İki yalnız gezginin kasvetli bir koyağın kenarından atlarını sürdüğü bir kitaba başladığında, emin ellerde olduğunu biliyordu.

Artık yaz gelmiş, yaşlı bir denizci olan bahçıvan ona bir hamak yapıp, bir salkımsöğüdün dallarına sabitlemişti. Burada uzun saatler uzanıyor, papaz evine gelebilecek herhangi birinden gizleniyor, tutkuyla kitap okuyordu. Zaman geçti, temmuz oldu; ağustos geldi: Pazarları kiliseyi yabancılar dolduruyor, toplanan para sık sık iki sterline kadar çıkıyordu. Papaz da Bayan Carey de bu zaman zarfında bahçeden pek çıkmadı; yabancı yüzler görmeyi sevmezlerdi ve Londra'dan gelen ziyaretçilere tiksintiyle bakarlardı. Karşıdaki evi, iki küçük oğlu olan bir centilmen altı haftalığına tutmuştu ve acaba Philip onlarla oynamak ister mi diye haber gönderdi; ama Bayan Carey bu teklifi nazik bir biçimde geri çevirdi. Londra'dan gelen çocukların Philip'in terbiyesini bozmasından korkuyordu. O bir rahip olacaktı ve kirlilikten korunması şarttı. Onda çocuk Samuel'i görmek hoşuna gidiyordu.

10

Carey'ler Philip'i Tercanbury'deki King's School'a göndermeye karar verdiler. Yöredeki rahipler oğullarını oraya gönderiyordu. Bu okulun, Katedral'le arasında öteden beri süregelen bir gelenek vardı: Müdürü fahri bir katedral rahibiydi, eski müdürlerden biri ise başdiyakozdu. Orada çocuklar papazlığı amaçlamaya teşvik ediliyordu ve eğitim de dü-

* *The Lancashire Witches*, William Harrison Ainsworth'ün (1805-1882) 1849'da yayımlanan ve kırk romanı arasında hâlâ baskısı bulunabilen tek kitabıdır. (ç.n.)

** *The Admirable Crichton*, 1902'de J.M. Barrie (1860-1937) tarafından kaleme alınan, komedi türündeki tiyatro oyunu. (ç.n.)

rüst bir delikanlıyı, hayatını Tanrı'nın hizmetinde geçirmeye hazırlıyordu. Ona bağlı bir hazırlık okulu vardı, Philip'in buna gitmesi ayarlandı. Bay Carey eylül ayının sonlarına doğru bir perşembe öğleden sonrasında onu Tercanbury'ye götürdü. Philip bütün günü heyecan içinde ve hayli korku dolu geçirdi. Okul hayatına dair pek az şey biliyordu ki o da *Genç Erkeğin Gazetesi*'ndeki* hikâyelerde okuduğu kadardı. *Eric, ya da Yavaş Yavaş*'ı** da okumuştu.

Tercanbury'de trenden indiklerinde Philip endişeden midesinin bulandığını hissetti ve kasabaya giderken bindikleri arabanın içinde beti benzi atmış halde, sessizce oturdu. Okulun önündeki yüksek tuğla duvar ona hapishane havası veriyordu. Duvarda küçük bir kapı vardı, zili çaldıklarında açıldı; hantal, pasaklı bir adam çıkıp Philip'in teneke bavulunu ve oyuncak kutusunu aldı. Salona götürüldüler; masif, çirkin mobilyalarla dolu bir yerdi ve odadaki sandalyeler duvarların dibine tehditkâr, katı bir düzenle dizilmişti. Müdürü beklediler.

"Bay Watson nasıl biri?" diye sordu Philip bir süre sonra.

"Kendin görürsün."

Bir sessizlik daha oldu. Bay Carey müdürün neden gelmediğini merak etti. Biraz sonra Philip kendini zorlayıp konuştu yeniden.

"Ona yumru ayaklı olduğumu söyle," dedi.

Bay Carey ağzını açıp bir şey diyemeden, kapı ardına dek açıldı ve Bay Watson hızla içeri girdi. Philip'in gözüne devasa görünmüştü. Bir seksenden uzun, kocaman elleri ve görkemli kızıl sakalıyla iriyarı biriydi; şen şakrak bir havada,

---

* *The Boy's Own Paper*, 1879-1967 yılları arasında yayımlanan, genç ve ergenlik dönemindeki erkekleri hedefleyen bir İngiliz çizgi roman gazetesi. Amacı çocukları hem okumaya teşvik etmek hem de onlara Hıristiyanlık değerlerini aşılamaktı. (ç.n.)

** *Eric, or Little by Little*, Frederic W. Farrar'ın (1831-1903) 1858'de yayımlanan kitabı. Yatılı okulda okuyan bir oğlanın başından geçenleri konu alır. (ç.n.)

yüksek sesle konuşuyordu; ama onun bu mütecaviz neşesi Philip'in kalbine korku saldı. Bay Carey'yle tokalaştı, ardından Philip'in küçük elini avucunun içine aldı.

"Eee, küçük dostum, okula geldiğine memnun musun?" dedi bağırarak.

Philip kıpkırmızı oldu, söyleyecek tek kelime bulamadı.

"Kaç yaşındasın?"

"Dokuz," dedi Philip.

"Efendim, demelisin," dedi amcası.

"Çok şey öğrenmen gerekecek galiba," diye mutlulukla kükredi müdür.

Çocuğu rahatlatmak için sert parmaklarıyla onu gıdıklamaya başladı. Utanan ve kendini rahatsız hisseden Philip, onun dokunuşuyla eğilip büküldü.

"Şimdilik onu küçük yatakhaneye yerleştireceğim... Bu hoşuna gider, değil mi?" diye ekledi Philip'e hitaben. "Orada sadece sekiz kişi var. Çok yabancılık çekmezsin."

Ardından kapı açıldı ve Bayan Watson odaya girdi. Ortadan düzgünce ikiye ayrılmış siyah saçları olan, esmer bir kadındı. İlginç biçimde kalın dudakları ve küçük, yuvarlak bir burnu vardı. Gözleri büyük ve siyahtı. Görünüşünde tuhaf bir soğukluk vardı. Çok nadir konuştu, bundan daha da nadir gülümsedi. Kocası ona Bay Carey'yi tanıştırdı, ardından dostane bir biçimde Philip'i ona doğru itti.

"Yeni çocuk bu, Helen. Adı Carey."

Kadın tek kelime etmeden Philip'le tokalaştı, daha sonra müdür Bay Carey'ye Philip'in neler bildiğini ve hangi kitapları çalıştığını sorarken konuşmadan oturdu. Blackstable Papazı, Bay Watson'ın şamatacı içtenliğinden birazcık mahcup olmuştu ve bir iki dakika sonra da ayağa kalktı.

"Artık Philip'i sizinle bıraksam iyi olacak bence."

"Pekâlâ," dedi Bay Watson. "Benimle güvende. Diğerleriyle hemencecik kaynaşacak. Öyle değil mi, küçük dostum?"

Philip'in cevap vermesini beklemeden, koca adam acayip gürültülü bir kahkaha koyuverdi. Bay Carey Philip'i alnından öpüp gitti.

"Gel bakalım, genç dostum," diye bağırdı Bay Watson. "Sana sınıfı göstereyim."

Devasa adımlarla salondan hızla çıktı, Philip de arkasından koşturdu. Uzun, çıplak bir odaya götürüldü; buradaki iki masa odanın uzunluğundaydı; her ikisinin yanında ahşap sıralar vardı.

"Henüz burada fazla kimse yok," dedi Bay Watson. "Sana oyun alanını göstereyim, sonra ben giderim sen de başının çaresine bakarsın."

Bay Watson öne düştü. Philip kendini, üç tarafı yüksek tuğla duvarlarla çevrili büyük bir oyun alanında buldu. Dördüncü tarafta demir parmaklık vardı, bunun arasından geniş bir çayırlık ve onun da ötesinde King's School'un bazı binaları görünüyordu. Küçük bir çocuk kederli bir biçimde dolanıyor, yürürken çakıllara tekme atıyordu.

"Hey, Venning," diye bağırdı Bay Watson. "Ne zaman geldin?"

Küçük çocuk onların yanına gelip tokalaştı.

"Yeni bir çocuk geldi. Senden daha büyük ve iri, yani ona dayılık taslama."

Müdür, gürleyen sesiyle içlerine korku saldığı bu iki çocuğa dostça baktı ve ardından rahatsız edici bir kahkaha atıp onları yalnız bıraktı.

"Adın ne?"

"Carey."

"Baban ne yapıyor?"

"Öldü."

"Ah! Annen çamaşır mı yıkıyor?"

"Annem de öldü."

Philip bu cevabın çocukta belli bir mahcubiyete yol açacağını sandı ama Venning biraz olsun patavatsızlığı elden bırakmadı.

"Peki, çamaşır yıkadı mı?" diye devam etti.

"Evet," dedi Philip, kızmıştı.

"Bir çamaşırcı kadındı yani?"

"Hayır, değildi."

"O zaman çamaşır yıkamadı."

Küçük çocuk, kurduğu bu mantığın başarısından dolayı keyifle böbürlendi. Daha sonra Philip'in ayaklarına gözü takıldı.

"Ayağının nesi var?"

Philip içgüdüsel olarak ayağını görüş alanından çekmeyi deneyip, sağlam ayağının arkasına sakladı.

"Yumru ayaklıyım," diye cevapladı.

"Nasıl oldu bu?"

"Hep vardı."

"Göstersene bakayım."

"Hayır."

"Göstermezsen gösterme."

Küçük çocuk bu sözlerin ardından Philip'in kavalkemiğine sağlam bir tekme indirdi, bunu beklemeyen Philip hazırlıksız yakalandı. Öyle çok acırnıştı ki nefesi kesildi ama şaşkınlığı acısından daha büyüktü. Venning'in ona neden tekme attığını bilmiyordu. Onun gözünü morartmayı düşünebilecek soğukkanlılığa sahip değildi. Ayrıca çocuk ondan küçüktü ve *Genç Erkeğin Gazetesi*'ni okumuştu, yani kendinden daha küçük birine vurmak fena bir şeydi. Philip kavalkemiğini ovuştururken üçüncü bir çocuk çıkageldi ve ona bu acıyı veren yürüyüp uzaklaştı. Kısa bir süre sonra ikilinin onun hakkında konuştuklarını fark etti, ayaklarına bakıyorlar gibi geldi. Sinirlendi ve rahatsız oldu.

Ama başka çocuklar, on-on iki kadar çocuk hep beraber geldi, ardından daha fazlası da geldi ve tatillerinde ne yaptıklarından konuşmaya başladılar; nereye gitmişlerdi, ne harika kriket oynamışlardı. Birkaç yeni çocuk ortaya çıktı, o anda Philip kendini bunlarla konuşurken buldu. Utangaç ve

gergindi. Onlara hoş görünmeyi çok istiyordu, ama aklına söyleyecek hiçbir şey gelmiyordu. Ona pek çok soru soruldu, o da bunları gayet bayıla bayıla cevapladı. Çocuklardan biri kriket oynayıp oynayamadığını sordu.

"Hayır," diye cevapladı Philip. "Yumru ayaklıyım."

Çocuk hemen aşağı bakıp kızardı. Philip onun yakışıksız bir soru sorduğunu hissettiğini anladı. Özür dileyemeyecek kadar utangaçtı ve Philip'e ne yapacağını bilemez halde bakıyordu.

11

Ertesi sabah, çalan bir zil Philip'i uyandırdığında, hayretle kabinine göz gezdirdi. Ardından bir ses şakıdı ve o da nerede olduğunu hatırladı.

"Uyandın mı Singer?"

Kabinin duvarları cilalı çamdandı ve önde yeşil bir perde vardı. O günlerde havalandırma pek düşünülmezdi ve sabahları yatakhanenin havalandırılması dışında, pencereler hep kapalıydı.

Philip yataktan kalkıp dua etmek için diz çöktü. Soğuk bir sabahtı, birazcık titredi; ama amcası duasını giyinmeyi beklemeden geceliğiyle ederse Tanrı için daha makbul olacağını söylemişti. Buna şaşırmamıştı çünkü ona ibadet edenlerin sıkıntı çekmesine kıymet veren bir Tanrı'nın kulu olduğunu anlamaya başlamıştı. Duadan sonra elini yüzünü yıkadı. Elli yatılı öğrenci için iki banyo vardı ve her bir çocuk haftada bir kez yıkanırdı. Yıkanma işinin geri kalanı, bir lavabodaki küçük bir leğende hallediliyordu; bu lavabo, bir yatak ve sandalyeyle birlikte her bir kabinin mobilyasını oluşturuyordu. Çocuklar giyinirken neşeli neşeli gevezelik ediyordu. Philip kulak kesildi. Ardından başka bir zil duyuldu ve koşarak aşağı indiler. Sınıftaki iki uzun masanın her iki tarafında bulunan sıralarda yerlerini aldılar; ve Bay

Watson, ardında karısı ve hizmetçileriyle içeri girip oturdu. Bay Watson etkileyici bir biçimde dua etti; niyazlar, her bir çocuğa şahsen yönelen tehditlermişçesine gür sesinde gümbürdedi. Philip endişeyle dinledi. Ardından Bay Watson Kutsal Kitap'tan bir bölüm okudu, ardından hizmetçiler topluca çıktı. Biraz sonra pasaklı bir genç iki büyük çaydanlık getirdi ve ikinci turda çok büyük yağlı ekmek tabakları geldi.

Philip yemek seçerdi ve ekmeğin üstünde berbat görünen kalın tereyağı tabakası midesini kaldırdı ama diğer çocukların bunları silip süpürdüğünü görünce onların yaptığını yaptı. Hepsi oyuncak kutularında konserve et getirmişti; bazıları da "fazladan" yumurta veya domuz pastırması almıştı, Bay Watson bunlardan kâr elde ediyordu. Bay Carey'ye Philip'in bunlardan alıp almayacağını sorduğunda, Bay Carey çocukların şımartılmaması gerektiğine inandığı cevabını vermişti. Bay Watson da onunla tamamen hemfikirdi –büyüme çağındakiler için yağlı ekmekten daha iyi bir şey olduğunu sanmıyordu– ama evlatlarını gereğinden fazla şımartan bazı ebeveynler, bunları yemelerinde ısrar ediyordu.

Philip bu "fazladan" şeylerin çocuklara belli bir saygınlık kazandırdığını fark etti ve Louisa Yenge'ye mektup yazdığında, bunlardan istemeye karar verdi.

Kahvaltıdan sonra çocuklar oyun alanına çıktı. Yatılı olmayan öğrenciler yavaş yavaş burada toplanmaya başlamıştı. Bunlar bölgedeki din adamlarının, tren istasyonu memurlarının ve şehrin tarihi kısmında ikamet eden işadamlarının veya imalatçıların oğullarıydı. O anda bir zil çaldı, hepsi sıra halinde okula doğru yürüdü. Burada büyük, uzun bir oda vardı; iki ucunda iki asistan öğretmen ikinci ve üçüncü sınıflara ders veriyordu, bunun önündeki daha küçük bir odada ise Bay Watson, birinci sınıfın dersine giriyordu. Hazırlık sınıfını liseye bağlamak için, bu üç sınıf konuşma günlerin-

de* ve raporlarda üst, orta ve alt ikinci sınıf olarak resmen tanınıyordu. Philip'i sonuncusuna yerleştirdiler. Hoş bir sesi olan kırmızı yüzlü öğretmenin adı Rice'tı; neşeyle çocuklara takıldı, zaman hızla geçti. Philip saatin on bire çeyrek kala olduğunu görünce şaşırdı, on dakikalık teneffüs için dışarı çıktılar.

Bütün okul gürültüyle oyun alanına koştu. Yeni çocuklara orta kısma gitmeleri söylendi, diğerleri ise karşılıklı duvarların dibine dizildi. Ortada sıçan oynamaya başladılar. Yeni çocuklar onları yakalamaya çalışırken, daha büyükler duvardan duvara koştu: Biri yakalanıp da gizli sözler –bir, iki üç ve bana bir domuz– söylenince, onlara esir düşmüş oldu ve saf değiştirip hâlâ yakalanmamış olanları yakalamak için küçüklere yardım etti. Philip koşarak geçen bir çocuk gördü, onu yakalamaya çalıştı ama topal ayağıyla hiç şansı yoktu; bu fırsatı değerlendiren koşucular da doğrudan onun alanından geçiyordu. Sonra içlerinden birinin aklına Philip'in sakar koşuşunu taklit etmek gibi parlak bir fikir geldi. Diğer çocuklar bunu görüp gülmeye başladı; ardından hepsi ilk yapanı taklit etmeye başladı ve acayip şekillerde topallayarak, tiz kahkahalarla üç katına çıkan sesleriyle çığlıklar atarak Philip'in etrafında koşturdular. Yeni eğlencelerinin neşesiyle kendilerinden geçip bu aciz cümbüşte boğulacak gibi oldular. İçlerinden biri Philip'e çelme takınca, hep olduğu gibi şiddetle düşüp dizini yaraladı. Ayağa kalktığında daha da yüksek sesle gülmeye başladılar. Bir çocuk onu sırtından itti, bir diğeri tutmasaydı tekrar düşecekti. Philip'in sakatlığıyla eğlenmek onlara oyunu unutturmuştu. İçlerinden biri tuhaf, sallantılı bir topallama uydurdu ve geri kalanlar son derece saçma bir kahkahaya boğuldu, çocuklardan bazıları yere yatıp yuvarlana yuvarlana güldü: Philip'in tam anlamıyla ödü koptu. Ona neden güldüklerini anlayamıyordu. Kalbi

* *Speech days:* İngiltere'deki okullarda yılda bir kez düzenlenen ve konuşmacılara ödüllerin verildiği gün. (ç.n.)

öyle hızlı çarpıyordu ki zar zor nefes alabiliyordu, hayatında hiç korkmadığı kadar korkmuştu. Çocuklar etrafında koştururken, onu taklit ederken ve gülerken aptal aptal dikildi; kendilerini yakalamaya çalışsın diye bağırıyorlardı ama o kımıldamadı. Koştuğunu görmelerini istemiyordu artık. Ağlamasına engel olmak için bütün gücünü kullanıyordu.

Birden zil çaldı ve hepsi okula geri döndü. Philip'in dizi kanıyordu, toz toprak içindeydi ve saçı başı dağılmıştı. Bay Rice birkaç dakika sınıfını kontrol altına alamadı. Bu tuhaf yenilik karşısında hâlâ heyecanlıydılar ve Philip içlerinden bir iki kişinin ayaklarına kaçamak bakışlar attığını gördü. Ayaklarını sıranın altına tıkıştırdı.

Öğleden sonra futbol oynamaya gittiler ama Bay Watson akşam yemeğinden çıkarken Philip'i durdurdu.

"Futbol oynayamazsın herhalde, değil mi Carey?" diye sordu ona.

Philip istemeden kızardı.

"Hayır, efendim."

"Pekâlâ. Sahaya gidersin öyleyse. Oraya kadar yürüyebilirsin, değil mi?"

Sahanın nerede olduğuna dair Philip'in hiçbir fikri yoktu ama aynı şekilde cevap verdi.

"Evet, efendim."

Çocuklar başlarında Bay Rice'la yatakhaneye gitti, Philip'e bakıp üstünü değiştirmediğini gören Bay Rice ona neden oynamayacağını sordu.

"Bay Watson oynamayabileceğimi söyledi, efendim," dedi Philip.

"Neden?"

Çocuklar etrafını sarmış, merakla ona bakıyordu; Philip utançtan yerin dibine girdi. Cevap veremeden aşağı baktı. Cevabı diğerleri verdi.

"O yumru ayaklı, efendim."

"Ah, anladım."

Bay Rice çok gençti; diplomasını alalı daha bir yıl olmuştu; birden o da utandı. İçinden çocuktan özür dilemek geçti, ama bunu yapamayacak kadar utanmıştı. Sert ve yüksek bir sesle konuştu.

"O halde, siz çocuklar niye oyalanıyorsunuz? İşinize bakın."

Bazıları çoktan yola çıkmıştı, kalanlarsa şimdi iki ya da üç kişilik gruplar halinde gidiyordu.

"Sen benimle gel, Carey," dedi öğretmen. "Yolu bilmiyorsun, değil mi?"

Philip onun merhametini hissedince boğazına bir hıçkırık yükseldi.

"Çok hızlı yürüyemem, efendim."

"O zaman ben çok yavaş yürürüm," dedi öğretmen gülümseyerek.

Philip, onunla kibarca konuşan bu kırmızı yüzlü, sıradan genç adama sempati duydu. Birden mutsuzluğunun azaldığını hissetti.

Ama geceleyin yatmaya gittiklerinde, üstlerini çıkarırken Singer adındaki çocuk kendi kabininden çıkıp başını Philip'inkine uzattı.

"Şu ayağını bir göster bakalım," dedi.

"Hayır," diye cevapladı Philip.

Hemen yatağa girdi.

"Bana hayır deme," dedi Singer. "Mason, hadi."

Yan kabindeki çocuk köşeden bakıyordu, bu sözler üstüne içeri süzüldü. Philip'e doğru hamle edip yatak örtülerini üstünden çekmeye çalıştılar ama o, onlara iyice yapışmıştı.

"Neden beni rahat bırakmıyorsunuz?" diye haykırdı.

Singer bir fırça alıp arkasıyla Philip'in örtüye yapışmış ellerine vurdu. Philip çığlık attı.

"Neden sakin sakin ayağını göstermiyorsun?"

"Göstermeyeceğim."

Philip ümitsizlik içinde yumruğunu sıkıp ona işkence eden çocuğa vurdu, ama dezavantajlı konumdaydı, çocuk onun kolunu zaptetti. Kolu bükmeye başladı.

"Ah, yapma yapma," dedi Philip. "Kolumu kıracaksın."

"O zaman uslu dur da ayağını çıkar."

Philip hıçkırıp kesik kesik nefes aldı. Çocuk kolu biraz daha büktü. Acı katlanılmazdı.

"Peki, tamam. Göstereceğim," dedi Philip.

Ayağını örtünün altından çıkardı. Singer hâlâ Philip'in bileğini tutuyordu. Ayağın çarpıklığına merakla baktı.

"Hayvani görünmüyor mu?" dedi Mason.

Biri daha kabine girip baktı.

"Iyyy," dedi tiksintiyle.

"Gerçekten çok acayip," dedi Singer, yüzünü buruşturup. "Sert mi?"

İşaretparmağının ucuyla ayağa, kendine ait yaşamı olan bir canlıymış gibi dikkatlice dokundu. Birden Bay Watson'ın merdivenlerden gürültüyle indiğini duydular. Örtüleri tekrar Philip'in üstüne çekip tavşan gibi kendi kabinlerine koşturdular. Bay Watson yatakhaneye girdi. Ayakucunda yükselince yeşil perdeyi tutan çubuğun arkasını görebiliyordu, iki üç kabinin içine baktı. Küçük çocuklar güvenle yataklarındaydılar. Işığı söndürüp çıktı.

Singer Philip'e seslendi ama o cevap vermedi. Hıçkırıkları duyulmasın diye yastığını ısırıyordu. Canını yaktıkları için ya da ayağına baktıklarında hissettiği aşağılanma duygusu yüzünden değil de, bu işkenceye karşı koyamadığı için kendine duyduğu öfkeden ağlıyordu; ayağını kendi rızasıyla dışarı çıkarmıştı.

Ardından, hayatının ıstırap dolu olduğunu hissetti. Onun çocuk zihninde, bu mutsuzluk sonsuza dek sürecek gibi görünüyordu. Durup dururken, Emma'nın onu yatağından alıp annesinin yanına yatırdığı o soğuk sabahı hatırladı. Bu olayı daha önce hiç durup düşünmemişti ama şimdi yanında

yatan annesinin bedeninin ve onu saran kollarının sıcaklığını hissediyordu. Birdenbire hayatı, annesinin ölümü, papaz evindeki yaşam ve okulda geçen bu iki sefil gün ona bir rüya gibi göründü; sabah uyanacak ve kendini tekrar evde bulacaktı. Bunu düşününce gözyaşları kurudu. O kadar mutsuzdu ki bu rüyadan başka bir şey olamazdı; annesi hayattaydı ve Emma şimdi gelip onu yatağa götürecekti. Uykuya daldı.

Ama ertesi sabah bir zilin çalışıyla uyandı ve gözlerinin gördüğü ilk şey, kabininin yeşil perdesi oldu.

12

Zaman geçtikçe, Philip'in sakatlığına gösterilen ilgi azalıp sona erdi. Bir çocuğun kızıl saçı ya da bir başkasının aşırı şişmanlığı gibi kabul edilir oldu. Ama bu zaman zarfında o aşırı derecede duygusal olup çıkmıştı. Mecbur kalmadıkça asla koşmuyordu, çünkü bunun topallamasını daha görünür kıldığını biliyordu, ayrıca belli bir yürüyüş şekli benimsemişti. Elinden geldiğince, dikkat çekmesin diye çarpık ayağı diğerinin arkasında olacak şekilde sabit duruyor ve sürekli ona bakan var mı diye etrafını izliyordu. Diğer çocukların oynadığı oyunlara katılamadığından, onların yaşamı Philip'e yabancı geliyordu; sadece kendini onların yaptığı şeylerden uzak tutmaya çalışıyordu ve onlarla arasında bir bariyer varmış gibi hissediyordu. Bazen futbol oynayamamasını onun hatası olarak görüyorlardı sanki ve bunu anlamalarını sağlamak Philip'in elinde değildi. Çoğu zaman kendi başınaydı. Önceden gevezelik etmeyi sevse de zamanla sessizleşti. Kendisiyle başkaları arasındaki farkı düşünmeye başladı.

Yatakhanedeki en büyük çocuk olan Singer onu sevmiyordu ve yaşına göre ufak tefek olan Philip'in hayli sert bir muameleye katlanması gerekmişti. Dönemin yaklaşık ortalarına doğru, okulu *Patron* diye bir oyunun çılgınlığı sardı.

İki kişilik bir oyundu, masada ya da sırada çelik kalemlerle oynanıyordu. Sivri tarafının rakibinizin kalemine değmesi için kaleminizi tırnağınızla itiyordunuz, bu sırada o da bundan kaçınmak için manevra yapıyor, kendi kaleminin ucunu sizinkinin arkasına değdirmeye çalışıyordu; bu başarıldığında başparmağınızın ucuna hohlayıp onu iki kalem ucuna sertçe bastırıyor ve onları düşürmeden kaldırmayı başarırsanız iki kalem de sizin oluyordu. Kısa süre içinde oğlanlar bundan başka bir şey oynamaz oldu ve en becerikliler geniş bir kalem koleksiyonu yaptı. Ama kısa bir süre sonra Bay Watson bunun bir tür kumar olduğuna karar verip oyunu yasakladı ve çocukların kazandığı tüm kalemlere el koydu. Philip bu oyunda çok ustaydı, kazandıklarından vazgeçmesi çok zor oldu; parmakları hâlâ oynamak için kaşınıyordu ve birkaç gün sonra, futbol sahasına giderken, bir dükkâna girip bir penilik J tükenmezkalemi aldı. Onları cebinde taşıyor, varlıklarını hissetmek hoşuna gidiyordu. Singer hemen onda bu kalemlerden olduğunu öğrendi. Singer da kendi kalemlerini vermek zorunda kalmıştı ama Jumbo dediği çok büyük bir tanesini saklamıştı; bu kalem neredeyse yenilmezdi ve Philip'in J'lerini ondan alma imkânına direnemedi. Philip küçük kalemleriyle dezavantajlı olduğunu bilse de maceracı bir mizaca sahipti ve risk almaya razıydı; ayrıca Singer'ın ona bu teklifi geri çevirme şansı tanımayacağını biliyordu. Bir haftadır oynamamıştı, heyecandan titreyerek oyuna oturdu. İki küçük kalemini hemencecik kaybetti, Singer zafer sarhoşuydu ama üçüncü seferde Jumbo bir şekilde sürçtü ve Philip J kalemiyle onu itti. Muzaffer bir sevinç çığlığı attı. Tam bu sırada Bay Watson içeri girdi.

"Ne yapıyorsunuz?" diye sordu.

Bakışlarını Singer'dan Philip'e çevirdi, ama hiçbiri cevap vermedi.

"Bu aptal oyunu oynamanızı yasaklamadım mı ben size?"

Philip'in kalbi güm güm çarptı. Neler olacağını biliyordu ve fena halde korkmuştu, ama bu korkunun içinde belli bir iftihar da vardı. Hiç sopa yememişti. Elbette acıyacaktı, ama bu sonradan havası atılabilecek bir şeydi.

"Çalışma odama gelin."

Müdür arkasını döndü, çocuklar yan yana onun peşinden gitti. Singer Philip'e fısıldadı:

"Başımız belada."

Bay Watson, Singer'ı işaret etti.

"Eğil," dedi.

Bembeyaz kesilen Philip, çocuğun her darbede titrediğini gördü ve üçüncüden sonra çığlık attığını işitti. Ardından üç tane daha geldi.

"Bu kadarı yeter. Kalk."

Singer doğruldu. Gözyaşları yanaklarından aşağı aralıksız süzülüyordu. Philip öne çıktı. Bay Watson bir an ona baktı.

"Seni sopalamayacağım. Sen yeni bir çocuksun. Hem bir topala vurmam. İkiniz de defolun ve bir daha yaramazlık yapmayın."

Sınıfa döndüklerinde, olan biteni her nasılsa öğrenmiş bir grup çocuk onları bekliyordu. Meraklı sorularla hemen Singer'ın etrafını sardılar. Singer onlara baktı, yüzü acıdan kıpkırmızıydı ve yanaklarında hâlâ gözyaşı izleri vardı. Başıyla biraz gerisinde duran Philip'i işaret etti.

"O topal olduğu için yırttı," dedi öfkeyle.

Philip sessizce durup kızardı. Ona küçümseyerek baktıklarını hissetti.

"Kaç kez vurdu?" diye sordu bir çocuk.

Ama Singer cevap vermedi. Canı yandığı için öfkeliydi.

"Bir daha seninle *Patron* oynamamı isteme benden," dedi Philip'e. "Senin keyfin yerinde. Tehlikeye attığın hiçbir şey yok."

"Oynamayı ben istemedim."

"İstemedin mi?"

Singer hızla ayağını uzatıp ona çelme taktı. Philip ayakta dikilirken hep hayli dengesiz olurdu, bu yüzden şiddetle yere düştü.

"Topal," dedi Singer.

Okul döneminin geri kalanı boyunca Philip'e insafsızca eziyet etti, Philip onun yoluna çıkmamaya çalışsa da okul o kadar küçüktü ki bu imkânsızdı; onunla dostluk kurmaya, onu neşelendirmeye çalıştı; ona bir bıçak satın alacak kadar kendini alçalttı; Singer bıçağı alsa da öfkesi dinmedi. Bir veya iki kez artık daha fazla dayanamadığından daha iri olan bu çocuğa vurdu, tekme attı, ama Singer ondan o kadar güçlüydü ki Philip çaresiz kaldı ve bunlardan sonra özür dilemesi için daima az veya çok eziyete maruz kaldı. Philip'i sinirden kudurtan da buydu: Katlanabileceğinden daha büyük bir acıyla karşı karşıya kaldığında ağzından dökülen özürlerin yaşattığı utanca dayanamıyordu. Daha kötüsü, bu perişanlığının sonu gelmeyecek gibiydi; Singer sadece on bir yaşındaydı ve on üç yaşına kadar bir üst okula gitmeyecekti. Philip hiçbir kaçışın olmadığı bir işkenceciyle iki yıl daha birlikte yaşamak zorunda olduğunu fark etti. Sadece çalışırken ve yatağına gittiğinde mutluydu. Hayatının bütün sefaletiyle bir rüyadan başka bir şey olmadığına ve sabahleyin Londra'daki kendi küçük yatağında uyanacağına dair tuhaf düşünce sık sık yinelenir oldu.

13

İki yıl geçti, Philip neredeyse on iki yaşına geldi. Birinci sınıftaydı, sınıfın ikincisi veya üçüncüsü konumundaydı ve Noel'den sonra, birkaç çocuğun bir üst okula geçmesinin ardından okul temsilcisi olacaktı. Şimdiden geniş bir ödül koleksiyonu, kötü kâğıda basılmış ama okulun armalarıyla süslenmiş çok güzel ciltleri olan işe yaramaz kitapları vardı:

Durumu onu sataşılmaktan koruyordu ve mutsuz değildi. Sakatlığı yüzünden, arkadaşları onun başarısını mazur görüyordu.

"Sonuçta ödül kazanmak onun için çocuk oyuncağı," diyorlardı, "ineklemekten başka *yapabileceği* hiçbir şey yok."

Başlarda Bay Watson'a karşı hissettiği korkudan kurtulmuştu. Yüksek sese alışmıştı ve müdürün ağır elleri omuzlarına konduğunda, Philip belli belirsiz bir sevme niyeti seziyordu. Okulla ilgili başarılarda zihinsel kuvvetten daha kullanışlı olan güçlü bir hafızaya sahipti ve Bay Watson onun hazırlık okulundan bir bursla ayrılacağını ümit ediyordu.

Ama gittikçe daha içine kapanık olmuştu. Yeni doğmuş çocuk, bedeninin çevresindeki nesnelerden daha fazla kendi parçası olduğunun farkında değildir ve ayak parmaklarıyla, onların yanındaki çıngıraktan daha fazla kendisine ait olduğunu hissetmeden oynayacaktır; ancak yavaş yavaş, acı vasıtasıyla, beden gerçeğini öğrenir. Kişinin kendi farkına varabilmesi için de benzer türden deneyimler gerekir; ama burada bir fark vardı, herkes ayrı ve tam bir organizma olarak kendi bedeninin farkına eşit derecede varsa da, herkes tam ve ayrı bir kişilik olarak kendisinin farkına eşit derecede varamıyordu. Diğerlerinden farklı olma duygusu çoğunlukla ergenlikle ediniliyor, ama birey bu duyguyu her zaman kendisiyle arkadaşları arasında fark yaratacak derecede geliştiremiyordu. Philip kendisinin pek az farkındaydı; hayatta olma talihine sahip, mutluluk için en iyi şansı yakalamış, bir kovandaki arılar gibiydi: Eylemleri herkes tarafından paylaşılıyordu, zevkleri de ancak hepsi ortak olarak keyfini çıkarıyorsa zevk oluyordu; onları Hampstead Heath'teki Hamsin Pazartesisi* dansında, bir futbol maçında bağrışırken veya Pall Mall'daki kulüp pencerelerinden bir kraliyet törenine

* Paskalya Bayramı'ndan yedi hafta sonra, ellinci günde kutlanan Hamsin Yortusu'nu takip eden pazartesi günü. (ç.n.)

tezahürat yaparken görebilirdiniz. Bunlar yüzünden insan, sosyal hayvan olarak adlandırılır.

Philip, çarpık ayağının buruk bir alay gibi yüzüne çarpmasıyla çocukluğun masumiyetinden çıkıp kendisinin acılı farkındalığına vardı. Durumunun yarattığı koşullar o kadar özeldi ki sıradan olaylarda gayet iyi işleyen hazır kurallara onları uygulayamıyor ve kendi başına düşünmek zorunda kalıyordu. Okuduğu çok sayıda kitap zihnini fikirlerle doldurdu; bunları yarı yarıya anlayabilmesi, hayal gücüne daha geniş bir ufuk kazandırdı. Sancılı utangaçlığının altında, içinde bir şeyler büyüyordu ve tuhaf biçimde, kişiliğinin farkına varıyordu. Ama zaman zaman bu durum ona tuhaf sürprizler yaşattı; neden olduğunu bilemediği şeyler yaptı ve daha sonra bunları düşündüğünde, kafası çok karıştı.

Luard adında bir çocukla Philip arasında bir arkadaşlık kurulmuştu ve bir gün birlikte sınıfta oynarlarken, Luard Philip'in abanoz kalemliğiyle bir numara göstermeye başladı.

"Şöyle saçma sapan şeyler yapmasana," dedi Philip. "Kıracaksın sonunda."

"Kırmam."

Ama daha bu sözler çocuğun ağzından çıkar çıkmaz, kalemlik ikiye bölündü. Luard, korkuyla Philip'e baktı.

"Ah, çok ama çok özür dilerim."

Philip'in gözyaşları yanaklarından aşağı süzüldü ama cevap vermedi.

"Baksana, sorun ne?" dedi Luard şaşırarak. "Sana aynısından bir tane daha alırım."

"Kalemlik umurumda değil," dedi Philip, sesi titriyordu, "sadece bana bunu annem ölmeden hemen önce vermişti."

"Çok ama çok çok özür dilerim Carey."

"Boş ver. Senin hatan değildi."

Philip kalemliğin iki parçasını alıp baktı. Hıçkırıklarını bastırmaya çalıştı. Kendini perperişan hissediyordu. Yine de

neden böyle yaptığını anlayamıyordu, çünkü bu kalemliği Blackstable'daki son tatilinde bir sterlin iki pense kendisi satın almıştı. Bu acıklı hikâyeyi uydurmasına neyin yol açtığı konusunda en ufak bir fikri yoktu, ama gerçek olsa hissedeceği kadar mutsuzdu şimdi. Papaz evinin sofu atmosferi ve okulun dindar havası Philip'in vicdanını çok hassas kılmıştı; İblis onun ahlaksız ruhunu ele geçirmek için sürekli izliyormuşçasına acımasızlaşmıştı; çocukların çoğundan daha fazla doğrucu değilse de ne zaman yalan söylese vicdan azabı çekiyordu. Bu olayı tekrar düşününce çok üzüldü ve Luard'a gidip bu hikâyeyi uydurduğunu söylemesi gerektiğine karar verdi. Küçük düşmekten dünyadaki her şeyden daha fazla dehşet duysa da iki üç gün Yüce Tanrı'nın huzurunda küçük düşmenin acılı sevincinin düşüncesiyle kendini kutladı. Ama bundan daha ileri gitmedi. Daha konforlu olan, pişmanlığını Kadir-i Mutlak'a gösterme yöntemiyle vicdan azabını dindirdi. Ama uydurduğu hikâyeden nasıl olup da bu kadar derinlemesine etkilendiğini anlayamıyordu. Kirli yanaklarından akan gözyaşları gerçekti. Daha sonra kurduğu birtakım ilişkilendirmelerle aklına, Emma'nın ona annesinin ölümünü haber verdiği sahne ve ağlamaktan konuşamasa da oradakiler ıstırabını görüp ona acıyabilsinler diye, Bayan Watkin'e veda etmekteki ısrarı geldi.

14

Daha sonra okulu bir dindarlık dalgası sardı. Küfürlü konuşmalar artık hiç duyulmuyor, büyük çocuklar küçüklerin yaramazlıklarına öfkeyle yaklaşıyordu; daha büyük oğlanlar, ortaçağın dünyevi lordları gibi, fazilet yolunda kendilerinden daha zayıf olanları ikna etmek için kol kuvveti kullanıyorlardı.

Sürekli işleyen zihni yeni şeyler arzulayan Philip, çok dindar oldu. Kısa sürede, Bible League'e katılmanın müm-

kün olduğunu öğrendi ve detayları sormak için Londra'ya mektup yazdı. Yapılacaklar, başvuranın adı, yaşı ve okulu yazan bir formun doldurulmasını; bir yıl boyunca her gece Kutsal Kitap'tan bir dizi bölümü okuyacağını belirten yasal bir beyanın imzalanmasını; ve yarım kron ödenmesini içeriyordu; bunun kısmen başvuranın League'e üye olma arzusunun ciddiyetini kanıtlamak, kısmen de yazışma masraflarını karşılamak için olduğu açıklanmıştı. Philip evrakla parayı gerektiği şekilde gönderdi ve karşılığında, her gün okunacak pasajın belirtildiği, yaklaşık bir peni değerinde bir takvim ile bir tarafında Hazreti İsa'yla bir kuzunun, diğer tarafında kırmızı çizgilerden oluşan bir çerçeveyle süslenmiş, okumaya başlamadan önce edilmesi gereken kısa bir duanın yazılı olduğu bir kâğıt aldı.

Her akşam, gaz kesilmeden önce görevine hazırlanacak zamanı olsun diye mümkün olduğunca çabuk soyunuyordu. Hep yaptığı gibi gayretle, hiçbir tenkitte bulunmadan vahşet, hilekârlık, nankörlük, yalancılık ve adi kurnazlık hikâyeleri okuyordu. Etrafında akıp giden hayata dair dehşetini harekete geçirecek eylemler, okurken zihninden hiçbir yorumda bulunmadan geçip gidiyordu, çünkü bunlar Tanrı'nın doğrudan vahyiyle gerçekleşmişti. League'in yöntemi, bir Eski Ahit kitabını bir Yeni Ahit kitabının izlemesiydi ve bir gece Philip, İsa'nın şu sözleriyle karşılaştı:

*Size doğrusunu söyleyeyim, eğer imanınız olur da kuşku duymazsanız, yalnız incir ağacına olanı yapmakla kalmazsınız; şu dağa "Kalk, denize atıl" deseniz, dediğiniz olacaktır. İmanla dua ederseniz, dilediğiniz her şeyi alırsınız.**

Bunlar onda belirgin bir etki yapmadı ama iki üç gün sonra, pazar günü geldiğinde, misafir papaz vaaz metni için

* *Yeni Antlaşma*, Matta 21:21-22, *Kutsal Kitap*, Kitab-ı Mukaddes Şirketi, 2009. (ç.n.)

bu cümleleri seçince dikkatini çekti. Philip vaazı dinlemek istese de bu imkânsızdı, çünkü King's School'un çocukları koro yerinde oturuyordu ve minber transeptin köşesinde durduğundan, papazın sırtı neredeyse tamamen onlara dönüktü. Ayrıca mesafe o kadar uzaktı ki duyabilmek için gür sesli biri ve söylediklerinin kilisede duyulabilmesini sağlayacak hitabet bilgisi lazımdı; ve öteden beri süregelen gelenekler uyarınca Tercanbury Papazları, katedral kilisesinde kullanışlı olabilecek herhangi bir nitelikten çok bilgilerine göre seçiliyordu. Ama metindeki kelimeler, belki de onları daha çok kısa bir süre önce okuduğu için, Philip'in kulaklarına yeterli netlikte ulaştı ve aniden şahsi bir karşılığı varmış gibi göründü. Vaazın büyük kısmında bunları düşündü ve o gece, yatağına girerken, İncil'in sayfalarını çevirip o bölümü tekrar buldu. Basılı gördüğü her şeye tamamen inansa da Kutsal Kitap'ta anlatılanların bir şeyi açıkça söylerken, gizemli biçimde bir başka anlama gelebileceğini çoktan öğrenmişti. Okuldaki kimseye bunu sormak istemiyordu, bu yüzden sorusunu Noel tatiline kadar aklında tuttu ve bir gün bir fırsatı değerlendirdi. Akşam yemeğinden sonraydı, dualar yeni bitmişti. Bayan Carey her zamanki gibi Mary Ann'in getirdiği yumurtaları sayıyor, her birinin üstüne tarihi yazıyordu. Philip masanın yanında durmuş, ilgisizce Kutsal Kitap'ın sayfalarını çeviriyormuş gibi yapıyordu.

"William Amca, mesela buradaki bu bölüm gerçekten böyle bir anlama mı geliyor?"

Parmağını, oraya tesadüfen gelmiş gibi cümlelerin üstüne koydu.

Bay Carey gözlüğünün üstünden baktı. *The Blackstable Times*'ı ateşin önünde tutuyordu. O akşam matbaadan ıslak gelmişti ve Papaz, okumaya başlamadan önce gazeteyi hep on dakika kadar havalandırırdı.

"Hangi bölüm o?" diye sordu.

"Neden, inançlıysanız dağları yerinden sökebilirsiniz diyor?"

"Kutsal Kitap öyle diyorsa öyledir Philip," dedi Bayan Carey nazikçe, tabakları dizdiği sepeti alırken.

Philip cevap beklentisiyle amcasına baktı.

"Bu bir inanç meselesi."

"Yani, gerçekten yapabileceğine inanırsan dağları yerinden sökebileceğini mi söylüyorsun?"

"Tanrı'nın yardımıyla," dedi Papaz.

"Şimdi, amcana iyi geceler dile Philip," dedi Louisa Yenge. "Bir dağı bu gece yerinden sökmek istemiyorsun, değil mi?"

Philip amcasının onu alnından öpmesine izin verdi ve Bayan Carey'nin önüne düşüp üst kata çıktı. İstediği bilgiyi almıştı. Küçük odası buz gibiydi, geceliğini giyerken titredi. Ama sıkıntılı koşullarda ettiği dualarının Tanrı'yı daha fazla memnun ettiğini hissetmişti hep. Ellerinin ve ayaklarının soğukluğu, Kadir-i Mutlak'a adağıydı. Bu gece de diz çöktü, yüzünü ellerine gömdü ve Tanrı'ya yumru ayağını düzeltmesi için tüm kalbiyle dua etti. Bu dağları hareket ettirmenin yanında çok küçük bir şeydi. Tanrı'nın dilerse bunu yapabileceğini biliyordu ve inancı tamdı. Ertesi sabah, aynı taleple dualarını edip mucize için bir tarih belirledi.

"Ey Tanrım, Senin sevgi dolu merhametine ve iyiliğine sığındım, sen her şeye kadirsin, lütfen okula gitmeden önceki gece ayağımı düzelt."

Niyazını söze dökebildiği için memnundu ve Papaz'ın duadan sonra, dizlerinin üstünden kalkmadan önce hep verdiği kısa duraksama sırasında, bunu yemek odasında da tekrarladı. Akşamleyin yine bu duayı etti ve yatağa girmeden önce, geceliğinin içinde titreyerek bir kez daha söyledi. İnandı da. Bu kez hevesle tatilin bitmesini iple çekiyordu. Merdivenleri üçer üçer koşarak indiğinde amcasının nasıl hayrete düşeceğini; kahvaltıdan sonra Louisa Yenge'yle birlikte ona

yeni bir çift bot almak için nasıl alelacele dışarı çıkacaklarını düşündükçe kendi kendine gülüyordu. Okuldakilerin hayretten dili tutulacaktı.

"Hooop, Carey, ayağına ne oldu?"

"Ah, düzeldi artık," diye cevap verecekti onlara rahatça, bu dünyanın en doğal şeyiymiş gibi.

Futbol oynayabilecekti. Kendini koşarken, diğer çocukların hepsinden daha hızlı koşarken gözünde canlandırınca kalbi küt küt attı. Paskalya döneminin sonunda spor müsabakaları olurdu ve o da yarışlara katılabilecekti; kendini engelli koşarken düşünmek çok hoşuna gidiyordu. Diğer herkesin yaptığı şeyleri yapabilmek harika olacaktı; sakatlığını bilmeyen yeni çocukların ona meraklı gözlerle bakmaması ya da yazın kaplıcalarda soyunurken, ayağını suyun içine saklamadan önce aşırı dikkat göstermesi gerekmeyecekti.

Ruhunun tüm gücüyle dua etti. Hiçbir şüphe yaklaşamadı ona. Tanrı kelamına güveniyordu. Okula dönmeden bir gece önce, heyecandan titreyerek yatmaya gitti. Kar tutmuştu ve Louisa Yenge kendine, yatak odasında ateş bulundurmanın alışılmadık lüksünü ikram etmişti; ama Philip'in küçük odası o kadar soğuktu ki parmakları uyuşmuştu ve yakasını çözerken çok zorlandı. Dişleri takırdıyordu. Birden, Tanrı'nın dikkatini çekmek için her zamankinden daha fazlasını yapması gerektiği fikri geldi aklına ve yatağının önündeki kilimi kıvırarak katladı, böylece çıplak zemine diz çökebilecekti; ardından geceliğinin yumuşaklığının Yaradanının hoşuna gitmeyebileceğini düşünüp onu çıkardı ve çıplak dua etti. Sonra yatağına girdi ama o kadar üşümüştü ki bir süre uyuyamadı, uyuduğunda ise o kadar derin dalmıştı ki ertesi sabah sıcak suyunu getiren Mary Ann'in onu uyandırmak için sarsması gerekti. Perdeleri açarken Philip'le konuştu ama çocuk cevap vermedi; uyanır uyanmaz bunun mucize sabahı olduğunu hatırlamıştı. Kalbi sevinç ve minnettarlıkla doldu. İlk düşüncesi elini koyup artık düzelmiş

olan ayağını hissetmekti, ama bunu yapmak Tanrı'nın ihsanından şüpheye düşmek olur gibi geldi. Ayağının iyi olduğunu biliyordu. Ama sonunda kararını verdi ve sağ ayağının parmaklarıyla sol ayağına sadece dokundu. Ardından elini ayağına götürdü.

Mary Ann dua için yemek odasına girerken topallayarak aşağı indi, sonra da kahvaltıya oturdu.

Louisa Yenge biraz sonra, "Bu sabah çok sessizsin Philip," dedi.

"Yarın sabah okulda edeceği güzel kahvaltıyı düşünüyordur," dedi Papaz.

Philip ona, amcasını hep sinirlendiren bir üslupla, mevcut meseleyle hiçbir ilgisi olmayan bir şeyle karşılık verdi. Amcası buna, hayalciliğin getirdiği kötü bir alışkanlık derdi.

"Farz edelim ki Tanrı'dan bir şey yapmasını istedin," dedi Philip, "ve bir dağı yerinden sökmek gibi mesela, bunun olacağına gerçekten inandın ama olmadı, bu ne anlama gelir?"

"Ne komik çocuksun sen öyle!" dedi Louisa Yenge. "İki üç hafta önce de dağları hareket ettirmeyi sormuştun."

"Bu sadece senin inançsız olduğun anlamına gelir," diye cevapladı William Amca.

Philip bu açıklamayı kabul etti. Şayet Tanrı onu tedavi etmediyse, bunun sebebi onun gerçekten inanmamış olmasıydı. Ancak, halihazırdakinden daha fazla nasıl inanabileceğini de bilmiyordu. Belki de Tanrı'ya yeterli zaman vermemişti. Ondan bunu isteyeli sadece on dokuz gün olmuştu. Bir iki gün içinde duasını etmeye tekrar başlayacaktı ve bu kez tarih olarak Paskalya'da karar kıldı. Bu, onun oğlunun şanlı dirilişinin günüydü ve böylesi mutlu bir gününde Tanrı daha merhametli olurdu. Philip artık arzusuna erişme yoluna başka yöntemler de ekledi: Ne zaman bir yeniay veya alacalı at görse, gözleri ne zaman kayan yıldızlar arasa; ev izniyle papaz evindeyken tavuk yiyip Louisa Yenge'yle la-

des kemiğini kırdıklarında tekrar tekrar ayağının düzelmesini diledi. Farkında olmaksızın ırkının, İsrail'in Tanrısından daha eski tanrılarına yalvarıyordu. Günün tuhaf vakitlerinde, ne zaman aklına gelirse, tam olarak aynı kelimelerle Kadir-i Mutlak'ı dua bombardımanına tutuyordu; çünkü hep aynı kelimelerle niyazda bulunmanın önemli olduğunu düşünüyordu. Ancak şu sıralar, bu kez inancının belki yeterince güçlü olmadığını hissetmeye başlamıştı. Onu etkisi altına alan bu şüpheden kurtulamıyordu. Kendi deneyimini, genel bir kurala uyarladı.

"Bence kimsenin inancı hiçbir zaman yeterli değildir," dedi.

Bakıcısının ona eskiden anlattığı tuz hikâyesi gibiydi: Her kuşu, kuyruğuna tuz koyarak yakalayabilirdin ve bir defasında Kensington Bahçeleri'ne küçük bir tuz paketi götürmüştü. Ama hiçbir kuşa, kuyruğuna tuz koyabileceği kadar yaklaşamamıştı. Paskalya'dan önce mücadelesinden vazgeçti. Onu aldattığı için amcasına çok kırgındı. Hareket eden dağlardan söz eden metin sadece bir şey söyleyip başka bir şey kastedenlerden biriydi. Amcasının ona eşek şakası yaptığını düşündü.

15

Philip'in on üç yaşındayken gittiği, Tercanbury'deki King's School, eski oluşuyla gurur duyardı. Kökeni, bilginin esaslarının Augustinus keşişleri tarafından öğretildiği, Fetih'ten önce kurulmuş bir manastır okuluna kadar uzanıyordu ve buna benzer diğer pek çok kurumda olduğu gibi, manastırların ortadan kaldırılmasından sonra, Kral VIII. Henry'nin memurları tarafından yeniden yapılandırılmış, adını da buradan almıştı. O günden bu yana mütevazı yapısını sürdürerek, ihtiyaç duyulan yeterli eğitimin verilmesi için Kent halkının eşrafına ve meslek sahiplerine devredil-

mişti. Ancak Shakespeare'in daha zengin bir dehaya sahip olabileceği bir şairle başlayan ve hayata bakışı Philip'in mensubu olduğu nesli derinden etkilemiş bir nesir yazarıyla son bulan birkaç edebiyatçı, üne kavuşmak için onun kapılarından geçmişti; bir iki ünlü avukat –gerçi ünlü avukatlara sık rastlanıyordu– ve birkaç rütbeli asker de yetiştirmişti; ancak manastır yönetiminden ayrıldığı üç yüz yıldan bu yana özellikle kiliseye mensup kişilere, piskoposlara, başpapazlara, rahiplere ve hepsinden önemlisi köy vaizlerine eğitim vermişti: Okulda babaları, büyükbabaları, büyük-büyükbabaları burada okumuş çocuklar vardı, Tercanbury piskoposluk bölgesindeki bütün bölge papazları burada bulunmuştu; hepsi de bu okula papaz çıkmaya kararlı gelmişti. Buna karşın orada bile değişimlerin yaklaşmakta olduğunu gösteren işaretler vardı; çocuklardan birkaçı, evde duyduklarını tekrar ederek, Kilise'nin artık eskisi gibi olmadığını söylüyordu. Meselenin parayla pek alakası yoktu ama oraya giden kesim aynı değildi; çocuklardan iki üç kadarı babası tüccar olan papaz yardımcılarını tanıyordu; onlar, centilmen olmayan bir adamın yardımcılığını yapmaktansa Sömürgelere gitmeyi tercih ediyordu (o günlerde, İngiltere'yle hiçbir işi kalmamışlar için Sömürgeler hâlâ son umuttu). King's School'da, Blackstable Papaz Evi'nde olduğu gibi, tüccar demek kendi arazisine sahip olma şansına erişememiş (burada, centilmen çiftçi ile toprak sahibi arasında ince bir ayrım yapılıyordu) veya bir centilmenin yapabileceği dört meslekten birine mensup olamamış herkes demekti. Sayıları yaklaşık yüz elli olan gündüzcü öğrenciler arasında, bölge eşrafının ve askeriyede görevli olanların oğullarıyla, babaları statülerindeki düşüşü hissettiren işlerle iştigal eden çocuklar vardı.

Öğretmenlerin modern eğitim fikirlerine tahammülü yoktu; ara sıra *The Times* ya da *The Guardian* okurlar, King's School'un kadim geleneklerine bağlı kalmasını yürekten umut ederlerdi. Eski diller öyle bir tamlıkta öğreti-

lirdi ki bir eski toprak, sonraki yaşamında Homeros'u ya da Vergilius'u karamsar bir sıkıntı duymadan nadiren aklına getirirdi; akşam yemeğinin yendiği ortak salonda bir iki cesur yürek matematiğin öneminin gittikçe arttığını telaffuz etse de genel kanı, bunların klasikler kadar soylu çalışmalar olmadığı yönündeydi. Ne Almanca ne de kimya öğretilirdi, Fransızcayı ise sadece sınıf öğretmenleri verirdi; onlar düzeni bir yabancıdan daha iyi sağlardı ve grameri bir Fransız kadar iyi bildiklerinden, hiçbirinin Boulogne'da bir restoranda bir fincan kahve içmemiş olmasının, garson azıcık İngilizce bilmediği sürece bir önemi yok gibiydi. Coğrafya çoğu zaman çocuklara harita çizdirilerek öğretilirdi, bu da çok sevilen bir meşgaleydi, özellikle de söz konusu ülke dağlıksa: And ya da Apennin dağlarını çizerek uzun zaman öldürmek mümkündü. Oxford veya Cambridge mezunu öğretmenler papaz unvanı taşıyordu ve evlenmemişti; kazara evlenmeyi dilediklerse de bunu ancak Papazlar Meclisi'nin tasarrufundaki daha küçük maaşlardan birini kabul ederek yapabilmişlerdi; uzun seneler boyunca hiçbiri, süvari karargâhı sayesinde dini olduğu kadar askeri bir ruh da taşıyan Tercanbury'nin seçkin ortamını taşradaki bir papaz konutunun tekdüze yaşamı için bırakma zahmetine girmemişti; ve artık hepsi orta yaşta adamlar olmuştu.

Öte yandan müdürün evli olma zorunluluğu vardı ve okulu, yaşı ona kendini hissettirmeye başlayana dek yönetti. Emekli olduğunda, herhangi bir alt seviye öğretmenin hayal edebileceğinden çok daha iyi bir maaşla ve Onursal Papazlık'la ödüllendirildi.

Ama Philip okula başlamadan bir yıl önce, büyük bir değişim yaşanmaya başlamıştı. Çeyrek yüzyıldır müdürlük yapan Dr. Fleming'in, görevini Tanrı'nın büyük şanına uygun biçimde sürdüremeyecek kadar sağır olduğu aşikârdı; şehrin dış mahallelerinde yılda altı yüzlük bir maaş getiren bir görev boşalınca Papazlar Meclisi, emekli olması için en

uygun zamanın geldiğini ima ederek bu görevi ona teklif etti. Böyle bir gelirle rahatsızlıklarının gerektirdiği bakımı rahatça sağlayabilirdi. Tayin bekleyen iki üç papaz yardımcısı karılarına, genç, güçlü ve enerji dolu bir adama ihtiyaç duyulan bir yere bölge kilisesi işlerinden hiç anlamayan, küpünü çoktan doldurmuş yaşlı birinin atanmasının skandal olduğunu anlattı; ama papazlık makamına yükselmemiş rahiplerin homurdanmaları Papazlar Meclisi'ne ulaşamazdı. Kilise cemaatine gelince, bu konuda söyleyecek hiçbir şeyleri yoktu ve dolayısıyla kimse onlara fikirlerini sormadı. Hem Metodistlerin hem de Vaftizcilerin köyde şapelleri vardı.

Böylece Dr. Fleming'den boşalan yere bir halef bulmak şart oldu. Daha alt seviyedeki öğretmenlerden birinin seçilmesi, okulun geleneklerine tersti. Öğretmenler odasında, hazırlık okulunun müdürü Bay Watson'ın seçilmesi yönünde fikir birliği vardı; zaten King's School'un bir öğretmeni olarak pek görülmüyordu, hepsi de onu yirmi yıldır tanıyordu ve baş belası olması gibi bir tehlike yoktu. Ama Papazlar Meclisi onlara sürpriz yaptı. Perkins adında bir adamı seçti. Başta Perkins'in kim olduğunu bilen yoktu ve bu isim kimseyi öyle özellikle etkilemedi; ama bunun şoku geçtikten sonra onun, manifaturacı Perkins'in oğlu olduğu anlaşıldı. Dr. Fleming, akşam yemeğinden hemen önce öğretmenleri bilgilendirdi; halinden tavrından çok şaşırmış olduğu görülüyordu. Bunu duyduktan sonra yemeklerini neredeyse tam bir sessizlik içinde yediler ve hizmetkârlar salondan çıkana dek bu konudan hiç bahsedilmedi. Daha sonra tartışmaya başladılar. Bu olayda isimleri geçenler önemli değildi, ama nesillerdir *Sighs, Tar, Winks, Squirts* ve *Pat** diye bilinen çocuklardı.

Tom Perkins'i hepsi tanıyordu. Onunla ilgili konuşulan ilk şey, bir centilmen olmadığıydı. Onu gayet iyi hatırlıyor-

* *Sigh*: İç çekiş; *Tar:* Zift; *Wink:* Göz kırpma; *Squirt:* Zıpçıktı; *Pat:* Pat sesi. (ç.n.)

lardı. Karman çorman siyah saçları ve iri gözleri olan, ufak tefek, esmer bir oğlandı. Çingeneye benziyordu. Okula, en iyi burs bağışını alarak gündüzcü olarak başlamış, böylece eğitimi ona bedavaya gelmişti. Elbette zekiydi. Her diploma töreninde bir sürü ödül alırdı. Perkins onların göstermelik öğrencisiydi; daha büyük özel okulların birinden bir tür burs almaya çalışıp ellerinden kaçmasından korktuklarını şimdi acıyla hatırlıyorlardı. Dr. Fleming onun manifaturacı babasına gitmiş –St. Catherine Caddesi'ndeki Perkins ile Cooper'ın dükkânını hepsi hatırlıyordu– ve Tom'un Oxford'a gidene dek onlarla kalmasını umut ettiğini söylemişti. Okul, Perkins ile Cooper dükkânının en iyi müşterisiydi ve Bay Perkins bu konuda gereken garantiyi vermekten fazlasıyla memnun olmuştu. Tom Perkins zaferlerini sürdürdü, Dr. Fleming'in hatırladığı en parlak burslu klasik öğrencisiydi ve okuldan ayrılırken, teklif edebilecekleri en değerli bursu yanında götürmüştü. Magdalen'de bir burs daha aldı ve üniversitede parlak bir kariyer yapmaya koyuldu. Okul dergisi yıldan yıla kaydettiği başarılarını listelemişti ve burslarını çiftleyince, Dr. Fleming ön sayfa için birkaç kelimelik methiye yazan ilk kişi oldu. Perkins ile Cooper'ın dar günleri başladığından, bu başarısı büyük bir memnuniyetle karşılandı: Cooper sünger gibi içiyordu ve Tom Perkins diplomasını almadan kısa bir süre önce, manifatura dükkânı iflas talebinde bulunmuştu.

Tom Perkins vakti gelince papazlık merasimine katıldı ve takdire şayan biçimde uygun olduğu bu mesleğe adımını atmış oldu. Wellington'da ve ardından Rugby'de yardımcı öğretmenlik yaptı.

Ancak başka okullardaki başarılarını takdir etmek ile onun liderliği altında çalışmak arasında büyük bir fark vardı. Tar onu sık sık kandırmış, Squirts ise tokat atmıştı. Papazlar Meclisi'nin nasıl böyle bir hata yaptığını anlayamadılar. Onun iflas etmiş bir manifaturacının oğlu olduğunu

kimsenin unutması beklenemezdi ve anlaşıldığı kadarıyla Cooper'ın alkolizmi rezalet noktasına varmıştı. Başpapazın adayını hararetle desteklediği belli oluyordu, bu yüzden Başpapaz onu muhtemelen akşam yemeğine davet edecekti; ama Tom Perkins masaya oturunca, buradaki keyifli küçük akşam yemekleri aynı kalacak mıydı? Peki ya karargâh? Subayların ve centilmenlerin onu kendilerinden biri olarak kabul etmesini gerçekten bekleyemezdi. Okula çok büyük zarar verecekti. Bu durum ebeveynlerin hoşuna gitmeyecekti, toplu kayıt sildirmeler söz konusu olursa buna kimse şaşırmazdı. Peki ya onu Bay Perkins diye çağırma rezaletine ne demeli! Öğretmenler hep birlikte istifalarını vererek durumu protesto etmeyi düşündüler, ama bu hamlelerinin soğukkanlılıkla kabul edilme ihtimalinden duydukları korku, harekete geçmelerini engelledi.

Eşi benzeri olmayan bir beceriksizlikle yirmi beş yıldır beşinci sınıfları okutan Sighs, "Yapabileceğimiz tek şey kendimizi değişimlere hazırlamak," dedi.

Onu gördüklerinde de kaygıları geçmedi. Dr. Fleming, onunla tanışmaları için öğretmenleri öğle yemeğine davet etti. Artık otuz iki yaşında, uzun boylu, zayıf bir adamdı ama onu bir oğlan çocuğu olduğu zamanlardan hatırladıkları gibi, yabani ve paçoz bir görünümü vardı. Saçı hep olduğu gibi siyah ve uzundu, doğru dürüst taramayı hiç öğrenememişti; her hareketinde alnına düşüyor, elinin hızlı bir hareketiyle onu gözünün önünden itiyordu. Bıyığı ve neredeyse elmacıkkemiklerine kadar çıkan sakalı da siyahtı. Öğretmenlerle, onlarla daha bir iki hafta önce görüşmüş gibi rahatça konuşuyordu; belli ki onları gördüğüne memnun olmuştu. Bu görevin tuhaflığının farkında değil de Bay Perkins diye hitap edilmesinde hiçbir tuhaflık sezmiyor gibiydi.

Onlara hoşça kalın dediğinde, öğretmenlerden biri laf olsun diye, trenine yetişmek için bol bol zamanı olduğunu söyledi.

"Biraz dolaşıp dükkâna bakmak istiyorum," diye cevapladı neşeyle.

Bunun üstüne bariz bir şaşkınlık hissedildi. Bu kadar patavatsız olup olamayacağını merak ettiler; daha da kötüsü Dr. Fleming onun ne söylediğini duymamıştı. Karısı kulağına yüksek sesle tekrarladı.

"Biraz dolaşıp babasının eski dükkânına bakmak istiyormuş."

Oradaki tüm insanların hissettiği bu aşağılamanın farkında olmayan tek kişi Tom Perkins'ti. Bayan Fleming'e döndü.

"Şimdi dükkânın sahibi kim, biliyor musunuz?"

Kadın bu soruyu güçlükle cevapladı. Çok sinirlenmişti.

"Hâlâ manifaturacı," dedi sertçe. "Adı Grove. Orasıyla işimiz kalmadı artık."

"Bana evi gezdirir mi acaba?"

"Kim olduğunuzu anlatırsanız gezdirir sanıyorum."

Akşam yemeğinin sonuna dek ortak salondaki kimse, hepsinin kafasındaki konuda bir yorumda bulunmadı. Daha sonra Sighs şunu sordu:

"Pekâlâ, yeni müdürümüzü nasıl buldunuz?"

Öğle yemeğindeki sohbeti düşündüler. Buna pek sohbet denemezdi gerçi; monologdu sadece. Perkins biteviye konuşmuştu. Basit kelimelerle, derinden gelen yankılı bir sesle hızlı hızlı konuşup durmuştu. Beyaz dişlerini açığa çıkaran kısa, tuhaf bir kahkahası vardı. Onu güçlükle takip edebilmişlerdi, çünkü zihni her zaman yakalayamadıkları bir bağlantıyla konudan konuya atlamıştı. Pedagojiden söz etmişti ki bu da gayet normaldi; ama onların hiç duymadığı Almanya'daki modern teoriler hakkında çok şey anlatmış ve bunlar şüpheyle karşılanmıştı. Klasiklerden konuşmuştu, bununla birlikte Yunanistan'da da bulunduğundan, arkeolojiden uzun uzun söz etmişti; bir kış mevsimini kazıda geçirmişti; çocukların sınavları geçmesini sağlayacak bilgileri öğretecek birine

bunun ne faydası olduğunu anlayamamışlardı. Lord Beaconsfield ile Alcibiades'i karşılaştırmasını dinlemek onlara tuhaf geldi. Bay Gladstone'dan ve Özerk Yönetim'den söz etmişti. Onun Liberal olduğunu fark ettiler. Çok üzüldüler. Alman felsefesinden ve Fransız romanından konuşmuştu. Böylesi çok çeşitli ilgi alanlarına sahip birinin derinlikli olabileceğine inanmıyorlardı.

Genel kanıyı özetleyip bunu hepsinin kesinlikle tahrip edici olduğuna inandığı bir biçime sokan Winks oldu. Winks üçüncü sınıfın öğretmeniydi, düşük gözkapaklı, zayıf karakterli bir adamdı. Zayıflığına karşılık fazla uzun boyluydu ve hareketleri yavaş, tembelceydi. Sürekli dermansız bir izlenim uyandırıyordu, takma adı tam ona göreydi.

"Fazla hevesli," dedi Winks.

Heves, görgüsüzlüktü. Heves, bir centilmene göre değildi. Anıran borazanları ve davullarıyla Kurtuluş Ordusu'nu düşündüler. Heves, değişim demekti. Eli kulağında tehlikeye maruz kalacak tüm o eski, güzel alışkanları düşününce tüyleri diken diken oldu. Geleceği heves ve sabırsızlıkla beklemeye neredeyse hiç cesaret edemiyorlardı.

"Her zamankinden daha fazla Çingeneye benziyor," dedi biri, biraz duraksadıktan sonra.

"Seçimlerini yaptıklarında, Başpapaz'la Papazlar Meclisi'nin onun bir Radikal olduğunu bilip bilmediğini merak ediyorum," dedi diğeri acı acı.

Ama sohbet orada kesildi. Konuşamayacak kadar rahatsız olmuşlardı.

Bir hafta sonraki tören günü, Tar'la Sighs Papazlar Evi'ne doğru birlikte yürürken, sivri dilli Tar meslektaşına şöyle dedi:

"Eh, burada pek çok güzel konuşma günü gördük, değil mi? Bir tane daha görür müyüz bilmem."

Sighs her zamankinden bile daha melankolikti o gün.

"Geçimimi sağlayacak kadar bir şeylerin elime geçeceğini bilsem, emekli olmayı umursamazdım."

16

Bir yıl geçti, Philip okula geldiğinde eski öğretmenlerin hepsi yerlerindeydi, ama onların inatçı direnişlerine rağmen pek çok değişiklik olmuştu; bunların yeni müdürün fikirleriyle örtüşmesi arzusuyla gerçekleştirildiği düşünülecek olursa gayet de ürkütücüydü. Sınıf öğretmenleri alt sınıflara Fransızca öğretmeyi hâlâ sürdürse de Heidelberg Üniversitesi filoloji bölümünden doktor derecesiyle mezun olmuş, üst sınıflara Fransızca ve Yunanca yerine tercih edenlere Almanca öğretmek için bir Fransız *lycée*'sinde üç yıl geçirmiş başka bir öğretmen gelmişti. Başka bir öğretmen de matematiği, şimdiye dek gerekli görülenden daha sistematik öğretmek için alınmıştı. Bunların hiçbiri atanmamıştı. Bu gerçek bir devrimdi ve bu ikisi geldiğinde, eski öğretmenler onları şüpheyle karşıladılar. Bir laboratuvar kuruldu, ordu sınıfları başlatıldı; hepsi de okulun karakterinin değişmekte olduğunu söyledi. Bay Perkins'in darmadağınık kafasından daha başka ne projeler çıkacağını ancak Tanrı bilirdi. Okul, özel okullardan bekleneceği üzere küçüktü, yatılı öğrenci sayısı iki yüzden fazla değildi; üstelik daha fazla büyümesi güçtü, çünkü katedralin dibine sıkıştırılıvermişti; öğretmenlerden bazılarının konakladığı hariç, diğer binalarda katedral rahipleri kalıyordu; daha fazla bina inşa edecek alan da yoktu. Ama Bay Perkins, okulu şimdiki halinden iki kat büyüklüğe ulaştıracak detaylı bir plan akıl etti. Londra'daki çocukları çekmek istiyordu. Kentish'ten çocuklarla iletişim kurmalarının iyi olacağını ve bunun, öğrencilerinin taşralı zekâsını keskinleştireceğini düşünüyordu.

Bay Perkins ona önerisini açıklayınca, "Geleneklerimize tamamen ters," dedi Sighs. "Londralı çocukların yol açacağı kirlenmeden uzak durmayı tercih ederiz."

"Ah, ne saçma!" dedi Bay Perkins.

Daha önce kimse bu sınıf öğretmenine saçma konuştuğunu söylememişti; Bay Perkins tez canlı üslubuyla ona böy-

le saldırınca, Sighs tuhafiyeye üstü kapalı bir dokundurma yapabileceği iğneleyici bir cevap vermek için kafa yordu.

"Okul alanındaki şu bina – evlenmiş olsaydınız Papazlar Meclisi'nin ona birkaç kat eklemesini sağlayabilirdim, böylece yatakhane ve etüt alanları yapabilirdik, karınız da size destek olurdu."

Yaşlı papazın nefesi kesildi. Neden evlenecekti ki? Elli yedi yaşındaydı, elli yedi yaşındaki bir adam evlenemezdi. Ömrünü geçireceği bir eve bakmaya başlayamazdı. Evlenmek istemiyordu. Bununla taşrada yaşamak arasında bir tercih yapması gerekse, çok daha erken emekli olurdu. Artık tek istediği huzur ve sükûnetti.

"Evlenmeyi düşünmüyorum," dedi.

Bay Perkins ona siyah, parlak gözleriyle baktı; bu gözlerde bir parıltı çaktıysa da Sighs bunu asla görmedi.

"Ne yazık! Bana iyilik olsun diye de mi evlenmezsiniz? Evinizin yeniden inşa edilmesini konuşurken, Başpapaz ve Papazlar Meclisi karşısında bunun bana büyük faydası olurdu."

Ama Bay Perkins'in getirdiği, en nahoş karşılanan yenilik, ara sıra başka bir öğretmenin sınıfının dersine girme sistemiydi. Bunu iyilik olarak istiyordu, ama nihayetinde itiraz edilemeyecek bir iyilikti ve Tar'ın, o yoksa da Bay Turner'ın dediği gibi, bütün taraflar için aşağılayıcı bir durumdu. Önceden hiçbir ihtarda bulunmaz, sabah duasının ardından öğretmenlerden birine şöyle derdi:

"Bugün saat on birde altıncı sınıfı almanızın sakıncası var mı acaba? Yer değiştirebiliriz, değil mi?"

Bunun başka okullarda olağan bir durum olup olmadığını bilmiyorlardı ama Tercanbury için kesinlikle öyle değildi. Sonuçları da tuhaf oldu. İlk kurban olan Bay Turner, o gün sınıfına Latince dersine müdürün gireceği haberini verdi ve tam birer aptal gibi görünmemek için ona bir iki soru sormak isteyebilecekleri bahanesiyle bir saatlik tarih dersinin

son çeyreğini, o gün için işlenmesi planlanan Titus Livius pasajını onlara yorumlamakla geçirdi; ama sınıfıyla tekrar bir araya gelip de Bay Perkins'in notları kaydettiği kâğıda baktığında onu bir sürpriz bekliyordu; çünkü sınıfın birincilerinden olan iki çocuk çok başarısız olmuştu, buna karşılık daha önce kendilerini hiç göstermeyen diğerleri tam not almıştı. En akıllı öğrencisi Eldridge'e bunun ne demek olduğunu sorunca, çocuk asık suratla cevapladı:

"Bay Perkins bize yorumlayacak hiçbir şey vermedi. Bana General Gordon'la ilgili ne bildiğimi sordu."

Bay Turner çocuğa hayretle baktı. Belli ki çocuklar kullanıldıklarının farkında değillerdi; onların bu sessiz memnuniyetsizliklerine katılmaktan kendini alamadı. General Gordon'ın Titus Livius'la ne alakası olduğunu kendisi de anlayamamıştı. Daha sonra bir sorgu sual riskine girdi.

"Eldridge ona General Gordon'la ilgili ne bildiğini sorduğunuz için çok ama çok üzgündü," dedi müdüre, hafifçe kıkırdamaya çalışarak.

Bay Perkins kahkaha attı.

"Caius Gracchus'un zirai kanunlarını bildiklerini görünce, İrlanda'daki zirai sorunlardan haberleri var mı diye merak ettim. Ama İrlanda hakkında tek bildikleri, Dublin'in Liffey Nehri'nin üzerinde yer aldığı. Bu yüzden, acaba General Gordon'ı hiç duymuşlar mıdır diye merak ettim."

Ardından, yeni müdürün genel bilgilere delice düşkün olduğu korkunç gerçeği ortaya çıktı. Çocukların sırf geçmek için ineklediği sınavların ne kadar faydalı olduğu konusunda şüpheleri vardı. Onun istediği sağduyuydu.

Sighs'ın endişeleri her geçen ay arttı; Bay Perkins'in ondan düğünü için bir gün belirlemesini istemesini aklından çıkaramıyordu; üstelik müdürün klasik edebiyata karşı takındığı tavırdan da nefret ediyordu. İyi bir bilim adamı olduğuna şüphe yoktu, geleneklere son derece uygun bir konu üstünde çalışıyordu: Latin edebiyatında sözü geçen

ağaçlar üstüne bir tez yazıyordu; ama bu konudan, bilardo oynamak gibi eğlencesine yaptığı, ciddi bir yanı bulunmayan önemsiz bir uğraşmış gibi laubalice bahsediyordu. Üçüncü sınıfların öğretmeni Squirts de her geçen gün daha huysuz oluyordu.

Philip bu okula onun sınıfında başlamıştı. Papaz B.B. Gordon mizacı gereği müdürlüğe uygun bir adam değildi: Sabırsız ve asabiydi. Kimse ondan hesap sormadığı, sadece küçük çocuklarla muhatap olduğu için uzun zaman önce irade gücünü kaybetmişti. İşine büyük bir öfkeyle başlar ve tutkuyla bitirirdi. Orta boylu, şişman bir adamdı; saman sarısı, çok kısa kesilmiş saçları artık ağarmaya başlamıştı ve küçük, ince bir bıyığı vardı. Sıradan çizgileri ve küçük mavi gözleriyle geniş suratının doğal rengi kırmızıydı, ama sık gerçekleşen öfke nöbetlerinde bu renk koyulaşıp mora dönerdi. Tırnakları dibine kadar yenmişti; korkudan titreyen bir çocuk bir ara, onu yiyip bitiren öfkeden tir tir titreyerek masasına oturup parmaklarını kemirmeye başlayacağı yorumunda bulunmuştu. Onun uyguladığı şiddete dair –belki de abartılı biçimde anlatılan– hikâyeler vardı ve iki yıl önce, bir babanın dava açacağının duyulması okulda bir heyecan dalgası yaratmıştı: Walters adında bir çocuğun kulağına bir kitapla o kadar şiddetli vurmuştu ki duyma kaybına yol açmıştı ve o çocuk okuldan alınmıştı. Çocuğun babası Tercanbury'de oturuyordu ve bu olay şehirde öyle infial yaratmıştı ki yerel gazeteye yansımıştı; ama Bay Walters hepi topu bir bira imalatçısıydı, bu yüzden olaya dair duygudaşlık bölünmüştü. Çocukların geri kalanı, öğretmenden nefret etseler de en iyi kendilerinin bildiği nedenlerden dolayı, bu vakada onun tarafında yer almış ve okulla ilgili bir meselenin okulun dışına taşmasından dolayı duydukları öfkeyi göstermek için Walters'ın hâlâ okulda olan küçük kardeşine hayatı ellerinden geldiğince zindan etmişlerdi. Bununla birlikte, Bay Gordon kasaba hayatından yakasını kıl payı kurtardı ve o

zamandan beri hiçbir çocuğa vurmadı. Öğretmenlerin, çocukların avucuna sopayla vurma hakkı ellerinden alındı ve Squirts bundan böyle, sopasıyla masasını döverek öfkesinin büyüklüğünü hiç gösteremedi. Artık bir çocuğu omuzlarından tutup sarsmaktan fazlasını yapamıyordu. Yaramaz ya da inatçı bir çocuğu hâlâ herhangi bir şey için ayağa dikip on dakikadan yarım saate kadar tek kolunu uzattırıyordu ve sözleri hâlâ eskisi kadar şiddet içeriyordu.

Philip gibi utangaç bir çocuğa bir şeyler öğretmek için bundan daha uygunsuz bir öğretmen olamazdı. Okula geldiğinde yaşadığı dehşet, Bay Watson'ın sınıfına ilk girdiğinde hissettiğinden daha az olmuştu. Hazırlık okulunda onunla olan pek çok çocuk tanıyordu. Kendini daha büyümüş hissediyordu; içgüdüsel olarak, daha büyük bir kalabalıkta sakatlığının daha az dikkat çekeceğini fark etti. Ama Bay Gordon ilk günden yüreğine korku saldı; kendisinden korkan çocukları hemen fark edebilen öğretmen de tam olarak bu sebepten, onlara belli bir antipati besler gibiydi. Philip ders çalışmayı severdi ama artık okulda geçen saatler ona korkunç gelmeye başlamıştı. Yanlış olabilecek ve öğretmenden gelecek bir küfür fırtınasına yol açabilecek bir cevap verme riski almaktansa aval aval sessizce oturuyor, ayağa kalkıp tercüme yapma sırası yaklaşınca midesi bulanmaya başlıyor ve duyduğu endişeden bembeyaz kesiliyordu. Mutlu olduğu anlar, sınıfı Bay Perkins'in devraldığı zamanlardı. Müdürün dopdolu olduğu genel bilgiye duyduğu arzuyu böylece tatmin ediyordu; yaşından büyüklere hitap eden her tür tuhaf kitabı okumuştu ve sınıfta bir soru dolaşırken, Bay Perkins sık sık çocuğu mest eden bir gülümsemeyle Philip'in yanında durup şöyle derdi:

"Hadi bakalım, Carey, söyle onlara."

Bu derslerde aldığı iyi notlar, Bay Gordon'ın gazabını artırdı. Bir gün tercüme sırası Philip'e geldi ve öğretmen oturduğu yerden gözlerini ona dikip başparmağını kemirmeye

koyuldu. Öfkeden kudurmuş bir ruh halindeydi. Philip alçak sesle konuşmaya başladı.

"Ağzında geveleme," diye bağırdı öğretmen.

Philip'in boğazına bir şey takılmış gibiydi.

"Hadi. Hadi. Hadi."

Her seferinde kelimeleri daha yüksek sesle bağırarak söylemişti. Bunun etkisi, Philip'in bildiği her şeyin aklından uçup gitmesine neden oldu ve önündeki basılı kâğıda boş boş baktı. Bay Gordon, hızlı hızlı nefes alıp vermeye başladı.

"Bilmiyorsan neden bilmiyorum demiyorsun? Biliyor musun, bilmiyor musun? Son derste bu tercüme edilirken dinledin mi dinlemedin mi? Niye konuşmuyorsun? Konuş, mankafa, konuş!"

Öğretmen sandalyesinin kolçaklarını tutup Philip'in üstüne düşmemeye çalışır gibi sıkıca kavradı. Eskiden sık sık çocukları neredeyse boğulana dek boğazlarından tuttuğunu biliyorlardı. Alnındaki damarlar ortaya çıktı, yüzü kıpkırmızı ve korkutucu bir hal aldı. Bu adam delinin tekiydi.

Philip bir gün önce bu bölümü gayet iyi biliyordu, ama şimdi hiçbir şey hatırlayamıyordu.

"Bilmiyorum," dedi nefesi kesilerek.

"Neden bilmiyorsun? Hadi kelimelere teker teker bakalım. Bilip bilmediğini o zaman hemen anlarız."

Philip bembeyaz kesildi; sessizce, birazcık titreyerek, başı kitaba eğilmiş halde öylece dikildi. Öğretmenin nefes alıp vermesi neredeyse hırıltıya dönüşmüştü.

"Müdür senin akıllı olduğunu söylüyor. Bunu nereden çıkardığını bilmiyorum. Genel bilgiymiş." Ürkütücü bir kahkaha attı. "Seni neden bu sınıfa koydular hiç bilmiyorum. Mankafa."

Bu kelimeye bayılmıştı, sesinin en yüksek perdesinde tekrarlayıp durdu.

"Mankafa! Mankafa! Yumru ayaklı mankafa!"

Bunları söyleyince biraz rahatladı. Philip'in birden kıpkırmızı olduğunu gördü. Ona gidip Kara Defter'i getirmesini söyledi. Philip, Caesar'ını bırakıp sessizce dışarı çıktı. Kara Defter, çocukların kabahatleriyle isimlerinin yazıldığı, kasvetli bir ciltti ve bir ismin buraya üç kez yazılması, sopa yemek anlamına gelirdi. Philip müdürün evine gidip çalışma odasının kapısını çaldı. Bay Perkins masasında oturuyordu.

"Kara Defter'i alabilir miyim lütfen, efendim."

Bay Perkins başıyla yerini işaret ederek, "İşte orada," dedi. "Yapmaman gereken ne yaptın bakalım?"

"Bilmiyorum, efendim."

Bay Perkins ona şöyle bir baktı ama bir şey demeden çalışmasına devam etti. Philip defteri alıp çıktı. Birkaç dakika sonra, ders saati dolunca, onu geri getirdi.

"Dur da şuna bir bakayım," dedi müdür. "Görüyorum ki Bay Gordon seni 'büyük terbiyesizlik'ten dolayı Kara Defter'e yazmış. Neydi bu?"

"Bilmiyorum, efendim. Bay Gordon benim yumru ayaklı bir mankafa olduğumu söyledi."

Bay Perkins tekrar ona baktı. Çocuğun cevabının arkasında bir alay olup olmadığını merak etti, ama Philip hâlâ çok sarsılmış görünüyordu. Yüzü bembeyazdı, korkunun yarattığı sıkıntı gözlerinden okunuyordu. Bay Perkins ayağa kalkıp kitabı masanın üstüne koydu. Bunu yaptıktan sonra bazı fotoğraflar aldı.

"Bu sabah bir arkadaşımdan birtakım Atina fotoğrafları aldım," dedi sıradan bir şeyden söz eder gibi. "Bak bunda Akropolis var."

Philip'e neler gördüğünü anlatmaya koyuldu. Ören yeri, onun sözleriyle canlanmaya başladı. Dionysos tiyatrosunu gösterip insanların hangi sırada oturduklarını ve ötede mavi Ege Denizi'ni nasıl gördüklerini anlattı. Sonra birden şöyle dedi:

"Ben onun sınıfındayken, Bay Gordon'ın bana Çingene tezgâhtar dediğini hatırlıyorum."

Dikkatini tamamen fotoğraflara vermiş olan Philip bu lafın anlamını çözecek vakti bulamadan, Bay Perkins ona bir Salamis fotoğrafı gösterdi; tırnağının kenarında küçük bir siyahlık olan bir parmağı, Yunan gemileri ile İran gemilerinin birbirlerinden nasıl ayrılabildiklerine işaret ediyordu.

17

Philip sonraki iki yılı rahat bir monotonluk içinde geçirdi. Kendi cüssesindeki diğer çocuklardan daha fazla zulüm görmedi; onu oyunlara katılmaktan alıkoyan sakatlığı da minnettar olduğu görünmezliği sağladı. Popüler değildi ve çok yalnızdı. Üçüncü sınıfta birkaç dönemi Winks'le geçirdi. Bezgin edası ve düşük gözkapaklarıyla Winks sürekli sıkıntıdan ölecek gibi görünüyordu. Görevini ifa ediyordu, ama bunu yaparken kafası hiç orada değildi. Tavırları sevecen, nazik ve aptalcaydı. Oğlanların şerefli olduğuna inancı tamdı; onları dürüst kılan ilk şeyin, insanın kafasına bir an bile yalan söyleyebilme ihtimallerinin bulunduğunu sokmaması olduğunu düşünüyordu. "Bol bol soru sorun," diyordu, "böylece size daha fazlası verilir." Üçüncü sınıfta hayat kolaydı. Tercüme yapma sıran geldiğinde tam olarak hangi satırların sorulacağını biliyordun, elden ele dolaşan kopyalar sayesinde de iki dakikada istediğini bulabiliyordun; sorular dolaştırılırken dizlerinin üstünde bir Latince Dilbilgisi kitabı açabilirdin; ve bir düzine farklı alıştırmada aynı korkunç hata yapılmasına rağmen Winks asla tuhaf bir şeyler olduğunu fark etmezdi. Çocukların sınıfça asla pek başarılı olmadığını bildiğinden, sınavlara pek güvenmiyordu: Moral bozucuydu, ama önemli değildi. Zamanla üst sınıfa geçmiş, gerçeğin neşeli bir arsızlıkla çarpıtılmasından başka çok az şey öğrenmişlerdi ki bu da muhtemelen sonraki yaşamların-

da onlara görür görmez Latince okuyabilme becerisinden çok daha faydalı olacaktı.

Daha sonra Tar'ın eline düştüler. İsmi Turner'dı; yaşlı öğretmenlerin en şen şakrak olanıydı, muazzam bir göbeği, kırlaşan siyah bir sakalı olan, esmer tenli, kısa boylu bir adamdı. Papaz giysisi içindeki görüntüsünde gerçekten de katran varilini andıran bir şey vardı; dudaklarından lakabının döküldüğünü duyduğu her çocuğa prensip icabı beş yüz satır ödev vermesine karşın, bölgedeki akşam yemeği partilerinde sık sık bununla ilgili küçük şakalar yapardı. Öğretmenler arasında dünyevi zevklere en düşkün olan oydu; akşam yemeği için diğerlerinden çok daha sık dışarı çıkardı ve arkadaş çevresi tamamen kilise mensuplarından oluşmuyordu. Çocuklar onu daha çok bir köpek olarak görüyordu. Tatillerde papaz giysisini giymezdi ve İsviçre'ye hoppa tüvit kıyafetlerle gitmişti. Bir şişe şarapla güzel bir yemekten keyif alırdı; muhtemelen yakın bir ilişkisi olduğu anlaşılan bir hanımla Café Royal'de görülmüş ve o zamandan beri gelip geçen öğrenciler arasında, insanın ahlaksızlığına hudutsuz bir inanca işaret eden ayrıntılı detaylarla sefahat âlemlerine bulaştığına kanaat getirilmişti.

Bay Turner, üçüncü sınıfta geçirdikleri zamanın ardından çocukları adam etmesinin bir dönem sürdüğünü tahmin ediyordu; ve ara sıra, onlara sınıfında neler döndüğünü gayet iyi bildiğini gösteren kurnaz ipuçları veriyordu. Bunu güler yüzle yapıyordu. Oğlanları, bir yalanın ortaya çıkacağı çok belliyse dürüst olmaya daha meyilli, öğretmenlerle ilişkilerine uygulanamayan kendilerine has bir onur duygusuna sahip, bedelini ödemeyeceklerini anladıklarında bela çıkarma ihtimalleri daha düşük küçük kabadayılar olarak görüyordu. Sınıfıyla gurur duyuyordu ve elli beş yaşında, okula ilk geldiği zamanki kadar şevkle, öğrencilerinin sınavlarda diğer sınıflardan daha başarılı olmasını arzuluyordu. Obezlik yüzünden, ortaya çıktığı kadar kolayca geçiveren bir asabi-

yeti vardı ve öğrencileri kısa zamanda, sürekli maruz kaldıkları hakaretlerinin altında büyük bir şefkat yattığını fark etti. Aptallara hiç tahammülü yoktu ama inatçılıklarının ardında bir zekâ yattığından şüphelendiği oğlanların başına daha fazla bela olmaya meyilliydi. Onları çaya davet etmeyi severdi; şişmanlığının doymak bilmez bir iştaha ve doymak bilmez iştahının da tenyalara işaret ettiğine inanmak modaysa da onlara asla kek ve çörek beklememelerini söylemesine rağmen, çocuklar davetini büyük bir memnuniyetle kabul ederdi.

Sadece üst sınıftan çocukların etüt odalarının bulunduğu bu mekân çok dar olduğundan ve o zamana dek hepsinin bir arada yemek yediği, daha küçük sınıfların ona biraz iğrenç gelen bir hafifmeşreplikle hazırlık yaptığı büyük binada kaldığından, Philip artık daha rahattı. Ara sıra insanlarla bir arada olmak onu çok yoruyor, bir an evvel yalnız kalmak istiyordu. Kırda tek başına yürüyüşlere çıkıyordu. Her iki tarafında da budanmış ağaçlar olan, tarlaları boydan boya geçen küçük bir dere vardı ve nedenini bilmese de onun kıyısı boyunca dolaşmaktan mutlu oluyordu. Yorulunca çimenlere yüzüstü uzanıyor, ufak balıklarla iribaşların heyecanlı koşuşturmasını izliyordu. Bu bölgede böyle aylak aylak dolaşmak onda belli bir tatmin duygusu uyandırıyordu. Yazları yeşilliğin ortasındaki ağlarda egzersiz yaparlardı ama yılın geri kalanında burası sakin olurdu: Çocuklar bazen kol kola dolaşır ya da çalışkan bir öğrenci, ezberlemesi gereken bir şeyi kendi kendine tekrarlayıp durarak boş bakışlarla sakince yürürdü. Devasa karaağaçlara tünemiş bir ekinkargası sürüsü olur, melankolik çığlıkları her yanı sarardı. Bir yanda, koca ana kulesiyle Katedral bulunuyordu; henüz güzelliğe dair hiçbir şey bilmeyen Philip ona ne zaman baksa anlayamadığı, tedirgin edici bir haz duyuyordu. Bir etüt odası (varoşa bakan küçük kare bir odaydı ve dört oğlan paylaşıyorlardı) olduğunda, Katedral'in manzarası olan bir

fotoğraf aldı ve onu masasının üstünde duvara raptiyeledi. Ayrıca Dördüncü Sınıf dersliğinin penceresinden baktığında gördüğü şeyin ilgisini çektiğini fark etti. Pencere özenle bakımı yapılan eski çimenliğe ve sık yapraklı, ihtişamlı ağaçlara bakıyordu. Bu görüntü kalbinde tuhaf bir his uyandırdı, bunun acı mı yoksa zevk mi olduğunu bilmiyordu. Bu, estetik duygunun ilk ortaya çıkışıydı. Diğer değişiklikler de ona eşlik etti. Sesi kırık çıkmaya başladı. Artık pek kontrol edemiyordu ve boğazından acayip sesler yükseliyordu.

Ayrıca çocukları kiliseye kabul törenine hazırlamak için akşam yemeğinden hemen sonra müdürün çalışma odasında düzenlenen derslere gitmeye başlamıştı. Philip'in dıiıdarlığı zamana yenik düşmüş ve her gece Kutsal Kitap okuma âdetinden uzun zaman önce vazgeçmişti; ama şimdi, Bay Perkins'in de etkisi ve bedeninin bu yeni, onu çok huzursuz eden durumuyla eski duyguları canlanmıştı ve dinden uzaklaştığı için kendisine acımasızca sitem ediyordu. Cehennem ateşi hayalinde cayır cayır yanıyordu. Bir kâfirden hallice olduğu bu zamanda ölse zayi olup giderdi; daimi acı çekmenin sonsuzluğuna kesinlikle inanıyordu, buna ebedi mutluluktan daha fazla inanıyordu; ve meylettiği tehlike onu tir tir titretiyordu.

Zar zor dayanabildiği bu şahsi istısmarın sıkıntısını çekerken, Bay Perkins'in onunla sevecen bir biçimde konuştuğu o günden beri, müdürüne karşı bir köpeğin sahibine duyacağı türden bir hayranlık geliştirmişti. Onu bir şekilde memnun edebilmek için boşu boşuna kafa patlatıp durdu. Onun dudaklarından hasbelkader dökülüveren en küçük övgü kelimesine büyük değer veriyordu. Evindeki sakin küçük toplantılara geldiğinde de kendini tamamen vermeye hazır oluyordu. Bakışlarını Bay Perkins'in parlayan gözlerine kilitliyor ve ağzı yarı açık, tek bir kelimeyi bile kaçırmamak istercesine başını azıcık öne çıkarıp oturuyordu. Etrafındakilerin sıradanlığı, uğraştıkları konuları olağanüstü

derecede dokunaklı kılıyordu. Öğretmen de sık sık anlattığı konunun kerametine kendini kaptırmış halde önündeki kitabı geri itiyor, inandıkları dinin gizemlerinden bahsederken ellerini kalbinin önünde, onun atışını durdurmak ister gibi kenetliyordu. Philip bazen anlamıyordu ama zaten anlamak istemiyor, hissetmesinin yeterli geleceğini belli belirsiz hissediyordu. Siyah, dağınık saçları ve solgun yüzüyle müdür ona, kralları eleştirmekten korkmayan o İsrailli peygamberler gibi görünüyordu; ve ne zaman Mesih'i düşünecek olsa O'nu sadece aynı koyu renk gözler ve şu solgun yanaklarla hayalinde canlandırabiliyordu.

Bay Perkins, işinin bu kısmını çok ciddiye alıyordu. Öbür öğretmenlerin onun küstahlık yaptığından şüphelendiği nüktedanlığından asla hiçbir iz olmuyordu. Her şeye zaman bulduğu meşgul gününün içinde, kiliseye kabul törenine hazırlanan çocuklara ayrı ayrı on beş veya yirmi dakika ayırabileceği belli aralar verebiliyordu. Bunun hayatlarındaki ilk bilinçli ciddi adım olduğunu hissetmelerini istiyordu; ruhlarının derinliklerine değmeye çalışıyordu; kendi coşkulu adanmışlığını onlara da aşılamak istiyordu. Utangaçlığına rağmen, Philip'in içinde kendisininkine eş bir tutkunun bulunma ihtimalini hissediyordu. Çocuğun mizacı ona esasında da imanlı gibi geliyordu. Bir gün bahsettiği konunun ortasında birden ara verdi.

"Büyüdüğünde ne olacağını hiç düşündün mü?" diye sordu.

"Amcam papaz olmamı istiyor," dedi Philip.

"Peki ya sen?"

Philip bakışlarını kaçırdı. Kendisini aşağılık gördüğünü söylemekten utanmıştı.

"Bizimki kadar tamamen mutluluk dolu başka hayat var mıdır bilmem. Keşke sana bunun ne harika bir ayrıcalık olduğunu hissettirebilseydim. İnsan her adımında Tanrı'ya hizmet edebilir, ama biz O'na daha yakın duruyoruz. Seni et-

kilemek istemem ama kararını verdiysen –ah, hemencecik– insanı bir daha hiç bırakmayacak o neşeyi ve rahatlamayı hissetmekten kendini alamazsın."

Philip cevap vermedi ama müdür onun gözlerinden, söylemeye çalıştığı şeyi karşısındakinin çoktan bildiğini anladı.

"Şimdiki gibi devam edersen bir gün okul başkanı olursun ve mezun olduğunda da çok büyük ihtimalle bir burs alırsın. Senin bir şeylerin var mı?"

"Amcam yirmi bir yaşıma geldiğimde yılda bir yüzlük alacağımı söylüyor."

"Zenginmişsin. Benim hiçbir şeyim yoktu."

Müdür bir an tereddüt etti, ardından önündeki kurutma kâğıdına rastgele çizgiler çizerek konuşmayı sürdürdü.

"Korkarım senin meslek seçimin hayli sınırlı kalacak. Fiziki faaliyet gerektiren herhangi bir şeyi seçemezsin elbette."

Philip saç diplerine kadar kıpkırmızı kesildi; ne zaman yumru ayağına bir gönderme yapılsa böyle olurdu. Bay Perkins ciddi bir ifadeyle ona baktı.

"Bu talihsizliğin konusunda aşırı duygusal davranıyorsun gibi geliyor bana. Bunun için Tanrı'ya şükretmek aklına geldi mi hiç?"

Philip hemen kafasını kaldırıp ona baktı. Dudaklarını sıktı. Ona söylenenlere güvenip aylarca cüzzamlıları iyileştiren ve körlerin görmesini sağlayan Tanrı'ya iyileşmek için nasıl yalvardığını hatırladı.

"Bunu isyankâr bir şekilde taşıdığın sürece sana sadece utanç verecektir. Ama onu sırf omuzların yeterince güçlü olduğu için, Tanrı'nın inayetinin bir işareti olarak taşıyasın diye sana verilmiş bir haç olarak görürsen o zaman ıstırap değil, mutluluk kaynağı olur."

Bay Perkins, çocuğun bu konuyu konuşmaktan nefret ettiğini anlayınca onu rahat bıraktı.

Philip müdürün söylediklerini uzun uzun düşündü ve o anda zihni tamamen önündeki törene odaklandı, mistik bir

esrime her yanını sardı. Ruhu etinin sınırlarından kendini kurtarmış gibiydi, yeni bir hayat yaşıyordu sanki. İçindeki tüm tutkuyla mükemmelliği kendine amaç edindi. Kendini tamamen Tanrı'nın hizmetine adamayı istiyordu ve papaz olma konusunda kesin kararını vermişti. O büyük gün geldiğinde, ruhu tüm hazırlık sürecinden, çalıştığı kitaplardan ve hepsinden öte, müdürün kuvvetli tesirinden etkilenmiş halde, korku ve neşeden kendini tutamaz halde olacaktı. Ona azap veren tek bir düşünce vardı. Mihraba yalnız yürümesi gerekeceğini biliyordu ve sadece törene katılan bütün okula değil, şehirden gelenlere ya da oğullarının kiliseye kabulünü izlemeye gelen ebeveynlere de topallayışını bu kadar bariz biçimde gösterecek olmaktan dehşete düşüyordu. Ama o zaman geldiğinde bu utancı sevinçle kabul edebileceğini fark etti birden; Katedral'in yüce kubbesinin altında küçücük ve önemsiz bir halde mihraba doğru topallayarak yürürken, tüm benliğiyle sakatlığını onu seven Tanrı'ya bir kurban olarak sunacaktı.

18

Ama Philip bu zirvenin oksijeni az ortamında uzun süre kalamadı. Dinsel duygulanım onu ilk kez sarıp sarmaladığında ne hissettiyse şimdi başına gelen de oydu. İnancın güzelliğini büyük hevesle hissettiğinden ve özveri arzusu kalbinde mücevher misali bir ışık saçarak yandığından, dayanma gücü ihtirası karşısında kifayetsiz kalmış gibiydi. Tutkusunun şiddetinden bitap düşmüştü. Ruhu birden yersiz bir yavanlıkla doldu. Her yanı kuşatmış görünen Tanrı'nın varlığını unutmaya başladı; hâlâ hiç aksatmadan sürdürdüğü dinsel eğitimi sadece bir formalite halini almıştı. Başta bu uzaklaşmadan dolayı kendini suçladı ve cehennem ateşinin korkusu coşkusunun tazelenmesini sağladı; ama tutku ölmüştü ve gittikçe başka konular düşüncelerini meşgul etmeye başladı.

Philip'in az arkadaşı vardı. Okuma alışkanlığı onu yalnızlaştırmıştı: Bu öyle bir ihtiyaca dönüşmüştü ki birileriyle biraz zaman geçirdikten sonra yorgun ve huzursuz hissediyordu; okuduğu pek çok kitaptan edindiği geniş bilgi birikimiyle böbürleniyordu, zihni hep tetikteydi ve arkadaşlarının aptallığından duyduğu iğrenmeyi saklama yeteneğine sahip değildi. Diğerleri onun kibirli olduğundan şikâyet ediyordu; sadece onların önemsiz gördüğü konularda başarı gösterdiğinden, alay edip onun ne diye bu kadar kibirli olduğunu soruyorlardı. Philip bir mizah anlayışı geliştirmiş ve insanların bamteline basan iğneleyici şeyler söyleme konusunda hünerli olduğunu fark etmişti; bunların karşısındakini ne kadar yaraladığını neredeyse hiç fark etmeden, ona eğlenceli geldiği için söylüyordu ve kurbanlarının ona bariz bir nefretle baktığını anlayınca fena halde küsüyordu. Okula ilk geldiğinde yaşadığı aşağılanmalar, onun arkadaşlarından çekinip kendi içine kapanmasına yol açmış, bunu da hiçbir zaman tam olarak aşamamıştı; mahcup ve sessiz kalmıştı. Ama her ne kadar diğer çocukların iyi niyetinden uzak durmak için her şeyi yapsa da başkalarının kolayca edinebildiği popülariteye sahip olmayı tüm kalbiyle arzulamıştı. Böyle çocuklara uzaktan aşırı hayranlık besliyordu ve onlara karşı diğerlerinden daha alaycı olmaya meyledip küçük şakalar yapsa da o çocukların yerinde olmak için her şeyi verirdi. Gerçekten de kolu bacağı sapasağlam olan, okulun en aptal çocuğuyla memnuniyetle yer değiştirebilirdi. Acayip bir alışkanlık edinmişti. Belli bir şeyini beğendiği bir çocuğun yerinde olduğunu kafasında canlandırıyordu; adeta kendi ruhunu öbürünün bedenine yerleştiriyor, onun sesiyle konuşup onun kahkahasıyla gülüyordu; öbürünün yaptığı her şeyi kendisinin yaptığını hayal ediyordu. Buna o kadar kaptırıyordu ki bir an gerçekten artık kendisi değilmiş gibi geliyordu. Bu şekilde pek çok hayali mutluluk anının keyfini sürmüştü.

Kiliseye kabul töreninden önceki Noel döneminin başında, Philip başka bir etüt odasına taşındı. Odayı paylaştığı çocuklardan birinin adı Rose'du. Philip'le aynı sınıftaydı ve Philip ona daima haset içeren bir hayranlık beslemişti. Yakışıklı değildi; büyük elleri ve iri kemikleri ileride uzun boylu bir adam olacağını gösterse de bir hantallığı vardı; ama gözleri güzeldi ve güldüğünde (sürekli gülüyordu) bunların çevresi hoş bir şekilde kırışıyordu. Ne zeki ne aptaldı ama ödevlerinde oldukça iyi, oyunlarda ise daha da iyiydi. Öğretmenler ve çocuklar tarafından çok seviliyordu, buna karşılık o da herkesi seviyordu.

Philip bu etüt odasına geldiğinde, üç dönemdir birlikte olan diğer çocukların kendisini mesafeli bir şekilde selamladığını fark etti. Davetsiz misafir gibi hissetmek onu tedirgin etti; ama duygularını gizlemeyi öğrenmişti ve onlar da onun sakin ve göze batmaz olduğunu anladılar. Herkes gibi Rose'un cazibesine fazla direnemediği için, Philip ona karşı biraz daha mahcup ve tersti; dolayısıyla, tecrübeyle sabit biçimde yalnızca kendisine ait olduğunu bildiği cazibenin hakkını vermek için mi, yoksa kalbinin katıksız iyilikseverliğinden mi bilinmez Philip'i ortama ilk sokan Rose oldu. Bir gün birdenbire Rose Philip'e onunla futbol sahasına yürümek isteyip istemeyeceğini sordu. Philip kıpkırmızı kesildi.

"Senin kadar hızlı yürüyemem," dedi.

"Saçma. Hadi."

Tam yola koyulurlarken, etüt odasının kapısından bir çocuk kafasını uzatıp Rose'a onunla gelip gelemeyeceğini sordu.

"Gelemem," diye cevapladı Rose. "Carey'ye söz verdim önceden."

"Beni boş ver," dedi Philip hemen. "Hiç sakıncası yok."

"Saçma," dedi Rose.

O sevecen gözleriyle Philip'e bakıp güldü. Philip kalbinde tuhaf bir çarpıntı hissetti.

Kısa bir süre sonra arkadaşlıkları oğlanlara has bir hızla ilerledi, ikisi hiç ayrılmaz oldu. Diğer öğrenciler bu ani yakınlığa hayret edip Rose'a Philip'te ne bulduğunu sordular.

"Ah, bilmem," diye cevapladı. "Hiç fena çocuk değil aslında."

Kısa sürede ikisi, kiliseye kol kola yürümeyi ya da sohbet edip çevrede dolaşmayı alışkanlık haline getirdiler; biri neredeyse diğeri de oradaydı ve onun mülk sahipliğini kabul edermiş gibi, Rose'u arayan çocuklar Carey'ye mesaj bırakmaya başladılar. Philip başta çekinikti. İçini dolduran mağrur neşeye kendini tamamen kaptırmadı; ama kadere karşı güvensizliği artık yerini çılgınca bir neşeye bırakmıştı. Rose'un şimdiye kadar gördüğü en muhteşem arkadaş olduğunu düşünüyordu. Kitapları artık önemsizdi; kesinlikle çok daha önemli olan bir şeyle meşgulken onlarla canını sıkamazdı. Rose'un arkadaşları eskiden çay içmek veya yapacak daha iyi bir şey olmadığından sadece oturmak için etüt odasına gelirlerdi –Rose kalabalığı ve bir eşek şakası yapabilme ihtimalini severdi– ve Philip'in gayet efendi bir öğrenci olduğunu gördüler. Philip mutluydu.

Dönemin son günü geldiğinde, o ve Rose hangi trenle döneceklerini ayarladılar, böylece istasyonda buluşup okula dönmeden önce şehirde çay içebileceklerdi. Philip eve istemeye istemeye gitti. Tatil boyunca Rose'u düşündü; hayalleri, gelecek dönem birlikte yapabilecekleri şeylerle dopdoluydu. Papaz evinde sıkılıyordu ve son gün amcası aynı soruyu aynı sulu üslupla sordu:

"Eee, okula döneceğin için mutlu musun?"

Philip neşeyle cevapladı:

"Hem de çok."

Rose'la istasyonda buluşmasında bir aksaklık olmasın diye normalden bir önceki trene bindi ve platformun civarında bir saat bekledi. Tren, Rose'un aktarma yapacağını bildiği Faversham'den geldiğinde heyecanla ona koştu. Ama

Rose yoktu. Bir kondüktör ona birazdan başka bir trenin daha geleceğini söyleyince bekledi ama yine hayal kırıklığına uğradı; üstelik üşümüştü ve açtı, böylece ara sokaklardan ve gecekondu mahallelerinden geçerek, kestirmeden okula ulaştı. Rose'u etüt odasında, ayaklarını şöminenin çıkıntısına dayamış buldu, etrafında bulabildikleri yerlere oturmuş altı çocukla makine gibi konuşuyordu. Coşkuyla Philip'in elini sıktı ama Rose'un randevularını tamamen unuttuğunu fark eden Philip'in yüzü düştü.

"Ben de neden bu kadar geç kaldın diyordum," dedi Rose. "Hiç gelmeyeceksin sandım."

Başka bir çocuk, "Dört buçukta istasyondaydın," dedi. "Gelirken gördüm seni."

Philip biraz kızardı. Rose'un, onu bekleyecek kadar aptal olduğunu bilmesini istemiyordu.

"Bizimkilerin bir arkadaşını görmem gerekiyordu," diye uydurdu hemen. "Onu yolcu etmemi istediler."

Ama hayal kırıklığı yüzünden biraz somurtkandı. Sessizce oturdu, onunla konuşulduğunda da tek hecelik kelimelerle cevapladı. Yalnız kaldıklarında bunu Rose'la konuşmaya karar verdi. Ama diğerleri gidince Rose hemen onun yanına geldi ve Philip'in uzandığı kanepenin koluna oturdu.

"Bu dönem aynı etüt odasında olduğumuz için çok memnunum doğrusu. Müthiş, değil mi?"

Philip'i gördüğüne gerçekten o kadar sevinmiş gibiydi ki Philip'in öfkesi silindi gitti. Beş dakika bile birbirlerinden ayrılmamışlar gibi heyecanla, ilgilerini çeken bin tane şeyden konuşmaya başladılar.

19

Philip başta Rose'un arkadaşlığına, ondan hiçbir şey istemeyecek kadar minnettardı. Her şeyi olduğu gibi kabul ediyor, hayatın tadını çıkarıyordu. Ama artık Rose'un bu

herkese yönelik cana yakınlığına sinirlenmeye başlamıştı; daha özel bir bağlılık istiyordu ve önceden iyilik diye gördüklerini şimdi bir hak olarak talep ediyordu. Rose'un diğerleriyle arkadaşlık etmesini kıskançlıkla izliyordu; mantıksız olduğunu bile bile ona kırıcı şeyler söylemekten kendini alamıyordu. Eğer Rose başka bir etüt odasında maskaralık ederek bir saat geçirdiyse, kendisininkine döndüğünde Philip onu somurtarak, kaşlarını çatmış halde karşılıyordu. Bir gün boyunca surat asıyor ve Rose'un bu huysuzluğunu fark etmemesinden ya da kasten görmezden gelmesinden daha fazla acı çekiyordu. Yaptığı aptallığın gayet farkında olan Philip sık sık kavga çıkarıyor ve birbirleriyle birkaç gün konuşmuyorlardı. Ama Philip uzun süre ona öfke duymaya katlanamıyor ve haklılığından emin olduğu durumlarda bile acizane gidip özür diliyordu. Sonra bir haftalığına her zamanki gibi sıkı dost oluyorlardı. Ama güzel günler geride kalmıştı, Philip Rose'un sadece eski bir alışkanlıktan ya da öfkesinden korktuğundan onunla birlikte yürüdüğünü fark ediyordu; birbirlerine anlatacak eskisi kadar çok şeyleri yoktu ve Rose genellikle sıkılıyordu. Philip topallığının onun sinirini bozmaya başladığını hissediyordu.

Dönemin sonuna doğru iki üç çocuk kızıla yakalandı ve bir salgının önüne geçmek için hepsinin evlerine gönderilmesi konuşulmaya başlandı; ama hastalar tecrit edilmişti ve başka vaka da görülmediğinden salgının önüne geçildiği düşünülüyordu. Hastalığa yakalananlardan biri de Philip'ti. Paskalya tatili boyunca hastanede kaldı ve yaz döneminin başında, biraz temiz hava alması için papaz evine gönderildi. Çocuğun artık hiçbir bulaşıcı hastalığının kalmadığına dair tıbbi teminata rağmen, Papaz onu tereddütle karşıladı; doktorun, yeğeninin nekahet dönemini deniz kenarında geçirmesine dair önerisini son derece düşüncesizce bularak, sadece gidebileceği başka hiçbir yer olmadığından onu eve almaya rıza gösterdi.

Philip dönem ortasında okula döndü. Rose'la ettiği kavgaları unutmuş, onu sadece en iyi arkadaşı olarak hatırlıyordu. Aptallık ettiğinin farkındaydı. Daha mantıklı davranmaya karar vermişti. Hastalığı sırasında Rose ona birkaç küçük not göndermişti ve her biri şu sözlerle bitiyordu: "Acele et de dön hemen." Rose'un onun dönüşünü, kendisinin Rose'u görmek istediği kadar sabırsızlıkla beklediğini düşündü.

Altıncı sınıflardan bir çocuğun kızıldan ölmesi dolasıyla etüt odalarında bazı değişikliklerin yapıldığını ve Rose'un artık kendisininkinde olmadığını öğrendi. Bu çok acı bir hayal kırıklığı oldu. Yine de gelir gelmez Rose'un etüt odasına daldı. Rose masasında oturmuş Hunter adında bir çocukla çalışıyordu ve Philip içeri girince sinirle arkasını döndü.

"Kim bu ya?" diye bağırdı. Daha sonra, Philip'i görünce "Ah, sen miydin," dedi.

Philip utançla duraksadı.

"Gelip nasılsın diye bir bakayım demiştim."

"Biz çalışıyorduk da."

Hunter lafa girdi.

"Ne zaman döndün?"

"Beş dakika önce."

Onları rahatsız etmiş gibi, oturdukları yerde dönmüş Philip'e bakıyorlardı. Belli ki hemen çıkıp gitmesini bekliyorlardı. Philip kızardı.

"Ben gideyim. İşin bitince sen gelirsin," dedi Rose'a.

"Tamam."

Philip kapıyı arkasından kapattı ve topallayarak kendi etüt odasına yürüdü. Fena halde kalbi kırılmıştı. Rose, onu görmekten mutlu olmak şöyle dursun, neredeyse canı sıkılmış gibiydi. Birbirleri için asla birer tanıdık olmanın ötesine geçememişlerdi. Rose'un gelme ihtimaline karşı bir an bile ayrılmadan etüt odasında beklemesine rağmen arkadaşı hiç gelmedi; ertesi sabah da duaya gittiğinde, Rose'la Hunter'ı kol kola sallanırken gördü. Kendi gözleriyle göremediklerini

de diğerleri anlattı. Bir öğrencinin hayatında üç ayın uzun bir zaman olduğunu ve kendisi bu zamanı tek başına geçirirken, Rose'un dünyasının böyle olduğunu unutmuştu. Boşalan yeri Hunter doldurmuştu. Rose'un usulca ondan uzak durduğunu fark etti. Ama o bir durumu kelimelere dökmeden kabul edecek çocuk değildi; Rose'un etüt odasında yalnız olduğundan emin olana dek bekledi ve içeri girdi.

"Girebilir miyim?" diye sordu.

Rose, Philip'i öfkelendiren bir utanç ifadesiyle ona baktı.

"Evet, istiyorsan."

"Çok naziksin," dedi Philip alaycı bir tonla.

"Ne istiyorsun?"

"Döndüğümden beri neden bu kadar rezil davrandığını soracaktım?"

"Ah, aptallık etme," dedi Rose.

"Hunter'da ne bulduğunu anlamıyorum."

"O beni ilgilendirir."

Philip yere baktı. Kalbinden geçenleri söyleyecek cesareti bulamıyordu. Kendini küçük düşürmekten korkuyordu. Rose ayağa kalktı.

"Spor salonuna gitmem gerek," dedi.

O kapıya gelince, Philip kendini konuşmaya zorladı.

"Diyeceğim şu ki Rose, hayvanlık etme."

"Of, cehenneme kadar yolun var."

Rose kapıyı arkasından çarparak kapattı ve Philip'i yalnız bıraktı. Philip öfkeden tir tir titriyordu. Kendi etüt odasına döndü ve bu konuşmayı kafasında çevirip durdu. Şimdi Rose'dan nefret ediyordu, ona zarar vermek istiyordu, söyleyebileceği ağır sözleri düşünüyordu. İki eli şakaklarında, arkadaşlıklarının sona erişini tekrar tekrar düşündü ve diğerlerinin bu konudan konuştuğunu hayal etti. Alınganlığı yüzünden, kafalarında ona dair hiçbir düşünce olmadığında bile diğer çocukların tavırlarında küçümseyici dudak büküş-

ler ve meraklı bakışlar gördü. Kendi kendine onların neler söylediğini kafasında canlandırdı.

"Nihayetinde bunun fazla uzun sürmeyeceği belliydi. Carey'den hiç hoşlandı mı şüpheliyim. Gıcık!"

Kendi umursamazlığını göstermek için, nefret edip hakir gördüğü Sharp adında bir çocukla şiddet dolu bir arkadaşlık kurdu. Çocuk Londralıydı, kaba saba bir havası vardı, dudağının üstünde yeni çıkmaya başlamış bir bıyık ve burnunun üstünde birbiriyle birleşen gür kaşlarıyla iriyarı bir tipti. Yaşına göre fazla nazik kaçan yumuşak elleri ve tavırları da vardı. Konuşmasında Doğu Londralı aksanı seziliyordu. Maç edemeyecek kadar tembel çocuklardan biriydi ve zorunluluk olan her şeyden kaytarmak için ciddi bir pratik zekâ geliştirmişti. Çocuklar ve öğretmenler ona karşı hafiften antipati duyardı, Philip artık çevresindeki insanlara kibirle yaklaşıyordu. Birkaç dönem sonra Sharp, bir yıllığına Almanya'ya gidecekti. Gerçek dünyaya katılacak yaşa gelene dek katlanması gereken, onur kırıcı bir durum olarak gördüğü okuldan nefret ediyordu. Tek umursadığı yer Londra'ydı ve tatillerde orada yaptıklarına dair anlatacak bir dolu hikâyesi olurdu. Anlattıklarından –yumuşak, derinden gelen bir sesle konuşurdu– geceleri Londra sokaklarına dair belli belirsiz tevatürler çıkardı. Philip onu aynı anda hem büyülenme hem de tiksinti hissederek dinlerdi. Renkli hayal gücüyle tiyatro kapılarındaki hareketli kalabalığı, ucuz restoranların pırıltısını, yüksek taburelerde oturmuş *barmaid*'lerle sohbet eden yarı sarhoş adamları görmüş gibiydi; sokak lambalarının altından haz peşindeki gizemli karanlık kalabalıklar geçip dururdu. Sharp ona Holywell Caddesi'nden aldığı ucuz romanları ödünç verdi, Philip bunları kendi bölmesinde muhteşem bir korku duyarak okudu.

Rose bir defasında barışma girişiminde bulunmayı denedi. Düşman edinmeyi sevmeyen, iyi huylu bir çocuktu.

"Yahu Carey niye böyle aptalca davranıyorsun ki? Benimle böyle selamı falan kesmenin sana hiçbir faydası yok."

"Neden bahsettiğini anlamıyorum," diye cevapladı Philip.

"Yani, neden konuşmadığımızı anlamıyorum."

"Canımı sıkıyorsun," dedi Philip.

"Keyfin bilir."

Rose omuz silkip yanından uzaklaştı. Philip duygusallaştığında hep olduğu gibi bembeyaz kesilmişti ve kalbi küt küt atıyordu. Rose gidince birden üzüntüden midesinin kasıldığını hissetti. Neden böyle davrandığını bilmiyordu. Rose'la arkadaş olmak için her şeyini verirdi. Onunla tartışmaktan nefret ediyordu ve şimdi onun kalbini kırdığına çok üzülmüştü. Ama o anda kendinde değildi. Şeytanın teki onu ele geçirmişti sanki, iradesi dışında kırıcı konuşmaya zorlamıştı; halbuki Philip o an Rose'la el sıkışmayı ve onunla takılmayı istemişti. Kalbini kırma arzusu baskın çıkmıştı. Katlandığı acı ve aşağılanma duygusu için kendisinin intikamını almak istemişti. Gururdandı: O için için acı çekerken Rose'un hiç umurunda olmayacağını bildiğinden, bu aynı zamanda ahmaklıktı. Gidip Rose'a şöyle demeyi düşündü:

"Bak, özür dilerim, hayvanlık ettim. Kendime mâni olamadım. Unutalım gitsin."

Ama asla böyle bir şey yapamayacağını biliyordu. Rose'un ona alaycı bir sırıtışla karşılık vermesinden çekiniyordu. Kendisine kızmıştı ve biraz sonra Sharp yanına gelince, onunla kavga etmek için önüne çıkan ilk fırsatı değerlendirdi. Philip'in başka insanların hassas noktalarını keşfetme konusunda gaddar bir içgüdüsü vardı ve gerçekliği dolayısıyla içlerine dert olacak şeyler söyleyebiliyordu. Ama son sözü söyleyen Sharp oldu.

"Az önce Rose'un Mellor'la senin hakkında konuştuğunu duydum," dedi. "Mellor, 'Neden ona tekmeyi basmadın? Terbiyesini takınırdı o zaman,' dedi. Rose da dedi ki: 'İstemedim. Kahrolası topalın teki.'"

Philip aniden kıpkırmızı kesildi. Boğazında onu neredeyse boğan bir yumru hissettiğinden karşılık veremedi.

20

Philip altıncı sınıfa geçti ama artık okuldan bütün kalbiyle o kadar nefret ediyordu, hevesini o kadar kaybetmişti ki durumunun iyi mi, kötü mü olduğu hiç umurunda değildi. Sabahları, önünde angaryayla geçecek bir gün daha olduğu için iç sıkıntısıyla uyanıyordu. Ona söylenen şeyleri yapma mecburiyetinin olmasından bıkmıştı; mantıksız oldukları için değil de kural oldukları için, kurallar da canını sıkıyordu. Özgürlük arzusuyla yanıp tutuşuyordu. Kalın kafalı adamın teki için zaten bildiği ve daha baştan anladığı bir şeyi üstüne basa basa yineleyip durmaktan bezmişti.

Bay Perkins'le ister çalışır ister çalışmazdınız. Hem gayretkeş hem soyutlanmış olabiliyordu. Altıncı sınıf dershanesi restore edilmiş eski manastırın bir bölümündeydi ve gotik bir penceresi vardı: Philip bunu tekrar tekrar çizerek can sıkıntısını aşmaya çalışıyordu; bazen de kafasından Katedral'in büyük kulesini veya okul binalarına açılan kapıyı çiziyordu. Resme yeteneği vardı. Louisa Yenge gençliğinde suluboya resimler yapmıştı ve birkaç albüm dolusu kilise, eski köprü ve güzel sayfiye evi desenleri vardı. Bunlar papaz evinde düzenlenen çay partilerinde sık sık gösterilirdi. Bir defasında Philip'e Noel hediyesi olarak bir kutu boya vermişti ve o da kadının resimlerini kopya etmeye başlamıştı. Herkesin beklediğinden çok daha iyi kopyalamıştı onları ve artık kendi küçük resimlerini yapıyordu. Bayan Carey onu buna teşvik etmişti. Bu, onu haylazlıktan uzak tutmanın iyi bir yoluydu ve daha sonra da desenleri kermeslerde işe yarayabilirdi. İki üç tanesi çerçevelenip odasına asılmıştı.

Ama bir gün, sabah çalışmasının sonunda sınıftan çıkarken Bay Perkins onu durdurdu.

"Seninle konuşmak istiyorum, Carey."

Philip bekledi. Bay Perkins ince parmaklarını sakalından geçirip Philip'e baktı. Söylemek istediği şeyi düşünüyor gibiydi.

"Senin neyin var Carey?" diye sordu birdenbire.

Philip kızararak ona baktı hemen. Ama Bay Perkins'i artık çok iyi tanıdığından, cevap vermeyip lafını sürdürmesini bekledi.

"Son zamanlarda senden hiç memnun değilim. Laçka ve dikkatsizsin. Derslerinle hiç ilgilenmiyor gibisin. Çok savruksun ve kötü gidiyorsun."

"Çok özür dilerim, efendim," dedi Philip.

"Kendinle ilgili söyleyebileceğin tek şey bu mu?"

Philip somurtarak önüne baktı. Can sıkıntısından öldüğünü nasıl söyleyebilirdi?

"Bu dönem iyiye gideceğine daha kötüye gittiğinin farkındasındır. Sana çok iyi bir karne veremeyeceğim."

Philip, karnenin nasıl karşılanacağını önceden kestirebilse ne söyleyeceğini merak etti. Karne kahvaltıdayken gelmiş, Bay Carey ona kayıtsızca şöyle bir bakıp Philip'e uzatmıştı.

Papaz parmaklarını bir ikinci el kitap kataloğunun paket kâğıdından geçirirken, "Karnen gelmiş. Ne yazdığına bir baksan iyi edersin," demişti.

Philip okumuştu.

"İyi mi?" diye sormuştu Louisa Yenge.

"Hak ettiğim kadar iyi değil," demişti Philip gülümseyerek ve karneyi ona vermişti.

"Daha sonra, gözlüğümü takınca bakarım," demişti kadın.

Ama kahvaltıdan sonra Mary Ann, kasabın geldiğini haber vermek için içeri girmiş ve Bayan Carey bu konuyu unutmuştu.

Bay Perkins konuşmayı sürdürdü.

"Beni hayal kırıklığına uğrattın. Anlayamıyorum da. İstersen bu şeyleri *yapabildiğini* biliyorum ama sen artık iste-

miyor gibisin. Önümüzdeki dönem seni sınıf başkanı yapacaktım ama biraz beklesem iyi olacak galiba."

Philip kıpkırmızı kesildi. Yok sayılmak düşüncesi hoşuna gitmemişti. Dudaklarını sıkı sıkı kenetledi.

"Bir şey daha var. Artık bursunu düşünmeye başlasan iyi edersin. Ciddi ciddi çalışmaya başlamazsan hiçbir şey alamazsın."

Philip bu vaaza sinirlenmişti. Müdüre kızgındı, kendisine de kızgındı.

"Oxford'a gideceğimi sanmıyorum," dedi.

"Neden? Papaz olmak istediğini sanıyordum."

"Fikrimi değiştirdim."

"Neden?"

Philip cevap vermedi. Hep yaptığı gibi, Perugino'nun resimlerinden bir karakter gibi kendini tuhaf bir şekilde frenleyen Bay Perkins, düşünceli düşünceli parmaklarını sakalından geçirdi. Anlamaya çalışırmış gibi Philip'e baktı ve ardından birdenbire ona gidebileceğini söyledi.

Görünüşe göre ikna olmamıştı, çünkü bir hafta sonra bir akşam, Philip birtakım evrakla onun çalışma odasına gitmesi gerektiğinde konuyu tekrar açtı; ama bu kez farklı bir yöntem izledi: Philip'le bir çocuğun okul müdürü gibi değil de iki insan karşılıklı konuşuyor gibi konuştu. Oxford'a gidebilmesi için gerekli olan burs konusunda gayretkeş rakiplerine karşı şansını düşüren Philip'in derslerinin zayıf olmasını artık umursar görünmüyordu: Önemli olan mesele, bundan sonraki hayatına karşı değişen tutumuydu. Bay Perkins onun papaz olmaya dair hevesini yeniden diriltmeye koyuldu. Büyük bir beceriyle onun duygularına çalıştı, kendisi de samimiyetle duygulandığı için bu daha kolay oldu. Philip'in fikrini değiştirmiş olması onu çok üzmüştü ve gerçekten de sebepsiz yere hayattaki mutluluk şansını çöpe attığına inanıyordu. Sesi çok ikna ediciydi. Başkalarının duygularından kolayca etkilenen Philip de durgun görünümüne

rağmen çok duygulandı –kısmen mizacı gereği kısmen de okulda geçen bunca yılın alışkanlığıyla yüzü, hızlıca kızarması dışında nadiren hislerini açık ediyordu– ve öğretmenin söylediklerinden derinden etkilendi. Gösterdiği ilgiden ötürü ona minnettardı ve davranışının yol açtığı üzüntüden dolayı vicdanı sızlıyordu. Bütün okulun, başının Bay Perkins'le belada olduğunu sanmasından içten içe gurur duyuyordu; aynı zamanda içinde başka bir şey, hemen yanı başında dirseğine yapışmış başka bir insan varmış gibi, umutsuzca bir kelimeye yapışmıştı:

"Gitmeyeceğim. Gitmeyeceğim. Gitmeyeceğim."

Dengesini kaybettiğini hissetti. Onu sarıp sarmalayan halsizlik karşısında hiç gücü kalmamıştı; ağzına kadar dolu bir lavabonun üstünde tutulan ve içindeki su gittikçe yükselen boş bir şişe gibiydi; kendi kendine aynı kelimeyi tekrarlayıp dururken tüyleri diken diken oldu.

"Gitmeyeceğim. Gitmeyeceğim. Gitmeyeceğim."

Bay Perkins nihayet elini Philip'in omzuna koydu.

"Seni etkilemek istemiyorum," dedi. "Kendin karar vermelisin. Yardım edip doğru yolu göstermesi için Yüce Tanrı'ya dua et."

Philip müdürün odasından çıktığında, hafif hafif yağmur yağıyordu. Okul binasının dışına çıkılan kemerli geçitten geçti, orada kimsecikler yoktu, karaağaçlardaki kargalar sessizdi. Ağır ağır binanın çevresini dolaştı. Sıcak basmıştı, yağmur iyi geliyordu. Bay Perkins'in söylediklerini tekrar düşündü; şimdi usul usul fevri mizacından uzaklaştığını hissediyordu ve kendini kaybetmediğine çok memnundu.

Karanlığın içinde Katedral'in heybetli cüssesini belli belirsiz de olsa seçebiliyordu: Katılmaya mecbur tutulduğu bezdirici uzun ayinler yüzünden artık ondan nefret ediyordu. Şükran ilahisi bitmek bilmezdi ve o söylenirken ahmakça ayakta dikilmek zorundaydın; monoton ayini duyamazdın, vücudun da sen kıpırdanmak isterken kaskatı dikildiği

için seğirip dururdu. Philip daha sonra Blackstable'da her pazar günü yapılan iki ayini düşündü. Kilise çıplak ve soğuk olurdu, briyantin ve kolalı giysi kokularının birbirine karıştığı ağır bir havası vardı. Bir kez papaz yardımcısı, bir kez de amcası vaaz verirdi. Büyüdükçe amcasını daha iyi tanımıştı; Philip dobra ve müsamahasızdı, bir insan olarak asla öyle davranmayan birinin, papaz olarak o şeyleri nasıl içtenlikle söyleyebileceğini anlayamıyordu. Kandırmaca içini öfkeyle dolduruyordu. Amcası zayıf ve bencil bir adamdı, başlıca arzusu beladan uzak durmaktı.

Bay Perkins ona Tanrı'nın hizmetine adanmış bir yaşamın güzelliğinden söz etmişti. Kendisinin de yaşadığı Doğu Anglia bölgesinin bir köşesinde din adamlarının nasıl bir hayat sürdüklerini biliyordu Philip. Whitestone Papazı vardı, Blackstable'dan biraz uzakta bir papaz bölgesi: Bekâr bir adamdı ve son zamanlarda kendisine bir meşguliyet ararken çiftçiliğe başlamıştı. Yerel gazete sürekli onun asliye mahkemesinde şuna buna açtığı davaları, ücretlerini ödemediği işçileri ya da onu kazıklamakla suçladığı tüccarları yazıyordu; ineklerini aç bıraktığına dair bir skandaldan ve ona karşı açılması gereken bir tür genel davadan bahsediliyordu. Bir de Ferne Papazı vardı; sakallı, boylu boslu bir adamdı: Zalimliği yüzünden karısı ondan ayrılmak zorunda kalmış ve komşularına adamın ahlaksızlığına dair bir sürü hikâye anlatmıştı. Deniz kenarında küçük bir köy olan Surle'ın papazı, her akşam papaz evinin çok yakınındaki bir meyhanede görülüyordu; kilise mütevellisi Bay Carey'ye bu konuyla ilgili akıl danışmaya gelmişti. Hiçbirinin, küçük çiftçilerden ya da balıkçılardan başka konuşacak kimsesi yoktu; rüzgârın yapraklarını dökmüş ağaç dalları arasından tüyler ürperten ıslıklar çıkararak estiği uzun kış geceleri oluyordu ve etraflarında sürülmüş tarlaların çıplak tekdüzeliğinden başka görecek hiçbir şey yoktu; bir de yoksulluk vardı, önemli sayılabilecek hiçbir iş yoktu; karakterlerindeki her türlü tuhaf-

lık açığa çıkabiliyordu; onları tutacak hiçbir şey yoktu; dar görüşlü ve ucube olup çıkmışlardı: Philip bunların hepsini biliyordu, ama gençliğinin getirdiği hoşgörüsüzlükle bunu bir mazeret olarak kabul edemiyordu. Böyle bir hayat sürme düşüncesiyle ürperdi; dünyaya açılmak istiyordu.

21

Bay Perkins kısa sürede sözlerinin Philip'i etkilemediğini gördü ve dönemin geri kalanında onu görmezden geldi. Zehir zemberek bir karne hazırladı. Karne gelip de Louisa Yenge onun nasıl olduğunu sorunca, Philip neşeyle cevap verdi:

"Berbat."

"Öyle mi?" dedi Papaz. "Şuna bir daha bakayım."

"Sence benim Tercanbury'de kalmamın bir faydası var mı? Biraz Almanya'ya gitsem daha iyi olur diye düşünüyordum."

"Nereden çıktı bu?" diye sordu Louisa Yenge.

"Sence de çok iyi bir fikir değil mi?"

Sharp çoktan King's School'dan ayrılmış, Philip'e Hanover'den mektup göndermişti. Hayatını yaşamaya başlamış, bu da Philip'in konuyu daha heyecanla düşünmesine yol açmıştı. Baskı altında bir yıla daha katlanamayacağını hissediyordu.

"Ama o zaman burs alamazsın."

"Nasılsa burs alma şansım kalmadı. Ayrıca özellikle Oxford'a gitmeyi isteyip istemediğimden emin değilim."

"İyi de papaz olmayacak mısın Philip?" diye dehşetle çığlığı bastı Louisa Yenge.

"Bu düşünceden uzun zaman önce vazgeçtim."

Bayan Carey korkmuş gözlerle ona baktı; ardından, kendine hâkim olup amcasına bir fincan çay daha koydu. Konuşmadılar. Bir an Philip, kadının yanaklarından süzü-

len yaşları gördü. Onun acı çekmesine yol açtığı için kalbi aniden sıkıştı. Caddedeki terzinin diktiği dar siyah elbisesi içinde, kırışmış yüzü ve solgun yorgun gözleri, gençliğindeki gibi havai bukleler halinde yaptığı kır saçlarıyla gülünç ama tuhaf biçimde acıklı bir görüntüsü vardı. Philip bunu ilk kez fark ediyordu.

Daha sonra, Papaz yardımcısıyla birlikte çalışma odasına kapandığında, Philip kolunu kadının beline doladı.

"Seni üzdüğüm için özür dilerim Louisa Yenge," dedi. "Ama gerçek bir kabiliyetim olmadan papaz unvanını almam iyi olmaz, öyle değil mi?"

"Büyük hayal kırıklığına uğradım Philip," diye yakındı kadın. "Bunu çok arzu ediyordum. Amcanın yardımcısı olabileceğini düşünmüştüm, sonra bizim vademiz dolduğunda –nihayetinde sonsuza kadar yaşamayacağız, değil mi?– sen onun yerine geçebilirdin."

Philip ürperdi. İçini panik kapladı. Kalbi tuzağa düşmüş bir güvercinin kanat çırpışı gibi atıyordu. Yengesi, başı Philip'in omzunda, usul usul ağladı.

"Keşke Tercanbury'den ayrılmam için amcamı ikna edebilsen. Bıktım oradan."

Ama Blackstable Papazı yaptığı düzenlemeleri öyle kolay kolay değiştirmezdi ve niyet baştan beri, Philip'in on sekiz yaşına kadar King's School'da kalması, daha sonra da Oxford'a gitmesiydi. Her halükârda o sırada Philip'in ayrılacağını söylemesini kulak ardı etti, çünkü dikkatini vermemişti ve her durumda eğitim döneminin ücretinin ödenmesi gerekiyordu.

Uzun ve genel olarak sıkıntılı geçen bir sohbetin sonunda, "Peki, Noel'de ayrılacağımı haber verir misin?" dedi Philip.

"Bu konuyu Bay Perkins'e yazacağım, bakalım o ne diyecek."

"Ah, keşke yirmi bir yaşında olsaydım. Başka birinin emrine amade olmak korkunç bir şey."

"Philip, amcanla böyle konuşmamalısın," dedi Bayan Carey nazikçe.

"İyi de Perkins'in kalmamı isteyeceğini anlamıyor musunuz? Okuldaki her çocuğun kafasını bununla dolduruyor."

"Neden Oxford'a gitmek istemiyorsun?"

"Kiliseye katılmayacaksam ne faydası var?"

"Kiliseye katılamazsın zaten: Çoktan kilisenin içindesin," dedi Papaz.

"Papaz olmayacaksam o zaman," diye cevapladı Philip sabırsızlıkla.

"Ne olacaksın Philip?" diye sordu Bayan Carey.

"Bilmiyorum. Kararımı vermedim. Ama ne olursam olayım, yabancı bir dil bilmek faydalı olur. O delikte kalmaktansa, Almanya'da bir yıl geçirsem daha fazla ilerleme kaydederim."

Oxford'un, okuldaki hayatına devam etmesinden ancak biraz daha iyi olabileceğini hissettiğini söyleyemezdi. Kendi kendinin efendisi olmayı çok istiyordu. Ayrıca orada, eski okul arkadaşları arasında belli bir dereceye kadar tanınacaktı ve onların hepsinden uzaklaşmak istiyordu. Okul hayatının tam bir fiyasko olduğunu hissediyordu. Yeni bir başlangıç yapmak istiyordu.

Almanya'ya gitme arzusu, Blackstable'da kısa süre önce tartışılan belli fikirlerle örtüşüyordu. Bazen arkadaşları doktora kalmaya gelirdi ve dış dünyadan haberler getirirlerdi; ağustos ayını deniz kenarında geçiren konukların da meselelere kendilerine has bakışları vardı. Papaz, eski moda eğitimin bugünlerde eskisi kadar faydalı olduğunu düşünmeyen insanların bulunduğunu, modern dillerin onun gençliğindekinden daha büyük önem kazandığını duymuştu. Kendi kafası ise karışıktı, çünkü küçük erkek kardeşi bazı sınavlarından kalınca Almanya'ya gönderilmiş ve böylece bir emsal oluşturmuştu ama orada tifodan öldüğü için bu deneye tehlikeli gözüyle bakmaktan başka çare kalmıyordu. Bu konu-

da yapılan sayısız sohbetin sonucu, Philip'in bir dönem için daha Tercanbury'ye dönmesi ve ardından okulu bırakması oldu. Philip bu anlaşmadan tatmin olmadı. Ama oraya döndükten birkaç gün sonra, müdür onunla konuştu.

"Amcandan mektup aldım. Anlaşılan Almanya'ya gitmek istiyormuşsun, o da bana bu konuda ne düşündüğümü sormuş."

Philip hayretler içinde kaldı. Vasisinin sözünden dönmesine çok öfkelenmişti.

"Ben bu konunun kapandığını sanıyordum, efendim," dedi.

"Öyle olmamış. Ona, seni okuldan almanın yapılacak en büyük hata olduğunu yazdım."

Philip hemen oturup amcasına zehir zemberek bir mektup döşendi. Sözlerine hiç dikkat etmedi. O kadar kızmıştı ki gece çok geç saate kadar uyuyamadı, sabah erkenden uyanınca da ona olan davranışını kara kara düşündü. Sabırsızlıkla bir cevap bekledi. İki üç gün içinde cevap geldi. Louisa Yengesi yumuşak, üzgün bir mektup yazmış, büyük endişe duyan amcasına böyle şeyler söylememesi gerektiğini belirtmişti. Hıristiyanlığa yakışmayacak biçimde, nezaketsiz davranmıştı. Onun için en iyisini yapmaya çalıştıklarını bilmesi gerekirdi ve kendisinden çok daha yaşlı oldukları için, hakkında hayırlısının ne olduğunu ondan iyi bilirlerdi. Philip ellerini yumruk yaptı. Bu lafı çok duymuştu ve neden doğru olması gerektiğini anlayamıyordu; ne şartlar altında olduğunu onun kadar bilmiyorlardı, yaşlarının daha fazla olmasının onlara daha büyük bir bilgelik kazandırdığını nasıl olup da tartışmasız kabul edebiliyorlardı? Mektup, Bay Carey'nin okuldan ayrılma dilekçesini geri aldığı bilgisiyle bitiyordu.

Philip, hiddetini gelecek yarım günlük tatile kadar besledi. Cumartesi öğleden sonraları dua için Katedral'e gitmeleri gerektiğinden, bu tatil salıları ve perşembeleri oluyordu. Altıncı sınıfların tamamı dışarı çıkınca geride kalıp bekledi.

"Bu öğleden sonra Blackstable'a gidebilir miyim, lütfen efendim?" diye sordu.

"Hayır," dedi müdür, kestirip atarak.

"Çok önemli bir konuda amcamla görüşmeliyim."

"Hayır dediğimi duymadın mı?"

Philip cevap vermedi. Dışarı çıktı. Düştüğü utanç verici durumdan neredeyse midesi bulanmıştı; sorduğu sorudan duyduğu ve terslenip reddedilişin verdiği utançtan. Artık müdürden nefret ediyordu. En zorbaca davranış olduğu için asla bir nedene dayanma gereği görmeyen bu despotizm altında debelenip duruyordu. Ne yaptığını umursamayacak kadar öfkeliydi, akşam yemeğinden sonra çok iyi bildiği arka yollardan istasyona yürüdü, Blackstable'a giden treni ucu ucuna yakaladı. Papaz evine yürüyüp amcasıyla yengesini yemek odasında oturur buldu.

"Hoppala, sen nereden çıktın böyle?" dedi Papaz.

Philip'i gördüğüne memnun olmadığı her halinden belliydi. Biraz tedirgin olmuş gibiydi.

"Okuldan ayrılmamla ilgili gelip seninle görüşmem gerek diye düşündüm. Burada bana bir şeyin sözünü verip de bir hafta sonra farklı bir şey yapmanın ne demek olduğunu bilmek istiyorum."

Bu cüretinden biraz korktu ama tam olarak hangi kelimeleri kullanacağı konusunda kararını vermişti ve kalbi güm güm çarpsa da kendini bunları söylemeye zorladı.

"Bu akşam buraya gelmek için izin aldın mı?"

"Hayır. Perkins'e sordum ama izin vermedi. Eğer ona buraya geldiğimi yazarsan, sayende esaslı bir ceza alabilirim."

Bayan Carey oturmuş, titreyen ellerle örgü örüyordu. Böyle sahnelere alışık değildi, bunlar karşısında fena halde tedirgin oluyordu.

"Söylesem layığını bulmuş olursun," dedi Bay Carey.

"Tam bir ispiyoncu olmak istiyorsan yazabilirsin. Perkins'e daha önce yazdıklarına bakılırsa, böyle bir şey yapacak yetenek var sende."

Philip bunu söyleyerek aptallık etti, çünkü bu sözler Papaz'a tam olarak istediği fırsatı verdi.

"Sen karşımda böyle küstah laflar ederken oturup dinleyecek değilim," dedi vakur bir tavırla.

Ayağa kalkıp hızlı adımlarla odadan çıktı, çalışma odasına gitti. Philip onun kapıyı kapatıp kilitlediğini duydu.

"Of, Tanrım, keşke yirmi bir yaşında olsaydım. Böyle eli kolu bağlı kalmak korkunç bir şey."

Louisa Yenge usul usul ağlamaya başladı.

"Ah Philip, amcanla böyle konuşmamalıydın. Lütfen gidip ondan özür dile."

"Özür mözür dilemeyeceğim. Onun bu yaptığı adice bir istismar. Beni o okulda tutmak elbette israf ama umurunda mı? Para onun değil sonuçta. Beni cahil insanların velayetine bırakmak tam bir zalimlik."

"Philip."

Laflarına hâkim olamayan Philip'in öfkesi, kadının sesini duyunca birden kesildi. Kalp kırıcıydı. Söylediklerinin şiddetini fark etmemişti.

"Philip, nasıl bu kadar zalim olabilirsin? Biliyorsun ki sadece senin için en iyisini yapmaya çalışıyoruz, hiçbir deneyimimiz olmadığının da farkındayız; kendi çocuğumuz hiç olmadı: Bu yüzden Bay Perkins'e danıştık." Sesi titredi. "Sana annelik etmeye çalıştım. Seni kendi oğlummuş gibi sevdim."

Yengesi o kadar ufak tefek ve zayıftı, bir kız kurusunu andıran halinde öyle dokunaklı bir şey vardı ki Philip'in içine dokundu. Kocaman bir yumru ansızın boğazını tıkarken, gözleri yaşlarla doldu.

"Çok özür dilerim," dedi Philip. "Kabalık etmek istememiştim."

Kadının yanında diz çöküp ona sarıldı ve ıslak, pörsümüş yanaklarından öptü. Louisa Yenge içli içli ağlıyordu, Philip birden bu heba olmuş hayata acıdı. Kadın daha önce

hiç duygularını böyle apaçık gösterecek biçimde kendini kapıp koyuvermemişti.

"Sana karşı olmak istediğim kişi olamadığımın farkındayım Philip, ama bunu nasıl yapacağımı bilmiyordum. Benim için çocuk sahibi olamamak, senin için bir annenin olmaması kadar korkunçtu."

Philip kendi öfkesini ve dertlerini unuttu, artık sadece bölük pörçük sözlerle ve beceriksiz küçük okşamalarla onu teselli etmeyi düşünebiliyordu. Ardından saat çaldı, yoklamadan önce vaktinde onu Tercanbury'ye geri götürecek tek treni yakalamak için bir an önce fırlaması gerekti. Vagonun köşesine oturduğunda, hiçbir şey yapamamış olduğunu anladı. Zayıflığı yüzünden kendisine kızgındı. Papazın fiyakacı havası ve yengesinin gözyaşlarıyla amacından dönmesi aşağılık bir durumdu. Ama çiftin arasında geçen, onun bilmediği sohbetlerin sonucunda müdüre bir mektup daha yazılmıştı. Bay Perkins, sabırsız bir omuz silkişle mektubu okudu. Onu Philip'e de gösterdi. Şöyle diyordu:

Sevgili Bay Perkins,

Vesayetim altındaki çocukla ilgili sizi tekrar rahatsız ettiğim için beni affedin ama hem yengesi hem de ben onun için endişeleniyoruz. Okuldan ayrılmaya çok istekli görünüyor ve yengesi onun mutsuz olduğunu düşünüyor. Onun ebeveyni olmadığımızdan, ne yapmak gerektiğine karar vermek bizim için çok zor. Çok başarılı olmadığına inanıyor sanırım ve kalmanın kendi parasını israf etmek olduğunu düşünüyor. Onunla konuşursanız çok minnettar olurum, eğer hâlâ *aynı fikirdeyse, aslında benim de niyetlendiğim gibi Noel zamanı okuldan ayrılması belki de en iyisidir.*

Saygılarımla,
William Carey.

Philip mektubu geri verdi. Galibiyeti karşısında gururdan ürperdiğini hissetti. Kendi dediği olmuştu ve bundan

memnundu. Kendi iradesi, başkalarının iradesi karşısında zafer kazanmıştı.

"Senden alacağı bir sonraki mektupla fikrini yine değiştirecekse, amcana yazmak için yarım saat harcamanın pek faydası yok," dedi müdür sinirli sinirli.

Philip hiçbir şey söylemedi, yüzü tamamen ifadesizdi; ama gözlerinin parlamasına mâni olamadı. Bay Perkins bunu fark etti ve küçük bir kahkaha attı.

"Sağlam bir gol attın, değil mi?" dedi.

Ardından Philip açık açık gülümsedi. Sevinçten havalara uçtuğunu gizleyemedi.

"Ayrılmaya istekli olduğun doğru mu?"

"Evet, efendim."

"Burada mutsuz musun?"

Philip kızardı. İçten içe, duygularının derinliklerine inmek için yapılan her türlü girişimden nefret ediyordu.

"Ah, bilmiyorum, efendim."

Bay Perkins parmaklarını yavaş yavaş sakalından geçirdi, düşünceli bir halde ona baktı. Neredeyse kendi kendine konuşur gibiydi.

"Elbette okullar ortalama kişiler için yapılmıştır. Deliklerin hepsi yuvarlaktır ve kazıkların şekli ne olursa olsun bir şekilde oraya sıkışmak zorundadırlar. İnsanın ortalama kişilere harcayacak zamanı olmayabilir." Sonra birden Philip'e döndü: "Bana bak, sana bir önerim var. Artık dönemin sonuna geldik sayılır. Bir dönem daha okusan ölmezsin, hem Almanya'ya gitmek istiyorsan Paskalya'dan sonra gitmen, Noel'den sonra gitmenden iyidir. Baharda, kış ortasından daha güzel olur. Gelecek dönemin sonunda eğer hâlâ gitmek istiyorsan hiç itiraz etmeyeceğim. Ne dersin?"

"Çok teşekkür ederim, efendim."

Philip son üç ayı kazandığına o kadar memnundu ki bir dönem fazladan okumakta sakınca görmedi. Paskalya'dan önce oradan sonsuza dek kurtulacağını bilmek, okulun

gözüne daha az hapishane gibi görünmesini sağladı. Kalbi kıpır kıpırdı. O akşam şapelde etrafındaki çocuklara baktı, sınıflarına göre ayrı ayrı duruyorlardı, hepsi kendisinin eski haliydi ve yakında onları bir daha asla görmeyeceğini düşünmenin verdiği mutlulukla kıkırdadı. Bu, onlara karşı neredeyse dostane hisler duymasına yol açtı. Gözleri Rose'a takıldı. Rose, sınıf başkanı olarak görevini çok ciddiye alıyordu; okulda iyi bir etki yaratma konusunda sağlam fikirlere sahipti; o akşamki Kutsal Kitap pasajını okuma sırası onundu ve çok da güzel okudu. Philip, ondan sonsuza dek kurtulacağını düşünüp gülümsedi, altı ay sonra Rose'un uzun boylu olmasının ve dimdik endamının hiçbir önemi kalmayacaktı; hem altıncı sınıfın sınıf başkanı ve kaptanı olmasının ne önemi vardı ki? Philip cüppeleri içindeki öğretmenlere baktı. Gordon ölmüştü, iki yıl önce geçirdiği beyin kanamasından hayatını kaybetmişti, ama geri kalanların hepsi oradaydı. Philip artık onların bir avuç zavallı olduğunu biliyordu, belki Turner hariç, onun içinde insana benzer bir şeyler vardı; onu boyun eğmeye mecbur ettikleri düşüncesi kıvrandırıcıydı. Altı ay sonra onların da önemi kalmayacaktı. Övgüleri ona hiçbir şey ifade etmiyordu, kınamalarına omuz silkip geçecekti.

Philip duygularını başkalarına göstermemeyi öğrenmişti ve utangaçlığı hâlâ azap çekmesine yol açıyordu ama genelde morali yüksekti; hem çekingenlikle, sessizce ve vakur bir biçimde topallamasına rağmen, kalbinden sevinç çığlıkları yükseliyordu sanki. Daha kolaylıkla yürüyormuş gibi geliyordu ona. Kafasında her türlü düşünce dans ediyor, hayaller öyle büyük bir heyecanla birbirini kovalıyordu ki Philip onları takip edemiyordu; ama böyle gelip geçmeleri içini coşkuyla dolduruyordu. Artık mutlu olduğu için çalışabiliyordu ve dönemin geri kalan haftalarını, uzun zamandır süren ihmalkârlığını telafi etmekle geçirdi. Beyni su gibi işliyordu ve zekâsının meşguliyeti ona hevesli bir mutluluk veriyordu.

Dönemin sonunda yapılan sınavlarda çok başarılı oldu. Bay Perkins sadece bir yorumda bulundu: Onunla yazdığı bir makale hakkında konuşurken, genel eleştirilerinden sonra şöyle söyledi:

"Aptalı oynamayı biraz bırakmaya karar verdin demek, öyle mi?"

Parlayan dişlerini göstererek ona gülümsedi, Philip de yere bakıp mahcubiyetle sırıttı.

Yaz dönemi sonunda verilecek çeşitli ödüllerin aralarında paylaştırılacağı altı çocuk, Philip'i ciddi bir rakip olarak görmeyi bırakmıştı, ama artık ona bir tür sıkıntıyla bakıyorlardı. Paskalya'da ayrılacağını, bu yüzden kesinlikle bir rakip olmadığını, onları kendi endişeleriyle baş başa bırakacağını kimseye söylememişti. İki üç tatilini Fransa'da geçiren Rose'un Fransızcasıyla böbürlendiğini ve İngilizce makaleye verilen Başpapaz Ödülü'nü almayı umduğunu biliyordu; Philip'in bu derslerde kendisinden çok daha başarılı olduğunu gördükçe nasıl bunalıma girdiğini izlemek, Philip'e büyük tatmin sağlıyordu. Bir diğer öğrenci olan Norton, okulun sunduğu burslardan birini alamazsa Oxford'a gidemeyecekti. Philip'e burslara başvurup başvurmayacağını sordu.

"Senin için sakıncası mı var?" diye sordu Philip.

Başka birinin geleceğini elinde tutma düşüncesi onu keyiflendirdi. Bu çeşitli ödülleri gerçekte avucunun içinde tutmanın ve onları küçümsediği için bunları başkalarına bırakmanın duygusal bir hazzı vardı. Sonunda ayrılma vakti geldi ve veda etmek için Bay Perkins'in yanına gitti.

"Gerçekten buradan ayrılmak istediğini söylemeye gelmedin herhalde?"

Müdürün bariz şaşkınlığını görünce, Philip'in yüzü düştü.

"Hiçbir itirazınızın olmayacağını söylemiştiniz, efendim," diye cevapladı.

"Bunun sadece suyuna gitmem gereken geçici bir heves olduğunu sanmıştım. İnatçı ve dik kafalı olduğunu biliyo-

rum. Ne halt etmeye şimdi okuldan ayrılmak istiyorsun ki? Her halükârda sadece bir dönemin daha kaldı. Magdalen bursunu kolayca alabilirsin; vereceğimiz ödüllerin yarısı da senin olacak."

Philip somurtarak adama baktı. Oyuna getirildiğini hissetti; ama ondan söz almıştı, Perkins'in sözünün arkasında durması gerekirdi.

"Oxford'da şahane zaman geçireceksin. Daha sonra ne yapacağına hemen karar vermen de gerekmiyor. Zeki biri için oradaki yaşamın ne kadar eğlenceli olduğunun bilincinde misin, merak ediyorum."

"Almanya'ya gitmek için artık bütün hazırlıklarımı yaptım, efendim," dedi Philip.

"Değiştirilemeyecek hazırlıklar mı bunlar?" diye sordu Bay Perkins, muzip bir gülümsemeyle. "Seni kaybettiğime çok üzüleceğim. Okullarda hep çalışan hayli aptal çocuklar, aylaklık eden akıllı çocuktan daha başarılıdır ama akıllı çocuk çalışacak olsa... Peki neden, bu dönem öyle çok çalıştın?"

Philip kıpkırmızı oldu. İltifatlara alışkın değildi ve daha önce kimse ona akıllı olduğunu söylememişti. Müdür elini Philip'in omzuna koydu.

"Biliyor musun, kalın kafalı çocukların aklına bir şeyler sokmaya çalışmak sıkıcı bir iş, ancak ara sıra daha ağzından laf çıkmadan ne demek istediğini anlayan, yolun yarısını aşmış bir çocuğa öğretme şansını yakalayınca, işte o zaman öğretmenlik dünyanın en eğlenceli işine dönüşür."

Philip bu güzel sözler karşısında eridi; gitmesinin ya da kalmasının Bay Perkins için gerçekten önemli olacağı hiç aklına gelmemişti. Duygulandı, gururu okşandı. Okul günlerini zaferle sona erdirip Oxford'a gitmek çok zevkli olurdu: OKS maçlarında oynamak için dönen öğrencilerden ya da üniversiteden gelen, etütlerin birinde yüksek sesle okunan mektuplardan dinlediği hayat bir anda gözünde canlandı. Ama utandı; şimdi vazgeçecek olursa kendi gözünde aptal

durumuna düşerdi; müdürün bu numarasının başarısına amcası kıkır kıkır gülerdi. Rahatça ulaşabileceği tüm o ödüllerden feragat etmesi büyük bir hayal kırıklığıydı; çünkü onları almayı, yavan, sıradan bir şekilde onları kazanmayı hor görüyordu. Birazcık daha ikna edilmeye ihtiyacı vardı, özsaygısını korumaya yetecek kadar sadece, işte o zaman Philip Bay Perkins'in dilediği her şeyi yapardı; ama yüzü bu çatışan duygularını hiçbir şekilde açık etmiyordu. Durgun ve somurtkandı.

"Sanırım gitmeyi tercih ederim, efendim," dedi.

İşleri kendi nüfuzuyla halleden pek çok erkek gibi Bay Perkins de gücü hemen etkisini göstermeyince sabrını biraz kaybetti. Yapacak pek çok işi vardı ve ona delilik derecesinde inatçı görünen bir çocuğa daha fazla zaman harcayamazdı.

"Pekâlâ, gerçekten istiyorsan gitmene izin vereceğim demiştim ve sözümü tutuyorum. Almanya'ya ne zaman gidiyorsun?"

Philip'in kalbi deli gibi çarpıyordu. Savaş kazanılmıştı, kaybetmeyi tercih edip etmeyeceğini bilmiyordu.

"Mayısın başında, efendim," diye cevapladı.

"Peki, döndüğünde gelip bizi ziyaret etmelisin."

Elini uzattı. Ona bir şans daha vermiş olsaydı, Philip fikrini değiştirebilirdi, ama meseleye kapanmış gözüyle bakıyor gibiydi. Philip binadan çıktı. Okul günleri sona ermişti, özgürdü; ama sabırsızlıkla beklediği o sevinçten havalara uçma anını yaşayamadı. Okul binasının çevresinde ağır ağır dolaştı, güçlü bir kasvet onu ele geçirdi. Artık aptallık etmemiş olmayı diliyordu. Gitmek istemiyordu ama müdürün yanına gidip de kalacağını söylemeyi asla kendine yediremeyeceğini de biliyordu. Bu kendini asla düşürmeyeceği bir utançtı. Yaptığının doğru olup olmadığını merak etti. Kendinden ve içinde bulunduğu tüm koşullardan hoşnut değildi. İnsan istediğini elde ettikten sonra, bunu yapmamış olmayı dileyip dilemeyebileceğini sordu kendi kendine sersemlemiş halde.

22

Philip'in amcasının Bayan Wilkinson adında, Berlin'de oturan eski bir ahbabı vardı. Bir papazın kızıydı ve Bay Carey son papaz yardımcılığı görevini, onun Lincolnshire'da bir köyde bölge papazı olan babasıyla geçirmişti; babasının ölümünden sonra, kadın Fransa ve Almanya'da mürebbiye olarak çeşitli görevlerde bulunmuştu. Bayan Carey'yle mektuplaşmayı sürdürmüş ve iki üç kez tatilini Blackstable Papaz Evi'nde, Carey'lerin seyrek gelen misafirlerinin hep yaptığı gibi küçük bir ücret ödeyerek geçirmişti. Philip'in isteklerine boyun eğmenin direnmekten daha az sıkıntı yaratacağı belli olunca, Bayan Carey bu kadına akıl danışmak için mektup yazdı. Bayan Wilkinson, Almanca öğrenmek için mükemmel bir yer olarak Heidelberg'i ve rahat bir ev olarak da Frau Profesör Erlin'in evini tavsiye etti. Philip orada haftalığı otuz marka kalabilirdi ve bölgedeki lisede öğretmenlik yapan Profesör'ün kendisi de ona ders verebilirdi.

Philip, Heidelberg'e bir mayıs sabahı vardı. Eşyaları bir el arabasına kondu, hamalın peşinden istasyondan çıktı. Gökyüzü masmaviydi, geçtikleri bulvardaki ağaçlar yapraklarla donanmıştı; havada Philip'in ferahlık hissetmesine yol açan bir şey vardı, hafif bir ürkeklikle yabancılar arasında yeni bir yaşama adım attığını hissetmek ona büyük mutluluk verdi. Kimsenin karşılamaya gelmemiş olması biraz üzücüydü ve hamal onu büyük beyaz bir evin ön kapısında bırakınca biraz ürkek hissetti kendini. Pasaklı bir delikanlı onu içeri alıp salona götürdü. Burası, yeşil kadife kaplı büyük bir mobilya takımı ve ortada yuvarlak bir masa ile döşenmişti. Masanın üstünde suya konmuş, pirzolanın kemiğine sarılmışa benzeyen bir kâğıt fırfırla sıkıca destelenmiş bir buket çiçek ve özenli aralıklarla yerleştirilmiş deri ciltli kitaplar vardı. Küflü bir koku hissediliyordu.

O anda, Frau Profesör bir yemek kokusuyla içeri girdi, sıkıca toplanmış saçları ve kırmızı bir yüzü olan kısa boy-

lu, çok şişman bir kadındı; boncuk gibi parlayan küçücük gözleri ve heyecanlı bir hali vardı. Philip'in her iki elini de tutup ona Bayan Wilkinson'ı sordu; Bayan Wilkinson iki kez onunla birkaç hafta geçirmişti. Almanca ve yarım yamalak bir İngilizce konuşuyordu. Philip ona Bayan Wilkinson'ı tanımadığını bir türlü anlatamadı. Ardından kadının iki kızı geldi. Philip'e pek genç görünmediler ama yaşları herhalde yirmi beşten fazla değildi: Büyük olan, annesi kadar kısa boylu Thekla, aynı kurnaz havaya sahipti ama güzel bir yüzü ve gür, siyah saçları vardı; küçük kardeşi Anna uzun boylu ve sıradandı ama güzel bir gülümsemesi olduğu için Philip hemen onu tercih etti. Birkaç dakika süren nezaket dolu bir sohbetten sonra, Frau Profesör Philip'i odasına götürüp orada bıraktı. Odası küçük bir kuledeydi, *Anlage*'deki* ağaçların tepelerini görüyordu; yatağı da bir cumbadaydı, bu yüzden masaya oturunca hiç de yatak odası gibi görünmüyordu. Philip eşyalarını boşalttı ve bütün kitaplarını dizdi. Nihayet kendi kendisinin efendisi olmuştu.

Saat birde çalan zil ona yemeğin hazır olduğunu bildirdi ve Frau Profesör'ün misafirlerini salonda toplanmış buldu. Kadının kocasıyla tanıştı; kırlaşmaya yüz tutmuş açık renk saçları ve mavi gözleri olan uzun boylu, orta yaşlı bir adamdı. Philip'le sohbetlerden değil de İngiliz klasiklerini çalışmakla öğrenilmiş düzgün, hayli eski bir İngilizceyle konuştu; konuşurken sadece Shakespeare'in oyunlarında rastladığı kelimeleri kullandığını işitmek Philip'e tuhaf geldi. Frau Profesör Erlin, müessesesine bir pansiyon değil bir aile evi diyordu; ancak aradaki farkın ne olduğunu anlayabilmek için bir metafizikçinin ince zekâsına sahip olmak gerekti. Salondan geçilen uzun, karanlık odada yemeğe oturduklarında, mahcubiyetten kıvranan Philip on altı kişi olduğunu gördü. Frau Profesör bir uca oturup eti kesti. Ona kapıyı açan aynı sakar hödüğün yaptığı servis, tabakların çıkardı-

* Park. (ç.n.)

ğı yüksek tıngırtılarla sürdü; eline çabuk olsa da ilk servis yapılanlar yemeklerini, sona kalanlar porsiyonlarını alamadan bitirdi. Frau Profesör, Almancadan başka dil konuşulmamasında ısrar etmişti, bu yüzden Philip, sıkılganlığını aşıp da gevezelik yapmak istese bile dilini tutmak zorunda kaldı. Birlikte yaşayacağı insanlara baktı. Frau Profesör'ün yanında birkaç yaşlı hanım oturuyordu ama Philip onlara pek dikkat etmedi. Fräulein Hedwig ve Fräulein Cäcilie diye hitap edildiğini duyduğu iki genç kız vardı, ikisi de sarışındı ve biri çok güzeldi. Fräulein Cäcilie'nin sırtına inen uzun bir saç örgüsü vardı. Kızlar yan yana oturmuş, kahkahalarını bastırarak birbirleriyle gevezelik ediyorlardı: Ara sıra Philip'e bakıyorlar, biri fısıltıyla bir şeyler söylüyordu; ikisi de kıkırdayınca Philip acemice kızarıyor, onunla alay ettiklerini hissediyordu. Onların yanında, üniversitede Batıdaki koşulları inceleyen sarı yüzlü, içten bir gülümsemesi olan Çinli bir adam oturuyordu. Tuhaf bir aksanla o kadar hızlı konuşuyordu ki kızlar onu her zaman anlayamıyor ve ardından kahkahalara boğuluyorlardı. O da neşeyle gülüyor, bunu yaparken badem gözleri neredeyse kapanıyordu. İki ya da üç Amerikalı adam vardı, siyah paltolar giymişlerdi, ciltleri hayli sarı ve kuruydu: Bunlar teoloji öğrencileriydi; kötü Almancalarında takır tukur New England aksanını seçebilen Philip onlara şüpheyle baktı; çünkü Amerikalıları vahşi ve gözü kara barbarlar olarak görmesi öğretilmişti.

Ardından kısa bir süre salondaki sert, yeşil kadife koltuklara oturduklarında, Fräulein Anna Philip'e onlarla yürüyüşe çıkmak isteyip istemediğini sordu.

Philip daveti kabul etti. Kalabalık bir gruptu. Frau Profesör'ün iki kızı, diğer iki kız, Amerikalı öğrencilerden biri ve Philip vardı. Philip, Anna ile Fräulein Hedwig'in yanında yürüyordu. Biraz heyecanlıydı. Daha önce hiç kızlarla tanışmamıştı. Blackstable'da sadece çiftçilerin kızları ve bölge tüccarlarının kızları vardı. Onları ismen ve simaen tanırdı

ama çekingendi ve sakatlığına güldüklerini zannediyordu. Papazla Bayan Carey'nin kendi yüksek sınıflarıyla çiftçilerinki arasında yaptıkları ayrımı gönüllü kabul etmişti. Doktorun iki kızı vardı, ama ikisi de Philip'ten yaşça hayli büyüktü ve Philip daha küçük bir çocukken, peş peşe gelen asistanlarla evlenmişlerdi. Okulda, çocuklardan bazılarının tanıdığı, mütevazıdan ziyade cüretkâr iki üç kız vardı; muhtemelen tümüyle maskülen hayal gücünün ürünü olan umutsuz hikâyeler, onların entrikalarından bahsediyordu; ama Philip bu hikâyelerin içini korkuyla doldurmasını hep kibirli bir küçümsemenin altına gizliyordu. Hayal gücü ve okuduğu kitaplar, onda Byron tarzı bir tavır takınma arzusu uyandırıyordu; marazi bir kişisel farkındalık ile cesur olmasını kendine borçlu olduğuna dair bir inanç arasında kalmıştı. Artık zeki ve eğlenceli olması gerektiğini hissediyordu, ama beyni bomboş gibiydi ve ne kadar uğraşsa da aklına söyleyecek hiçbir şey gelmiyordu. Frau Profesör'ün kızı Fräulein Anna, bir vazife anlayışıyla kendini ona adamıştı, ama diğeri çok az konuşuyordu: Ara sıra pırıltılı gözleriyle ona bakıyor, bazen de Philip'in kafasını karıştıracak biçimde içten bir kahkaha atıyordu. Philip, kızın onu son derece komik bulduğunu hissetti. Çam ağaçları arasından, bir tepenin yamacından yürüdüler ve ağaçların hoş kokusu Philip'in çok hoşuna gitti. Sıcak, bulutsuz bir gündü. Sonunda, güneşin altındaki Ren vadisinin önlerine serildiği bir tepeye ulaştılar. Çok büyük bir düzlüktü, uzakta seçilen şehirlerle altın sarısı ışığın altında pırıl pırıl parlıyordu; nehrin gümüş kurdelesi, düzlüğün içinden dolana dolana akıyordu. Philip'in bildiği Kent'in kenar kısmında geniş alanlar nadir bulunurdu, sadece deniz engin bir ufuk sunardı ve şimdi gördüğü devasa mesafe ona tuhaf, tarif edilemez bir heyecan vermişti. Bir anda büyük bir sevinç hissetti. O her ne kadar farkında olmasa da yabancı duyguların seyreltmediği güzellik duygusunu ilk kez hissediyordu. Diğerleri yürümeye devam ederken üçü bir

banka oturdular ve kızlar hızlı hızlı Almanca konuşurken, Philip onların yakınında olmasına aldırmadan kendine göz ziyafeti çekti.

"Vay canına, mutluyum be," dedi kendi kendine, farkına varmaksızın.

23

Philip ara sıra Tercanbury'deki King's School'u düşünüyor, günün o belli saatinde ne yaptıklarını hatırladıkça kendi kendine gülüyordu. Bazen rüyasında hâlâ orada olduğunu görüyordu ve uyandığında, küçük kuledeki minicik odasında olduğunu fark etmek ona olağanüstü bir mutluluk veriyordu. Yatağından, mavi gökyüzünde asılı büyük kümülüs bulutlarını görebiliyordu. Özgürlüğünün tadını çıkarıyordu. İstediği zaman yatıyor, keyfine göre kalkıyordu. Ona bu konuda emir verecek kimse yoktu. Artık yalan söylemesine gerek olmadığını fark etmişti.

Profesör Erlin'in ona Latince ve Almanca öğretmesi ayarlanmıştı; Fransızca dersleri içinse her gün Fransız bir adam geliyordu; Frau Profesör de matematik için üniversitede filoloji okuyan bir İngilizi tavsiye etmişti. Wharton adında bir adamdı bu. Philip her sabah ona gidiyordu. Döküntü bir evin en üst katındaki bir odada kalıyordu. Burası pis ve dağınıktı, pek çok kötü kokunun bir araya gelmesinden oluşan kekre bir havası vardı. Philip saat onda geldiğinde genelde yatakta olurdu ve fırlayıp üstüne pis bir sabahlık geçirir, keçe terlikler giyer, ders verirken de basit kahvaltısını ederdi. Kısa boylu bir adamdı, fazla bira içmekten tombullaşmıştı, gür bir bıyığı ve uzun, darmadağınık saçları vardı. Beş yıldır Almanya'daydı ve tam bir Cermen'e dönmüştü. Diplomasını aldığı Cambridge'den küçümsemeyle ve Heidelberg'de doktorasını aldıktan sonra İngiltere'ye dönüp pedagoji alanında kariyerine başlamak zorunda olmasından dehşetle

söz ediyordu. Mutluluk verici özgürlüğü ve keyifli dostluklarıyla Alman üniversite yaşamına hayranlık duyuyordu. Bir *Burschenschaft** üyesiydi ve Philip'i bir *Kneipe*'ye** götürmeye söz verdi. Çok fakirdi, Philip'e verdiği derslerin akşam yemeğinde et veya ekmek-peynir yemesi arasındaki farkı yarattığını saklamıyordu. Bazen çok içtiği bir gecenin ardından başı öyle ağrıyordu ki kahvesini içemiyor, dersini akşamdan kalmanın neden olduğu bir kasvetle veriyordu. Böyle zamanlar için yatağının altında birkaç şişe bira bulunduruyordu; bunlardan biri ve bir pipo, hayatın sıkıntısına katlanmasını kolaylaştırıyordu.

"Çivi çiviyi söker," diyordu, köpüğünün sönmesini çok bekleyip de içmesi gecikmesin diye dikkatle birasını doldururken.

Ardından Philip'e üniversiteden, rakip topluluklar arasındaki kavgalardan, düellolardan, bu veya şu profesörün meziyetlerinden bahsediyordu. Philip ondan matematikten çok hayat hakkında bir şeyler öğrendi. Wharton bazen kahkaha atıp oturduğu yerde arkasına yaslanır ve şöyle derdi:

"Baksana, bugün hiçbir şey yapmadık. Bana ders ücreti ödemen gerekmez."

"Ah, önemli değil," derdi Philip.

Bu yeni ve çok ilginç bir şeydi, hiçbir zaman anlayamadığı trigonometriden daha büyük bir kazanım olduğunu hissediyordu. Hayata açılan, dikizleme şansı yakaladığı bir pencere gibiydi ve kalbi güm güm çarparak bakıyordu.

"Hayır, pis paran sende kalsın," diyordu Wharton.

"Peki ya akşam yemeğin ne olacak?" derdi Philip de gülümseyerek, çünkü öğretmeninin mali durumunu gayet iyi biliyordu.

---

* 19. yüzyılda Almanya'da, liberal ve milliyetçi görüşlerden etkilenen üniversite öğrencileri tarafından kurulan derneklerin genel adı. Mart Devrimi (1848-49) ve Almanya'nın birleşmesinde (1871) etkin rol oynamışlardır. Halen Almanya ve Avusturya'da yaklaşık 160 *Burschenschaft* bulunmaktadır. (ç.n.)

** Bar, meyhane. (ç.n.)

Wharton ondan, ders ücreti olan iki şilini ayda bir değil de haftada bir ödemesini bile istemişti, böylece işler daha az karışıyordu.

"Ah, boş ver akşam yemeğimi. Yemeği bir şişe birayla geçiştirdiğim ilk sefer olmaz, hem kafam da yemediğim zaman daha açık oluyor."

Yatağın altına girdi (çarşaflar yıkanmamaktan griye dönmüştü) ve bir şişe daha çıkardı. Genç ve hayatın güzelliklerini bilmeyen Philip birayı onunla paylaşmayı reddetti, o da tek başına içti.

"Burada ne kadar kalacaksın?" diye sordu Wharton.

O da Philip de matematik oyunundan gönül rızasıyla vazgeçmişti.

"Ah, bilmiyorum. Bir yıl kadar herhalde. Sonra da benimkiler Oxford'a gitmemi istiyor."

Wharton hor gören bir edayla omuz silkti. Bu eğitim yuvasına huşuyla bakmayan insanlar olduğunu görmek, Philip için yeni bir deneyimdi.

"Ne diye oraya gitmeyi istiyorsun ki? En fazla kaliteli bir öğrenci olursun. Niye burada üniversite sınavına girmiyorsun? Bir yıl yetmez. Beş yıl geçir burada. Biliyor musun, hayatta iki iyi şey vardır: Düşünce özgürlüğü ile hareket özgürlüğü. Fransa'da hareket özgürlüğüne kavuşursun: Ne istersen yaparsın, kimse de rahatsız etmez ama herkes gibi düşünmek zorundasındır. Almanya'da ise herkesin yaptığını yapman gerekir, ama nasıl istersen öyle düşünürsün. Bunların ikisi de iyi şeylerdir. Şahsen düşünce özgürlüğünü tercih ederim. Ama İngiltere'de bunlardan hiçbirini elde edemezsin: Geleneklere mahkûmsundur. İstediğin gibi düşünemezsin, istediğin gibi hareket edemezsin. Çünkü demokratik bir ülkedir. Amerika'nın daha bile kötü olduğunu sanıyorum."

Oturduğu sandalyenin bir bacağı sakat olduğu için dikkatlice arkasına yaslandı, bu retoriğin yere ani bir düşüşle kesintiye uğrama ihtimali endişe vericiydi.

"Bu yıl İngiltere'ye dönmem gerekiyor ama geçimimi sağlayabilecek kadar iki yakamı bir araya getirebilirsem burada on iki ay daha kalacağım. Ama sonra gitmek zorundayım. Tüm bunları da –kolunu sallayıp dağınık yatağın, yere saçılmış giysilerin, duvarın dibine dizilmiş bira şişelerinin, her köşeye yığılmış ciltsiz, eski püskü kitapların olduğu tavan arasını gösterdi– bir filoloji kürsüsü kapmaya çalışacağım bir taşra üniversitesi için bırakmam gerekecek. Sonra da tenis oynayıp çay partilerine gideceğim." Konuşmayı kesip taktığı temiz yaka ve düzgünce fırçaladığı saçlarıyla tertemiz giyinmiş Philip'e muzip bir bakış attı. "Üstelik, aman Tanrım, yıkanmam gerekecek."

Kendi şıklığını tahammül edilemez bir ayıplama olarak gören Philip kızardı; son zamanlarda üstüne başına biraz dikkat etmeye başlamıştı ve İngiltere'den hayli zengin bir kravat koleksiyonuyla gelmişti.

Yaz mevsimi bu kırsal bölgeyi bir fatih gibi gafil avladı.

Her gün çok güzeldi. Gökyüzü, insan ruhunu kışkırtan bir mavilikteydi. *Anlage*'de ağaçların yeşili capcanlı ve çiğdi; evlerse, güneş onları zaptettiğinde, insanın gözünü acıtana dek beyazlıklarıyla baş döndürüyordu. Philip bazen Wharton'dan dönerken *Anlage*'deki gölgeli banklardan birine oturup serinliğin keyfini çıkarır ve yaprakların arasından parlayan güneşin yerde yarattığı ışık desenlerini izlerdi. Ruhu, güneş ışınları gibi neşeyle dans ederdi. Derslerinden çaldığı bu aylaklık anlarının zevkine varırdı. Ara sıra şehrin tarihi kısımlarında avare avare dolaşırdı. Renkli kasketleriyle kasıla kasıla yürüyen, kırmızı yanakları yara bere içindeki öğrencileri huşu içinde izlerdi. Öğleden sonraları, Frau Profesör'ün evindeki kızlarla tepelerde gezinirdi ve bazen nehrin oraya kadar gidip yapraklarla örtülü bira bahçesinde çay içerlerdi. Akşamları *Stadtgarten*'de* müzik grubunu dinleyerek dolanıp dururlardı.

---

* Şehir parkı, kamuya açık bahçe. (ç.n.)

Philip ev ahalisinin çeşitli ilgi alanlarını kısa sürede öğrendi. Profesörün büyük kızı Fräulein Thekla, Almanca öğrenmek için bu evde on iki ay geçiren, İngiltere'deki bir adamla nişanlıydı ve yıl sonunda evleneceklerdi. Ama genç adam, Slough'ta yaşayan kauçuk tüccarı babasının bu birlikteliği onaylamadığını yazmıştı ve Fräulein Thekla sık sık ağlıyordu. Ara sıra o ve annesi, tereddütlü sevgilinin mektuplarına sert gözlerle ve kararlı ağızlarla bakarken görülüyordu. Thekla suluboya resimler yapıyordu, zaman zaman o ve Philip, yanlarında onlara arkadaşlık eden kızların biriyle birlikte dışarı çıkıp küçük resimler çizerlerdi. Güzel Fräulein Hedwig'in de aşkla ilgili sıkıntıları vardı. Berlinli bir tüccarın kızıydı ve havalı bir süvari –bir *von* da diyebilirsiniz– ona âşık olmuştu; ama ailesi onun bu konumdaki biriyle evlenmesine karşıydı ve kız da süvariyi unutsun diye Heidelberg'e gönderilmişti. Kız bunu asla ama asla yapamamıştı ve onunla sürekli olarak mektuplaşıyordu; süvari de kendisini çileden çıkaran babasının fikrini değiştirmesi için her türlü çabayı gösteriyordu. Kız bunların hepsini zarif iç çekmelerle, kızararak Philip'e anlattı ve ona parlak yüzlü teğmenin fotoğrafını gösterdi. Philip, Frau Profesör'ün evindeki kızlar arasında en çok ondan hoşlanıyor, yürüyüşe çıktıklarında hep onun yanında olmaya çalışıyordu. Diğerleri bu bariz seçiminden dolayı ona takıldığında kıpkırmızı kesiliyordu. Hayatında içini ilk kez Fräulein Hedwig'e açtı, ama maalesef bu bir kazaydı ve bu minvalde gerçekleşmişti. Dışarı çıkmadıkları akşamlar, kendini daima faydalı kılan Fräulein Anna enstrümanla eşlik ederken genç kadınlar yeşil kadife döşeli salonda küçük şarkılar söylerdi. Fräulein Hedwig'in en sevdiği şarkının adı *Ich liebe dich*'ti (Seni Seviyorum); ve bir akşam o bu şarkıyı söyledikten sonra, Philip onunla birlikte balkonda yıldızları seyrederek dururken, bununla ilgili bir şey söylemek geldi aklına. Şöyle başladı:

"*Ich liebe dich.*"

Almancası kesiliverdi, söylemek istediği kelimeyi arandı. Duraksaması sonsuz kadar uzun sürdü ve o devam edemeden Fräulein Hedwig şöyle dedi:

"*Ach, Herr Carey, Sie müssen mir nicht 'du' sagen* – benimle ikinci tekil şahısta konuşmamalısınız."

Philip, böyle bir şey yapmaya asla cüret etmemesi gerektiği ve aklına söyleyecek bir halt gelmediği için her tarafına sıcak bastığını hissetti. Tespitte bulunmadığını, sadece şarkının adından söz ettiğini söylemek kabalık olacaktı.

"*Entschuldigen Sie*," dedi. "Sizden özür dilerim."

"Önemli değil," diye fısıldadı kız.

Hoş bir şekilde gülümsedi, yavaşça Philip'in elini tutup sıktı, ardından salona döndü.

Philip o kadar utanmış haldeydi ki ertesi gün onunla konuşamadı ve mahcubiyeti yüzünden mümkün olan her biçimde ondan uzak durdu. Her zamanki yürüyüşlerine çağırıldığında bu teklifi, yapacak işleri olduğunu söyleyerek geri çevirdi. Ama Fräulein Hedwig onunla yalnız konuşabilmek için fırsat kolladı.

"Neden böyle davranıyorsunuz?" dedi nazikçe. "Dün gece söylediğiniz şeyden dolayı size kızgın değilim. Eğer beni seviyorsanız buna mâni olamazsınız. Onur duydum. Her ne kadar Hermann'la gerçekten nişanlı olmasam da asla bir başkasını sevemem, kendimi onun gelini olarak görüyorum."

Philip tekrar kızardı ama reddedilmiş sevgili ifadesini gayet başarıyla takınmayı becerebildi.

"Dilerim çok mutlu olursunuz," dedi.

24

Profesör Erlin, Philip'e her gün ders veriyordu. En son başarısı olacak *Faust*'a hazır hale gelebilmesi için okuması gereken kitapların bir listesini hazırladı ve bu arada zekice bir hareketle Philip'i, okuldayken öğrendiği Shakespeare

oyunlarından birinin Almanca çevirisine başlattı. Bu Almanya'da Goethe'nin en ünlü olduğu dönemdi. Vatanseverliğe karşı hayli küçümseyen bir tavır takınmasına rağmen milli şair ve yetmiş savaşından beri milli birliğin en önemli nişanelerinden biri kabul ediliyordu. Gravelotte'deki ağır silahların gürültüsünü duyan ateşli kitle, adeta *Walpurgisnacht** çılgınlığına kapılıyordu. Ama yazarın büyüklüğünün bir işareti, farklı zihinlerin onda farklı ilhamlar bulmasıydı; Prusyalılardan nefret eden Profesör Erlin de makul bir zihnin şimdiki neslin saldırılarından kaçabileceği tek sığınağı sunduğu için Goethe'nin Tanrısal ve huzur dolu eserlerine coşkulu bir hayranlık besliyordu. Son zamanlarda adı Heidelberg'de sıkça duyulan bir oyun yazarı vardı ve bir kış önce, oyunlarından biri tiyatroda taraftarlarının tezahüratıyla ve saygın insanların yuhalamasıyla karşılanmıştı. Philip, Frau Profesör'ün uzun masasında bununla ilgili tartışmaları dinlemişti ve bu tartışmalarda Profesör Erlin her zamanki sükûnetini kaybetmişti: Masayı yumruklamış ve gür, tok sesiyle bütün itirazları boğuvermişti. Saçmalıktı, üstelik müstehcen bir saçmalıktı. Oyun bitene dek kendini kalmaya zorlamıştı ama hissettiği şeyin daha fazla sıkıntı mı, yoksa daha fazla mide bulantısı mı olduğunu bilemiyordu. Eğer tiyatronun geldiği yer buysa, o zaman polisin olaya el koyup bütün tiyatroları kapatmasının tam vaktiydi. Aşırı iffetli falan değildi, Palais Royal'deki bir farsın nüktedan ahlaksızlığına herkes kadar o da gülebilirdi, ama burada pislikten başka bir şey yoktu. Sözlerini vurgulamak istercesine burnunu tuttu ve dişlerinin arasından ıslık çaldı. Bu, ailenin bozulması, adabın ortadan kalkması, Almanya'nın yıkılmasıydı.

---

* Almancada 30 Nisan gecesi için kullanılan kelime. Bu gece, 8. yüzyılda yaşamış bir azize olan Azize Walpurga adına kutlanan bayramın arifesidir. Alman folklorunda ayrıca *Hexennacht* (Cadılar Gecesi) olarak da adlandırılan *Walpurgisnacht*'ta cadıların, Orta Almanya'daki Weser ve Elbe nehirleri arasında yer alan ormanlık Harz sıradağlarının en yüksek tepesi olan Brocken'da buluştuğuna inanılır. (ç.n.)

"*Aber, Adolf,*" dedi Frau Profesör, masanın diğer ucundan. "Sakinleş."

Adam yumruğunu ona salladı. İnsanların en ılımlısıydı ve karısına danışmadan hiçbir eylemde bulunmaya cesaret edemezdi.

"Hayır, Helene, bak söylüyorum," diye bağırdı. "Kızlarımın o utanmaz herifin saçmalıklarını dinlediğini görmektense, ayaklarımın dibine düşüp ölmelerini tercih ederim."

Söz konusu oyunun adı *Bir Bebek Evi*, yazarı ise Henrik Ibsen'di.

Profesör Erlin onu Richard Wagner'le kıyaslıyordu, ama Wagner'den bahsederken öfkelenmiyor, şen bir kahkaha atıyordu. Şarlatanın tekiydi ama başarılı bir şarlatandı ve bunda her zaman zevk alınabilecek komik bir taraf bulmak mümkündü.

"*Verrückter Kerl!* Delinin teki!" diyordu.

Lohengrin'i* görmüş, bu da ona yetmişti. Sıkıcıydı, ama daha kötü değildi. Ama *Siegfried!*** Bundan söz edince, Profesör Erlin başını eline dayadı ve kahkahayı koyuverdi. Baştan sona hiçbir melodisi yoktu! Richard Wagner'in kendi locasında oturmuş, ciddiyetle dinleyen insanlara bakarak yanları ağrıyana kadar güldüğünü gözünde canlandırabiliyordu. On dokuzuncu yüzyılın en büyük gırgırıydı. Bira bardağını dudaklarına götürdü, başını arkaya attı ve bardağın dibini bulana dek içti. Sonra ağzını elinin tersiyle silerek şunları söyledi:

"Gençler size söylüyorum, on dokuzuncu yüzyıl bitmeden Wagner kaybolup gitmiş olacak. Wagner'miş! Donizetti'nin bir operasını, onun bütün eserlerine değişmem."

---

* Richard Wagner tarafından 1845-48 döneminde yazılmış ve ilk kez 1850'de sahnelenmiş üç perdelik opera. (ç.n.)

** Richard Wagner'in librettosunu yazdığı ve bestelediği *Nibelung Yüzüğü* epik dörtlü operalarının üçüncü kısmıdır. *Siegfried* operasının prömiyeri 16 Ağustos 1876 günü Bayreuth Festivali Tiyatrosu'nda yapılmıştır. (ç.n.)

25

Philip'in öğretmenlerinin en tuhafı, Fransızca hocasıydı. Mösyö Ducroz, Cenevre vatandaşıydı. Soluk benizli, çöküк yanaklı, uzun boylu yaşlı bir adamdı; ince telli kır saçları uzundu. Ceketinin dirseklerinde delikler olan, pantolonları aşınmış, hırpani siyah kıyafetler giyerdi. İç çamaşırları çok pisti. Philip onu hiç temiz yakayla görmedi. Derslerini özenle ama hiçbir heyecan duymadan veren, birkaç kelimeyle konuşan bir adamdı, tam vaktinde gelir, tam dakikasında da giderdi. Ücreti çok düşüktü. Çok az konuşurdu, Philip onunla ilgili çoğu şeyi başkalarından öğrendi: Anlaşıldığı kadarıyla, Papa'ya karşı Garibaldi'nin yanında savaşmıştı, ama özgürlük için tüm çabalarının, yani bir cumhuriyetin kurulmasının, esaretlerin değiş tokuşundan başka bir şey olmadığı ortaya çıkınca, nefretle İtalya'dan ayrılmıştı; hangi siyasi suçlar yüzünden olduğu bilinemeden Cenevre'den sürgün edilmişti. Philip ona kafası karışık bir hayretle bakıyordu; çünkü kafasındaki devrimci fikriyle onu bağdaştıramıyordu: Alçak sesle konuşuyordu ve aşırı kibardı; ona söylenmeden asla oturmazdı; Philip'le nadiren sokakta karşılaştığında da özenli bir jestle şapkasını çıkarırdı; asla gülmezdi, gülümsemezdi bile. Philip'in kafasında canlandırabileceğinden daha eksiksiz bir görüntü, büyük umutlara sahip bir genç olabilirdi; çünkü kralların, Fransız kardeşlerini hatırlayarak rahatsız bir boyun tutulmasıyla dolaştığı 1848'de yetişkinliğe adım atmış olmalıydı; ve belki de 1789 Devrimi'nden doğan tepkiler sırasında mutlakiyetçiliğe ve tiranlığa dair baş gösteren ne varsa önüne katıp süpüren ve Avrupa'yı bir uçtan bir uca kateden bu özgürlük tutkusu, hiçbir göğsü daha sıcak bir ateşle doldurmamıştı. Onun, insanların eşitliği ve insan hakları teorilerine tutkulu, bunları irdeleyerek, tartışarak, Paris'teki barikatların ardında bunlar için savaşarak, Milano'daki Avusturya süvarilerinin önünde firar eden, burada hapse atılan, oradan sürgün edilen, o çok sihirli görülen

Hürriyet kelimesinden umudunu kesmeyen ve onun için dayanan biri olduğu düşünülebilirdi; ta ki en sonunda hastalık ve açlıkla, yaşlılıkla, fakir öğrencilerden bulabildiği bu tür derslerden başka geçinebileceği hiçbir şeyi olmaksızın, kendini Avrupa'nın bu en büyük şahsi tiranlığının hâkimiyetindeki bu küçük, sakin kasabada bulmuştu. Belki de onun bu sükûnetinde, gençliğinin büyük hayallerini terk eden insan ırkını hakir görme vardı ve artık bataklığa benzeyen bir kolay hayatın içinde debelenip duruyordu; veya belki de bu otuz yıllık devrim ona hürriyetin insanlara uygun olmadığını öğretmiş, o da hayatını bulmaya değmeyecek bir şeyin arayışına harcamış olmuştu. Veya belki de çok yorulmuştu ve umarsızca ölümün getireceği kurtuluşu bekliyordu.

Bir gün Philip, yaşının getirdiği patavatsızlıkla, onun Garibaldi'yle birlikteliğinin doğru olup olmadığını sordu. Yaşlı adam soruyu önemli bulmuş gibi görünmüyordu. Her zamanki alçak sesiyle, son derece sakin bir şekilde cevapladı:

"*Oui, monsieur.*"

"Sizin Komün'de olduğunuzu söylüyorlar?"

"Öyle mi? Dersimize devam edelim mi?"

Kitabı açtı, Philip de sinmiş halde, hazırlandığı bölümü çevirmeye başladı.

Bir gün Mösyö Ducroz'un büyük acısı var gibiydi. Philip'in odasına çıkan pek çok merdivenden kendini güçlükle yukarı sürükledi; odaya varınca külçe gibi oturup kaldı, alnındaki ter damlalarıyla solgun yüzü bitkindi, kendini toparlamaya çalışıyordu.

"Korkarım ki hastasınız," dedi Philip.

"Hiç önemi yok."

Ama Philip onun acı çektiğini görebiliyordu ve ders saatinin sonunda, iyileşene dek ders vermemeyi tercih edip etmeyeceğini sordu.

"Hayır," dedi yaşlı adam, daha da zayıflamış sesiyle. "Ders verebildiğim sürece devam etmek isterim."

Philip, paradan bahsetmek zorunda kalmasından büyük sıkıntı duyduğundan, kıpkırmızı kesildi.

"Ama sizin için fark eden bir şey olmayacak," dedi. "Ders ücretlerini aynen ödeyeceğim. Sizce sakıncası yoksa, önümüzdeki haftanın ücretini peşin vermek istiyorum."

Mösyö Ducroz saatte on sekiz peni alıyordu. Philip cebinden bir on mark çıkarıp utana sıkıla masanın üstüne koydu. Dilenciymiş gibi parayı yaşlı adamın eline tutuşturmak istememişti.

"Bu durumda, daha iyi hissedene dek gelmeyeceğim sanırım."

Madeni parayı aldı ve giderken, her zamanki gibi özenle eğilerek selamlamaktan başka bir şey yapmadan çıkıp gitti.

"*Bonjour, monsieur.*"

Philip biraz hayal kırıklığına uğramıştı. Cömert bir davranışta bulunduğunu düşününce, Mösyö Ducroz'un ona üst üste minnettarlık ifadeleri sunmasını beklemişti. Yaşlı öğretmenin hediyeyi hakkıymış gibi kabul ettiğini görmek kafasını karıştırdı. Çok gençti, sorumluluk duygusunun, iyiliği görenden çok iyilik yapanda bulunduğunun farkında değildi. Mösyö Ducroz, beş altı gün sonra tekrar geldi. Biraz daha fazla sendeliyordu ve çok güçsüzdü, ama hastalığının ağır zamanlarını atlatmış görünüyordu. Öncekinden daha konuşkan değildi. Gizemli, kendi halinde ve pis kalmayı sürdürdü. Ders bitene dek hastalığından hiç bahsetmedi; ardından, tam giderken, açık kapının önünde duraksadı. Konuşmak zormuş gibi tereddüt etti.

"Bana verdiğiniz para olmasaydı, açlıktan ölebilirdim. Yaşamımı idame ettirebilmem için sadece o vardı."

Ciddi, aşırı saygılı eğilerek selamını verip odadan çıktı.

Philip boğazında küçük bir yumru hissetti. Yaşlı adamın mücadelesindeki ümitsiz acıyı ve kendisi için böylesi güzel olan hayatın onun için ne kadar zor olabildiğini aşağı yukarı anlamış gibiydi.

26

Bir sabah Frau Profesör ona Hayward adında bir İngilizin eve kalmaya geldiğini söyleyip de aynı günün akşamında yemekte yeni bir yüz gördüğünde, Philip Heidelberg'e geleli üç ay olmuştu. Birkaç gündür aile çok heyecanlıydı. Öncelikle, mütevazı dualarının ve örtülü tehditlerin kuvvetinden başka kim bilir hangi entrikanın sonucu olarak, Fräulein Thekla'nın nişanlı olduğu İngilizin ailesi onları İngiltere'de ziyaret etmesi için onu davet etmiş, o da ne kadar yetenekli olduğunu göstermek için suluboya resimlerden oluşan bir albüm ve genç adamın bağlılığının ne denli güçlü olduğunu kanıtlamak için de bir demet mektupla yola çıkmıştı. Bir hafta sonra, Fräulein Hedwig mutluluk saçan gülümseyişiyle çok sevgili teğmeninin babası ve annesiyle Heidelberg'e geleceğini bildirdi. Oğullarının usandırıcı ısrarından bezen ve Fräulein Hedwig'in babasının önerdiği çeyizden etkilenen teğmenin ebeveynleri, genç kadınla tanışmak için Heidelberg'den geçmeye razı gelmişlerdi. Görüşme tatmin edici olmuş ve Fräulein Hedwig, sevgilisini Frau Profesör Erlin'in tüm ev ahalisine *Stadtgarten*'de gösterme mutluluğuna ermişti. Masanın ucunda, Frau Profesör'ün yanında oturan sessiz yaşlı kadınlar çok heyecanlıydı ve Fräulein Hedwig nişanı resmen gerçekleştirmek için eve dönmesi gerektiğini söylediğinde, Frau Profesör, masrafı ne olursa olsun, bir *Maibowle** düzenleyeceğini söyledi. Profesör Erlin, bu hafif içkiyi hazırlama becerisiyle övünüyordu ve akşam yemeğinden sonra, içinde kokulu baharatlar yüzen ren şarabı ve gazozun bulunduğu geniş bir çanak, yaban çileğiyle salondaki yuvarlak masaya büyük bir ciddiyetle yerleştirildi. Fräulein Anna, sevgilisinin gidişiyle ilgili Philip'e takıldı; o da kendini çok rahatsız ve hayli melankolik hissediyordu. Fräulein

* Mayıs Şarabı ya da Mayıs Punch'ı olarak da bilinen, bir tür aromalı şarap. *Maibowle* çoğunlukla bahar aylarında, geleneksel olarak da 1 Mayıs bayramında sunulur. (ç.n.)

Hedwig birkaç şarkı söyledi. Fräulein Anna Düğün Marşı'nı çaldı ve Profesör de *Die Wacht am Rhein*'i* söyledi. Tüm bu cümbüşün ortasında, Philip yeni gelen kişiye pek az dikkat etti. Yemekte karşılıklı oturmuşlardı ama Philip sürekli Fräulein Hedwig'le sohbet etmiş, hiç Almanca bilmeyen yabancı da sessizce yemeğini yemişti. Onun soluk, mavi bir kravat taktığını fark eden Philip, bu sebepten ona bir anda antipati duydu. Yirmi altı yaşında, çok açık tenli, sık sık itinasız bir hareketle elini geçirdiği uzun, dalgalı saçları olan bir adamdı. Büyük, mavi gözleri vardı, ama mavisi çok soluktu ve şimdiden yorgun görünüyorlardı. Tıraşı sinekkaydı, ağzı da ince dudaklarına rağmen biçimliydi. Fräulein Anna fizyonomiye ilgi duyuyordu, daha sonra Philip'in de dikkatini, adamın kafatasının ne kadar güzel ve yüzünün alt kısmının ne kadar zayıf olduğuna çekti. Kafa, demişti kız, bir düşünürün kafası, ama çene karakterden yoksun. Kız kurularının makus talihine mahkûm, yüksek elmacıkkemikleri ve biçimsiz büyük bir burnu olan Fräulein Anna, karaktere hayli vurgu yaptı. Onlar adamdan söz ederken, yabancı diğerlerinden biraz uzakta duruyor, yüzünde neşeli ama hafif kibirli bir ifadeyle gürültülü partiyi izliyordu. Uzun boylu ve zayıftı. Üstünde çalışılmış bir zarafetle dikiliyordu. Amerikalı öğrencilerden biri olan Weeks, onu yalnız görünce yanına gidip konuşmaya başladı. Çift tuhaf bir zıtlık oluşturmuştu: Siyah paltosu ve karyağdı pantolonu içindeki zayıf ve kupkuru Amerikalı'nın halinde tavrında çoktan bir dinsel sükûnet görülürken, bol tüvit takımlı İngiliz'in keskin uzuvları vardı ve ağır hareket ediyordu.

Philip ertesi güne dek yeni gelenle konuşmadı. Akşam yemeğinden önce salonun balkonunda yalnız kalmışlardı. Hayward onunla konuştu.

"İngilizsin, değil mi?"

---

* "Ren Bekçisi" anlamına gelen yurtsever bir marş. Özellikle Fransa-Prusya Savaşı ve Birinci Dünya Savaşı sırasında popülerdi. (ç.n.)

"Evet."

"Yemek hep dün akşamki kadar kötü müdür?"

"Her zaman yaklaşık aynıdır."

"Berbat, değil mi?"

"Berbat."

Philip'e göre yemekte hiçbir sorun yoktu, aslında iştah ve keyifle bayağı yemişti ama kendisini, karşısındakinin iğrenç bulduğu bir yemeğin iyi olduğunu düşünecek kadar ayrım yapmaktan aciz biri gibi göstermek istememişti.

Fräulein Thekla'nın İngiltere ziyareti, kız kardeşinin evde daha çok iş yapmasını gerektirdiğinden artık uzun yürüyüşlere pek sık zaman ayıramıyordu; Fräulein Cäcilie, örülmüş uzun sarı saçları ve küçük kalkık burnuyla son zamanlarda kalabalık içinde bulunmaktan pek hazzetmiyordu. Fräulein Hedwig gitmişti, avare gezintilerine genellikle eşlik eden Amerikalı Weeks de bir Güney Almanya gezisine katılmıştı. Philip zamanının büyük kısmını tek başına geçiriyordu. Hayward onunla arkadaşlık etmek istedi ama Philip'in talihsiz bir özelliği vardı: Mahcubiyetten yahut atalarından gelen bir tür mağara adamı mirası yüzünden, ilk tanışmada insanlara karşı daima antipati duyardı; bu ilk izleniminden kurtulabilmesi de onlara alışana dek mümkün olmazdı. Bu durum ona erişmeyi zorlaştırıyordu. Hayward'ın ona yaklaşmasına çok ürkek karşılık verdi ve Hayward bir gün yürüyüşe çıkmayı teklif edince, sadece medeni bir bahane bulamadığı için kabul etmek zorunda kaldı. Kızaran yanaklarına mâni olamadığı için kendine kızarak her zamanki özrünü sundu ve bir kahkahayla bunu savuşturmaya çalıştı.

"Maalesef pek hızlı yürüyemiyorum."

"Daha neler, ben de yürüme yarışı yapalım demiyorum ki! Ağır ağır gezinmeyi tercih ederim. *Marius*'ta,* Pater'in

* *Marius the Epicurean* (Epikurosçu Marius), Walter Pater'in 1881-84 arasında yazdığı, 1885'te yayımlanan tarihi ve felsefi romanıdır. (ç.n.)

yumuşak yürüyüş egzersizinin sohbeti teşvik eden en iyi şey olduğundan bahsettiği bölümü hatırlamıyor musun?"

Philip iyi bir dinleyiciydi; her ne kadar sık sık aklına söylenecek zekice şeyler gelse de onları söyleme fırsatı geçip gitmeden bunları dile getirdiği nadir olurdu; ama Hayward konuşkandı; Philip'ten daha deneyimli herkes, onun kendisini konuşurken dinlemekten zevk aldığını düşünebilirdi. Hayward'ın mağrur tavrı Philip'i etkiledi. Hayran olmaktan kendini alamıyordu, yine de bu adamın Philip'in neredeyse kutsal saydığı pek çok şeyden belli belirsiz iğrenmesinden hayrete düşmüştü. Egzersiz fetişini alaşağı etmiş, kendini bunun değişik biçimlerine adayan herkesi aşağılayıcı ödül avcısı kelimesiyle lanetlemişti; Philip de onun bunu sadece, yerine kültürün başka fetişlerini koyarak yaptığını fark etmedi.

Kaleye kadar ağır ağır yürüdüler, kasabaya tepeden bakan terasına oturdular. Kasaba, Neckar Nehri'nin aktığı vadiye, rahat bir sokulganlıkla yerleşmişti. Bacalardan yükselen dumanlar, soluk mavi bir sis halinde üstünde asılı kalmıştı; yüksek çatılar, kiliselerin kuleleri de ona hoş bir ortaçağ havası katıyordu. Burada insanın kalbini ısıtan bir sadelik vardı. Hayward *Richard Feverel* ve *Madame Bovary*'den, Verlaine'den, Dante'den, Matthew Arnold'dan bahsetti. O günlerde Fitzgerald'ın Ömer Hayyam çevirisini pek az kişi biliyordu ve Hayward bunu Philip'e ezberinden okudu. Kendisinin ya da başkalarının şiirlerinden, tekdüze bir sesle alıntı yapmayı çok seviyordu. Eve vardıklarında, Philip'in Hayward'a hissettiği güvensizlik coşkulu bir hayranlığa dönüşmüştü.

Her öğleden sonra birlikte yürümeyi âdet haline getirdiler, Philip kısa sürede Hayward'ın içinde bulunduğu koşulları biraz öğrendi. Bir taşra hâkiminin oğluydu, babasının ölümünden sonra ona yılda üç yüzlük bir gelir getiren bir mirasa konmuştu. Charterhouse'daki kaydı o kadar parlaktı ki Cambridge'e gittiğinde, Trinity Hall'un yöneticisi yolu-

nu kesip onun bu okula gelmesinden duyduğu memnuniyeti belirtmişti. Kendini mükemmel bir kariyere hazırlamıştı. En entelektüel çevrelere girmişti; hevesle Browning okumuş, Tennyson'a biçimli burnunu kıvırmıştı; Shelley'nin ilk eşi Harriet'e yönelik muamelesinin bütün detaylarını biliyordu; sanat tarihine merak sarmıştı (odalarının duvarlarında G.F. Watts'ın, Burne-Jones'un ve Botticelli'nin resimlerinin röprodüksiyonları vardı); ve kötümser bir karakterin dizelerini, ayrım gözeterek yazmıştı. Arkadaşları ondan muhteşem yetenekleri olan bir adam diye söz ediyordu ve gelecekteki şöhretine dair kehanette bulunurlarken onları bayıla bayıla dinlemişti. Zaman içinde bir sanat ve edebiyat otoritesi haline gelmişti. Newman'ın *Apologia*'sının* etkisi altına girmişti; Katolik inancının pitoreskliği onun estetik duyarlığını cezbediyordu; ve sadece babasının gazabından duyduğu korku (Macaulay okuyan, sıradan, kaba saba bir adamdı) onu "din değiştirmekten" alıkoyuyordu. Zar zor geçer not aldığında arkadaşları şaşırıp kalmıştı; ama o omuz silkmiş, sınav yapanların kolayca kandırabileceği bir tip olmadığını incelikle ima etmişti. İnsana, sınavda en yüksek başarıyı elde eden grubun çok hafif bir bayağılık taşıdığını hissettiriyordu. Sözlü sınavlardan birini hoşgörülü bir espriyle tarif etti; fazlasıyla frapan bir yaka takan öğretmenlerden biri ona mantıkla ilgili sorular sormuştu; son derece sıkıcıydı ve birden onun lastik kenarlı botlar giydiğini fark etmişti: Kaba ve gülünçtü; böylece zihni dağılmış ve King's'teki şapelin Gotik güzelliğini düşünmüştü. Ama Cambridge'de çok güzel bazı günler geçirmişti; başkalarından daha iyi yemekler servis edilmişti ona; odalarındaki sohbetler de çoğu zaman hatırlanmaya değerdi. Philip'e şu muhteşem vecizeyi alıntıladı:

---

* *Apologia Pro Vita Sua* (Bir Hayat Savunması), John Henry Newman'ın dini görüşlerini savunduğu klasik bir metindir. Charles Kingsley'nin Katolikliğe ve kendisine haksız bir saldırıda bulunduğu düşüncesiyle 1864'te yayımlanmış ve kısa zamanda çok satan bir eser olmuştur. (ç.n.)

*"Bana söylediler, Herakleitus, bana senin öldüğünü söylediler."**

Ardından, sınav yapan kişi ve onun botlarıyla ilgili küçük renkli hikâyeyi tekrar anlatıp güldü.

"Elbette budalacaydı," dedi, "ama içinde hoş bir şey olan bir budalalıktı."

Philip hafiften ürpererek, bunun muhteşem olduğunu düşündü.

Daha sonra Hayward hukuk okumak üzere Londra'ya gitmişti. Clement's Inn'de panel duvarları olan çok hoş bir dairesi vardı ve burayı Hall'daki eski dairesine benzetmeye çalışmıştı. Az buçuk siyasi ihtirasa sahipti, kendisini bir Whig olarak tanımlıyordu ve Liberallerin gittiği ama centilmenlere yakışır bir havası olan bir kulübe üye olmuştu. Baroda çalışmak (daha yumuşak olan Chancery tarafını seçmişti) ve ona verilen çeşitli vaatler yerine getirilir getirilmez, hoş bir seçim bölgesinde bir koltuk kapmak düşüncesindeydi; bu arada sık sık operaya gitmiş, onun sevdiği şeylerden hoşlanan az sayıdaki cana yakın insanla arkadaşlık kurmuştu. Düsturu Tam, İyi ve Güzel olan, düzenli olarak akşam yemeklerinde buluşup belli konuları tartışan bir gruba katılmıştı. Kendisinden birkaç yaş büyük, Kensington Meydanı'nda oturan bir hanımla platonik bir dostluk kurmuş; neredeyse her öğleden sonra gölgeli mum ışığında onunla çay içip George Meredith ile Walter Pater'den bahsetmişti. Baro Meclisi'nin sınavlarından her aptalın geçebileceği dilden dile dolaşıyordu ve o da derslerini çalışmayı hep erteliyordu. Final sınavından kalınca bunu kişiliğine yapılmış bir hakaret olarak görmüştü. Aynı zamanda, Kensington Meydanı'ndaki hanım da ona, kocasının Hindistan'dan izinli geleceğini ve her bakımdan çok saygın bir kimseyse de eski kafalı bir

* William Johnson Cory'nin (1823-1892), Kallimakhos'un bir ağıdının uyarlaması olan ve pek çok antolojide yer alan "Heraclitus" şiirinin ilk dizesi. (ç.n.)

adam olduğundan genç bir adamın bu sık ziyaretlerini anlamayacağını söylemişti. Hayward hayatın çirkinlik dolu olduğunu hissetmiş, ruhu sınav yapanların kinizmiyle tekrar karşılaşma düşüncesi karşısında isyan etmiş ve ayaklarının önünde yatan topu tekmeleyip uzaklaştırmakta hayli görkemli bir şey görmüştü. Ayrıca yüklü bir borç altındaydı: Yılda gelen üç yüzle Londra'da bir centilmen gibi yaşamak güçtü; kalbi de John Ruskin'in büyüleyici bir biçimde tarif ettiği Venedik'in ve Floransa'nın hasretini çekiyordu. Baronun kaba telaşesine ayak uyduramayacağını hissetmişti, çünkü avukat olarak tutulmak için ismini bir kapıya yazmanın yeterli olmadığını öğrenmişti; üstelik modern siyasette asalet eksikliği vardı. O kendisini bir şair gibi hissediyordu. Clement's Inn'deki dairesini boşaltıp İtalya'ya gitmişti. Bir kışı Floransa'da, bir kışı da Roma'da geçirmiş, şimdiyse yurtdışındaki ikinci yazını, Goethe'yi aslından okuyabilmek için Almanya'da geçiriyordu.

Hayward'ın çok değerli bir yeteneği vardı. Edebiyattan gerçekten anlıyordu ve kendi tutkusunu hayran olunası bir akıcılıkla ifade edebiliyordu. Bir yazarla duygudaşlık kurup onun en iyi taraflarını tam anlamıyla görebiliyor ve sonra da o yazardan büyük bir idrakle söz edebiliyordu. Philip çok okumuştu ama karşısına çıkan her şeyi hiçbir ayrım gözetmeden okumuştu ve şimdi zevkine yol gösterebilecek biriyle tanışmış olmak ona çok iyi gelmişti. Kasabadaki, ödünç veren küçük bir kütüphaneden kitaplar almaya ve Hayward'ın bahsettiği tüm o muhteşem şeyleri okumaya başladı. Daima zevk alarak okumasa da her zaman sonuna dek sabrediyordu. Kendi kendini geliştirmeye hevesi vardı. Kendisini çok cahil ve son derece basit hissediyordu. Ağustos sonu gelip de Weeks Güney Almanya'dan döndüğünde, Philip tamamen Hayward'ın etkisi altındaydı. Hayward, Weeks'i sevmemişti. Amerikalı'nın siyah paltosundan ve karyağdı pantolonundan esef duyuyor, onun New England bilincinden söz

ederken küçümseyerek omuz silkiyordu. Philip, nezaketten uzak yapılan bu tacizleri ilgisizce dinledi ama buna karşılık Weeks, Hayward'la ilgili tatsız yorumlarda bulununca sinirlerine hâkim olamadı.

"Yeni arkadaşın şaire benziyor," dedi Weeks, mahzun, kederli ağzında hafif bir gülümsemeyle.

"O bir şair."

"Sana öyle mi söyledi? Amerika'da onun gibilere tam bir israfçı timsali deriz."

"Eh, Amerika'da değiliz," dedi Philip soğuk bir tavırla.

"Kaç yaşında? Yirmi beş var mı? Tek yaptığı pansiyonlarda kalıp şiir yazmak mı?"

"Onu tanımıyorsunuz," dedi Philip öfkeyle.

"Ah, evet tanıyorum: Onun gibi yüz kırk yedi kişiyle tanıştım."

Weeks'in gözleri parladı ama Amerikan esprilerini anlamayan Philip dudak büküp sert bir ifade takındı. Weeks, Philip'e orta yaşlı bir adam gibi görünüyordu, ama aslında otuz yaşının biraz üstündeydi. Uzun, sıska bir bedeni ve âlimlere özgü bir kamburu vardı; kafası büyük ve çirkindi; soluk renkte az saçı ve pürüzlü bir cildi vardı; ince ağzı ve ince, uzun burnu ile geniş, çıkık alın kemiği ona yontulmamış bir görünüm veriyordu. Mesafeli ve tavırlarında titizdi, hiçbir tutkusu olmayan duygusuz bir adamdı; ama aralarında içgüdüleriyle doğal olarak hareket ettiği ağırbaşlı insanları rahatsız eden tuhaf bir ciddiyetsizliği vardı. Heidelberg'de teoloji okuyordu, ama kendi milletinden diğer teoloji öğrencileri ona şüpheyle yaklaşıyordu. Son derece aykırıydı, bu da onları korkutuyordu; kaba espri anlayışı onlar tarafından hoşnutsuzlukla karşılanıyordu.

"Nasıl olur da onun gibi yüz kırk yedi adam tanımış olabilirsiniz?" diye sordu Philip ciddiyetle.

"Onunla Paris'teki Latin Mahallesi'nde tanıştım, onunla Berlin ve Münih'teki pansiyonlarda tanıştım. Perugia ve As-

sisi'deki küçük otellerde yaşar. Floransa'daki Botticellilerin önünde onlarcası durur, Roma'daki Sistine Şapeli'nin bütün banklarında oturur. İtalya'da şarabı biraz kaçırır, Almanya'da ise biraz fazla bira içer. Doğru şeylere hep hayranlık duyar, doğru şey neyse artık, üstelik bugünlerde büyük bir eser kaleme alacak. Düşünsene, yüz kırk yedi adamın bağrında yatan yüz kırk yedi büyük eser var, trajik olan bu yüz kırk yedi büyük eserden biri hiçbir zaman yazılmayacak. Yine de dünya dönmeye devam edecek."

Weeks konuşurken ciddiydi ama gri gözleri uzun konuşmasının sonunda birazcık ışıldadı, Philip de Amerikalı'nın onunla dalga geçtiğini görünce kızardı.

"Gerçekten saçma sapan konuşuyorsunuz," dedi kızgınlıkla.

27

Weeks'in, Frau Erlin'in evinin arka kısmında iki küçük odası vardı, bunlardan biri oturma odası olarak düzenlenmişti ve insanları oturmaya davet edebileceği kadar rahattı. Akşam yemeğinden sonra, belki de Cambridge, Massachusetts'teki arkadaşlarını yıldıran muzip espri anlayışının dürtüsüyle, Philip'le Hayward'ı sık sık sohbete çağırırdı. Onları ihtimamlı bir nezaketle karşılar, odadaki yegâne rahat iki koltuğa oturmalarında ısrar ederdi. Kendisi içmese de Philip'in ironi hissettiği bir nezaketle Hayward'ın dirseğinin durduğu yere birkaç şişe bira koyar, tartışmanın hararetiyle Hayward'ın piposu ne zaman sönecek olsa bir kibrit çakmakta ısrar ederdi. Tanışıklıklarının ilk zamanlarında, Hayward çok ünlü bir üniversitenin bir üyesi olarak, Harvard mezunu Weeks'e tepeden bakan bir tavır benimsemişti; sohbet tesadüfen, Hayward'ın ahkâm kesebileceğini hissettiği Yunan tragedya yazarlarına geldiğinde ise görüş alışverişinde bulunmaktan ziyade onun bilgi aktarımında

bulunması gerektiğini varsaymıştı. Weeks, Hayward sözünü bitirene dek kibarca, mütevazılıkla gülümseyerek dinledi; ardından birkaç sinsi soru sordu, sorular Hayward'a öyle masum göründü ki bunların onu çıkmaza soktuğunu fark etmeden, sakin sakin cevapladı; Weeks kibarca itiraz etti, ardından bir maddi hatayı düzeltti, sonra çok az bilinen Latin bir eleştirmenden alıntı yaptı, ardından Alman bir otoriteye göndermede bulundu ve onun bu konuda eğitim aldığı gerçeği ortaya çıktı. Weeks yayvan bir gülümsemeyle, özür diler gibi, Hayward'ın söylediği her şeyi paramparça etti; abartılı bir nezaketle onun marifetinin yüzeyselliğini gösterdi. Yumuşak bir ironiyle onunla dalga geçti. Philip, Hayward'ın tam bir aptal gibi görünmesini izlemekten başka bir şey yapamadı, Hayward'ın da dilini tutmak gibi bir niyeti yoktu; sinirlendiğinde artan özgüveniyle tartışma girişiminde bulundu: Çılgın açıklamalar yaptı, Weeks dostane bir tavırla bunları düzeltti; yanlış mantık yürüttü, Weeks onun saçmaladığını ispatladı: Weeks, Harvard'da Yunan Edebiyatı dersi verdiğini itiraf etti. Hayward hor gören bir kahkaha koyuverdi.

"Anlamam gerekirdi. Siz elbette Yunancayı öğretmen gibi okumuşsunuz," dedi. "Bense onu bir şair gibi okudum."

"Ne anlama geldiğini tam bilemeyince de onu daha şiirsel mi buldunuz? Yanlış çevirinin duyuları keskinleştirmesinin, sadece vahye dayalı dinlerde söz konusu olduğunu sanırdım."

Nihayet birasını bitiren Hayward, sinirli ve darmaduman bir halde Weeks'in odasından çıktı; öfkeli bir el hareketiyle Philip'e şöyle dedi:

"Elbette, bu adam kuralların kölesi olmuş. Hiçbir gerçek güzellik duygusu yok. Kesinlik kâtiplerde olması gereken bir erdemdir. Biz Yunanların ruhuna varmayı amaçlıyoruz. Weeks, Rubinstein'ı dinlemeye giden ve onun yanlış notalar çalmasından şikâyet eden biri gibi. Yanlış notalarmış! İlahi bir şekilde çalıyorsa bunun ne önemi var?"

Philip, bu yanlış notalarda kaç kifayetsiz kişinin avuntu bulabildiğini anlamasa da hayli etkilendi.

Hayward, Weeks'in sunduğu, bir önceki olayda kaybettiği zemini tekrar kazanma fırsatına hiç direnemedi ve Weeks kolayca onu bir tartışmanın içine çekebildi. Kendi becerilerinin Amerikalı'nınkinin yanında ne kadar zayıf kaldığını görmekten kendini alamasa da onun İngiliz inadı, yara almış gururu (belki de bunlar aynı şeydi) mücadeleden vazgeçmesine izin vermiyordu. Hayward cehaletini, kişisel tatminini ve dik kafalılığını sergilemekten zevk alıyor gibiydi. Ne zaman Hayward mantıksız bir şey söylese, Weeks birkaç kelimeyle yürüttüğü mantığın yanlışlığını ona gösteriyor, zaferinin tadını çıkarmak için kısa bir süre duraksıyor ve ardından, Hıristiyan iyilikseverliği bozguna uğramış rakibini korumasını gerektirirmiş gibi alelacele başka bir konuya geçiyordu. Philip arkadaşını korumak için zaman zaman araya girmeye çalıştığında Weeks nazikçe onu ezip geçti ama o kadar kibar, Hayward'a cevap verme şeklinden o kadar farklıydı ki agresif bir duyarlılığı olan Philip bile rencide olmuş hissetmedi. Hayward, kendini gitgide daha aptal hissettikçe, ara sıra soğukkanlılığını kaybedip ağzını bozmaya başladı ve ancak Amerikalı'nın kibarca gülümsemesi tartışmanın bir kavgaya dönüşmesine mâni oldu. Böyle durumlarda Hayward, Weeks'in odasından çıkarken öfkeyle şöyle homurdanıyordu:

"Kahrolası Yanki!"

Böylece konu kapanıyordu. Cevap verilemez gibi görünen bir tartışmaya mükemmel bir cevaptı bu.

Weeks'in küçük odasında her ne kadar her türden konuyu konuşmaya başlasalar da eninde sonunda sohbet daima dine dönüyordu: Teoloji öğrencisinin bu konuya mesleki bir ilgisi vardı ve Hayward da aksi kanıtlanamaz gerçeklerin huzurunu kaçırmayacağı bir konuya memnuniyetle yaklaşıyordu; ölçü duygularsa mantığı önemsemeseniz de olurdu

ve mantığınız zayıfsa, bu pek yerinde bir davranış biçimiydi. Hayward akıcı ve uzun bir konuşmaya girişmeden inançlarını Philip'e açıklamakta zorlanıyordu; ama şu açıktı ki (hem Philip'in olayların doğal dizisi fikrine uyuyordu) yasanın kurduğu kilisede büyümüştü. Artık bir Katolik olmaya dair tüm düşüncesinden vazgeçmiş olsa da cemaate hâlâ sempatiyle yaklaşıyordu. Onu övmek için söyleyebileceği pek çok şey vardı ve muhteşem törenlerini, İngiltere Kilisesi'nin basit ayinlerine tercih ediyordu. Philip'e okuması için Newman'ın *Apologia*'sını verdi; Philip bunu çok sıkıcı bulmakla birlikte yine de sonuna dek okudu.

"Konusu için değil, üslubu için oku," dedi Hayward.

Oratory'deki* müzikten heyecanla bahsetti, tütsü ile dini bütün ruhlar arasındaki bağlantı konusunda ilginç şeyler anlattı. Weeks duygusuz gülümsemesiyle dinledi onu.

"John Henry Newman'ın iyi bir İngilizceyle yazmış olması ve Kardinal Manning'in canlı görünümü Katolikliğin doğru olduğunu kanıtlar mı sence?"

Hayward, başını büyük belaya soktuğunu bütün ruhuyla ima etti. Bir yıl boyunca karanlık bir denizde yüzüp durmuştu. Parmaklarını dalgalı açık renk saçlarından geçirip beş yüz sterlin bile verseler aklın bu ıstıraplarına daha fazla katlanmayacağını söyledi. Şükürler olsun, nihayet sakin sulara varmıştı.

Belli belirsiz ifadelerle asla yetinmeyen Philip, "Peki sen neye *inanıyorsun?*" diye sordu.

"Bütün, İyi ve Güzel'e inanıyorum."

Upuzun kol ve bacakları, başının güzel duruşuyla Hayward bunu söylerken çok yakışıklı göründü; üstelik hoş bir edayla söylemişti.

"Nüfus sayımında inancını böyle mi tarif ediyorsun?" diye sordu Weeks, yumuşak bir sesle.

---

* 1859'da Kardinal John Henry Newman tarafından kurulmuş, bağımsız Katolik okulu. Orkestra ve koro geleneğine sahip okulun "Schola Cantorium" adındaki kendi korosunda altmıştan fazla öğrenci yer alır. (ç.n.)

"Katı tanımlardan nefret ederim: Çok çirkin, çok bariz. Hoşuna gidecekse, Wellington Dükü ile Bay Gladstone'un kilisesine inandığımı söyleyebilirim."

"Bu da İngiltere Kilisesi demek," dedi Philip.

"Ah, seni bilmiş genç!" diye tersledi Hayward gülümseyerek; bu gülümseyiş üstüne Philip kıpkırmızı kesildi, çünkü karşısındakinin başka kelimelerle açıkladığı bir şeyi yalın kelimelerle ifade etme kabalığı göstermek suçlu hissetmesine yol açmıştı. "İngiltere Kilisesi'ne bağlıyım. Ama Katolik rahiplerin giysilerindeki altına ve ipeğe, bekâr kalmalarına, günah çıkarmaya ve arafa bayılıyorum; ladin tütsüsü kokan, gizemli bir İtalyan katedralinin karanlığındaki ayinin sihrine de tüm kalbimle inanırım. Venedik'te balıkçı bir kadının yalınayak gelip balık sepetini yere attığını, dizüstü çöktüğünü ve Meryem Ana'ya dua ettiğini gördüm; orada hissettiğim gerçek inançtı, ben de onunla dua edip inandım. Ama Aphrodite'yle Apollon'a ve Yüce Tanrı Pan'a da inanıyorum."

Güzel bir sesi vardı ve kelimelerini seçe seçe konuşuyordu; telaffuzu neredeyse ritmikti. Konuşmasına devam edecekti ama Weeks ikinci bir bira şişesi açtı.

"Sana içecek bir şey vereyim."

Hayward, hafif bir küçümseme jestiyle Philip'e döndü; genç adam bundan çok etkilendi.

"Şimdi tatmin oldun mu?" diye sordu.

Biraz sersemlemiş haldeki Philip, evet diye itiraf etti.

"Biraz da Budizm katmaman hayallerimi yıktı," dedi Weeks. "İtiraf etmeliyim ki Muhammed'e de biraz sempatim var; onu dışlamana üzüldüm."

Hayward güldü çünkü o akşam keyfi yerindeydi ve kurduğu cümlelerin tınısı hâlâ kulağına hoş geliyordu. Bardağındaki birayı bitirdi.

"Beni anlamanı beklemiyorum," diye cevapladı. "O soğuk, Amerikalı zekânla ancak eleştirel bir tutum benimseyebilirsin. Emerson ve tüm onun gibiler... Ama eleştiri nedir?

Eleştiri tamamıyla yıkıcıdır; herkes yıkabilir ama herkes yapamaz. Sen kuralların kölesisin, sevgili dostum. Önemli olan yapmaktır: Ben yapıcıyım; ben şairim."

Weeks ona kocaman bir gülümsemenin eşlik ettiği, aynı zamanda ciddi gözlerle baktı.

"Bence, böyle söylememin senin açından bir sakıncası yoksa, biraz sarhoşsun."

"Sözünü etmeye değecek kadar değil," diye cevapladı Hayward neşeyle. "Tartışırken seni alt etmeme mâni olabilecek kadar da değil üstelik. Ama hadi, ben içimi döktüm; şimdi de sen bize inancının ne olduğunu anlat."

Weeks başını bir yana eğdi, böyle durunca tünekte bir serçeye benziyordu.

"Yıllardır bunu bulmaya çalışıyorum. Sanırım, ben Unitarian'ım."

"Ama bu muhalif olmak demek," dedi Philip.

Neden ikisinin de (Hayward gümbür gümbür, Weeks ise komik bir kıkırdayışla) kahkahaya boğulduğunu anlayamadı.

"İngiltere'de muhalifler centilmen sayılmaz, değil mi?" diye sordu Weeks.

"Eh, dobra bir cevap istiyorsan, hayır," diye cevapladı Philip hayli sinirlenerek.

Ona gülünmesinden nefret ediyordu ve yine güldüler.

"Peki, bana centilmen ne demektir, söyler misin?" diye sordu Weeks.

"Ah, bilmiyorum; herkes ne demek olduğunu bilir."

"Sen bir centilmen misin?"

Bu konuda Philip'in içinde hiçbir şüphe yoktu, ama kişinin kendi kendisine atfedebileceği bir şey olmadığını biliyordu.

"Eğer bir adam kendisinin bir centilmen olduğunu söylüyorsa, onun öyle olmadığına kesinlikle emin olursun," diye tersledi.

"Ben bir centilmen miyim?"

Philip'in dürüstlüğü bu soruyu cevaplamasını zorlaştırsa da elbette kibar biriydi.

"Ah, şey, sen farklısın," dedi. "Amerikalısın, değil mi?"

"Sanıyorum, sadece İngilizler centilmen olabilir diye anlayabiliriz bunu," dedi Weeks ciddi bir sesle.

Philip ona karşı çıkmadı.

"Bana birkaç özellik sayamaz mısın?" diye sordu Weeks.

Philip kıpkırmızı kesildi ama öfkesi gittikçe arttığından, kendisini aptal durumuna düşürüp düşürmediğini umursamadı.

"Sana bir sürü sayabilirim." Amcasının, centilmen olmanın üç nesil aldığını söylemesini hatırladı: Eşeğin kulağını kesmekle küheylan olamayacağına dair bir deyim vardı. "Her şeyden önce, bir centilmenin oğlu olmalı ve önce bir özel okula, sonra Oxford veya Cambridge'e gitmesi gerekli."

"Edinburgh olmaz herhalde?" diye sordu Weeks.

"İngilizceyi de centilmen gibi konuşmalı, doğru şeyler giymeli, eğer bir centilmense bir başka adamın centilmen olup olmadığını da daima söyleyebilir."

Philip konuştukça söyledikleri kulağına hayli sorunlu gelmeye başladı ama söylüyordu işte: Kelimeyle kastetmek istediği buydu ve tanıdığı herkes de bunu kastederdi.

"Benim centilmen olmadığım gün gibi ortada," dedi Weeks. "Muhalif olmama neden bu kadar şaşırdığını anlayamıyorum."

"Unitarian nedir çok iyi bilmiyorum," dedi Philip.

Weeks o tuhaf edasıyla başını tekrar yana eğdi: İnsan neredeyse cıvıldamaya başlayacak sanıyordu.

"Bir Unitarian, başka herkesin inandığı hemen her şeye kuşkuyla yaklaşır ve tam olarak ne olduğunu bilemediği bir şeye çok canlı bir inanç besler."

"Neden benimle alay ettiğinizi anlamıyorum," dedi Philip. "Gerçekten bilmek istiyorum."

"Sevgili dostum, seninle alay etmiyorum. Bu tanıma, büyük emek vererek ve en huzursuz, en ömür törpüsü araştırmalarla geçirdiğim yıllardan sonra vardım."

Philip ve Hayward gitmek üzere kalktıklarında, Weeks Philip'e karton kapaklı küçük bir kitap verdi.

"Artık Fransızcayı gayet iyi okuyabiliyorsundur diye tahmin ediyorum. Bakalım bu hoşuna gidecek mi?"

Philip ona teşekkür etti ve kitabı alıp adına baktı. Renan'ın *Vie de Jésus*'üydü.*

28

Avare bir akşam geçirmelerine yardım eden sohbetlerin, daha sonra Philip'in durmaksızın işleyen zihninde tekrar tekrar döndüğü ne Hayward'ın ne de Weeks'in aklına gelirdi. Dinin tartışılabilir bir konu olduğunu daha önce hiç düşünmemişti. Ona göre din İngiltere Kilisesi demekti ve onun akidelerine inanmamak, burada ya da öbür tarafta cezadan kaçışı olmayan bir inatçılığa işaretti. İnanmayanların cezalandırılması konusunda zihninde bazı şüpheler vardı. Cehennemin alevlerini kâfirler –Muhammedciler, Budistler ve diğerleri– için muhafaza eden merhametli bir yargıcın, Muhalifleri ve Katolikleri (yaptıkları hatayı fark edince hissedecekleri utancın büyüklüğüne bağlı olarak gerçi!) koruması ve O'nun doğruyu öğrenme şansı olmayanlara –Misyoner Cemiyeti'nin faaliyetleri sayesinde böyle fazla insan kalmamış olması beklense de gayet olasıydı– acıması mümkündü; ama bu şans onlara verilip de görmezden gelmeyi seçtilerse (Katolikler ile Muhalifler kesinlikle bu kategoriye giriyordu), o zaman cezadan kaçış yoktu ve hak edilmiş olurdu. İmansızların müşkül bir durumda olduğu açıktı. Belki de bu

* *Vie de Jésus* (Hz. İsa'nın Hayatı), Fransız filozof ve yazar Ernest Renan'ın (1823-1892) 1863'te yayımlanan kitabıdır. İsa'nın Tanrı'nın oğlu değil, herkes gibi bir insan olduğu iddiasıyla döneminde pek çok tartışmaya yol açmıştır. (ç.n.)

Philip'e çok açıkça öğretilmemişti ama her türlü gerçek ebedi mutluluk umudunun, sadece İngiltere Kilisesi'ne mensup olanlara verildiği izlenimini kesinlikle edinmişti.

Philip'in kesin olarak ifade edildiğini duyduğu şeylerden biri, inanmayan kişinin kötü ve ahlaksız olduğuydu; ama Weeks, Philip'in inandığı şeylere neredeyse hiç inanmasa da bir Hıristiyana yakışır saflıkta bir yaşam sürüyordu. Philip hayatında pek az iyilik görmüştü ve Amerikalı'nın ona yardım etme arzusundan duygulanmıştı: Bir defasında grip yüzünden üç gün yataktan çıkamadığında, Weeks ona annesi gibi bakmıştı. Onda ne ahlaksızlık ne kötülük vardı, sadece samimiyet ve sevecen bir iyilik görüyordu. Belli ki hem erdemli hem inançsız olmak mümkündü.

Ayrıca Philip'e insanların başka inançlara sadece inatçılıktan ya da kişisel çıkar dolayısıyla bağlandığı öğretilmişti: İçten içe hatalı olduklarını biliyorlardı; başkalarını kasten aldatmanın yoluna bakıyorlardı. Almancasını geliştirmek için pazar sabahları Lutherci ayine katılmayı alışkanlık haline getirmişti ama Hayward geldikten sonra, bunun yerine onunla Katolik ayinine gitmeye başladı. Protestan kilisesi neredeyse boşken ve cemaatin uyuşuk bir havası varken, Cizvitler kalabalıktı ve ibadet edenler tüm kalpleriyle dua ediyormuş gibi görünüyordu. Münafığa benzemiyorlardı. Bu zıtlık onu şaşırttı; inançları İngiltere Kilisesi'ne daha yakın olan Luthercilerin bu anlamda doğruya, Katoliklerden daha yakın olduğunu elbette biliyordu. Erkeklerin çoğu – ağırlıklı maskülen bir cemaatti– Güneyli Almanlardı; Güney Almanya'da doğmuş olsa kesinlikle Katolik olacağını düşünmekten kendini alamadı. İngiltere'de doğduğu gibi Katolik bir ülkede de doğmuş olabilirdi elbette ve İngiltere'de, talih eseri yasaların kurduğu kiliseye mensup bir aileden olabileceği gibi Wesleyci, Baptist ya da Metodist bir aileden de olabilirdi. Atlattığı tehlikeyi düşününce biraz nefesi kesildi. Philip, günde iki kez masaya birlikte oturdu-

ğu minyon Çinli'yle çok samimiydi. Adamın ismi Sung'du. Hep gülümsüyordu, cana yakın ve kibardı. Sadece Çinli diye cehennemde kızaracak olması tuhaf geliyordu; ama insanın inancı ne olursa olsun kurtuluş mümkünse, o zaman İngiltere Kilisesi'ne mensup olmanın öyle özel bir avantajı varmış gibi görünmüyordu.

Philip, kafası hayatında hiç olmadığı kadar karışmış halde, Weeks'in ağzını yokladı. Alay edilme konusunda çok hassas olduğu için dikkat etmesi gerekiyordu; Amerikalı'nın İngiltere Kilisesi hakkında iğneleyici şakalar yapması da onu endişelendiriyordu. Weeks sadece onun kafasını daha fazla karıştırdı. Cizvit kilisesinde gördüğü o Güneyli Almanların Katolikliğin doğruluğuna, kendisinin İngiltere Kilisesi'nin doğruluğuna inandığı kadar inandıklarını görmesini sağladı ve bu da onun Muhammedciler ile Budistlerin de kendi dinlerinin doğruluğundan emin olduklarını kabul etmesine yol açtı. Haklı olduğunuzu bilmenin hiçbir anlamı yoktu sanki; hepsi haklı olduğunu biliyordu. Weeks'in, oğlanın inancını sarsmak gibi bir niyeti yoktu, ama dinle çok yakından ilgiliydi ve bunu ilgi çekici bir sohbet konusu olarak görüyordu. Başka insanların inandığı hemen her şeye büyük bir ciddiyetle inanmadığını söylerken, kendi görüşlerini tam olarak tarif etmişti. Philip bir defasında ona, bir ara gazetelerde hararetle tartışılan ılımlı rasyonel bir eserle ilgili papaz evinde geçen bir sohbette amcasının dile getirdiğini duyduğu bir soruyu sordu.

"Peki neden senin doğru olman, Aziz Anselmus ve Aziz Augustinus gibi tüm o bilginlerin yanlış olması gerekiyor?"

"Yani, onlar çok zeki ve eğitimli adamlar oldukları için benim öyle olup olmadığım konusunda derin şüphelerin bulunduğunu mu kastediyorsun?" diye sordu Weeks.

"Evet," diye cevapladı Philip tereddütle, çünkü bu açıklama bir şekilde sorusunun küstahça görünmesine yol açmıştı.

"Aziz Augustinus dünyanın düz olduğuna ve güneşin onun etrafında döndüğüne inanıyordu."

"Bunun neyi kanıtladığını anlamıyorum."

"Bu, kendi neslinin inandıklarına inandığını kanıtlar. Senin azizlerin bir inanç çağında yaşıyorlardı, o zamanlar bizim şimdi kesinkes inanılmaz bulduğumuz şeylere inanmamak hemen hemen mümkün değildi."

"O zaman artık gerçeği bildiğimizi nereden bilebiliyorsun?"

"Bilmiyorum."

Philip bir an bunu tekrar düşündü, ardından şöyle dedi:

"Şu anda kesin olarak inandığımız şeylerin, neden onların eskiden inandıkları kadar yanlış olamayacağını anlamıyorum."

"Ben de."

"O zaman herhangi bir şeye nasıl inanabiliyorsun?"

"Bilmiyorum."

Philip Weeks'e, Hayward'ın inancı konusunda ne düşündüğünü sordu.

"İnsanlar tanrıları daima kendi görünümlerine göre biçimlendirir," dedi Weeks. "O pitoresk olana inanıyor."

Philip kısa bir an durdu, ardından şöyle dedi:

"Neden insanın Tanrı'ya inanması gerektiğini anlamıyorum."

Kelimeler ağzından çıkar çıkmaz, inanmaya son verdiğini fark etti. Bu soğuk suda dalış yapmak gibi nefesini kesti. Tedirginlik dolu gözlerle Weeks'e baktı. Birdenbire korktu. Weeks'in yanından olabildiğince çabuk uzaklaştı. Yalnız kalmak istedi. Şimdiye dek yaşadığı en ürkütücü deneyimdi. Her şeyi etraflıca düşünmek istiyordu; çok heyecan vericiydi, çünkü bütün hayatını etkiliyordu (bu konudaki kararının, hayatının akışını derinden etkileyeceğini düşündü) ve bir hata sonsuza dek lanetlenmeye yol açabilirdi; ama düşündükçe daha fazla ikna oluyordu; sonraki birkaç

hafta boyunca kitaplar okuyup şüphecilikten medet umsa da bu sadece, içgüdüsel olarak hissettiği şeyin güçlü bir biçimde onaylanmasına yol açtı. Gerçek şuydu ki inanmaya bu veya şu nedenle değil, imanlı bir mizacı olmadığından son vermişti. İman ona dışarıdan dayatılmıştı. Bir çevre ve örnek meselesiydi. Yeni bir çevre ve yeni bir örnek, ona kendini bulma fırsatı vermişti. Çocukluğunun inancından, artık ihtiyacı olmayan bir pelerin gibi kolayca kurtuldu. İlk başta hayat, hiç fark etmese de daima ebedi bir destek görevi gören inanç olmadan tuhaf ve yalnız göründü. Kendini bir bastona yaslanırken birden destek almadan yürümeye zorlanan bir adam gibi hissediyordu. Gerçekten de günler daha soğuk, geceler daha yalnız gibiydi. Ama duyduğu heyecan onun düşmesini engelledi; hayatı daha heyecan verici bir maceraya dönüşmüştü sanki; kısa bir süre sonra bir kenara attığı baston, omuzlarından düşen pelerin, üstünden atıp kurtulduğu çekilmez bir sıkıntı gibi gelmeye başladı. Yıllar boyunca dayatılan dini uygulamalar, ona göre dinin ayrılmaz bir parçasıydı. Ondan ezberlemesi istenen duaları ve risaleleri, hareket etme arzusuyla her tarafı kaşınarak oturmak zorunda olduğu Katedral'deki uzun ayinleri düşündü; Blackstable'daki bölge kilisesine giden çamurlu yoldaki o gece yürüyüşlerini ve o kasvetli binanın soğukluğunu hatırladı; ayakları buz kesmiş, parmakları uyuşmuş halde külçe gibi otururdu ve her tarafı bayıltıcı bir merhem kokusu sarmış olurdu. Ah, sıkıntıdan patlardı! Tüm bunlardan kurtulduğunu anlayınca kalbi pır pır etti.

İnanmaktan kolayca vazgeçebilmesine çok şaştı ve doğasının en derinlerinde gerçekleşenler dolayısıyla buna son verebildiğini bilmeden, ulaştığı bu kesinliği kendi parlak zekâsına bağladı. Kendisinden gereğinden fazla hoşnuttu. Gençliğin kendisininkinden başka bir bakış açısıyla duygudaşlık kurabilme noksanlığından ötürü, Tanrı dedikleri müphem duygudan memnun olmaları ve kendisine çok

bariz görünen fikre yönelmemeleri dolayısıyla Weeks ile Hayward'ı ziyadesiyle hor gördü. Bir gün, içini daima neden olduğunu bilmediği bir mutlulukla dolduran bir manzarayı izlemek üzere belli bir tepeye çıktı. Artık sonbahar gelmişti ama günler hâlâ genellikle bulutsuzdu ve gökyüzü de daha güzel bir ışıkla parlıyordu sanki: Adeta doğa, bilinçli bir şekilde geri kalan günlerin güzel havasını daha büyük bir güçle vurgulamak istiyordu. Güneş ışığının altında hafif titreşir görünen, önünde upuzun yayılmış vadiye baktı: Uzakta Mannheim'ın çatıları ve onun da gerisinde belli belirsiz Worms seçiliyordu. Yer yer delip geçen parıltı Ren Nehri'ydi. Nehrin muazzam genişliği güçlü bir altın sarısıyla parlıyordu. Philip, kalbi katıksız bir hazla dolu halde orada dururken, şeytanın İsa'yla yüksek bir dağın zirvesinde durup ona dünyanın krallıklarını göstermesini düşündü. Manzaranın güzelliğinden mest olmuş Philip'e göre, önünde uzanan şey bütün dünyaydı ve aşağı inip onun zevklerine varmaya can atıyordu. Onur kırıcı korkulardan kurtulmuştu, önyargıdan kurtulmuştu. Katlanılamaz cehennem ateşi korkusu olmaksızın yoluna devam edebilirdi. Birden, hayattaki her hareketini kaçınılmaz sonuçları olan bir meseleye dönüştüren sorumluluk yükünü de sırtından attığını fark etti. Hafiflemiş havada daha özgürce soluk alabiliyordu. Yaptığı şeylerden sadece kendisine karşı sorumluydu. Özgürlük! Sonunda kendi kendisinin efendisiydi. Eski bir alışkanlıkla, gayriihtiyari, artık O'na inanmadığı için Tanrı'ya şükretti.

Zekâsından ve korkusuzluğundan duyduğu gururla sarhoş olan Philip, düşünüp tasarlayarak yeni bir hayata başladı. Ama inancını kaybetmesinin davranışlarına tahmininden daha az bir etkisi oldu. Hıristiyan dogmalarını bir kenara atmış olsa da Hıristiyan etiğini eleştirmek hiç aklına gelmedi; Hıristiyan erdemlerini kabul etti ve bir ödül veya ceza düşüncesi olmaksızın, onları kendileri için uygulamanın yerinde olduğunu düşünüyordu. Frau Profesör'ün evinde fazla

kahramanlık fırsatı çıkmıyordu ama önceye nazaran biraz daha doğrucu olmuştu ve onunla zaman zaman sohbet eden sıkıcı, yaşlı hanımlara karşı daha nazik olmaya kendini zorluyordu. Dilimizin tipik özelliklerinden olan ve daha önce erkekliğin bir göstergesi olarak geliştirdiği kibarca edilen küfürlerden, hiddet dolu sıfatlardan artık özellikle kaçınıyordu.

Bütün meseleyi onu tatmin edecek bir şekilde açıklığa kavuşturduktan sonra kafasından da çıkarmanın yollarını aradı, ama bunu söylemek yapmaktan daha kolaydı; ne pişmanlıktan kaçınabildi ne de ona zaman zaman işkence eden kuruntularını dizginleyebildi. O kadar gençti ve o kadar az arkadaşı vardı ki sonsuzluğun onun için özel bir cazibesi yoktu ve pek sıkıntı çekmeden ona inanmaktan vazgeçebilmişti; ama onu perişan eden tek bir şey vardı; kendisine mantıksızlık ettiğini söylüyor, bu acıklı halden çıkmak için kendi kendine gülmeye çalışıyordu; ama ölümünün üstünden yıllar geçtikçe içindeki sevgisi daha da büyüyen güzel anneyi bir daha asla göremeyeceğini düşününce, yaşlar gerçekten gözlerini dolduruyordu. Bazen de Tanrı korkusu olan, sayısız dindar atanın etkisi onun bilinçaltında işliyor, hepsinin doğru olma ihtimalinden ve mavi gökyüzünün ardında kıskanç bir Tanrı'nın ateistleri ebedi bir ateşle cezalandıracağından duyduğu panik korkusu onu ele geçiriyordu. Böyle zamanlarda mantığı ona hiç yardımcı olmaz, sonsuza dek sürecek fiziksel bir işkencenin acısını hayal eder, korkudan ve şiddetle boşalan bir terlemeden dolayı kendini çok hasta hissederdi. Sonunda kendi kendine umutsuzca şöyle derdi:

"Sonuçta bu benim hatam değil. Kendimi inanmaya zorlayamam. Nihayetinde bir Tanrı varsa ve O'na dürüstlükle inanamadığım için beni cezalandıracaksa elimden bir şey gelmez."

29

Kış bastırdı. Weeks, Paulssen'in konferanslarına katılmak için Berlin'e gitti, Hayward da Güney'e gitmeyi düşünmeye başladı. Bölge tiyatrosu kapılarını açtı. Philip'le Hayward Almancalarını geliştirmek gibi takdire şayan bir niyetle haftada iki üç kez oraya gittiler ve Philip, bu faaliyeti lisanını mükemmelleştirmek için ayinleri dinlemekten daha eğlenceli buldu. Dramanın yeniden canlanışının tam ortasındaydılar. Ibsen'in oyunlarından birkaçı kış için repertuvara alınmıştı; Sudermann'ın *Namus*'u o zaman yeni bir oyundu ve o sakin üniversite kasabasında sahnelenmesi çok büyük heyecan yaratmıştı; çok büyük övgüler ve keskin eleştiriler almıştı; diğer oyun yazarları çağdaş etkilerle yazılmış oyunlarla bunları izledi ve Philip karşısında insan türünün rezilliklerini sergileyen bir dizi esere şahit oldu. O zamana dek hayatında hiç oyuna gitmemişti (fakir turne kumpanyaları zaman zaman Blackstable'daki toplantı salonuna gelirdi ama Papaz, kısmen mesleği yüzünden, kısmen de bunları müstehcen bulduğundan asla izlemeye gitmezdi) ve sahne tutkusu onu ele geçirdi. Küçük, döküntü, kötü aydınlatılmış tiyatroya girdiği anda bir ürperti hissetti. Kısa sürede küçük kumpanyanın özelliklerini öğrendi ve oyuncu seçiminden, oyundaki kişilerin karakterlerini söyleyebilir oldu; ama bunun onun için önemi yoktu. Ona göre bu gerçek yaşamdı. Karanlık ve işkence dolu, erkeklerle kadınların merhametsiz gözlere kötülüğün kendi içlerinde olduğunu gösteren tuhaf bir yaşam: Güzel bir yüz ahlaksız bir zihni gizliyordu; iffetliler erdemi gizli kötülüklerine bir maske olarak kullanıyordu; güçlü görünüm zayıflıkların içinde kaybolup gidiyordu; dürüstler çürümüştü, namuslular iffetsizdi. Bir gece önce sefahat âlemi yapılmış bir odada oturmak gibiydi: Sabahleyin pencereler açılmamıştı; hava dökülmüş biradan, bayatlamış dumandan ve yakılmış gazdan ağırlaşmıştı. Hiç kahkaha işitilmiyordu. En fazla riyakârlara ya da ahmaklara kıs kıs

gülebiliyordunuz: Karakterler kendilerini, utanç ve kederle kalpleri burulurmuş gibi çıkan zalim sözlerle ifade ediyordu.

Philip, tiyatronun menfur geriliminden büyülenmişti. Dünyayı farklı bir biçimde yeniden görüyor gibiydi ve bu dünyayı tanımak için sabırsızlanıyordu. Oyun bittikten sonra, Hayward'la sandviç yiyip bir bira içmek için bir bara gidip mekânın aydınlık ve sıcak ortamında oturdu. Etraflarında küçük öğrenci grupları konuşup gülüşüyordu; birkaç aile, anne babalar, oğullar ve kızlar da vardı; bazen kız zekice bir şey söylüyor, baba sandalyesinde arkasına yaslanıp yüksek sesle bir kahkaha koyuveriyordu. Çok dostane ve masumdu. Ortamın hoş bir sadeliği vardı ama Philip'in gözü bunu görmüyordu. Düşünceleri az önce izledikleri oyunda takılıp kalmıştı.

"Sana da gerçekten hayat gibi geliyor, değil mi?" dedi heyecanla. "Biliyorsun, burada fazla uzun kalabileceğimi sanmıyorum. Yaşamıma gerçekten başlayabilmek için Londra'ya gitmek istiyorum. Deneyimler yaşamak istiyorum. Hayata hazırlanmaktan bıktım usandım: Onu şimdi yaşamak istiyorum."

Bazen Hayward eve yalnız dönmek üzere Philip'ten ayrılırdı. Philip'in hevesli sorularına asla tam cevaplar vermez, bunun yerine romantik bir duygunun hissedildiği neşeli, hayli aptalca bir kahkaha atardı; Rossetti'den birkaç satır alıntılardı ve bir defasında Philip'e, Trude adında genç bir hanımla ilgili yazılmış, tutku ile ahlaksızlığın, kötümserlik ile acımanın bir arada olduğu bir sone göstermişti. Hayward aşağılık ve müstehcen küçük maceralarını bir şiirin parıltısına sarıp sarmalardı ve kendi ilgilendiği konuları tarif etmek için İngiliz dilinin sağladığı daha dobra ve yerinde kelimeler yerine *hetaira** kelimesini kullanmakla Perikles ile Pheidias'tan el aldığını düşünürdü. Gün içinde Philip mera-

* Eski Yunancada, üst sınıf fahişeler için kullanılan kelime. İyi eğitimli ve kültürlü oluşlarıyla sıradan seks işçilerinden ayrılırlardı. (ç.n.)

kından, Hayward'a göre Fräulein Trude'nin yaşadığı, yeşil panjurlu bakımlı beyaz evlerin bulunduğu, eski köprünün yanındaki küçük sokaktan geçerdi; ama kapılarından çıkıp ona seslenen, gaddar suratlı ve boyalı yanaklı kadınlar, içini korkuyla doldururdu; onu durdurmaya çalışan sert ellerin arasından korkuyla kaçardı. Her şeyden çok deneyim yaşama arzusu duyuyordu ve bu yaşa gelip de okuduğu bütün romanların öğrettiği, hayattaki en önemli şeyin tadına varmamış olmaktan dolayı kendini aptal gibi hissediyordu; ama her şeyi olduğu gibi görmek talihsizliğine sahipti ve ona sunulan gerçeklik, hayallerindeki ideale fena halde ters düşüyordu.

Seyyahın hayat vasıtasıyla bir gerçeklik kabulüne varmadan önce nasıl da çok büyük, çorak ve sarp bir diyarı geçmesi gerektiğini bilmiyordu. Gençliğin mutlu bir şey olduğu bir yanılsamadır, onu kaybedenlerin yanılsaması; ama gençler perişan olduklarını bilirler; çünkü içlerine işlemiş, gerçekten uzak ideallerle dopdoludurlar ve gerçekle her temas ettiklerinde yaralanıp berelenirler. Bir komplonun kurbanı olmuş gibidirler; çünkü okudukları kitaplar, seçim yapma zorunluluğunun ve geçmişe hoş bir unutkanlık pusunun ardından bakan büyükleriyle yaptıkları sohbetlerin getirdiği ideal, onları gerçekdışı bir hayata hazırlar. Tüm okuduklarının ve onlara söylenen her şeyin yalan, yalan, yalan olduğunu kendilerinin keşfetmesi gerekir ve her keşif, hayatın çarmıhında bedenlerine saplanan bir başka çividir. Tuhaf olan, bu acı hayal kırıklıklarından geçenlerin her biri kendi sırası gelince fark etmeden, içindeki kendisinden daha güçlü olan bir enerjiyle buna eklemede bulunur. Hayward'ın arkadaşlığı Philip için olabilecek en kötü şeydi. Hiçbir şeyi kendi gözüyle değil, sadece edebi bir atmosfer içinden görebilen bir adamdı ve aldatıcı samimiyeti yüzünden de tehlikeliydi. Kösnüllüğünü romantik duyguyla, kararsızlığını sanatçı mizacıyla ve aylaklığını filozofça sükûnetle gerçekten karıştırıyordu. Arınma çabasıyla bayağılaşmış zihni, altın bir hislilik sisinin için-

de her şeyi gerçek boyutundan biraz daha büyük, ana hatları bulanıklaşmış halde görüyordu. Yalan söylediğini hiç bilmeden yalan söylüyordu ve bu ne zaman ona gösterilecek olsa, yalanların çok güzel olduğunu belirtiyordu. O bir idealistti.

30

Philip huzursuz, hoşnutsuzdu. Hayward'ın şiirsel kinayeleri hayal gücünü sıkıntıya sokuyor, ruhu romantizm hasreti çekiyordu. En azından o kendine böyle söylüyordu.

Daha sonra, Frau Erlin'in evinde Philip'in cinsellik konusuyla meşguliyetini artıran bir olay gerçekleşti. Tepelerin arasındaki yürüyüşlerinde iki üç kez kendi kendine dolaşan Fräulein Cäcilie'ye rast gelmişti. Onu eğilerek selamlayıp geçmiş, birkaç metre ileride de Çinli adamı görmüştü. Bu hiç kafasına takılmamıştı; ama bir akşam karanlığın çoktan çöktüğü bir vakitte eve dönerken, birbirine çok yakın yürüyen iki kişinin yanından geçti. Ayak seslerini duyunca hemen ayrıldılar ve her ne kadar karanlıkta çok iyi görememiş olsa da onların Cäcilie ile Herr Sung olduğundan neredeyse emindi. Hızlıca ayrılma hareketlerinden de kol kola yürüdükleri anlaşılıyordu. Philip'in kafası karıştı ve şaşırdı. Fräulein Cäcilie'ye daha önce pek dikkat etmemişti. Sıradan bir kızdı; kare biçimli bir yüzü ve ifadesiz hatları vardı. Uzun sarı saçlarını hâlâ ördüğüne göre, on altı yaşından fazla olamazdı. O akşam yemekte kızı merakla inceledi; kız ise son zamanlarda yemeklerde pek az konuşsa da Philip'e şöyle sordu:

"Bugün nereye yürüyüşe gittiniz, Herr Carey?"

"Ah, Königsstuhl'a doğru yürüdüm."

"Ben dışarı çıkmadım," dedi sorulmadan. "Başım ağrıyordu."

Onun yanında oturan Çinli döndü.

"Çok üzüldüm," dedi. "Umarım şimdi daha iyisinizdir."

Fräulein Cäcilie'nin huzursuzlandığı belliydi çünkü yine Philip'le konuştu.

"Yolda kimseye rastladınız mı?"

Philip düpedüz yalan söylerken kıpkırmızı kesilmesine mâni olamadı.

"Hayır. Kimseyi görmedim galiba."

Kızın gözlerinden rahatlamış bir bakışın geçtiğini tahmin etti.

Yine de kısa süre sonra bu çiftin arasında bir şeyler olduğuna dair hiçbir şüphe kalmamış, Frau Profesör'ün evindeki diğer insanlar da onların karanlık köşelerde dolaştıklarını görmüştü. Masanın baş köşesinde oturan yaşlı hanımlar, artık bir skandal olan bu durumu tartışmaya başlamıştı. Frau Profesör öfkeli ve bıkkındı. Görmezden gelmek için büyük çaba harcıyordu. Kış kapıdaydı ve evi dolu tutmak, bu mevsimde yazın olduğu kadar kolay değildi. Herr Sung iyi bir müşteriydi: Zemin katta iki odası vardı ve her yemekte bir şişe Moselle şarabı içiyordu. Frau Profesör ondan şişesine üç mark alıyor, bundan iyi kâr ediyordu. Diğer konuklardan hiçbiri şarap içmiyordu, hatta bazısı bira bile içmiyordu. Güney Amerika'da şirketi olan ailesinin, annece bakımı için Frau Profesör'e iyi ücret ödediği Fräulein Cäcilie'yi de kaybetmek istemiyordu; kızın Berlin'de yaşayan amcasına mektup yazacak olursa, adamın hemen gelip onu götüreceğini biliyordu. Frau Profesör, sofrada ikisine de sert bakışlar atmakla yetiniyor, Çinli'ye karşı nezaketsiz olmaya cesaret edemese de Cäcilie'ye kaba davranmaktan belli bir tatmin sağlıyordu. Ama üç yaşlı hanım durumdan memnun değildi. İkisi duldu, diğer Flemenk hanım ise erkeksi görünümlü bir kız kurusuydu; konaklama için olası en düşük ücreti ödüyor, hayli sorun çıkarıyorlardı, ama kalıcı müşterilerdi ve bu yüzden onlara katlanmak gerekiyordu. Frau Profesör'e gidip bir şeyler yapılması gerektiğini söylediler; bu bir rezaletti ve evin saygınlığına zarar veriyordu. Frau Profesör inatçılığı, öfkeyi,

gözyaşlarını denedi, ama üç yaşlı hanım onu bozguna uğrattı ve o da bir fazilet infialinin ani kibriyle tüm bunlara bir son vereceğini söyledi.

Öğle yemeğinden sonra Cäcilie'yi yatak odasına götürüp onunla ciddi biçimde konuşmaya başladı; ama kız yüzsüz bir tavır takınarak onu hayrete düşürdü; canı nasıl isterse öyle davranacağını söyledi; Çinli adamla birlikte yürümeyi tercih ediyorsa, bunun neden kendisinden başka birini ilgilendireceğini anlamıyordu. Frau Profesör, amcasına mektup yazmakla tehdit etti.

"O zaman Onkel Heinrich beni kış için Berlin'de bir ailenin yanına yerleştirecektir, bu da benim için çok daha güzel olur. Hem Herr Sung da Berlin'e gelir."

Frau Profesör ağlamaya başladı. Gözyaşları kaba, kırmızı, şişman yanaklardan aşağı süzüldü; Cäcilie de ona güldü.

"Bu da kış boyunca üç odanın boş kalması anlamına gelir," dedi.

Ardından Frau Profesör başka bir plan denedi. Fräulein Cäcilie'nin yumuşak kalbine başvurdu: Nazik, duyarlı, hoşgörülüydü; ona çocuk gibi değil, yetişkin bir kadın gibi davranmaya başladı. Bunun çok kötü bir şey olmayabileceğini söyledi ama sarı teni, düz burnu ve o küçük domuzcuk gözleriyle bir Çinli'yle mi olacaktı! İşte meseleyi böylesi korkunç kılan buydu. Düşünmek bile insanın midesini bulandırıyordu.

"*Bitte, bitte,*"* dedi Cäcilie hızlıca nefes alıp, "onun aleyhinde hiçbir şey duymak istemiyorum."

"İyi de ciddi misiniz?" dedi Frau Erlin, nefesi kesilerek.

"Onu seviyorum. Onu seviyorum. Onu seviyorum."

"*Gott im Himmel!*"**

Frau Profesör, dehşete kapılmış bir hayretle ona baktı; bunun çocukça bir haylazlık ve masumca bir aptallıktan faz-

* Lütfen, lütfen. (ç.n.)

** Ulu Tanrım! (ç.n.)

la bir şey olmadığını sanmıştı; ama kızın sesindeki tutku her şeyi ortaya koyuyordu. Cäcilie pırıl pırıl parlayan gözlerle bir an baktı ona, ardından omuz silkip odadan çıktı.

Frau Erlin bu görüşmenin detaylarını kendine sakladı ve bir iki gün sonra masanın düzenini değiştirdi. Herr Sung'a onun oturduğu uca geçip geçemeyeceğini sordu ve o da her zamanki nezaketiyle bunu şevkle kabul etti. Cäcilie bu değişikliğe aldırmadı. Sanki aralarındaki ilişkinin bütün ev ahalisi tarafından keşfedilmesi onları daha utanmaz kılmıştı; birlikte çıktıkları yürüyüşleri artık gizlemiyor, her öğleden sonra gayet açık bir biçimde tepelerde dolaşmak üzere çıkıyorlardı. Haklarında söylenenlere aldırmadıkları belliydi. Sonunda Profesör Erlin bile suskunluğunu bozdu ve karısının Çinli'yle konuşmasında ısrar etti. Kadın bu kez onu bir köşeye çekip ikaz etti; kızın ismini lekeliyor, eve zarar veriyordu; bu davranışının ne kadar yanlış ve ahlaka mugayir olduğunu görmeliydi; ama gülümseyerek yapılan bir inkârla karşılaştı; Herr Sung onun neden bahsettiğini anlamıyordu, Fräulein Cäcilie'ye hiçbir ilgisi yoktu, onunla asla yürümüyordu; hepsi yanlıştı, her bir kelimesi.

"*Ach*, Herr Sung, bunları nasıl söyleyebilirsiniz? Sizi defalarca gördük."

"Hayır, yanılıyorsunuz. Bu doğru değil."

Adam, Frau Profesör'e sürekli gülümseyerek bakıyordu; öyle ki kadın onun küçük beyaz dişlerini bile görebiliyordu. Çok sakindi. Her şeyi inkâr etti. Nazik bir arsızlıkla reddetti. Sonunda Frau Profesör'ün gözü kardı ve kızın onu sevdiğini itiraf ettiğini söyledi. Adam etkilenmedi. Gülümsemeye devam etti.

"Saçmalık! Saçmalık! Bunların hiçbiri doğru değil."

Kadın ondan hiçbir şey alamadı. Hava gittikçe kötüleşti; kar ve buzlanma oldu, sonra bunlar art arda gelen sıkıcı günler boyunca erirken yürümenin eğlencesi kalmadı. Bir akşam Philip Herr Profesör'le Almanca dersini yeni bitirip

salonda biraz durmuş Frau Erlin'le konuşurken Anna heyecanla içeri girdi.

"Anne, Cäcilie nerede?" dedi.

"Odasındadır herhalde."

"Orada ışık yanmıyor."

Frau Profesör bir çığlık atıp kızına korkuyla baktı. Anna'nın kafasındaki düşünce şimşek gibi onunkine geçmişti.

"Zili çal, Emil gelsin," derken sesi çatladı.

Emil, garsonluğun yanı sıra ev işinin çoğunu yapan kaba adamdı. İçeri girdi.

"Emil, Herr Sung'un odasına gidip kapıyı çalmadan içeri gir. İçeride birisi varsa sobaya bakmaya geldiğini söylersin."

Emil'in duygusuz suratında hiçbir şaşkınlık belirtisi yoktu.

Ağır ağır alt kata indi. Frau Profesör ile Anna kapıyı açık bırakıp dinlediler. Şimdi Emil'in tekrar yukarı çıktığını duyuyorlardı, ona seslendiler.

"Odada kimse var mıydı?" diye sordu Frau Profesör.

"Evet, Herr Sung vardı."

"Yalnız mıydı?"

Hinlik dolu bir sırıtış, dudaklarını inceltti.

"Hayır, Fräulein Cäcilie de oradaydı."

"Ah, rezalet," diye bağırdı Frau Profesör.

Şimdi adam kocaman gülümsüyordu.

"Fräulein Cäcilie her akşam orada. Her seferinde saatler geçiriyor."

Frau Profesör sinirle ellerini ovuşturmaya başladı.

"Ah, ne iğrenç! Peki neden bana söylemedin?"

"Bu beni ilgilendirmez," diye cevapladı adam, omuzlarını yavaşça silkip.

"Sana iyi para verdiler herhalde. Defol. Git."

Adam sallana sallana kapıdan çıkıp gitti.

"Buradan gitmeleri gerek anne," dedi Anna.

"Peki kirayı kim ödeyecek? Vergilerin de günü geliyor. Gitsinler demek senin için kolay. Onlar giderse ben fatu-

raları ödeyemem." Philip'e döndü, gözyaşları suratından süzülüyordu. "*Ach*, Herr Carey, duyduklarınızı kimseye söylemeyin. Eğer Fräulein Förster..." –bu Hollandalı kız kurusuydu– "eğer Fräulein Förster bunu öğrenirse hemen gider. Eğer hepsi giderse de evi kapatmamız gerekir. Açık tutma masrafını karşılayamam."

"Elbette, hiçbir şey söylemeyeceğim."

"O kız kalırsa, ben onunla konuşmam," dedi Anna.

O akşam yemekte Fräulein Cäcilie, her zamankinden daha kırmızı bir halde, yüzünde dik başlı bir ifadeyle tam vaktinde yerini aldı; ama Herr Sung görünmedi ve Philip bir süre onun bu sıkıntıdan kaçınabileceğini düşündü. Sonunda adam kocaman gülümseyerek geldi, küçük gözleri geciktiği için özür dilercesine fıldır fıldırdı. Her zamanki gibi Frau Profesör'e Moselle'sinden bir bardak vermek için ısrar etti ve bir bardak da Fräulein Förster'e ikram etti. Oda çok sıcaktı çünkü soba bütün gün yanmış, pencereler de belki hiç açılmamıştı. Emil etrafta aksayarak dolaşıp durdu ama nasılsa herkese hızlıca ve sırayla servis yapmayı becerebildi. Üç yaşlı hanım, belli ki tasvip etmeyerek, sessizce oturdular: Frau Profesör gözyaşlarını zar zor durdurabilmişti; kocası sessiz ve sıkıntılıydı. Sohbet cansızdı. Philip'e göre sık sık birlikte oturmak zorunda kaldığı bu grupta çok ürkütücü bir şeyler vardı; tavandan sarkan iki lambanın ışığı altında otururken, daha önce olduklarından farklı görünüyorlardı; kendini biraz tedirgin hissetti. Bir kez Cäcilie'nin bakışını yakaladı ve kızın ona nefretle, küçümseyerek baktığını düşündü. Oda boğucuydu. Çiftin arasındaki hayvani tutku diğer herkese sıkıntı veriyor gibiydi; Doğu'ya has bir fesatlık duygusu vardı; Çin buhurdanlarının baygın kokusu, saklı günahların gizemi, nefes alıp vermelerini güçleştirmişti sanki. Philip, alnındaki damarların atışını hissedebiliyordu. Hangi tuhaf duygunun zihnini dağıttığından emin değildi; bir şeyler onu son derece cezbediyor ama yine de reddediyor ve korkuyordu.

Birkaç gün boyunca her şey böyle devam etti. Hepsinin onlarda hissettiği doğal olmayan tutku yüzünden hava usandırıcıydı ve küçük ev ahalisi grubunun sinirleri gittikçe gerilmiş gibiydi. Sadece Herr Sung bundan etkilenmeden kaldı; gülümsemesinde, cana yakınlığında ve nezaketinde önceye nazaran hiçbir azalma görülmedi: Bu tavrının, medeniyetin bir zaferi mi, yoksa Doğu tarafının bozguna uğramış Batı'ya yönelik bir küçümseme ifadesi mi olduğunu söylemek zordu. Cäcilie, gösterişçi ve alaycıydı. Sonunda Frau Profesör bile bu duruma daha fazla dayanamadı. Birdenbire panik onu ele geçirdi; çünkü Profesör Erlin artık herkese malum olan bir entrikanın olası sonuçlarını sert bir açıklıkla ortaya koymuştu ve kadın Heidelberg'deki iyi isminin ve evinin ününün gizli tutulamayacak bir skandalla lekelenmekte olduğunu gördü. Bir sebepten, belki de çıkarları gözünü kör ettiğinden, bu olasılık her nasılsa aklına hiç gelmemişti; şimdiyse şiddetli bir korkuyla kafası karmakarışık olmuş halde, kızı evden bir an önce kapı dışarı etmemek için kendini zor tutuyordu. Anna'nın sağduyusu sayesinde Berlin'deki amcaya, Cäcilie'nin buradan alınıp götürülmesini öneren dikkatli bir mektup yazıldı.

Ama iki pansiyoneri kaybetmeyi aklına koymuş olan Frau Profesör, uzun zamandır engellediği hırçınlığın dizginlerini salıverme tatminini yaşamaktan kendini alamadı. Artık Cäcilie'ye ağzına geleni söyleyebilme özgürlüğüne sahipti.

"Amcana, seni alıp götürmesi için mektup yazdım Cäcilie. Artık seni evimde tutamam."

Kızın suratının aniden bembeyaz kesildiğini fark edince, küçük yuvarlak gözleri parladı.

"Utanmazsın sen. Utanmaz," diye devam etti.

Ona kötü sözler sarf etti.

"Amcama ne söylediniz, Frau Profesör?" diye sordu kız, bir anda gösterişçi bağımsız tavrından çıkıvermişti.

"Ah, kendisi söyler sana. Ondan yarın mektup gelir diye bekliyorum."

Ertesi gün, bu rezaleti daha fazla kişi öğrensin diye, akşam yemeği masasında Cäcilie'yi azarladı.

"Amcandan mektup aldım Cäcilie. Bu gece eşyalarını toplayacaksın, yarın sabah seni trene bindireceğiz. Amcan seni Berlin'de, Merkez İstasyon'da bizzat karşılayacak."

"Peki, Frau Profesör."

Herr Sung, Frau Profesör'ün gözlerine bakarak gülümsedi, bu protestosuna rağmen ona bir bardak şarap doldurmakta ısrar etti. Frau Profesör yemeğini büyük bir iştahla yedi. Ama zaferini akılsızca kutlamıştı. Yatmaya gitmeden hemen önce hizmetçiyi çağırdı.

"Emil, Fräulein Cäcilie'nin sandığı hazırsa onu bu akşam alt kata indirsen iyi olur. Hamal onu kahvaltıdan önce alacak."

Hizmetçi gitti, bir dakika sonra da geri geldi.

"Fräulein Cäcilie odasında değil, çantası da gitmiş."

Frau Profesör bir çığlık koparıp alelacele koştu: Sandık yerdeydi, bağlanıp kilitlenmişti; ama hiç çanta yoktu, şapka ya da pelerin de yoktu. Tuvalet masası boştu. Frau Professör hızlı hızlı soluyarak aşağı, Çinli'nin odasına koşturdu; yirmi yıldır böyle hızlı hareket etmemişti, Emil arkasından seslenip düşmemek için dikkatli olmasını söyledi; kapıyı çalma zahmetine girmeden odaya daldı. Oda boştu. Valiz gitmişti, hâlâ açık olan bahçe kapısı onların nasıl kaçtığını gösteriyordu. Masadaki bir zarfta kaldıkları ayın ücreti ve ekstraların yaklaşık tutarı olan banknotlar vardı. Frau Profesör birden fazla hızlı hareket ettiği için inleyerek tüm ağırlığıyla bir koltuğa yığıldı. Hiç şüphe yoktu. Çift birlikte kaçmıştı. Emil olduğu yerde, heyecansız ve istifini bozmadan kaldı.

31

Hayward bir ay boyunca, ertesi gün Güney'e gideceğini söyleyip durduktan ve çanta toplayıp seyahate çıkma zah-

metine girmeye bir türlü karar veremeyip yola çıkmayı hep sonraki haftaya erteledikten sonra, en sonunda Noel'den hemen önce, bayram hazırlıklarından kaçıverdi. Almanlara özgü bir eğlence düşüncesine tahammül edemiyordu. Bayramların mütecaviz neşesini düşünmek tüylerini diken diken ediyordu ve âşikâr olandan kaçmak arzusuyla Noel arifesinde yola çıkmaya karar verdi.

Philip onun gidişine üzülmedi, çünkü ağzına geleni söyleyen biriydi ve insanın kendi zihninden bu kadar bihaber olması sinir bozucuydu. Her ne kadar büyük ölçüde Hayward'ın etkisi altında olsa da, çekici bir hassasiyete işaret eden kararsızlığı onaylayamazdı ve Hayward'ın dümdüz bakış açısıyla yansıttığı bir alaycılığın gölgesinden bile sinirlenirdi. Mektuplaştılar. Hayward hayranlık uyandıran bir mektup yazarıydı ve bu yeteneğinin farkında olduğundan, mektuplarına itina gösterirdi. Mizacı, rastladığı güzellikleri çabuk kavrıyordu ve Roma'dan yazdığı mektuplara ustaca bir İtalya rayihası katabiliyordu. Sadece İmparatorluğun çöküşünde bir ayrıksılık buluyor, Antik Romalıların şehrinin biraz kaba olduğunu düşünüyordu; ama Papaların Roma'sıyla duygudaşlık kurabiliyordu, kendi seçtiği kelimelerde, son derece zarifçe ortaya çıkan bir Rokoko güzelliği vardı. Mektuplarında eski kilise müziğinden, Alban Tepeleri'nden, tütsünün gevşetmesinden ve sokakların geceleri, yağmurda, kaldırımlar pırıl pırılken ve sokak lambalarının ışığının yarattığı gizemli cazibesinden bahsediyordu. Belki de bu hayranlık uyandıran mektupları çeşitli arkadaşlarına tekrarlıyordu. Bunların Philip'in üstünde ne sıkıntı verici bir etkisi olduğundan haberi yoktu; bunlar onun hayatının çok can sıkıcı görünmesine yol açıyordu. Baharın gelişiyle Hayward'ın mektupları daha hararetli bir hal aldı. Philip'e İtalya'ya gelmesini teklif etti. Heidelberg zaman israfıydı. Almanlar kabaydı ve orada hayat sıradandı: O kuralcı coğrafyada bir ruh nasıl kendini bulabilirdi? Toskana'da bahar

toprağın her yerine çiçekler saçıyordu ve Philip on dokuz yaşındaydı; gelmeliydi ve Umbria'nın dağ kasabalarını gezebilirlerdi. Bunların isimleri Philip'in kalbine kazındı. Cäcilie de sevgilisiyle İtalya'ya gitmişti. Onları düşününce Philip'in içini nedensiz bir huzursuzluk kaplıyordu. Kaderine sövüyordu çünkü seyahat edecek parası yoktu ve amcasının ona, kararlaştırdıkları gibi ayda on beş sterlinden fazla göndermeyeceğini biliyordu. Harçlığını pek idareli kullanmamıştı. Kaldığı pansiyonla aldığı derslerin ücretini ödedikten sonra eline çok az bir şey kalıyordu ve Hayward'la birlikte zaman geçirmenin pahalı bir şey olduğunu fark etmişti. Philip aylık parasının sonuna geldiğinde, Hayward sık sık yolculuklara çıkmayı, bir oyuna gitmeyi, bir şişe şarap almayı teklif etmişti; o da yaşının getirdiği budalalıkla, bir müsriflikte bulunamayacağını itiraf etmeye gönülsüz olmuştu.

Neyse ki Hayward'ın mektupları kırk yılda bir geliyordu ve Philip aralarda yeniden, kendi çalışkan yaşamını sürdürüyordu. Üniversiteye kaydolmuş, iki üç konferans serisine katılmıştı. O sıralar Kuno Fischer* ününün doruğundaydı ve kış boyunca Schopenhauer üstüne çok aydınlatıcı dersler verdi. Philip felsefeyle böyle tanıştı. Kıvrak bir zekâsı vardı ve kuramsal konulara rahatça uyum sağlayabiliyordu; ama metafiziksel tezleri dinlemeyi olağanüstü büyüleyici buldu; bunlar onun nefesini kesiyordu; bir ip cambazının bir uçurumun üstünde tehlikeli maharetlerini sergilemesini izlemek gibiydi; ama çok heyecanlıydı. Konunun kötümser oluşu gençliğini cezbediyordu; içine girmek üzere olduğu dünyanın da merhametsiz bir gam ve karanlıklar diyarı olduğuna inanıyordu. Yine de bu dünyaya girmek için sabırsızlanıyordu; zamanla Bayan Carey, vasisinin görüşlerini yansıtan bir mektup arkadaşı gibi davranıp ona İngiltere'ye dönme vaktinin geldiğini bildirince, hevesle bunda hemfikir oldu.

* Ernst Kuno Berthold Fischer (1824-1907): Alman filozof, felsefe tarihçisi ve eleştirmen. (ç.n.)

Yapmak istediği şey konusunda artık kararını vermeliydi. Eğer Heidelberg'den temmuz sonunda ayrılırsa, ağustos ayı boyunca ilgili konuları konuşabilirlerdi ve bu, gerekli düzenlemeleri yapmak için iyi bir zamandı.

Ayrılış tarihi ayarlandı ve Bayan Carey ona tekrar mektup yazdı. Ona, Heidelberg'de Frau Erlin'in evine gidebilmesini Bayan Wilkinson'ın nezaketine borçlu olduğunu hatırlatarak, kadının onlarla Blackstable'da birkaç hafta geçirmek için gereken hazırlıkları yaptığını bildirdi. Şu günlerde Flushing'den geçecekti ve Philip de aynı tarihlerde seyahat ederse ona eşlik edebilir, Blackstable'a onunla gelebilirdi. Philip'in utangaçlığı onun hemen yazıp bu tarihlerden bir veya iki gün sonra ancak yola çıkabileceğini bildirmesine yol açtı. Kendisini, Bayan Wilkinson'a göz kulak olurken hayal etti; yanına gidip o olup olmadığını sormanın (bu soruyu pekâlâ yanlış birine sorabilir ve ağzının payını alabilirdi) ve trende onunla konuşması mı yoksa görmezden gelip kitabını okuması mı gerektiğini bilmemenin sıkıntısından utandı.

Sonunda Heidelberg'den ayrıldı. Üç ay boyunca, gelecekten başka hiçbir şey düşünmemişti; hiç pişmanlık duymadan gitti. Burada mutlu olduğunu hiç bilememişti. Fräulein Anna ona *Der Trompeter von Säckingen** kitabını verdi, Philip de buna bir William Morris cildiyle mukabele etti. Akıllıca davranıp, hiçbiri diğerinin hediyesini asla okumadı.

32

Philip, amcasıyla yengesini görünce şaşırdı. Daha önce onların çok yaşlı insanlar olduğuna hiç dikkat etmemişti. Papaz onu her zamanki dostane kayıtsızlıkla karşıladı. Biraz daha şişman, biraz daha kel, biraz daha kır saçlıydı. Philip onun ne kadar naçiz olduğunu gördü. Yüzü cansız-

* Säckingen Borazancısı: Alman şair Joseph Victor von Scheffel (1826-1886) tarafından kaleme alınmış alaylı destan. (ç.n.)

dı ve rahatına düşkün bir ifadesi vardı. Louisa Yenge ona sarılıp öptü; yanaklarından aşağı mutluluk gözyaşları aktı. Philip duygulanmış ve utanmıştı; ona karşı bu kadar büyük bir sevgi beslediğini bilmiyordu.

"Ah, seni görmeyeli çok uzun zaman geçmiş gibi Philip," dedi haykırarak.

Onun ellerini okşadı, memnuniyet dolu gözlerle yüzüne baktı.

"Büyümüşsün. Basbayağı adam olmuşsun."

Dudağının üstünde artık çok zayıf bir bıyık vardı. Bir jilet almıştı ve ara sıra, büyük bir dikkatle yumuşak çenesini tıraş ediyordu.

"Sen olmadan kendimizi çok yalnız hissettik." Daha sonra utana sıkıla, sesi hafiften çatlayarak şöyle sordu: "Evine döndüğün için mutlusun, değil mi?"

"Evet, hem de çok."

Kadın çok zayıftı ve neredeyse şeffaf görünüyordu, Philip'in boynuna doladığı kollarının kemikleri, tavuk kemiğini hatırlatacak denli inceydi ve solgun yüzü, ah, öyle kırışmıştı ki... Hâlâ gençliğindeki gibi yaptığı kır lüleleri ona tuhaf, acıklı bir görünüm veriyordu; küçük kuru vücudu da sonbahar yaprağı gibiydi, ilk sert rüzgârda uçup gidecek sanırdınız. Philip onların, bu iki sakin küçük insanın hayatla işinin bittiğini fark etti: Geçmiş bir nesle mensuptular ve sabırla, gayet ahmak bir biçimde ölümü bekliyorlardı; zindeliği ve gençliğiyle heyecana ve maceraya aç Philip ise böyle bir heba karşısında dehşete kapıldı. Hiçbir şey yapmamışlardı ve göçüp gittikleri zaman da hiç burada bulunmamışlar gibi olacaktı. Louisa Yenge'ye çok acıdı ve birden kadın onu sevdiği için Philip de onu sevdi.

Daha sonra, Carey'ler yeğenlerine hoş geldin derken sağduyulu biçimde mesafeli duran Bayan Wilkinson odaya girdi.

"Philip, bu Bayan Wilkinson," dedi Bayan Carey.

"Müsrif dönmüş," deyip elini uzattı kadın. "Müsrifin yakasına takmak için gül getirdim."

Neşeli bir gülümsemeyle bahçeden az önce kopardığı çiçeği Philip'in paltosuna iliştirdi. Philip kızardı, kendini aptal hissetti. Bayan Wilkinson'ın, William Amcasının yardımcılığını yaptığı son papazın kızı olduğunu ve amcasının, pek çok din adamının kızını tanıdığını biliyordu. Onlar kötü kesim giysiler ve hantal botlar giyerlerdi. Giysileri genelde siyah olurdu, çünkü Philip'in Blackstable'daki ilk yıllarında evde dokunmuş kumaşlar Doğu Anglia'ya ulaşmamıştı ve din adamlarının hanımları renkli giyinmeyi sevmezdi. Saçlarını yarım yamalak yaparlar, fena halde kolalı keten kokarlardı. Kadınsı zarafeti yakışıksız bulurlardı ve yaşlı da genç de olsalar aynı görünürlerdi. İnançlarını mağrurca taşırlardı. Kiliseyle bağlantılarının yakınlığı, insanlığın kalanına karşı hafiften diktatörce bir tutum takınmaya iterdi onları.

Bayan Wilkinson çok farklıydı. Üstünde sevimli küçük çiçek demeti baskıları olan, beyaz müslin bir elbise ile ajurlu konçları olan sivri uçlu, yüksek topuklu ayakkabılar giymişti. Deneyimsiz Philip'e göre muhteşem giyinmişti; pelerini ucuz ve cırtlak görünmüyordu. Saçını özenle taramıştı, alnının ortasında düzgün bir kıvrım vardı: Çok siyah, parlak ve sertti, katiyen bozulabilirmiş gibi görünmüyordu. Büyük siyah gözleri vardı, burnu hafiften kemerliydi; profilden biraz alıcı kuşa benziyordu, ama yüzü bir bütün olarak çekiciydi. İçten bir gülümsemesi vardı, ama ağzı büyüktü ve gülümsediğinde iri ve hayli sararmış olan dişlerini gizlemeye çalışıyordu. Ama Philip'in mahcubiyetini en çok artıran, kadının yoğun biçimde pudralanmış olmasıydı; kadınsı tavırlar konusunda katı görüşleri vardı ve bir hanımefendinin pudra sürebileceği hiç aklına gelmemişti; ama Bayan Wilkinson elbette bir hanımefendiydi çünkü o bir papazın kızıydı ve bir papaz da bir centilmen demekti.

Philip onu hiçbir bakımdan beğenmemeye karar verdi. Hafif bir Fransız aksanıyla konuşuyordu; Philip, İngiltere'nin kalbinde doğup büyüdüğü için kadının neden böyle konuştuğunu anlamadı. Gülümsemesinin sahte olduğunu düşündü ve tavırlarındaki cilveli neşe sinirine dokundu. İki üç gün sessiz ve hasmane tavrını sürdürdü, ama görünüşe göre Bayan Wilkinson bunu fark etmedi. Çok sokulgandı. Sohbetlerinde neredeyse hep ona hitaben konuşuyordu ve sürekli onun mantıklı muhakemesine başvurmasında onur verici bir şeyler vardı. Kadın onu güldürüyordu ve Philip onu eğlendiren insanlara asla dayanamazdı: Ara sıra düzgün bir şeyler söylemeyi becerebiliyordu; takdir eden bir dinleyicinin olması da hoştu. Ne Papaz'da ne de Bayan Carey'de espri anlayışı vardı ve onun söylediklerine asla gülmezlerdi. Bayan Wilkinson'a alıştıkça ve mahcubiyetinden kurtuldukça, kadından daha çok hoşlanmaya başladı; Fransız aksanını etkileyici buldu; doktorun verdiği bahçe partisinde de başka herkesten çok daha etkileyici giyinmişti. Büyük beyaz puantiyeleri olan mavi bir fular takmıştı ve bu da Philip'in içinin bir hoş olmasına yol açtı.

Gülerek, "Eminim sizin gerekenden daha iyi olmadığınızı düşünüyorlar," dedi.

"Ahlaksız bir şırfıntı gibi görülmek hayatımın rüyası," diye cevapladı kadın.

Bir gün, Bayan Wilkinson odasındayken Louisa Yenge'ye onun kaç yaşında olduğunu sormuştu.

"Ah canım benim, bir hanıma yaşını asla sormamalısın; ama kesinlikle evlenemeyeceğin kadar yaşlı."

Papaz o ağır, dolgun ifadesiyle gülümsedi.

"Yaşını başını almıştır Louisa," dedi. "Biz Lincolnshire'dayken neredeyse yetişkin olmuştu ki bu da yirmi yıl önceydi. Saçını ensesinden iki örgü yapıyordu."

"On yaşından büyük olmayabilir," dedi Philip.

"Daha büyüktü," dedi Louisa Yenge.

"Yirmiye yakındı galiba," dedi Papaz.

"Ah, hayır William. Taş çatlasa on altı veya on yedidir."

"Otuzunu hayli geçmiştir o zaman," dedi Philip.

O sırada Bayan Wilkinson, Benjamin Godard'ın bir şarkısını söyleyerek, hafif adımlarla aşağı indi. Philip ve o yürüyüşe çıkacakları için şapkasını takmıştı, eldivenini iliklemesi için elini ona uzattı. Philip acemice ilikledi. Mahcup ama kahraman gibi hissetti. Artık rahatça sohbet ediyorlardı ve amaçsızca dolaşırken her tür konudan konuşuyorlardı. Kadın ona Berlin'den bahsetti, Philip de ona Heidelbeg'de geçirdiği yılı anlattı. Konuşurken, daha önce hiçbir önemi olmayan konular yeni anlamlar kazanmış gibiydi: Frau Erlin'in evindeki insanları tarif etti; Hayward ile Weeks arasında geçen, o zamanlar çok önemli gelse de şimdi çok saçma görünen sohbetlere şaştı. Bayan Wilkinson'ın gülmesi koltuklarını kabarttı.

"Senden çok korkuyorum," dedi kadın. "Fazla kinayelisin."

Ardından kadın ona Heidelberg'de hiç aşk macerası yaşayıp yaşamadığını sordu. Hiç düşünmeden, dürüstçe yaşamadığını söyledi; ama Bayan Wilkinson ona inanmayı reddetti.

"Ne ketumsun!" dedi. "Senin yaşında mümkün mü bu?"

Philip kızarıp güldü.

"Çok fazla şey öğrenmek istiyorsunuz," dedi.

"Ah, öyle sanırım," diye güldü kadın muzafferane bir edayla. "Şuna bak sen, kızarıverdi."

Bayan Wilkinson'ın onun masum taklidi yapan bir utanmaz olduğunu düşünmesi hoşuna gitti ve kendisinin gizleyecek pek çok romantik şeyi olduğuna onu inandırmak için konuyu değiştirdi. Böyle şeyleri olmadığı için kendine kızdı. Hiç fırsat çıkmamıştı.

Bayan Wilkinson, kendi talihinden hoşnutsuzdu. Kendi geçimini sağlamak zorunda olduğu için üzülüyordu ve Philip'e, servetini ona bırakmasını beklediği ama daha sonra

aşçısıyla evlenip vasiyetini değiştiren, annesinin bir amcasının uzun hikâyesini anlattı. Evindeki lükse değindi ve Lincolnshire'daki binecek atların ve sürecek arabaların olduğu hayatını şimdiki durumunun vasat bağımlılığıyla karşılaştırdı. Daha sonra bundan Louisa Yenge'ye söz ettiğinde ve kadın ona, Wilkinson'ları tanıdığında ailenin bir midilliyle iki tekerlekli bir arabadan başka pek bir şeyinin olmadığını söyleyince Philip'in biraz kafası karıştı; Louisa Yenge o zengin amcayı duymuştu ama adam evliydi ve Emily doğmadan önce çocukları olmuştu, onun mirasına konma konusunda pek bir ümidi olamasa gerekti. Bayan Wilkinson'ın artık, şimdi bu durumda olduğu Berlin hakkında söyleyecek pek az iyi şeyi vardı. Alman hayatının kabalığından şikâyet edip acı acı onu, pek çok yıl geçirdiği Paris'in harikuladeliğiyle karşılaştırdı. Kaç yıl olduğunu söylemedi. Varlıklı bir Yahudi kadınla evlenmiş sosyetik bir portre ressamının ailesinde mürebbiyelik yapmıştı ve onların evinde pek çok seçkin kişiyle tanışmıştı. Onların isimlerini söyleyerek Philip'in gözlerini kamaştırdı. Comédie Française'den aktörler sık sık o eve gelmişti ve Coquelin yemekte onun hemen yanında oturup bu kadar mükemmel Fransızca konuşan bir yabancıyla daha önce hiç tanışmadığını söylemişti. Alphonse Daudet de gelmiş ve ona *Sappho*'nun bir nüshasını vermişti: Kitabın içine onun adını yazmaya söz vermişti ama Bayan Wilkinson bunu ona hatırlatmayı unutmuştu. Yine de bu kitap onun için çok kıymetliydi ve bunu Philip'e ödünç verecekti. O eve gelenler arasında Maupassant da vardı. Hararetli bir kahkaha atan Bayan Wilkinson, Philip'e manidar manidar baktı. Olağanüstü yazarlığından başka, o ne erkekti ama! Hayward, Maupassant'dan bahsetmişti, Philip onun bu ününü biliyordu.

"Sizinle sevişti mi?" diye sordu.

Bu kelimeler tuhaf biçimde boğazına takıldı sanki ama yine de sordu. Artık Bayan Wilkinson'ı çok seviyor, onunla

sohbetten büyük heyecan duyuyordu ama herhangi birinin onunla sevişmiş olabileceğini hayal edemiyordu.

"Nasıl bir soru bu!" diye bağırdı kadın. "Zavallı adam, tanıştığı her kadınla sevişti. Bu kendini alamadığı bir alışkanlıktı onun için."

Biraz iç çekti, geçmişi hassasiyetle hatırlıyor gibiydi.

"Çekici bir adamdı," dedi ağzının içinde.

Philip'in yaşadığından daha büyük bir deneyimin söz konusu olduğu, bu rastlaşmanın ihtimallerini açık eden kelimelerden tahmin edilebilir: *En famille* öğle yemeğine davet edilmiş önemli bir yazar, eğitim verdiği iki uzun boylu kızla birlikte ağırbaşlı bir edayla içeri giren mürebbiye; tanıştırılma:

"*Notre Miss Anglaise.*"

"*Mademoiselle.*"

Büyük yazar ev sahibi ve sahibesiyle konuşurken, öğle yemeği sırasında sessizce oturan *Miss Anglaise.*

Ama Philip için kadının sözleri çok daha romantik fanteziler çağrıştırıyordu.

"Hadi bana onu anlatın," dedi heyecanla.

"Anlatacak bir şey yok," dedi Bayan Wilkinson dürüstçe, ama bunu öyle bir tavırla söylemişti ki sanki heyecan dolu gerçekler üç cilde ancak sığabilirdi. "Bu kadar meraklı olmamalısın."

Paris'i anlatmaya başladı. Bulvarlara ve Bois de Boulogne Parkı'na bayılmıştı. Her sokakta zarafet vardı ve Champs-Élysées'in ağaçları başka yerdekilere benzemiyordu. Şimdi anayolda bir çit merdivenine oturmuşlardı ve Bayan Wilkinson, önlerinde uzanan yüksek karaağaçlara küçümseyerek bakıyordu. Ah o tiyatrolar: Oyunlar muhteşem, oyunculuklar eşsizdi. Ders verdiği kızların annesi Madam Foyot kıyafet denerken sık sık onunla birlikte giderdi.

"Ah, yoksul olmak ne büyük ıstırap!" diye bağırdı. "Tüm bu güzel şeyler, sadece Paris'tekiler nasıl giyinilmesi gerektiğini biliyor ve insanın bunları alacak gücünün olmaması! Zavallı Madam Foyot, hiçbir endamı yoktu. Bazen terzi kulağıma şöyle fısıldayıverirdi: 'Ah, Matmazel, keşke onda sizin endamınız olsa.' "

Philip o an Bayan Wilkinson'ın gürbüz bir vücudu olduğunu ve bundan gurur duyduğunu fark etti.

"İngiltere'deki erkekler çok aptal. Sadece yüze dikkat ediyorlar. Bir âşıklar milleti olan Fransızlar ise endamın çok daha önemli olduğunu biliyorlar."

Philip daha önce hiç böyle şeyler düşünmemişti ama şimdi Bayan Wilkinson'ın bileklerinin kalın ve kaba olduğunu görebiliyordu. Bakışlarını hemen çekti.

"Fransa'ya gitmelisin. Neden bir yıllığına Paris'e gitmiyorsun? Fransızca öğrenirsin, hem seni *déniaiser** eder."

"O da ne demek?" diye sordu Philip.

Kadın muzipçe güldü.

"Sözlüğe bak. İngilizler kadınlara nasıl davranılması gerektiğini bilmiyor. Fazla mahcuplar. Mahcubiyet bir erkekte gülünç durur. Sevişmeyi bilmiyorlar. Aptalca görünmeden, bir kadına çekici olduğunu bile söyleyemiyorlar."

Philip kendini gülünç hissetti. Belli ki Bayan Wilkinson ondan çok daha farklı davranmasını bekliyordu; kibar ve nükteli şeyler söylemek onun da hoşuna gidebilirdi, ama böyle sözler aklına hiç gelmiyordu; aklına geldiği zaman da bunları söyleyerek kendini aptal durumuna düşürmekten çok korkuyordu.

"Ah, Paris'i çok sevdim," diyerek iç çekti Bayan Wilkinson. "Ama Berlin'e gitmem gerekiyordu. Kızlar evlenene dek Foyot'larla kaldım, sonra da yapacak hiçbir şey bulamadım ve Berlin'de bu iş fırsatını yakaladım. Madam Foyot'nun akrabalarıydılar, ben de kabul ettim. Rue Bréda'da, *cinquième*'de**

* Saflığını gidermek, gözünü açmak. (ç.n.)

** Rue Bréda burada belirtildiği gibi beşinci değil, dokuzuncu bölgede. (ç.n.)

küçücük bir dairem vardı: Kesinlikle saygın bir yer değildi. Rue Bréda'yı bilirsin – *ces dames*[*], anlarsın ya."

Philip, onun neyi kastettiğini hiç anlamadan ama belli belirsiz şüphelenerek ve kadının onun fazla cahil olduğunu sanmasından endişe duyarak, başını salladı.

"Ama umurumda değildi. *Je suis libre, n'est-ce-pas*[**]*?*" Fransızca konuşmaya pek hevesliydi ve gerçekten de çok iyi konuşuyordu. "Bir defasında orada tuhaf bir macera yaşadım."

Biraz duraksadı, Philip de anlatması için ısrar etti.

"Sen bana Heidelberg'deki maceralarını anlatmadın," dedi kadın.

"Maceradan sayılmazlardı," diye çabucak cevapladı.

"Bayan Carey birlikte ne tür şeyler konuştuğumuzu duysa ne der bilmiyorum."

"Ona söyleyeceğimi düşünüyor olamazsınız."

"Söz verir misin?"

Philip söz verdikten sonra Bayan Wilkinson üst katında oturan sanat öğrencisinden bahsetti – ama kendi kendini durdurdu.

"Neden sanat eğitimi almaya gitmiyorsun oraya? Çok güzel resim yapıyorsun."

"O kadar iyi değil."

"Bırak da buna başkaları karar versin. *Je m'y connais*[***], senden büyük bir ressam olacağına inanıyorum."

"Birdenbire Paris'e gidip sanat okumak istediğimi söylesem William Amcamın suratının alacağı şekli hayal edebiliyor musunuz?"

"Sen kendi kendinin efendisisin, değil mi?"

"Beni atlatmaya çalışıyorsunuz. Lütfen hikâyeyi anlatın."

---

* O hanımlar. (ç.n.)

** Özgürüm, değil mi? (ç.n.)

*** Biliyorum. (ç.n.)

Bayan Wilkinson, küçük bir kahkaha attıktan sonra anlatmaya devam etti. Sanat öğrencisi merdivenlerde birkaç kez yanından geçmiş, ama ona pek dikkat etmemişti. Onun güzel gözleri olduğunu, şapkasını büyük nezaketle çıkardığını görmüştü. Bir gün kapısının altından atılmış bir mektup bulmuştu. Mektup öğrencidendi. Aylardır ona büyük hayranlık beslediğini, merdivenlerde yanından geçmeyi beklediğini yazmıştı. Ah, büyüleyici bir mektuptu! Elbette cevaplamamıştı ama hangi kadın koltuklarının kabarmasına mâni olabilirdi? Ertesi gün bir mektup daha gelmişti! Harika, tutkulu ve dokunaklıydı. Bir dahaki sefere onunla merdivenlerde rastlaştığında ne yöne bakacağını bilememişti. Artık her gün mektup geliyor, öğrenci onunla görüşmek için yalvarıyordu. Akşam geleceğini yazmıştı, *vers neuf heures*[*] ve o ne yapması gerektiğini bilememişti. Elbette böyle bir şey olamazdı, zili çalıp durabilirdi ama o asla kapıyı açmayacaktı; sinirleri gergin halde zilin çalmasını beklerken, öğrenci birdenbire karşısına dikilmişti. İçeri girdikten sonra kapıyı kapatmayı unutmuştu.

"C'était une fatalité."[**]

"Peki, sonra ne oldu?" diye sordu Philip.

"Bu hikâyenin sonu," diye cevapladı kadın, çın çın bir kahkahayla.

Philip bir an sessiz kaldı. Kalbi hızla çarpıyordu, tuhaf duygular yüreğinde birbiri ardına koşturup duruyor gibiydi. Karanlık merdiveni, tesadüfi karşılaşmaları gözünde canlandırdı ve mektuplardaki cesarete hayran kaldı –ah, o bunu yapmaya asla cesaret edemezdi– sonra daireye o sessiz sedasız, neredeyse gizemli giriş... Bu ona romantizmin gerçek ruhu gibi göründü.

"O nasıl biriydi?"

"Ah, yakışıklıydı. *Charmant garçon.*"

---

* Saat dokuza doğru. (ç.n.)

** Bu yazgıydı. (ç.n.)

"Onunla hâlâ görüşüyor musunuz?"

Philip bunu sorarken biraz sinirlendiğini hissetti.

"Bana çok iğrenç davrandı. Erkekler hep aynı. Hepiniz kalpsizsiniz."

"Bunu bilemem," dedi Philip, hafiften utanarak.

"Hadi eve gidelim," dedi Bayan Wilkinson.

33

Philip, Bayan Wilkinson'ın hikâyesini aklından çıkaramıyordu. Kısa kesmiş olsa da kastettiği şey gayet açıktı ve Philip biraz sarsılmıştı. Bu tür şeyler evli kadınlar için son derece olağandı, aslında bunun Fransa'da kural olduğunu bilmeye yetecek kadar Fransızca roman okumuştu, ama Bayan Wilkinson İngilizdi ve evli değildi; babası bir papazdı. Ardından sanat öğrencisinin muhtemelen onun ne ilk ne de son sevgilisi olduğu geldi aklına ve nefesi kesildi: Bayan Wilkinson'a hiç bu gözle bakmamıştı; birinin onunla sevişebileceği fikri inanılmaz geliyordu. Saflığından, kitaplarda okudukları gibi kadının hikâyesinden de neredeyse hiç şüphelenmedi ve böyle harika şeyler onun başına hiç gelmediği için öfkelendi. Bayan Wilkinson ona Heidelberg'deki maceralarını anlatması için ısrar edecek olsa söyleyecek hiçbir şey bulamamak utanç vericiydi. Biraz uydurabilme yeteneğinin olduğu doğruydu ama iyice ahlaksızlığa battığına onu ikna edip edemeyeceğinden emin değildi; kadınların sezgileri güçlüydü, bunu okumuştu ve Bayan Wilkinson onun palavra sıktığını rahatça anlayabilirdi. Kadının ona kıs kıs güldüğü düşüncesi kıpkırmızı kesilmesine yol açtı.

Bayan Wilkinson piyano çalıp hayli yorgun bir sesle şarkı söylüyordu; ama şarkıları –Massenet, Benjamin Godard ve Augusta Holmès– Philip için yeniydi; üstelik birlikte piyano başında pek çok saat geçirmişlerdi. Bir gün Bayan Wilkinson onun sesini merak edip denemesi için ısrar

etti. Ona hoş bir bariton sesinin olduğunu söyledi ve ders vermeyi teklif etti. Philip başta her zamanki çekingenliğiyle bunu reddetti ama kadın ısrarcıydı, böylece her sabah kahvaltıdan sonra uygun bir zamanda ona bir saat ders verdi. Doğal bir öğretmenlik becerisi vardı, belli ki harika bir mürebbiyeydi. Bir yöntemi ve kesinliği vardı. Her ne kadar Fransızca aksanı onun ayrılmaz bir parçası olarak kalsa da bir şey öğretmeye başladığında, tavırlarındaki tüm o yumuşaklık kaybolup gidiyordu. Hiçbir saçmalığa müsamaha göstermiyordu. Sesi azıcık buyurganlaşıyor, dikkatsizliği içgüdüsel olarak bastırıp intizamsızlığı düzeltiyordu. Ne yaptığını çok iyi biliyordu ve Philip'e kuralları öğretip alıştırmalar yaptırdı.

Ders bitince hiç zorlanmadan baştan çıkaran gülümsemesini takınıyor, sesi tekrar yumuşak ve tatlı bir ton kazanıyor, ama Philip öğrencilik halinden, onun eğitmen kimliğinden rahatça sıyrılabildiği kadar kolay çıkamıyordu; bu durum, kadının öykülerinin onun içinde uyandırdıklarıyla çatışıyordu. Ona daha zor bakabiliyordu. Bayan Wilkinson'ı akşamları, sabahları olduğundan daha fazla seviyordu. Sabahları yüzü daha çizgi çizgi, ensesinin derisi birazcık daha pürüzlüydü. Keşke onu örtse diye düşünüyordu ama o sıralar hava çok sıcaktı ve kadın dekolte bluzlar giyiyordu. Beyaz rengi çok seviyordu; sabahları ona beyaz yakışmıyordu. Geceleri genelde çok çekici görünüyor, neredeyse bir tuvalete benzeyen bir elbise giyiyor ve boynuna lal taşından bir gerdanlık takıyordu; göğsünü ve dirseklerini saran dantel ona hoş bir yumuşaklık katıyordu, sürdüğü koku da (Blackstable'da kimse *eau-de-Cologne*'dan başka bir şey kullanmazdı ki bunu da ya pazar günleri ya da baş ağrısından mustarip olduklarında sürerlerdi) dikkat çekici ve egzotikti. Böyle zamanlarda gerçekten çok genç görünüyordu.

Philip onun yaşına çok kafa patlatmıştı. Yirmi ile on yediyi toplamış, bunları tatmin edici bir toplama ulaştıramamıştı. Louisa Yenge'ye birkaç kez neden Bayan Wilkinson'ın otuz yedi yaşında olduğunu düşündüğünü sormuştu: Otuzdan fazla göstermiyordu ve herkes yabancıların İngiliz kadınlardan daha hızlı yaşlandığını bilirdi; Bayan Wilkinson, neredeyse bir yabancı sayılabilecek kadar uzun süre yurtdışında yaşamıştı. Şahsen onun yirmi altıdan fazla olduğunu düşünmüyordu.

"Bundan daha büyük," dedi Louisa Yenge.

Philip, Carey'lerin ifadelerinin doğruluğuna inanmıyordu. Hepsinin farklı biçimde hatırladığı tek şey, Bayan Wilkinson'ı Lincolnshire'da son gördüklerinde saçını toplamadığıydı. Eh, o zaman pekâlâ on iki yaşında olabilirdi: Bu çok uzun zaman önceydi ve Papaz daima güvenilmez biriydi. Bunun yirmi yıl önce olduğunu söylediler ama insanlar yuvarlak rakamlar kullanırdı ve bu pekâlâ on sekiz, hatta on yedi yıl önce olabilirdi. On yedi ile on iki sadece yirmi dokuz ederdi ve dur bakalım, buna o kadar da yaşlı denemezdi, değil mi? Antonius onun için dünyayı elinin tersiyle ittiğinde, Kleopatra kırk yedi yaşındaydı.

Güzel bir yazdı. Günler sıcak ve bulutsuz geçiyordu; ama deniz yakın olduğundan sıcaklık katlanılamaz değildi; havada hoş bir zindelik vardı, bu yüzden ağustos güneşi insanı kavurup bunaltmıyordu. Bahçede bir çeşmenin aktığı bir süs havuzu vardı; içinde nilüferler açmıştı, yüzeyinde japonbalıkları güneşleniyordu. Philip ile Bayan Wilkinson akşam yemeğinden sonra oraya kilimler ve yastıklar götürür, yüksek bir gül çalısının gölgesinde çimenliğe uzanırlardı. Bütün öğleden sonra konuşup okurlardı. Papaz'ın evin içinde içilmesine izin vermediği sigaralarını orada tüttürürlerdi; Papaz sigara içmenin iğrenç bir alışkanlık olduğunu düşünür ve insanın bir alışkanlığın kölesi olmasının utanç verici bir durum olduğunu sık sık söyler-

di. Kendisinin akşamüstü çayının kölesi olduğunu unutmuştu.

Bir gün Bayan Wilkinson, Philip'e *La Vie de Bohème*'i* verdi. Papaz'ın çalışma odasındaki kitapları karıştırırken bunu tesadüfen bulmuştu. Bay Carey'nin istediği bir şeyle birlikte bir yığının içinde satın alınmıştı ve on yıl boyunca orada keşfedilmeden kalmıştı.

Philip, Murger'in etkileyici, kötü yazılmış, tuhaf başyapıtını okumaya başlar başlamaz büyüsüne kapıldı. Ruhu, o güler yüzlü açlığın, pitoresk sefaletin, o çok romantik menfur aşkın, son derece dokunaklı sıradanlığın resmi karşısında neşeyle dans etti. Rodolphe ile Mimi, Musette ile Schaunard! Latin Mahallesi'nin gri sokaklarında dolaşıyor, kâh başlarını sokacak bir tavan arası bulup, kâh başka birine yerleşiyorlar, tuhaf Louis Philippe kostümleri içinde, gözyaşları ve gülümseyişleriyle, gamsız ve pervasız. Kim dayanabilir onlara? Ancak kitaba daha sağlıklı bir değerlendirmeyle tekrar döndüğünüzde zevklerinin ne iğrenç, zihinlerinin ne kaba olduğunu görebilirsiniz; o parlak olaylar dizisinde sanatçı ve insan olarak onların halis değersizliğini anlayabilirsiniz. Philip ise mest olmuştu.

"Londra yerine Paris'e gitmeyi istemez misin?" diye sordu Bayan Wilkinson, onun hevesi karşısında gülümseyerek.

"İstesem de artık çok geç," diye cevapladı.

Almanya'dan döndükten sonraki iki hafta boyunca, onunla amcası arasında geleceği hakkında pek çok konuşma geçmişti. Oxford'a gitmeyi katiyetle reddetmişti ve artık burs alabilme şansı kalmadığına göre, Bay Carey bile bunu karşılayamayacağını kabul etmişti. Tüm serveti sadece iki bin sterlindi, her ne kadar yüzde beşi ipoteğe yatırılmış olsa

---

* *Bohem Hayat*. Fransız yazar ve şair Henri Murger'in (1822-1861) 1851'de yayımlanan romanı. Her ne kadar roman olarak adlandırılsa da standart roman biçiminde değildir. Daha çok, birbiriyle gevşek bağları bulunan ve hepsi de 1840'larda Paris'in Latin Mahallesi'nde geçen hikâyelerden oluşur. (ç.n.)

da bu faizle yaşayabilmesi mümkün değildi. Para artık biraz azalmıştı. Kendi hayatını kazanabilmesi için gereken hiçbir yere varamayacağı Oxford'daki üç yıl için, bir üniversitede geçinebileceği en düşük rakam olan yılda iki yüzü harcaması saçma olurdu. Doğrudan Londra'ya gitmek için sabırsızlanıyordu. Bayan Carey, bir centilmen için sadece dört mesleğin olduğunu düşünüyordu: Ordu, Donanma, Hukuk ve Kilise. Tıbbı da eklemişti çünkü kayınbiraderi bu mesleği yapmıştı, ama gençliğinde kimsenin bir doktoru centilmenden saymadığını da unutmamıştı. İlk iki meslek söz konusu olamazdı ve Philip, papaz olmama inadından dönmüyordu. Geriye sadece hukuk kalıyordu. Bölge doktoru, artık pek çok centilmenin mühendisliğe yöneldiğini söyledi ama Bayan Carey bu fikri anında reddetti.

"Philip'in ticarete atıldığı düşüncesi hoşuma gitmiyor," dedi.

"Hayır, mutlaka bir mesleği olmalı," diye cevapladı Papaz.

"Neden onu da babası gibi doktor yapmıyoruz?"

"Eminim, nefret ederim," dedi Philip.

Bayan Carey üzgün değildi. Oxford'a gitmeyeceğine göre Baro olanaksız görünüyordu, çünkü Carey'ler bu meslekte başarılı olması için yine de bir diplomaya ihtiyacı olduğunu düşünüyorlardı; nihayet bir avukatın yanında sözleşmeli hukuk danışmanı olabileceğini duydular. Merhum Henry Carey'nin mirasını Blackstable Papazı'yla birlikte idare eden, ailenin avukatı Albert Nixon'a mektup yazıp Philip'i alıp alamayacağını sordular. Bir iki gün sonra boş kadrosunun olmadığı ve bütün plana son derece karşı olduğu cevabı geldi; bu meslekte fazlasıyla insan çalışıyordu ve sermayesi ya da bağlantıları olmayan birinin büro şefi olmaktan başka pek şansı yoktu; bununla birlikte, Philip'e yetkili serbest muhasebeci olmasını önerdi. Ne Papaz'ın ne de karısının bunun ne olduğu konusunda bir

fikri vardı ve Philip de yetkili serbest muhasebeci olan birini hiç duymamıştı; ama avukat gönderdiği bir başka mektupta modern işletmelerin gelişmekte olduğunu ve gittikçe artan sayıda şirketin, defterlerini inceleyip müşterilerinin mali kayıtlarını eski yöntemlerin yetersiz kaldığı biçimde bir düzene koyacak, muhasebeciler tarafından kurulan pek çok şirketin oluşmasına yol açtığını açıkladı. Bir Kraliyet İmtiyaznamesi birkaç yıl önce alınmıştı ve bu meslek her yıl daha saygın, kazançlı ve önemli hale geliyordu. Albert Nixon'ın çalıştığı yetkili serbest muhasebecilerin stajyer öğrenci için boş bir kadroları vardı, Philip'i üç yüz sterlinlik bir ücretle işe alabilirlerdi. Bunun yarısı, stajın süreceği beş yıl boyunca maaş olarak geri verilecekti. Bu olasılık pek heyecan verici görünmüyordu ama Philip bir şeye karar vermesi gerektiğini hissediyordu ve Londra'da yaşama düşüncesi, hissettiği azıcık tereddüde ağır basıyordu. Blackstable Papazı Bay Nixon'a mektup yazarak, bu mesleğin bir centilmene uygun olup olmadığını sordu; Bay Nixon da İmtiyazname'den bu yana özel okullara ya da bir üniversiteye gitmiş erkeklerin bu işe girdiğini bildiren bir cevap gönderdi; dahası şayet Philip işi sevmeyecek ve bir yıl sonra ayrılmak isteyecek olursa, Herbert Carter –muhasebecinin adı buydu– staj için ödediği paranın yarısını iade edecekti. Bu mesleğe karar verildi ve Philip'in eylülün on beşinde çalışmaya başlaması ayarlandı.

"Önümde koca bir ay var," dedi Philip.

"Ardından sen özgürlüğe ben esarete gideceğiz," diye karşılık verdi Bayan Wilkinson.

Bayan Wilkinson'ın altı hafta tatili vardı ve Philip'ten bir iki gün önce Blackstable'dan ayrılacaktı.

"Bir daha karşılaşır mıyız acaba?" dedi kadın.

"Bilmem, neden olmasın?"

"Ah, şöyle klişe konuşmasan. Daha önce böyle duygusuz birini görmedim."

Philip kızardı. Bayan Wilkinson'ın onun muhallebi çocuğu olduğunu düşünmesinden çekiniyordu: Ne de olsa genç bir kadındı, ara sıra gayet güzel oluyordu ve Philip yirmi yaşına yaklaşıyordu; sanat ve edebiyattan başka bir şeyden konuşmamaları saçmaydı. Onunla sevişebilmeliydi. Aşktan epey söz etmişlerdi. Rue Bréda'daki sanat öğrencisi olmuştu, sonra Paris'te uzun süre ailesiyle birlikte kaldığı şu ressam vardı: Onun için modellik yapmasını istemiş ve tekrar onun için modellik yapmamak için bahaneler uydurmak zorunda kalmasına yol açacak kadar şiddetli sevişmişti onunla. Bayan Wilkinson'ın bu türden ilgilere alışkın olduğu belliydi. Büyük hasır şapkasıyla şimdi çok hoş görünüyordu: O öğleden sonra hava çok sıcaktı, şimdiye kadarki en sıcak gündü ve ter damlacıkları üstdudağında bir çizgi oluşturmuştu. Fräulein Cäcilie ile Herr Sung'u hatırladı. Cäcilie'ye asla şehvetli hisler duymamıştı, fazlasıyla sıradan bir tipti; ama şimdi geriye bakınca, bu ilişki çok romantik göründü. Onun da eline romantizm fırsatı geçmişti. Bayan Wilkinson Fransız sayılırdı ve bu da olası bir maceraya renk katıyordu. Bunu geceleri yatağında veya kendi başına bahçede oturmuş kitap okurken düşündüğünde, içini ürperti kaplıyordu; ama Bayan Wilkinson'ı görünce pek bir heyecanı kalmıyordu.

Her halükârda, kadının ona anlattıklarından sonra Philip onunla sevişecek olsa buna şaşırmaması gerekirdi. Hiç işaret vermemesinin onun tuhaflığından olduğunu düşündüğünü sanıyordu: Belki sadece Philip'in hayal gücüydü ama son birkaç günde bir iki kez kadının gözlerinde bir küçümseme emaresi gördüğünü sandı.

"Keşke ne düşündüğünü bilebilsem," dedi Bayan Wilkinson, gülümseyerek ona bakıp.

"Size söylemeyeceğim," diye cevapladı.

Orada o an onu öpmeyi düşünüyordu. Kadının ondan bunu yapmasını bekleyip beklemediğini merak etti; ama herhangi bir ön hazırlık yapmadan bunu nasıl becereceği-

ni de bilemiyordu. Kadın onun sadece deli olduğunu düşünürdü veya tokat atabilirdi; belki de gidip amcasına şikâyet ederdi. Herr Sung'un Fräulein Cäcilie ile ilişkisinin nasıl başladığını merak etti. Amcasına söyleyecek olursa kıyamet kopardı: Amcasını tanıyordu, o da gidip doktora ve Josiah Graves'e anlatırdı; Philip de tam bir aptal gibi görünürdü. Louisa Yenge, Bayan Wilkinson'ın en az otuz yedi yaşında olduğunu söyleyip duruyordu; nasıl bir alaya maruz kalabileceği düşüncesi tüylerini diken diken ediyordu; kadının annesi yaşında olduğunu söylerlerdi.

"Keşke ne düşündüğünü sana söyletebilsem," deyip gülümsedi Bayan Wilkinson.

"Sizi düşünüyordum," diye cevapladı cesurca.

Her durumda, böyle diyerek bir suç işlemiş olmuyordu.

"Ne düşünüyordun?"

"Ah, işte şimdi çok şey bilmek istiyorsunuz."

"Seni yaramaz çocuk," dedi Bayan Wilkinson.

İşte yine yapmıştı! Ne zaman cesaretini toplayacak olsa, ona mürebbiyeliğini hatırlatacak bir şey söylüyordu. Onu memnun etmek için, şarkılarını çalışmadığı bir zamanda ona şakacıktan yaramaz çocuk demişti. Bu kez surat astı.

"Keşke bana çocukmuşum gibi davranmasanız."

"Kızdın mı?"

"Çok."

"Öyle yapmak istemedim."

Bayan Wilkinson elini uzattı, o da tuttu. Son zamanlarda birkaç kez, geceleri el sıkıştıklarında kadının hafifçe elini sıktığı hissine kapılmıştı ama bu kez buna şüphe yoktu.

Şimdi ne söylemesi gerektiğini bilemedi. Sonunda macera şansı doğmuştu ve bunu değerlendirmemesi aptallık olurdu; ama birazcık sıradandı, daha büyüleyici olmasını beklerdi. Pek çok aşk tarifi okumuştu ve romancıların anlattığı bu duygu patlamalarından hiçbirini içinde hissetmiyordu; dalga dalga yayılan tutkuyla ayaklarının yerden kesildiğini his-

setmiyordu; Bayan Wilkinson da ideal değildi: Sık sık kendi kendine güzel bir kızın büyük menekşe gözlerini ve mermer gibi pürüzsüz tenini, yüzünü onun dalgalı, gür, kumral saçlarına gömdüğünü hayal ederdi. Yüzünü Bayan Wilkinson'ın saçına gömdüğünü hayal edemiyordu, biraz yapışkan olması hep kafasına takılmıştı. Yine de gizli bir aşk macerası çok hoş olabilirdi ve zaferinin getireceği haklı gurur içini ürpertiyordu. Kadını baştan çıkarmayı borçluydu kendine. Bayan Wilkinson'ı öpmeyi kafasına koydu; ama o anda değil de akşamleyin, karanlıkta daha kolay olurdu, onu öptükten sonra da gerisi gelirdi. Kadını o akşam öpecekti. Bunu yapmaya yemin etti.

Planını uyguladı. Akşam yemeğinden sonra, bahçede yürüyüşe çıkmayı teklif etti. Bayan Wilkinson kabul etti, yan yana gezinmeye başladılar. Philip çok gergindi. Neden olduğunu bilmiyordu ama sohbet doğru yönde ilerlemiyordu; yapılacak ilk şeyin kolunu onun beline dolamak olduğuna karar verdi; ama o önümüzdeki hafta düzenlenecek yelkenli yarışlarından söz ederken birdenbire kolunu beline dolayamazdı. Ustalıkla kadını bahçenin en karanlık kısımlarına yönlendirdi, ama oraya vardıklarında cesareti onu yarı yolda bıraktı. Bir banka oturdular, nihayet gereken fırsatı yakaladığına emindi ama Bayan Wilkinson burada kulağakaçanlar olduğunu söyleyip yürümekte ısrar etti. Bir kez daha bahçenin çevresini dolaştılar, Philip o banka tekrar varmadan önce her riski göze alıp harekete geçmeye kendi kendine söz verdi; ama evin önünden geçerken Bayan Carey'nin kapıda durduğunu gördüler.

"Siz gençler içeri girseniz iyi olmaz mı? Eminim gece havası size yaramayacak."

"Belki de içeri girsek iyi ederiz," dedi Philip. "Üşütmenizi istemem."

Rahatlayarak iç çekip söylemişti bu sözleri. O gece daha fazla bir girişimde bulunamazdı. Ama daha sonra, odasında

yalnızken, kendi kendine çok kızdı. Tam bir aptaldı. Bayan Wilkinson'ın kendisini öpmesini beklediğinden emindi, yoksa bahçeye çıkmazdı. Hep sadece Fransız erkeklerinin kadınlara nasıl davranılması gerektiğini bildiğini söylüyordu. Philip Fransız romanları okumuştu. Bir Fransız erkeği olsaydı onu kollarına alıp tutkuyla ona hayran olduğunu söylerdi; dudaklarını onun *nuque*'üne bastırırdı. Fransız erkeklerinin hanımları neden hep *nuque*'ten öptüğünü bilmiyordu. Şahsen boynunda neyin bu kadar çekici olduğunu anlayamıyordu. Elbette bu tür şeyler yapmak Fransız erkekleri için çok daha kolaydı; lisan çok yardımcıydı; Philip, İngilizce tutkulu bir şeyler söylemenin kulağa biraz saçma geldiği duygusundan kurtulamıyordu. Bayan Wilkinson'ın meziyetlerinin kuşatmasına hiç kapılmamış olmayı diliyordu; ilk iki hafta çok keyifliydi, şimdiyse acınacak haldeydi; ama vazgeçmemeye kararlıydı, vazgeçecek olursa kendine saygısını kaybedeceğini biliyordu ve sonraki gece onu muhakkak öpeceği konusunda geri dönülmez biçimde kararını verdi.

Ertesi gün uyandığında yağmur yağdığını gördü, ilk düşüncesi o akşam bahçeye çıkamayacakları oldu. Kahvaltıda keyfi yerindeydi. Bayan Wilkinson, başının ağrıdığını ve yataktan çıkmayacağını bildirmek üzere Mary'yi göndermişti. Çay vaktine dek aşağı inmedi, ortaya çıktığında ise sabahlığı üstündeydi ve yüzü solgundu; akşam yemeğine dek hayli toparlanmıştı ve yemek çok neşeli geçti. Duadan sonra doğruca yatağına gideceğini söyleyip Bayan Carey'yi öptü. Ardından Philip'e döndü.

"Ah, Tanrım!" diye bağırdı. "Az kalsın seni de öpecektim."

"Neden öpmüyorsunuz?" dedi Philip.

Kadın gülüp elini uzattı. Bariz biçimde onun elini sıktı.

Sonraki gün gökte tek bir bulut yoktu, bahçe de yağmurdan sonra çok hoş ve taptazeydi. Philip yüzmek için plaja indi, eve dönünce de kallavi bir yemek yedi. Öğleden sonra

papaz evinde bir tenis partisi vardı ve Bayan Wilkinson en iyi elbisesini giymişti. Nasıl giyinmesi gerektiğini kesinlikle biliyordu ve Philip onun, papaz yardımcısının karısıyla, doktorun evli kızının yanında nasıl şık göründüğünü düşünmeden edemedi. Kemerinde iki gül vardı. Çimenliğin kenarında bir bahçe sandalyesine oturmuş, kırmızı bir güneş şemsiyesi tutuyordu ve yüzüne vuran ışık ona çok yakışıyordu. Philip tenis severdi. İyi servis atardı ve sakarca koşarken fileye yakın oynardı: Yumru ayağına rağmen hızlıydı ve topu ıskalamasını sağlamak güçtü. Bütün setlerini kazandığı için halinden memnundu. Çay vakti Bayan Wilkinson'ın ayaklarının dibine uzandı, terlemiş ve nefes nefeseydi.

"Flanel sana yakışıyor," dedi kadın. "Bu akşamüstü çok hoş görünüyorsun."

Philip mutluluktan kızardı.

"İltifatınıza dürüstlükle mukabele edebilirim. Tek kelimeyle büyüleyici görünüyorsunuz."

Bayan Wilkinson gülümseyip koyu renk gözleriyle ona uzun uzun baktı.

Akşam yemeğinden sonra Philip onunla dışarı çıkmakta ısrar etti.

"Bir gün için yeterince idman yapmadın mı?"

"Bu gece bahçe çok güzel. Gökyüzü yıldız dolu."

Keyfi çok yerindeydi.

"Bayan Carey'nin beni senin yüzünden azarladığını biliyor musun?" dedi Bayan Wilkinson, sebze bahçesinden geçerlerken. "Seninle flört etmemem gerektiğini söylüyor."

"Benimle flört mü ediyorsunuz? Fark etmedim."

"Sadece takılıyordu."

"Dün gece beni öpmeyi reddetmeniz kabalıktı."

"Sana bunu söylediğimde amcanın bana bakışını görseydin keşke!"

"Size mâni olan tek şey bu muydu?"

"İnsanları görgü şahidi olmadan öpmeyi tercih ederim."

"Şimdi hiç şahit yok."

Philip kolunu onun beline dolayıp dudaklarından öptü. Kadın sadece azıcık güldü, hiçbir geri çekilme girişiminde bulunmadı. Çok doğal gelmişti. Philip kendisiyle büyük gurur duydu. Yapacağını söylemişti ve yapmıştı. Dünyanın en kolay şeyiydi. Keşke daha önce yapmış olsaydı. Tekrar öptü.

"Ah, yapmamalısın."

"Neden?"

"Çünkü hoşuma gitti," diyerek güldü kadın.

34

Ertesi gün yemekten sonra kilimleriyle yastıklarını çeşme başına götürdüler, kitaplarını da; ama okumadılar. Bayan Wilkinson rahatça oturup kırmızı güneşliğini açtı. Philip artık hiç utangaç değildi ama başta kadın onu öpmesine izin vermedi.

"Dün gece yaptığım çok yanlıştı," dedi. "Uyku tutmadı, çok yanlış bir şey yaptığımı hissettim."

"Ne saçma!" diye bağırdı Philip. "Eminim horul horul uyumuşsunuzdur."

"Amcan bilse ne der sence?"

"Bilmesi için bir neden yok."

Philip ona doğru uzandı, kalbi küt küt atmaya başlamıştı.

"Neden beni öpmek istedin?"

Philip bir cevap vermesi gerektiğini biliyordu: "Çünkü seni seviyorum." Ama bunu söylemeye dili varmadı.

Bunun yerine, "Sizce neden?" diye sordu.

Bayan Wilkinson gülümseyen gözlerle ona bakıp parmaklarının ucuyla yüzüne dokundu.

"Yüzün ne kadar pürüzsüz," diye mırıldandı.

"Tıraş olmayı o kadar çok istiyorum ki," dedi o da.

Romantik konuşmalar yapmanın ona ne kadar zor geldiğini fark etmek hayret vericiydi. Sessizliğin ona kelimelerden

daha kolay geldiğini gördü. Tanımlanamaz şeylere bakabilirdi. Bayan Wilkinson iç çekti.

"Benden biraz olsun hoşlanıyor musun?"

"Evet, hem de çok."

Onu tekrar öpmeyi denediğinde kadın direnmedi. Philip gerçekte olduğundan çok daha tutkulu görünmeye çalıştı ve bu rolü kendince büyük başarıyla oynadığını düşündü.

"Senden çok korkmaya başlıyorum," dedi Bayan Wilkinson.

"Akşam yemeğinden sonra dışarı çıkarsınız, değil mi?" diye yalvardı Philip.

"Uslu durmaya söz vermezsen çıkmam."

"Her şeye söz veririm."

Kısmen kendisinin çaktığı kıvılcımdan tutuşuyordu ve çay vakti haylazca bir neşe içindeydi. Bayan Wilkinson endişeyle ona baktı.

"Gözlerin öyle pırıl pırıl parlamasın," dedi ona daha sonra. "Louisa Yengen ne düşünür?"

"Ne düşündüğü umurumda değil."

Bayan Wilkinson küçük bir zevk kahkahası attı. Akşam yemeğini bitirir bitirmez Philip ona şöyle dedi:

"Sigara içerken bana arkadaşlık eder misiniz?"

"Neden Bayan Wilkinson'ı rahat bırakmıyorsun?" dedi Bayan Carey. "Unutma o senin kadar genç değil."

"Ah, dışarı çıkmayı ben de istiyorum Bayan Carey," dedi kadın, hayli manidar bir edayla.

"Öğle yemeğinden sonra bir kilometre yürü, akşam yemeğinden sonra bir saat dinlen demişler," dedi Papaz.

"Yengen çok hoş biri ama bazen sinirimi bozuyor," dedi Bayan Wilkinson, Philip yan kapıyı arkasından kapatır kapatmaz.

Philip yeni yaktığı sigarayı bir kenara atıp kollarını kadına doladı. Bayan Wilkinson onu itmeye çalıştı.

"Uslu duracağına söz verdin, Philip."

"Böyle bir sözü tutacağımı düşünmediniz, değil mi?"

"Evin bu kadar yakınında olmaz Philip," dedi. "Ya biri aniden dışarı çıkarsa?"

Philip onu, birinin gelme ihtimalinin pek olmadığı sebze bahçesine götürdü ve bu kez Bayan Wilkinson kulağakaçanları dert etmedi. Kadını tutkuyla öptü. Kafasını karıştıran şeylerden biri, sabahları kadından hiç hoşlanmaması, öğleden sonraları bir dereceye kadar çekici bulması, ama geceleri elinin dokunuşunun onu çok heyecanlandırmasıydı. Söyleyebileceğine hiç ihtimal vermediği şeyler söylüyordu; günün aydınlığında bunları asla söyleyemezdi; kendi kendini merak ve memnuniyetle dinledi.

"Ne güzel sevişiyorsun," dedi Bayan Wilkinson.

Philip'in kendisi de böyle düşünüyordu.

"Ah, keşke kalbimi yakan her şeyi söyleyebilsem size," diye mırıldandı tutkuyla.

Muhteşemdi. Şimdiye dek oynadığı en heyecan verici oyundu; harika olan şeyse neredeyse söylediği her şeyi hissetmesiydi. Sadece birazcık abartıyordu. Söylediklerinin kadındaki etkisini görmek olağanüstü ilgisini çekiyor, onu heyecanlandırıyordu. Bayan Wilkinson sonunda içeri girmeyi önerdiğinde, belli ki bunu söylemek için çok çaba harcamış haldeydi.

"Ah, henüz değil," diye mızıldandı.

"Dönmeliyim," diye homurdandı kadın. "Korkuyorum."

Birden o anda yapılması gereken şey içine doğdu.

"Ben henüz gelemem. Burada kalıp düşüneceğim. Yanaklarım alev alev. Gece havası almak istiyorum. İyi geceler."

Elini ciddiyetle uzattı, kadın da sessizce sıktı. Philip onun hıçkırığını bastırdığını görür gibi oldu. Ah, muhteşemdi! Karanlık bahçede tek başına hayli sıkılarak geçirdiği uygun bir aradan sonra eve girdiğinde, Bayan Wilkinson'ın çoktan yatmaya gittiğini gördü.

Bundan sonra ikisinin arasında farklı şeyler olmaya başladı. Ertesi gün ve ondan sonraki gün Philip hevesli âşık havasına girdi. Bayan Wilkinson'ın ona âşık olduğunu anlayınca gururu hoş bir biçimde okşandı: Kadın öyle olduğunu ona İngilizce söyledi, aynı şeyi Fransızca da söyledi. Philip'e iltifatlar yağdırdı. Daha önce kimse gözlerinin büyüleyici, ağzının şehvetli olduğunu söylememişti. Nasıl göründüğünü daha önce pek düşünmemişti ama artık, ne zaman fırsatını bulsa aynada kendini memnuniyetle seyrediyordu. Bayan Wilkinson'ı öptüğünde, kadının ruhunu ürpertir görünen tutkuyu hissetmek harikaydı. Onu pek çok kez öptü, çünkü kadının ondan duymayı beklediğini içten içe hissettiği şeyleri söylemektense bunu yapmak daha kolayına geliyordu. Ona taptığını söylemek Philip'in kendini hâlâ aptal gibi hissetmesine yol açıyordu. Biraz böbürlenebileceği birisi olsun isterdi, yaptıklarının dakika skorlarını o kişiyle bayıla bayıla konuşurdu. Bayan Wilkinson ara sıra muammalı şeyler söylüyor, Philip'in kafasını karıştırıyordu. Ona göre kadının neyi kastettiğini, bir sonraki en iyi adımın ne olacağını sorabilmek için Hayward'ın orada olmasını dilerdi. İşleri aceleye getirmesi mi, yoksa zamanını beklemesi mi gerektiğine bir türlü karar veremiyordu. Sadece üç hafta daha kalmıştı.

"Bunu düşünmeye katlanamıyorum," dedi Bayan Wilkinson. "Kalbim kırılıyor. Sonra belki birbirimizi bir daha asla göremeyeceğiz."

"Eğer beni gerçekten önemsiyor olsaydınız, bana karşı bu kadar zalim olmazdınız," diye fısıldadı Philip.

"Ah, neden her şeyin olduğu gibi sürmesi sana yetmiyor? Erkekler hep aynı. Asla tatmin olmuyorlar."

Philip onu sıkınca da şöyle dedi:

"Ama imkânsız olduğunu görmüyor musun? Burada nasıl yapabiliriz?"

Philip her tür planı önermişti, ama o bunlarla ilgili hiçbir şey yapmaya yanaşmıyordu.

"Riski göze alamam. Yengen öğrenirse tam bir rezalet olur."

Bir iki gün sonra Philip, çok parlak görünen bir fikirle geldi.

"Bakın, eğer pazar akşamı baş ağrınız tutarsa ve burada kalıp eve göz kulak olmayı teklif ederseniz, Louisa Yenge kiliseye gider."

Pazar akşamları Mary Ann'in kiliseye gidebilmesi için Bayan Carey genellikle evde kalırdı, ama akşam duasına katılma fırsatı hoşuna gidecekti.

Philip, Almanya'da bulunduğu sırada Hıristiyanlığa dair görüşlerinde gerçekleşen değişikliği akrabalarına açıklamayı gerekli görmemişti; anlamalarını beklemiyordu; sessiz sedasız kiliseye gitmek daha az sıkıntı yaratacak gibi görünmüştü. Ama sadece sabahları gidiyordu. Bunu toplumun önyargılarına verilmiş hoş bir taviz ve ikinci kez gitmeyi reddedişini de özgür düşüncenin yerinde bir iddiası olarak görüyordu.

Bu öneriyi yapınca, Bayan Wilkinson bir an konuşmadı, ardından başını sağa sola salladı.

"Hayır, yapamam," dedi.

Ama pazar günü çay saatinde Philip'i şaşırttı.

"Bu akşam kiliseye gidebileceğimi sanmıyorum," dedi birdenbire. "Başım çok fena ağrıyor."

Hayli endişelenen Bayan Carey, kendisinin kullanmaya alışkın olduğu bazı damlalardan ona da vermekte ısrar etti. Bayan Wilkinson teşekkür etti ve yemekten hemen sonra odasına çıkıp uzanacağını söyledi.

"Başka bir şey istemediğine emin misin?" diye sordu Bayan Carey endişeyle.

"Çok eminim, teşekkürler."

"Çünkü başka bir şey yoksa, sanırım kiliseye gideceğim. Akşamları pek gitme fırsatı bulamıyorum da."

"Ah evet, lütfen gidin."

"Ben evde olacağım," dedi Philip. "Bayan Wilkinson bir şey isteyecek olursa her zaman bana seslenebilir."

"Salonun kapısını açık bıraksan iyi olur Philip, böylece Bayan Wilkinson zili çalarsa duyabilirsin."

"Elbette," dedi Philip.

Böylece, saat altıdan sonra Philip evde Bayan Wilkinson'la baş başa kaldı. Hissettiği kaygıdan midesi bulanıyordu. Tüm kalbiyle bu planı teklif etmemiş olmayı diledi; ama artık çok geçti, yarattığı bu fırsatı değerlendirmek zorundaydı. Değerlendirmeyecek olsa Bayan Wilkinson onun hakkında ne düşünürdü sonra! Koridora gidip dinledi. Hiç ses yoktu. Bayan Wilkinson'ın gerçekten başının ağrıyıp ağrımadığını merak etti. Belki de onun bu teklifini unutmuştu. Kalbi acı acı çarpıyordu. Elinden geldiğince sessizce merdivenleri tırmandı, gıcırdadığında sıçrayarak duraksadı. Bayan Wilkinson'ın odasının önünde durup dinledi; elini kapı koluna koydu. Bekledi. Kararını vermeye çalışarak, en az beş dakika beklemiş gibi geldi ona; eli titriyordu. Seve seve odaya dalabilirdi, ama pişman olmaktan korkuyordu. Bir yüzme havuzundaki en yüksek atlama tahtasına çıkmak gibiydi; aşağıdan önemsiz görünüyordu ama yukarı çıkıp da aşağıdaki suya bakınca insanın yüreği eziliyordu; insanı dalmaya zorlayan tek şey, tırmanılan basamakları zavallıca gerisingeri inmenin vereceği utançtı. Philip cesaretini topladı. Yavaşça kapı kolunu çevirip içeri girdi. Bir yaprak misali titriyor gibi hissediyordu kendisini.

Bayan Wilkinson, tuvalet masasının önünde sırtı kapıya dönük duruyordu, açıldığını duyar duymaz hemen arkasını döndü.

"Ah, sen miydin? Ne istiyorsun?"

Eteğiyle bluzunu çıkarmıştı, kombinezonuyla dikiliyordu. Kısaydı, ancak çizmelerinin üstüne ulaşıyordu; üst kısmı siyahtı, bir tür parlak malzemeden yapılmıştı ve kırmızı fırfırı vardı. Beyaz pamuklu kumaştan kısa kollu bir kaşkor-

se giymişti. Gülünç görünüyordu. Ona bakarken Philip'in kalbi burkuldu; daha önce hiç bu kadar itici görünmemişti; ama artık çok geçti. Kapıyı arkasından kapatıp kilitledi.

35

Philip ertesi sabah erken uyandı. Rahatsız bir uykuydu; ama bacaklarını gerip de panjurun arasından sızan, döşemede desenler oluşturan güneş ışığına bakınca, memnuniyetle iç çekti. Kendinden hoşnuttu. Bayan Wilkinson'ı düşünmeye başladı. Philip'ten kendisine Emily diye hitap etmesini istemişti, ama o bilmediği bir nedenle bunu yapamamıştı; kadını hep Bayan Wilkinson olarak düşünmüştü. Ona böyle hitap ettiği için Philip'i azarladığından beri, ismini söylemekten kesinlikle kaçınmıştı. Çocukken sık sık Louisa Yenge'nin, bir donanma subayından dul kalmış, Emily Yenge diye söz edilen bir kız kardeşi olduğunu duymuştu. Bayan Wilkinson'a bu isimle hitap etmekten rahatsızlık duyuyordu, ona daha uygun olabilecek herhangi başka bir isim de düşünemiyordu. Bayan Wilkinson olarak başlamıştı ve bu isim Philip'in ona dair edindiği izlenimden ayrılamaz görünüyordu. Kaşlarını biraz çattı: Her nedense artık onu en kötü haliyle gözünde canlandırıyordu; kadın arkasını dönüp de onu kaşkorsesi ve kısa kombinezonu içinde gördüğünde hissettiği dehşeti nasıl unutabilirdi; teninin hafifçe sert oluşunu, ensesinin yanındaki keskin, uzun çizgileri hatırladı. Zaferi kısa ömürlü olmuştu. Kadının yaşını tekrar düşündü, artık nasıl kırktan daha genç olabileceğini anlayamıyordu. Bu, aşk macerasını saçmalaştırdı. Sıradan ve yaşlıydı. Aceleci hayal gücü ona kadını, konumuna göre fazla gösterişli ve yaşına göre fazla genç kaçan o elbiseler içinde buruş buruş, bitkin, boyalı gösterdi. Tüyleri diken diken oldu; bir daha onu asla görmek istemediğini hissetti; onu öpme düşüncesine katlanamıyordu. Kendisinden korkmuştu. Aşk bu muydu?

Onu gördüğü anı kafasından atabilmek için giyinmeyi olabildiğince ağırdan aldı, sonunda yemek odasına indiğinde ise içinde büyük bir sıkıntı vardı. Dua bitmişti, kahvaltıya oturuyorlardı.

"Tembel teneke," dedi Bayan Wilkinson neşeyle.

Kadına bakıp rahatlayarak hafifçe iç çekti. Sırtı pencereye dönük oturuyordu. Gerçekten çok hoştu. Onun hakkında neden öyle şeyler düşündüğünü merak etti. Kendinden duyduğu hoşnutluk ona geri döndü.

Ondaki bu değişikliğe çok şaşırmıştı. Kahvaltıdan hemen sonra Bayan Wilkinson duygu yüklü bir sesle onu sevdiğini söyledi; biraz sonra da şarkı dersi için salona geçtiler ve kadın bir piyano sandalyesine oturup bir gamın tam ortasında yüzünü kaldırıp şöyle dedi:

"Embrasse-moi."

Philip eğilince kollarını onun boynuna doladı. Biraz rahatsız bir pozisyondu çünkü kadın ona öyle sarılmıştı ki kendini boğuluyor gibi hissetti.

"Ah, je t'aime. Je t'aime. Je t'aime," diye inledi, abartılı Fransız aksanıyla.

Philip, keşke İngilizce konuşsa diye düşündü.

"Şey, bilmiyorum fark ettin mi ama bahçıvan her an pencerenin önünden geçebilir."

*"Ah, je m'en fiche du jardinier. Je m'en refiche, et je m'en contrefiche."**

Philip bunun bir Fransız romanına çok benzediğini düşündü ve nedenini bilemiyordu ama biraz sinirlenmişti.

Sonunda şöyle dedi:

"Eh, sanırım ben gidip plajda biraz yürüyeceğim, biraz da yüzerim."

"Ah, bu sabah beni bırakmayacaksın herhalde – bütün sabahlar içinden bu sabahta?"

---

* Bahçıvan umurumda değil. Vız gelir tırıs gider. (ç.n.)

Philip neden bırakmaması gerektiğini pek anlamadı ama önemi yoktu.

"Kalmamı mı istersin?" diyerek gülümsedi.

"Ah, sevgilim! Ama hayır, git. Git. Denizin tuzlu dalgalarının efendisi olduğunu, kollarınla bacaklarını engin okyanusta yıkadığını düşünmek istiyorum."

Philip şapkasını alıp dolaşmaya çıktı.

"Ne zırva kadın muhabbeti ama!" diye düşündü kendi kendine.

Ama memnun ve mutluydu, gururu okşanmıştı. Belli ki kadın fena halde ona abayı yakmıştı. Blackstable'ın anacaddesinde aksayarak yürürken, yanından geçtiği insanlara hafif bir kibirle baktı. Başıyla selam verecek pek çok insan tanıyordu ve onlara bir tanışıklık gülümsemesi gönderirken keşke yaptığı şeyi bilseler diye düşündü! Birinin öğrenmesini çok ama çok istiyordu. Hayward'a mektup yazmayı düşündü ve zihninde mektubu oluşturdu. Bahçeden ve güllerden bahsedecekti, küçük Fransız mürebbiyeyi de onların arasındaki kokulu ve iffetsiz egzotik bir çiçek gibi anlatacaktı: Onun Fransız olduğunu söyleyecekti çünkü – eh, neredeyse oralı sayılabilecek kadar uzun süre Fransa'da yaşamıştı ve ayrıca her şeyi tamı tamına anlatmak da –bilirsiniz ya– ucuzluk olurdu; Hayward'a onu güzel muslin elbisesi içinde ilk nasıl gördüğünü ve kadının ona verdiği çiçekleri anlatacaktı. Bundan çok narin, rüya gibi bir betimleme çıkarmıştı: Güneş ışığıyla deniz ona tutku ve sihir katıyordu, yıldızlar şiirselleştiriyor, eski papaz evinin bahçesi ise isabetli ve enfes bir dekor oluşturuyordu. Bunda Meredithvari* bir şeyler vardı: Pek Lucy Feveral** ya da Clara Middleton*** sayılmazdı; ama tarif edilemez şekilde cazibeliydi. Philip'in kalbi güm güm attı. Kurduğu fantezileri o kadar sevmişti ki geri

* George Meredith (1828-1909). İngiliz yazar ve şair. (ç.n.)

** George Meredith'in *The Ordeal of Richard Feverel* adlı romanından bir karakter. (ç.n.)

*** George Meredith'in *The Egoist* adlı romanından bir karakter. (ç.n.)

yüzüp de üstünden sular damlayarak, üşümüş halde banyo makinesine* girerken bunları yeniden düşünmeye başladı. Duygularının nesnesini düşündü. Hayranlık verici küçücük bir burnu, büyük kahverengi gözleri –onu Hayward'a böyle tarif edecekti– ve yumuşacık kumral saçları vardı; insanın yüzünü gömebileceği türden şahane saçlar, fildişi ve gün ışığı bir ten, yanaklar da bir gül gibi kırmızı, kıpkırmızı. Kaç yaşındaydı? Belki on sekiz, adına da Musette diyecekti. Gülüşü hafiften dalgalı bir ırmak gibiydi, sesi de o kadar yumuşak, öyle alçaktı ki duyduğu en tatlı müzikti.

"*Sen* ne düşünüyorsun?"

Philip aniden duruverdi. Ağır ağır eve yürümekteydi.

"Son birkaç yüz metredir sana el sallıyorum. Çok *dalgınsın.*"

Bayan Wilkinson karşısında dikilmiş, onun şaşkınlığına gülüyordu.

"Gelip seninle buluşayım diye düşündüm."

"Ne kadar naziksin," dedi Philip.

"Seni korkuttum mu?"

"Birazcık, evet," diye kabul etti.

Hayward'a mektubunu aynen düşündüğü gibi yazdı. Sekiz sayfa tuttu.

Sonraki iki hafta çabucak geçti, her ne kadar Bayan Wilkinson her akşam yemeğinden sonra bahçeye çıktıklarında bir günün daha geçtiğini söyleyip dursa da Philip'in keyfi, bu düşüncenin moralini bozamayacağı kadar yerindeydi. Bir gece, Bayan Wilkinson Berlin'deki işini Londra'da bir işle değiştirebilmesinin harika olabileceğini belirtti. O zaman sürekli görüşebilirlerdi. Philip bunun çok hoş olacağını söyledi, ama bu ihtimal içinde hiçbir heyecan uyandırmadı; Londra'da şahane bir yaşam sürmeyi sabırsızlıkla bekliyor-

* *Bathing machine:* 19. yüzyıl ile 20. yüzyılın başlarında, deniz kenarlarında kullanılan bir tür portatif soyunma odası. İnsanlar böylece denizden çıkar çıkmaz denizin tam kıyısında bulunan bu soyunma odalarında, kimseye görünmeden üstlerini değiştirebiliyorlardı. (ç.n.)

du ve bu konuda hiçbir engel çıkmamasını tercih ederdi. Yapmak istediği şeylerden biraz fazla rahat bahsetmiş, Bayan Wilkinson'ın onun şimdiden gitmek için sabırsızlandığını görmesine yol açmıştı.

"Beni sevseydin böyle konuşmazdın," diye haykırdı kadın.

Philip afallamıştı, sessizliğini korudu.

"Ne aptalmışım," diye söylendi kadın.

Bayan Wilkinson'ın ağladığını görünce çok şaşırdı. Yumuşak bir kalbi vardı ama birilerini perişan görmekten nefret ederdi.

"Ah, çok çok özür dilerim. Ben ne yaptım? Ağlama."

"Ah, Philip, beni bırakma. Benim için ne kadar değerli olduğunu bilmiyorsun. Kahır dolu bir hayatım var ve sen beni çok mutlu ettin."

Philip sessizce onu öptü. Sesinde gerçekten de ıstırap vardı ve Philip korkmuştu. Söylediklerini böylesi büyük bir ciddiyetle kastettiği hiç aklına gelmemişti.

"Çok özür dilerim. Biliyorsun ki senden dehşet hoşlanıyorum. Keşke Londra'ya gelebilseydin."

"Gelemeyeceğimi biliyorsun. Oraya gelebilmem neredeyse imkânsız, üstelik İngiliz yaşam tarzından nefret ediyorum."

Neredeyse bilinçsizce rolünü oynuyordu, onun kederinden etkilenmişti, kadına daha da sıkı sarıldı. Gözyaşları biraz koltuklarını kabartmıştı, Bayan Wilkinson'ı gerçek bir tutkuyla öptü.

Ama bir iki gün sonra Bayan Wilkinson gerçek bir olay çıkardı. Papaz evinde bir tenis partisi vardı ve kısa süre önce Blackstable'a yerleşmiş Hintli bir alayın emekli binbaşısının iki kızı geldi. Pek güzeldiler, biri Philip'in yaşındaydı, diğeri ise bir iki yaş küçüktü. Genç erkeklerin olduğu cemiyetlerde bulunmaya alışkın olduklarından (Hindistan'daki dağ istasyonlarına dair bir dolu hikâye biliyorlardı ve o sıralar her-

kesin elinde Rudyard Kipling'in hikâyeleri vardı) Philip'le neşeyle şakalaşmaya başladılar; bu yenilik onun da hoşuna gitmişti –Blackstable'daki genç hanımlar Papaz'ın yeğenine belli bir ciddiyetle yaklaşıyordu–, keyifli ve neşeliydi. İçindeki bir şeytan onu ikisiyle de bariz biçimde flört etmeye kışkırttı ve oradaki tek genç erkek olarak, kızlar da onunla bir orta yol bulmaya pek istekliydiler. Çok iyi tenis oynadıkları ortaya çıktı ve Philip, Bayan Wilkinson'la *pat-ball** oynamaktan bıkmıştı (kadın Blackstable'a geldiğinde ancak oynamaya başlamıştı bunu), bu yüzden yemekten sonra setlerin düzenlemesini yaptığında, Bayan Wilkinson'ın papaz yardımcısıyla ortak olup papaz yardımcısının karısına karşı oynaması önerisinde bulundu; o da daha sonra yeni gelenlerle oynayacaktı. Daha büyük olan Bayan O'Connor'ın yanına oturup ona fısıltıyla şöyle dedi:

"Önce beceriksizlerden bir kurtulalım, sonra biz keyifli bir set oynarız."

Belli ki Bayan Wilkinson onu duymuştu, çünkü raketini yere atıp başının ağrıdığını söyledi ve çekip gitti. Herkes onun alındığını anladı. Philip onun gerçeği böyle herkesin önünde açık etmesine kızdı. Set onsuz düzenlendi ama o sırada Bayan Carey Philip'i çağırdı.

"Philip, Emily'nin kalbini kırdın. Odasına kapandı, ağlıyor."

"Niye?"

"Ah, beceriksizlerin setiyle ilgili bir şey. Onun yanına gidip kabalık etmek istemediğini söyle, hadi benim güzel oğlum."

"Pekâlâ."

Bayan Wilkinson'ın odasının kapısını çaldı ama cevap gelmeden içeri girdi. Kadını yatağında yüzüstü yatmış ağlarken buldu. Onun omzuna dokundu.

---

* Bir tenis topunun ya da ona benzer büyüklükte bir topun elle duvara atılması şeklinde oynanan, *squash*'a benzer bir oyun. (ç.n.)

"Yani, mesele ne şimdi?"

"Beni yalnız bırak. Bir daha seninle asla konuşmak istemiyorum."

"Ben ne yaptım? Kalbini kırdıysam çok özür dilerim. Öyle demek istemedim. Hadi kalk."

"Ah, çok bedbahtım. Bana karşı nasıl bu kadar zalim olabilirsin? O aptal oyundan nefret ettiğimi biliyorsun. Oynamamın tek sebebi, seninle birlikte oynamayı istemem."

Kalkıp tuvalet masasına doğru yürüdü, ama aynaya şöyle bir bakıverdikten sonra bir koltuğa yığıldı. Mendilini top gibi yuvarlamış, onu hafif hafif dokundurarak gözlerini kuruluyordu.

"Bir kadının bir erkeğe verebileceği en büyük şeyi verdim sana –ah, ne aptalmışım!– ama sende hiçbir minnettarlık yok. Kalpsizin teki olmalısın. O görgüsüz kızlarla flört ederek bana işkence etme zalimliğini nasıl gösterebilirsin? Sadece bir haftadan biraz fazla bir zamanımız kaldı. Bana en azından bunu veremez misin?"

Philip surat asıp onun başında dikildi. Onun davranışını çocukça buldu. Yabancıların önünde hırçınlık ettiği için ona kızgındı.

"Ama biliyorsun, O'Connor'ların hiçbiri umurumda değil. Sen ne diye umursadığımı düşündün ki?"

Bayan Wilkinson mendilini bir kenara koydu. Gözyaşları pudralı yüzünde izler oluşturmuştu ve saçı da biraz dağılmıştı. Beyaz elbisesi o anda ona pek de uygun görünmüyordu. Aç, tutkulu gözlerle Philip'e baktı.

"Çünkü yirmi yaşındasın, kız da öyle," dedi boğuk bir sesle. "Bense yaşlıyım."

Philip kızarıp bakışlarını kaçırdı. Sesinin kederli tonu tuhaf biçimde onu rahatsız etti. Tüm kalbiyle, Bayan Wilkinson'la hiçbir ilişkisinin olmamış olmasını diledi.

"Seni mutsuz etmek istemiyorum," dedi beceriksizce. "Aşağı inip arkadaşlarınla ilgilensen iyi olur. Sana ne olduğunu merak edecekler."

"Pekâlâ."

Philip onun yanından ayrıldığına memnundu.

Tartışmayı hemen bir uzlaşma izlemişti ama kalan birkaç gün Philip'e zaman zaman can sıkıcı geldi. Gelecekten başka hiçbir şeyden konuşmak istemiyordu ve gelecek de Bayan Wilkinson'ı sürekli gözyaşlarına boğuyordu. Başta kadının ağlaması ona çekici geldi, kendini bir canavar gibi hissederek ölümsüz tutkuya dair itirazlarını katmerledi; ama bu durum artık onu sinirlendiriyordu: Genç bir kız olsaydı hiçbir sakıncası yoktu, ama yetişkin bir kadının bu kadar çok ağlaması saçmalıktı. Ona asla geri ödeyemeyeceği bir minnet borcu olduğunu hatırlatıp durmaktan asla vazgeçmiyordu. Kadın çok önemsediği için bunu kabul etmeye hazırdı ama neden ona karşı, kadının kendisine duyması gereken minnetten daha fazlasını duyması gerektiğini gerçekten bilemiyordu. Borç duygusunu, hayli sıkıntılı biçimlerde göstermesi bekleniyordu: Yalnızlığa çok alışkındı ve bu onun için bazen bir ihtiyaçtı; ama Bayan Wilkinson her an emrine amade olmadığında bunu incitici buluyordu. Genç O'Connor hanımlar ikisini de çaya davet etti; Philip gitmek istiyordu ama Bayan Wilkinson, sadece beş gününün kaldığını ve onu tamamen kendisine istediğini söyledi. Koltukları kabarınakla birlikte içi de bayılmıştı. Bayan Wilkinson ona Fransız beylerinin, kendisinin Bayan Wilkinson'la olan ilişkisine benzer bir ilişki içinde oldukları zamanki mükemmel zarafetlerine dair hikâyeler anlatıyordu. Onların kibarlığını, fedakârlığa ve inceliğe olan bağlılıklarını övüyordu. Bayan Wilkinson çok şey istiyor gibi görünüyordu.

Philip, mükemmel âşığın sahip olması gereken kabiliyetlere dair yaptığı bu dökümü dinledi ve onun Berlin'de oturması konusunda belli bir memnuniyet duymaktan kendini alamadı.

"Bana yazacaksın, değil mi? Her gün yaz bana. Yaptığın her şeyi bilmek istiyorum. Benden hiçbir şey gizlememelisin."

"Çok meşgul olacağım," diye cevapladı Philip. "Elimden geldiğince sık yazarım."

Kadın tutkuyla kollarını onun boynuna doladı. Zaman zaman onun bu sevgi gösterilerinden utanıyordu. Philip biraz daha pasif olmasını tercih ederdi. Onun baskın oluşunu bu kadar bariz ifade etmesi onu biraz sarsıyordu: Bu tavırlar, kadın mizacının mütevazılığına dair önyargılarına hiç uymuyordu.

Nihayet Bayan Wilkinson'ın gidiş günü geldi çattı; solgun ve durgun halde, üstünde seyahate uygun siyah-beyaz kareli elbisesiyle kahvaltıya indi. İşinin ehli bir mürebbiye gibi görünüyordu. Philip de sessizdi çünkü böyle bir durumda ne söyleneceğini pek bilemiyordu; ayrıca Bayan Wilkinson'ın, amcasının önünde kendini tutamayıp ağlamaya başlayarak olay çıkarmasına yol açacak münasebetsiz bir şey söylemekten de çok korkuyordu. Önceki gece bahçede birbirlerine veda etmişlerdi ve artık baş başa kalma imkânlarının olmaması Philip'in içini rahatlatıyordu. Bayan Wilkinson onu merdivenlerde öpmek konusunda ısrar ederse diye kahvaltıdan sonra yemek odasında kaldı. Artık sivri dilli, göz açtırmayan orta yaşlı bir kadın olan Mary Ann'in onları uygunsuz bir durumda yakalamasını istemiyordu. Mary Ann, Bayan Wilkinson'dan hoşlanmıyor, ona cadaloz diyordu. Louisa Yenge pek iyi hissetmediğinden istasyona gelemedi, ama Papaz'la Philip onu uğurladılar. Tren tam hareket ederken, Bayan Wilkinson uzanıp Papaz'ı öptü.

"Seni de öpmeliyim Philip," dedi.

"Olur," dedi kızararak.

Philip basamağa çıktı ve kadın onu hızlıca öpüverdi. Tren hareket etti, Bayan Wilkinson vagonun köşesine çöküp kederle ağladı. Papaz evine geri yürürlerken, Philip belli belirsiz bir rahatlama hissetti.

"Ee, onu sağ salim yolcu ettiniz mi?" diye sordu Louisa Yenge döndüklerinde.

"Evet, pek ağlamaklıydı. Beni de Philip'i de öpmekte ısrar etti."

"Ah, neyse, onun yaşında bunun bir tehlikesi yok." Bayan Carey, büfeyi işaret etti. "Sana bir mektup var Philip. İkinci postayla geldi."

Mektup Hayward'dandı ve şunlar yazıyordu:

Sevgili çocuğum,

Mektubuna hemen cevap yazıyorum. Onu, çok sevdiğim, yardımı ve anlayışı benim için çok değerli olan, üstelik sanat ve edebiyattan gerçekten anlayan güzel bir hanım arkadaşıma da okutma cüretini gösterdim; ikimiz de büyüleyici bulduk. Tüm içtenliğinle yazmışsın, her satırında ne hoş bir saflık olduğunu bilemezsin. Çünkü âşık olduğun için şair gibi yazıyorsun. Ah, sevgili çocuk, bu gerçek bir şey: Toy tutkunun parıltısını hissettim, yazdıkların duygularının samimiyetinin müziğini taşıyor. Anlaşılan mutlusun! Siz Daphnis ile Chloe gibi çiçeklerin arasında el ele dolaşırken, o efsunlu bahçede görünmez halde bulunabilseydim keşke. Daphnis'im, gözlerinde genç aşkının ışığı, hassas, mest ve ateşli halde görebiliyorum seni; bu sırada gencecik, yumuşacık, taptaze ve asla rızası olmayacağına yemin eden Chloe kollarında, rıza göstermiş halde. Güller, menekşeler, hanımelleri! Ah, dostum, sana imreniyorum. İlk aşkının safi şiir olduğunu düşünmek çok güzel. Dakikaların kıymetini bil, çünkü ölümsüz tanrılar sana En Kıymetli Hediye'yi verdi ve bu öldüğün güne dek tatlı, hüzünlü bir anı olarak kalacak. Böyle bir lakayt esrimenin keyfini bir daha asla bulamayacaksın. İlk aşk en iyi aşktır: O çok güzel, sen de gençsin ve bütün dünya sizin. Yüzünü onun uzun saçına gömdüğünü yazışındaki hayran olunası sadeliği okurken kalbim daha hızlı çarpmaya başladı. Sadece altın dokunuşlara sahip gibi görünen mükemmel bir kestane rengi olduğuna eminim. Elimde olsa ikinizi yap-

raklı bir ağacın altına yan yana oturtup Romeo ile Juliet*'i okuturdum; sonra da seni dizlerinin üstüne çöktürüp onun ayağının toprakta bıraktığı izi benim adıma öptürürdüm; ardından bunun, bir şairin onun ışıl ışıl gençliğine duyduğu hürmet olduğunu söylemeni isterdim, senin ona duyduğun aşka da hürmet olduğunu.*

Daima dostun olan
G. Etheridge Hayward

"Ne bayat laflar!" dedi Philip, mektubu okuduktan sonra.

Tuhaftır ki Bayan Wilkinson da birlikte *Romeo ile Juliet*'i okumayı önermişti; ama Philip bunu katiyetle reddetmişti. Ardından, mektubu cebine koyarken tuhaf, hafif bir öfke sızısı hissetti, çünkü görünüşe göre gerçeklik idealden çok farklıydı.

36

Philip birkaç gün sonra Londra'ya gitti. Papaz yardımcısı Barnes'daki odaları tavsiye etmişti ve Philip mektupla haftalığı on dört şiline buradan oda tuttu. Philip oraya akşamleyin vardı; vücudu pörsümüş ve yüzü kırış kırış, komik, ufak tefek yaşlı bir kadın olan ev sahibesi ona kallavi bir sofra hazırladı. Büfe ile kare bir masa, oturma odasının büyük bir kısmını kaplıyordu; bir duvarın önünde, at kılı kumaş kaplı bir kanepe vardı ve şöminenin yanında onunla takım oluşturan bir koltuk duruyordu; sırt kısmına koruyucu bir beyaz örtü atılmıştı, oturma yerinde ise yayları kırık olduğu için sert bir yastık vardı.

Yemeğini yedikten sonra eşyalarını boşaltıp kitaplarını düzenledi, daha sonra oturup okumaya çalıştı; ama morali bozuktu. Sokağın sessizliği onu biraz rahatsız etmişti, kendini çok yalnız hissediyordu.

Ertesi gün erken kalktı. Kuyruklu ceketini giyip okuldayken kullandığı silindir şapkasını taktı ama çok eski püsküydü, bu yüzden büroya giderken yol üstündeki dükkânda durup yeni bir tane almaya karar verdi. Bunu yaptıktan sonra daha hayli vaktinin olduğunu gördü, böylece Strand Caddesi'nde yürümeye başladı. Herbert Carter ve Ortakları'nın bürosu Chancery Lane'in sonundaki küçük bir sokaktaydı ve iki üç kez adresi sorması gerekmişti. İnsanların sürekli ona baktığı duygusuna kapıldı ve etiketin kazara üstünde unutulup unutulmadığına bakmak için hemen şapkasını çıkardı. Büroya varınca kapıyı çaldı ama açan olmadı, saatine bakınca dokuz buçuğu ancak geçtiğini gördü; çok erken geldiğini tahmin etti. Biraz dolaşıp on dakika sonra döndüğünde, uzun bir burnu olan sivilceli suratlı ve İskoç aksanlı bir ofisboy ona kapıyı açtı. Philip, Bay Herbert Carter'ı sordu. Adam henüz gelmemişti.

"Ne zaman burada olur?"

"On ila on buçuk arası."

"Beklesem iyi olur," dedi Philip.

"Ne istiyorsun?" diye sordu ofisboy.

Philip gergindi ama şakacı bir tavır takınıp bu gerçeği saklamaya çalıştı.

"Eh, herhangi bir itirazın yoksa burada çalışacağım."

"Ah, yeni sözleşmeli stajyer sen misin? İçeri girsen iyi olur. Bay Goodworthy birazdan burada olur."

Philip içeri girdi; bu sırada ofisboyun –Philip'le hemen hemen aynı yaştaydı ve kendisine kıdemsiz kâtip diyordu– ayağına baktığını gördü. Kızardı ve otururken o ayağını diğerinin arkasına gizledi. Odaya göz gezdirdi. Karanlık ve çok köhneydi. Bir tavan penceresiyle aydınlanıyordu. Odadaki üç sıra yazı masasının önünde yüksek tabureler duruyordu. Şömine çerçevesinin üstünde pis bir boks maçı gravürü vardı. O an bir kâtip içeri girdi, ardından da bir başkası; Philip'e şöyle bir baktılar ve fısıltıyla ofisboya (Philip onun

adının Macdougal olduğunu öğrendi) onun kim olduğunu sordular. Bir ıslık çalındı, Macdougal ayağa kalktı.

"Bay Goodworthy geldi. Kendisi büro şefidir. Ona burada olduğunu söyleyeyim mi?"

"Evet, lütfen," dedi Philip.

Ofisboy dışarı çıkıp bir dakika sonra döndü.

"Bu taraftan gelir misin?"

Philip bir koridordan geçerken onu izledi ve küçük, çok az eşyalı bir odaya alındı; odada zayıf, ufak tefek bir adam sırtı şömineye dönük oturuyordu. Boyu ortanın hayli altındaydı ama vücuduna çok gevşek tutturulmuş gibi görünen koca kafası, ona tuhaf bir hantal görünüm vermişti. Yüz çizgileri geniş ve basıktı, açık renk fırlak gözleri vardı; ince telli saçı çok açık bir sarıydı; suratında eşitsiz uzamış bıyıkları vardı ve kalın kıllar görmeyi beklediğiniz bazı yerlerde hiç tüy yoktu. Cildi solgun ve sarıydı. Elini Philip'e uzattı, gülümseyince de fena halde çürümüş dişleri ortaya çıktı. Hissetmediği bir öneme bürünmeye çalışıyormuş gibi patronluk taslayan, ama aynı zamanda ihtiyatlı bir havada konuşuyordu. Philip'in işi sevmesini umduğunu söyledi; pek çok angaryası vardı ama alıştığın zaman ilginçleşebiliyordu; hem para kazandırıyordu ve bu da en önemli şeydi, değil mi? Üstünlük ve mahcubiyet karışımı o tuhaf havasıyla güldü.

"Bay Carter birazdan burada olur," dedi. "Pazartesi sabahları bazen biraz geç gelir. O gelince seni çağırırım. Bu arada sana yapacak bir şeyler vermem lazım. Defter tutmaya ya da hesaplara dair bir şey biliyor musun?"

"Ne yazık ki hayır," diye cevapladı Philip.

"Ben de bilmeni beklemiyordum. Maalesef iş hayatında çok gerekli olan şeyleri size okulda öğretmiyorlar." Bir an düşündü. "Zannederim sana yapacak bir şeyler bulabilirim."

Yan odaya gitti ve bir süre sonra büyük bir karton kutuyla döndü. Kutu, karman çorman çok sayıda mektupla

doluydu ve adam Philip'ten, bunları ayırıp gönderenlerin isimlerine göre alfabetik düzenlemesini istedi.

"Sözleşmeli stajyerlerin genellikle oturduğu odaya götüreyim seni. Çok hoş biri de var orada. Adı Watson. Bira üreticisi Watson, Crag ve Thompson'dan –biliyorsundur– birinin oğlu. İşi öğrenmek için bir yıl bizim yanımızda çalışacak."

Bay Goodworthy Philip'i, şimdi altı ya da sekiz kâtibin oturduğu köhne bürodan geçirip arkadaki dar bir odaya götürdü. Bir cam bölmeyle ayrı bir oda yapılmıştı ve burada Watson'ı bir sandalyeye oturmuş *The Sportsman* okurken buldular. İriyarı, şişman, genç bir adamdı, iyi giyinmişti ve Bay Goodworthy içeri girince kafasını kaldırıp baktı. Büro şefine Goodworthy diye hitap ederek konumunu belli ediyordu. Ama büro şefi bu teklifsizliğe itiraz ediyor, iğneleyici biçimde ona Bay Watson diyordu, ama Watson bunu bir paylama olarak görmeyi reddederek bu unvanı centilmenliğine sunulan bir övgü olarak kabul ediyordu.

"Demek Rigoletto'yu listeden çıkarmışlar," dedi Philip'e, onunla yalnız kalır kalmaz.

At yarışından hiç anlamayan Philip, "Öyle mi?" dedi.

Watson'ın güzel giysilerine huşuyla baktı. Kuyruklu ceketi üstüne mükemmel oturmuştu, geniş kravatının ortasına ustaca tutturulmuş değerli bir iğne vardı. Silindir şapkasını şöminenin üstüne koymuştu; gösterişli, çan biçimli ve parlaktı. Philip kendisini pek hırpani hissetti. Watson avcılıktan –insanın vaktini cehennemi bir ofiste ziyan etmesi ne cehennemi bir sıkıntıydı, sadece cumartesileri ava gidebiliyordu– ve atıcılıktan konuşmaya başladı: Ülkenin her yanından müthiş davetler almış ve elbette onları geri çevirmek zorunda kalmıştı. Cehennemi bir şanstı ama buna fazla katlanmayacaktı; sadece bir yıllığına bu cehennem çukurundaydı, ardından iş hayatına atılacak, haftada dört gün ava çıkacak ve hiçbir atıcılık fırsatını kaçırmayacaktı.

"Senin beş yılın var, değil mi?" dedi, kolunu küçücük odada şöyle bir sallayıp.

"Öyle sanırım," dedi Philip.

"Sende bir şeyler olduğunu söyleyebilirim. Biliyor musun, hesaplarımızı Carter tutuyor."

Philip nedense bu genç centilmenin lütufkârlığı karşısında ezildi. Blackstable'da biracılığı hep kanunlara aykırı görmüşlerdi; Papaz birazadelik* hakkında küçük şakalar yapardı ve Watson'ın böylesi önemli ve etkileyici bir adam olduğunu görmek, Philip için şaşırtıcı bir deneyim olmuştu. Winchester'da ve Oxford'da bulunmuştu, sohbetleri insanları sık sık hayran bırakıyordu. Philip'in aldığı eğitimin detaylarını öğrenince, hali tavrı daha da patronluk taslayan bir hale büründü.

"Elbette, şayet özel okula gitmeyecek olursan o türden okullar sonraki en iyi şey, değil mi?"

Philip, bürodaki diğer adamları sordu.

"Ah, ben onlara pek takılmıyorum, bilirsin işte," dedi Watson. "Carter fena adam değildir. Ara sıra bize yemeğe gelir. Geri kalanların hepsi berbat, kaba saba insanlar."

Biraz sonra Watson elindeki işlerin başına oturdu; Philip de mektupları düzenlemeye başladı. Daha sonra Bay Goodworthy, Bay Carter'ın geldiğini haber vermek için içeri girdi. Philip'i, kendisininkinin yanındaki büyük odaya götürdü. Odada büyük bir çalışma masası ve bir çift büyük koltuk vardı; bir Türk halısı yeri süslüyordu, duvarlara da sportif resimler asılmıştı. Masasında oturan Bay Carter, Philip'le tokalaşmak için ayağa kalktı. Uzun bir frak giymişti. Ordu mensubuna benziyordu; bıyığı cilalıydı, kır saçları kısa ve düzgündü, dimdik duruyor, neşeli bir üslupla konuşuyordu; Enfield'de oturuyordu. Maçlara ve ülke menfaatlerine

---

* *Beerage:* Bira endüstrisinin İngiliz siyasetindeki etkisini tarif etmek için kullanılan terim. 1880'lerde *beer* (bira) ve *peerage* (asilzadelik) kelimelerinin bir araya getirilmesiyle türetilmiştir. (ç.n.)

düşkündü. Hertfordshire Gönüllü Süvari Alayı'nda asker ve Muhafazakârlar Derneği başkanıydı. Bölgedeki bir kodamanın, kimsenin onu şehirli olarak görmediğini söylediğini duyunca, boş yere yaşamadığını hissetmişti. Philip'le pek düşünmeden, hoş bir tarzda konuşuyordu. Bay Goodworthy onunla ilgilenecekti. Watson iyi bir çocuktu, mükemmel bir centilmendi, iyi bir sporcuydu – Philip hiç ava çıkmış mıydı? Yazık ki *bu* spor centilmenler içindi. Şimdiye dek pek avlanma şansı olmamıştı, bunu oğluna bırakmak zorunda kalmıştı. Oğlu Cambridge'teydi, onu ragbiye göndermişti, iyi okul ragbisine, orada yüksek sınıftan çocuklar vardı, birkaç yıl içinde oğlu sözleşmeli olacaktı, Philip'in de oğlunu, bu gerçek sportmeni sevmesi hoş olurdu. Philip'in uyum sağlayacağını ve işi seveceğini umut ediyordu, derslerini kaçırmamalıydı, mesleğin kalitesini yükseltiyorlardı, bu işte centilmenler olsun istiyorlardı. İşte, Bay Goodworthy buradaydı. Öğrenmek istediği herhangi bir şey olursa Bay Goodworthy ona söylerdi. El yazısı nasıldı? Ah, neyse, Bay Goodworthy buna da bakardı.

Philip bu kadar centilmenlik karşısında ezilmişti: Doğu Anglia'da kimin centilmen olup kimin olmadığını bilirlerdi, ama centilmenler bundan söz etmezdi.

37

Başta işin yeniliği Philip'in ilgisini çekti. Bay Carter ona mektuplar yazdırdı, hesap özetlerinin temiz kopyalarını da çıkarması gerekiyordu.

Bay Carter, ofisi centilmence yönetmeyi tercih ediyordu; daktiloyla hiç işi olmazdı, stenoyu da itibarsız bulurdu: Ofisboy steno biliyordu ancak becerisinin nimetlerinden faydalanan sadece Bay Goodworthy'ydi. Philip ara sıra daha deneyimli kâtiplerden biriyle çıkıp bazı firmaların hesaplarını denetlemeye giderdi: Hangi müşterilere saygılı davranılması

gerektiğini, hangilerinin daha başarısız olduğunu öğrendi. Bazen ona toplaması için rakamlardan oluşan uzun listeler verirlerdi. İlk sınavı için dersleri takip etti. Bay Goodworthy işin başta sıkıcı geleceğini, ama zaman içinde alışacağını tekrarladı. Philip bürodan altıda çıkıyor, nehir boyunca Waterloo'ya yürüyordu. Pansiyonuna ulaştığında akşam yemeği onu bekliyor olurdu, akşamlarını da okuyarak geçiriyordu. Cumartesi öğleden sonraları National Gallery'ye gidiyordu. Hayward ona Ruskin'in* eserlerinden derlenmiş bir kılavuz tavsiye etmişti ve elinde bununla, gayretkeş halde salondan salona geçiyordu: Eleştirmenin bir resim hakkında neler dediğini dikkatle okuyor, ardından kararlı bir biçimde kendisi de resimde aynı şeyleri görmeye çalışıyordu. Pazar günleri zor geçiyordu. Londra'da kimseyi tanımıyordu ve bu günleri tek başına geçiriyordu. Avukat Bay Nixon onu bir pazarı Hampstead'de geçirmeye davet etti, böylece Philip neşeli bir grup yabancıyla birlikte keyifli bir gün geçirdi; bol bol yiyip içti, kırda yürüyüşe çıktı ve dilediği zaman tekrar gelebileceğine dair genel bir davet alarak oradan ayrıldı; ama kalabalık etmekten dehşetli korktuğundan, resmi bir davet bekledi. Doğal olarak bu davet hiç gelmedi, çünkü pek çok dostu olan Nixon'ların, onların misafirperverliğini talep eden bu yalnız, sessiz çocuğu hatırlama ihtimali çok düşüktü. Bu yüzden pazar günleri geç kalkıyor, kanal boyunda yürüyüşe çıkıyordu. Barnes'da nehir çamurlu, pis ve gelgitliydi; ne kanal havuzunun üst tarafındaki Thames'in hoş güzelliği ne de Londra Köprüsü altındaki yoğun akıntının romantizmi vardı burada. Öğleden sonraları park civarında yürürdü; burası da gri ve pisti; ne köy ne kasabaydı; katırtırnakları bodurdu; ve her yerde medeniyetin çöpleri vardı. Her cumartesi akşamı bir oyuna gidiyor, galerinin kapısında bir saat kadar

* John Ruskin (1819-1900), Victoria döneminin önde gelen sanat eleştirmenlerindendir. Aynı zamanda sanat hamisi, tasarımcı, ressam, sosyal düşünür ve yardımseverdir. Jeolojiden mimariye, mitolojiye, edebiyata, botaniğe, eğitime ve siyasal iktisata dek pek çok konu üstüne yazmıştır. (ç.n.)

keyifle dikiliyordu. Müzenin kapanışıyla bir ABC dükkânında yiyeceği yemek arasındaki zamanda Barnes'a dönmeye değmezdi ve zaman geçmek bilmiyordu. Bond Caddesi'nden yukarı veya Burlington Arcade'den yürüyor, yorgun hissettiğinde de parkta veya yağışlı bir havada St. Martin's Lane'deki halk kütüphanesinde oturuyordu. Etrafında yürüyen insanlara bakıp arkadaşları olduğu için onlara gıpta ediyordu; bazen bu imrenişi nefrete dönüşüyordu çünkü onlar mutluydu, Philip ise acınacak haldeydi. Böyle büyük bir şehirde bu kadar yalnız kalabilmenin mümkün olabileceğini hayal edemezdi. Bazen galerinin kapısında dikilirken yanında duran adam onunla sohbet etmeye çalışırdı ama Philip, taşralı çocuğun yabancılara duyduğu şüpheyle öyle bir cevap verirdi ki tanışıklığın daha ileri gitmesine engel olurdu. Oyun bittikten sonra, kendini onu etraflıca düşünmeye zorlayarak, aceleyle köprüden geçip Waterloo'ya giderdi. Ekonomik nedenlerle hiçbir ateşin yakılmadığı odasına dönünce kendini çok mutsuz hissederdi. Çok iç karartıcı bir yerdi. Pansiyonundan ve orada geçirdiği uzun yalnız akşamlardan nefret etmeye başladı. Bazen kendini o kadar yalnız hissediyordu ki okuyamıyor, ardından saatler boyu perperişan halde ateşe bakarak oturuyordu.

Londra'ya geleli üç ay olmuştu ve Hampstead'de geçirdiği o pazar günü hariç, işyerindeki kâtip arkadaşlarından başka kimseyle konuşmamıştı. Bir akşam Watson onu bir restoranda yemeğe davet etti, birlikte bir müzikhole gittiler; ama Philip kendini mahcup ve rahatsız hissetti. Watson birlikte geçirdikleri zaman boyunca onu hiç ilgilendirmeyen şeylerden konuşup durdu, Philip her ne kadar kültürsüz olduğunu düşünse de ona hayran olmaktan kendini alamıyordu. Watson'ın kültürünü bariz biçimde hiç umursamaması ve başkalarının ona biçtiği değere göre kendi yerini belirlemesi, Philip'in o zamana dek edindiği ve önemli bulduğu becerilerden iğrenmeye başlamasına yol açtı. Yoksulluğun utancını

ilk kez hissetti. Amcası ona ayda on dört sterlin gönderiyordu ve pek çok iyi giysi alması gerekmişti. Akşam takımı ona beş gineye mal olmuştu. Watson'a onu Strand'den aldığını söylemeye cesaret edemedi. Watson, Londra'da sadece bir terzi olduğunu söylüyordu.

"Dans etmiyorsundur herhalde," dedi Watson bir gün, Philip'in yumru ayağına bakarak.

"Hayır," dedi Philip.

"Yazık. Bir baloya birkaç dans eden adam getirmem istendi. Seni bazı hoş kızlarla tanıştırabilirdim."

Philip bir iki kez, Barnes'a dönme düşüncesinden nefret ettiğinden şehirde kalmış; geç saatlere kadar parti yapılan bir eve rastlayana dek West End'de dolaşıp durmuştu. Küçük seviyesiz insan gruplarının arasında, uşakların gerisinde durmuş, gelen konukları izlemiş ve pencereden yayılan müziği dinlemişti. Bazen soğuğa rağmen bir çift balkona çıkar, temiz hava almak için orada biraz dikilirdi; Philip de onların birbirine âşık olduğu hayaliyle, arkasını dönüp kalbi burularak sokakta topallaya topallaya uzaklaşırdı. Asla o adamın yerinde olamayacaktı. Sakatlığı yüzünden hiçbir kadının ona tiksinmeden, gerçekten bakabileceğini sanmıyordu.

Bu ona Bayan Wilkinson'ı hatırlattı. Onu hiçbir hoşnutluk duygusu hissetmeden düşünüyordu. Ayrılmadan önce, Philip kesin bir adres bildirene dek kadının mektuplarını Charing Cross Postanesi'ne göndermesine karar vermişlerdi; oraya gittiğinde de Bayan Wilkinson'dan gelmiş üç mektup buldu. Mavi kâğıda mor mürekkeple ve Fransızca yazmıştı. Philip onun akıllı mantıklı bir kadın gibi neden İngilizce yazmadığını merak etti, üstelik bir Fransız romanını hatırlatan tutkulu ifadeleri onu soğuttu. Mektup yazmadığı için onu paylıyordu, Philip cevap verdiğinde çok meşgul olduğunu söyleyerek mazeret bildirdi. Mektuba nasıl başlayacağını pek bilememişti. *Canım* ya da *sevgilim* demeyi kendine yediremedi, ona Emily diye hitap etmekten de nefret ediyordu,

bu yüzden sonunda *sevgili* kelimesiyle başladı. Böyle tek başına durması tuhaf, hayli saçma göründü ama bununla idare etti. Şimdiye dek yazdığı ilk aşk mektubuydu ve tekdüzeliğinin farkındaydı; her tür ateşli şeyi, onu nasıl da günün her dakikası düşündüğünü, güzelim ellerini öpmeyi ne kadar özlediğini, kırmızı dudaklarını düşündükçe nasıl titrediğini söylemesi gerekirdi ama tuhaf bir utanç onu bundan alıkoydu; bunun yerine yeni odasından ve çalıştığı bürodan bahsetti. Öfkeli, kalbi kırık, sitemkâr cevap ilk postayla geldi: Nasıl bu kadar duygusuz olabilmişti? Kadının onun mektuplarına tutunduğunu bilmiyor muydu? Ona bir kadının verebileceği her şeyi vermiş, ödülü de bu olmuştu. Ondan şimdiden bıkmış mıydı? Ardından, birkaç gün cevap yazmadığı için, Bayan Wilkinson onu mektup bombardımanına tuttu. Bu zalimliğine katlanamıyordu, postayı bekliyordu ve asla onun mektubu gelmiyordu, her gece uyuyana dek ağlıyordu, herkes onun çok hasta göründüğünü söylüyordu: Eğer Philip onu sevmiyorsa neden böyle söylemiyordu? Onsuz yaşayamayacağını da eklemişti, kadın için yapılacak tek şey intihar etmekti. Philip'e duygusuz, bencil ve nankör olduğunu söyledi. Hepsini Fransızca yazmıştı, gösteriş yapmak için bu dilde yazdığını Philip de biliyordu ama yine de endişelendi. Onu mutsuz etmek istemiyordu. Kısa bir süre sonra Bayan Wilkinson artık bu ayrılığa katlanamadığını, Noel için Londra'ya gelmeyi planladığını yazdı. Philip bundan daha fazla isteyeceği başka bir şey olamayacağını, ancak Noel'i kasabadaki arkadaşlarıyla geçirmek için önceden plan yaptığını ve bunu nasıl iptal edeceğini bilemediğini bildirdi. Bayan Wilkinson onu zorlamak istemediği cevabını verdi, Philip'in onu görmek istemediği açıktı; derinden yaralanmıştı ve tüm iyiliklerinin karşılığının böyle bir zalimlik olabileceğini asla düşünmemişti. Kadının mektubu dokunaklıydı, Philip kâğıdın üstünde onun gözyaşlarının izlerini gördüğünü sandı; Philip

hiç düşünmeden hemen bir cevap yazıp çok özür dilediğini ve onun gelmesini istirham ettiğini yazdı; ama kadının bulunduğu yerden uzaklaşabilmesinin imkânsız olduğunu bildiren mektubunu almak çok rahatlatıcı oldu. Artık onun mektuplarının gelmesi içini sıkıntıyla dolduruyordu: Öfkeli sitemler ve zavallı yalvarışlar içerdiklerini bildiğinden onları açmayı erteliyordu; mektuplar kendini tam bir hayvan gibi hissetmesine yol açıyor, ama kendini neyle suçlaması gerektiğini anlayamıyordu. Cevabını günden güne erteliyor ve ardından kadının hasta, yalnız ve perişan olduğunu söylediği bir mektubu daha geliyordu.

"Keşke onunla hiç böyle bir işe bulaşmasaydım," dedi.

Bu tip konuları çok rahat hallettiği için Watson'a hayrandı. Genç adam, turneye çıkan kumpanyalarda rol alan bir kızla gizlice sevişiyordu ve bu ilişkiye dair anlattığı hikâyeler Philip'i haset yüklü bir hayretle dolduruyordu. Ama bir süre sonra Watson'ın gençlik alakaları değişti ve bir gün Philip'e nasıl koptuklarını anlattı.

"Açıkça konuşmam gerektiğini düşündüm, bu yüzden ondan bıktığımı söyleyiverdim," dedi.

"Korkunç bir rezalet çıkarmadı mı?" diye sordu Philip.

"Her zamanki şeyler, bilirsin, ama bu tür şeylerin bana hiç işlemediğini söyledim ona."

"Ağladı mı?"

"Ağlamaya başladı ama ağladıkları zaman kadınlara dayanamıyorum, bu yüzden ikilemesinin iyi olacağını söyledim."

İlerleyen yıllarda Philip'in espri anlayışı daha da keskinleşmişti.

"İkiledi mi peki?" diye sordu, gülümseyerek.

"Eh, yapabileceği başka bir şey yoktu, değil mi?"

Bunlar olurken, Noel tatili yaklaştı. Bayan Carey kasım ayı boyunca hasta yatmıştı ve doktor, kadının gücünü toplayabilmesi için Papaz'la birlikte Noel civarında birkaç hafta

Cornwall'a gitmesini önerdi. Sonuçta Philip'in gidecek hiçbir yeri yoktu, o da Noel'i pansiyonunda geçirdi.

Hayward'ın etkisiyle bu mevsimdeki bayramların bayağı ve medeniyetsiz olduğuna kendini ikna etmişti, bu yüzden o güne hiçbir özen göstermemeye karar verdi; ama Noel gelip çatınca, her yandaki neşe onu tuhaf biçimde etkiledi. Ev sahibesiyle kocası günü evli bir kızlarıyla geçirecekti ve Philip de zahmet vermemek için yemeklerini dışarıda yiyeceğini bildirdi. Gün ortasına doğru Londra'ya inip Gatti's'de kendi başına bir dilim hindiyle biraz Noel pudingi yedi, sonra da yapacak başka bir şey olmadığından akşamüstü ayini için Westminster Abbey'ye gitti. Sokaklar neredeyse boştu, yanından geçen insanlar kafaları meşgul görünüyordu; aylak aylak gezinmiyorlar, belli bir hedefleri varmış gibi yürüyorlardı ve hemen hemen kimse yalnız değildi. Philip'e hepsi mutlu görünüyordu. Kendini hayatında hiç olmadığı kadar kimsesiz hissetti. Niyeti günü bir şekilde sokaklarda geçirmek, ardından bir restoranda akşam yemeği yemekti ama konuşan, gülen neşeli insanları görmeye tekrar katlanamayacaktı; bu yüzden gerisingeri Waterloo'ya yöneldi, Westminster Bridge Road'dan geçerken biraz jambonla birkaç meyveli turta aldı ve Barnes'a döndü. Yemeğini küçük yalnız odasında yiyip akşamı bir kitapla geçirdi. Yaşadığı bunalım neredeyse katlanılmazdı.

Büroya dönünce, Watson'ın kısa tatile dair hikâyelerini dinlemek içini ıstırapla doldurdu. Birkaç neşeli kız onlara kalmaya gelmişti, akşam yemeğinden sonra salondaki eşyaları çıkarıp dans etmişlerdi.

"Sabah üçte yattım, zamanın nasıl geçtiğini hiç fark etmedim. Vay be, amma sarhoş olmuşum."

Sonunda Philip umutsuzca sordu:

"İnsan Londra'da başkalarıyla nasıl tanışır?"

Watson ona hayretle ve hafiften küçümseyen bir alayla baktı.

"Ah, bilmem, sadece tanışılır. Danslara gidersen kısa sürede birlikte zaman geçirmek isteyebileceğin pek çok insanla tanışırsın."

Philip Watson'dan nefret ediyordu, yine de onun yerinde olmak için her şeyi verirdi. Okuldayken hissettiği eski bir duyguyu tekrar yaşadı ve o Watson olsaydı hayatının neye benzeyeceğini hayal ederek, kendini yine başka birinin yerine koymaya çalıştı.

38

Sene sonunda yapılacak pek çok iş vardı. Philip, Thompson adındaki bir kâtiple çeşitli yerlere gitti ve günü monoton biçimde, diğeri kontrol ederken yüksek sesle masraf kalemlerini okuyarak geçirdi; bazen de ona toplanacak rakamların olduğu uzun listeler verdiler. Rakamlara kafası asla çalışmamıştı, bunu ancak ağır ağır yapabiliyordu. Thompson onun yaptığı hatalara sinirlenmeye başlamıştı. Birlikte çalıştığı bu kâtip, kırk yaşında uzun boylu, sıska, soluk benizli, saçları siyah ve bıyığı kırpık kırpık bir adamdı; yanakları çökük tü, burnunun her iki yanında derin çizgiler vardı. Sözleşmeli stajyer kâtip olduğu için Philip'e soğuk davranıyordu. Çünkü üç yüz gine ödeyip beş yıl boyunca kendine yatırım yapan Philip'in bir kariyer şansı vardı; onun ise, deneyimi ve becerisine rağmen, haftada otuz beş şilin kazanan bir kâtipten başka bir şey olabilme ihtimali yoktu. Büyük bir ailenin baskısı altında ezilmiş, aksi bir adamdı ve Philip'te gördüğünü sandığı kibir ağırına gidiyordu. Kendisinden daha eğitimli olduğu için Philip'e dudak büküyor, onun telaffuzuyla dalga geçiyordu; Doğu Londralı aksanıyla konuşmadığı için onu affedemiyordu ve onunla konuşurken alaycı biçimde *h* harflerinin iyice üstüne basıyordu. Başta davranışları sadece aksi ve nahoştu ama Philip'in muhasebeciliğe hiçbir yeteneği olmadığını fark ettikçe onu aşağılamayı eğlenceye dö-

nüştürdü; iğrenç ve aptalca olsa da onun saldırıları Philip'i yaralıyordu ve savunma amacıyla, aslında hissetmediği bir üstünlük tavrı takınmaya başladı.

"Bu sabah banyo mu yaptın?" dedi Thompson, Philip ofise geç gelince; başlardaki dakikliği pek uzun sürmemişti.

"Evet, sen yapmadın mı?"

"Hayır, ben centilmen değilim, sadece bir kâtibim. Cumartesi geceleri banyo yaparım."

"Herhalde bu yüzden pazartesileri normalden daha huysuz oluyorsun."

"Bugün birkaç basit toplama yapmayı lütfeder misin? Korkarım, Latince ve Yunanca bilen bir centilmenden bunu istemek çok fazla gerçi."

"Alaycı olma girişimlerin pek yerinde sayılmaz."

Ama Philip, az ücret alan kaba saba diğer kâtiplerin daha faydalı olduğunu kendi kendinden gizleyemiyordu. Bay Goodworthy bir iki kez ona olan sabrını yitirdi.

"Şimdiye dek gerçekten bundan daha iyi yapabiliyor olman lazımdı," dedi. "Ofisboy kadar bile zeki değilsin."

Philip surat asıp dinledi. Suçlanmak hoşuna gitmiyordu ve Bay Goodworthy'nin ona verdiği hesapların temiz kopyalarını çıkarma işinden memnun kalmayıp bu işi yapması için başkasına devretmesi Philip'i küçük düşürüyordu. Başta bu iş yeniliğinden ötürü katlanılabilir gelmişti, ama artık sinir bozucuydu; bu işe hiçbir kabiliyetinin olmadığını anlayınca da nefret etmeye başladı. Ona yapması gereken bir iş verildiğinde, zamanını genellikle ofisin not kâğıdına küçük resimler çizerek harcıyordu. Akla gelebilecek her şekilde Watson eskizleri çizdi, onun yeteneğinden Watson da etkilenmişti. Resimleri eve götürmeyi düşündü ve ertesi gün ofise geldiğinde ailesinin övgülerini de getirdi.

"Ressam olmaman ilginç," dedi. "Tabii elbette o işte para kazanılamıyor."

Tesadüftür ki iki üç gün sonra Bay Carter Watsonlara yemeğe gitti ve bu eskizler ona da gösterildi. Ertesi sabah Philip'i çağırttı. Philip onu nadiren görürdü, karşısında huşuyla dikildi.

"Bana bak genç adam, iş saatleri dışında ne yaptığın beni ilgilendirmiyor ama çizdiğin o desenleri gördüm, ofis kâğıdının üstündeydiler ve Bay Goodworthy bana senin tembellik ettiğini söylüyor. Daha gayretli olmazsan yetkili serbest muhasebeci olarak hiçbir işe yaramazsın. İyi bir meslektir, bu sektöre çok nitelikli adamlar yetiştiriyoruz ama bu meslekte öyle olman gerekir ki..." Cümlesini nasıl bağlayacağını düşündü ama tam olarak istediği şeyi bulamadı, bu yüzden hayli manasızca bitirdi: "...canlı görünmen gerekir."

Philip belki yola gelecekti ama anlaşmaya göre eğer işi sevmezse bir yılın ardından ayrılabilir ve stajı için ödediği paranın yarısını geri alabilirdi. Hesapları toplamaktan daha iyi bir şey yapmaya uygun olduğunu hissediyordu, böyle aşağılık görünen bir şeyi bu kadar kötü yapması utanç vericiydi. Thompson'la aralarında geçen kaba sohbetler sinirlerini bozuyordu. Watson mart ayında bürodaki bir yılını tamamladı, Philip onu umursamasa da gitmesine üzüldü. Aslında diğer kâtiplerin, biraz daha üst bir sınıfa ait oldukları için onlardan nefret etmesi, aralarında bir birlik bağı oluşturmuştu. Bu korkunç adamlar grubu içinde dört yıldan daha fazla zaman geçirmek zorunda olduğu düşüncesi, Philip'in içini sıkıntıyla doldurdu. Londra'dan harika şeyler beklemişti ama o Philip'e hiçbir şey vermemişti. Şimdi buradan nefret ediyordu. Hiç kimseyi tanımıyordu, birisiyle nasıl tanışabileceği konusunda hiçbir fikri yoktu. Her yere kendi başına gitmekten bıkmıştı. Böyle bir hayata fazla katlanamayacağını hissetmeye başlamıştı. Geceleri yatağına uzanıp o pis büroyu ve içindeki o adamları bir daha asla görmemenin ve bu kasvetli pansiyondan uzaklaşmanın mutluluğunu düşünüyordu.

Baharda büyük bir hayal kırıklığı yaşadı. Hayward o mevsim Londra'ya gelme niyeti olduğunu bildirmişti ve Philip onu tekrar görmeyi sabırsızlıkla bekliyordu. Son zamanlarda çok okumuş, zihnini tartışmak istediği bir sürü fikirle dolduran pek çok şey düşünmüştü ama teorik konularla ilgilenmeye razı gelecek kimseyi tanımıyordu. Kafasındaki bu fikirleri biriyle konuşabilme düşüncesi onu hayli heyecanlandırmıştı, Hayward İtalya'da baharın şimdiye dek görmediği kadar güzel olduğunu ve oradan gitmeye bir türlü gönlünün razı gelmediğini yazınca yıkıldı. Neden Philip gelmiyor diye soruyordu. Dünya bu kadar güzelken gençlik günlerini bir büroda israf etmenin ne anlamı vardı? Mektup şöyle devam ediyordu:

Nasıl katlanabildiğini anlamıyorum. Fleet Caddesi'yle Lincoln's Inn'i düşünürken hissettiğim iğrenme tüylerimi diken diken ediyor. Dünyada hayatı yaşamaya değer kılan sadece iki şey var, onlar da aşk ve sanat. Bir defteri kebirin başında bir büroda oturduğunu hayal edemiyorum, silindir şapka takıp bir şemsiye ve küçük siyah bir çanta da taşıyor musun? Bence insan hayatı bir macera olarak görmeli, mücevher gibi güçlü bir ateşle yanmalı, riskler almalı, kendini tehlikeye maruz bırakmalı. Neden Paris'e gidip sanat eğitimi almıyorsun! Senin yeteneğin olduğunu düşünmüşümdür hep.

Bu öneri, Philip'in bir süredir kafasında belli belirsiz çevirip durduğu ihtimale denk düşüyordu. Başta biraz korkmuştu ama bunu düşünmekten kendini alamıyordu ve mevcut durumunun perişanlığından tek kaçışı, bu konuyu sürekli uzun uzun düşünmekte buluyordu. Herkes onun yetenekli olduğuna inanıyordu; Heidelberg'de yaptığı suluboyalara bayılmışlardı, Bayan Wilkinson bunların çok güzel olduğunu tekrar tekrar söylemişti; Watson gibi yabancılar bile

eskizlerine vurulmuştu. *La Vie de Bohème* üstünde derin bir etki bırakmıştı. Onu Londra'ya getirmişti ve en sıkıntılı olduğu zamanlarda, Rodolphe ile diğerlerinin dans edip, sevişip, şarkı söylediği o cazip tavan aralarına gitmek için sadece birkaç sayfa okuması yetiyordu. Paris'i, önceleri Londra'yı düşündüğü gibi düşünmeye başlamıştı ama ikinci bir hayal kırıklığından hiç korkmuyordu; romantizm, güzellik ve aşk hasreti çekiyordu, Paris de bunların hepsini sunuyor gibiydi. Resimlere büyük merakı vardı, neden o da herhangi bir başka kişi kadar iyi resim yapamasındı ki? Bayan Wilkinson'a bir mektup yazıp, ona göre Paris'te yaşayabilmesi için ne kadar parası olması gerektiğini sordu. Kadın ona yılda seksen sterlinle rahat rahat geçinebileceğini yazdı ve şevkle onun planını onayladığını belirtti. Bir büroda ziyan olup gidemeyecek kadar iyi olduğunu söyledi. Büyük bir sanatçı olabilecekken kim bir kâtip olur ki, diye sordu dramatik bir ifadeyle ve Philip'in kendisine inanması için yalvardı: Bu harika bir şeydi. Ama Philip'in temkinli bir mizacı vardı. Hayward rahat rahat risk almaktan bahsedebilirdi, sağlam hisse senedi ve tahvillerden yılda eline üç yüz geçiyordu; Philip'in tüm serveti ise bin sekiz yüz sterlinden fazla etmiyordu. Tereddüt etti.

Ardından bir gün tesadüf eseri Bay Goodworthy ona birdenbire Paris'e gitmeyi isteyip istemeyeceğini sordu. Şirket Faubourg St. Honoré'deki, sahibi bir İngiliz firması olan bir otelin hesaplarını tutuyordu ve yılda iki kez Bay Goodworthy ile bir kâtip oraya giderdi. Hep giden kâtip hasta olmuştu ve iş yoğunluğu yüzünden, diğerlerinden herhangi birinin de bürodan uzaklaşması mümkün değildi. Bay Goodworthy Philip'i düşünmüştü çünkü onun zamanı daha müsaitti ve stajyerliği ona işin en keyifli yanlarından biri olan bir göreve talip olma hakkı tanıyordu. Philip çok mutlu oldu.

"Gün boyu çalışman gerekecek," dedi Bay Goodworthy, "ama akşamlarımız bize ait, hem Paris de Paris'tir." Bilmiş

bilmiş sırıttı. "Otelde bizi çok iyi ağırlayacaklar, bütün yemeklerimizi de verecekler, o yüzden kimseye hiçbir masrafı yok. Ben Paris'e böyle gitmeyi seviyorum, masrafların başkalarına ait olduğu durumlarda."

Calais'ye vardıklarında Philip el kol hareketleriyle konuşan hamal kalabalığını gördü ve kalbi güm güm çarptı.

"Bu gerçek," dedi kendi kendine.

Tren hızla ülkeyi boydan boya geçerken gözlerini dört açtı; kum tepelerine hayran oldu, renkleri şimdiye dek gördüğü her şeyden daha güzeldi; kanallar ve uzun karakavak sıraları onu büyüledi. Gare du Nord'dan çıkıp külüstür, gürültülü bir taksinin içinde parke taşlı caddelerden sallan yuvarlan ilerlerlerken, ona öyle sarhoş edici yeni bir hava soluyor gibi geldi ki yüksek sesle haykırmamak için kendini zor tuttu. Otelin kapısında idare eder bir İngilizceyle konuşan iriyarı, hoş bir adam olan müdür onları karşıladı; Bay Goodworthy eski dostuydu, onları coşkuyla selamladı; özel odasında onun karısıyla birlikte akşam yemeği yediler, Philip'e daha önce *beefsteak aux pommes* kadar lezzetli bir şey yememiş gibi geldi, önlerinde duran *vin ordinaire* gibi bir nektar da hiç içmemişti.

Kusursuz ilkeleri olan saygın aile reisi Bay Goodworthy'ye göre, Fransa'nın başkenti neşeli bir müstehcenlik cennetiydi. Ertesi sabah müdüre, "esaslı"sının nerede görülebileceğini sordu. Paris'e yaptığı bu ziyaretlerden gerçekten büyük keyif alıyordu; bunların insanı paslanmaktan koruduğunu söyledi. Akşamları iş bitip de yemeklerini yedikten sonra Philip'i Moulin Rouge'a ve Folies Bergères'e götürdü. Küçük gözleri ışıl ışıldı, müstehcenlik peşinde koşarken yüzünde sinsi, kösnül bir sırıtış beliriyordu. Yabancılar için özel olarak düzenlenmiş bütün uğrak yerlerine gitti, daha sonra da böyle şeylere müsamaha gösteren bir milletin sonunun kötü olduğunu söyledi. Bir revüde bir kadın üstünde neredeyse hiçbir şey olmadan ortaya çıktığında Philip'i dürttü ve ona salonda

dolaşan fahişelerin en iriyarı olanını işaret etti. Philip'e galiz bir Paris gösteriyordu ama Philip buraya, yanılsamadan kör olmuş gözlerle bakıyordu. Sabahları erkenden koşarak otelden çıkıp Champs-Élysées'ye gidiyor, Concorde Meydanı'nda dikiliyordu. Haziran ayıydı ve Paris, havanın güzelliğinden gümüşiydi. Philip insanlara karşı şefkat hissetti. Nihayet romantizmi bulduğunu düşündü.

Orada bir haftadan az kalıp pazar günü yola çıktılar ve Philip gece geç saatte Barnes'daki kasvetli pansiyonuna döndüğünde kararını vermişti; stajından vazgeçecek, sanat eğitimi almak için Paris'e gidecekti; ancak seneşini doldurana kadar büroda kalmaya karar verirse kimse onun mantıksız davrandığını düşünmezdi. Ağustosun son iki haftasında tatilini kullanması gerekiyordu ve giderken Herbert Carter'a dönmeye niyeti olmadığını söyleyecekti. Philip her gün kendini zorlayarak büroya gitse de işle ilgileniyormuş gibi bile yapamıyordu. Zihni gelecekle meşguldü. Temmuzun ortasından sonra yapacak fazla bir şey yoktu ve ilk sınavı için derslere girmesi gerektiği yalanıyla oradan pek çok kez kaçtı. Bu şekilde kazandığı zamanı National Gallery'de harcıyordu. Paris hakkında kitaplar okudu, resim hakkında kitaplar da... Kendini Ruskin konusunda eğitti. Vasari'nin* yazdığı pek çok ressamın yaşamöyküsünü okudu. Correggio'nun** hikâyesini sevdi, kendini büyük bir yapıtın önünde durup ağlarken hayal etti: *Anch 'io son' pittore.**** Artık hiçbir tereddüdü kalmamış, içinde büyük bir ressam olma potansiyeli taşıdığına ikna olmuştu.

"Hiç değilse sadece deneyebilirim," dedi kendi kendine. "Hayattaki en şahane şey risk almaktır."

---

* Giorgio Vasari (1511-1574): İtalyan ressam, mimar, yazar ve tarihçi. *Sanatçıların Hayat Hikâyeleri* (Sel Yay., 2013) adlı kitabı, ilk sanat tarihi kitabı olarak nitelendirilir. (ç.n.)

** Antonio Allegri da Correggio (1489-1534), İtalyan Rönesans'ının Parma okulunun en önemli ressamıdır. (ç.n.)

*** (İt.) Ben de ressamım. (ç.n.)

Ağustos ortası nihayet geldi. Bay Carter bir aylığına İskoçya'daydı ve bürodan büro şefi sorumluydu. Bay Goodworthy, Paris'e yaptıkları yolculuktan beri Philip'e karşı çok nazikti ve Philip de özgür kalır kalmaz bu küçük komik adama hoşgörüyle yaklaşabileceğini artık biliyordu.

Akşam olunca, "Tatiline yarın mı çıkıyorsun, Carey?" dedi ona.

Philip gün boyunca kendine, bunun bu menfur ofiste geçirdiği son gün olduğunu söyleyip durmuştu.

"Evet, senemi doldurdum."

"Korkarım, pek iyi iş çıkarmadın. Bay Carter senden hiç memnun değil."

"Benim Bay Carter'dan memnun olmadığım kadar olamaz," diye karşılık verdi Philip keyifle.

"Bence böyle konuşmamalısın, Carey."

"Dönmeyeceğim. Muhasebeciliği sevmezsem Bay Carter'ın stajım için ödediğim paranın yarısını bana iade edeceği ve bir yılın sonunda bırakabileceğim düzenlemesini yapmıştım."

"Böyle bir kararı alelacele vermemelisin."

"On ay boyunca hiçbir şeyi isteyerek yapmadım, işi sevmedim, büroyu sevmedim, Londra'yı sevmedim. Günlerimi burada harcamaktansa bir yaya geçidini süpürmeyi tercih ederim."

"Pekâlâ, söylemem gerekir ki ben de senin muhasebeciliğe pek uygun olduğunu düşünmüyorum."

"Hoşça kalın," dedi Philip, elini uzatarak. "Nezaketiniz için teşekkür ederim. Size zahmet verdiysem özür dilerim. İşe uygun olmadığımı neredeyse baştan biliyordum."

"Eh, gerçekten kararını verdiysen bu bir veda demektir. Ne yapacaksın bilmiyorum ama buralara yolun düşerse ziyaretimize gel."

Philip küçük bir kahkaha attı.

"Korkarım terbiyesizlik olacak ama herhangi birinizi bir daha asla görmemeyi tüm kalbimle diliyorum."

39

Blackstable Papazı, Philip'in önüne koyduğu planla ilgili ne yapacağını bilmiyordu. Kişinin başladığı şey her neyse onu tamamlaması gerektiği gibi mükemmel bir fikre sahipti. Tüm zayıf insanlar gibi, birinin fikrini değiştirmesi onu da büyük strese sokuyordu.

"Muhasebeci olmayı kendi özgür iradenle tercih ettin," dedi.

"Tercih ettim çünkü bunu şehre gidebilmenin tek yolu olarak gördüm. Londra'dan nefret ediyorum, işten nefret ediyorum ve hiçbir şey beni oraya dönmeye ikna edemez."

Bay ve Bayan Carey, Philip'in ressam olma fikrinden açıkça dehşete düştüler. Annesiyle babasının saygın insanlar olduğunu ve resim yapmanın ciddi bir meslek sayılmadığını unutmaması gerektiğini söylediler; bohemdi, itibarsızdı, ahlaka mugayirdi. Üstelik bir de Paris'te!

Papaz, kesinkes, "Bu konuda söz hakkım olduğu sürece, Paris'te yaşamana izin vermeyeceğim," dedi.

Orası günah yuvasıydı. Yosmalar, Babil fahişesi orada tüm rezaletlerini sergiliyordu; dürüst ve temiz insanların şehirleri bu kadar ahlaksız olamazdı.

"Sen bir centilmen ve Hıristiyan olarak yetiştirildin, böyle bir günahın peşinden gitmene izin verirsem ölmüş annenle babanın güvenine ihanet etmiş olurum."

"Eh, Hıristiyan olmadığımı biliyorum, üstelik bir centilmen olduğumdan da şüphe etmeye başladım."

Münakaşa daha şiddetli bir hal aldı. Philip'in küçük mirasını ele geçirebilmesine bir yıl daha vardı ve Bay Carey, bu zaman zarfında ancak büroya devam ederse ona harçlık vereceğini söyledi. Philip açısından, muhasebeciliğe devam etmeyecekse stajı için ödediği paranın yarısını hâlâ alabileceği bir vakitte bırakması gerektiği açıktı. Papaz onu dinlemedi. Zararının tazminini kaybeden Philip yaralayıcı ve sinir bozucu şeyler söyledi.

"Benim paramı har vurup harman savurmaya hakkın yok," dedi sonunda. "Nihayetinde o benim param, değil mi? Ben çocuk değilim. Kararımı verdiysem, Paris'e gitmeme engel olamazsın. Beni Londra'ya dönmeye zorlayamazsın."

"Tek yapabileceğim, uygun olduğunu düşündüğüm şeyi yapana dek senin parana el koymak."

"Peki, umurumda değil, Paris'e gitmeye karar verdim. Kıyafetlerimle kitaplarımı, bir de babamın mücevherlerini satacağım."

Louisa Yenge, gergin ve mutsuz halde sessizce oturuyordu: Philip'in kendini kaybettiğini görüyor, söyleyeceği herhangi bir şeyin onun öfkesini artırmaktan başka işe yaramayacağını anlıyordu. Sonunda Papaz bu konuda daha fazla şey duymak istemediğini bildirdi ve gururlu bir edayla odadan çıkıp gitti. Sonraki üç gün ne Philip ne de o birbiriyle konuştu. Philip, Paris hakkında bilgi almak için Hayward'a mektup yazdı ve ondan bir cevap gelir gelmez yola çıkmaya karar verdi. Bayan Carey meseleyi kafasında sürekli evirip çevirdi; Philip'in kocasına duyduğu nefrete kendisini de kattığını hissediyor, bu düşünce ona işkence ediyordu. Onu tüm kalbiyle seviyordu. Sonunda Philip'le konuştu; Londra'ya dair hayal kırıklıklarını bir bir sayıp geleceğe dair heveskâr tutkularını anlatırken onu dikkatle dinledi.

"İyi olmayabilirim ama en azından denememe izin verin. O ahır gibi büroda olacağımdan daha başarısız olamam. Hem resim *yapabileceğimi* hissediyorum. İçimde var, biliyorum."

Böyle güçlü bir eğilimi engellemekle doğru yaptıklarından kocası kadar emin değildi. Ebeveynlerinin eğitimlerine karşı çıkmakla büyük aptallık yaptığı önemli ressamlar hakkında kitaplar okumuştu; üstelik insanın ressam olarak Tanrı'nın izinde erdemli bir hayat sürmesi, bir serbest muhasebeci için olduğu kadar mümkündü.

"Paris'e gitmenden çok korkuyorum," dedi yürek paralayan bir şekilde. "Londra'da okusaydın o kadar kötü olmazdı."

"Eğer resimle uğraşacaksam bunu doğru dürüst yapmalıyım, gerçek eğitimi de sadece Paris'te alabilirsin."

Onun önerisiyle Bayan Carey avukata yazıp Philip'in Londra'daki işinden ayrıldığını bildirdi ve onun böyle bir değişiklik konusunda ne düşündüğünü sordu. Bay Nixon şöyle cevap verdi:

Sevgili Bayan Carey,

Bay Herbert Carter'la görüştüm ve maalesef size Philip'in orada istenildiği kadar başarılı olamadığını bildirmek zorundayım. Eğer bu işe böyle güçlü karşı çıkıyorsa, belki de stajdan vazgeçme fırsatını değerlendirmesi daha iyi olur. Doğal olarak ben de büyük hayal kırıklığına uğradım ama bildiğiniz gibi zorla güzellik olmaz.

İçten saygılarımla,
Albert Nixon

Mektubu Papaz'a gösterdiler ama bu onun sadece inatçılığını artırdı. Philip'in başka bir mesleği seçmesinde hiçbir sakınca görmüyordu, babasının mesleği olan tıbbı önerdi ama Philip Paris'e gidecek olursa ona harçlık vermeye hiçbir şekilde ikna olmayacaktı.

"Vurdumduymazlığa ve nefsine düşkünlüğe bahaneden başka bir şey değil," dedi.

"Seni, başkalarının vurdumduymazlığını ayıplarken dinlemek çok ilginç," diye cevabı yapıştırdı Philip.

Ama o sırada Hayward'dan cevap gelmişti; Hayward ona aylığı otuz franga bir oda tutabileceği bir otelin ismini vermiş, bir okulun *massière*'ine onu tanıtan bir not iliştirmişti. Philip mektubu Bayan Carey'ye okudu ve Hayward'ın ona eylülün birinde başlamasını önerdiğini söyledi.

"Ama hiç paran yok ki?" dedi kadın.

"Bu öğleden sonra mücevherleri satmak için Tercanbury'ye gideceğim."

Philip'e babasından bir altın saat ve zincir, iki üç yüzük, birkaç kol düğmesi ve iki rozet kalmıştı. Bunların birinde bir inci vardı ki ciddi bir para getirebilirdi.

"Bir şeyin gerçek değeriyle kaç para getireceği çok farklı şeylerdir," dedi Louisa Yenge.

Philip gülümsedi, çünkü bu amcasının basmakalıp sözlerinden biriydi.

"Biliyorum ama en kötü ihtimalle toplamda elime yüz sterlin geçer ki bu da beni yirmi bir yaşıma kadar idare eder."

Bayan Carey cevap vermedi ama yukarı çıktı, küçük siyah bonesini taktı ve bankaya gitti. Bir saat içinde döndü. Salonda kitap okuyan Philip'ıı yanına gidip ona bir zarf uzattı.

"Bu nedir?" diye sordu Philip.

"Sana küçük bir hediye," diye cevapladı Bayan Carey, mahcubiyetle gülümseyerek.

Philip zarfı açınca on bir tane beş sterlinlik banknot ve içindeki altın sikkelerle kabarmış küçük bir kesekâğıdı gördü.

"Babanın mücevherlerini satmana izin vermeye dayanamazdım. Bu benim bankadaki param. Neredeyse yüz sterlin eder."

Philip kıpkırmızı kesildi ve nedenini bilmeden, yaşlar aniden gözlerini doldurdu.

"Ah, canım benim, bunu alamam," dedi. "Çok ama çok iyisin, ama bunu almaya katlanamam."

Bayan Carey evlendiğinde üç yüz sterlini vardı ve çok idareli kullanılan bu para, onun beklenmedik masraflarını karşılamak; herhangi ani bir bağış, Noellerde ve doğum günlerinde kocası ve Philip için hediyeler almak için kulla-

nılmıştı. Yıllar geçtikçe ne yazık ki azalmıştı, ama yine de Papaz'ın şakasını ettiği bir konuydu. Karısından zengin bir kadın olarak bahsediyor, sürekli "köşedeki üç beş kuruş"tan konuşuyordu.

"Ah, lütfen al Philip. Müsrifliğim için çok özür dilerim, geriye tüm kalan bu. Ama kabul edersen beni çok mutlu edersin."

"Ama senin ihtiyacın olur," dedi Philip.

"Hayır, ihtiyacım olacağını sanmıyorum. Amcan benden önce ölürse diye saklıyordum bunu. Lazım olursa hemen elimin altında bulabileceğim küçük bir şeyin faydalı olacağını düşünmüştüm ama artık fazla yaşayacağımı zannetmiyorum."

"Ah, canım, böyle söyleme. Nedenmiş o, elbette çok uzun yaşayacaksın. Sana kıyamam."

"Ben üzülmüyorum." Kadının sesi çatladı, gözlerini gizledi, ama bir dakika sonra, onları kurulayıp mertçe gülümsedi. "Başta Tanrı'ya önce beni almaması için dua ederdim, çünkü amcanın yalnız kalmasını, bir dolu cefaya katlanmasını istemiyordum ama artık bunun amcan için, benim için taşıdığı anlamı taşımadığını biliyorum. O yaşamayı benden fazla istiyor, hiçbir zaman onun istediği eş olamadım ve bana bir şey olsa onun tekrar evleneceğini tahmin ediyorum. Bu yüzden, önce ben göçmek istiyorum. Bencillik ettiğimi düşünmüyorsun, değil mi Philip? Ama önce giden o olsa ben dayanamazdım."

Philip onu buruşuk, zayıf yanağından öptü. Tanık olduğu bu büyük sevginin onu neden böyle tuhaf biçimde utandırdığını anlamıyordu. Bu denli kayıtsız, bu denli bencil, fena halde rahatına düşkün bir adama nasıl olup da bu kadar değer verdiğini anlamak mümkün değildi; duyarsızlığının ve bencilliğinin gayet farkında olup onu yine de alçakgönüllülükle sevmesinde Philip insanüstü bir mükemmelliğe benzer bir şey buluyordu.

"Parayı alacak mısın Philip?" dedi, onun elini nazikçe okşayarak. "Bu olmadan da yapabilirsin biliyorum, ama alırsan beni çok mutlu edeceksin. Hep senin için bir şeyler yapmak istedim. Biliyorsun, benim hiç çocuğum olmadı ve seni kendi oğlum gibi sevdim. Sen küçük bir çocukken, günah olduğunu biliyorum ama sana gece gündüz bakabileyim diye hasta olmanı dilerdim neredeyse. Ama sadece bir kez hasta oldun, o zaman da okuldaydın. Sana yardım etmeyi öyle çok istiyorum ki. Bu elime geçen tek fırsat olabilir. Belki bir gün, büyük bir sanatçı olduğunda beni unutmazsın, sana ilk desteği verdiğimi hatırlarsın."

"Çok iyisin," dedi Philip. "Sana minnettarım."

Kadının yorgun gözlerinde bir gülümseyiş belirdi, saf bir mutluluk gülümsemesi.

"Ah, çok mutluyum."

40

Birkaç gün sonra Bayan Carey, Philip'i uğurlamaya istasyona gitti. Gözyaşlarını tutmaya çalışarak vagonun kapısında durdu. Philip yerinde duramıyordu, heyecanlıydı. Gitmek istiyordu.

"Bir kez daha öp beni," dedi kadın.

Philip pencereden uzanıp onu öptü. Tren hareket etti, Bayan Carey küçük istasyonun ahşap platformunda, o gözden kaybolunceya dek mendilini sallayarak dikildi. Kalbi çok buruktu, papaz evine giden birkaç yüz metrelik yol çok ama çok uzun görünüyordu. Philip'in gitmeye böyle hevesli olması çok normal, diye düşündü, o gençti ve gelecek onu çağırıyordu; ama o – ağlamamak için dişlerini sıktı. Tanrı'nın onu koruyup günahtan uzak tutması, mutluluk ve iyi talih vermesi için içinden biraz dua etti.

Ama Philip vagonuna yerleşir yerleşmez kadını düşünmeyi bıraktı. Sadece geleceği düşündü. Hayward'ın onun

için bir tavsiye mektubu verdiği *massière* olan Bayan Otter'a mektup yazmıştı ve cebinde, ertesi gün için bir çay daveti vardı. Paris'e varınca valizini bir taksiye atıp şenlikli sokaklardan, köprüden ve Latin Mahallesi'nin dar yollarından sallan yuvarlan geçti. Montparnasse Bulvarı'nın ötesindeki köhne bir sokakta bulunan Hôtel des Deux Écoles'de bir oda tutmuştu; gideceği Amitrano Okulu'na ulaşımı rahattı. Bir garson bagajını beş kat yukarı çıkarıp Philip'e küçücük bir oda gösterdi, üstünde kırmızı fitilli bir örtü olan büyük ahşap bir yatağın neredeyse tümünü kapladığı, pencereleri açılmadığından küf kokan bir odaydı; pencerelerde de aynı pis malzemeden yapılmış ağır perdeler vardı; şifoniyer aynı zamanda el yüz yıkama teknesi vazifesi görüyordu; iyi Kral Louis Philippe zamanını hatırlatan bir masif gardırop vardı. Duvar kâğıdının rengi zamanla atmıştı; koyu griydi, üstünde belli belirsiz kahverengi yaprak çelenkleri seçiliyordu. Oda Philip'e tuhaf ve büyüleyici göründü.

Vakit geç olmasına rağmen uyuyamayacak kadar heyecanlıydı, bu yüzden dışarı çıkıp kendini bulvara vurdu ve ışıklara doğru yürüdü. Bu yol onu istasyona götürdü; ark lambalarıyla pırıl pırıl, her yöne gider gibi görünen sarı tramvayların gürültüsüyle dolu karşısındaki meydan Philip'in mutluluktan kahkaha atmasına yol açtı. Her yerde kafeler vardı, şans eseri o da susamıştı ve kalabalığa yakından bakma isteğiyle Philip, Café de Versailles'ın önündeki küçük bir masaya oturdu. Güzel bir gece olduğundan, diğer tüm masalar doluydu; Philip merakla insanlara baktı, burada küçük aile grupları, orada tuhaf biçimli şapkaları ve sakalları olan, el kol hareketleri yaparak gürültüyle konuşan bir erkek topluluğu; yanında Philip'in meşru eşleri olmadığını sandığı kadınlarla oturan, ressama benzeyen iki adam; arkasında yüksek sesle sanattan konuştuklarını duyduğu Amerikalılar vardı. Çok heyecanlıydı. Çok geç olana dek oturdu, yorgunluktan bitmişti ama kımıldayamayacak

kadar mutluydu, sonunda yatağına gittiğinde tamamen uyanıktı; Paris'in türlü türlü gürültüsünü dinledi.

Ertesi gün çay saatine doğru Lion de Belfort'a gitmek üzere yola çıktı, Raspail Bulvarı'yla kesişen yeni bir caddede Bayan Otter'ı buldu. Taşralı havası olan ama kendini kasten hanımefendi gibi davranmaya zorlayan, otuz yaşında silik bir kadındı; Philip'i annesiyle tanıştırdı. Biraz sonra onun Paris'te üç yıl eğitim aldığını, ardından da kocasından ayrıldığını öğrendi. Küçük salonunda kendisinin yaptığı bir iki portre vardı ve bunlar deneyimsiz Philip'e son derece başarılı göründü.

"Ben hiç bu kadar güzel resim yapabilecek miyim acaba diye merak ediyorum," dedi ona.

"Ah, yaparsın tabii," diye cevapladı kadın, kendinden hoşnut bir tavırla. "Her şeyi bir anda yapmaya başlamayı bekleme elbette."

Çok nazikti. Bir resim çantası, çizim kâğıdı ve karakalem alabileceği bir dükkânın adresini verdi.

"Yarın sabah dokuz civarında Amitrano'ya gideceğim, sen de orada olursan iyi bir yer bulmana ve o tip şeylere yardım ederim."

Ona ne yapmak istediğini sordu, Philip de bütün bunlar konusunda ne kadar kararsız olduğunu ona belli etmemesi gerektiğini hissetti.

"Şey, önce çizim yapmayı öğrenmek istiyorum," dedi.

"Bunu duyduğuma çok memnun oldum. İnsanlar hep her şey hemen olsun istiyor. Burada iki yılım dolana dek yağlıboyaya hiç dokunmadım, sonucu da bu oldu işte."

Piyanonun üstüne asılmış, yapış yapış görünen annesinin portresine göz ucuyla baktı.

"Bir de yerinde olsam, tanıştığım insanlara dikkat ederdim. Yabancıların arasına karışmazdım. Ben bunlara çok dikkat ederim."

Philip tavsiyesi için ona teşekkür etti ama bu ona tuhaf gelmişti. Özellikle dikkatli olmayı istediğinden emin değildi.

"İngiltere'de olsak nasıl yaşayacaksak öyle yaşıyoruz burada da," dedi Bayan Otter'ın o zamana kadar pek az konuşmuş olan annesi. "Buraya gelince bütün mobilyalarımızı da getirdik."

Philip odaya göz gezdirdi. Bir masif takımla döşeliydi, pencerede de Louisa Yenge'nin yaz mevsiminde papaz evine astığıyla benzer türden beyaz dantel perdeler vardı. Piyano ile şöminenin üstüne desenli ipek örtüler serilmişti. Bayan Otter, Philip'in gezinen bakışlarını takip etti.

"Akşamleyin panjurları kapattığımızda insan kendini hakikaten İngiltere'de sanıyor."

"Yemeklerimizi de tıpkı memleketimizde olduğu gibi yiyoruz," diye ekledi annesi. "Sabahları etli bir kahvaltı, günün esas yemeği de öğle vaktinde."

Philip Bayan Otter'ın yanından ayrılınca resim malzemelerini almaya yollandı; ertesi sabah da saat tam dokuzda, kendinden emin görünmeye çalışarak, okula gitti. Bayan Otter ondan önce gelmişti, Philip'e dostane bir gülümseyişle yaklaştı. Bir *nouveau* olarak bulunacağı karşılamadan ötürü gergindi, çünkü yeni gelenin bazı atölyelerde maruz kaldığı sert şakalar konusunda hayli şey okumuştu; ama Bayan Otter onu rahatlattı.

"Ah, burada hiç öyle şeyler olmaz;" dedi. "Gördüğün gibi, öğrencilerimizin yaklaşık yarısı hanımlardan oluşuyor, ortamın havasını onlar belirliyor."

Gri duvarlarına ödül kazanmış çalışmaların asıldığı atölye büyük ve çıplaktı. Gevşek bir kumaşın üstünden döküldüğü bir model bir sandalyeye oturmuştu ve altı kadar erkek ve kadın sağda solda dikiliyordu; bazıları konuşuyor, bazıları hâlâ eskizlerinin üstünde çalışıyordu. Modelin ilk dinlenme molasıydı.

"Başta fazla zor bir şey denemeye kalkmasan iyi edersin," dedi Bayan Otter. "Şövaleni buraya koy. Bunun en kolay poz olduğunu anlayacaksın."

Philip kadının gösterdiği yere bir şövale koydu, Bayan Otter da onu yanında oturan genç bir kadınla tanıştırdı.

"Bay Carey, Bayan Price. Bay Carey daha önce hiç eğitim almamış, ilk başta ona biraz yardımcı olabilir misin?" Ardından modele döndü. *"La Pose."*

Model okuduğu *La Petite République* gazetesini bir kenara atıp somurtkan bir ifadeyle giysisini çıkarıverdi ve standa çıktı. İki ayağının üstünde dimdik durdu, ellerini başının arkasında kenetlemişti.

"Aptalca bir poz bu," dedi Bayan Price. "Neden seçtiklerini anlayamıyorum."

Philip içeri girdiğinde, atölyedeki insanlar gözlerini merakla ona dikmiş, model de kayıtsızca bir bakış atmıştı ama artık ona dikkat etmeyi bırakmışlardı. Philip, önünde güzelim kâğıt tabakası dururken, acemice modele baktı. Nasıl başlayacağını bilemiyordu. Daha önce hiç çıplak bir kadın görmemişti. Kadın genç değildi, memeleri pörsümüştü. Soluk, açık renk saçları karman çorman halde alnına düşmüştü ve yüzü iri çillerle kaplıydı. Göz ucuyla Bayan Price'ın desenine baktı. O bunun üstünde sadece iki gündür çalışıyordu ve görünüşe göre hayli zorlanıyordu; sürekli silip durmaktan kâğıdı darmadağınık olmuştu ve üstündeki figür Philip'e tuhaf biçimde yamuk yumuk göründü.

"Bu kadarını benim de yapabileceğimi düşünmem gerekirdi," dedi kendi kendine.

Baş kısmından başladı, ağır ağır aşağı doğru devam edebileceğini düşünmüştü ama nedenini anlayamadığı biçimde, bir modele bakarak baş çizmek ona hayalinden çizmekten çok daha zor geldi. Güçlüklerle karşılaştı. Bayan Price'a göz attı. Hararetli bir ciddiyetle çalışıyordu. Alnı çalışma azmiyle kırışmıştı, gözlerinde de endişeli bir ifade vardı. Atölye çok sıcaktı, alnında ter damlacıkları belirmişti. Yirmi altı yaşında bir kızdı, mat altın renginde gür saçları vardı; saçın cinsi iyiydi ama yalapşap toplanmış, alelacele bir topuzla al-

nından çekilmişti. Geniş, düz çizgileri ve küçük gözleri olan geniş bir yüzü vardı; nadir görülen bir sağlıksız tona sahip cildi soluktu, yanaklarının da hiç rengi yoktu. Yıkanmamış gibi bir havası vardı, acaba üstündeki giysilerle mi yatıyor diye merak edebilirdiniz. Ciddi ve sessizdi. Bir sonraki mola verildiğinde, çalışmasına bakmak için biraz geri çekildi.

"Ne diye bu kadar uğraştığımı bilmiyorum," dedi. "Yani, tam istenilen şekilde yapmak için." Philip'e döndü. "Seninki nasıl gidiyor?"

"Pek bir şey yok," diye cevapladı kederli bir gülümsemeyle.

Kız onun ne yaptığına baktı.

"Bu şekilde bir şey çıkaramazsın. Ölçü alman gerek. Bir de kâğıdını karelemelisin."

Ona hızlıca bu işi nasıl yapacağını gösterdi. Philip onun ciddiyetinden etkilendi ama cazibe yoksunu olmasından tiksindi. Ona verdiği ipuçları için minnettardı, tekrar çalışmaya başladı. Bu arada, çoğu erkek olan diğerleri içeri girdiler, çünkü kadınlar hep önce geliyordu ve atölye yılın o döneminde (henüz erkendi) hayli doluydu. O sırada zayıf siyah saçları, devasa bir burnu ve insana bir atı hatırlatacak kadar uzun bir yüzü olan genç bir adam içeri girdi. Philip'in yanına oturup öbür tarafındaki Bayan Price'a başıyla selam verdi.

"Çok geciktin," dedi kız. "Yeni mi kalktın?"

"Gün harikaydı, sadece yatakta uzanıp dışarısının ne kadar güzel olduğunu düşünebilirim dedim."

Philip gülümsedi ama Bayan Price bu lafı ciddiye aldı.

"Kulağa acayip geliyor, ben olsam kalkıp günün keyfini çıkarmanın daha yerinde olacağını düşünürdüm."

"Mizahçıların işi çok zor," dedi genç adam usulca.

Çalışmaya niyeti varmış gibi görünmüyordu. Tuvaline baktı; renkli çalışıyordu ve poz veren modeli bir gün önce çizmişti. Philip'e döndü.

"İngiltere'den yeni mi geldin?"

"Evet."

"Amitrano'yu nasıl buldun?"

"Bildiğim tek okul buydu."

"Burada en ufak bir işine yarayacak herhangi bir şey öğreneceğin fikriyle gelmemişsindir umarım."

"Burası Paris'in en iyi okulu," dedi Bayan Price. "Sanatın ciddiye alındığı tek yer."

"Sanat ciddiye mi alınmalı?" diye sordu genç adam; Bayan Price bunu sadece küçümseyen bir omuz silkmeyle karşıladığı için de ekledi: "Ama mesele şu ki bütün okullar kötü. Akademik oldukları belli. Bu okulun çoğundan daha az zarar verici olmasının nedeni, diğerlerininkinden daha eksik eğitim vermesi. Çünkü hiçbir şey öğrenmiyorsun..."

"İyi de o zaman buraya neden geliyorsun ki?" diye araya girdi Philip.

"Daha iyi kurslar gördüm ama oralara gitmedim. Bayan Price, ki kültürlü biridir, bunun Latincesini hatırlayacaktır."

"Keşke beni sohbetinizin dışında tutsanız, Bay Clutton," dedi Bayan Price sertçe.

"Resim yapmayı öğrenmenin tek yolu," diye devam etti genç adam istifini bozmadan, "bir atölye tutmak, bir model bulmak ve meseleyi sadece kendi kendine çözmendir."

"Kolay bir şeye benziyor," dedi Philip.

"Sadece para lazım," diye cevapladı Clutton.

Resim yapmaya başladı ve Philip de ona göz ucuyla baktı. Uzun boyluydu, sıskalıktan dökülüyordu; iri kemikleri bedeninden dışarı fırlayacak gibiydi; dirsekleri o kadar sivriydi ki eski püskü ceketinin kollarını delip geçecek gibi görünüyordu. Pantolonunun popo kısmı yıpranmıştı ve botlarının her birinin üstünde biçimsiz bir yama vardı. Bayan Price ayağa kalkıp Philip'in şövalesine gitti.

"Şayet Bay Clutton dilini bir dakika tutabilirse, sana biraz yardım edeceğim," dedi.

"Bayan Price, mizah anlayışım olduğu için hoşlanmıyor benden," dedi Clutton, derin düşünceler içinde tuvaline bakarak, "ama nefret etmesinin nedeni, dâhi olmam."

Büyük bir ciddiyetle konuşmuştu ve devasa, biçimsiz burnu söylediklerini çok ilginç kıldı. Philip gülmek istedi ama Bayan Price öfkeden kıpkırmızı kesildi.

"Senin dâhi olduğunu söyleyen tek kişi yine sensin."

"Fikirleri bana göre pek kıymetli olmayan tek kişi de yine benim."

Bayan Price, Philip'in yaptıklarını eleştirmeye başladı. Anatomiden ve yapıdan, düzlemlerden ve çizgilerden, Philip'in anlamadığı bunun gibi pek çok şeyden üstünkörü bahsetti. Uzun zamandır bu atölyedeydi ve öğretmenlerin ısrarcı olduğu belli başlı konuları biliyordu, ama her ne kadar Philip'in çalışmasında nelerin yanlış olduğunu gösterebilse de bunları nasıl düzeltebileceğini ona söyleyemiyordu.

"Benim için bu kadar zahmete katlanman büyük nezaket," dedi Philip.

"Ah, hiç önemli değil," diye cevapladı kız mahcubiyetten kızararak. "İlk geldiğimde insanlar da bana aynısını yaptılar, ben de herkese yaparım."

"Bayan Price, bilgisinin avantajlarını seninle kişiliğinin herhangi bir cazibesi dolayısıyla değil de görev duygusuyla paylaştığını söylemek istiyor," dedi Clutton.

Bayan Price ona öfkeli bir ifadeyle baktı ve kendi resminin başına döndü. Saat on ikiyi vurdu, model rahatlayarak bir oh çekip stanttan aşağı indi.

Bayan Price eşyalarını topladı.

"Bazılarımız öğle yemeği için Gravier's'e gider," dedi Philip'e, Clutton'a manidar bir bakış atıp. "Ben hep eve giderim."

"Ben seni Gravier's'e götürürüm istersen," dedi Clutton.

Philip ona teşekkür etti ve gitmek için hazırlandı. Çıkarken, Bayan Otter ona nasıl geçtiğini sordu.

"Fanny Price sana yardım etti mi?" diye sordu. "İsterse edebileceğini bildiğim için seni oraya yerleştirdim. Sert, huysuz bir kızdır ve kendisi kesinlikle çizim yapamaz ama yol yordam bilir ve zahmete katlandığında, yeni gelen biri için faydalı olabilir."

Caddede yürürlerken Clutton ona şöyle dedi:

"Fanny Price'ı etkiledin. Dikkatli olsan iyi edersin."

Philip güldü. Etkilemeyi bundan daha az isteyebileceği hiç kimseyi düşünemiyordu. Birkaç öğrencinin yemek yediği küçük, ucuz bir lokantaya vardılar; Clutton üç dört erkeğin olduğu bir masaya oturdu. Bir franga bir yumurta, bir tabak et, peynir ve küçük bir şişe şarap aldılar. Kahve ekstraya giriyordu. Kaldırıma oturdular, sarı tramvaylar aralıksız çan çalarak, bulvarda bir aşağı bir yukarı gidip geliyordu.

"Bu arada, adın ne?" dedi Clutton, yerlerine otururken.

"Carey."

"Size eski ve güvenilir bir dostu, adıyla sanıyla Carey'yi tanıştırmama izin verin," dedi Clutton ciddiyetle. "Bay Flanagan, Bay Lawson."

Güldüler ve sohbetlerine devam ettiler. Bin çeşit şeyden bahsediyorlardı ve hepsi de aynı anda konuşuyordu. Kimse kimseye en ufak bir dikkatini vermiyordu. Yazın gittikleri yerlerden, atölyelerden, çeşitli okullardan konuştular; Philip'in bilmediği Monet, Manet, Renoir, Pizarro, Degas gibi isimlerden bahsettiler. Philip onları can kulağıyla dinledi, biraz dışlanmış hissetse de kalbi sevinçten pır pır etti. Zaman su gibi aktı. Clutton ayağa kalkıp şöyle dedi:

"Gelmek istersen bu akşam beni burada bulabilirsin. Burası mahalledeki en ucuza hazımsızlık çekebileceğin en iyi yerdir."

41

Philip, Montparnasse Bulvarı'nda yürüdü. Baharda Hôtel St. Georges'un hesapları için yaptığı ziyaret sırasında gördü-

ğü Paris'e hiç benzemiyordu –hayatının bu dönemini şimdiden tüyleri ürpererek hatırlıyordu– ama bir taşra kasabasına dair düşüncelerini ona hatırlatıyordu. Rahat bir havası, zihni hayal kurmaya davet eden güneşli bir ferahlığı vardı. Ağaçların düzenliliği, evlerin pırıl pırıl beyazlığı, genişliği çok hoştu; kendisini şimdiden tam anlamıyla evindeymiş gibi hissediyordu. İnsanlara bakarak ağır ağır gezindi; en sıradan kişilerde, kırmızı geniş kuşaklı ve bol pantolonlu işçilerde, rengi atmış hoş üniformaları olan küçük askerlerde bir seçkinlik var gibiydi. O sırada Avenue de l'Observatoire'a varmıştı ve büyüleyici olmasının yanı sıra göz okşayıcı da olan manzaranın karşısında mutlulukla iç çekti. Lüksemburg Bahçeleri'ne geldi: Çocuklar oynuyor, uzun kurdeleler takmış hemşireler ikişer ikişer ağır ağır dolanıyor, meşgul erkekler kollarının altında çantalarla hızlıca geçiyordu, gençler acayip giyinmişti. Görüntü düzgün ve hoştu; doğa düzenlenip derli toplu hale getirilmişti ama bu o kadar zarifçe yapılmıştı ki düzensiz ve dağınık doğa barbarca geliyordu. Philip büyülenmişti. Hakkında çok okuduğu o yerde dikilmek onu çok heyecanlandırıyordu; ona göre burası klasik bir topraktı; gülümseyen Sparta Ovası'nı ilk kez gören yaşlı bir İspanyol efendinin hissedebileceği bir huşu ve mutluluk hissediyordu.

Dolaşırken tesadüf eseri bir bankta tek başına oturan Bayan Price'ı gördü. O sırada kimseyi görmek istemediği için tereddüt etti, kızın kaba sabalığının etrafında duyumsadığı mutluluğun içinde yeri yokmuş gibi geldi; ama onun hassasiyetine karşı kabalık yaptığını hissetti ve kız da onu gördüğünden, nezaket icabı konuşması gerektiğini düşündü.

"Ne yapıyorsun burada?" dedi Bayan Price, Philip yanına yaklaşırken.

"Keyfime bakıyorum. Sen de öyle yapmıyor musun?"

"Ah, saat dörtten beşe kadar buradayım her gün. Sürekli çalışan insanın kimseye bir hayrının olmayacağını düşünüyorum."

"Biraz oturabilir miyim?" diye sordu Philip.

"İstiyorsan."

"Kulağa pek candan gelmiyor," diyerek güldü.

"Güzel şeyler söyleyip duran insanlardan değilim pek."

Biraz bozulan Philip, sessizce bir sigara yaktı.

"Clutton benim çalışmalarımla ilgili bir şey söyledi mi?" diye sordu kız birden.

"Hayır, söylediğini sanmıyorum," dedi Philip.

"Biliyor musun, işe yaramazın tekidir. Dâhi olduğunu sanıyor ama değil. Bir kere çok tembel. Deha sürekli sıkıntıya katlanabilme kapasitesidir. Gece gündüz demeden çalışmayı gerektirir. Eğer insan bir şeyi yapmayı kesinlikle kafasına koyarsa, onu yapmaktan başka çaresi yoktur."

Hayli çarpıcı, hararetli bir gayretkeşlikle konuşmuştu. Siyah hasır bir gemici şapkası takmış, pek temiz olmayan beyaz bir bluzla kahverengi etek giymişti. Eldiven takmamıştı, ellerinin yıkanmaya ihtiyacı vardı. O kadar iticiydi ki Philip onunla konuşmaya başlamamış olmayı diledi. Kızın onun kalmasını mı, yoksa gitmesini mi istediğini kestiremiyordu.

"Senin için elimden gelen her şeyi yapacağım," dedi birden, daha önce konuşulmuş hiçbir şeyi hesaba katmadan. "Ne kadar zor olduğunu biliyorum."

"Çok teşekkür ederim," dedi Philip, ardından birden şöyle ekledi: "Gelip bir yerlerde benimle çay içmek ister misin?"

Kız hemen ona bakıp kızardı. Kızardığında soluk teni, çilek ve bozulmuş krema gibi tuhaf bir ebruli görünüm kazanıyordu.

"Hayır, teşekkürler. Çay içmek istediğimi nereden çıkardın? Daha yeni öğle yemeği yedim."

"Vakit geçiririz diye düşünmüştüm," dedi Philip.

"Sana fazla geldiyse beni dert etme. Yalnız kalmamın bence sakıncası yok."

O anda kahverengi bol pantolon giyip kep takmış iki adam geçti. Gençtiler ama ikisinin de sakalı vardı.

"Bunlar sanat öğrencileri mi?" dedi Philip. "*Vie de Bohème*'den fırlamış gibiler."

"Onlar Amerikalı," dedi Bayan Price küçümser bir edayla. "Fransızlar otuz yıldır böyle şeyler giymiyor ama Uzak Batı'dan gelen Amerikalılar, Paris'e vardıklarının ertesi günü böyle kıyafetler alıp kendi fotoğraflarını çektiriyorlar. Sanata da en fazla bu kadar yaklaşabiliyorlar. Ama onlar için bunun önemi yok, hepsi de paralı."

Amerikalıların kostümlerinin cüretkâr canlılığı Philip'in hoşuna gitti; bunun ruhun romantizmini yansıttığını düşündü. Bayan Price ona saati sordu.

"Atölyeye doğru gitsem iyi olur," dedi. "Eskiz derslerine girecek misin?"

Philip bunlar hakkında hiçbir şey bilmiyordu, Bayan Price ona her akşam saat beşle altı arasında bir modelin oturduğunu, elli santim karşılığında isteyen herkesin gidip onun resmini yapabileceğini anlattı. Her gün farklı bir model geliyordu ve çok iyi bir alıştırmaydı.

"Henüz bunun için yeterince iyi olduğunu sanmıyorum. Biraz beklesen iyi edersin."

"Neden denemeyeyim ki? Yapacak başka hiçbir işim yok."

Kalkıp atölyeye yürüdüler. Philip Bayan Price'ın davranışlarından onunla birlikte yürümesini mi istediğini, yoksa yalnız yürümeyi mi tercih edeceğini çıkaramadı. Ondan nasıl ayrılabileceğini bilemediğinden büyük utanç duydu; ama kız konuşmadı: Sorularına kaba bir tavırla cevap verdi.

Atölyenin kapısında elinde büyük bir tabak tutan bir adam dikiliyordu ve herkes içeri girerken tabağa yarım frangını atıyordu. Atölye sabahkinden daha doluydu ve İngilizlerle Amerikalılar ağırlıkta değildi; ne de büyük oranda kadın vardı. Philip bu topluluğun daha çok onun beklediği türden bir şey olduğunu hissetti. Çok sıcaktı, hava çabucak ağırlaştı. Bu kez koca gri bir sakalı olan yaşlı bir adam otu-

ruyordu ve Philip de sabahleyin öğrendiği azıcık şeyi uygulamaya çalışıyordu; ama pek iyi bir iş çıkaramadı; sandığı kadar iyi çizemediğini fark etti. Yanında oturan adamların bir iki eskizine kıskançlıkla göz attı ve karakalemi hiç böyle bir ustalıkla kullanıp kullanamayacağını merak etti. Saat çabucak geçti. Bayan Price'ın üstünde baskı oluşturmayı istemediğinden ondan uzak bir yere oturmuştu ve sonunda dışarı çıkmak için önünden geçerken, kız ona düşüncesizce nasıl geçtiğini sordu.

"Pek iyi değil," diyerek gülümsedi.

"Eğer benim yanıma oturmaya tenezzül etseydin sana birkaç ipucu verebilirdim. Kendini fazla üstün görüyorsun galiba."

"Hayır, ondan değildi. Benim baş belası olduğumu düşünmenden korktum."

"Böyle düşünürsem yeterince açık seçik söylerim."

Philip kızın ona kendi görgüsüz tarzıyla yardım önerdiğini anladı.

"Pekâlâ, yarın peşinden ayrılmayacağım o halde."

"Bence sakıncası yok," diye cevapladı kız.

Philip dışarı çıktı ve akşam yemeğine dek kendi başına ne yapabileceğini düşündü. Özgün bir şey yapmayı arzuluyordu. *Absinthe!* Kastedilen elbette buydu, dolayısıyla istasyona yürüyüp bir kafenin önüne oturdu ve siparişini verdi. Midesi bulanarak ve memnuniyetle onu içti. Tadı iğrenç gelmişti, ama manevi etkisi büyüleyiciydi; kendini tepeden tırnağa sanat öğrencisi gibi hissetti; aç karnına içtiği için de neşesi bir anda arttı. Kalabalığı izledi, bütün insanların kardeşi olduğunu düşündü. Mutluydu. Gravier's'e vardığında Clutton'ın oturduğu masa tamamen doluydu ama Philip'in aksayarak geldiğini görür görmez ona seslendi. Yer açtılar. Akşam yemeği mütevaziydi: Bir kâse çorba, bir tabak et, meyve, peynir ve yarım şişe şarap; ama Philip ne yediğine hiç dikkat etmedi. Masadaki bütün adamları inceledi. Fla-

nagan oradaydı yine: Amerikalıydı, neşeli suratında küçük kalkık bir burnu ve gülüp duran bir ağzı vardı. Rengârenk desenli, kemerli bir kaban giymiş, boynuna mavi bir atkı, başına tüvit kasket takmıştı. O sıralar Latin Mahallesi'nde empresyonizm egemenlik kazanmıştı, ama daha eski ekollere karşı zaferi henüz yeniydi; Carolus-Duran, Bouguereau ve onlar gibiler yeniden Manet, Monet ve Degas'nın karşısına dikilmişti. Bunları takdir etmek hâlâ bir nezaket göstergesiydi. İngiliz ve hemşerileri arasında Whistler'ın güçlü bir etkisi vardı ve sezgisi güçlü olanlar Japon baskılarını topluyordu. Eski ustalar yeni standartlarla test ediliyordu. Raffaello'nun yüzyıllardır gördüğü itibar, küstah genç adamlar arasında alay konusuydu. Onun bütün eserlerini, Velasquez'in National Gallery'deki IV. Felipe'nin başı karşılığında vermeyi teklif ediyorlardı. Philip, sanata dair bu tartışmayı fazla hırçın buldu. Öğle yemeğinde tanıştığı Lawson karşısında oturuyordu. Yüzü çilli, kızıl saçlı, zayıf bir gençti. Çok parlak yeşil gözleri vardı. Philip oturunca bu gözleri onun üzerine sabitlendi ve birdenbire şöyle dedi:

"Raffaello ancak başkalarının resimlerini yaptığı zaman fena değildir. Perugino'ların ya da Pinturicchio'ların resmini yaptığında hoştur; Raffaello'ları çizdiğinde ise," küçümseyerek omuz silkti, "Raffaello'dur."

Lawson o kadar saldırgan konuşmuştu ki Philip şaşırıp kaldı, ama cevap vermesi gerekmedi çünkü Flanagan sabırsızca atılıverdi:

"Ah, sanatın canı cehenneme!" diye bağırdı. "Hadi 'cin'lenelim."

"Dün gece 'cin'liydin Flanagan," dedi Lawson.

"İlla bu gece olsun demiyorum," diye cevapladı. "Düşün Paris'tesin ve sürekli sanat düşünüyorsun." Bariz bir Batılı aksanıyla konuşuyordu. "Vay be, yaşamak güzel." Kendini toparladı, ardından yumruğunu masaya vurdu. "Sanatın canı cehenneme diyorum."

"Bunu söylemekle kalmıyorsun, sinir bozucu biçimde tekrarlayıp duruyorsun," dedi Clutton sert bir tavırla.

Masada bir Amerikalı daha vardı. Philip'in o öğleden sonra Lüksemburg Bahçesi'nde gördüğü hoş adamlara benzer biçimde giyinmişti. Zayıf, sofu görünümlü, koyu renk gözleri olan yakışıklı bir yüzü vardı; güzel kıyafetini bir korsanın enerjik havasıyla taşıyordu. Sürekli gözlerinin önüne düşen koyu renk saçları gürdü, en sık yaptığı hareket bazı uzun tutamları gözünün önünden çekmek için başını çarpıcı biçimde sürekli geriye atmasıydı. Manet'nin o sıralar Lüksemburg Müzesi'nde asılı olan *Olympia*'sından konuşmaya başladı.

"Bugün onun karşısında bir saat dikildim, size onun iyi bir resim olmadığını söyleyebilirim."

Lawson bıçağıyla çatalını masaya bıraktı. Yeşil gözleri alev alev yandı, öfkeden nefesi kesildi; ama kendini sakinleştirmeye çalıştığı görülebiliyordu.

"Cahil bir yabaninin fikirlerini duymak çok ilginç," dedi. "Bize onun neden iyi bir resim olmadığını söyleyebilir misin?"

Amerikalı cevap veremeden birisi hararetle araya girdi.

"O beden resmine bakıp iyi olmadığını söyleyebileceğini mi kastediyorsun?"

"Öyle demiyorum. Sağ meme gayet iyi resmedilmiş bence."

"Lanet olsun sağ memeye," diye bağırdı Lawson. "Her şeyiyle o bir resim mucizesi."

Resmin güzelliklerini detaylıca anlatmaya başladı, ama Gravier's'deki o masada uzun uzadıya konuşmaya kalkan kendi söyler kendi dinlerdi. Onu da kimse dinlemedi. Amerikalı öfkeyle araya girdi.

"Başın da iyi olduğunu düşündüğünü söylemeye çalışmıyorsun değil mi?"

Şimdi hırsından bembeyaz kesilen Lawson başı savunmaya başladı; ama yüzünde şen bir küçümseme ifadesiyle sessizce oturan Clutton onların lafını böldü.

"Baş onun olsun. Başı istemiyoruz. Resmi etkilemiyor."

"Pekâlâ, baş senin olsun," diye bağırdı Lawson. "Başı al, cehenneme kadar yolun var."

"Siyah çizgiye ne dersin?" diye yakındı Amerikalı, neredeyse çorbasına girecek bir saç tutamını mükemmel bir hareketle geriye atıp. "Doğada nesnelerin etrafında siyah bir çizgi görmezsin."

"Ah, Tanrım, cennetten ateşlerini gönder de şu kâfiri yaksın," dedi Lawson. "Doğanın bununla ne ilgisi var? Doğada neyin olup neyin olmadığını kimse bilmiyor! Dünya doğayı sanatçının gözünden görür. Neden yüzyıllar boyunca dünya atları bir çitin üstünden dört bacaklarını da açmış şekilde atlarken gördü; vay canına bayım, o bacaklar açıktı. Monet renkli olduklarını keşfedene dek dünya gölgeleri siyah gördü; vay canına bayım, siyahtılar. Şayet nesneleri siyah bir çizgiyle çevrelemek istersek, dünya o siyah çizgiyi görecektir ve bir siyah çizgi olacaktır; eğer çimenleri kırmızı, inekleri mavi resmedersek, dünya onları kırmızı ve mavi olarak görecektir; vay canına, kırmızı ve mavi olacaklardır."

"Sanatın canı cehenneme," diye homurdandı Flanagan. "Ben 'cin'lenmek istiyorum."

Lawson bu lafa karışmayı duymazdan geldi.

"Bana bak, *Olympia* Salon'da sergilenirken Zola – cahil ve zevksizlerin yuhalamaları, *pompier*'lerin, akademisyenlerin ve halkın alaylı ıslıkları arasından, Zola dedi ki: 'Manet'nin resminin Louvre'da Ingres'nin *Büyük Odalık* resminin karşısına asılacağı günü sabırsızlıkla bekliyorum, üstelik karşılaştırıldıklarında kazanan *Büyük Odalık* olmayacak.' Orada olacak. Her geçen gün zamanın daha da yaklaştığını görüyorum. On yıl içinde, *Olympia* Louvre'da olacak."

"Asla," diye bağırdı Amerikalı, artık saçını tümüyle yüzünden çekebilmek için ani bir umutsuz girişimle iki elini de kullanıyordu. "O resim on yıl içinde ölmüş olacak. Sadece günün bir modası. Bir şeyi olmayan bir resim hayatta kalamaz ki o resimde de bu hiç yok."

"Neymiş o olmayan?"

"Maneviyatı olmayan büyük yapıtlar var olamaz."

"Ah Tanrım!" diye bağırdı Lawson öfkeyle. "Meselenin bu olduğunu biliyordum. Maneviyat istiyor." Ellerini birleştirip yalvarırcasına göğe kaldırdı. "Ah Kristof Kolomb, Kristof Kolomb, Amerika'yı keşfedince ne yaptın?"

"Ruskin diyor ki..."

Ama başka bir kelime daha edemeden Clutton amirane bir havayla bıçağının sapını masaya vurdu.

"Beyler," dedi sert bir sesle, koca burnu öfkeden kırışmıştı, "düzgün bir topluluk içinde bir daha asla duymayacağımı sandığım bir isim telaffuz edildi. İfade özgürlüğüyle sorunum yok, ama asgari edebin sınırlarına hepimiz dikkat etmeliyiz. İstiyorsanız Bouguereau'dan bahsedebilirsiniz: Söylenişinde kahkaha atmaya neden olabilecek neşeli bir iğrençlik vardır; ama bırakın da erdemli dudaklarımızı J. Ruskin, G.F. Watts veya E.B. Jones'la kirletmeyelim."

"Ruskin de kim bu arada?" diye sordu Flanagan.

"Victoria döneminin Büyüklerinden biriydi. İngiliz tarzının ustasıdır."

"Ruskin'in üslubu – paçavralardan ve mor yamalardan oluşan bir şey," dedi Lawson. "Ayrıca Victoria döneminin Büyüklerinin canı cehenneme. Ne zaman gazeteyi açıp, Victoria döneminden Büyük bir adamın ölümüyle karşılaşsam, biri daha gittiği için şükrediyorum. Tek yetenekleri uzun ömürlü olmalarıydı, hiçbir sanatçının kırk yaşından fazla yaşamasına izin vermemek lazım; bir insan o zamana dek en iyi eserini vermiş olur, bundan sonra tek yaptığı onu tekrarlayıp durmaktır. Keats'in, Shelly'nin, Bonnington'ın ve By-

ron'ın erken ölmeleri sizce de dünyadaki en büyük şansları değil mi? Swinburne *Poems and Ballads*'ın ilk cildi yayımlandığında göçüp gitseydi onun ne büyük bir dâhi olduğunu düşünürdük!"

Masadaki kimse yirmi dört yaşından büyük olmadığından bu fikir memnuniyetle karşılandı ve kendilerini hevesle bu düşünceye kaptırdılar. İlk kez hepsi aynı fikirdeydi. Bunu detaylandırdılar. Birisi Kırk Akademisyen'in eserlerinden, Victoria döneminin Büyük adamlarının da kırkıncı yaşına geldiklerinde içine atılabileceği büyük bir şenlik ateşi yakmayı önerdi. Bu fikir alkışlarla kabul edildi. Carlyle ile Ruskin, Tennyson, Browning, G.F. Watts, E.B. Jones, Dickens, Thackeray, hepsi hemen ateşe atıldı; Bay Gladstone, John Bright ve Cobden; George Meredith hakkında bir an tartışma çıktı ama Matthew Arnold ile Emerson'dan keyifle vazgeçildi. Sonunda Walter Pater'e gelindi.

"Walter Pater olmaz," diye homurdandı Philip.

Lawson yeşil gözleriyle bir an ona baktı, ardından başını aşağı yukarı salladı.

"Çok haklısın, Walter Pater sırf *Mona Lisa* için mazur görülebilir. Cronshaw'u biliyor musun? Eskiden Pater'i tanırmış."

"Cronshaw kim?" diye sordu Philip.

"Cronshaw bir şair. Burada yaşıyor. Hadi Lilas'ya gidelim."

La Closerie des Lilas akşam yemeğinden sonra sık sık gittikleri bir kafeydi ve akşam dokuzla gece iki saatleri arasında Cronshaw hep orada olurdu. Ama bir gece için bu kadar entelektüel muhabbet Flanagan'a yetmişti, Lawson gitmeyi önerince Philip'e döndü:

"Of ya, hadi kız bulabileceğimiz bir yere gidelim," dedi. "Gaîté Montparnasse'a gel de 'cin'lenelim."

"Gidip Cronshaw'u görmeyi ve ayık kalmayı tercih ederim," diyerek güldü Philip.

42

Genel bir dağılım oldu. Philip, Clutton ve Lawson'la Closerie des Lilas'ya doğru yürürken, Flanagan'la iki üç kişi daha müzikhole gitti.

"Gaîté Montparnasse'a gitmelisin," dedi Lawson ona. "Paris'teki en şahane şeylerden biridir. Bir gün onun resmini yapacağım."

Hayward'dan etkilenmiş olan Philip müzikholleri hor görüyordu ama Paris'e, o mekânların sanatsal olasılıklarının yeni yeni keşfedildiği bir zamanda varmıştı. Işıkların tuhaflığı, yığın yığın pis kırmızılar ve lekeli altın sarıları, gölgelerin ağırlığı ve dekoratif çizgiler yeni bir tema sunuyordu; mahalledeki atölyelerin yarısında bölgedeki tiyatroların öyle ya da böyle desenleri vardı. Ressamların uyanışını takip eden edebiyatçılar birdenbire bu eğilimde sanatsal bir değer buldular; kırmızı burunlu komedyenlerin karakter duygusu göklere çıkarıldı; yirmi yıldır gözden uzak biçimde bas bas bağıran şişman kadın şarkıcılarda benzersiz bir mizah olduğu keşfedildi; bazıları büyücüler ile bisiklet cambazlarının üstünlüğünü övmek için sözcük dağarcığını zorlarken, gösteri yapan köpeklerde estetik bir zevk bulanlar da vardı. Bir başka etki altında olan kalabalık da sempatik ilginin nesnesi haline geldi. Philip Hayward'layken kitledeki insaniyeti küçümsemişti; kendini yalnızlığa mahkûm eden ve halka özgü maskaralıkları iğrenerek izleyen biri havasına bürünmüştü; ama Clutton ve Lawson halk yığınlarından hevesle söz ediyordu. Paris'in çeşitli fuarlarını karınca gibi dolduran kitleleri, asetilen lambalarının ışığında yarı görünen yarı karanlıkta gizlenen insan kalabalıklarını, bangır bangır trompet seslerini, ıslıklamaları, seslerin uğultusunu tarif ediyorlardı. Anlattıkları Philip için yeni ve tuhaftı. Ona Cronshaw'dan bahsettiler.

"Onun eserlerini hiç okudun mu?"

"Hayır," dedi Philip.

"*The Yellow Book*'ta* yayımlandılar."

Ressamların genelde yazarlara baktığı gibi, mesleksiz olduğu için onu küçümsüyor, ama sanatla uğraştığı için hoş görüyor ve içten içe onları huzursuz eden bir araç kullandığı için korkuyla karışık bir saygı duyuyorlardı.

"Sıra dışı bir adamdır. Başta seni biraz hayal kırıklığına uğratabilir, ancak sarhoşken onun en iyi halini görebilirsin."

"Sıkıntı şu ki," diye ekledi Clutton, "sarhoş olması için hayli zaman geçmesi gerekiyor."

Kafeye vardıklarında Lawson, Philip'e içeri girmeleri gerektiğini söyledi. Sonbahar havası hâlâ kendini hissettirmeye başlamamıştı, ama Cronshaw cereyanda kalmaktan dehşet korkar ve en sıcak havalarda bile içeride otururdu.

"Tanınmaya değer herkesi tanır," diye açıkladı Lawson. Pater ve Oscar Wilde'ı tanırmış, Mallarmé'yle ve tüm o tiplerle de tanışıklığı vardır."

Arayışlarının konusu kafenin en korunaklı köşesinde, ceketi üstünde ve yakası kaldırılmış halde oturuyordu. Soğuk havaya maruz kalmamak için şapkasını alnına iyice indirmişti. İriyarı bir adamdı, yapılıydı ama obez değildi, yuvarlak bir yüzü, küçük bir bıyığı ve minicik, hayli aptal görünen gözleri vardı. Başı bedenine göre yeterince büyük değilmiş gibiydi. Zorla bir yumurtanın üstüne tutturulmuş bezelye tanesine benziyordu. Bir Fransızla domino oynuyordu, yeni gelenleri sakin bir gülümsemeyle selamladı; konuşmadı ama onlara yer açmak ister gibi masanın üstündeki küçük fincan tabaklarını kenara itti; bunlar şimdiye dek kaç içki tükettiğini gösteriyordu. Tanıştırıldıklarında Philip'e doğru hafifçe başını eğdi ve oyuna devam etti. Philip dili çok iyi bilmiyordu, ama Cronshaw'un birkaç yıldır Paris'te yaşıyor olmasına rağmen Fransızcayı nefret ederek konuştuğunu söyleyebilirdi.

---

* 1894-1897 yılları arasında Londra'da, üç ayda bir yayımlanan bir dergi. (ç.n.)

Sonunda bir zafer gülümseyişiyle arkasına yaslandı.

"*Je vous ai battu,*"* dedi, berbat bir aksanla. "*Garçong!*"

Garsonu çağırıp Philip'e döndü.

"İngiltere'den yeni mi geldiniz? Hiç kriket izlediniz mi?"

Bu beklenmedik soru karşısında Philip'in biraz kafası karıştı.

"Cronshaw, son yirmi yılın her birinci sınıf kriket oyuncusunun averajını bilir," dedi Lawson gülümseyerek.

Fransız adam onlardan ayrılıp başka bir masadaki arkadaşlarının yanına gitti, Cronshaw da tuhaflıklarından biri olan hımbıl konuşmasıyla Kent ile Lancashire'ın ortak erdemlerinden konuşmaya başladı. Onlara gördüğü son uluslararası kriket maçını anlattı ve oyunun akışını kale kale tarif etti.

"Paris'te özlediğim tek şey bu," dedi, garsonun getirdiği *bock*'u bitirirken. "Hiç kriket yok."

Philip hayal kırıklığına uğramıştı, Mahalle'nin ünlülerinden biriyle hava atmak için sabırsızlanan Lawson da sabırsızlanmaya başladı. Cronshaw vaktini o akşam uyanmaya harcıyordu; gerçi yanında duran fincan tabakları sarhoş olmak için en azından dürüst bir girişimde bulunduğunun göstergesiydi. Clutton manzarayı eğlenerek izliyordu. Cronshaw'un bir dakikada gösterdiği kriket bilgisinde yapmacık bir şeyler olduğunu hissetti; insanları açıkça sıkan konularda onlarla konuşarak umutlandırmayı severdi; Clutton ortaya bir soru atıverdi.

"Bu yakınlarda Mallarmé'yi gördünüz mü?"

Cronshaw soruyu zihninde ölçüp biçiyormuş gibi ağır ağır ona baktı ve cevap vermeden önce, mermer masaya tabaklardan biriyle hafifçe vurdu.

"Viski şişemi getirin," diye seslendi. Tekrar Philip'e döndü. "Kendi viski şişem var. Her iki damla içkiye elli santim ödemeye gücüm yetmez."

---

* Sizi yendim. (ç.n.)

Garson şişeyi getirdi, Cronshaw da onu kaldırıp ışığa tuttu.

"Bundan içilmiş. Garson, kim benim viskimden aşırıyor?"

*"Mais personne, Monsieur Cronshaw."**

"Dün gece ona işaret koymuştum, şuna baksana."

"Mösyö işaret koydu ama ardından içmeye devam etti. Bu durumda, Mösyö işaretler koymakla vaktini boşa harcıyor."

Garson şen şakrak bir tipti ve Cronshaw'u gayet yakından tanıyordu. Cronshaw ona dik dik baktı.

"Eğer onurlu bir adam ve bir centilmen olarak bana, viskimden benden başka kimsenin içmediğine şeref sözü verirsen beyanını kabul edeceğim."

Kelime kelime çok kaba bir Fransızcaya çevrilen bu ifade kulağa çok komik geliyordu ve *comptoir*'deki hanım gülmekten kendini alamadı.

*"Il est impayable,"*** diye mırıldandı.

Onu duyan Cronshaw süklüm püklüm bakışlarını ona çevirdi –iriyarı, dolgun, orta yaşlı bir kadındı– ve kendi elini öpüp ona doğru uzattı. Kadın omuz silkti.

"Korkmayın madam," dedi vakur bir edayla. "Kırk beş yaşla ve kadirşinaslıkla baştan çıktığım yaşı geçtim."

Kendisine biraz viski ve su koydu, sonra da onu yavaş yavaş içti. Elinin tersiyle ağzını sildi.

"Çok iyi konuştu."

Lawson'la Clutton, Cronshaw'un bu lafının Mallarmé'yle ilgili soruya cevaben olduğunu biliyordu. Cronshaw, şairin edebiyatçıları ve ressamları davet ettiği, açılan her konu hakkında hafiften hatipçe nutuk attığı salı akşamı toplantılarına sık sık giderdi. Belli ki Cronshaw kısa süre önce orada bulunmuştu.

---

* Ama hiç kimse, Mösyö Cronshaw. (ç.n.)

** Pek eğlenceli biri. (ç.n.)

"Çok iyi konuştu ama zırvaladı. Sanattan, dünyadaki en önemli şeymiş gibi bahsetti."

"Öyle değilse biz niye buradayız?" diye sordu Philip.

"Sen niye buradasın bilmiyorum. Beni hiç ilgilendirmez. Ama sanat bir lükstür. İnsanlar sadece kendilerini korumaya ve türlerini yaymaya önem verir. Ancak bu güdüler tatmin edildiğinde kendilerini yazarların, ressamların ve şairlerin sağladığı eğlencelerle meşgul etmeye rıza gösterirler."

Cronshaw içmek için bir an durdu. Yirmi yıldır, onu konuşturduğu için mi içkiyi sevdiği, yoksa onu susattığı için mi sohbet etmeyi sevdiği sorusuna kafa yoruyordu.

Ardından şöyle dedi: "Dün bir şiir yazdım."

Kendisinden istenmeden onu ezberinden, ağır ağır, uzattığı işaretparmağıyla ritmi vurgulayarak okumaya başladı. Muhtemelen çok iyi bir şiirdi, ama o anda genç bir kadın içeri girdi. Kırmızı dudakları vardı, yanaklarının canlı renginin doğanın sadeliği olmadığı belliydi; kirpikleriyle kaşlarını siyaha, her iki gözkapağını da gözlerinin kenarından bir üçgen halinde devam eden koyu bir maviye boyamıştı. Enfes ve gülünçtü. Koyu renk saçlarını, Matmazel Cléo de Merode'un moda yaptığı tarzda kulaklarının üstüne taramıştı. Philip'in gözleri ona takıldı ve mısralarını okumayı bitiren Cronshaw, ona anlayışla gülümsedi.

"Dinlemiyordun," dedi.

"Ah, hayır, dinliyordum."

"Seni suçlamıyorum, çünkü az önce söylediğim durumun yerinde bir örneğiyle karşılaştın. Aşkın yanında sanat nedir ki? Şu genç insanın süslü püslü cazibesini izlerken iyi şiirle ilgilenmemeni saygıyla alkışlıyorum."

Kadın onların oturduğu masanın yanından geçerken Cronshaw onu kolundan tuttu.

"Gel yanıma otur sevgili çocuk, birlikte aşkın ilahi komedyasını oynayalım."

*"Fichez-moi la paix,"** dedi kadın, onu bir kenara iterek yürümesine devam etti.

"Sanat," diye devam etti Cronshaw, bir elini sallayarak, "sadece ustaların, kadına ve yemeğe doyduklarında iç sıkıntısından kurtulmak için icat ettiği bir sığınaktır."

Cronshaw bardağını tekrar doldurdu ve uzun uzun konuşmaya başladı. Sesi tok ve gürdü. Kelimelerini dikkatle seçiyordu. Bilgelik ve saçmalığı, son derece hayret verici bir edayla harmanlıyor, bir an onu dinleyenlerle ağır biçimde alay ederken, bir dakika sonra neşeyle sağlam tavsiyelerde bulunuyordu. Sanattan, edebiyattan ve hayattan konuştu. Dönüşümlü olarak samimi ve tiksindirici, mutlu ve sulugözdü. Ciddi biçimde sarhoş oldu ve ezberden kendisinin ve Milton'ın, kendisinin ve Shelley'nin, kendisinin ve Kit Marlowe'un şiirlerini okumaya başladı.

Sonunda bitkin düşen Lawson, eve gitmek için ayağa kalktı.

"Ben de gideceğim," dedi Philip.

Aralarında en sessiz olan Clutton, dudaklarında alaycı bir gülümsemeyle kalıp Cronshaw'un tutarsız konuşmasını dinledi. Lawson oteline giden Philip'e eşlik etti ve ardından ona iyi geceler diledi. Ama Philip yatağına yatınca uyuyamadı. Önüne saçılan tüm bu yeni fikirler, beyninin içinde kaynaşıp duruyordu. Olağanüstü heyecanlıydı. İçinde büyük güçler olduğunu hissediyordu. Daha önce özgüveni hiç bu kadar yüksek olmamıştı.

"Büyük bir sanatçı olacağımı biliyorum," dedi kendi kendine. "İçimde hissediyorum."

Aklına bir düşünce daha gelince içini bir ürperti doldurdu, ama kendisine bile kelimelerle ifade edemiyordu:

"Vay canına, gerçekten dâhi olduğuma inanıyorum."

Aslında çok sarhoştu; bir bardak biradan başka bir şey içmemiş olmasına rağmen bunun nedeni ancak alkolden daha tehlikeli biçimde sarhoş eden bir şey olabilirdi.

---

* Beni rahat bırakın. (ç.n.)

43

Salı ve cuma sabahlarını öğretmenler, Amitrano'da yapılan işleri eleştirmekle geçirirdi. Fransa'da ressamlar, portre resmi yapmadıkça ya da zengin Amerikalıların himayesine girmedikçe pek az para kazanırdı; isim yapmış insanlar, sanat eğitimi veren çok sayıdaki atölyelerin birinde haftada bir kez iki üç saat geçirerek gelirlerini artırmaktan memnundular. Salı günleri Amitrano'ya Michel Rollin gelirdi. Beyaz sakallı ve kırmızı tenli yaşlı bir adamdı, Amerika için pek çok sayıda iç mekân süslemesi yapmıştı ama bu, eğittiği öğrenciler için bir alay konusuydu: Ingres'nin öğrencisi olmuştu, sanatın gelişimine kulak asmıyordu ve adları Manet, Degas, Monet ve Sisley olan o *tas de farceurs*'e* hiç tahammül edemiyordu; ama mükemmel bir öğretmendi, yardımsever, nazik ve cesaretlendiriciydi. Öte yandan, atölyeye cumaları gelen Foinet, anlaşması zor bir adamdı. Ufak tefek, pörsümüş bir tipti, kötü dişleri ve ters bir havası, karman çorman kır bir sakalı ve yabani bakışları vardı; sesi yüksek, tonu kinayeliydi. Lüksemburg Müzesi onun resimlerinden almıştı ve yirmi beş yaşında büyük bir kariyeri olacağına inanmıştı; ama yeteneği kişiliğinden çok gençliğinden geliyordu ve yirmi beş yıl boyunca, ona ilk başarısını kazandıran manzarayı tekrar edip durmaktan başka bir şey yapmamıştı. Bu yeknesaklığı başına kakılınca da şu cevabı verirdi:

"Corot sadece bir şey resmetti. Ben neden yapmayayım?"

Başka herkesin başarısını kıskanırdı ve empresyonistlere karşı özel, şahsi bir nefret beslerdi; kendi başarısızlığının halkı, *sale bête*'i** onların eserlerine çeken delice moda yüzünden olduğuna inanırdı. Onlara düzenbaz diyen Michel Rollin'in yumuşak küçümsemesine sövüp sayarak karşılık

* Soytarı yığını. (ç.n)

** Pis hayvan. (ç.n.)

verirdi; bunların arasında *crapule** ve *canaille*** en az şiddet içeren terimlerdi; onların özel yaşamlarını istismar ederek kendini eğlendirir, alaycı bir espri anlayışı, küfür dolu ve ağza alınmaz detaylarla onların doğumlarının meşruiyetine ve karıkocalık ilişkilerinin saflığına saldırırdı: Küfür dolu tahkirini güçlendirmek için oryantal bir imgelem ve oryantal bir vurgu kullanırdı. Çalışmalarını incelediği öğrencilere karşı da bu aşağılayıcı tutumuna ket vurmazdı. Onlar da ondan nefret edip korkardı; acımasız alaycılığı kadınların gözyaşlarına boğulmasına yol açar, bu da onun istihzasını artırırdı; saldırılarından çok ağır etkilenenlerin protestolarına rağmen atölyede kalmıştı, çünkü Paris'teki en iyi öğretmenlerden biri olduğuna şüphe yoktu. Bazen okuldaki yaşlı model onu şikâyet etme cesareti gösterirdi ama bu eleştiriler kısa sürede, ressamın küstah aşağılamaları yüzünden küçük düşürücü özürlere dönüşürdü.

Philip'in ilk iletişim kurduğu kişi Foinet oldu. Philip geldiğinde halihazırda atölyedeydi. Fransızca bilmeyenlerin yorumlarından faydalanabilmesi amacıyla çevirmenlik yapması için yanında *massière* Bayan Otter'la sehpadan sehpaya dolaşıyordu. Philip'in yanında oturan Fanny Price hararetle çalışıyordu. Tedirginlikten benzi sararmıştı ve ara sıra endişeden aşırı ısınan ellerini bluzuna silmek için duraksıyordu. Birden Philip'e dönüp somurtkan bir kaş çatışla maskelemeye çalıştığı gergin bir ifadeyle baktı.

"Sence iyi olmuş mu?" diye sordu, başıyla resmini işaret edip.

Philip ayağa kalkıp baktı. Hayretler içinde kalmıştı; kızın hiç gözü olmadığını hissetti; bu şeye umutsuzca resimden başka her şey denebilirdi.

"Keşke ben de bunun yarısı kadar iyi çizebilsem," diye cevapladı.

---

* Sefahat. (ç.n.)

** Ayaktakımı. (ç.n.)

"Bunu bekleyemezsin, daha yeni geldin. Benim kadar iyi çizebilmeni beklemek biraz fazla olur. Ben iki yıldır buradayım."

Fanny Price, Philip'in kafasını karıştırdı. Kendini beğenmişliği hayret vericiydi. Philip atölyedeki herkesin onu yürekten itici bulduğunu çoktan keşfetmişti; bunda şaşırtıcı bir yan yoktu, çünkü insanların kalbini kırmak için bariz bir çaba sarf ediyordu.

"Foinet'yi Bayan Otter'a şikâyet ettim," dedi hemen. "Son iki haftadır benim resimlerime bakmadı. Bayan Otter'la, *massière* olduğu için neredeyse yarım saat geçiriyor. Nihayetinde ben de herkes kadar para ödüyorum, benim param da onlarınki kadar değerli herhalde. Neden başkaları kadar ilgi görmemem gerektiğini anlamıyorum."

Karakalemini tekrar aldı ama bir an sonra sızlanarak geri bıraktı.

"Artık daha fazla yapamayacağım. Müthiş endişeliyim."

Bayan Otter'la onlara doğru gelen Foinet'ye baktı. Sakin, sıradan ve halinden memnun Bayan Otter, kendine önem veren bir havaya bürünmüştü. Foinet, Ruth Chalice adında pasaklı, minyon bir İngiliz kadının yanına oturdu. Mahmur ama tutkulu bakan güzel siyah gözleri, münzevi ama şehvetli görünen zayıf bir yüzü vardı; cildi, o sıralar Burne-Jones etkisi altındaki Chelsea'li genç hanımlarda görülen bayat fildişi rengindeydi. Foinet keyfi yerinde görünüyordu; ona pek bir şey söylemedi ama kadının karakalemiyle yaptığı hızlı, kararlı darbelerle hatalarına işaret etti. O kalkınca, Bayan Chalice'in yüzü zevkten ışıl ışıl oldu. Foinet, Clutton'ın yanına geldi ve o ana dek Philip de gergindi, ama Bayan Otter işleri onun için kolaylaştırmaya söz vermişti. Foinet, Clutton'ın çalışmasının önünde bir an, başparmağını sessizce kemirerek durdu, ardından dalgınlıkla ısırıp kopardığı bir deri parçasını tuvale tükürdü.

"Şu güzel bir çizgi," dedi sonunda, hoşuna giden yeri başparmağıyla işaret ederek. "Çizmeyi öğrenmeye başlıyorsun."

Clutton cevap vermedi ama dünyanın ne düşündüğünü umursamadığını gösteren her zamanki alaycı havasıyla öğretmene baktı.

"Sende yetenek emaresi olduğunu düşünmeye başlıyorum."

Clutton'dan hoşlanmayan Bayan Otter dudak büktü. Onun çalışmasında sıra dışı hiçbir şey göremiyordu. Foinet oturdu ve teknik detaylara girdi. Bayan Otter, ayakta dikilip durmaktan hayli yorulmuştu. Clutton bir şey demedi ama ara sıra başını salladı ve Foinet, onun söylediklerini ve nedenlerini anladığını hissetmekten memnun oldu; çoğu onu dinlerdi ama hiç anlamadıkları belliydi. Ardından Foinet ayağa kalkıp Philip'in yanına geldi.

"Daha iki gün önce geldi," dedi Bayan Otter, alelacele açıklamaya çalışarak. "Başlangıç seviyesinde. Daha önce hiç eğitim almamış."

"*Ça se voit,*" dedi öğretmen. "Belli oluyor."

Foinet geçip gitti, Bayan Otter ona fısıldadı:

"Bu da size bahsettiğim genç hanım."

Foinet ona bir tür iğrenç hayvanmış gibi baktı, sesi daha kulak tırmalayıcı bir hal aldı.

"Görünüşe göre sana yeterince ilgi göstermediğimi düşünüyormuşsun. *Massière*'ye şikâyette bulunmuşsun. Pekâlâ, ilgi göstermemi beklediğin şu çalışmanı bana göster bakalım."

Fanny Price renkten renge girdi. Sağlıksız cildinin altında akan kan tuhaf bir mor renge dönüşmüş gibiydi. Cevap vermeden, hafta başından bu yana üstünde çalıştığı çizime işaret etti. Foinet oturdu.

"Pekâlâ, sana ne söylememi istiyorsun? Bunun iyi olduğunu mu söyleyeyim sana? İyi değil. İyi çizildiğini mi söyle-

memi istersin? İyi çizilmemiş. Bunda bir yetenek gördüğümü mü söyleyeyim? Görmüyorum. Sana neresinin hatalı olduğunu göstermemi mi dilersin? Baştan sona hatalı. Bununla ne yapacağını söylememi mi istersin? Yırt at. Şimdi memnun oldun mu?"

Bayan Price bembeyaz kesildi. Tüm bunları Bayan Otter'ın önünde söylediği için öfkeden deliye dönmüştü. Uzun zamandır Fransa'da olmasına ve Fransızcayı yeterince iyi anlamasına rağmen, iki kelimeden fazla konuşamıyordu.

"Bana böyle muamele etmeye hakkı yok. Benim param da herkesinki kadar değerli. Bana öğretmesi için para veriyorum ona. Bu öğretmek değil."

"Ne dedi? Ne dedi?" diye sordu Foinet.

Bayan Otter çevirmekte tereddüt etti, Bayan Price da söylediklerini çok kötü bir Fransızcayla tekrarladı: *"Je vous paye pour m'apprendre."*

Adamın gözleri öfkeyle parladı, sesini yükseltip yumruğunu salladı.

"Mais, nom de Dieu, size bir şey öğretemem. Bir deveye öğretmek daha kolay olur." Bayan Otter'a döndü. "Ona sorun bakalım, bunu eğlence olsun diye mi yapıyormuş, yoksa bundan para kazanmayı mı umuyormuş?"

"Hayatımı ressam olarak kazanacağım," diye cevap verdi Bayan Price.

"O zaman vaktinizi boşa harcadığınızı söylemek benim görevim. Mesele yeteneğinizin olmaması değil, bugünlerde yetenek sokaklarda koşturmuyor, ama eğilimin emaresi yok sizde. Ne zamandır buradasınız? Beş yaşında bir çocuk, iki dersten sonra sizden çok daha iyi çizer. Size tek bir şey söyleyeceğim: Bu umutsuz girişimden vazgeçin. Hayatınızı bir *bonne à tout faire** olarak kazanma ihtimaliniz, ressam olarak kazanma ihtimalinizden fazla. Bakın."

---

* Her işe bakan hizmetçi. (ç.n.)

Bir karakalem parçası aldı, kâğıda bastırdığında kırıldı. Küfretti ve küçülmüş karakalemle büyük sert çizgiler çizdi. Hızla çizip bir yandan da konuştu, zehirli kelimelerini tükürerek etrafa saçtı.

"Bak, bu kollar aynı uzunlukta değil. Şu diz, çok kaba. Beş yaşında bir çocuğa anlatır gibi söyleyeyim sana. Gördün mü, bacaklarının üstünde durmuyor. Ayak bu!"

Kalem her bir kelimeyle bir işaret oluşturdu ve Fanny Price'ın o kadar zaman harcayıp hayli zahmete katlandığı çizim bir an içinde tanınmaz hale geldi, bir çizgi ve leke karmaşasına dönüştü. Foinet sonunda kalemi elinden bırakıp ayağa kalktı.

"Tavsiyeme kulak verin, Matmazel, terziliği deneyin." Saatine baktı. "On iki olmuş. *À la semaine prochaine, messieurs.*"*

Bayan Price eşyalarını ağır ağır topladı. Philip, ona teselli edici bir şeyler söyleyebilmek için diğerlerinin gerisinde kaldı. Aklına şundan başka bir şey gelmedi:

"Çok ama çok üzüldüm. Bu adam hayvanın teki!"

Kız hiddetle ona döndü.

"Bunu söylemek için mi bekledin? Senden acıma istediğimde bunu söylerim. Önümden çekil lütfen."

Yürüyüp yanından geçti ve atölyeden çıktı, Philip de omuz silkip öğle yemeği için aksayarak Gravier's'e doğru yürüdü.

Philip olanları anlatınca, "Bunu hak etti," dedi Lawson. "Huysuz şırfıntı."

Lawson eleştiriye hiç katlanamıyordu ve bundan kaçınmak için, Foinet'nin geldiği zamanlarda atölyeye hiç gitmezdi.

"Başkalarının resimlerim hakkındaki fikirlerini duymak istemiyorum," dedi. "İyi mi kötü mü kendim biliyorum."

---

* Gelecek hafta görüşürüz, beyler. (ç.n.)

"Yani, başka insanların resimlerin hakkındaki olumsuz fikirlerini duymak istemiyorsun," dedi Clutton umursamaz bir alaycılıkla.

Philip öğleden sonra Lüksemburg Müzesi'ne resimlere bakmaya gitmeyi düşündü ve bahçeden geçerken, Fanny Price'ın her zamanki yerinde oturduğunu gördü. Onun hoş bir şeyler söylemek için yaptığı iyi niyetli girişimine kızın verdiği kaba karşılıktan dolayı öfkeliydi ve onu görmemiş gibi yaparak yürüyüp geçti. Ama Fanny Price hemen kalkıp yanına geldi.

"Beni görmezden gelmeye mi çalışıyorsun?" dedi.

"Hayır, elbette hayır. Belki konuşmak istemezsin diye düşündüm."

"Nereye gidiyorsun?"

"Manet'ye bakmak istedim, hakkında çok şey duydum."

"Seninle gelmemi ister misin? Lüksemburg Müzesi'ni gayet iyi bildiğimi söyleyebilirim. Sana birkaç iyi şey gösterebilirim."

Philip onun özür dilemeyi kendine yediremediği için telafi olarak bu öneride bulunduğunu anladı.

"Ne kadar naziksin. Elbette çok isterim."

"Yalnız gitmeyi tercih ediyorsan hayır demen yeterli," dedi kız şüpheyle.

"Yalnız gitmek istemiyorum."

Galeriye doğru yürüdüler. Caillebotte koleksiyonu kısa süre önce sergilenmeye başlamıştı ve öğrenciler ilk kez empresyonistlerin eserlerini onun rahatlığında inceleme fırsatı bulmuşlardı. O zamana dek onları sadece Rue Lafitte'deki Durand-Ruel dükkânında (satıcı da ressama karşı üstünlük taslayan İngiltere'deki meslektaşlarından farklı olarak, en hırpani öğrencilere bile istediklerini göstermekten memnun olurdu) veya salı günleri giriş kartı bulmanın hiç zor olmadığı, dünya çapında ün kazanmış resimlerle karşılaşabileceğiniz kendi evinde görebilmek mümkündü. Bayan Price onu

doğrudan Manet'nin *Olympia*'sına götürdü. Philip resme sessizce, afallamış halde bakakaldı.

"Beğendin mi?" diye sordu Bayan Price.

"Bilmiyorum," diye cevapladı Philip çaresizce.

"Tecrübelerime dayanarak söylüyorum, bu resim belki Whistler'ın annesinin portresinden sonra galerideki en iyi şey."

Başyapıtı iyice incelemesi için ona belli bir zaman tanıdı, ardından onu bir tren istasyonunu betimleyen bir resme götürdü.

"Bak, bu Monet," dedi. "Resmin adı, *Gare St. Lazare*."

"Ama demiryolları paralel değil," dedi Philip.

"Ne önemi var bunun?" diye sordu kız, kibirli bir havayla.

Philip kendinden utandı. Fanny Price atölyenin cerbezeli konuşma üslubunu kapmıştı ve Philip'i engin bilgisiyle kolayca etkileyebiliyordu. Kendini beğenmiş bir tavırla, ama aynı zamanda belli bir kavrayışla resimleri ona anlatmayı sürdürdü, ressamların neyi amaçladığını ve bakması gerekenin ne olduğunu ona gösterdi. Konuşurken başparmağını fazla hareket ettiriyordu ve anlattığı her şey kendisine çok yeni olan Philip, onu çok yoğun ama aynı zamanda şaşkın bir ilgiyle dinledi. Şimdiye dek Watts'a ve Burne-Jones'a tapmıştı. İlkinin güzel renkleri, ikincisinin sarsıcı çizimleri onun estetik anlayışını tümüyle tatmin ediyordu. Onların müphem idealizmi, resimlerine verdikleri isimlerin altında yatan bir felsefi fikir kuşkusu, gayretkeş Ruskin okumalarından anladığı sanatın işlevleriyle gayet iyi uyum sağlıyordu; ama burada çok farklı bir şey vardı: Hiçbir manevi cazibe yoktu; bu eserleri dikkatle incelemek kimsenin daha saf ve yüksek bir yaşam sürmesine yol açmazdı. Afallamıştı.

Sonunda şöyle dedi: "Biliyor musun, resmen ölüyüm. Bundan daha fazla bir şey anlayabileceğimi sanmıyorum. Hadi gidip banklardan birine oturalım."

"Bir seferde çok fazla sanat eserini anlamaya çalışmamak daha iyidir," diye cevapladı Bayan Price.

Dışarı çıktıklarında Philip ona girdiği zahmet için samimiyetle teşekkür etti.

"Ah, önemli değil," dedi kız, biraz sevimsiz bir edayla. "Hoşuma gittiği için yapıyorum. İstersen yarın Louvre'a gideriz, sonra da seni Durand-Ruel'e götürürüm."

"Gerçekten bana karşı inanılmaz iyisin."

"Onların çoğu gibi sen benim canavar olduğumu düşünmüyorsun."

"Düşünmüyorum," deyip gülümsedi Philip.

"Beni atölyeden kovabileceklerini sanıyorlar ama kovamayacaklar; keyfim ne kadar isterse o kadar kalacağım orada. Bu sabah olanlar, hepsi Lucy Otter'ın işiydi; öyle olduğunu biliyorum. O benden hep nefret etti. Bundan sonra kendi içime kapanırım sandı. Tahminimce gitmemi istiyor. Onun hakkında çok şey bilmemden korkuyor."

Bayan Price ona uzun, karmaşık bir hikâye anlattı; anlaşıldığı kadarıyla Bayan Otter'ın, o sıradan ve saygıdeğer ufak tefek insanın çapraşık entrikaları vardı. Ardından Ruth Chalice'ten, Foinet'nin o sabah övdüğü kızdan bahsetti.

"Atölyedeki her erkekle birlikte oldu. Sokak fahişesinden başka bir şey değil. Üstelik pis. Bir ay banyo yapmaz, gerçekten biliyorum bunu."

Philip bunları rahatsızlıkla dinledi. Bayan Chalice'le ilgili çeşitli söylentilerin döndüğünü çoktan duymuştu; ama annesiyle yaşayan Bayan Otter hakkında bir fazilet abidesi olmaktan öte başka şeyler varsaymak saçmaydı. Yanında yürüyen kadın, habis yalanlarıyla onu düpedüz dehşete düşürüyordu.

"Ne söyledikleri umurumda değil. Aynen devam edeceğim. Yeteneğim olduğunu biliyorum. Ressam olduğumu hissediyorum. Vazgeçmektense kendimi öldürürüm. Ah, okullarda herkesin güldüğü ama daha sonra grubun dâhisi

olduğu ortaya çıkan ilk kişi ben olmam. Sanat umursadığım tek şey, tüm hayatımı ona vermeye razıyım. Tek mesele bırakmayıp sebatla çalışmak."

Kendisine biçtiği değeri ona göstermeyen herkes için yüz kızartıcı gerekçeler buldu. Clutton'dan nefret ediyordu. Philip'e arkadaşının hiç de o kadar yetenekli olmadığını söyledi; sadece cafcaflı ve yüzeyseldi; hayatını kurtarmak için dahi olsa bir figür çizemezdi. Lawson ise:

"Kızıl saçı ve çilleriyle küçük bir canavar. Foinet'den o kadar korkuyor ki ona çalışmalarını göstermiyor. Hiç değilse ben yan çizmiyorum, değil mi? Foinet'nin bana ne söylediği umurumda değil, gerçek bir sanatçı olduğumu ben biliyorum."

Bayan Price'ın oturduğu sokağa vardılar, Philip rahatlayıp iç çekerek ondan ayrıldı.

44

Ama her şeye rağmen, ertesi pazar Bayan Price onu Louvre'a götürmeyi teklif ettiğinde Philip kabul etti. Kız ona *Mona Lisa*'yı gösterdi. Philip resme azıcık hayal kırıklığı hissederek baktı ama Walter Pater'in dünyanın en ünlü resmine güzellik katan kıymetli sözlerini ezberleyene dek okumuştu ve şimdi bunları Bayan Price'a tekrar etti.

"Tamamen edebiyat," dedi kız, biraz kibirle. "Bundan uzaklaşman lazım."

Ona Rembrandtları gösterdi ve resimler hakkında pek çok yerli yerinde söz etti. *Emmaus Hacıları*'nın önünde durdu.

"Bunun güzelliğini hissettiğin zaman resim hakkında bir şeyler anlamış olacaksın," dedi.

Ona Ingres'nin *Büyük Odalık* ile *Kaynak* adlı resimlerini gösterdi. Fanny Price amirane bir kılavuzdu, onun dilediği şeylere bakmasına izin vermedi ve kendi hayran olduğu

eserlere hayranlık duyması için onu zorlamaya çalıştı. Sanat eğitimini umutsuzca ciddiye alıyordu ve Long Gallery'de, Raffaelli'nin bir resmi gibi görünen neşeli, güneşli ve kentli Tuileries Bahçesi'ne bakan bir pencerenin önünden geçerken Philip bağırdı:

"Şu güzelliğe bak! Hadi burada bir dakika duralım." Fanny Price kayıtsızca şöyle dedi: "Evet, pekâlâ. Gerçi buraya resimlere bakmaya geldik."

Neşeli ve capcanlı sonbahar havası Philip'in içini coşkuyla doldurdu; gün ortasına doğru Louvre'un büyük bahçesinde dururlarken Flanagan gibi bağırmak istedi: Sanatın canı cehenneme.

"Hadi, Boul' Mich'teki şu restoranlardan birine gidelim de bir şeyler atıştıralım, ne dersin?" diye önerdi Philip.

Bayan Price ona şüpheyle baktı.

"Öğle yemeğim beni evde bekliyor," diye karşılık verdi.

"Önemli değil. Onu yarın yiyebilirsin. İzin ver de sana bir öğle yemeği ısmarlayayım."

"Neden böyle bir şey yapmak istediğini anlamıyorum."

"Hoşuma gideceği için," diye cevapladı gülümseyerek.

Nehrin öbür tarafına geçtiler, St. Michel Bulvarı'nın köşesinde bir restoran vardı.

"Hadi buraya girelim."

"Hayır, girmem ben oraya, çok pahalı görünüyor."

Kararlı bir edayla yürüdü, Philip de onu izlemeye mecbur kaldı. Birkaç adım sonra daha küçük bir restorana vardılar; on-on iki kadar insan kaldırımda, bir tentenin altında öğle yemeği yiyordu; camında büyük beyaz harflerle şöyle yazıyordu: *Déjeuner 1.25, vin compris.*

"Bundan daha ucuzunu bulamayız, hem gayet iyi görünüyor."

Boş bir masaya oturup mönüde yazılı ilk madde olan omletin gelmesini beklediler. Philip gelip geçenleri keyifle izledi. Onlara karşı sempati duydu. Yorgundu ama çok mutluydu.

"Şu bluz giymiş adama baksana. Müthiş değil mi!"

Bayan Price'a baktı ve onu, akan görüntüyü umursamadan gözlerini tabağına dikmiş, iki ağır gözyaşı damlası yanaklarından süzülürken görünce çok şaşırdı.

"Bu neden şimdi?" diye bağırdı.

"Bana bir şey söylersen hemen kalkıp giderim buradan," diye cevapladı kız.

Philip'in kafası tamamen karışmıştı ama neyse ki o anda omlet geldi. Omleti ikiye böldü, yemeye başladılar. Philip önemsiz şeylerden konuşmak için elinden geleni yaptı, Bayan Price da buna uyum sağlamak için kendince çaba gösteriyor gibiydi; ama öğle yemeği tümüyle iyi geçti denemezdi. Philip kolayca tiksinirdi ve Bayan Price'ın yeme tarzı onun iştahını kesti. Gürültüyle, açgözlülükle, birazcık hayvanat bahçesindeki vahşi bir yaratıkmış gibi yiyordu; her bitirdiği yemekten sonra tabağı, tek bir sos damlasından bile olmak istemezmiş gibi ekmek parçalarıyla bembeyaz, pırıl pırıl olana dek sıyırıyordu. Camembert peyniri yediler; kızın peynirin kabuğunu ve ona verilen porsiyonun tamamını yediğini görmek Philip'in midesini bulandırdı. Açlıktan ölmek üzere olsa bundan daha aç kurtlar gibi yiyemezdi.

Bayan Price anlaşılmaz biriydi, bir gün ondan samimi bir havada ayrılabilir, ertesi gün suratsız ya da kaba bir muameleyle karşılaşıp karşılaşmayacağınızı asla bilemezdiniz; ama Philip ondan çok şey öğrenmişti: Kendisi çok iyi çizim yapamasa da öğretilebilecek her şeyi biliyordu ve sürekli tavsiyeleri ilerlemesine yardımcı olmuştu. Bayan Otter da onun için faydalıydı ve bazen Bayan Chalice de işlerini eleştiriyordu; Lawson'ın cerbezeli ağız kalabalığından, Clutton örneğinden de bir şeyler öğrenmişti. Ama onun kendisinden başka herhangi birinden tavsiye alması Fanny Price'ın hiç hoşuna gitmiyordu ve başka birisiyle konuştuktan sonra Philip onun yardımını istediğinde, gaddar bir hoyratlıkla bunu

yapmayı reddediyordu. Diğer öğrenciler –Lawson, Clutton, Flanagan– onunla ilgili Philip'e takılıyorlardı.

"Dikkat et dostum," diyorlardı, "sana âşık olmuş."

"Ah, ne saçmalık," diyerek gülüyordu.

Bayan Price'ın herhangi birine âşık olabileceği düşüncesi akıldışıydı. Onun iticiliğini, darmadağın saçlarını ve pis ellerini, lekelenmiş ve dikiş yerleri yıpranmış, hep giydiği kahverengi elbiseyi düşününce tüyleri diken diken oluyordu: Kızın meteliksiz olduğunu tahmin ediyordu, hepsi meteliksizdi ama en azından temiz olabilirdi; eteğini derleyip toplaması için de bir iğneyle iplik kesinlikle yeterdi.

Philip tanışıklık kurduğu insanlarla ilgili izlenimlerini tasnif etmeye başlamıştı. Artık çok uzak görünen, Heidelberg'de geçirdiği o günlerdeki kadar saf değildi, inceleyip irdelemek niyetinde olduğu insanlığa karşı daha bilinçli bir ilgi geliştirmeye başlamıştı. Üç ay boyunca her gün gördüğü Clutton'ı, tanıştıkları ilk günden daha fazla tanımakta zorluk çekiyordu. Atölyedeki genel izlenim, onun yetenekli olduğu yönündeydi; büyük eserler yaratacağı düşünülüyordu ve o da bu genel izlenimi paylaşıyordu; ama tam olarak ne yapacağını ne o ne de başka biri tam bilebiliyordu. Amitrano'dan önce çeşitli atölyelerde –Julian'da, Beaux-Arts'da ve MacPherson'da– çalışmış ve daha fazla rahat bırakıldığını hissettiği için Amitrano'da başka yerlere kıyasla daha uzun kalmıştı. İşlerini göstermek hoşuna gitmiyordu ve sanat eğitimi alan çoğu genç adamın aksine, ne tavsiye alıyor ne de öneride bulunuyordu. Onun için hem çalışma hem de yatak odası işlevi gören Rue Campagne Première'deki küçük atölyede, sergilemeye ikna edilebilse ün kazanmasını sağlayacak muhteşem resimleri olduğu söyleniyordu. Model tutmaya gücü yetmemiş ama natürmort çalışmıştı ve Lawson sürekli başyapıt olduğunu söylediği bir tabak elmayı anlatıp duruyordu. Zor beğenen biriydi ve durmaksızın tam anlamıyla kavrayamadığı bir

şeye ulaşmayı hedeflediğinden işlerinden bütünüyle hoşnutsuzdu: Belki bir figürün bir kısmı, bir ön kol, bir bacak ya da bir ayak, bir natürmorttaki bir bardak veya fincan onu memnun edebilirdi; o da bu parçayı resimden ayırıp saklar, tuvalin gerisini yok ederdi; bu yüzden insanlar onun işlerini görmek için davetsiz çıkageldiklerinde, onlara gösterecek tek bir resmi olmadığını söylemesi doğruydu. Bretonya'da kimsenin duymadığı, bir zamanlar borsacı olan ve orta yaşlarına gelince resim yapmaya başlamış tuhaf bir adama rastlamış, işlerinden çok etkilenmişti. Adam empresyonistlere sırtını dönmüş, sadece resim yapmak anlamında değil, görmek anlamında da zorlu şahsi bir yol tutturmuştu. Philip onda tuhaf biçimde orijinal bir şeyler olduğunu hissediyordu.

Yemek yedikleri Gravier's'de, akşamları da Versailles veya Closerie des Lilas'da, Clutton sessiz kalma eğilimindeydi. İnce yüzünde alaycı bir ifadeyle sakince oturuyor, ancak nükteli bir laf etme fırsatı doğunca konuşuyordu. Alay etmek hoşuna gidiyordu ve alaycılığını üzerinde uygulamaya koyabileceği biri oradaysa çok mutlu oluyordu. Resimden başka şeylerden nadiren bahsediyordu, o da ancak bunu yapmaya değer bulduğu bir iki kişi varsa... Philip onun içinde gerçekten bir şeyler olup olmadığını merak ediyordu: Ketumluğu, çelimsiz görünümü, iğneleyici espri anlayışı onun kişiliğini ortaya koyar gibiydi, ama bunlar hiçbir şeyi örtmeyen etkileyici bir maskeden başka bir şey de olmayabilirdi.

Öte yandan Philip Lawson'la kısa zamanda samimi bir ilişki kurdu. Çeşitli ilgi alanları olması onu iyi bir arkadaş kılıyordu. Öğrencilerin çoğundan daha fazla okur, geliri düşük olmasına rağmen kitap almaya bayılırdı. Kitaplarını seve seve ödünç verirdi; Philip de böylece Flaubert'le Balzac'ı, Verlaine, Heredia ve Villiers L'Isle-Adam'ı tanıdı. Birlikte tiyatroya, bazen de Opéra Comique galerisine gidiyorlardı. Odéon onlara çok yakındı ve Philip kısa zamanda, XIV.

Louis ve tumturaklı Alexandrine tragedyaları konusunda arkadaşının tutkusunu paylaşmaya başladı. Rue Taitbout'da yetmiş beş santime mükemmel müzik dinleyebildikleri ve üstüne üstlük büyük olasılıkla içecek bir şeyler bulabildikleri Concerts Rouge vardı: Koltuklar rahatsızdı, mekân tıklım tıkıştı, Fransız tütünüyle ağırlaşmış havayı solumak felaketti, ama hevesli gençler olarak bunlara aldırmıyorlardı. Bazen Bal Bullier'ye gidiyorlardı. Böyle zamanlarda Flanagan onlara eşlik ediyordu. Onun kolayca uyarılması ve gürültücü heyecanı onları güldürüyordu. Harika bir dansçıydı ve daha salona gireli on dakika olmadan, yeni tanıştığı küçük bir tezgâhtar kızla etrafta hoplayıp zıplamaya başlardı.

Hepsinin arzusu bir metres edinmekti. Bu, Paris'teki sanat öğrencilerinin sahip olması beklenen şahsi eşyalarının bir parçasıydı. Arkadaşları insanı buna göre değerlendirirdi. Havası atılacak bir şeydi. Ama sorun şuydu ki onların kendilerini ancak geçindirecek kadar paraları vardı ve her ne kadar Fransız kadınlarının tek kişilik parayla iki kişiyi geçindirebilecek kadar zeki olduğunu iddia etseler de koşulları bu gözle görmeye razı genç kadınlarla tanışmakta zorlanıyorlardı. Çoğunlukla, kendilerininkinden daha oturmuş bir saygınlığa sahip ressamların korumasındaki hanımları kıskanıp taciz etmekle yetiniyorlardı. Bu işlerin Paris'te bu kadar zor olması olağanüstüydü. Lawson genç biriyle tanışıp randevu koparabilmişti; yirmi dört saat boyunca heyecanlı heyecanlı dolaşıp karşılaştığı herkese onu nasıl baştan çıkardığını uzun uzadıya anlattı; ama kadın kararlaştırdıkları saatte ortalıkta görünmedi. Gravier's'e çok geç, hırçın bir halde geldi ve bağırdı:

"Kahrolası bir ödlek daha! Benden neden hoşlanmadıklarını anlamıyorum. Fransızcayı iyi konuşamadığım ya da kızıl saçım yüzünden herhalde. Paris'te birini bulamadan bir yıldan fazla geçirmiş olmak çok berbat bir şey."

"Doğru yolu izlemiyorsun," dedi Flanagan.

Onun anlatacak uzun ve kıskanılası bir zafer listesi vardı, her ne kadar bütün söylediklerine inanmadılarsa da bütünüyle yalan söylemediğini kabul etmeye mecbur kaldıkları kanıtlar vardı. Ama sürekli bir ilişki istemiyordu. Paris'te sadece iki yıl geçirmişti: Ailesini üniversiteye gitmektense buraya gelip sanat eğitimi alması konusunda ikna etmişti; ama bu dönemin sonunda Seattle'a dönecek ve babasının işini yapmaya başlayacaktı. Bu zaman zarfında mümkün olduğunca eğlenmeye kararlıydı ve aşk ilişkilerinde süreklilikten öte çeşitlilik istiyordu.

"Onları nereden buluyorsun anlamıyorum," dedi Lawson sinirli sinirli.

"Oğlum, bu hiç zor değil ki," diye cevapladı Flanagan. "Meseleye doğrudan giriyorsun. Sorun onlardan kurtulmakta. İşin inceliği burada."

Philip kadınlara arzu duyma zahmetine giremeyecek kadar çalışmasıyla, okuduğu kitaplarla, izlediği oyunlarla, dinlediği sohbetlerle meşguldü. Fransızcayı daha akıcı konuşabildiği zaman bunun için bol bol vakti olacağını düşünüyordu.

Bayan Wilkinson'ı son gördüğünden bu yana artık bir yıldan fazla zaman geçmişti ve Paris'teki ilk haftaları, Blackstable'dan ayrılmadan hemen önce kadının ona yazdığı bir mektubu cevaplayamayacak kadar yoğun geçmişti. Bir diğer mektup geldiğinde, sitem dolu olduğunu bilerek ve o sıralar hiç bunu çekecek havada olmadığından, sonra açma niyetiyle onu bir kenara koymuştu; ama unutuvermiş ve bir ay sonra, bir çekmecede deliği olmayan bir çorap ararken rast gelinceye dek mektup gözüne hiç çarpmamıştı. Dehşetle açılmamış mektuba bakakaldı. Bayan Wilkinson'ın çok acı çekmiş olmasından korkuyordu ve kendisini canavar gibi hissetti; ama o zamana dek kadın çektiği sıkıntıyı, her halükârda en kötü kısmını atlatmış olmalıydı. Mektup ona kadınların ifadelerinde empatiye çok yer verebildiklerini

göstermişti. Erkeklerin ifadeleri ise pek böyle değildi. Hiçbir şeyin bir daha asla Bayan Wilkinson'ı görmeye kendisini ikna edemeyeceğinden hayli emindi. O kadar uzun zaman yazmamıştı ki artık yazmaya değermiş gibi de görünmüyordu. Mektubu okumamaya karar verdi.

"Bir daha yazmaz herhalde," dedi kendi kendine. "Her şeyin bittiğini görmezden gelemez. Nihayetinde annem olacak yaşta; kendisinin daha iyi bilmesi gerek."

Bir iki saat biraz rahatsızlık hissetti. Benimsediği tavır kesinlikle doğruydu, ama bütün bu meseleden hoşnutsuzluk duymaktan kendini alamıyordu. Bununla birlikte, Bayan Wilkinson bir daha yazmadı; ne de saçma biçimde korktuğu gibi, onu arkadaşlarının önünde komik duruma düşürmek için birdenbire Paris'e gelmedi. Kısa bir süre sonra onu tamamıyla unuttu.

Bu arada, Philip eski tanrılarından kesinlikle vazgeçti. Başta hor gördüğü empresyonistlerin eserlerine bakışı hayret verici bir hayranlığa dönüştü; artık kendisini Manet'nin, Monet'nin ve Degas'nın gerçek değerleri konusunda diğerleri kadar kararlılıkla konuşurken buluyordu. Ingres'nin *Büyük Odalık* resminin ve bir de *Olympia*'nın birer fotoğrafını satın aldı. Tıraş olurken onların güzelliği üstüne düşünebilsin diye fotoğrafları yan yana odasındaki lavabonun üstüne astı. Artık Monet'den önce hiçbir manzara resminin olmadığını kesinlikle biliyor, Rembrandt'ın *Emmaus Hacıları* veya Velasquez'in *Burnunu Pire Isırmış Hanım* resimlerinin önünde dikilirken gerçek bir ürperme hissediyordu. Resmin asıl adı bu değildi ama oturanın görüntüsündeki tiksindirici özelliğin resmin güzelliğine halel getirmediğini vurgulamak için Gravier's'de böyle ayırt ediliyordu. Paris'e gelirken taktığı silindir şapkasıyla beyaz noktalı mavi kravatını Ruskin, Burne-Jones ve Watts'la birlikte bir kenara koymuştu; artık yumuşak, geniş kenarlı bir şapkanın, uçuşan siyah bir kravatın ve dökümlü pelerinin keyfini çıkarıyordu. Tüm yaşamı

boyunca burayı biliyormuş gibi Boulevard du Montparnasse boyunca yürüdü, ustalıklı bir azimle artık tiksinmeden apsent içmeyi de öğrenmişti. Saçını uzatıyordu ama doğa zalim olduğu ve gençlerin baki hasretlerini hiç umursamadığı için sakal uzatmaya teşebbüs edemiyordu.

45

Philip, Cronshaw'un mizacının arkadaşlarını canlandırdığını kısa sürede fark etti. Lawson paradokslarını ondan alıyordu; bireyselliğine özen gösteren Clutton bile bilinçsizce yaşlı adamdan öğrendiği bilgilerle kendini ifade ediyordu. Masa başındayken ortaya attıkları onun fikirleriydi ve yargılarını onun etkisi altında oluşturuyorlardı. Onun kusurlarına gülerek ve kötülüğünden yakınarak, bilmeden ona göstermedikleri saygıyı telafi ediyorlardı.

"Zavallı ihtiyar Cronshaw elbette işe yaramazın teki," diyorlardı. "Son derece umutsuz vaka."

Onun dehasını sadece kendileri takdir ettikleri için gururluydular; orta yaşın aptallıklarını hor gören gençlik havasıyla kendi aralarında ona büyüklük taslasalar da Cronshaw'la geçirdikleri harika zamanlar koltuklarını kabartmıyor da değildi, özellikle de Cronshaw içlerinden birinin yalnız olduğu bir zamanı seçmişse. Cronshaw, Gravier's'e hiç gitmezdi. Son dört yıldır, sadece Lawson'ın bir kez gördüğü bir kadınla birlikte, Quai des Grands Augustins'deki en yıkık dökük binaların birinin altıncı katındaki minicik bir dairede, pislik içinde yaşıyordu: Lawson pisliği, dağınıklığı, süprüntüleri ballandıra ballandıra anlatmıştı.

"Koku da insanın kafasını uçurabilecek güçte."

"Yemekte olmaz, Lawson," diye uyardı onu aralarından biri.

Ama o, burun deliklerinin maruz kaldığı kokunun pitoresk detaylarına girme zevkinden kendini alamadı. Ona ka-

pıyı açan kadını, kendi gerçekliğinin acımasız hazzıyla tarif etti. Esmer, ufak tefek ve şişman bir kadındı, hayli gençti ve siyah saçları hep dağılmak üzereymiş gibi görünüyordu. Üstünde hırpani bir bluz vardı, korse takmamıştı. Kırmızı yanakları, büyük şehvetli ağzı ve pırıl pırıl çapkın gözleriyle insana Franz Hals'ın Louvre'daki *Bohémienne*'ini hatırlatıyordu. Eğlenceli olmakla birlikte dehşete de düşüren, gösterişli bir görgüsüzlüğü vardı. Çelimsiz, yıkanmamış bir bebek yerde oynuyordu. Bu sürtüğün Cronshaw'u mahallenin en değersiz baldırı çıplak tipleriyle aldattığı biliniyordu ve keskin zekâsı, güzelliğe olan düşkünlüğü ile Cronshaw'un nasıl böyle bir yaratıkla bir araya gelebildiği, onun bilgeliğini bir kafe masasında soğuran saf gençler için bir muammaydı. Ama kadının konuşmasındaki kabalıktan zevk alıyor gibiydi ve düzeysizlik kokan bazı ifadeleri sık sık kullanıyordu. İronik biçimde ondan *la fille de mon concierge*[*] diye bahsediyordu. Cronshaw çok fakirdi. Bir iki İngiliz gazetesi için resim sergileri üstüne yazdığı yazılardan kendini zar zor geçindirecek kadar bir şey kazanıyordu ve biraz da çeviri yapıyordu. Bir zamanlar Paris'teki bir İngiliz gazetesinin kadrosunda yer almıştı, ama sarhoşluk yüzünden işten çıkarılmıştı; yine de hâlâ bu gazete için tuhaf işler yapıyor, Hôtel Drouot'daki satışları ya da müzikhollerdeki revüleri anlatıyordu. Her ne kadar iğrenç, ağır ve meşakkatli olsa da Paris yaşamı kemiklerine işlemişti ve bunu dünyanın başka bir yerindeki herhangi bir yaşamla değiştirmeyecekti. Bütün bir yıl boyunca, tanıdığı herkesin uzakta olduğu yaz aylarında bile orada kalıyor ve kendini ancak Boulevard St. Michel'den bir kilometrelik bir mesafede huzurlu hissedebiliyordu. İşin ilginç yanı, Fransızcayı hiçbir zaman tam anlamıyla öğrenememiş, *La Belle Jardinière*'den aldığı pespaye kıyafetler içinde, köklü İngiliz görünümünü korumuştu.

[*] Kapıcının kızı. (ç.n.)

Sohbet etmenin iyi bir arkadaşlık için yettiği ve ayyaşlığın sınırının olmadığı yüz elli yıl önce, hayatta başarı kazanabilecek bir adamdı.

"Bin sekiz yüzlerde yaşamalıydım," diyordu kendi kendine. "Ben bir hami istiyorum. Şiirlerimi abonelik usulüyle yayımlayabilir, onları soylu bir adama ithaf edebilirdim. Bir kontesin fino köpeği için kafiyeli beyitler yazmayı çok isterdim. Ruhum oda hizmetçilerinin aşkı ve piskoposların sohbetleri için yanıp tutuşuyor."

Romantik *Rolla*[*] şiirinden alıntı yaptı:

"Je suis venu trop tard dans un monde trop vieux."[**]

Yeni yüzler görmek hoşuna gidiyordu ve bir sohbet konusu ortaya atacak ama bir monoloğu bölmeyecek kadar konuşma becerisi gösteren Philip'ten de hoşlanmaya başlamıştı. Philip büyülenmişti. Cronshaw'un söylediği o azıcık şeyin yeni olduğunu fark etmedi. Sohbet ederken karakterinin ilginç bir gücü açığa çıkıyordu. Çok güzel, gür bir sesi vardı ve konuları gençler için çok çekici bir üslupla ortaya koyuyordu. Söylediği her şey düşünceleri harekete geçiriyor gibiydi; Lawson'la Philip birinin ya da öbürünün otellerine dönüş yolunda sık sık Cronshaw'un rastgele kullandığı bir kelimenin çağrıştırdığı bazı konuları konuşuyorlardı. Cronshaw'un şiirinin beklenen düzeye erişmemiş olması, gençliğin verdiği bir sonuca ulaşma heyecanı taşıyan Philip için şaşırtıcıydı. Bu şiirler hiç kitap olarak basılmamıştı ama çoğu aylık dergilerde yayımlanmıştı; bir hayli dil döküldükten sonra, Cronshaw *The Yellow Book*'tan, *The Saturday Review*'den ve diğer dergilerden yırtılmış, her birinde birer şiir olan bir tomar kâğıt getirdi. Bunların çoğunun ona Henley'yi ya da Swinburne'ü hatırlatması, Philip'in afallamasına yol açtı. Bunların şahsileşebilmesi için Cronshaw'un pırıltılı okuyuşuna ihtiyaç vardı. Bu hayal kırıklığını, onun laflarını

* Alfred de Musset'nin bir şiiri. (ç.n.)

** Çok eski bir dünyaya çok geç geldim. (ç.n.)

umursamadan tekrarlayan Lawson'a açtı; Closerie des Lilas'ya bir sonraki gidişinde de şair ona dönüp kocaman bir gülümsemeyle şöyle dedi:

"Duydum ki şiirlerim hakkında pek olumlu düşünmüyormuşsun."

Philip utandı.

"Bilmem," diye cevapladı. "Onları okumaktan çok keyif aldım."

"Duygularımı incitmemek için uğraşma," diye karşılık verdi Cronshaw, şişman elini şöyle bir sallayarak. "Şiir çalışmalarıma hiçbir abartılı önem atfetmiyorum. Hayat, hakkında yazmaktan öte yaşamak içindir. Amacım onun sunduğu deneyimleri çoğaltmanın yolunu bulmak, her anın yaşattığı duyguları sıkıp çıkarmak. Yazmayı, varlığı özümseyen değil ona zevk katan hoş bir beceri olarak görürüm. Sonraki nesillere gelince de – sonraki nesillerden bana ne!"

Philip gülümsedi, çünkü sanatçının hayatta sağda solda çıkmış birkaç zavallı eserden fazlasını üretmediği göze çarpıyordu. Cronshaw dalgın dalgın ona bakıp bardağını doldurdu. Garsonu bir paket sigara almaya gönderdi.

"Bu üslupta konuşmam seni eğlendiriyor ve fakir olduğumu, bir tavan arasında beni kuaförlerle, *garçons de café*'lerle aldatan adi bir fahişeyle yaşadığımı biliyorsun; İngiliz halkı için rezil kitaplar tercüme ediyor, küfredilmeyi bile hak etmeyen aşağılık resimler hakkında makaleler yazıyorum. Ama yalvarırım söyle bana, hayatın anlamı nedir?"

"Bu çok zor bir soru. Cevabı kendiniz veremiyor musunuz?"

"Hayır, çünkü onu bizzat keşfetmezsen hiçbir değeri yok. Peki, sence dünyada olma amacın ne?"

Philip bunu kendine hiç sormamıştı, cevap vermeden önce bir an düşündü.

"Ah, bilmiyorum: Herhalde insanın görevini yapması, becerilerini olabilecek en iyi şekilde kullanması ve başkalarını incitmekten kaçınmasıdır."

"Kısacası, sana nasıl davranılmasını istiyorsan başkalarına öyle davranmak mı?"

"Öyle sanırım."

"Hıristiyanlık."

"Hayır, değil," dedi Philip kızarak. "Hıristiyanlıkla hiçbir alakası yok. Sadece ahlak konusunda soyutlama yoluyla varılan genel bir kural bu."

"Ama soyutlama yoluyla varılan bir ahlak anlayışı olamaz."

"Bu durumda, varsayalım içkinin etkisiyle buradan ayrılırken cüzdanını unuttun ve ben de onu aldım, neden onu sana geri vereyim ki sence? Polis korkusundan değil."

"Günaha girme ihtimaline karşı cehennem korkusundan ve faziletli davranırsan cennete gitme umudundan."

"Ama ben hiçbirine inanmıyorum."

"Olabilir. Ödev Ahlakı'nı tasarlarken Kant da inanmıyordu. İtikadı bir kenara atmışsın, ama ona dayanan etiği muhafaza ediyorsun. Nereden bakılırsa bakılsın, sen hâlâ Hıristiyansın ve şayet cennette bir Tanrı varsa, ödülünü alacağın muhakkak. Kadir-i Mutlak, kiliselerin onu gösterdiği kadar aptal olamaz. Kurallarına uyuyorsan, ona inanmışsın inanmamışsın hiç umurunda olduğunu sanmıyorum."

"Ama cüzdanımı unutsam sen onu kesinlikle bana iade ederdin," dedi Philip.

"Soyutlama yoluyla varılmış bir ahlak anlayışının yönlendirmesiyle değil, sadece polis korkusundan."

"Polisin bulabilme ihtimali binde bir."

"Atalarım o kadar uzun süre medeni bir ülkede yaşadılar ki polis korkusu kemiklerime işlemiş durumda. Benim *concierge*'in kızı bir dakika tereddüt etmezdi. Sen buna onun suçlu sınıfına ait olduğu cevabını verirsin; hiç de öyle değil, sadece kaba önyargıdan yoksun."

"Ama o zaman onur, erdem, iyilik, ahlak ve her şey ortadan kalkar."

"Hiç günah işledin mi?"

"Bilmiyorum, işlemişimdir herhalde," diye cevapladı Philip.

"Muhalif papaz ağzıyla konuşuyorsun. Ben hiç günah işlemedim."

Cronshaw, yakasını kaldırdığı büyük hırpani paltosu, başından düşen şapkası, kırmızı şişman yüzü ve küçük parlayan gözleriyle son derece komik görünüyordu; ama Philip gülemeyecek kadar ciddiydi.

"Hiç pişman olduğun bir şey yapmadın mı?"

"Kaçınılmaz olan bir şeyi yaptığımda bundan nasıl pişmanlık duyabilirim?" diye sordu Cronshaw ona karşılık olarak.

"Ama buna kadercilik denir."

"Bir insanın özgür iradeye sahip olduğu yanılsaması o kadar kökleşmiştir ki bunu kabul etmeye hazırım. Başıma buyrukmuş gibi hareket ediyorum. Ama bir eylem gerçekleştirildiğinde, sonsuzluktan gelen evrenin tüm güçlerinin ona neden olmaya karıştığı açık ve onu önleyebilmek için yapabileceğim hiçbir şey yok. Kaçınılmazdır. Eğer iyi bir şeyse hiçbir hak iddia edemem; kötüyse de hiçbir tenkit kabul edemem."

"Beynim karman çorman oldu," dedi Philip.

"Biraz viski iç," diye karşılık verdi Cronshaw, şişeyi uzatarak. "Kafayı temizlemek için bundan iyisi yoktur. Bira içmekte ısrarcıysan, kalın kafalı olmaktan kaçınamazsın."

Philip başını hayır anlamında salladı, Cronshaw devam etti:

"Kötü çocuk değilsin ama içmiyorsun. Ayıklık sohbeti aksatır. Ama ben iyiden ve kötüden bahsederken..." –Philip onun söylevine devam ettiğini anladı– "geleneksel biçimde konuşuyorum. Bu kelimelere hiçbir anlam yüklemiyorum. İnsanların eylemlerinde bir hiyerarşi görmeyi, bazılarına değer ve bazılarına da kötü şöhret atfetmeyi reddediyorum.

Kötülük ve fazilet tabirlerinin benim için hiçbir önemi yok. Ne methiye ne suçlama yaparım: Kabul ederim. Her şeyin ölçüsü benim. Ben dünyanın merkeziyim."

"Ama dünyada bir iki insan daha var," diye itiraz etti Philip.

"Ben sadece kendi adıma konuşurum. Onları ancak eylemlerimi sınırladıklarında fark ederim. Dünya onların her birinin etrafında da döner ve her biri kendi adına evrenin merkezidir. Benim onlar üstündeki hakkım ancak gücüm kadardır. Yapabileceğim şey, yaptığım şeyin tek sınırıdır. Çünkü bizler sosyaliz, toplum içinde yaşarız ve toplum zorlama yoluyla bir arada kalır; silahların zorlaması (yani, polis) ve kamuoyunun zorlaması (yani, Bayan Grundy*). Bir elinde toplum, diğer elinde birey vardır: Her biri kendini korumaya gayret eden birer organizmadır. Kudrete karşı kudrettir. Ben tek başıma duruyorum, toplumu kabul etmeye mecburum ve inatçı da değilim çünkü ödediğim vergilere karşılık beni koruyor, benden daha güçlü olan ötekinin tiranlığı karşısında zayıfım ama kanunlarına uyuyorum, çünkü uymak zorundayım; adaletini kabul etmiyorum: Adalet bilmem, sadece güç bilirim. Beni koruyan polis için ödeme yaptığım zaman da, mecburi hizmetin geçerli olduğu bir ülkede yaşıyorsam, evimi ve ülkemi istilacılardan koruyan orduda askerlik yaparım, topluma uyarım: Bunların dışında, onun gücünü kurnazlığımla savuştururum. O kendini korumak için kurallar icat eder ve bu kurallara karşı gelecek olursam beni hapse tıkar ya da öldürür: Bunu yapacak gücü, dolayısıyla da hakkı vardır. Kanunlara karşı gelecek olursam devletin intikamını kabul ederim, ama bunu ne bir ceza ne de yanlış davranıştan ötürü malıkûm edilme olarak görürüm. Toplum beni onur kazanmak, zenginleşmek ve çevremdekilerin

* Aşırı gelenekçi ve kibirli insanlar için kullanılan figüratif bir isim. İlk kez Thomas Morton'ın *Speed the Plough* (1789) adlı oyununda ortaya çıkmıştır. Bir mecaz olarak, Avrupa literatüründe pek çok yerde bu ifadeye rastlanabilir. (ç.n.)

nazarında iyi biri olarak görülmek için kendisine hizmet etmeye özendirir; ama onların beni iyi biri olarak görmesi umurumda değil, onurdan nefret ederim ve zenginlik olmadan da gayet iyi idare ediyorum."

"Ama herkes sizin gibi düşünecek olsa her şey darmadağın olur."

"Benim başkalarıyla alakam yok, sadece kendimle meşgulüm. İnsanların çoğunun, doğrudan ya da dolaylı biçimde benim çıkarım yönünde bir şeyler yapmak için bazı ödüllerle yönlendirilmesinin avantajını kullanıyorum."

"Bence bu olaylara bakmanın fena halde bencilce bir yolu," dedi Philip.

"İyi de insanların bencilce nedenleri olmadan herhangi bir şey yapacağını mı sanıyorsun?"

"Evet."

"Bu imkânsız. Yaşın ilerledikçe, dünyayı yaşamak için çekilebilir kılan olmazsa olmaz ilk şeyin, insanlığın kaçınılmaz bencilliğini kabul etmek olduğunu anlayacaksın. Başkalarından özgecilik beklersin ki bu da onların senin arzuların için kendilerininkinden vazgeçmesi demek olan mantıkdışı bir taleptir. Neden yapsınlar bunu? Herkesin dünyada önce kendisini düşündüğü gerçeğiyle barışırsan, çevrendekilerden daha az şey istersin. Seni hayal kırıklığına uğratmazlar, sen de onlara daha merhametle bakarsın. İnsanlar hayatta tek bir şeyin peşinden koşar – kendi zevklerinin."

"Hayır hayır hayır!" diye bağırdı Philip.

Cronshaw kıkırdadı.

"Ürkmüş sıpa gibi şahlandın, çünkü Hıristiyanlığının aşağılayıcı bir anlam yüklediği bir kelime kullandım. Sende bir değerler hiyerarşisi var; zevk merdivenin en alt basamağı ve sen de görevin, yardımseverliğin ve dürüstlüğün getirdiği kişisel tatminden biraz heyecanla bahsediyorsun. Zevkin sadece duyulara dair bir şey olduğunu sanıyorsun; senin ahlak

anlayışını biçimlendiren sefil köleler, keyfini azıcık sürebildikleri bir tatminden nefret ediyorlardı. Zevk yerine mutluluktan bahsetseydim bu kadar korkmazdın: Kulağa daha az şok edici gelir ve zihnin de Epikuros'un ahırından onun bahçesine sapar. Ama ben zevkten konuşacağım, çünkü insanların bunu hedeflediklerini görüyorum ve mutluluğu hedefliyorlar mı bilmiyorum. Senin meziyetlerindeki herkesin yaptıklarında zevk gizlidir. İnsan kendisi için iyi olan eylemleri yerine getirir ve bunlar diğer insanlar için de iyi olduğunda, onların erdemli oldukları sanılır: Sadaka vermekten zevk alıyorsa yardımseverdir; başkalarına yardım etmekten zevk alıyorsa yüce gönüllüdür; toplum için çalışmaktan zevk alıyorsa kamu yararına çalışmaktadır; ancak bir dilenciye iki peni vermek senin özel zevkin olduğu kadar, bir viski soda daha içmek de benim özel zevkimdir. Ben senden daha az sahtekârım, ne kendimi zevkim için alkışlarım ne de senin hayranlığını talep ederim."

"Ama yapmak istedikleri yerine istemedikleri şeyleri yapan insanlarla hiç karşılaşmadınız mı?"

"Hayır. Sorunu çok aptalca sordun. Kastettiğin şey, insanların birdenbire gelen zevk yerine birdenbire gelen acıyı kabul etmesidir. İtiraz da senin bunu ifade ediş şeklin kadar aptalca olur. İnsanların birdenbire gelen zevk yerine birdenbire gelen acıyı kabul ettikleri açık ama bunun nedeni sadece gelecekte daha büyük bir zevk beklentisinde oldukları için. Zevk çoğunlukla aldatıcıdır ama yaptıkları hesap hatası bu kuralı yalanlamaz. Kafan karıştı çünkü zevkin sadece duyularla alakalı olduğu düşüncesinden kurtulamıyorsun; ama, evladım, ülkesi için ölen bir adam bunu istediği için ölmüştür, tıpkı lahana turşusu yiyen bir adamın bunu istediği için yemesi gibi. Bu bir yaratılış kanunu. İnsanların zevk yerine acıyı tercih etmesi diye bir ihtimal olsaydı, insan ırkının soyu çoktan tükenirdi."

"Ama eğer bunların hepsi doğruysa," diye haykırdı Philip, "herhangi bir şeyin ne anlamı var ki? Görevi, iyiliği ve güzelliği ortadan kaldırırsak, biz dünyaya neden geldik?"

"İşte buna bir cevap verebilecek güzelim Doğu da geldi," diyerek gülümsedi Cronshaw.

O anda kafenin kapısını açıp bir soğuk hava dalgasıyla içeri giren iki kişiyi işaret etti. Bunlar Doğu Akdenizliydi, gezgin ucuz kilim tüccarlarıydılar ve her birinin kolunda birer bohça asılıydı. Pazar akşamıydı, kafe çok doluydu. Masaların arasından geçtiler ve tütün dumanından ağırlaşıp rengi atmış atmosfere bir gizem havası katmış gibi görünüyorlardı. Avrupalı, hırpani kıyafetler giymişlerdi, ince büyük paltolarının havı dökülmüştü ama ikisi de fes takmıştı. Yüzleri soğuktan grileşmişti. Biri orta yaşlıydı, siyah sakalı vardı, ama diğeri on sekiz yaşlarında bir gençti, yüzünde derin çiçekbozuğu izleri ve sadece bir gözü vardı. Cronshaw'la Philip'in yanından geçtiler.

"Allah büyüktür, Muhammed de onun peygamberidir," dedi Cronshaw etkileyici bir havayla.

Yaşlı olan, darbelere alışkın bir kırma köpek gibi, yalaka bir sırıtışla ilerledi. Kapıya doğru yandan şöyle bir bakıp hızlı, kaçamak bir hareketle pornografik bir resim gösterdi.

"Siz İskenderiyeli tüccar Masr-ed-Deen misiniz, yoksa mallarınızı uzak Bağdat'tan mı getiriyorsunuz, ey amcacığım; şuradaki tek gözlü genç, onda Şehrazad'ın efendisine anlattığı hikâyelerdeki üç kraldan birini mi görüyorum?"

Her ne kadar Cronshaw'un söylediği tek bir kelimeyi bile anlamasa da seyyar satıcının gülümsemesi daha da yalaka bir hal aldı ve bir büyücü gibi sandalağacından bir kutu çıkardı.

"İstemez, sen bize Doğulu tezgâhların paha biçilemez dokumalarını göster," dedi Cronshaw. "Çünkü bir kıssadan hisse gösterip süslü bir hikâye anlatacağım."

Doğu Akdenizli bir masa örtüsünü açtı; kırmızı-sarı, zevksiz, çok çirkin ve groteskti.

"Otuz beş frank," dedi.

"Ah, amcacığım, bu bez Semerkant'taki dokumacıları hiç tanımıyor, bu renkler de Buhara'nın teknelerinde yapılmamış."

"Yirmi beş frank," diye sırıttı seyyar satıcı yaltaklanarak.

"Bunun üretildiği yer Ultima Thule'dir, hatta doğduğum yer Birmingham bile olabilir."

"On beş frank," diye köpeklendi sakallı adam.

"Yürü git, dostum," dedi Cronshaw. "Vahşi kıçlar senin anneannenin mezarını pisletebilir."

Doğu Akdenizli ağırbaşlılıkla ama artık gülümsemeden mallarıyla bir başka masaya geçti. Cronshaw Philip'e döndü.

"Hiç Cluny'ye gittin mi, müze olan? Orada, insanın gözünü haz ve hayret içinde bırakan en muhteşem renklerde ve en karmaşık desenlerde İran halıları görürsün. Onlarda Doğu'nun gizemini ve şehvani güzelliğini görürsün; Hafız'ın güllerini, Ömer'in şarap kabını; ama daha fazlasını da görürsün. Az önce hayatın anlamının ne olduğunu sormuştun. Gidip o İran halılarına bak ve bugünlerde cevabı bulacaksın."

"Gizemli konuşuyorsunuz," dedi Philip.

"Sarhoşum," diye cevapladı Cronshaw.

46

Paris'te yaşamak Philip'e kendisini inandırdıkları kadar ucuz gelmedi ve şubat ayına gelindiğinde, başta sahip olduğu paranın çoğunu harcamış haldeydi. Vasisine başvuramayacak kadar gururluydu ve Louisa Yenge'nin de koşulların zorlaştığını öğrenmesini istemiyordu, çünkü onun kendi cebinden bir şeyler göndermeye çalışacağından emindi ve ne kadar az parası olduğunu da biliyordu. Üç ay sonra reşit olacaktı ve küçük servetinin yönetimini ele geçirecekti. Aradaki

bu boşluğu, babasından miras kalan birkaç incik boncuğu satarak kapattı.

Bu sıralarda Lawson, Raspail Bulvarı'na çıkan sokaklardan birindeki boş bir küçük stüdyoyu tutmalarını önerdi. Çok ucuzdu. Bir odası vardı, burayı yatak odası olarak kullanabilirlerdi; Philip her sabah okula gittiğinden, Lawson stüdyoyu o zaman rahatsız edilmeden kullanabilirdi; okuldan okula gezen Lawson, yalnız başına daha iyi çalıştığı sonucuna varmıştı ve haftada üç veya dört gün bir model tutmayı önerdi. Philip başta masraf yüzünden biraz tereddüt etti ama bunun hesabını yaptılar; görünüşe göre (kendilerine ait bir atölyeleri olması için o kadar sabırsızlanıyorlardı ki hesaplamayı pragmatik olarak yaptılar) bir otelde yaşamaktan daha masraflı olmayacaktı. Kira ve *concierge*'in yapacağı temizlik birazcık daha fazla tutsa da kendilerinin hazırlayabileceği *petit déjeuner*'den* tasarruf edeceklerdi. Bir iki yıl önce olsa Philip birisiyle oda paylaşmayı reddederdi, çünkü sakat ayağı konusunda çok hassastı, ama bu duruma marazi bakış şekli gittikçe keskinliğini yitirmeye başlamıştı: Paris'te öyle büyük bir sorun gibi görünmüyordu ve kendisi asla unutamayacak olsa da başkalarının ayağına sürekli baktığı duygusuna bir son vermişti.

Taşındılar, bir çift yatak, bir lavabo standı, birkaç sandalye aldılar ve mülkiyet heyecanını ilk kez hissettiler. O kadar heyecanlıydılar ki ev diyebildikleri bu yerde ilk gece yattıklarında sabah üçe kadar uyumadan konuştular; ertesi gün de pijamalarıyla yanan ateş bulmak ve kahve yapmak o kadar hoşlarına gitti ki Philip'in Amitrano'ya varması saat on biri buldu. Harika bir ruh hali içindeydi. Fanny Price'ı başıyla selamladı.

"Ne var ne yok?" diye sordu neşeyle.

"Neyin var senin?" diye sordu o da karşılık olarak.

Philip gülmekten kendini alamadı.

---

* Kahvaltı. (ç.n.)

"Boğazıma sarılma hemen. Sadece nazik olmak istemiştim."

"Senin nezaketini istemiyorum."

"Benimle de tartışma zahmetine girebileceğini mi düşündün?" diye sordu Philip kibarca. "Küs olmadığın pek az insan var şurada."

"Bu beni ilgilendirir, öyle değil mi?"

"Öyle."

Philip, Fanny Price'ın neden bu kadar ters davrandığını biraz merak ederek çalışmaya başladı. Ondan hiçbir şekilde hoşlanmadığı sonucuna vardı. Kimse hoşlanmıyordu. İnsanlar sadece dilinin şerrinden korktukları için ona nazik davranıyordu; çünkü hem yüzlerine karşı hem de arkalarından iğrenç şeyler söylüyordu. Ama Philip o kadar mutluydu ki Bayan Price'ın bile ona karşı kin beslemesini istemiyordu. Daha önce onun huysuz mizacını sık sık alt eden becerisini kullandı.

"Diyecektim ki gelip resmime bakmanı çok isterim. İşleri bayağı karıştırdım."

"Çok teşekkür ederim, ama zamanımı harcayacak daha iyi bir şeyle meşgulüm."

Philip hayretle ona baktı çünkü gerçekten şevkle yaptığından emin olunabilecek bir şey varsa o da öğüt vermekti. Kız alçak sesle konuşmaya devam etti, öfkeden kudurmuş haldeydi:

"Artık Lawson gitti, sen de beni çekebileceğini düşünüyorsun. Çok teşekkür ederim. Git de sana yardım edecek başkasını bul. Kimsenin artığını istemiyorum."

Lawson'da eğitimci içgüdüsü vardı; ne zaman bir şeyle karşılaşsa onu açığa vurmaya heves ederdi; öğretmekten keyif aldığı için öğrettikleri çok faydalı olurdu. Philip, bununla ilgili hiçbir şey düşünmeden, onun yanına oturma alışkanlığı geliştirmişti; kıskançlığın Fanny Price'ı yiyip bitirdiği ve

onun başka birisinden ders almasını gittikçe artan bir öfkeyle izlediği hiç aklına gelmemişti.

"Burada kimseyi tanımazken beni çekmekten pek memnundun," dedi acıyla, "arkadaş edinir edinmez de beni eskimiş bir eldiven gibi bir kenara atıverdin," –bu bayat metaforu hoşnutlukla tekrarladı– "eski bir eldiven gibi. Pekâlâ, umurumda değil, ama bir kez daha aptal durumuna düşmeyeceğim."

Söylediklerinde azıcık bir doğruluk payı vardı ve bu da Philip'i aklına gelen ilk şeyi söyleyecek kadar kızdırmıştı.

"Lanet olsun, tavsiyeni istememin tek sebebi bunun seni memnun ettiğini bilmem."

Bayan Price'ın nefesi kesildi ve birden Philip'e ıstıraplı bir bakış fırlattı. Ardından yanaklarından aşağı iki damla gözyaşı süzüldü. Pasaklı ve çok garip görünüyordu. Philip bu yeni davranışın ne manaya geldiği konusunda hiçbir halt bilemeden çalışmasına döndü. Huzursuzdu ve vicdan azabı çekiyordu; ama gidip onun kalbini kırdıysa üzgün olduğunu söylemeyecekti, çünkü kızın bu fırsattan faydalanıp ona haddini bildirmesinden korkuyordu. İki üç hafta Fanny Price onunla konuşmadı, Philip de onun kendisini görmezden gelmesinin rahatsızlığını atlattıktan sonra böyle zor bir ilişkiden kurtulduğu için bir şekilde rahatladığını hissetti. Bayan Price'ın üstünde iddia ettiği sahiplik havası biraz sinirini bozuyordu. Sıra dışı bir kadındı. Atölyeye her sabah sekizde geliyor, model pozunu aldığında çalışmaya hazır oluyordu; durmadan çalışıyor, kimseyle konuşmuyor, üstesinden gelemediği zorluklarla saatlerce uğraşıyor ve saat on ikiyi vurana dek bu halde kalıyordu. Çalışması umutsuzdu. Çoğu gencin geldikten birkaç ay sonra ulaşabildiği vasat başarının yanından bile geçememişti. Her gün, son yağmurlu günün çamurunun etek uçlarında kuruyup kaldığı, aynı eski püskü çirkin kahverengi elbiseyi giyiyordu; onu gördüğü ilk anda Philip'in dikkatini çeken bu elbise hâlâ onarılmamıştı.

Ama bir gün Bayan Price kıpkırmızı bir yüzle yanına gelerek, daha sonra onunla konuşup konuşamayacağını sordu.

"Elbette, ne kadar istersen," diye gülümsedi Philip. "On ikiden sonra kalıp beklerim."

O günün çalışması bitince Philip onun yanına gitti.

"Benimle biraz yürür müsün?" diye sordu Bayan Price, utançla bakışlarını ondan kaçırarak.

"Tabii ki."

İki üç dakika hiç konuşmadan yürüdüler.

"Bana önceki gün ne dediğini hatırlıyor musun?" diye sordu Bayan Price birdenbire.

"Ah, lütfen, kavga etmeyelim," dedi Philip. "Gerçekten değmez."

Kısa, elem dolu bir nefes aldı kız.

"Seninle kavga etmek istemiyorum. Paris'teki tek arkadaşımsın. Benden çok hoşlandığını sanmıştım. Aramızda bir şeyler olduğunu hissetmiştim. Sana karşı yakınlık hissetmiştim – demek istediğimi anlıyorsundur, yumru ayağın işte."

Philip kızardı ve içgüdüsel olarak topallamadan yürümeye çalıştı. Kimsenin sakatlıktan söz etmesinden hoşlanmıyordu. Fanny Price'ın neyi kastettiğini biliyordu. O çirkin ve görgüsüzdü, Philip de sakat olduğu için aralarında belli bir duygudaşlık vardı. Philip ona çok öfkelendi ama kendini konuşmamaya zorladı.

"Benden öğüt almayı istemenin tek nedeninin beni memnun etmek olduğunu söyledin. İşlerimin hiçbir şekilde iyi olduğunu düşünmüyor musun?"

"Ben sadece Amitrano'daki çizimlerini gördüm. Bundan bir yargıya varmak son derece zor."

"Gelip benim diğer işlerime de bakmak ister misin diye merak ediyorum. Başka kimseden onlara bakmasını istememiştim. Sana göstermek istiyorum."

"Çok naziksin. Görmeyi çok isterim."

"Buraya çok yakın oturuyorum," dedi özür diler gibi. "Sadece on dakikanı alır."

"Ah, hiç sorun değil," dedi Philip.

Bulvarda yürüyorlardı, Bayan Price bir yan sokağa döndü, ardından onu bir başkasına, alt katlarda ucuz dükkânların olduğu daha yoksul bir sokağa soktu ve nihayet durdu. Katlarca merdiven tırmandılar. Fanny Price bir kapının kilidini açtı, tavanı eğimli ve küçük bir penceresi olan minicik bir tavan arasına girdiler. Pencere kapalıydı, oda küf kokuyordu. Çok soğuk olmasına karşın ne bir ateş ne de daha önce ateşin olduğuna dair bir işaret vardı. Yatak toplanmamıştı. Odanın bütün eşyası bir sandalye, aynı zamanda oda lavabosu vazifesi gören bir şifoniyer ve ucuz bir resim sehpasından ibaretti. Oda zaten çok pisti ama çerçöp ve dağınıklık görüntüyü hepten iğrenç kılmıştı. Boyaların ve fırçaların saçıldığı şöminenin üstünde bir fincan, kirli bir tabak ve bir demlik vardı.

"Şurada dursan ben onları sandalyenin üstüne koyarım, sen de daha iyi görürsün."

Philip'e yaklaşık on sekize yirmi boyutlarında yirmi küçük tuval gösterdi. Onları art arda sandalyenin üstüne koyup onun yüzünü izledi; Philip baktığı her bir resme başını salladı.

Biraz sonra, "Hoşuna gittiler, değil mi?" dedi gerginlikle.

"Önce hepsine bakmak istiyorum sadece," diye cevapladı Philip. "Daha sonra konuşacağım."

Kendini toparlıyordu. Paniğe kapılmıştı. Ne diyeceğini bilemiyordu. Sadece kötü çizilmiş değillerdi, aynı zamanda renkler hiç gözü olmayan biri tarafından amatörce boyanmış gibiydi; ölçüler hiç dikkate alınmamıştı ve perspektif çok acayipti. Beş yaşındaki bir çocuğun resimlerine benziyordu ama bir çocukta biraz *naïveté** olurdu ve en azından gördüğü şeyi çizmeye çalışırdı; ama burada zevksiz bir zihnin pes-

* Doğallık, yapmacıksızlık. (ç.n.)

paye resimlerinin anılarıyla dopdolu çalışmalar vardı. Philip onun Monet'den ve empresyonistlerden heyecanla bahsedişini hatırladı, ama burada sadece Royal Academy'nin en kötü gelenekleri görülüyordu.

"İşte," dedi en sonunda, "hepsi bu."

Philip kimseden daha dürüst değildi ama böylesi büyük, kasti bir yalan söylemekte aşırı güçlü çekti ve şunu söylerken dipten tırnağa kıpkırmızı kesildi:

"Bence bu işler müthiş iyi."

Fanny Price'ın sağlıksız yanaklarına belli belirsiz bir renk geldi, birazcık da gülümsedi.

"İçinden geçen bu değilse böyle söylemene gerek yok, biliyorsun. Gerçeği duymak istiyorum."

"Ama gerçekten böyle düşünüyorum."

"Hiçbir eleştirin yok mu? Bazılarını diğerlerinden daha az beğenmiş olmalısın."

Philip umutsuzca etrafına baktı. Bir manzara resmi gördü; amatörce yapılmış tipik pitoresk bir "parçaydı", eski bir köprü, sarmaşığa bürünmüş bir köy evi ve yaprak kaplı bir su kıyısı.

"Elbette, bir şey biliyormuş gibi davranmak istemem," dedi. "Ama şunun ölçülerinden emin olamadım."

Fanny Price kıpkırmızı oldu, resmi alıp hızlıca arkasını çevirdi.

"Küçümsemek için neden onu seçtiğini anlamadım. O benim şimdiye dek yaptığım en iyi şey. Eminim ölçülerim doğrudur. Bu kimseye öğretemeyeceğin bir şeydir, ölçü meselesini ya anlarsın ya da anlamazsın."

"Bence hepsi müthiş iyi," diye tekrarladı Philip.

Kız kendinden hoşnut bir edayla resimlere baktı.

"Utanacak bir tarafları olduğunu sanmıyorum."

Philip saatine baktı.

"Ah, geç olmuş. Sana küçük bir öğle yemeği ısmarlasam?"

"Benim öğle yemeğim var burada."

Philip etrafta hiçbir yemek emaresi göremedi ama *concierge*'in o gittikten sonra getirebileceğini tahmin etti. Çıkıp gitmek için sabırsızlanıyordu. Odadaki küf kokusu başını ağrıtmıştı.

47

Martta Salon'a iş göndermenin bütün heyecanı ortalığa yayılmıştı. Tipik biçimde, Clutton'ın hazır hiçbir şeyi yoktu ve Lawson'ın gönderdiği iki kafaya küçümsemeyle bakıyordu; bunlar bariz biçimde bir öğrencinin işleriydi, modellerin basit portreleriydi ama belli bir güce sahiptiler; mükemmelliği hedefleyen Clutton'ın, tereddüdü açık eden hiçbir çabaya sabrı yoktu ve omuz silkip Lawson'a, atölyesinden çıkmasına bile izin verilmemesi gereken şeyleri sergilemenin münasebetsizlik olduğunu söyledi; bu iki kafa kabul edildiğinde de küçümsemesinden bir şey eksilmedi. Flanagan da şansını denedi ama onun resimleri reddedildi. Bayan Otter başarılı ve ikinci sınıf, kusursuz bir *Portrait de ma Mère*[*] gönderdi ve bu resim gayet güzel bir yere asıldı.

Philip'in Heidelberg'den ayrıldığından bu yana görmediği Hayward birkaç günlüğüne Paris'e geldi; Philip'le Lawson'ın atölyelerinde Lawson'ın resimlerinin asılışını kutlamak üzere verdikleri partiyle aynı zamana denk gelmişti. Philip, Hayward'ı tekrar görmeye can atıyordu, ama sonunda buluştuklarında biraz hayal kırıklığı yaşadı. Hayward görüntü bakımından biraz değişmişti: Gür saçları biraz seyrelmiş, açık sarı tellerin hızla beyazlamasıyla kuru ve renksiz biri olup çıkmıştı; mavi gözleri eskisinden daha soluktu ve yüz hatlarında bir kasvet vardı. Öte yandan, zihinsel açıdan hiç değişmemişti ve on sekizindeki Philip'i etkileyen kültür,

* Annemin portresi. (ç.n.)

yirmi birindeki Philip için bir şekilde hor görülecek bir şeye dönüşmüştü. Kendisi de çok değişmişti ve sanata, hayata ve edebiyata dair bütün eski fikirlerini hakir görüyordu; hâlâ bu görüşleri savunan kişilere de tahammül edemiyordu. Hayward'ın önünde hava atmak istediği gerçeğinin birazcık farkındaydı, ama onu galerilere götürdüğünde, daha yakın zamanda edindiği tüm devrim niteliğindeki görüşleri ona boca etti. Hayward'ı Manet'nin *Olympia*'sına götürüp teatral bir edayla şöyle dedi:

"Velasquez, Rembrandt ve Vermeer hariç bütün eski ustaları şu tek resme değişebilirim."

"Vermeer kim?" diye sordu Hayward.

"Ah, sevgili dostum, Vermeer'i bilmiyor musun? Hiç medeni değil. Onu tanımadan bir dakika daha geçirmemelisin. O, bir modern gibi resim yapan eski bir usta."

Hayward'ı Lüksemburg Müzesi'nden dışarı sürükleyip alelacele Louvre'a yöneldi.

"Ama burada başka resimler yok mu?" diye sordu Hayward, her şeyi görmek isteyen bir turist arzusuyla.

"Önemli hiçbir şey yok. Baedeker'inle* gelip onlara kendin de bakabilirsin."

Louvre'a vardıklarında Philip arkadaşını Long Gallery'ye yönlendirdi.

"*La Gioconda*'yı görmek isterdim," dedi Hayward.

"Ah, sevgili dostum, sadece edebiyat," diye cevapladı Philip.

Sonunda Philip küçük bir odada, Vermeer van Delft'in *Dantel Ören Kız* resminin önünde durdu.

"İşte, Louvre'daki en iyi resim. Aynen Manet gibi."

Philip başparmağını etkileyici, gösterişli bir şekilde kaldırıp büyüleyici eser hakkında ayrıntılı bir konuşma yaptı. Bunu yaparken, atölyelerin iç bayan jargonunu kullandı.

---

* Verlag Karl Baedeker: 1827'de Karl Baedeker tarafından kurulan ve dünya çapındaki seyahat kılavuzlarının öncüsü olan yayınevi. (ç.n.)

"Bu resimde, böylesi harika olan her şeyi görebildiğimden emin değilim," dedi Hayward.

"Elbette bu bir ressamın resmi," dedi Philip. "Meslekten olmayan birinin bunda pek bir şey göremediğine gayet eminim."

"Kimin?" dedi Hayward.

"Meslekten olmayan birinin."

Sanat konusunda kendini geliştirmiş çoğu insanda olduğu gibi, Hayward da haklı çıkmaya son derece istekliydi. Kendini gösterme riskini almayanlara karşı dogmacıydı ama kendinden çok emin olanlar karşısında mütevazıydı. Philip'in özgüveninden etkilenmişti ve Philip'in ima ettiği, resmin yegâne olası değerlendirmesinin onu beğendirme densizliğinden başka her şey olabileceğine dair ressamın kibirli iddiasını süklüm püklüm kabul etti.

Philip'le Lawson bir iki gün sonra partilerini verdiler. Cronshaw, onların iyiliğine bir istisna yaparak, yemeklerinden yemeye razı oldu; Bayan Chalice de gelip onlar için yemek yapmayı önerdi. Kendi cinsine karşı son derece ilgisizdi ve diğer kızlardan ona yardım etmesinin istenmesi önerisini geri çevirdi. Clutton, Flanagan, Potter ve iki kişi daha partinin düzenini oluşturdu. Az eşya vardı, bu yüzden model standı masa niyetine kullanıldı ve misafirler isterlerse valizlerin üstüne istemezlerse de yere oturdular. Ziyafet, Bayan Chalice'in yaptığı bir *pot-au-feu*'dan, bir koyun budundan oluşuyordu; köşedeki bir fırında kızartılıp sıcacık, güzel kokusuyla gelmişti (Bayan Chalice patates de pişirdi ve atölyeyi kızarttığı havuçların kokusu sardı; kızarmış havuç onun spesiyaliydi); bunu Cronshaw'un yapmak için gönüllü olduğu *poires flambées*, yanan konyakla servis edilen armut izledi. Yemek, pencerenin yanında duran ve atölyeyi dolduran herkes için hoş bir koku yayan devasa bir *fromage de Brie* ile son buldu. Cronshaw bir Gladstone çantasının üstünde, bir Türk paşası gibi bacaklarını altına toplayıp şeref konuğu

olarak oturdu; etrafını çevreleyen genç insanlara bakarken yüzü iyimser bir ışık saçıyor gibiydi. Sobanın yandığı küçük atölye çok sıcak olmasına rağmen, alışkanlıktan yakasını kaldırdığı büyük paltosunu ve melon şapkasını çıkarmamıştı: Önünde bir sıra halinde, bir şişe viskinin iki yanında ikişer ikişer duran dört büyük Chianti *fiaschi*'sine* memnuniyetle bakıyordu; bunun ona, dört şişman haremağasının muhafızlık ettiği sıska, sarışın bir Çerkez'i anımsattığını söyledi. Hayward geri kalanlara rahat hissettirmek için tüvit bir takım elbise giyip Trinity Hall kravatı taktı. Gülünç biçimde, tam bir İngiliz gibi görünüyordu. Diğerleri ona karşı dikkatli bir biçimde naziktiler, çorba içerken havadan ve siyasi durumdan konuştular. Koyun budunu beklerken bir duraksama oldu, Bayan Chalice bir sigara yaktı.

"Rapunzel, Rapunzel, hadi saçlarını ser," dedi birdenbire.

Zarif bir hareketle bir kurdeleyi çözünce bukleleri omuzlarına döküldü. Başını salladı.

"Saçımı açıkken hep daha rahat hissediyorum."

Büyük kahverengi gözleri, ince, münzevi yüzü, solgun cildi ve geniş alnıyla bir Burne-Jones resminden çıkmış gibiydi. Uzun, güzel elleri vardı, tırnaklarında nikotinden derin lekeler oluşmuştu. Leylak-yeşil renkte, uçuşan bir kumaşa bürünmüştü. Onda Kensington High Street'in romantik havası vardı. Kösnül bir çekiciliğe sahipti; mükemmel bir yaratıktı, nazik ve iyi huyluydu; yapmacık tavırları yüzeysel kalıyordu. Kapı çalındı, hepsinden bir sevinç haykırışı çıktı. Bayan Chalice kalkıp kapıyı açtı. Koyun budunu alıp bir tabakta Vaftizci Yahya'nın başını taşır gibi, yukarıda tutarak getirdi; sigara hâlâ ağzındayken ciddi, merasimli adımlarla ilerledi.

"Selam sana, Herodias'ın kızı," diye bağırdı Cronshaw.

Koyun budu afiyetle yendi, bu solgun yüzlü hanımın ne kadar iştahlı olduğu görüldü. Clutton'la Potter onun her iki

* Chianti'nin sepet içindeki geleneksel tombul şişesi için kullanılan *fiasco* kelimesinin çoğulu. (ç.n.)

yanına oturdular, herkes de kızın durduk yerde nazlı olmadığını anladı. Bayan Chalice altı haftada insanların çoğundan bıkmıştı, ama genç kalplerini onun ayaklarının altına seren centilmenlere daha sonra tam olarak nasıl davranılması gerektiğini gayet iyi biliyordu. Onlara karşı hiçbir kötü niyet beslememekle birlikte onları sevmekten vazgeçiyor ve hiçbir aşinalık taşımayan bir dostlukla muamele ediyordu. Ara sıra Lawson'a melankolik gözlerle bakıyordu. *Poires flambées* gayet başarılı olmuştu, bunun nedeni kısmen konyak kısmen de Bayan Chalice'in onu peynirle birlikte yemeleri gerektiğinde ısrar etmesiydi.

"Ya bunun mükemmel bir tadı var ya da ben gidip kusacağım, bilemiyorum hangisi," dedi bu karışımdan adamakıllı yedikten sonra.

Kahveyle konyak, herhangi bir talihsiz sonucun vuku bulmasını önleyecek hızda yetişti ve oturup rahat rahat sigaralarını tüttürdüler. Kasti bir sanatsallık barındırmayan hiçbir şey yapmayan Ruth Chalice, kendini Cronshaw'un nazik muamelesine bırakıp mükemmel başını onun omzuna koydu. Zamanın karanlık derinliklerine düşünceli gözlerle baktı ve ara sıra Lawson'a uzun, dalgın bir bakış atıp derin derin iç çekti.

Ardından yaz geldi, tez canlılık bu genç insanları ele geçirdi. Mavi gökler onları denize çağırdı, bulvardaki çınar ağaçlarının yaprakları arasından ah eden hoş esinti ise kırsala çekti. Herkes Paris'ten gitme planları yaptı; yanlarına almaları gereken tuvallerin en uygun hangi ebatta olacağını tartıştılar; eskiz çizmek için bol bol pano aldılar; Bretonya'daki çeşitli yerlerin özelliklerine ilişkin konuştular. Flanagan'la Potter, Concarneau'ya gitti; Bayan Otter'la annesi, belli ki doğal bir içgüdüyle, Pont-Aven'e gitti; Philip'le Lawson Fontainebleau ormanına gitmeye karar verdiler, Bayan Chalice de Moret'de resmi yapılacak pek çok şeyin olduğu çok iyi bir otel biliyordu; burası Paris'e yakındı ve ne Philip

ne de Lawson tren parasını umursadı. Ruth Chalice de orada olacaktı ve Lawson açık havada onun bir portresini yapmayı tasarlıyordu. Tam o sıralarda Salon, insanları bahçelerde, güneş ışığı altında, kırpışan gözlerle ve yüzlerinde güneşin aydınlattığı yaprakların yeşil yansımalarıyla gösteren portrelerle doluydu. Clutton'dan onlarla gelmesini istediler ama o, yaz mevsimini kendi başına geçirmeyi tercih ediyordu. Cézanne'ı yeni keşfetmişti ve Provence'a gitmeye can atıyordu; sıcak mavilikten ter misali boncuk boncuk damlayacak gibi görünen ağır gökler, beyaz tozlu yollar, güneşin rengini alıp götürdüğü soluk çatılar ve sıcaktan grileşmiş zeytin ağaçları görmek istiyordu.

Yola çıkmalarından bir gün önce, sabah dersinden sonra Philip eşyalarını toplarken Fanny Price'la konuştu.

"Ben yarın gidiyorum," dedi neşeyle.

"Nereye gidiyorsun?" diye sordu kız hemen. "Uzağa gitmiyorsun değil mi?" Suratı asıldı.

"Yaz için uzağa gidiyorum. Sen gitmiyor musun?"

"Hayır, ben Paris'te kalıyorum. Senin de kalacağını sanmıştım. Sabırsızlıkla bekliyordum ki..."

Durdu, omuz silkti.

"İyi de burası acayip sıcak olmayacak mı? Sana hiç iyi gelmez."

"Bana iyi gelip gelmemesi de umurunda sanki. Sen nereye gidiyorsun?"

"Moret."

"Chalice gidiyor oraya. Onunla beraber gitmiyorsun değil mi?"

"Lawson'la ben gidiyoruz. O da oraya gidiyor. Gerçekten beraber mi gideceğiz bilmiyorum."

Fanny Price gırtlaktan gelen alçak bir ses çıkardı, büyük suratı iyice asılıp kıpkırmızı kesildi.

"Ne kadar iğrenç! Senin düzgün bir adam olduğunu sanmıştım. Neredeyse buradaki tek düzgün adam. O Clutton'la,

Potter'la, Flanagan'la, hatta ihtiyar Foinet'yle bile –bu yüzden onun için bu kadar zahmete giriyor– birlikte oldu, şimdi de ikiniz, sen ve Lawson. Midem bulandı!"

"Ah, saçmalığa bak! O çok düzgün biri. İnsan ona tıpkı erkeğe olduğu gibi davranabiliyor."

"Of, konuşma benimle, konuşma benimle."

"İyi de sana ne oluyor?" diye sordu Philip. "Yaz mevsimimi nerede geçirdiğim seni gerçekten hiç ilgilendirmez."

"Ben bunu dört gözle bekliyordum," dedi nefesi kesilerek, neredeyse kendi kendine konuşuyor gibiydi. "Bir yerlere gidecek paran olduğunu sanmıyordum, hem buralarda başka kimse de kalmayacak, birlikte çalışabilir ve bir şeyleri görmeye gidebilirdik." Ardından düşünceleri tekrar Ruth Chalice'e döndü. "İğrenç canavar," diye bağırdı. "İki çift laf edilecek biri değil."

Philip içi sıkılarak ona baktı. Kızların kendisine âşık olduğunu düşünen biri değildi; sakatlığının fazlasıyla bilincindeydi ve kadınların yanında kendini tuhaf ve beceriksiz hissediyordu; ama bu feveranın başka ne anlama gelebileceğini de bilmiyordu. Pis kahverengi elbisesi içinde, saçı yüzüne düşen pasaklı, dağınık Fanny Price önünde durdu; öfke yaşları yanaklarından süzülüyordu. Çok iticiydi. Philip kapıya doğru baktı, içinden birinin gelip bu sahneye bir son vermesini diledi.

"Çok özür dilerim," dedi.

"Sen de diğerleri gibisin. Elde edebileceğin her şeyi alıyorsun ve bir teşekkür bile etmiyorsun. Bildiğim her şeyi öğrettim sana. Başka kimse seninle uğraşmaya zahmet etmezdi. Foinet hiç derdini çekti mi? Sana bir şey söyleyeyim – istersen burada bin yıl çalış, iyi bir şey yapabilmenin imkânı yok. Hiçbir yeteneğin yok. Hiçbir özgünlüğün yok. Bunu söyleyen bir tek ben de değilim – herkes böyle diyor. Yaşadığın sürece asla bir ressam olamayacaksın."

"Bu da seni ilgilendirmez, öyle değil mi?" dedi Philip kızararak.

"Ah, sanıyorsun ki sadece öfkeden söylüyorum bunu. Clutton'a sor, Lawson'a sor, Chalice'e sor. Asla asla asla. Senin içinde yok."

Philip omuz silkti, yürüyüp gitti. Kız arkasından bağırdı: "Asla asla asla."

O günlerde Moret, Fontainebleau ormanının kenarında bir caddesi olan eski moda bir kasabaydı ve Écu d'Or da hâlâ *Ancien Régime*'in bir ayağı çukurda havasını taşıyan bir oteldi. Yılankavi Loing Nehri'ne bakıyordu; Bayan Chalice, eski bir köprü ile onun müstahkem girişinin görüldüğü güzel bir manzarayla nehre nazır küçük bir terası olan bir odada kalıyordu. Akşam yemeğinden sonra burada kahve ve sigara içerek oturuyor, sanat konuşuyorlardı. Biraz uzakta nehre açılan, kenarında akkavaklar bitmiş, dar bir kanal vardı ve günlük çalışmalarının ardından sık sık bu kanal kıyısında gezintiye çıkıyorlardı. Bütün günü resim yaparak geçiriyorlardı. Onların kuşağından pek çokları gibi, pitoresk korkusu konusunda takıntılıydılar ve hor gördükleri sevimlilikten mahrum konular aramak için kasabanın bariz güzelliğine sırt çevirmişlerdi. Sisley ve Monet bu kanalı akkavaklarıyla birlikte resmetmişti ve onlar da Fransa için çok tipik olan şeylere ellerini alıştırma arzusu içindeydiler; ama onun biçimsel güzelliğinden korkuyor, bile isteye ondan kaçınıyorlardı. Kadınların sanatından hiç hoşlanmamasına rağmen Lawson'ı etkileyen parlak yeteneğiyle Bayan Chalice, ağaçların tepelerini dışta bırakarak klişeden kaçınmaya çalıştığı bir resme başladı; Lawson'ın da aklına, ön plana büyük, mavi bir *chocolat Menier* ilanı koymak gibi mükemmel bir fikir geldi, çünkü bu çikolatanın kutusuna duyduğu iğrenmeyi vurgulamak istiyordu.

Philip artık yağlıboyayla resim yapmaya başlamıştı. Bu güzel aracı ilk kullandığında, içini ürperten bir keyif hissetti.

Sabahları küçük kutusuyla birlikte Lawson'la dışarı çıkıyor, bir tablo yaparak yanında oturuyordu; işinden aldığı keyif yüzünden yaptığının kopyalamaktan başka bir şey olmadığının farkında değildi; arkadaşının o kadar etkisi altındaydı ki sadece onun gözleriyle görüyordu. Donuk renklerle resim yapan Lawson için çimenlerin zümrüt yeşili koyu renk bir kadife gibiyken, gökyüzü ellerinde kopkoyu bir laciverde dönüyordu. Temmuz ayında günler birbiri ardına çok güzel geçti; hava çok sıcaktı ve Philip'in yüreğini kavuran sıcaklık onu halsiz düşürüyordu; çalışamıyordu, zihninde bin bir düşünce vardı. Sabahlarını çoğunlukla kanalın kenarında, akkavakların gölgesinde geçiriyor, birkaç satır okuyor, ardından yarım saat hayal kuruyordu. Bazen külüstür bir bisiklet kiralayıp ormana giden tozlu yolda sürüyor, ardından bir açıklıkta uzanıyordu. Kafası romantik fantezilerle dopdoluydu. Watteau'nun neşeli ve tasasız hanımları, kavalyeleriyle büyük ağaçların arasında gezinirlerken, birbirlerine önemsiz, hoş şeyler fısıldarlarken ve bir şekilde tarifsiz bir korkunun baskısı altındaymış gibi görünüyorlardı.

Orta yaşlı, gür ve müstehcen kahkahasıyla Rabelais'nin romanlarından fırlamışa benzeyen şişman bir Fransız kadın hariç, otelde yalnızdılar. Bu kadın gününü nehir kenarında sabırla, hiç yakalayamadığı balıkları tutmaya çalışmakla geçiriyordu, Philip ara sıra gidip onunla konuşuyordu. Philip onun, çağımızın en kötü şöhretli üyesi Bayan Warren'ın* ifa ettiği meslek dalına mensup olduğunu ve yeterince çalıştıktan sonra, artık sakin bir *bourgeoise* hayatı sürdüğünü öğrenmişti. Kadın Philip'e açık saçık öyküler anlatıyordu.

"Sevilla'ya mutlaka gitmelisin," dedi – biraz kırık bir İngilizceyle konuşuyordu. "Dünyanın en güzel kadınları."

---

* *Mrs. Warren's Profession* (Bayan Warren'ın Mesleği), George Bernard Shaw'un 1893'te yazdığı ve ilk kez Londra'da 1902'de sergilenen oyundur. Başlık seks işçiliğine atıfta bulunmaktadır. (ç.n.)

Yandan çapkın bir bakış atıp başını salladı. Kat kat olmuş gıdısı, büyük göbeği, kıs kıs gülüşüyle sarsıldı.

Hava o kadar ısınmıştı ki geceleri uyumak imkânsız hale gelmişti. Sıcaklık, maddi bir unsur gibi, ağaçların altında oyalanıyordu adeta. Yıldızların aydınlattığı geceyi bırakmak istemiyor, bu yüzden üçü Ruth Chalice'in odasının terasında sessizce, saatlerce, artık konuşamayacak kadar yorgun halde ama bu durgunluktan büyük keyif alarak oturuyorlardı. Nehrin mırıltısını dinliyorlardı. Kendilerini yatağa sürüklemeden önce kilisenin saati biri, ikiyi, bazen de üçü çalıyordu. Philip birdenbire Ruth Chalice ile Lawson'ın sevgili olduklarını anladı. Bunu kızın genç ressama bakışından ve Lawson'ın takındığı sahiplenme havasından tahmin etmişti; Philip onlarla otururken, hava tuhaf bir şeyle ağırlaşmış gibi, bir akışla çevrelendiklerini hissediyordu. Bu aydınlanma şok edici olmuştu. Bayan Chalice'e iyi bir arkadaş gözüyle bakıyor, onunla konuşmaktan keyif alıyordu ama daha yakın bir ilişki içine girmek onun için mümkün görünmüyordu. Bir pazar günü, bir yemek sepetiyle ormana gittiler, ağaçların uygun biçimde çevrelediği bir açıklığa vardıklarında Bayan Chalice, kır hayatına uygun olduğu için ayakkabılarını ve çoraplarını çıkarmakta ısrar etti. Çok hoş bir manzara olabilirdi ama ayakları hayli büyüktü ve her iki ayağının üçüncü parmağında büyükçe birer nasır vardı. Philip, bu davranışıyla biraz gülünç göründüğünü düşündü. Ama artık kıza çok farklı bir gözle bakıyordu; iri gözlerinde ve yanık teninde yumuşacık, kadınsı bir şeyler vardı; onun çekiciliğini göremediği için kendini aptal hissetti. Kızda kendisine karşı azıcık bir küçümseme olduğunu hissetmişti, çünkü onu gerçekte olduğu gibi değil, kendi düşüncesine göre algılıyor, Lawson'da bir üstünlük emaresi olduğunu sanıyordu. Lawson'a imreniyordu ve onun kendisini değil de, aşkını kıskanıyordu. Onun yerinde olmayı, onun kalbiyle hissetmeyi dilerdi. Tedirgindi, aşkın yanından geçip gideceği korkusu

onu ele geçirmişti. Kendisini sarıp sarmalayacak bir tutku istiyordu, ayakları yerden kesilsin ve nereden geldiği umurunda olmayan büyük bir istek onu güçsüz düşürsün istiyordu. Artık Bayan Chalice'le Lawson ona bir şekilde farklı görünüyorlardı ve onlarla sürekli bir arada olmak da Philip'i huzursuz ediyordu. Kendisinden hoşnut değildi. Hayat ona istediğini vermiyordu, zaman kaybettiğine dair sıkıntılı bir hissiyat içindeydi.

İriyarı Fransız kadın kısa bir süre sonra çiftin arasında ne tür bir ilişki olduğunu tahmin etti ve konuyu Philip'le son derece açık bir biçimde konuştu.

"Ya sen," dedi kadın, sevgililerinin şehvetini artıran hoşgörülü gülümsemelerinden biriyle, "senin de bir *petite amie*'n var mı?"

"Yok," dedi Philip, kızararak.

"Neden peki? *C'est de votre âge.*[*]"

Philip omuz silkti. Elinde bir Verlaine kitabı vardı, yürüyüp gitti. Okumaya çalıştı ama tutkusu çok güçlüydü. Flanagan'ın ona anlattığı rastgele aşk maceralarını düşündü, bir *cul-de-sac*'taki[**] evlere yapılan gizli ziyaretleri, Utrecht kadifesi kaplı salonları ve boyalı kadınların paralı zarafetini. Tüyleri diken diken oldu. Uykudan yeni uyanmış genç bir hayvan gibi kollarını bacaklarını açarak kendini çimenlerin üstüne attı; dalgalanan su, belli belirsiz esintiyle hafifçe titreşen akkavaklar, mavi gökyüzü neredeyse dayanılmaz geldi ona. Aşka âşıktı. Hayalinde, sıcak dudakların kendisininkileri öpüşünü ve yumuşak ellerin ensesine dokunuşunu hissetti. Kendini Ruth Chalice'in kollarında hayal etti, onun koyu renk gözlerini ve cildinin mükemmel dokusunu düşündü; böylesi şahane bir maceranın parmaklarından kayıp gitmesine deli oluyordu. Hem Lawson yaptıysa, o neden yapmasındı? Ama bu hislere sadece onu görmediğinde, ge-

---

* Tam o yaşlardasın. (ç.n.)

** Çıkmaz sokak. (ç.n.)

celeri uyanık yatarken veya kanalın yanında tembelce hayal kurarken kapılıyordu; Bayan Chalice'i görünce birdenbire çok farklı hissediyordu; onu kollarına almak gibi hiçbir arzusu kalmıyor, kendini onu öperken hayal edemiyordu. Çok tuhaftı. Ondan uzakken kızın çok güzel olduğunu düşünüyor, büyüleyici gözlerini ve yüzünün pürüzsüz solgunluğunu hatırlıyordu; ama onunla bir aradayken sadece kızın düz göğüslü olduğunu, dişlerinin de hafiften çürüdüğünü görüyordu; ayak parmaklarındaki nasırları unutamıyordu. Kendisini anlayamıyordu. Hep sadece gıyabında sevecek, iğrenmeye yol açar gibi görünen bir hayal çarpıtması yüzünden, buna fırsatı olduğunda keyfini çıkaramayacak mıydı?

Hava değişip de onlara uzun yazın kesinlikle sona erdiğini duyurarak hepsini Paris'e gerisingeri yolladığında, Philip buna hiç üzülmedi.

48

Philip Amitrano'ya dönünce, Fanny Price'ın artık orada çalışmadığını öğrendi. Dolabının anahtarını bırakmıştı. Bayan Otter'a ona ne olduğunu bilip bilmediğini sordu; Bayan Otter da omuz silkip muhtemelen İngiltere'ye geri döndüğü cevabını verdi. Philip rahatlamıştı. Onun hırçınlığından aşırı sıkılmıştı. Dahası çalışmaları konusunda ona öğüt vermekte ısrarcıydı, talimatlarına uymadığında bunu hakaret olarak algılıyordu ve Philip'in kendisini artık baştaki kadar beceriksiz görmediğini anlamıyordu. Kısa sürede kızı tamamen unuttu. Artık yağlıboya çalışıyordu ve hevesle dopdoluydu. Önümüzdeki yılın Salon'una göndermeye yetecek kadar önemli bir şeyler yapmayı umut ediyordu. Lawson, Bayan Chalice'ın bir portresini yapıyordu. Resmi yapılası biriydi o ve cazibesine yenik düşen bütün genç adamlar portresini yapmışlardı. Pitoresk tavır tutkusuyla birleşen doğal bir miskinlik, onu mükemmel bir model kılmıştı; faydalı eleştiriler

sunabilecek kadar teknik bilgiye de sahipti. Sanata duyduğu bağlılık aslında sanatçıların hayatını yaşamaya duyulan bir tutku olduğundan, kendi çalışmasını boşlamaktan gayet memnundu. Atölyenin sıcaklığını ve sayısız sigara içebilme imkânını seviyordu; alçak, hoş bir sesle sanat aşkından ve aşk sanatından bahsediyordu. İkisi arasında belirgin bir ayrım yapmıyordu.

Lawson büyük bir gayretkeşlikle resim yapıyor, günlerce neredeyse ayakta duramayacak kadar çalışıyor, ardından tüm yaptıklarını çöpe atıyordu. Ruth Chalice'ten başka herkesin sabrını taşırabilirdi. Sonunda umutsuz bir dağınıklığa saplandı.

"Yapılacak tek şey yeni tuvaller alıp baştan başlamak," dedi. "Artık ne istediğimi kesin olarak biliyorum, fazla zamanımı almayacak."

Philip o sırada oradaydı, Bayan Chalice ona şöyle dedi:

"Neden sen de benim resmimi yapmıyorsun? Bay Lawson'ı izleyerek pek çok şey öğrenebilirsin."

Sevgililerinden daima soyadlarıyla bahsetmek, Bayan Chalice'in inceliklerinden biriydi.

"Eğer Lawson için sakıncası yoksa bunu çok isterim."

"Hiç takmam ben," dedi Lawson.

Philip ilk kez portre yapmaya kalkışıyordu ve endişeyle ama aynı zamanda gururla işe koyuldu. Lawson'ın yanına oturup onun resmine bakarak çizdi. Örnekten ve hem Lawson'ın hem de Bayan Chalice'in ona bedavaya verdiği tavsiyelerden faydalandı. Sonunda Lawson bitirdi ve Clutton'ı eleştirmesi için çağırdı. Clutton Paris'e yeni dönmüştü. Provence'tan Madrid'de Velasquez'i görme hevesiyle İspanya'ya inmiş, oradan da Toledo'ya geçmişti. Orada üç ay kalmış ve genç adamların ilk kez duyduğu bir isimle dönmüştü: Görünüşe göre sadece Toledo'da incelenebilecek El Greco adlı bir ressam hakkında harika şeyler anlatıyordu.

"Ah, evet, onu biliyorum," dedi Lawson, "ayırt edici özelliği, modernler kadar kötü resim yapması olan şu eski usta."

Her zamankinden daha sessiz olan Clutton cevap vermedi ama alaycı bir ifadeyle Lawson'a baktı.

"İspanya'dan getirdiğin işlerini gösterecek misin bize?" diye sordu Philip.

"İspanya'da resim yapmadım, çok meşguldüm."

"Ne yaptın peki?"

"Her şeyi enine boyuna düşündüm. Empresyonistlerle işimin bittiğine inanıyorum; birkaç yıl içinde çok zayıf ve yüzeysel görüneceklerini sanıyorum. Öğrendiğim her şeyi silip atmak ve baştan başlamak istiyorum. Dönünce yaptığım bütün resimleri yok ettim. Şu an atölyemde bir şövaleden ve birkaç boş tuvalden başka bir şey yok."

"Ne yapacaksın?"

"Henüz bilmiyorum. Ne yapmak istediğime dair içimde bir sezgi var sadece."

Tuhaf bir tavırla, zar zor duyulabilen bir şeyi duymak için kendini zorluyormuşçasına ağır ağır konuşuyordu. İçinde kendisinin de anlamadığı, ama bir çıkış yolu bulmak için anlaşılması zor bir mücadele verdiği gizemli bir güç var gibiydi. Metaneti insanı etkiliyordu. Lawson talep ettiği eleştiriyi duymaktan çekiniyordu ve Clutton'ın herhangi bir görüşüne dair küçümsemeden etkilenebileceğini düşündüğünden, suçlamayı hafifletti; ama Philip hiçbir şeyin ona Clutton'ın övgüsünden daha fazla zevk vermeyeceğini biliyordu. Clutton portreye bir süre sessizce baktı, ardından bakışlarını Philip'in bir şövalenin üstünde duran resmine çevirdi:

"Bu ne?" diye sordu.

"Şey, ben de bir portre denemesi yapayım dedim."

"Azimli taklitçi," diye mırıldandı Clutton.

Sonra tekrar Lawson'ın tuvaline döndü. Philip kızardı ama bir şey söylemedi.

"Eee, nasıl buldun?" diye sordu Lawson nihayet.

"Model pek iyiymiş," dedi Clutton. "Ve bence çok iyi çizilmiş."

"Sence ölçüler doğru mu?"

"Hayli."

Lawson memnuniyetle gülümsedi. Islak bir köpek gibi giysilerinin içinde silkelendi.

"Yani, beğenmene çok memnun oldum."

"Beğenmedim. Bence en ufak bir değeri yok."

Lawson'ın yüzü düştü ve bakışlarını hayretle Clutton'a dikti: Ne demek istediği konusunda hiçbir fikri yoktu. Clutton kendini kelimelerle ifade etmek konusunda beceriksizdi, konuşurken de büyük çaba sarf ediyor gibi görünüyordu. Söyledikleri kafa karıştırıcı, yarım yamalak, laf kalabalığıydı; ama Philip onun bu derme çatma konuşmasını oluşturan kelimeleri biliyordu. Hiçbir şey okumayan Clutton, bunları ilk olarak Cronshaw'dan duymuştu; küçük bir etki yaratmakla birlikte hafızasında kalmışlardı; son zamanlarda, bir vahiy özelliği göstererek aniden ortaya çıkıyorlardı: İyi bir ressamın resim yaparken başlıca iki hedefi olmalıydı, bunlar insan ile onun ruhunun niyetiydi. Empresyonistler diğer sorunlarla meşguldü, insanı harikulade resmediyorlardı ama ruhunun niyeti konusunda, on sekizinci yüzyıl İngiliz portre ressamları gibi pek zahmet etmiyorlardı.

"Ama bunu yapmaya çalıştığında edebi olursun," dedi Lawson araya girip. "Bir insanı Manet gibi çizebileyim de ruhunun niyetinin cehenneme kadar yolu var."

"Manet'yi kendi oyununda alt edebilirsen sorun yok zaten, ama sen onun yanına bile yaklaşamazsın. Kendini evvelsi günle besleyemezsin; onun zemini kurutuldu. Geri dönmek zorundasın. O Grecoları görünce, kimsenin portrelerden daha önce bildiğimizden fazlasını elde edemeyeceğini hissettim."

"Bu sadece Ruskin'e dönmek olur," diye bağırdı Lawson.

"Hayır – o ahlakı seçti, anlasana: Ahlak benim hiç umurumda değil: Eğitim, etik vesaire değil, sadece tutku ve duygu sağlar. En büyük portre ressamları insanı ve onun ruhunun niyetlerini, ikisini de resmetmişlerdir; Rembrandt ve El Greco; sadece insanı resmedenler ikinci sınıf ressamdan başka bir şey değildir. Bir inciçiçeği kokmasa bile güzeldir, ama bir rayihası olduğu için daha da güzelleşir. Şu resim..." –Lawson'ın portresini işaret etti– "Eh, çizim fena değil, modelleme de iyi, ama sadece basmakalıp; öyle bir çizilip modellenmeliydi ki sizler kızın bitli bir fahişe olduğunu anlayabilesiniz. Doğrulukta hiçbir sakınca yok: El Greco insanlarını iki buçuk metre boyunda resmetti, çünkü başka türlü gösteremeyeceği bir şeyi ifade etmek istiyordu."

"El Greco'nun canı cehenneme," dedi Lawson, "hiçbir işini görme şansımız olmayan bir adam hakkında konuşup durmanın ne faydası var?"

Clutton omuz silkti, sessizce bir sigara içip gitti. Philip'le Lawson birbirlerine baktılar.

"Söylediklerinin bir anlamı var," dedi Philip.

Lawson huysuz bir ifadeyle bakışlarını resmine dikti.

"İnsan tam olarak gördüğünü çizmekten başka, ne halt edip de ruhun niyetini verebilir ki?"

O sıralarda Philip yeni bir arkadaş edindi. Pazartesi sabahı modeller, o hafta için aralarından birinin seçilmesi amacıyla okulda toplanırdı ve bir gün mesleğinin modellik olmadığı bariz bir genç adam seçildi. Onun hali tavrı Philip'in dikkatini çekti: Standa çıkınca iki ayağının üstünde dimdik, sapasağlam, ellerini yumruk yapıp duruyor, başı da cüretkârca ileriye bakar halde oluyordu; tavrı güzel fiziğini daha da öne çıkarıyordu; bedeninde hiç yağ yoktu, kasları da demir gibi çıkıntı yapıyordu. Saçları kısacık kesilmiş başının şekli güzeldi, kısa bir sakalı vardı; büyük, koyu renk gözlere ve gür kaşlara sahipti. Hiçbir yorgunluk belirtisi göstermeden, saatlerce pozunu koruyordu. Çehresinden bir utanç ve

kararlılık karışımı görülüyordu. Onun bu tutkulu enerjik havası, Philip'in romantik hayal gücünü harekete geçirdi ve poz verme sona erip de onu giysileri içinde görmek, Philip'e çaputlar içindeki bir krala bakmak gibi geldi. Konuşkan biri değildi ama bir iki gün sonra Bayan Otter Philip'e modelin bir İspanyol olduğunu ve daha önce hiç poz vermediğini söyledi.

"Çok aç kaldı herhalde," dedi Philip.

"Giysilerine dikkat ettin mi? Gayet temiz ve düzgün, öyle değil mi?"

Philip'in şansına, Amitrano'da çalışan Amerikalılardan biri olan Potter birkaç aylığına İtalya'ya gidiyordu ve ona atölyesinde kalmayı teklif etti. Philip buna memnun oldu. Lawson'ın buyurgan tavsiyelerinden biraz sıkılmaya başlamıştı ve kendi başına olmak istiyordu. O haftanın sonunda modelin yanına gidip resminin bitmediği bahanesini uydurarak, bir gün gelip kendisi için poz verip veremeyeceğini sordu.

"Ben model değilim," diye cevapladı İspanyol. "Önümüzdeki hafta yapacak başka işlerim var."

"Hadi, şimdi gidip öğle yemeği yiyelim, orada konuşuruz," dedi Philip ve diğeri tereddüt edince de gülümseyerek ekledi: "Benimle yemek yemenin bir zararı olmaz."

Model omuz silkip buna razı geldi, birlikte *crémerie*'ye gittiler. İspanyol kırık bir Fransızca konuşuyordu, akıcıydı ama takip etmesi zordu, Philip onunla yetecek kadar anlaşmayı becerebildi. Onun yazar olduğunu öğrendi. Paris'e romanlar yazmaya gelmişti ve bu arada kendini meteliksiz bir adam için mümkün olan her şekilde geçindirmeye çalışmıştı: Dersler vermiş, çoğunluğu iş belgeleri olmak üzere bulabildiği her türlü çeviriyi yapmış ve nihayet, düzgün fiziğini kullanarak para kazanmaya yönelmişti. Poz vermenin ücreti iyiydi, geçen hafta kazandığı onu iki hafta daha geçindirmeye yeterdi; hayret eden Philip'e, günde iki franga rahatça

geçinebildiğini söyledi; ama para için vücudunu sergilemek zorunda kalmak içini utançla dolduruyordu ve poz vermeyi, ancak açlığın mazeret oluşturabileceği bir alçalma olarak görüyordu. Philip onun tüm figür için değil sadece başı için poz vermesini istediğini açıkladı; bir sonraki Salon sergisine gönderebileceği bir portresini yapmak istiyordu.

"İyi de neden benim resmimi yapmak istiyorsun ki?" diye sordu İspanyol.

Philip, başın onun ilgisini çektiği, bundan güzel bir portre çıkabileceğini düşündüğü cevabını verdi.

"O kadar zaman ayıramam. Yazmaktan çaldığım her dakikadan nefret ediyorum."

"Ama sadece öğleden sonraları olacak. Sabahları okulda çalışıyorum. Sonuçta, bana poz vermen resmi belgeleri tercüme etmenden iyidir."

Bir zamanlar Latin Mahallesi'nde farklı ülkelerden öğrencilerin samimi bir ilişki içinde birlikte yaşadıkları efsaneleri dolaşıyordu, ama bunun üstünden uzun zaman geçmişti ve artık farklı milletler, bir Şark şehrinde olabileceği kadar birbirinden ayrılmış durumdaydı. Julian's'da ve Beaux-Arts'da bir Fransız öğrenci yabancılar tarafından uygun bulunurken, kendi yurttaşlarının gözünde itibarsızdı ve bir İngiliz'in oturduğu şehrin yerli sakinlerinin kimler olduğunu hayli üstünkörü bilmenin ötesine geçmesi zordu. Gerçekten de öğrencilerin çoğu, beş yıl Paris'te yaşadıktan sonra dükkânlarda onlara sunulan Fransızcadan fazlasını bilmiyordu ve South Kensington'da çalışırmış gibi bir İngiliz hayatı sürüyordu.

İspanyol'la kurduğu ilişki, romantizme tutkun Philip'in çok hoşuna gitti; adamın tereddüdünün üstesinden gelmek için tüm ikna kabiliyetini kullandı.

"Ne yapacağımı söyleyeyim sana," dedi İspanyol en sonunda. "Sana poz vereceğim ama para için değil, kendi istediğim için."

Philip itiraz etti, ama karşı taraf kararlıydı ve uzun uzun konuştuktan sonra İspanyol'un gelecek pazartesi saat birde gelmesini kararlaştırdılar. Philip'e üstünde ismi olan bir kart verdi: Miguel Ajuria.

Miguel düzenli poz verdi, her ne kadar ücret almayı reddettiyse de ara sıra Philip'ten elli frank borç alıyordu: Bu Philip'in poz verme için normalde ödeyeceği paradan biraz daha fazlaydı; ama böylece İspanyol, geçimini alçaltıcı bir yöntemle kazanmadığına ilişkin tatmin edici hissi duyuyordu. Tabiiyeti nedeniyle Philip ona bir romantizm temsilcisi gözüyle bakıyor, Sevilla'yla Granada'yı, Velasquez'le Calderón'u soruyordu. Ama Miguel'in ülkesinin ihtişamına tahammülü yoktu. Yoldaşlarının pek çoğu için olduğu gibi, onun için de Fransa akıl sahibi bir insana uygun tek ülkeydi ve Paris de dünyanın merkeziydi.

"İspanya öldü," diye bağırdı. "Yazarı yok, sanatı yok, hiçbir şeyi yok."

Irkına ilişkin taşkın retoriğiyle yavaş yavaş tutkularını açığa çıkardı. Adını duyuracağını ümit ettiği bir roman yazıyordu. Zola'dan etkileniyordu ve romanı Paris'te geçiyordu. Hikâyeyi Philip'e uzun uzun anlattı. Bu Philip'e acemice ve aptalca göründü; naif bir müstehcenliği vardı –*c'est la vie, mon cher, c'est la vie** diye bağırmıştı– naif müstehcenlik sadece anlatılanın klişeliğini vurgulamaya hizmet ederdi. İki yıldır inanılmaz meşakkatlerin ortasında yazıyor, onu Paris'e çeken tüm zevklerden kendini mahrum bırakıyor, sanat için açlıkla mücadele ediyordu; hiçbir şeyin büyük başarısına mâni olmamasına kararlıydı. Kahramanca bir çabaydı.

"Peki, neden İspanya hakkında yazmıyorsun?" diye bağırdı Philip. "Bu çok daha ilginç olurdu. O yaşamı biliyorsun."

"Ama yazılmaya tek değer yer Paris. Paris, hayat."

Bir gün roman taslağının bir kısmını getirip –aynı anda heyecanla kötü Fransızcasıyla tercüme ederek– Philip'in zar

* Hayat bu, azizim, hayat bu. (ç.n.)

zor anlayabildiği bir şekilde bölümler okudu. Çok acıklıydı. Kafası karışan Philip yaptığı resme baktı: Bu geniş alnın ardındaki beyin ufacıktı; o parlayan, tutkulu gözler de hayatta bariz olandan başka bir şey görmüyordu. Philip portresinden tatmin olmadı, pozun sonunda neredeyse yaptığını tırnaklarıyla kazıyıp yok edecekti. Ruhun niyetini hedeflemekte hiçbir sorun yoktu: Bir yığın çelişkiden ibaret görünen insanlar söz konusu olduğunda bunun ne olduğunu kim söyleyebilirdi? Miguel'i sevmişti, onun bu büyük çabasının nafile olduğunu görmektense kahrolmuştu. Yetenek hariç, iyi bir yazar olmak için her şeye sahipti. Philip kendi eserine baktı. Bunda gerçekten bir şey olup olmadığını ya da zamanını boşa harcayıp harcamadığını nasıl söyleyebilirdiniz? Başarma arzusunun insana hiçbir yardımı olmadığı, özgüvenin ise anlamsız olduğu açıktı. Philip, Fanny Price'ı düşündü; yetenekli olduğuna dair çok güçlü bir inancı vardı; irade gücü olağanüstüydü.

"Eğer gerçekten bu işte iyi olmayacağımı düşünseydim, resmi bırakmayı tercih ederdim," dedi Philip. "İkinci sınıf bir ressam olmanın hiçbir manası yok."

Daha sonra, bir sabah dışarı çıkarken *concierge* ona seslenerek bir mektup geldiğini söyledi. Louisa Yengesi ve ara sıra da Hayward'dan başka kimse ona yazmazdı ve bu da tanımadığı bir el yazısıydı. Mektup şöyleydi:

Lütfen bunu alır almaz gel. Artık dayanamıyorum. Lütfen yalnız gel. Başka birinin bana dokunması düşüncesine katlanamıyorum. Her şeyi senin almanı istiyorum.

F. Price

Üç gündür bir şey yemedim.

Philip birden korkudan midesinin kasıldığını hissetti. Kızın yaşadığı eve koşarak gitti. Paris'te olmasına bile hayret etmişti. Onu aylardır görmemiş, çoktan İngiltere'ye döndü-

ğünü düşünmüştü. Binaya varınca *concierge*'e onun içeride olup olmadığını sordu.

"Evet, iki gündür dışarı çıktığını görmedim."

Philip hızla merdivenlerden çıkıp kapıya vurdu. Cevap gelmedi. Adını seslendi. Kapı kilitliydi, eğilip bakınca anahtarın kilitte olduğunu gördü.

"Ah, Tanrım, lütfen korkunç bir şey yapmış olmasın," diye bağırdı.

Hemen aşağı inip kapıcıya onun kesinlikle içeride olduğunu söyledi. Ondan bir mektup almıştı ve korkunç bir kaza olmasından korkuyordu. Kapıyı kırarak açmayı teklif etti. Asık suratlı ve dinlemeye gönülsüz kapıcı telaşlandı; kapıyı kırıp odaya girme sorumluluğunu alamazdı; *commissaire de police*'e gitmek zorundaydılar. Beraber *bureau*'ya yürüdüler, daha sonra da yanlarına bir çilingir aldılar. Philip, Bayan Price'ın son çeyreğin kirasını ödemediğini öğrendi: Yeni yılda *concierge*'e hediye de vermemişti ki bu çok eski bir âdetti ve adam bunu hakkı olarak görüyordu. Dördü yukarı çıkıp tekrar kapıya vurdular. Cevap gelmedi. Çilingir çalışmaya koyuldu ve sonunda odaya girdiler. Philip bir çığlık atıp içgüdüsel olarak gözlerini elleriyle kapattı. Zavallı kadın, önceki bir kiracının yatağın perdelerini tutması için tavana astığı bir kancaya bağladığı bir sicimle asılıydı. Kendi küçük yatağını ayakaltından çekip bir sandalyenin üstüne çıkmış, daha sonra da onu tekmeleyerek yana fırlatmıştı. Sandalye yerde yan yatıyordu. Sicimi kesip onu indirdiler. Ceset çok soğuktu.

49

Philip'in oradan buradan duyduğu hikâye korkunçtu. Kadın öğrencilerin üzüldüğü şeylerden biri, Fanny Price'ın onlarla restoranlardaki eğlenceli yemeklerine hiç katılmamış olmasıydı ve bunun nedeni de açıktı: Vahim bir yoksulluğun

altında eziliyordu. Philip Paris'e ilk geldiği zamanlarda, birlikte yedikleri öğle yemeğini ve midesini bulandıran o korkunç iştahı hatırladı: Açlıktan gözü döndüğü için o şekilde yediğini anlayabiliyordu artık. *Concierge* ona Fanny Price'ın yemeğinin nelerden oluştuğunu anlattı. Her gün ona bir şişe süt bırakılıyor, kendisi de bir somun ekmek getiriyordu; gün ortasında okuldan geldiğinde somunun yarısını yiyip sütün yarısını içiyor, kalanı da akşamleyin tüketiyordu. Her gün birbirinin aynıydı. Philip onun neler çekmiş olabileceğini ıstırapla düşündü. Hiç kimseye, kendisinin diğerlerinden daha fakir olduğunu anlama fırsatı vermemişti, ama belli ki parası bitiyordu ve en sonunda atölyeye gelmeye gücü yetmemişti. Küçük odada neredeyse hiç eşya yoktu ve hep giydiği o eski püskü kahverengi elbiseden başka giysi de görünmüyordu. Philip, bağlantı kurabileceği bir arkadaşının falan adresini bulabilmek için onun eşyalarını karıştırdı. Defalarca kendi isminin yazıldığı bir kâğıt parçası buldu. Bunu görünce büyük şok yaşadı. Kadının kendisine gerçekten âşık olduğunu sanıyordu; tavandaki çiviye asılı, kahverengi elbise içindeki bir deri bir kemik bedeni düşündü; ürperdi. Ama Philip onun için önemliyse neden yardım etmesine izin vermemişti? Elinden geleni memnuniyetle yapardı. Fanny Price'ın ona özel bir duyguyla yaklaştığını görmeyi reddettiği için vicdan azabı çekiyordu ve şimdi mektubundaki şu sözler son derece acıklı geliyordu: *Başka birinin bana dokunması düşüncesine katlanamıyorum.* Fanny Price açlıktan ölmüştü.

Philip sonunda, *Seni seven ağabeyin, Albert* diye imzalanmış bir mektup buldu. İki üç hafta önce yazılmış, tarihin yanına Surbiton'da bir cadde yazılmıştı ve beş sterlinlik bir borç vermeyi reddediyordu. Mektubun yazarının düşünecek bir karısı ve ailesi vardı, bu parayı borç vermeye hakkı olmadığını düşünüyordu ve Fanny'ye Londra'ya dönüp hayatını düzene koyması tavsiyesinde bulunuyordu. Philip, Albert Price'a telgraf çektikten kısa bir süre sonra cevap geldi:

"Büyük üzüntü duydum. İşimi bırakmam çok güç. Gelmem şart mı? Price."

Philip, evetleyen kısa ve öz bir teyit gönderdi, ertesi sabah bir yabancı atölyeye geldi.

"Benim adım Price," dedi, Philip kapıyı açtığında.

Melon şapkasının etrafında bir şerit bulunan, siyahlar giymiş sıradan bir adamdı; Fanny'nin kaba görünümünü bir şekilde taşıyordu; fırça bıyıklıydı ve Doğu Londra aksanıyla konuşuyordu. Philip onu içeri davet etti. Philip ona olayın detaylarını ve neler yaptığını anlatırken, göz ucuyla atölyeyi süzdü.

"Onu görmeme gerek yok, değil mi?" diye sordu Albert Price. "Sinirlerim pek güçlü değildir, azıcık şeyden bile bozulabilir."

Elini kolunu sallaya sallaya konuşmaya başladı. Kauçuk tüccarıydı, bir karısı ve üç çocuğu vardı. Fanny aslında mürebbiyeydi ve Paris'e gelmek yerine neden mesleğini sürdürmediğini bir türlü anlayamıyordu.

"Ben ve Bayan Price, Paris'in bir kız için uygun bir yer olmadığını söyledik. Üstelik sanatta para yok – 'iç olmadı ki."

Kardeşiyle arasında dostane bir ilişki olmadığı yeterince açıktı ve ona verdiği son zarar olarak gördüğü intiharına çok sinirlenmişti. Kadının buna yoksulluk yüzünden sürüklendiği fikri hoşuna gitmemişti; çünkü bu aileye olumsuz yansıyacak gibi görünüyordu. Bu yaptığının muhtemelen daha mantıklı bir nedeni olduğu ihtimali geldi aklına.

"Bi adamla başı belaya girmedi 'erhalde, di mi? Anlarsın işte, yani, Paris falan... Rezil olmasın diye de yapmış olabilir."

Philip kızardığını hissetti ve zayıflığına küfretti. Price'ın meraklı gözleri, onun bir entrika çevirdiğinden şüphelenmiş gibiydi.

"Kardeşinizin tamamıyla iffetli olduğuna inanıyorum," diye cevapladı yüzünü ekşiterek. "Kendini öldürdü, çünkü çok açtı."

"Eh, aileye 'aksızlık etti, Bay Carey. Tek yapması gereken bana yazmaktı. Ben kardeşimi 'iç muhtaç bırakmazdım."

Philip, ağabeyin adresini borç vermeyi reddeden mektubunu okuyarak bulmuştu; ama omuz silkti: Birbirini suçlamanın hiçbir faydası yoktu. Bu küçük adamdan nefret etmişti ve onunla işini mümkün olan en kısa sürede bitirmek istiyordu. Albert Price da Londra'ya dönebilmek için, yapılması gereken işleri bir an önce tamamlamak niyetindeydi. Zavallı Fanny'nin kaldığı küçük odaya gittiler. Albert Price resimlere ve mobilyaya baktı.

"Sanattan anlıyormuş gibi yapmayacağım," dedi. "Bu resimler bir para eder 'erhalde, değil mi?"

"Hiçbir şey etmez," dedi Philip.

"Mobilya on şilin tutmaz."

Albert Price hiç Fransızca bilmiyordu, bu yüzden her şeyi Philip'in yapması gerekti. Bu zavallı bedeni güvenle yerin altına saklamak, bitmez tükenmez görünen bir süreçti: Bir yerden alınıp başka bir yerde imzalatılan evrak, görülecek memurlar vardı. Philip üç gün boyunca sabahtan akşama kadar uğraştı. Sonunda o ve Albert Price cenaze arabasını Montparnasse'daki mezarlığa doğru takip ettiler.

"'er şeyin usulüne uygun olmasını istiyorum," dedi Albert Price, "ama gereksiz para 'arcamaya da sebep yok."

Kısa tören, buz gibi gri sabahta çok berbat geçti. Atölyede Fanny Price'la birlikte çalışan altı kadar insan geldi; *massière* olduğu ve görevi olduğuna inandığı için Bayan Otter, yumuşak bir kalbi olduğu için Ruth Chalice, Lawson, Clutton ve Flanagan. Yaşarken hepsi de ondan nefret etmişti. Her iki yanı da bazıları yoksul ve basit, bazıları kaba, gösterişçi ve çirkin anıtlarla dopdolu mezarlığa bakan Philip ürperdi. Korkunç biçimde sefildi. Mezarlıktan çıktıklarında Albert Price, Philip'i öğle yemeğine davet etti. Philip artık ondan iğreniyordu ve yorgundu; iyi uyuyamıyordu çünkü rüyasında sürekli o yırtık elbisesi içinde Fanny Price'ı, ta-

vandaki çiviye asılı halde görüyordu; ama bir bahane bulamadı.

"Şöyle 'arikulade bir öğle yemeği yiyebileceğimiz bir yere götür beni. Tüm bu olup bitenler sinirlerimi 'arap etti."

"Lavenue's bu civardaki en iyi yerdir," diye cevapladı Philip.

Albert Price rahatlayarak iç çekip kadife bir sandalyeye yerleşti. Doyurucu bir yemek ve bir şişe şarap sipariş etti.

"Eh, bittiğine memnunum," dedi.

Albert Price birkaç kurnaz soru sorunca, Philip onun Paris'teki ressam hayatını öğrenmeye meraklı olduğunu anladı. Kendi kafasında bunun acınacak bir hayat olduğunu canlandırsa da hayal gücünün yarattığı sefahat âlemlerinin detaylarını öğrenmeye can atıyordu. Sinsi göz kırpışlar ve kıs kıs gülüşlerle, Philip'in itiraf ettiğinden çok daha fazlasının olduğunu gayet iyi bildiğini belli ediyordu. Görmüş geçirmiş bir adamdı, bir iki şey de biliyordu. Philip'e Montmartre'daki, Temple Bar'dan Royal Exchange'e kadar nam salmış o yerlere hiç gidip gitmediğini sordu. Moulin Rouge'a gittiğini söylemek isterdi. Yemek çok iyiydi, şarap da şahaneydi. Albert Price, hazım süreci keyifle ilerlerken açıldı:

"'adi küçük bi konyak atalım," dedi kahve gelince, "masraf olursa olsun."

Ellerini ovuşturdu.

"Biliyor musun bi taraftan diyorum ki bu gece burda kalayım, yarın döneyim. Akşamı beraber geçirelim mi ne dersin?"

"Demek istediğin bu akşam seni Montmartre'a götürmemse, adam değilsin derim," dedi Philip.

"Münasip olmaz 'erhalde."

O kadar ciddi cevaplamıştı ki Philip zevkten dört köşe oldu.

"Hem sinirlerini de harap eder," dedi büyük bir ciddiyetle.

Albert Price, saat dört treniyle Londra'ya dönmesinin daha iyi olacağı sonucuna varıp hemen Philip'ten ayrıldı.

"Pekâlâ, 'oşça kal moruk," dedi. "Bak ne diyeceğim sana: Bir gün Paris'e tekrar geleceğim ve seni arayacağım. O zaman âlemi böyle yarıda bırakmayız."

Philip o öğleden sonra çalışamayacak kadar huzursuzdu, bu yüzden bir otobüse atlayıp Durand-Ruel'de resim sergisi var mı diye görmek için nehri geçti. Ondan sonra bulvar boyunca yürüdü. Hava soğuk ve rüzgârlıydı. İnsanlar paltolarına sarınmış hızlı hızlı yürüyor, soğuğu dışarıda tutma çabasıyla hep birlikte büzülüyorlardı ve yüzleri sıska, bitkindi. Montparnasse'daki mezarlıkta yeraltı, tüm o beyaz mezar taşlarının arasında buz gibiydi. Philip dünyada kendini yapayalnız ve tuhaf biçimde sıla hasreti çeker hissetti. Arkadaş istiyordu. O saatte Cronshaw çalışıyor olmalıydı, Clutton da misafir sevmezdi; Lawson, Ruth Chalice'in başka bir portresini yapıyordu ve rahatsız edilmek istemezdi. Gidip Flanagan'ı görmeye karar verdi. Onu resim yapar buldu, ama çalışmasını bir kenara bırakıp konuşmaktan mutlu olmuştu. Atölye rahattı çünkü bu Amerikalı'nın onların çoğundan daha fazla parası vardı, üstelik sıcaktı; Flanagan çay yapmaya gitti. Philip, onun Salon'a göndereceği iki başa baktı.

"Benim bir şeyler göndermem fena halde arsızlık," dedi Flanagan, "ama umurumda değil, göndereceğim. Sence çok mu berbatlar?"

"Umduğum kadar berbat değiller," dedi Philip.

Aslında bunlar çarpıcı bir zekâ sergiliyordu. Güçlükler ustalıkla aşılmıştı ve boya şaşırtıcı, hatta çekici bir fırça darbesiyle sürülmüştü. Hiçbir bilgisi ya da tekniği olmayan Flanagan, hayatını resim yaparak geçirmiş bir adamın oynak fırça darbelerini kullanmıştı.

"Eğer insanların herhangi bir resme otuz saniyeden fazla bakması yasak olsaydı, büyük bir sanatçı olurdun Flanagan," dedi Philip gülümseyerek.

Bu gençlerde, birbirlerini aşırı pohpohlayarak şımartma alışkanlığı yoktu.

"Amerika'da herhangi bir resme otuz saniyeden fazla bakmak için harcayacak zamanımız yok," diyerek kahkaha attı öteki.

Flanagan, dünyanın kafası en dağınık insanı olsa da, hiç beklenmeyecek ve çok çekici bir yumuşak kalpliliğe sahipti. Ne zaman birisi hasta olsa, kendini hemşire yerine koyardı. Neşesi her türlü ilaçtan daha iyiydi. Hemşerilerinin çoğunda olduğu gibi o İngiliz duygusallığı korkusu taşımıyordu; ve duygularını göstermekte hiçbir tuhaflık bulmadığından, sıkıntıdaki arkadaşlarının çoğu zaman minnettar kaldığı bir aşırı duygudaşlık gösterirdi. Philip'in başına gelenler yüzünden moralinin bozuk olduğunu görüyor ve onu neşelendirmek için içten bir şefkat göstererek yüksek sesle konuşuyordu. İngilizleri hep güldürdüğünü bildiği Amerikan deyimlerini abarta abarta söyledi ve nefes almadan maymunluklar yaptı, neşeyle şen şakrak sohbet etti. Vakti gelince akşam yemeği için dışarı çıktılar ve daha sonra da Flanagan'ın en sevdiği eğlence mekânı olan Gaîté Montparnasse'a gittiler. Akşamın sonuna gelindiğinde, en abartılı şakalarını yapmaya başlamıştı. Bir hayli içmişti, ama sarhoşluğunun nedeni alkolden çok kendi şen şakraklığıydı. Bal Bullier'ye gitmeyi teklif etti, Philip de yatmaya gidemeyecek kadar yorgun hissettiğinden, buna yeterince rıza gösterdi. Kenardaki bir platformda bulunan bir masaya oturdular –burası dansları izleyebilmeleri için yerden biraz daha yüksekteydi– ve siyah bira içtiler. O sırada Flanagan bir arkadaşını gördü ve gürültüyle seslenip bariyerin üstünden atlayarak onların dans ettikleri yere gitti. Philip insanları izledi. Bullier çok sık gittikleri bir yer değildi. Perşembe gecesiydi ve mekân tıklım tıkıştı. Farklı fakültelerden pek çok öğrenci vardı ama erkeklerin çoğu kâtip ya da tezgâhtardı; konfeksiyon işi tüvitleri ve tuhaf fraklarıyla, içeri girerken beraberlerinde ge-

tirdikleri ve kafalarından başka koyacak yer bulamadıkları şapkalarıyla günlük kıyafetleri içindeydiler. Kızların bazıları hizmetçiye, bazıları da boyalı hafifmeşreplere benziyordu ama çoğu tezgâhtar kızlardı. Nehrin öbür tarafındaki moda giysilerin ucuz taklitleri olan giysiler giymişlerdi. Hafifmeşrepler, o anda kötü şöhretli olmanın keyfini çıkararak müzikol şantözü veya dansözüne benzeme gayreti içindeydiler; gözleri kapkara boyanmıştı, yanaklarıysa arsızca kıpkırmızıydı. Salon büyük beyaz ışıklarla, loş bir biçimde aydınlatılmıştı ve bu da yüzlerde gölgeler oluşturuyordu; bu ışığın altında bütün çizgiler sertleşmiş görünüyordu, renkler ise en cırtlak tonlardaydı. Sefil bir manzaraydı. Philip tırabzandan eğilip aşağı baktı, müziği artık dinlemiyordu. İnsanlar azgınca dans ediyordu. Dans ederek salonu dolaşıyorlar, ağır ağır, tüm dikkatlerini dansa vererek çok az konuşuyorlardı. Salon sıcaktı, yüzleri terden parlıyordu. Philip'e insanlar yüz ifadelerini maske gibi örten tedbiri, gelenek saygısını bir kenara atmışlar gibi geldi, artık onları gerçekte oldukları halleriyle görüyordu. O kendinden geçme anında, tuhaf biçimde birer hayvandılar: Bazıları tilki, bazıları kurt gibiydi; diğerleri ise koyunların o uzun, ahmak yüzünü taşıyordu. Ciltleri, sürdürdükleri sağlıksız yaşam tarzı ve yedikleri yetersiz gıda yüzünden soluktu. Kötü alışkanlıklardan dolayı yüz çizgileri manasızlaşmıştı, küçük gözleri de kaypak ve kurnazdı. Tavırlarında asaletten eser yoktu, hepsi için hayatın bir dizi önemsiz tasa ve sefil düşünceden ibaret olduğunu görebilirdiniz. Hava, insanlığın küflü kokusundan ağırlaşmıştı. Ama içlerindeki tuhaf bir güç onları zorluyormuş gibi azgınca dans ediyorlardı ve Philip'e göre, bir eğlenme hırsıyla hareket ediyorlardı. Umutsuzca, bir dehşet dünyasından kaçmanın yolunu arıyorlardı. Cronshaw, zevk arzusunun insanların hareketlerini körü körüne sürdürmesine yol açtığını ve tam da bu arzunun şiddetinin, insanı tüm zevkten yoksun bırakan tek neden olduğunu söylemişti. Neden ve nereye

olduğunu bilmeden, büyük bir rüzgâra kapılmış halde, çaresizce koşturup duruyorlardı. Kader onlara üstün gelmiş görünüyordu, ebedi karanlık ayaklarının altında uzanırcasına dans ediyorlardı. Sessizlikleri biraz korku vericiydi. Hayat onları dehşete düşürmüş de konuşma güçlerini ellerinden almış gibi kalplerindeki feryat boğazlarında sönüp gitmişti. Gözleri yabani ve gaddar bakıyordu; onları çirkinleştiren hayvani şehvete, suratlarındaki adiliğe ve zulme rağmen; hepsinden kötüsü ahmaklıklarına rağmen, bu sabit bakan gözlerdeki ıstırap, güruhu korkunç ve acıklı kılıyordu. Philip onlardan iğrendi, yine de kalbi içini dolduran sonsuz bir acıma duygusuyla sızladı.

Paltosunu vestiyerden alıp gecenin keskin soğuğuna çıktı.

50

Philip o meşum olayı kafasından söküp atamıyordu. Onu en çok rahatsız eden, Fanny'nin çabasının boşunalığıydı. Kimse ondan ne daha fazla ne de daha içtenlikle çalışabilirdi; kendine tüm kalbiyle inanmıştı; ama özgüvenin pek bir şey ifade etmediği ve tüm arkadaşlarının özgüveninin yüksek olduğu açıktı, Miguel Ajuria da onlardan biriydi; Philip ayrıca İspanyol'un kahramanca girişimi ile yapmaya çalıştığı şeyin abesliği arasındaki farktan büyük hayrete düşüyordu. Philip'in okuldaki yaşamının mutsuzluğu onda bir öz değerlendirme yapma isteği uyandırıyordu ve uyuşturucu kullanmak gibi, insanı mengeneye sokan bu durum onu öylesine ele geçirmişti ki artık duygularını tahlil etmeye belli bir heves duyuyordu. Sanatın onu diğerlerinden daha farklı etkilediğini düşünmeden edemiyordu. Güzel bir resim Lawson'ı hemen heyecanlandırıyordu. Aldığı zevk içgüdüseldi. Flanagan bile Philip'in mantık çerçevesinde düşünmeye mahkûm olduğu belli şeyleri hissediyordu. Kendi takdiri entelektüel düzeydeydi. İçinde sanatçı tabiatı barındırıyorsa

(bu ifadeden nefret ediyordu ama yerine başka bir şey bulamamıştı), güzelliğin onların yaptığı gibi duygusal, nedensiz bir biçimde hissedilmesi gerektiğini düşünmekten kendini alamıyordu. Nesneleri isabetli biçimde kopyalamasını mümkün kılan sığ bir el becerisinden daha fazla bir şeye sahip olup olmadığını merak etmeye başlamıştı. Bu hiçbir şey değildi. Teknik mahareti hor görmeyi öğrenmişti. Resim söz konusuysa, önemli olan hissetmekti. Lawson belli bir biçimde, bireyselliği delip geçen her bir etkiye duyarlı bir öğrencinin taklit edebilme becerisi aracılığıyla resim yapıyordu, çünkü bu onun tabiatında vardı. Philip kendi yaptığı Ruth Chalice portresine baktı ve artık üstünden üç ay geçmişken, bunun Lawson'ınkinin rezil bir kopyasından başka bir şey olmadığını fark etti. Kendini budala hissetti. Beyniyle resim yapıyordu ve herhangi bir değer atfedilebilecek tek resmin kalple yapılan olduğunu maalesef biliyordu.

Çok az parası vardı –hemen hemen bin altı yüz sterlin– ve katı bir ekonomi uygulaması şarttı. On yıl boyunca herhangi bir şey kazanacağına güvenemiyordu. Resim tarihi, metelik kazanamamış ressamlarla doluydu. Yoksulluğa boyun eğmeliydi ve bu arada ölümsüz eserler üretmesi iyi olurdu, ama ikinci sınıf olmanın ötesine asla geçemeyeceğine dair dehşetli bir korku duyuyordu. İnsanın gençliğinden, hayatın eğlencesinden ve farklı var olabilme ihtimallerinden vazgeçmesine değer miydi? Paris'te sınırlı, dar kafalı hayatlar sürdürdüklerini bilecek kadar yabancı ressamların varlığından haberdardı. Bazılarının şöhret arayışıyla yirmi yıl boyunca sürüklendiğini biliyordu; şöhretse sefalete ve alkolizme batana dek onlardan kaçıp duruyordu. Fanny'nin intiharı anıları canlandırmış, Philip şu veya bu kişinin çaresizlikten kurtulma biçimleri hakkında korkunç hikâyeler duymuştu. Öğretmenin zavallı Fanny'ye verdiği hakaretamiz tavsiyeyi hatırladı: Bu tavsiyeye uyup umutsuz çabasından vazgeçse onun için iyi olurdu.

Philip, Miguel Ajuria'nın portresini bitirdi ve onu Salon'a göndermeye karar verdi. Flanagan iki resim gönderiyordu ve kendisinin Flanagan kadar iyi resim yapabildiğini düşünüyordu. Bu portre üstünde o kadar çok çalışmıştı ki bir değeri olması gerektiğine dair bir his taşıyordu. Ona bakınca, ne olduğunu söyleyemese de bir şeylerin yanlışlığını hissettiği doğruydu, ama resimden uzaklaşınca morali yükseliyor, memnuniyetsizlik duymuyordu. Onu Salon'a gönderdi ve reddedildi. Resmin kabul edilebilmesi konusunda çok küçük bir şans olduğuna kendini ikna ettiğinden bunu pek umursamadı, ta ki birkaç gün sonra Flanagan koştura koştura gelip Lawson'la Philip'e resimlerinden birinin kabul edildiğini söyleyene dek. Philip ifadesiz bir yüzle onu tebrik etti, Flanagan da kendini kutlamakla o kadar meşguldü ki Philip'in sesinde bariz biçimde hissedilmesine mâni olamadığı ironi tonunu fark etmedi. Daha zeki olan Lawson'dansa bu kaçmadı ve Philip'e merakla baktı. Kendi resmi iyiydi, bunu bir iki gün öncesinden biliyordu ve Philip'in tavrına biraz içerlemişti. Ama Amerikalı gider gitmez Philip'in ona yönelttiği ani sorudan hayrete düştü.

"Benim yerimde olsan her şeyden vazgeçer miydin?"

"Ne *demek* istiyorsun?"

"İkinci sınıf ressam olmaya değer mi merak ediyorum. Başka şeylerde, mesela doktorsan ya da ticaretle uğraşıyorsan, orta karar olman çok da önemli değildir. Geçimini sağlarsın ve idare edebilirsin. Ama ikinci sınıf resimler üretmenin ne faydası var?"

Lawson Philip'i severdi ve resminin reddedilmesine cidden üzüldüğünü fark eder etmez onu teselli etmeye koyuldu. Salon'un, reddettiği resimlerin sonradan ünlü olması gibi kötü bir şöhreti vardı; Philip ilk kez bir şey göndermişti ve bir geri çevirme yaşanabileceğini beklemiş olmalıydı; Flanagan'ın başarısı izah edilebilirdi çünkü resmi şatafatlı ve yüzeyseldi: Tam da tembel bir jürinin içinde bir değer gö-

rebileceği türden bir şeydi. Philip huzursuzlandı; Lawson'ın onun böyle önemsiz bir musibetten cidden rahatsız olabileceğini düşünmesi ve moral bozukluğunun kendi güçlerine duyduğu çok derin güvensizliğin bir sonucu olduğunu fark etmemesi utanç vericiydi.

Clutton son zamanlarda Gravier's'de birlikte yemek yiyen gruptan nedense uzaklaşmış, çoğunlukla kendi kendine yaşamaya başlamıştı. Flanagan onun bir kıza âşık olduğunu söyledi, ama Clutton'ın haşin yüzünde hiçbir tutku emaresi görülmüyordu; Philip de onun arkadaşlarından ayrılmasının nedeninin, büyük olasılıkla içindeki yeni fikirleri açık seçik biçimde görmek istemesi olduğunu düşündü. Ama o akşam, diğerleri bir oyuna gitmek üzere restorandan ayrılır ve Philip tek başına otururken, Clutton gelip yemek siparişi verdi. Konuşmaya başladılar; Clutton'ı her zamankinden daha geveze ve daha az alaycı bulan Philip, onun bu güler yüzlülüğünden faydalanmaya karar verdi.

"Keşke gelip resmime baksan," dedi. "Senin ne düşündüğünü bilmek isterdim."

"Hayır, bunu yapamam."

"Neden yapamazsın?" diye sordu Philip kıpkırmızı kesilerek.

Bunu hepsi birbirinden isterdi ve reddedilmek kimsenin aklına gelmezdi. Clutton omuz silkti.

"İnsanlar senin eleştirine başvurur ama tek istedikleri övülmektir. Hem eleştiri neye yarar ki? Resmin iyiyse ya da kötüyse onun ne önemi var?"

"Benim için önemli."

"Hayır. İnsanın resim yapmasının tek nedeni buna mâni olamamasıdır. Bedenin herhangi diğer fonksiyonları gibi bir fonksiyondur bu da; sadece nispeten daha az sayıda insan buna sahiptir. İnsan kendisi için resim yapar: Yoksa intihar edecektir. Düşünsene, Tanrı bilir ne kadar zamanı bir şeyi tuvale dökmeye harcıyorsun, ruhunun terini ona akıtıyor-

sun, peki sonuç ne? Bire karşı on kez Salon tarafından reddediliyor; kabul edilse de insanlar geçerken ona on saniye şöyle bir bakıyorlar; şanslıysan cahil bir ahmak onu satın alıyor, duvarına asıyor ve yemek odasındaki masaya baktığı kadar az bakıyor ona. Eleştirinin sanatçıyla hiçbir alakası yoktur. Nesnel biçimde değerlendirir ama nesnellik sanatçıyı ilgilendirmez."

Clutton söylemek istedikleri konusunda kafasını toparlayabilmek için gözlerini elleriyle kapattı.

"Ressam gördüğü bir şeyi özel bir biçimde algılar, onu ifade etmek için güçlü bir istek duyar ve nedenini bilmeden, duygularını sadece çizgiler ve renklerle ifade edebilir. Bir müzisyen gibidir; bir iki satırı okur ve notaların belli bir kombinasyonu ona kendini ifade eder: Şu şu kelimelerin nasıl olup da onun içinde şu şu notaları ortaya çıkardığını bilmez; öylece oluverir. Sana eleştirinin neden anlamsız olduğuna dair bir neden daha söyleyeyim: Büyük bir ressam dünyayı, doğayı kendisi gibi görmeye zorlar; ama sonraki nesilde başka bir ressam dünyayı başka bir şekilde görür ve ardından halk onu kendisiyle değil de selefiyle yargılar. Bu yüzden Barbizon halkı babalarımıza, ağaçlara belli bir biçimde bakmayı öğretmiştir ve Monet gelip de farklı bir biçimde resim yaptığında, insanlar şöyle demiştir: Ama ağaçlar öyle değil. Ağaçların tam olarak bir ressam onları nasıl görmeyi seçiyorsa öyle olduğu asla akıllarına gelmez. Biz içeriden dışarı doğru resim yapıyoruz – şayet kendi görüşümüzü dünyaya dayatırsak bize büyük ressam derler; dayatmazsak bizi göz ardı ederler; ama *biz* aynıyızdır. Büyüklüğe ya da küçüklüğe hiçbir anlam yüklemeyiz. Bizden sonra eserlerimize ne olduğu önemsizdir; henüz yapabilirken elimizden geldiğince çok şey çıkarmaya çalışırız."

Clutton'ın doymak bilmez iştahı önüne konan yemeği silip süpürürken bir duraksama oldu. Ucuz bir puro içen Philip onu iyice inceledi. Sert bir kayadan heykeltıraşın keskisiyle oyulmuşa benzeyen başının sağlam yapısı, koyu renk sert saç

telleri, koca burnu ve iri çene kemikleri güçlü bir adam izlenimi uyandırıyordu; yine de Philip bu maskenin belki de tuhaf bir zayıflığı örtüp örtmediğini merak etti. Clutton'ın işlerini göstermeyi reddetmesi düpedüz gösteriş olabilirdi: Birinin eleştirmesi düşüncesine katlanamıyor, kendini Salon'dan gelecek bir reddedilme ihtimaline maruz bırakmıyordu; bir usta olarak görülmek istiyordu ve kendi gözündeki yüksek değerini ortadan kaldırabilecek başka eserlerle karşılaştırılma riski almıyordu. Philip'in onu tanıdığı on sekiz ay boyunca, Clutton gittikçe daha sert ve asabi bir hale bürünmüştü; gizlendiği yerden çıkıp arkadaşlarıyla rekabet etmese de bunu yapanların yüzeysel başarılarına büyük öfke duyuyordu. Lawson'a hiç tahammülü yoktu; ikisi arasında Philip'in onları ilk tanıdığı zamanlardaki sıkı fıkılıktan eser kalmamıştı.

"Lawson fena değildir," dedi kibirle, "İngiltere'ye dönecek, popüler bir portre ressamı olacak, yılda on bin kazanacak ve kırk yaşından önce bir ARA* olacak. Asilzadeler ve seçkinler için el yapımı portreler!"

Philip de geleceğe baktı ve yirmi yıl sonraki aksi, yalnız, yabani ve adsız sansız Clutton'ı gördü; buradaki yaşam kemiklerine işlediğinden hâlâ Paris'te olacak, zalim bir dille küçük bir *cénacle*'ı** yönetecek, hem kendisiyle hem dünyayla savaş halinde olacak, gittikçe artan ulaşamadığı bir mükemmellik tutkusuyla çok az eser üretecekti; belki de sonunda alkol batağına saplanacaktı. Son zamanlarda Philip, insanın tek bir yaşamı olduğuna göre onda başarıyı yakalamasının önemli olduğu düşüncesine kapılmıştı, ama para ya da ün kazanmayı başarıdan saymıyordu; bununla tam olarak ne demek istediğinden henüz pek emin değildi, belki de çeşitli deneyimler edinmeyi ve yeteneklerinden en üst düzeyde yararlanmayı kastediyordu. Her halükârda, Clutton'ın kaderi gibi görünen hayatın başarısızlık olduğu barizdi. Tek ma-

* Associate of Royal Academy. Kraliyet Akademisi'nin üyesi. (ç.n.)

** Aynı düşüncede olan insanların toplantısı. (ç.n.).

zereti, ölümsüz eserler resmetmek olabilirdi. Cronshaw'un acayip İran halısı benzetmesini hatırladı; bunu sık sık düşünüyordu; ama Cronshaw, uçar kaçar mizah anlayışıyla neyi kastettiğini açık seçik ifade etmeyi reddetmişti: Kişi kendi kendine keşfetmediği sürece hiçbir anlamı olmadığını tekrarlamıştı. Sanat kariyerini sürdürme konusunda Philip'in kararsızlığının temelinde, hayatta başarı kazanmaya dair bu arzu yatıyordu. Ama Clutton tekrar konuşmaya başladı.

"Bretonya'da tanıştığım şu adamla ilgili anlattıklarımı hatırlıyor musun? Geçen gün onu burada gördüm. Tahiti'ye gitmek üzereydi. Meteliğe kurşun atıyordu. *Brasseur d'affaires*'miş, siz İngilizcede borsa simsarı diyorsunuz galiba; bir karısı ve ailesi, yüklüce de bir geliri varmış. Bunların hepsini ressam olmak için heba etmiş. Sadece gidip Bretonya'ya yerleşmiş ve resim yapmaya başlamış. Hiç parası yoktu, açlıktan ölmekten sonraki en iyi şeyi yapmıştı."

"Peki ya karısıyla ailesine ne olmuş?" diye sordu Philip.

"Ah, onları terk etmiş. Onları kendi başlarına açlıktan ölmeye bırakmış."

"Çok aşağılık bir şey yapmış gibi geliyor kulağa."

"Ah, sevgili dostum, bir centilmen olmak istiyorsan sanatçı olmaktan vazgeçmelisin. Bunların birbiriyle hiçbir alakası yok. Yaşlı bir anneye bakmak için kap kacak boyayan insanlar duymuşsundur – eh, bu onları harika birer evlat yapar ama kötü iş çıkarmaya bahane değildir. Onlar sadece tüccardır. Bir sanatçı annesini düşkünler evine yerleştirir. Burada tanıdığım bir ressam bana karısının doğumda öldüğünü anlatmıştı. Ona âşıkmış ve kederinden aklını oynatmış, ama kadının ölüşünü izlerken, kendini yatağın yanında oturmuş onun nasıl göründüğüne, ne dediğine ve kendi hislerine dair aklına notlar alırken bulmuş. Pek centilmence, değil mi?"

"Peki, bu arkadaşın iyi bir ressam mı?" diye sordu Philip.

"Hayır, henüz değil, Pissarro gibi çiziyor tıpkı. Kendini bulamadı ama bir renk ve bezeme duygusu var. Ama mesele bu değil. Mesele hissediş, onda da bu var. Karısına ve

çocuklarına kaba saba davranıyordu, daima aşağılık herifin teki olmuştu; ona yardım eden insanlara –ki bazen sadece arkadaşlarının nezaketi sayesinde açlıktan ölmekten kurtuluyor– tam bir hayvan gibi davranıyor. Kesinlikle büyük bir ressam olacak."

Philip, dünyanın ona verdiği hissedişi tuvale aktarabilme hatırına her şeyden, rahatlıktan, evden, paradan, sevgiden, onurdan, işten vazgeçen adamı düşündü. Bu muhteşem bir şeydi, yine de cesareti onu yüzüstü bırakmıştı.

Cronshaw'u düşünmek Philip'e, onu bir haftadır hiç görmediğini hatırlattı ve Clutton gidince, yazarı bulacağından emin, kafeye doğru yürüdü. Paris'teki ilk birkaç ayı boyunca, Cronshaw'un her söylediğini Kutsal Kitap kelamı gibi kabul etmişti, ama gerçekçi bir bakış açısına sahipti ve zaman içinde, hiçbir eyleme dönüşmeyen teorilerden sıkılmıştı. Cronshaw'un ince şiir tomarı, paragöz bir yaşam için doyurucu bir sonuç gibi görünmüyordu. Philip, geldiği orta sınıfın sezgilerini mizacından söküp atamıyordu; aşırı yoksulluk, Cronshaw'un kıt kanaat geçinebilmek için yaptığı çalakalem işler, kokuşmuş tavan arası ile kafe masası arasındaki varoluşun tekdüzeliği adamın saygınlığıyla ters düşüyordu. Cronshaw, genç adamın onu onaylamadığını anlayabilecek kadar zekiydi ve onun bu materyalizmine bazen şakacı ama çoğunlukla gayet keskin bir ironiyle saldırıyordu.

"Sen bir tüccarsın," dedi Philip'e, "hayatı, sana yüzde üç kazandırması garanti olsun diye devlet tahvillerine yatırmak istiyorsun. Ben müsrifim, sermayemi israf ediyorum. Son kuruşumu kalbimin son atışıyla ödeyeceğim."

Bu benzetme Philip'i sinirlendirdi, çünkü konuşana romantik bir hava katıyor ve içgüdüsel olarak, o an aklına gelenlerden daha fazla söyleyecek şeyi olduğunu hisseden Philip'i küçük düşürüyordu.

Ama tereddüt içindeki Philip, o akşam kendisinden bahsetmek istiyordu. Neyse ki artık geç olmuştu ve Cronshaw'un masasında duran, her biri bir içkiye karşılık gelen fincan ta-

bağı yığını, genel olarak meselelere karşı bağımsız bir görüş benimsemeye hazır olduğunu gösteriyordu.

"Bana biraz tavsiye verebilir misiniz diye merak ediyorum," dedi Philip birden.

"Uymazsın ki, değil mi?"

Philip sabırsızca omuz silkti.

"Asla çok iyi bir ressam olabileceğime inanmıyorum. İkinci sınıf olmakta da hiçbir yarar görmüyorum. Bırakmayı düşünüyorum."

"Neden bırakasın ki?"

Philip bir an tereddüt etti.

"Hayatı seviyorum galiba."

Cronshaw'un durağan, yuvarlak yüzünde bir değişim okundu. Ağzının kenarları birden aşağı doğru eğildi, gözleri çukurlarına daha fazla gömüldü; tuhaf biçimde kamburu çıkmış ve yaşlanmış görünmeye başladı.

"Bu mu?" diye bağırdı, oturdukları kafede etrafına bakınarak. Sesi gerçekten de biraz titremişti.

"Eğer kurtulabiliyorsan, bunu vakit varken yapmalısın."

Philip ona hayretle baktı ama duygularını göstermek daima kendini malıcup hissetmesine yol açıyordu, bu yüzden bakışlarını yere indirdi. Başarısızlığın trajedisine baktığının farkındaydı. Sessizlik oldu. Philip, Cronshaw'un kendi hayatını gözden geçirdiğini düşündü; belki de şahane umutlarının ve hayal kırıklıklarının olduğu, parlaklığını yitirmiş gençliğini düşünüyordu; zevk almanın acınası tekdüzeliğini ve karanlık geleceği. Philip'in bakışları fincan tabağı yığınına takıldı, Cronshaw'un bakışlarının da onların üstünde olduğunu biliyordu.

51

İki ay geçti.

Bu konuların üstünde kara kara düşünen Philip'e göre, gerçek ressamların, yazarların, müzisyenlerin içinde onları

işlerine tümüyle adanmaya iten, adeta kaçınılmaz biçimde onlar için hayatı sanat karşısında ikinci plana atan bir güç vardı. Hiç fark etmedikleri bir etkiye boyun eğip, sadece onları ele geçiren bir içgüdünün kuklaları haline geliyorlardı ve hayat parmaklarının arasından yaşanmadan kayıp gidiyordu. Ama Philip hayatın resmedilmekten ziyade yaşanmak için olduğunu hissediyor, onun çeşitli tecrübelerinin peşine düşmek istiyor ve her bir anda sunduğu bütün duyguları sıkıp çıkarmak istiyordu. Sonunda kesin bir adım atıp sonuçlarına katlanmak konusunda kararını verdi ve bu kararı verince de o adımı bir an önce atmak istedi. Neyse ki ertesi sabah Foinet'nin günüydü ve Philip ona açık açık sanat eğitimi almayı sürdürmesine değip değmeyeceğini sormaya karar verdi. Öğretmenin Fanny Price'a verdiği zalim tavsiyeyi hiç unutmamıştı. Yerinde bir tavsiye olmuştu bu. Philip, Fanny'yi kafasından tam olarak çıkarıp atamıyordu. Atölye onsuz tuhaf görünüyordu ve artık orada çalışan kadınlardan birinin bir hareketi ya da bir ses tonu Fanny'yi hatırlatınca, Philip aniden sıçrayıveriyordu: Artık varlığı ölüyken, sağlığında hiç olmadığı kadar hissediliyordu ve geceleri sık sık onu rüyasında görüp bir korku çığlığı atarak uyanıyordu. Fanny'nin büyük ihtimalle çektiği tüm o sıkıntıları düşünmek korkunçtu.

Philip, Foinet'nin atölyeye geldiği günlerde Rue d'Odessa'daki küçük bir restoranda öğle yemeği yediğini biliyordu, bu yüzden ressamı kapının önünde bekleyebilmek için kendi yemeğini alelacele yedi. Philip kalabalık caddede aşağı yukarı yürüdü ve sonunda Mösyö Foinet'yi başını eğmiş, ona doğru yürürken gördü; Philip çok gergindi ama kendini onun yanına gitmeye zorladı.

"*Pardon, monsieur,* sizinle bir dakika konuşmak isterim."

Foinet ona şöyle bir baktı, tanıdı ama selamlama niyetiyle gülümsemedi.

"Konuş," dedi.

"Burada, sizin gözetiminizde, neredeyse iki yıldır çalışıyorum. Sizce eğitimime devam etmeye değip değmeyeceğini bana açıkça söylemenizi rica edecektim."

Philip'in sesi azıcık titremişti. Foinet başını kaldırıp bakmadan yürümeye devam etti. Onun yüzünü izleyen Philip, söylediklerinin ardından orada hiçbir ifade göremedi.

"Anlamadım."

"Çok yoksulum. Eğer hiçbir yeteneğim yoksa, bir an önce başka bir şey yapmalıyım."

"Yeteneğin olup olmadığını sen bilmiyor musun?"

"Bütün arkadaşlarım yeteneği olduğunu biliyor, ama bazılarının hata yaptığını düşünüyorum."

Foinet'nin somurtuk ağzında bir gülümseme gölgesi belirdi ve sordu:

"Yakında mı oturuyorsun?"

Philip atölyesinin nerede olduğunu söyledi. Foinet arkasını döndü.

"Hadi oraya gidelim. Bana işlerini gösterirsin."

"Şimdi mi?" diye bağırdı Philip.

"Neden olmasın?"

Philip'in söyleyecek hiçbir şeyi yoktu. Öğretmenin yanında sesini çıkarmadan yürüdü. Fena halde midesi bulanıyordu. Foinet'nin hemen gidip onun yaptıklarını görmek isteyebileceği hiç aklına gelmemişti; kendini hazırlayabilmek için başka bir gün gelmesinin veya kendisinin resimleri onun atölyesine getirmesinin sakıncası olup olmadığını sormaya niyetlendi. Endişeyle titriyordu. İçten içe, Foinet'nin resimlerine bakıp o nadir gülümsemesinin yüzünde belirmesini ve Philip'in elini sıkıp şöyle demesini ümit ediyordu: "*Pas mal.* Devam et, dostum. Yeteneğin var, gerçek bir yetenek." Bu düşünceyle Philip'in kalbi pır pır etti. Ne büyük rahatlama, ne büyük neşe olurdu! Artık cesaretle devam edebilirdi; sonunda istediği yere varacaksa çok çalışmanın, yokluğun, ha-

yal kırıklığının ne önemi vardı? Çok sıkı çalışmıştı, tüm bu çaba nafileyse çok korkunçtu. Daha sonra, Fanny Price'ın tam olarak bunu söylediğini duyduğunu dehşetle hatırladı. Eve vardılar, Philip'in içini korku kapladı. Cesaret edebilseydi, Foinet'ye çekip gitmesini söylerdi. Gerçeği bilmek istemiyordu. İçeri girdiler, geçerlerken *concierge* ona bir mektup verdi. Zarfa göz atınca, amcasının el yazısını tanıdı. Foinet merdivenlerden çıkarken onu takip etti. Philip'in aklına söyleyecek hiçbir şey gelmiyordu; Foinet sessizdi ve bu sessizlik sinirine dokunuyordu. Profesör oturdu; Philip de tek kelime etmeden onun önüne Salon'un reddettiği resmi koydu; Foinet başını salladı ama konuşmadı; ardından Philip ona yaptığı iki Ruth Chalice portresini, Moret'de yaptığı iki üç manzarayı ve pek çok eskizini gösterdi.

"Hepsi bu," dedi hemen ardından, asabi bir kahkaha atarak.

Mösyö Foinet kendine bir sigara sarıp yaktı.

"Şahsi servetin çok mu az?" diye sordu sonunda.

"Çok az," diye cevapladı Philip, birden kalbinin buz kestiğini hissetti. "Geçinmeye yetecek kadar değil."

"İnsanın geçim kaynağıyla ilgili sürekli bir endişe hissetmesinde bu kadar alçaltıcı bir şey yok. Paraya tenezzül etmeyen insanlara karşı küçümsemeden başka bir şey hissetmiyorum. Ya ikiyüzlüler ya da aptallar. Para, o olmaksızın diğer beşini tam anlamıyla kullanamadığın altıncı bir his gibi. Doğru düzgün bir gelir olmadan, hayatın sunduğu olasılıkların yarısı ortadan kalkıyor. Dikkat edilmesi gereken tek şey, kazandığın bir şiline karşılık bir şilinden fazlasını harcamamak. İnsanların, sanatçıyı en iyi teşvik eden şeyin yoksulluk olduğunu söylediklerini duyarsın. Onlar asla onun soğukluğunu tenlerinde hissetmemişlerdir. Yoksulluğun seni nasıl kötüleştirdiğini bilmezler. Seni bitmez tükenmez bir aşağılanmaya maruz bırakır, kanatlarını kesip atar, kanser gibi ruhunu kemirir. İnsan zenginlik değil, sade-

ce onurunu korumaya, serbestçe çalışmaya, cömert, dürüst ve bağımsız olmaya yetecek kadar bir şey ister. İster yazsın ister resim yapsın, geçimini sanatından karşılayan tüm sanatçılara kalpten acıyorum."

Philip gösterdiği çeşitli işleri sakince kaldırdı.

"Korkarım bu, benim pek şansım olmadığını düşündüğünüz anlamına geliyor."

Mösyö Foinet hafifçe omuz silkti.

"Belli bir el becerin var. Çok çalışıp sebat ederek dikkatli, becerikli bir ressam olmaman için hiçbir neden yok. Senden daha kötü resim yapan yüzlerce kişi var, senin gibi resim yapan yüzlerce kişi de. Bana gösterdiklerinin hiçbirinde herhangi bir yetenek göremedim. Çalışkanlık ve zekâ gördüm. Orta karar bir ressamdan başka bir şey olamazsın asla."

Philip büyük bir soğukkanlılıkla cevap verebilmek için kendini zorladı.

"Böyle büyük bir zahmete girdiğiniz için size çok minnettarım. Ne kadar teşekkür etsem az."

Mösyö Foinet ayağa kalkıp gitmeye yeltendi, ama fikrini değiştirdi ve durup elini Philip'in omzuna koydu.

"Ama bana tavsiyemi soracak olursan, şöyle derim: Tüm cesaretini topla ve şansını başka bir şeyde dene. Çok zor gelse de sana şunu söylememe izin ver: Senin yaşındayken birinin bana bu tavsiyede bulunması ve benim de ona uymuş olmam için dünyada sahip olduğum her şeyi verirdim."

Philip hayretle ona baktı. Öğretmen dudaklarını gülümsemeye zorladı, ama gözlerinde hâlâ kasvet ve hüzün vardı.

"İnsanın vasatlığını artık çok geç olduktan sonra keşfetmesi korkunç. Daha iyi huylar edinmesini sağlamıyor."

Son sözlerini söylerken küçük bir kahkaha attı ve hızlı hızlı yürüyerek odadan çıkıp gitti.

Philip hiçbir şey hissetmeden, amcasından gelen mektubu eline aldı. El yazısını görünce endişelenmişti, çünkü ona yazan hep yengesi olurdu. Son üç aydır hastaydı, Philip

İngiltere'ye gidip onu görmeyi teklif etmişti ama kadın, çalışmalarını aksatacağından korktuğu için bunu istememişti. Yengesi onun kendini sıkıntıya sokmasını istemiyordu; ağustosa kadar bekleyeceğini ve o zaman Philip'in gelip iki üç hafta papaz evinde kalmasını umduğunu söylemişti. Olur da durumu kötüleşirse haber verecekti, çünkü onu tekrar görmeden ölmek istemiyordu. Ona amcası yazdığına göre, yengesi kalemi tutamayacak kadar hasta demekti. Philip mektubu açtı. Şunlar yazıyordu:

Sevgili Philip,

Üzülerek bildiriyorum ki sevgili yengen bu sabah hayata gözlerini yumdu. Birdenbire ama gayet huzur içinde öldü. Durumu o kadar hızla kötüleşti ki sana haber verecek vaktimiz olmadı. Ölmeye tamamen hazırlıklıydı; kutlu bir dirilişe ve kutsal Tanrımız Hazreti İsa'nın ilahi rızasına teslim olmaya tam bir inançla son uykusuna yattı. Yengen senin cenazede olmanı isterdi, bu yüzden mümkün olduğunca çabuk gelebileceğine inanıyorum. Haliyle omuzlarıma büyük yük bindi ve çok bedbahtım. Benim adıma her şeyi senin halledeceğine güveniyorum.

Seni seven amcan,
William Carey.

52

Philip ertesi gün Blackstable'a vardı. Annesinin ölümünden beri onunla yakın bağı olan kimseyi kaybetmemişti; yengesinin ölümü onu çok sarsmış, içini de tuhaf bir korkuyla doldurmuştu; ilk kez kendi faniliğini hissetti. Onu kırk yıldır seven ve ona bakan kadının daimi yoldaşlığı olmadan hayatın amcası için nasıl bir hal alacağını kavrayamıyordu. Onu umutsuz bir yasla çökmüş bulacağını zannediyordu. İlk buluşmadan korkuyordu; elle tutulur hiçbir şey söyleye-

meyeceğini biliyordu. Kendi kendine birkaç kez münasip bir konuşmanın provasını yaptı.

Yan kapıdan papaz evine girip yemek odasına gitti. William Amca gazete okuyordu.

"Trenin geç kaldı," dedi başını kaldırıp bakarak.

Philip duygularını koyuvermeye hazırlanmıştı, ama bu duygusuz karşılama onu ürküttü. Durgun ama sakin amcası ona gazeteyi uzattı.

"*The Blackstable Times*'ta onun hakkında çok hoş, küçük bir paragraf var," dedi.

Philip bir şey düşünemeden alıp okudu.

"Gelip onu görmek ister misin?"

Philip başını salladı, birlikte üst kata çıktılar. Louisa Yenge büyük bir yatağın ortasında yatıyordu, dört bir yanına çiçekler serpiştirilmişti.

"Kısa bir dua etmek ister misin?" dedi Papaz.

Diz çöktü ve kendisinden beklenen bu olduğu için, Philip amcasının yaptıklarını yaptı. Buruşmuş küçücük yüze baktı. Sadece bir duygunun farkına varabiliyordu: Nasıl da ziyan olmuş bir hayat! Bir dakika sonra Bay Carey öksürüp ayağa kalktı. Yatağın ayakucundaki bir çelengi işaret etti.

"Toprak sahibinden geldi," dedi. Kilisedeymiş gibi alçak sesle konuşuyordu, ama bir din adamı olarak onun kendini gayet evinde hissettiği anlaşılıyordu. "Çay hazırdır herhalde."

Yeniden aşağı, yemek odasına indiler. Çekilmiş perdeler, kasvetli bir hava yaratmıştı. Papaz, masanın karısının hep oturduğu ucuna oturdu ve törensel bir edayla çayı doldurdu. Philip ikisinin de bir şey yiyemeyeceğini hissetmekten kendini alamadı ama amcasının iştahının yerinde olduğunu görünce her zamanki haline kavuştu. Bir süre konuşmadılar. Philip, münasip olduğunu düşündüğü bir yas havasıyla harika bir keki yemeye koyuldu.

"Papaz yardımcısı olduğum zamanlardan bu yana işler hayli değişti," dedi Papaz daha sonra. "Gençliğimde ma-

temli kimselere daima bir çift siyah eldiven ve şapkaları için de bir parça siyah ipek verilirdi. Zavallı Louisa, bu ipekleri elbiselerde kullanırdı. On iki cenazenin ona yeni bir elbise kazandırdığını söylerdi."

Ardından Philip'e kimlerin çelenk gönderdiğini söyledi; şimdiden yirmi dört etmişti; Ferne Papazı'nın karısı Bayan Rawlingson öldüğünde ona otuz iki tane gelmişti; ama muhtemelen çok daha fazlası ertesi gün gelecekti; cenaze saat on birde papaz evinde başlayacaktı ve Bayan Rawlingson'ı rahat rahat geçebilmeleri gerekiyordu. Louisa, Bayan Rawlingson'ı hiçbir zaman sevmemişti.

Cenazeyi kendim yöneteceğim. Louisa'ya onu başka birinin gömmesine asla izin vermeyeceğime yemin ettim."

Philip, ikinci bir dilim keki alınca amcasına onaylamaz bir ifadeyle baktı. Bu koşullar altında, davranışının açgözlülük olduğunu düşünmeden edemiyordu.

"Mary Ann kesinlikle mükemmel kek yapıyor. Korkarım, bu kadar iyisini başka kimse yapamayacak."

"O gitmiyor, değil mi?" diye bağırdı Philip hayretle.

Mary Ann, Philip kendini bildi bileli papaz evindeydi. Doğum gününü asla unutmamış, tuhaf ama dokunaklı biçimde ona hep meyveli tatlı yapıp göndermeye özen göstermişti. Philip onu gerçekten seviyordu.

"Evet," diye cevapladı Bay Carey. "Evde bekâr bir kadının bulunmasının uygun olacağını sanmıyorum."

"Ama Tanrı aşkına, kırk yaşını geçmiştir."

"Evet, geçti galiba. Ama son zamanlarda hayli baş belası gibi davranıyor, kaldırabileceğinden çok daha fazla iş yüklenmeye çalışıyor, ben de ona yol vermek için bunun iyi bir fırsat olduğunu düşündüm."

"Belli ki bir daha böyle bir fırsatın çıkması olası değil," dedi Philip.

Bir sigara çıkardı, ama amcası onu yakmasını önledi.

"Cenaze bitene kadar olmaz Philip," dedi nazikçe.

"Pekâlâ," dedi Philip.

"Zavallı Louisa Yengen üst katta yatarken evde sigara içmek pek saygıdeğer bir davranış olmaz."

Kilise idarecisi ve banka müdürü John Graves, cenazeden sonra akşam yemeği için papaz evine geldi. Perdeler çekiliydi, Philip istemeden de olsa tuhaf bir rahatlama hissediyordu. Evdeki naaş onu rahatsız etmişti: Zavallı kadın sağken tümüyle nazik ve yumuşaktı; yine de üst kattaki yatak odasında soğuk ve katılaşmış halde yatarken, yaşayanların üstünde uğursuz bir etki yaratmıştı. Bu düşünce Philip'i çok korkuttu.

Bir iki dakika, yemek odasında kilise idarecisiyle baş başa kaldı.

"Umarım bir süre amcanla birlikte kalabilirsin," dedi adam. "Hemen yalnız kalmamalı diye düşünüyorum."

"Herhangi bir plan yapmadım," diye cevapladı Philip. "O beni isterse seve seve kalırım."

Kilise idarecisi, matemli kocayı neşelendirmek için akşam yemeği boyunca, Wesleyan Şapeli'ni kısmen yakıp kül eden, Blackstable'daki yeni olmuş yangından söz etti.

"Sigortaları yokmuş diye duydum," dedi, küçük bir gülümsemeyle.

"Hiç fark etmez," dedi Papaz. "Yeniden inşa etmek için istedikleri kadar para bulabilirler. Şapelde ibadet eden insanlar para vermeye hep hazırdır."

"Görüyorum ki Holden çelenk göndermiş."

Holden, görüş ayrılığı yaşadıkları papazdı ve her ne kadar Bay Carey her ikisi için de ölen Mesih'in hatırına yolda görünce başını eğip selam verse de onunla konuşmuyordu.

"Bence çok zorlama," diye belirtti düşüncesini. "Kırk bir çelenk geldi. Seninki çok güzeldi. Philip'le ben onu çok beğendik."

"Lafı bile olmaz," dedi bankacı.

Kendi çelenginin diğer herkesinkinden daha büyük olduğunu memnuniyetle fark etmişti. Gayet iyi görünüyordu. Cenazeye katılan insanlardan konuşmaya başladılar. Bunun için dükkânlar kapanmıştı ve kilise idarecisi cebinden bastırdığı duyuruyu çıkardı: *Bayan Carey'nin cenazesi dolayısıyla bu kuruluş saat bire kadar kapalıdır.*

"Benim fikrimdi," dedi.

"Kapatmaları büyük nezaket bence," dedi Papaz. "Zavallı Louisa bunu takdir ederdi."

Philip akşam yemeğini yedi. Mary Ann bugüne pazar muamelesi yapmıştı, yemekte fırın tavukla üzümlü turta vardı.

"Mezar taşını henüz düşünmemişsindir herhalde?" dedi kilise idarecisi.

"Düşündüm. Taştan sade bir haç geldi aklıma. Louisa gösterişe hep karşı olmuştur."

"Bence haçtan daha iyisi olamaz. Eğer bir metin düşünüyorsan, şuna ne dersin: *İsa ile, çok daha iyi bir yerde?*"

Papaz dudak büktü. Her şeyi kendi başına halletmeye çalışan Bismarck gibiydi. Bu metni sevmemişti; kendisine hakaret ediliyor gibi gelmişti.

"Bunu kullanacağımı sanmıyorum. Şunu daha çok tercih ederim: *Tanrı verdi, Tanrı aldı.*"

"Ah, öyle mi? Bu bana hep biraz sıradan gelmiştir."

Papaz bunu biraz iğneleyici bir üslupla cevapladı ve Bay Graves de dul adamın bu ortam için fazlasıyla buyurgan bulduğu bir tonla karşılık verdi. Kendi karısının mezartaşı için kendi metnini seçemeyecek olursa işler fazla dallanıp budaklanacaktı. Bir duraksama oldu, ardından sohbet cemaat meselelerine kaydı. Philip, piposunu içmek için bahçeye çıktı. Bir banka oturdu ve aniden isterik bir kahkaha koyuverdi.

Birkaç gün sonra, amcası sonraki birkaç haftayı onunla birlikte Blackstable'da geçireceğini umduğunu ifade etti.

"Evet, bu benim için gayet uygun," dedi Philip.

"Paris'e eylülde de dönsen olur zannediyorum."

Philip cevap vermedi. Foinet'nin ona söylediklerini uzun uzun düşünmüştü, ama hâlâ o kadar kararsızdı ki gelecekten konuşmak istemiyordu. Çok iyi olamayacağına ikna olduğundan resimden vazgeçmenin iyi bir tarafı vardı; ama bu sadece kendisine öyle görünüyordu; diğerlerine göre ise yenilgiyi kabul etmek olacaktı ve yenildiğini itiraf etmek istemiyordu. İnatçı biriydi ve yeteneğinin bir yönde olmadığı şüphesi onu koşulları zorlamaya ve her şeye rağmen tam olarak o yönü hedeflemeye itiyordu. Arkadaşlarının ona gülebileceği düşüncesine katlanamıyordu. Bu onu resim eğitiminden vazgeçme yönünde kesin bir adım atmaktan alıkoyabilirdi, ama farklı çevre birdenbire her şeyi farklı görmesine yol açtı. Başka pek çok insan gibi o da Kanal'ı aşmanın* önemli görünen şeyleri tuhaf biçimde kıymetsizleştirdiğini keşfetmişti. Çok cazip geldiği için vazgeçmeye dayanamadığı hayat artık saçma görünüyordu; kafelere, yemekleri kötü pişmiş restoranlara, oradaki herkesin hırpani yaşam biçimine duyduğu tiksinti onu ele geçirdi. Arkadaşlarının hakkında ne düşündüğü onu artık hiç ilgilendirmiyordu: Retoriğiyle Cronshaw, saygınlığıyla Bayan Otter, nazlarıyla Ruth Chalice, dalaşmalarıyla Lawson ve Clutton; onların hepsinden uzaklaştığını hissediyordu. Lawson'a mektup yazıp tüm eşyalarını ona göndermesini istedi. Eşyalar bir hafta sonra geldi. Tuvallerini açınca, işlerini hiçbir duygu katmadan değerlendirebildiğini fark etti. Bunu fark etmek ona çok ilginç geldi. Amcası resimlerini görmek için sabırsızlanıyordu. Her ne kadar Philip'in Paris'e gitme arzusuna şiddetle karşı çıkmış olsa da artık bu durumu sükûnetle kabullenmişti. Öğrencilerin yaşamı ilgisini çekiyor, Philip'e sürekli bununla ilgili sorular soruyordu. Aslında ressam olduğu için onunla biraz da gurur duyuyordu ve etrafta insanlar varken, onu

* Büyük Britanya Adası'nı Fransa'dan ayıran, İngiliz Kanalı olarak da adlandırılan Manş Denizi kastediliyor. (ç.n.)

konuşturmak için girişimlerde bulunuyordu. Philip'in ona gösterdiği, modellerle yapılan çalışmalara merakla baktı. Philip onun önüne, Miguel Ajuria'nın portresini koydu.

"Onu neden çizdin?" diye sordu Bay Carey.

"Ah, bir model olsun istedim, başı da bana ilginç geldi."

"Burada yapacak başka bir işin olmadığına göre benim resmimi yapar mısın acaba?"

"Öylece oturmaktan sıkılırsın."

"Bence hoşuma gider."

"Bakarız."

Amcasının kendini beğenmişliği Philip'e komik geliyordu. Portresi yapılsın diye ölüp bittiği çok belliydi. Hiçbir şey vermeden bir şey almak, kaçırılmaması gereken bir fırsattı. İki üç gün boyunca ufak tefek ipuçları saçtı. Philip'i tembelliği yüzünden azarlayarak, çalışmaya ne zaman başlayacağını sordu ve sonunda gördüğü herkese Philip'in onun resmini yapacağını söylemeye başladı. En sonunda yağmurlu bir günde, Bay Carey kahvaltıdan sonra Philip'e şöyle dedi:

"Pekâlâ, portreme bu sabah başlamaya ne dersin?" Philip okuduğu kitabı elinden bırakıp koltuğunda arkasına yaslandı.

"Resim yapmayı bıraktım," dedi.

"Neden?" diye sordu amcası hayretle.

"İkinci sınıf bir ressam olmanın pek bir manası olmadığını düşünüyorum, ben de asla bundan başka bir şey olamayacağım sonucuna vardım."

"Beni şaşırtıyorsun. Paris'e gitmeden önce bir deha olduğundan gayet emindin."

"Yanılmışım," dedi Philip.

"Azimle bağlı kalacağın bir meslek seçtiğini düşünmüştüm. Bence sende sebat duygusu yok."

Philip amcasının, kararının ne kadar kahramanca olduğunu bile görememesine biraz sinirlendi.

"İşleyen demir pas tutmaz," diye devam etti Papaz. Philip en çok bu atasözünden nefret ederdi, ona gayet anlamsız geliyordu. Amcası onun işten ayrılmasından önceki tartışmalarında bu atasözünü sık sık tekrarlamıştı. Görünüşe göre, hamisine o zamanları hatırlatıyordu.

"Artık çocuk değilsin, biliyorsun; bir iş tutmayı düşünmeye başlamalısın. Önce serbest muhasebeci olmakta ısrar ettin, ardından ondan sıkılıp ressam olmak istedin. Şimdi de keyfine göre fikrini yeniden değiştiriyorsun. Bu şunu gösteriyor ki..."

Söyleyeceğinin tam olarak hangi kişilik kusurlarını ifade edeceğini düşünürken bir an tereddüt etti ve cümleyi Philip tamamladı.

"Kararsızlık, yetersizlik, basiretsizlik ve azim eksikliği."

Papaz, kendisine gülüp gülmediğini görmek için hemen başını kaldırıp yeğenine baktı. Philip'in yüz ifadesi ciddiydi, ama gözlerinde sinirini bozan bir pırıltı vardı. Philip'in artık gerçekten daha ciddi olması gerekiyordu. Ona haddini bildirmenin doğru olacağını düşündü.

"Para meselelerin beni artık hiç ilgilendirmiyor. Kendi kendinin efendisisin; ama bence paranın sonsuza dek yetmeyeceğini de hatırlaman gerek, talihsiz sakatlığın da hayatını kazanmanı senin için daha kolay kılmıyor."

Philip, ne zaman birisi ona kızacak olsa söylemek için aklına gelen ilk şeyin yumru ayağı olduğunu artık biliyordu. İnsan ırkına dair değerlendirmelerinde, baştan çıkarıcı şeylerin cazibesine neredeyse hiç kimsenin direnememesi belirleyici oluyordu. Ama bunu hatırlatan kişinin onu yaraladığına dair hiçbir şey belli etmeme konusunda kendisini eğitmişti. Hatta küçüklüğünün azaplarından biri olan kızarma konusunda da kontrol sağlamıştı.

"Senin de haklı olarak belirttiğin gibi," diye cevapladı, "benim para meselelerimin seninle bir alakası kalmadı ve ben kendi kendimin efendisiyim."

"Her halükârda, resim öğrencisi olmaya karar verdiğinde itirazımda haklı çıktığımı onaylayarak hakkımı teslim etmen gerekir."

"Bundan pek emin değilim. İnsanın tek başına yaptığı hatalardan, başkasından aldığı tavsiyelerle yaptığı doğru şeylerden daha fazla faydalandığını söyleyebilirim. Ben denememi yaptım ve artık bir iş tutmakta sakınca görmüyorum."

"Hangi alanda?"

Philip aslında kararını tam olarak vermediğinden, bu soruya hazırlıklı değildi. Bir düzine iş düşünmüştü.

"Yapabileceğin en doğru şey, babanın mesleğini seçip doktor olmandır."

"Ne tuhaf, ben de tam buna niyetlenmiştim."

Diğer şeyler arasında doktorluk yapmayı da düşünmüştü; bunun nedeni öncelikle, bunun büyük bir kişisel özgürlük sağlayan bir meslek olmasıydı ve bir ofiste edindiği hayat tecrübesi bir daha asla böyle bir iş yapmamaya karar vermesine yol açmıştı; Papaz'a verdiği karşılık, hazırcevap doğası nedeniyle neredeyse bilinçsizce ağzından çıkıvermişti. Böyle kazara kararını vermiş olmak onu eğlendirdi, o sonbaharda babasının eski hastanesine girmeyi hemen aklına koydu.

"O zaman Paris'teki iki yılını büyük bir zaman kaybı olarak görebiliriz?"

"Bundan pek emin değilim. Çok keyifli iki yıl geçirdim ve birkaç faydalı şey öğrendim."

"Neymiş?"

Philip kısa bir süre düşündü, cevabı hafif bir kızdırma arzusu da taşıyordu.

"Daha önce hiç bakmadığım ellere bakmayı öğrendim. Bir de sadece evlere ve ağaçlara bakmak yerine, göğe karşı duran evlere ve ağaçlara bakmayı öğrendim. Ayrıca gölgelerin siyah değil renkli olduklarını da öğrendim."

"Çok zeki olduğunu sanıyorsun galiba. Bence küstahlığın gayet beyhude."

53

Bay Carey, gazeteyi alıp çalışma odasına çekildi. Philip koltuğunu, amcasının oturmakta olduğu koltukla (odada bir tek bu rahattı) değiştirdi ve pencereden dışarı, bardaktan boşalırcasına yağan yağmura baktı. O kasvetli havada bile, ufukta uzanan yeşil tarlalarda huzur verici bir şeyler vardı. Manzarada, daha önce fark ettiğini hiç hatırlamadığı derin bir tılsım görülüyordu. Fransa'da geçirdiği iki yıl, kendi taşrasının güzelliğine gözlerini açmıştı.

Amcasının sözünü gülümseyerek düşündü. Düşünme biçimi küstahlık olarak görüldüğü için şanslıydı. Babasıyla annesinin ölümüyle ne büyük bir kayba uğradığını fark etmeye başlamıştı. Bu onu olayları diğer insanlarla aynı biçimde görmekten alıkoyan hayatındaki farklılıklardan biriydi. Ebeveynlerin çocukları için beslediği sevgi, tümüyle çıkarsız tek duyguydu. Yabancılar arasında olabildiğince iyi yetişmişti, ama kendisine sabırla ya da müsamahayla yaklaşılmasına pek alışkın değildi. Kendine hâkim olmasıyla övünüyordu. Arkadaşlarının alayları onu buna zorlamıştı. O zamanlar ona şüpheci ve duygusuz derlerdi. Duygularını belli etmemek için sakin bir tavır ve çoğu koşulda soğukkanlı bir görünüm benimsemişti. İnsanlar ona duygusuz derdi; ama duygularının merhametine kaldığını biliyordu: Tesadüfi bir nezaket onu öyle etkiliyordu ki bazen sesinin titremesi belli olmasın diye konuşmaya cesaret edemiyordu. Okuldayken hayatının ne kadar zorlu olduğunu, katlandığı aşağılanmayı, kendini gülünç duruma düşürmekten ölesiye korktuğu alayları hatırladı; ve o zamandan beri hissettiği yalnızlığı, dünyayla yüz yüze gelişini, bu dünyanın onun üretken hayal gücüne vaat ettiği ile verdiği arasındaki farkın yarattığı

yanılsamayı ve hayal kırıklığını... Ama her halükârda kendisine dışarıdan bakabilmiş ve eğlenerek gülümseyebilmişti.

"Bak şu işe! Küstah olmasaydım kendimi asmam gerekirdi," diye düşündü keyiflenerek.

Zihni, amcası ona Paris'te ne öğrendiğini sorduğunda verdiği cevaba döndü. Ona söylediğinden çok daha fazla şey öğrenmişti. Cronshaw'la bir sohbeti ve kullandığı bir ifade hafızasına kazınmıştı; gayet basmakalıp bir şeydi ama beyninin işlemesine yol açmıştı.

"Sevgili dostum," demişti Cronshaw, "soyutlama yoluyla varılan bir ahlak anlayışı olamaz."

Philip Hıristiyanlığa inanmaktan vazgeçtiğinde omuzlarından büyük bir yük kalktığını hissetmişti; her hareketi ölümsüz ruhunun iyiliği için sonsuz öneme sahipken, her hareketinde onu aşağı çeken bu sorumluluktan kurtulmuş, güçlü bir özgürlük duygusuna kavuşmuştu. Ama artık bunun bir yanılsama olduğunu biliyordu. İçinde yetiştirildiği dini bir kenara bıraktığında, onun ayrılmaz bir parçası olan ahlakı korumayı sürdürmüştü. Bu yüzden meseleleri kendi mantığının çerçevesinde düşünmeye karar verdi. Hiçbir önyargıdan etkilenmemeye kararlıydı. Faziletleri ve ahlaksızlıkları, iyinin ve kötünün kurulu kanunlarını, hayatın kurallarını kendi başına öğrenme fikriyle bir kenara attı. Kuralların gerekli olup olmadığını bile bilmiyordu. Bu onun keşfetmek istediği şeylerden biriydi. Belli ki geçerli görünen pek çok şey aslında sadece küçük yaşlarında öğretildiği için böyle görünüyordu. Pek çok kitap okumuştu, ama bunların ona pek bir faydası olmamıştı, çünkü Hıristiyanlık ahlakına dayanıyorlardı; buna inanmadıkları gerçeğini vurgulayan yazarlar bile Dağdaki Vaaz'a* uygun bir etik sistemi kurana dek rahat etmemişlerdi. Tam olarak diğer herkes gibi davranman gerektiğini öğrenmek için koskoca bir kitap okuma-

* Matta İncili'nin beşinci, altıncı ve yedinci bölümlerinde yer alan, İsa'nın ahlaki öğretilerini içeren bir dizi anlatıdır. (ç.n.)

nın pek bir değeri yoktu. Philip nasıl davranması gerektiğini keşfetmek istiyordu ve onu çevreleyen görüşlerin etkisinden kendini koruyabileceğini düşünüyordu. Ama bu sırada yaşamaya devam etmeliydi ve bir kılavuz teori oluşturana dek kendisine geçici bir kural oluşturdu.

"Köşede bekleyen polise saygıda kusur etmeden, kendi eğilimlerinin peşinden git."

Paris'in ona kazandırdığı en iyi şeyin tam bir ruhani özgürlük olduğunu düşündü, nihayet kendini tamamen özgür hissediyordu. Rastgele biçimde hayli felsefe kitabı okumuştu, gelecek ayların getireceği serbest zamanları mutlu bir sabırsızlıkla bekliyordu. Gelişigüzel okumaya başlamıştı. Her bir sistemin içine hafif bir heyecan ürpertisiyle girmiş, her birinde kendi davranış biçimini yönetebileceği bir kılavuzluk bulmayı ummuştu; kendisini bilinmeyen ülkelerdeki bir seyyah gibi hissediyordu ve ilerledikçe bu teşebbüs onu hayran bırakıyordu; diğer insanlar saf edebiyat okurken o duyguları yönünde okuyordu ve yüce kelimelerin içinde, kendisi için anlaşılması zor olsa da hissettiği şeyler buldukça kalbi küt küt atıyordu. Zihni katılaşmıştı, soyutun alanlarında güçlükle ilerleyebiliyordu; ama muhakemeyi izleyemediğinde bile kavranamaz olanın sınırında cevvallikle ilerleyen düşüncelerin dolambaçlı yolunu izlemekten tuhaf bir zevk alıyordu. Bazen büyük filozofların ona söyleyecek hiçbir şeyi yokmuş gibi geliyordu, ama diğerlerinde, kendini yurdunda hissettiren bir akıl görüyordu. Birden kocaman ağaçları ve geniş çayırları olan yüksek arazilerle karşılaşan, böylece kendini bir İngiliz parkında gibi hayal edebilen Orta Afrika'daki bir kâşif gibiydi. Thomas Hobbes'un güçlü sağduyusundan haz alıyordu; böylesi asil, böylesi ulaşılamaz ve yalın bir zihinle daha önce hiç karşılaşmadığı için Spinoza onu huşu içinde bırakıyordu; bu ona Rodin'in büyük hayranlık beslediği *Tunç Çağı* heykelini hatırlatıyordu; bir de Hume vardı: Bu çekici filozofun şüpheciliği Philip'in içinde

ona çok aşina gelen bir noktaya dokunuyordu; karmaşık düşünceleri ahenkli ve ölçülü basit kelimelerle ifade edebilir görünen berrak bir üsluptan haz alarak, onu bir roman okur gibi, dudaklarında bir keyif gülümseyişiyle okuyordu. Ama hiçbirinde tam olarak aradığını bulamamıştı. Bir yerlerde her insanın Platoncu, Aristotelesçi, stoacı veya Epikurosçu olarak doğduğunu okumuştu; George Henry Lewes'in tarihi (üstelik size felsefenin boş laf olduğunu söylerdi), her filozofun düşüncesinin kendi olduğu insanla ayrılmaz bir ilişkisi olduğunu gösteriyordu. Bunu bilince, yazdığı felsefeyi büyük oranda tahmin edebilirdiniz. Görünüşe göre, belli bir biçimde düşündüğünüz için belli bir biçimde hareket etmez değildiniz de, daha çok belli bir biçimde yaratıldığınız için belli bir biçimde düşünüyordunuz. Hakikatin bununla hiçbir alakası yoktu. Hakikat diye bir şey yoktu. Herkes kendi kendisinin filozofuydu ve geçmişteki büyük insanların oluşturduğu ayrıntılı sistemler sadece yazarlar için geçerliydi.

O zaman mesele, kişinin ne olduğunu ve felsefe sisteminin kendi kendini kuracağını keşfetmekti. Philip'e öyle geliyordu ki keşfedilmesi gereken üç şey vardı: İnsanın içinde yaşadığı dünyayla ilişkisi, insanın birlikte yaşadığı diğer insanlarla ilişkisi ve nihayet insanın kendisiyle ilişkisi. Detaylı bir çalışma planı hazırladı.

Yurtdışında yaşamanın avantajı, birlikte yaşanan insanların âdet ve geleneklerine temas etmek, onları dışarıdan gözlemlemek ve bunları uygulayanların inandıkları gereksinimi duymadıklarını görmekti. Sana âşikâr görünen inançların yabancılara saçma geldiğini görmemek imkânsızdı. Almanya'da geçirdiği yıl, Paris'teki uzun kalışı, Philip'i şu an ona bir rahatlık duygusu veren şüpheci bir öğretiye hazırlamıştı. Hiçbir şeyi iyi, hiçbir şeyi kötü olarak görmüyordu: Her şey sadece bir sona uyarlanıyordu. *Türlerin Kökeni*'ni okudu. Onun kafasına takılan pek çok şeye bir açıklama getiriyor gibiydi. Artık belli doğal özelliklerin kendilerini

göstermek zorunda olduklarını anlayan bir kâşif gibiydi ve koca bir nehre hücum ederek, buradan beklediği, verimli, meskûn vadilere çıkan ve ilerideki dağlara uzanan kolunu buluyordu. Bazı büyük keşiflerin ardından dünya o kadar şaşırmıştı ki bunları hemen kabul etmemişti, hatta onların doğruluğunu kabul edenler için bile etkisi önemsiz kalmıştı. *Türlerin Kökeni*'nin ilk okurları onu mantıklarında kabul etmişlerdi; ama davranışlarının zeminini oluşturan duyguları değişmemişti. Philip bu büyük kitabın yayımlanışından bir nesil sonra doğmuştu ve çağdaşlarında yarattığı dehşet zamanla geçip gitmişti, bu nedenle onu sevinçli bir kalple kabul edebiliyordu. Philip hayat için verilen mücadelenin büyüklüğünden derin biçimde etkileniyordu ve sunduğu etik kurallar da onun eğilimlerine uyuyor gibiydi. Kendi kendine bunun doğru olabileceğini söyledi. Gelişimi ve korunması için kendi kurallarıyla bir organizma olan toplum bir tarafta, birey ise öbür tarafta duruyordu. Toplumun yararına olan eylemler faziletli olarak değerlendirilirken, yararına olmayanlara kötü deniyordu. İyi ile kötünün bundan daha fazla bir anlamı yoktu. Günah, özgür insanın kendisini kurtarması gereken bir önyargıydı. Toplum bireyle üç koldan çekişiyordu: Kanunlarla, kamu görüşüyle ve vicdanla. Bunlardan ilk ikisi hileye maruz kalabilirdi, hile zayıfın güçlüye karşı tek silahıydı: Kamu görüşü, varlığın içerdiği günahın keşfedildiğini söylediğinde bunu iyi ifade etmişti; ama vicdan kapalı kapılar ardındaki haindi; her bir kişinin kalbinde toplum savaşı veriyor ve bireyin kendini, düşmanının hayrına olacak amaçsız bir fedakârlığa sokmasına yol açıyordu. Çünkü bu ikisinin, mevcut durumla bireyin kendi vicdanının uzlaşmaz olduğu açıktı. *Yani* bireyi kendi amaçları için kullanıyor, ona karşı gelecek olursa canına okuyor, eğer ona sadık biçimde hizmet ederse madalyalarla, maaşlarla, onur nişanlarıyla ödüllendiriyordu; ancak bağımsızken güçlü olabilen *bu şey*, elverişlilik uğruna engellere rağmen ülkenin bir

ucundan diğerine ilerliyor, belli faydalar karşılığı para veya hizmet olarak ödeniyor ama hiçbir mecburiyet duygusu taşımıyor ve ödülleri umursamayıp sadece rahat bırakılmak istiyordu. Onu sıkıntıdan kurtardığı için Cook biletleri kullanan bağımsız bir seyyahtı, ama bir kişi tarafından yönetilen partilere güler yüzlü bir aşağılamayla bakıyordu. Özgür insan hiçbir hata yapamaz. Ne isterse onu yapar – elinden gelirse. Gücü, ahlakının tek ölçütüdür. Ülkenin kanunlarını tanır ve hiçbir günah duygusu hissetmeden onları çiğneyebilir, ama cezalandırılacak olursa, bu cezayı hiçbir garez duymadan kabul eder. Güç toplumdadır.

Ama birey için hiçbir doğru veya yanlış yoksa, Philip'e göre vicdan gücünü kaybederdi. Bir zafer çığlığıyla hilekârı kavradı ve onu göğsünden kaldırıp attı. Ama hayatın anlamına öncekinden daha fazla yaklaşamamıştı. Dünyanın neden burada olduğu ve insanların ne için var olduğu, her zamanki gibi tümüyle açıklanamazdı. Kesinlikle bir nedeni olmalıydı. Cronshaw'un İran halısıyla ilgili kısa hikâyesini düşündü. Onu bilmecenin bir çözümü olarak anlatmış ve gizemli bir biçimde, insan kendi bulmadığı sürece bunun hiçbir cevabının olmayacağını söylemişti.

"Ne halt demeye çalışıyordu acaba," dedi Philip gülümseyerek.

Böylece, eylülün son gününde, hayata dair bu yeni teorilerin hepsini uygulamaya geçirmek isteyen Philip, bin altı yüz sterlini ve yumru ayağıyla, hayata üçüncü kez başlamak için ikinci kez Londra'ya gitti.

54

Philip'in daha önce serbest muhasebeci olmak için girip geçtiği sınav, onun bir tıp okuluna girmesi için yeterli oldu. Babası orada öğrenci olduğu için St. Luke'u seçti ve yaz döneminin sonundan önce sekreteri görmek üzere bir

gün Londra'ya gitti. Ondan bir oda listesi alıp hastaneye iki dakika yürüme mesafesinde olan pis bir evde bir oda tuttu.

"Kesip inceleyebileceğin bir kadavra parçası bulman gerekecek," dedi sekreter ona. "Bacakla başlasan iyi edersin; genellikle böyle yaparlar; görünüşe göre daha kolay olduğunu düşünüyorlar."

Philip ilk dersinin saat on birdeki anatomi olduğunu öğrendi ve on buçuk civarı, topallayarak yoldan geçip, biraz gergin bir halde Tıp Okulu'na yöneldi. Kapının hemen girişine ders listeleri, futbol fikstürleri ve benzeri bir sürü ilan asılmıştı; rahat görünmeye çalışarak bunlara boş boş baktı. Genç erkekler ve küçük oğlanlar yavaş yavaş içeri girdiler, rafta mektup aradılar, birbirleriyle gevezelik ettiler ve merdivenlerden, öğrencilerin okuma odasının bulunduğu bodrum kata indiler. Philip ürkek bakışları etrafta rastgele dolaşan birkaç öğrenci gördü ve kendisi gibi onların da ilk kez burada bulunduklarını tahmin etti. İlanlara bakmaktan yorulunca, müze olduğu belli bir yere açılan cam bir kapı gördü ve hâlâ yirmi dakikası olduğu için içeri girdi. Burada patolojik numunelerden oluşan bir koleksiyon vardı. On sekiz yaşında gibi görünen bir çocuk yanına geldi.

"Senin de ilk yılın galiba?" dedi.

"Evet," diye cevapladı Philip.

"Dersliğin nerede olduğunu biliyor musun? Neredeyse on bir oldu."

"Bulmaya çalışsak iyi ederiz."

Müzeden uzun, karanlık bir koridora çıktılar; duvarlar kırmızının iki tonuna boyanmıştı ve yanlarından geçip giden diğer gençler onlara yolu gösterdi. Anatomi Amfisi yazan bir kapıya geldiler. Philip şimdiden pek çok insanın orada olduğunu gördü. Sandalyeler sıra sıra dizilmişti ve tam Philip içeri girerken, bir görevli gelip dersliğin çukur kısmında duran masanın üstüne bir bardak su koydu, ardından bir pelvis ile sağ ve sol olmak üzere iki kalça kemiği getirdi. Daha faz-

la erkek içeri girip yerlerine oturdu, saat on bir olduğunda amfi iyice dolmuştu. Yaklaşık altmış öğrenci vardı. Büyük çoğunluğu Philip'ten hayli gençti, on sekiz yaşında pürüzsüz suratlı oğlanlardı bunlar ama birkaçı ondan büyüktü: Belki otuz yaşında, sert bir kızıl bıyığı olan uzun boylu bir adam gördü; diğeri siyah saçlı ufak tefek biriydi, ondan belki bir iki yaş küçüktü; bir de gözlüğü ve hayli kırlaşmış bir sakalı olan bir adam vardı.

Öğretim üyesi Bay Cameron içeri girdi, düzgün yüz hatları olan beyaz saçlı, yakışıklı bir adamdı. Yüksek sesle, uzun bir isim listesi okudu. Ardından kısa bir konuşma yaptı. Güzel bir ses tonuyla konuşuyor, özenle seçilmiş kelimeler kullanıyordu ve bu dikkatli düzenlemeden gizli bir zevk alıyormuş gibiydi. Alabilecekleri birkaç kitap önerdi ve bir iskelet satın almalarını tavsiye etti. Anatomiden heyecanla bahsediyordu: Cerrahlık için elzemdi; onu bilmek sanattan anlamaya yardımcı olabilirdi. Philip kulak kesildi. Daha sonra Bay Cameron'ın Royal Academy'deki öğrencilere de ders verdiğini duydu. Tokyo Üniversitesi'ndeki bir görev dolayısıyla uzun yıllar Japonya'da yaşamıştı ve güzellikten anladığı için gururlanıyordu.

"Pek çok sıkıcı şey öğrenmeniz gerekecek," diye bitirdi konuşmasını, müsamahalı bir gülümsemeyle, "ki bunları son sınavlarınızı geçer geçmez unutacaksınız, ama anatomide öğrenip unutmak, hiç öğrenmemekten iyidir."

Masada duran pelvisi alıp onu tarif etmeye başladı. Güzel ve anlaşılır konuşuyordu.

Dersin sonunda, patoloji müzesinde Philip'le konuşan ve amfide onun yanına oturan çocuk teşrih odasına gitmeyi önerdi. Philip ve o yürüyüp uzun koridordan tekrar geçtiler ve bir görevli onlara odanın yerini söyledi. İçeri girer girmez Philip, koridorda aldığı o keskin kokunun ne olduğunu anladı. Bir pipo yaktı. Görevli küçük bir kahkaha attı.

"Yakında kokuya alışırsın. Ben hiç duymuyorum."

Philip'e adını sorup panodaki bir listeye baktı.

"Sen bir bacak alıyorsun – dört numara."

Philip kendi isminin yanında parantez içinde başka bir ismin yazılı olduğunu gördü.

"Bu ne anlama geliyor?" diye sordu.

"Şu anda elimizde çok az naaş var. Her bir kısma iki isim yazmamız gerekiyor."

Büyük bir daire şeklindeki teşrih odası koridorlar gibi boyanmıştı, duvarların üst yarısı canlı bir somon rengiydi, lambriler ise koyu bir kızıl balçık rengindeydi. Odanın uzun kenarlarında düzenli aralıklarla, duvarla dik açı oluşturacak şekilde demir tablalar duruyordu, etli yemekler için yapılmış gibi çukurdular ve her birinin üstünde bir ceset vardı. Çoğu erkekti. İçinde tutuldukları koruyucu madde dolayısıyla çok koyu bir renk almışlardı ve ciltleri neredeyse kayış gibi görünüyordu. Aşırı zayıftılar. Görevli Philip'i tablalardan birine götürdü. Yanında bir genç dikiliyordu.

"İsmin Carey mi?" diye sordu.

"Evet."

"Ah, o zaman bu bacak ikimizin. Erkek olduğu için şanslıyız, değil mi?"

"Neden?" diye sordu Philip.

"Genelde hep erkek olanları daha fazla severler," dedi yanındaki. "Bir kadın daha fazla yağ içerir."

Philip cesede baktı. Kollar ve bacaklar o kadar zayıftı ki biçimsizleşmişlerdi, kaburgalar da o kadar çıkıktı ki üstlerindeki deri gergindi. Kırk beş yaşlarında, zayıf ve kır bir sakallı bir adamdı; kafatasında azıcık, renksiz saçlar vardı. Gözleri kapalıydı ve altçenesi çökmüştü. Philip bunun bir zamanlar bir insan olduğunu düşünemiyordu, bu yüzden böyle sıra sıra dizilişlerinde korkunç ve dehşetli bir şeyler vardı.

"İkide başlarım diye düşünmüştüm," dedi Philip'le birlikte teşrih yapan genç adam.

"Peki, ben de o saatte burada olurum."

Gerekli alet çantasını bir gün önce almıştı ve şimdi de ona bir kilitli dolap verilmişti. Teşrih odasına onunla birlikte gelen çocuğa bakınca onun bembeyaz kesildiğini gördü.

"Kendini kötü mü hissediyorsun?" diye sordu Philip.

"Daha önce hiç ölü birini görmemiştim."

Okulun giriş kapısına varana dek koridor boyunca yürüdüler. Philip, Fanny Price'ı hatırladı. O gördüğü ilk ölü insandı, bundan nasıl tuhaf bir biçimde etkilendiğini düşündü. Ölüyle diri arasında ölçülemez bir mesafe vardı; aynı türe ait gibi görünmüyorlardı; bunu düşünmek de bir tuhaftı ama kısa bir süre önce onlar konuşmuşlar, hareket etmişler, yemek yemişler ve gülmüşlerdi. Ölümün korkunç bir tarafı vardı ve yaşayanların üstünde meşum bir tesir yarattığı hayal edilebilirdi.

"Bir şeyler yemeye ne dersin?" dedi Philip yeni arkadaşına.

"Bodrum kata indiler, orada restoran olarak düzenlenmiş karanlık bir oda vardı ve öğrenciler burada havadar bir pastanede bulabilecekleri aynı yiyecekleri yiyebiliyorlardı. Yemek yerlerken (Philip çörekle tereyağı ve bir fincan da sıcak çikolata almıştı), arkadaşının adının Dunsford olduğunu öğrendi. Güzel mavi gözleri ve kıvırcık, koyu renk saçları olan açık tenli, kolları bacakları uzun, konuşması ve hareketleri yavaş bir gençti. Clifton'dan yeni gelmişti.

"Birleşik bölüm mü okuyorsun?" diye sordu Philip.

"Evet, olabildiğince kısa sürede diplomamı almak istiyorum."

"Ben de öyle yapıyorum ama daha sonra FRCS'ye* gideceğim. Cerrah olmak istiyorum."

Öğrencilerin çoğu Birleşik Cerrahlar Akademisi ve Hekimler Akademisi Heyeti derslerini alırdı ama daha hırslı ya da daha çalışkan olanlar buna Londra Üniversitesi'nden bir diploma almalarını sağlayacak daha uzun eğitimler eklerdi.

---

* Fellowship of the Royal College of Surgeons. (ç.n.)

Philip gittiğinde, St. Luke'un değişiklikleri kısa süre önce mevzuata girmişti ve 1892 sonbaharından önce kaydolanlar için okul dört yerine beş yıl sürüyordu. Dunsford planlarını detaylıca oluşturmuştu ve Philip'e genel gidişatı anlattı. "İlk birleşik" sınavı biyoloji, anatomi ve kimyayı kapsıyordu; ama bölümler halinde de yapılabiliyordu ve çoğu öğrenci biyoloji sınavına, okula başladıktan üç ay sonra giriyordu. Bu bilim dalı, öğrencilerin kendi kendilerine öğrenmeleri gereken konu listesine kısa süre önce eklenmişti, ama istenen bilgi çok azdı.

Philip gömleklerini korumak için taktıkları kolluklardan almayı unuttuğu için teşrih odasına birkaç dakika geç döndü ve orada çok sayıda erkeğin çalıştığını gördü. Çalışma eşi tam vaktinde başlamıştı ve kutanöz sinirlerini kesip çıkarmakla uğraşıyordu. Başka iki kişi diğer bacak üstünde çalışıyordu ve daha fazla kişi kollarla meşguldü.

"Başlamamın sakıncası var mıydı?"

"Sorun değil, durma yap," dedi Philip.

Kitabı aldı, parçalara ayrılan kısmın bir şemasını açtı ve ne bulmaları gerektiğine baktı.

"Bu işte bayağı ustasın," dedi Philip.

"Ah, daha önce pek çok teşrih yaptım, hayvanlarla işte, bilirsin, hazırlık olsun diye."

Teşrih masasının etrafında hayli sohbet dönüyordu; bu sohbetler kısmen yapılan işle, kısmen futbol sezonundan beklentilerle, uygulama öğretmenleriyle ve derslerle ilgiliydi. Philip kendisini diğerlerinden çok daha yaşlı hissetti. Bunlar gerçek liselilerdi. Ama yaş, yıldan çok bir bilgi meselesiydi; onunla teşrih yapan hareketli genç adam Newson da kadavrasıyla gayet rahat çalışıyordu. Belki de gösteriş yapmayı dert etmiyordu, Philip'e neler yaptığını detaylıca açıkladı. Philip kendisinin gizli bilgelik depolarına rağmen, uysal biçimde onu dinledi. Ardından neşteri ve cerrah aletleri takımını Philip aldı ve diğeri izlerken çalışmaya koyuldu.

"Bu kadar zayıflamış olması müthiş," dedi Newson, ellerini silerek. "Herif bir aydır bir şey yemiş olamaz."

"Neden öldü acaba," diye mırıldandı Philip.

"Ah, bilmiyorum, eski hikâyelerin birinden, açlıktan genellikle, herhalde... Hey, dikkat et, atardamarı kesme."

" 'O atardamarı kesme' demesi kolay," dedi karşı bacakta çalışanlardan biri. "Bu ihtiyar aptalın atardamarı yanlış yerde."

"Atardamarlar hep yanlış yerdedir," dedi Newson. "Normal olan, insanın uygulamada asla göremeyeceği bir şey. Bu yüzden ona normal diyorlar zaten."

"Böyle şeyler söyleme," dedi Philip, "yoksa kendimi keseceğim."

"Kendini kesersen," diye cevapladı Newson, bilmiş bilmiş, "hemen orayı antiseptikle temizle. Bu çok dikkatli olman gereken bir şey. Geçen yıl burada, eline sadece azıcık batıran biri vardı, çok önemsemedi ve kan zehirlenmesi oldu."

"İyileşti mi?"

"Ah, hayır, bir hafta içinde öldü. Gidip postmortem odasında baktım ona."

Çay saati geldiğinde Philip'in sırtı ağrıyordu ve öğle yemeğini o kadar hafif geçiştirmişti ki bir şeyler atıştırmaya çok hazırdı. Ellerinde, ilk kez koridorda o sabah duyduğu tuhaf koku vardı. Çöreğinin de öyle koktuğunu sandı.

"Ah, alışacaksın," dedi Newson. "Emektar teşrih odamızın kokusu etrafta olmayınca insan kendini çok yalnız hissediyor."

"Onun iştahını kesmesine izin vermeyeceğim," dedi Philip, çöreğinin üstüne bir dilim de kek alırken.

55

Philip'in tıp öğrencilerinin hayatına dair görüşleri, genellikle halk arasında da olduğu gibi, Charles Dickens'ın on do-

kuzuncu yüzyılın ortalarında çizdiği resimlere dayanıyordu. Kısa zamanda, Bob Sawyer'ın –eğer herhangi bir zamanda var olduysa– şimdiki zamanın tıp öğrencilerine artık hiçbir şekilde benzemediğini keşfetti.

Tıp mesleğine girenler karışık bir gruptur ve doğal olarak bir kısmı tembel ve pervasızdır. Bunun kolay bir yaşam olduğunu sanır, birkaç seneyi boşa harcarlar; ardından, paraları bittiği ya da öfkeli ebeveynleri artık onları desteklemeyi reddettiği için hastaneden uzaklaşırlar. Diğerlerine, sınavlar çok zor gelir: Art arda gelen başarısızlıklar sinirlerini harap eder; paniğe kapıldıklarından, Birleşik Heyet'in ürkütücü binalarına girer girmez önceden gayet iyi bildikleri bilgileri unuturlar. Yıllar geçtikçe, daha genç erkeklerin şen alaylarına konu olurlar: Bazıları Eczacılar Binası'nın sınavları arasında sürünüp durur; diğerleri işverenlerinin insafına kaldıkları istikrarsız bir pozisyonda vasıfsız asistan olurlar; paylarına yoksulluk, ayyaşlık düşer ve sonlarını ancak Tanrı bilir. Ama tıp öğrencilerinin büyük kısmı, alıştıkları saygın yaşamı sürdürmeye yetecek kadar bir harçlığı olan, orta sınıftan gelen, çalışkan gençlerden oluşur; çoğu mesleki anlamda halihazırda biraz bilgi sahibi olan doktor oğullarıdır; kariyerleri ayrıntılarıyla planlanmıştır: Eğitimlerini tamamlar tamamlamaz bir hastane görevine başvurmayı tasarlarlar, diplomalarını alınca (belki gemi doktoru olarak Uzakdoğu'ya da bir seyahat yaparlar) babalarına katılacak ve günlerinin kalanını köy doktoru olarak geçireceklerdir. Olağanüstü zeki olan bir ikisi diğerlerinden ayrılır: Her yıl hak edenlere verilen ödülleri ve bursları alacaklar, hastanelerde bir randevudan öbürüne koşacaklar, kadro oluşturacaklar, Harley Caddesi'nde bir muayenehane tutacaklar, bu ya da şu alanda uzmanlaşacaklar, zengin, tanınmış ve unvan sahibi olacaklardır.

Tıp mesleği, bir insanın geçimini bir şekilde sağlama şansı yakalayabilmek için herhangi bir yaşta girebileceği tek iştir. Philip'in başladığı yıl erkekler arasında, ilkgençlikle-

rini geçmiş üç dört kişi vardı: Biri donanmada bulunmuş, rapora göre ayyaşlığı yüzünden azledilmişti; otuz yaşında, kırmızı suratlı, tavırları kaba saba, yüksek sesle konuşan bir adamdı. Bir diğeri başarısız bir avukat yüzünden parasını kaybetmiş, evli, iki çocuklu bir adamdı; dünya ona ağır geliyormuş gibi ezik bir görünümü vardı; işini sessiz sedasız yapıyordu ve bu yaşında konuları ezberlemekte zorlandığı belliydi. Aklı yavaş çalışıyordu. Dikkatini verme çabasını görmek çok acıklıydı.

Philip pansiyondaki küçük odalarına yerleşti. Kitaplarını düzenledi ve duvarlara sahip olduğu resimlerle eskizleri astı. Üstündeki misafir odası katında, Griffiths adında beşinci sınıftaki bir adam oturuyordu; ama Philip onu çok az görüyordu, bunun nedeni kısmen onun çoğunlukla koğuşlarda çalışması kısmen de Oxford'a gitmesiydi. Bir üniversitede bulunan öğrenciler zamanlarının büyük kısmını birlikte geçiriyorlardı: Kendileri kadar talihli olmayanlara değersizliklerini hissettirmek için gençlere doğal gelen çeşitli şeyler yapıyorlardı; öğrencilerin geri kalanı Olympos tanrılarına mahsus sükûnetlerini katlanması hayli güç buluyorlardı. Griffiths kıvırcık kızıl gür saçları ve mavi gözleri, beyaz bir teni ve çok kırmızı bir ağzı olan, uzun boylu bir adamdı; keyfi hep yerinde ve sürekli neşeli olduğu için herkesin hoşlandığı şu şanslı insanlardan biriydi. Biraz piyano tıngırdatıyor ve komik şarkıları zevkle söylüyordu; akşamdan akşama, Philip odasında tek başına kitap okurken, üst kattan Griffiths'in arkadaşlarının bağırış çağırışlarını ve şamatalı kahkahalarını işitiyordu. Paris'te Lawson'la onun, Flanagan ve Clutton'ın atölyede oturup sanattan ve ahlaktan, o sıralardaki aşk ilişkilerinden ve geleceğin getireceği şöhretten konuştukları o keyifli akşamları düşündü. Kalbi burkuldu. Kahramanca bir harekette bulunmak kolay, ama onun sonuçlarına katlanmak zordu. En kötüsü de çalışmak ona çok sıkıcı geliyordu. Uygulama öğretmenlerinin ona soru sorup

durma alışkanlığından bezmişti. Derslerde dikkati dağılıyordu. Anatomi çok sıkıcı bir bilimdi, devasa sayıda olguyu ezbere öğrenme meselesiydi sadece; teşrih canını sıkıyordu; çok daha az bir sıkıntıya katlanıp bir kitaptaki şemalardan ya da patoloji müzesindeki numunelerden tam olarak nerede bulunduklarını öğrenmek varken, binbir zahmete katlanıp sinirleri ve atardamarları kesip çıkarmak ona beyhude görünüyordu.

Tesadüfen arkadaşlar edindi, ama bunlar yakın arkadaşlar değildi, çünkü onlara söyleyecek belli bir şeyi yoktu. Onların meseleleriyle ilgilenmeye çalıştığında, kendisinin patronluk tasladığını düşündüklerini hissediyordu. Anlattıkları şeylerin insanları sıkıp sıkmadığını umursamadan kendilerini heyecanlandıran şeylerden konuşabilen insanlardan değildi. Paris'te sanat eğitimi aldığını duyan ve aynı zevkleri paylaştığını düşünen bir adam onunla sanat tartışmaya çalıştı; ama Philip kendisiyle uyuşmayan görüşlere karşı tahammülsüzdü ve diğerinin fikirlerinin geleneksel şeyler olduğunu duyunca tek kelimelik karşılıklar vermeye başladı. Philip popüler olmak isterdi, ama bunun için başkalarına yanaşmayı kendine yediremezdi. Reddedilme korkusu onu sokulgan olmaktan alıkoyardı ve hâlâ tüm hassasiyetiyle duran mahcubiyetini buz gibi bir sessizliğin ardına gizlerdi. Okulda yaşadığı aynı tecrübelerden tekrar geçiyordu, ama burada onun büyük oranda kendi başına yaşamasını mümkün kılan, tıp öğrencilerinin özgürlüğü vardı.

Hiçbir çaba göstermeden Dunsford'la; dönem başında tanıştığı açık tenli, iri gençle arkadaşlık kurdu. Dunsford Philip'le sadece St. Luke'ta tanıştığı ilk insan olduğu için yakınlaşmıştı. Londra'da hiç arkadaşı yoktu ve cumartesi geceleri o ve Philip bir müzikhole yemeğe veya bir tiyatro salonuna gitme alışkanlığı edinmişlerdi. Aptaldı, ama neşeliydi ve hiç alınganlık yapmıyordu; hep gün gibi ortada olan şeyleri söylüyor, ama Philip ona güldüğünde sadece gülümsüyordu. Çok hoş bir gülümsemesi vardı. Her ne kadar Philip onu mas-

karası yapsa da ondan hoşlanıyordu; dürüstlüğünü eğlenceli buluyor, uzlaşmacı tabiatı hoşuna gidiyordu: Dunsford'un kendisinin hiç farkında olmadığı türden bir çekiciliği vardı.

Sık sık Parliament Caddesi'ndeki bir kafeye çay içmeye gidiyorlardı, çünkü Dunsford orada garsonluk yapan genç kadınların birine hayrandı. Philip onda çekici hiçbir yan göremiyordu. Uzun boylu ve zayıftı; kalçaları dar, göğsü de bir oğlan çocuğununki gibiydi.

"Paris'te ona kimse dönüp bakmaz," dedi Philip küçümseyerek.

"Muhteşem bir yüzü var," dedi Dunsford.

"Yüzün *ne* önemi var ki?"

Yüz hatları minyon ve sıradandı, mavi gözler ve Victoria dönemi ressamlarının, Lord Leighton'ın, Alma Tadema'nın ve yüzlerce başkasının, içinde yaşadıkları dünyanın bir Yunan güzeli tipi olarak kabul etmesini sağladığı uzun düşük kaşları vardı. Saçı çok gürdü; büyük bir özenle yapılmış ve Alexandra kâkülü dediği biçimde alında toplanmıştı. Çok kansızdı. İnce dudakları solgun, hafif bir yeşil renge sahip, yanaklarda bile bir kırmızılık dokunuşunun olmadığı cildi narindi. Dişleri çok sağlıklıydı. Yaptığı işin ellerine zarar vermemesi için büyük özen gösteriyordu ve bu eller çok küçük, incecik ve bembeyazdı. Görevlerini sıkkın bir ifadeyle yerine getiriyordu.

Kadınların yanında çok mahcup olan Dunsford onunla sohbet etmeyi hiç başaramamıştı; Philip'i ona destek olması için dürttü.

"Tek istediğim bir başlangıç," dedi, "sonrasını kendim hallederim."

Philip onun gönlü olsun diye bir iki cümle sarf etti ama kız tek hecelik cevaplar verdi. Onlara boylarının ölçüsünü gösterdi. Bunlar oğlan çocuğuydu, öğrenci olduklarını tahmin etti. Onların işine yaramazdı. Dunsford, saman sarısı saçları ve sert bir bıyığı olan, Alman'a benzeyen bir adamın

kafeye ne zaman gelse kızın ilgisini çektiğini fark etti; onlarsa ancak iki üç kez seslendikten sonra kızın dikkatini çekip sipariş verebiliyorlardı. Tanımadığı müşterilere buz gibi bir küstahlıkla muamele ediyor, bir arkadaşıyla konuşurken de acelesi olanların seslenmelerine tümüyle kayıtsız kalıyordu. İçecek isteyen kadınlara onları sinirlendirecek ama müdüre şikâyet etme fırsatı tanımayacak bir küstahlık derecesinde davranma yeteneğine sahipti. Bir gün Dunsford ona kızın adının Mildred olduğunu söyledi. Kafedeki diğer kızlardan birinin ona böyle seslendiğini duymuştu.

"Amma da iğrenç bir isim," dedi Philip.

"Neden?" diye sordu Dunsford. "Benim hoşuma gitti."

"Fazla iddialı."

Şanslarına o gün Alman orada değildi ve kız çayı getirince, Philip gülümseyerek şöyle dedi:

"Arkadaşınız bugün burada değil."

"Ne demek istediğinizi anlamadım," dedi kız, buz gibi bir sesle.

"Saman sarısı bıyığı olan asilzadeyi kastediyorum. Sizi başkası için mi terk etti?"

"Bazı insanlar kendi işlerine baksa iyi olur," diyerek terslendi.

Onların yanından uzaklaştı, bir iki dakika ilgilenecek başka müşteri çıkmadığından, oturup bir müşterinin arkasında bıraktığı gazeteye bakmaya başladı.

"Onu sinirlendirmekle aptallık ettin," dedi Dunsford.

"Onun saçma davranışları gerçekten hiç umurumda değil," diye cevapladı Philip.

Ama gücenmişti. Bir kadına hoş davranmaya çalıştığında onun alınganlık etmesine sinirlenmişti. Hesabı isteyince, daha ileri götürmeye niyetlendiği bir laf etme riski aldı.

"Artık küs müyüz?" diyerek gülümsedi.

"Ben burada siparişleri almak ve müşterilere garsonluk etmek için bulunuyorum. Onlara söyleyecek hiçbir şeyim yok, onların da bana bir şey söylemesini istemiyorum."

Ödemeleri gereken tutarı yazdığı fişi masaya koydu ve yürüyüp oturduğu masaya döndü. Philip öfkeden kıpkırmızı kesildi.

"Sana lafı fena yapıştırdı Carey," dedi Dunsford, dışarı çıktıklarında.

"Terbiyesiz sürtük," dedi Philip. "Oraya bir daha adımımı atmam."

Dunsford üstündeki etkisi, çaylarını başka bir yerde içmeye ikna edecek kadar güçlüydü ve Dunsford da kısa sürede flört edecek başka bir genç kadın buldu. Ama garson kızdan yediği hakaret Philip'in içine dert olmuştu. Şayet ona nazik davranmış olsa, kızı kesinlikle umursamazdı; ama böyle yapmaktansa kız onu antipatik bulmuş, bu yüzden de gururu incinmişti. Onunla durumu eşitleme arzusunu bastıramıyordu. Böyle aşağılık bir his taşıdığı için kendisine karşı da tahammülsüzdü, ama kafeye gitmediği üç dört gün, bunun üstesinden gelmesine hiç yardımcı olmadı; sonunda kızı görmenin büyük bir sıkıntı olmayacağı sonucuna vardı. Böylece şüphesiz kızı düşünmekten vazgeçerdi. Zayıflığından azıcık olsun utanmadan, bir öğleden sonra bir randevu uydurup Dunsford'dan ayrıldı ve dosdoğru, bir daha asla kapısından girmeyeceğine yemin ettiği kafeye gitti. İçeri girer girmez garsonu gördü, masalardan birine oturdu. Bir haftadır buraya gelmediğine dair bir şeyler der diye bekledi, ama kız siparişini almaya geldiğinde hiçbir şey söylemedi. Onun diğer müşterilere şöyle dediğini duymuştu:

"Kendini özletiyorsun."

Philip'i daha önce gördüğüne dair hiçbir işaret vermedi. Onu gerçekten unutup unutmadığını anlamak için, çayını getirince şöyle sordu Philip:

"Bu gece arkadaşımı gördünüz mü?"

"Hayır, birkaç gündür gelmiyor buraya."

Philip bunu bir sohbet açmak için kullanmak istedi, ama tuhaf biçimde gergindi ve aklına söyleyecek hiçbir şey gelme-

di. Kız ona hiçbir fırsat vermemiş, hemen yanından uzaklaşmıştı. Hesabını isteyene dek bir şey söyleme fırsatı bulamadı.

"Hava berbat, değil mi?" dedi.

Böyle bir laf etmeye zorlanmış olması çok alçaltıcıydı. Kızın içini neden böylesi mahcubiyetle doldurduğunu anlayamıyordu.

"Bütün gün burada olduğum için havanın durumu bana pek fark etmiyor."

Ses tonunda, Philip'i özellikle sinirlendiren bir küstahlık vardı. Dudaklarında bir istihza belirdi, ama kendini sessiz kalmaya zorladı.

"Keşke gerçekten küstahça bir şeyler söyleseydi," diye kızdı kendi kendine, "böylece onu şikâyet edip postalanmasını sağlardım. İşte o zaman layığını bulurdu."

56

Philip onu kafasından atamıyordu. Kendi aptallığına öfkeyle güldü: Anemik küçük bir garsonun ona söylediğini umursamak çok saçmaydı; ama tuhaf biçimde aşağılanmıştı. Bu aşağılanmayı Dunsford'dan başkası bilmese ve o da kesinlikle unutmuş olsa da, Philip bunu silip atmadan huzura eremeyeceğini hissediyordu. Yapması gerekenin ne olduğunu düşündü. Kafeye her gün gitmeye karar verdi; belli ki kızda aksi bir izlenim uyandırmıştı, ama bunu ortadan kaldırabilecek nüktedanlığa sahip olduğunu düşünüyordu; en hassas insanın bile alınmayacağı şeyler söylemeye gayret edecekti. Bunların hepsini yaptı, ama hiçbir etkisi olmadı. İçeri girip de iyi akşamlar dediğinde, kız aynı kelimelerle cevap veriyordu, ama onun ilk söyleyen olup olmayacağını görmek için bunu demeyi ihmal ettiğinde, kız da hiçbir şey söylemiyordu. Dişi cinsin üyelerine sık sık uygulanabilir olsa da kibar bir çevrede onlar için pek kullanılmayan bir ifadeyi kendi kendine mırıldandı; ama kıpırtısız bir yüzle

çay siparişi verdi. Tek kelime etmemeye kararlıydı, kafeden her zamanki iyi akşamlarını söylemeden çıktı. Oraya artık gitmeyeceğine kendi kendine söz verdi, ama ertesi gün çay vaktinde huzursuzlanmaya başladı. Başka şeyler düşünmeye çalıştı ama düşüncelerine söz geçiremiyordu. Sonunda umutsuzca şöyle dedi:

"Nihayetinde eğer istiyorsam gitmemem için hiçbir neden yok."

Kendi kendiyle ettiği mücadele hayli zaman almıştı, kafeye girdiğinde saat yediye geliyordu.

Oturunca, "Gelmeyeceğini düşünüyordum," dedi kız ona.

Kalbi göğsünün içinde hop etti ve kızardığını hissetti. "Alıkonmuştum. Daha önce gelemedim."

"İnsanları kesip durmak yüzünden herhalde?"

"O kadar da kötü değil."

"Sen taalebesin, di mi?"

"Evet."

Bu, merakını gidermeye yetmiş göründü. Yürüyüp uzaklaştı ve saat geç olduğu için onun masalarında kimse oturmadığından, okuduğu ucuz romana daldı. Bu, üç kuruşluk baskılardan önceki bir dönemdi. Cahiller okusun diye yoksul vasıfsızların yazdığı düzenli bir ucuz roman tedariki söz konusuydu. Philip çok mutluydu; kız onunla kendi arzusuyla konuşmuştu; kendi sırasının geleceği zamanın yaklaştığını gördü, kıza tam olarak hakkında ne düşündüğünü söyleyecekti. Nefretinin büyüklüğünü göstermek, büyük bir rahatlama sağlayacaktı. Kıza baktı. Profili gerçekten çok güzeldi; o sınıftan İngiliz kızların hatlarının insanın nefesini kesen ama mermer kadar soğuk bir güzelliğe sahip olması inanılmazdı; narin cildinin solgun yeşil rengi bir sıhhatsizlik izlenimi uyandırıyordu. Bütün garsonlar aynı biçimde giyiniyordu, beyaz önlüğü olan düz siyah bir elbise, manşetler ve küçük bir kep. Kitabına eğilmiş otururken, Philip cebin-

deki yarım sayfa kâğıda onun bir eskizini çizdi (okurken kelimeleri tekrarlayan dudakları kıpırdıyordu) ve giderken onu masada bıraktı. Bu parlak bir fikirdi, çünkü ertesi gün kafeye girdiğinde kız ona gülümsedi.

"Resim yapabildiğini bilmiyordum," dedi.

"İki yıl Paris'te resim eğitimi aldım."

"Dün gece masada bıraktığın resmi müdire 'anıma gösterdim, *bayıldı.* Beni mi çizmiştin?"

"Evet," dedi Philip.

Kız onun çayını getirmeye gidince, diğer kızlardan biri onun yanına geldi.

"Bayan Rogers'ın resmini yapmışsınız. Tıpkısı olmuş," dedi.

Böylece onun ismini ilk kez duydu ve hesabını isterken kızı ismiyle çağırdı.

"Bakıyorum da ismimi biliyosun," dedi kız gelince.

"Arkadaşın şu resimle ilgili bir şey söylemeye gelmişti, adın o zaman geçti."

"Onu da çizmeni istiyor. Yapma. Bir başlarsan devamı gelir, hepsi kendilerini çizmeni ister." Ardından hiç duraksamadan, acayip bir tutarsızlıkla şöyle dedi: "Eskiden seninle birlikte gelen genç adam nerede? Bir yerlere mi gitti?"

"Hayret, onu hatırlıyorsun," dedi Philip.

"Hoş görünüşlü bir gençti."

Philip içinde tuhaf bir şeyler hissetti. Bunun ne olduğunu bilmiyordu. Dunsford'un güzel kıvırcık saçları, açık renk teni ve güzel bir gülümsemesi vardı. Philip hasetle onun bu avantajlarını düşündü.

"Ah, âşık oldu," dedi küçük bir kahkaha atıp.

Philip topallayarak eve yürürken, sohbetin her bir kelimesini kendine tekrar etti. Artık kız ona çok dostça davranıyordu. Fırsat çıktığında, onun daha detaylı bir eskizini yapmayı teklif edecekti ve kızın bundan hoşlanacağına emindi; yüzü ilginçti, profili güzeldi, kansızlığının tenine verdiği

yeşilimsi renkte de tuhaf biçimde büyüleyici bir şey vardı. Onun nasıl bir şey olduğunu düşünmeye çalıştı; başta aklına bezelye çorbası geldi; ama öfkeyle bu fikri kafasından atıp açılmadan önce parçalarına ayırdığınız sarı bir gül goncasının yaprakları geldi aklına. Artık kızdan nefret etmiyordu.

"Fena biri değil," diye mırıldandı.

Onun söylediklerine alınmakla aptallık etmişti; kendi hatası olduğuna şüphe yoktu; kız huysuzluk etmek istememişti: İlk bakışta insanlarda kötü bir izlenim uyandırdığına şimdiye dek alışmış olmalıydı. Çiziminin başarısından koltukları kabardı; bu küçük yeteneğin farkına varan kız ona daha ilgili bakıyordu. Ertesi gün yerinde duramadı. Öğle yemeği için kafeye gitmeyi düşündü, ama o saatte çok kalabalık olacağından ve Mildred'ın onunla konuşamayacağından emindi. Oraya gitmeden önce Dunsford'la çıkıp çay içme fırsatı buldu ve saat tam dört buçukta (saatine defalarca bakmıştı), kafeye girdi.

Mildred'ın arkası ona dönüktü, Philip'in iki hafta öncesine dek her gün gördüğü ve o zamandan beri hiç görmediği Alman'la oturmuş konuşuyordu. Adamın söylediklerine gülüyordu. Philip gülüşünün alelade olduğunu düşündü, ama bu durum onu ürpertti. Ona seslendi, ama kız hiç umursamadı; tekrar seslendi, ardından sabırsızlandığı için öfkelenerek bastonuyla masaya vurdu. Kız asık suratla yanına geldi.

"Nasılsın?" diye sordu Philip.

"Acelen var galiba."

Kız, Philip'in çok iyi bildiği küstah bir edayla başını eğip ona baktı.

"Neyin var senin?" diye sordu Philip.

"Nazikçe siparişini verirsen, istediğin şeyi getiririm. Bütün gece dikilip konuşamam seninle."

"Çay ve kızarmış ekmek lütfen," diye cevapladı Philip baştan savarcasına.

Kıza çok öfkelenmişti. Yanında *The Star* vardı, kız çayını getirdiğinde tüm dikkatini vermiş okuyordu.

"Hesabımı şimdi getirirsen seni tekrar rahatsız etmeme gerek kalmaz," dedi buz gibi bir sesle.

Kız hesabı yazıp masanın üstüne koydu ve Alman'ın yanına döndü. Hemen onunla şevkle konuşmaya başladı. Ulusunun yuvarlak kafasına ve solgun benizli suratına sahip, orta boylu bir adamdı; sert ve büyük bir bıyığı vardı; gri pantolonla frak giymiş, kocaman altın bir saat zinciri takmıştı. Philip, diğer kızların gözlerini ondan masadaki çifte çevirip birbirlerine manidar şekilde baktıklarını sandı. Ona güldüklerinden emindi, tepesi attı. Şimdi Mildred'dan tüm kalbiyle nefret ediyordu. Yapabileceği en iyi şeyin bu kafeye gelmeyi bırakması olduğunu biliyordu, ama bu ilişkide yenilgiye uğramış olma düşüncesine katlanamıyordu ve kıza ondan nefret ettiğini gösterecek bir plan tasarladı. Ertesi gün başka bir masaya oturup, çayını başka bir garsona ısmarladı. Mildred'ın arkadaşı yine oradaydı ve kız onunla konuşuyordu. Mildred Philip'e hiç dikkat etmedi, bu yüzden dışarı çıkarken kızın onun önünden geçeceği bir anı seçti; yürürken kıza, onu daha önce hiç görmemiş gibi baktı. Bunu üç dört gün boyunca tekrarladı. O anda kızın kendisine bir şey söylemek için bu fırsatı kullanacağını umuyordu; artık Philip'in neden kendi masalarından birine oturmadığını sorabileceğini düşündü ve ona hissettiği tüm nefreti yükleyebileceği bir cevap hazırladı. Bu zahmete girmenin saçma olduğunu bilse de kendine mâni olamıyordu. Kız onu yine yenmişti. Alman birdenbire ortadan kayboldu, ama Philip diğer masalara oturmayı sürdürdü. Kız ona hiç dönüp bakmadı. Birden, yaptığının kızın hiç umurunda olmadığını fark etti; mahşere kadar bunu yapmaya devam edebilirdi ama hiçbir etki yaratamazdı.

"Daha işim bitmedi," dedi kendi kendine.

Ertesi gün eski yerine oturdu, kız yanına gelince de bir haftadır onu görmezden gelmemiş gibi iyi akşamlar diledi. Philip sakin bir ifade takınmıştı ama kalbinin deli gibi çarp-

masına engel olamıyordu. O sıralar müzikaller halk arasında pek sevilmeye başlamıştı ve Mildred'ın bunlardan birine gitmeye bayılacağına emindi.

"Şey diyecektim," dedi birdenbire, "bir akşam benimle yemeğe çıkıp *The Belle of New York*'a gitmek ister misin acaba? Parterden iki bilet alacağım."

Son cümleyi onun aklını çelmek için eklemişti. Kızlar oyun izlemeye gittiklerinde ya orkestra çukurunda ya da eğer bir erkek onları götürdüyse, nadiren ikinci balkondan daha pahalı koltuklarda otururlardı. Mildred'ın solgun yüzünde hiçbir ifade değişikliği olmadı.

"Fark etmez," dedi.

"Ne zaman gelebilirsin?"

"Perşembeleri erken çıkıyorum."

Randevuyu planladılar. Mildred, Herne Hill'de bir teyzesiyle oturuyordu. Oyun sekizde başlıyordu, o yüzden akşam yemeğini yedide yemeliydiler. Kız onunla Victoria İstasyonu'nun ikinci mevki bekleme salonunda buluşmayı önerdi. Hiçbir memnuniyet belirtisi yoktu, daveti bir iyilik yapıyormuş gibi kabul etmişti. Philip buna biraz sinir oldu.

57

Philip Victoria İstasyonu'na Mildred'ın söylediği saatten neredeyse yarım saat erken varıp ikinci mevki bekleme salonuna oturdu. Bekledi, kız gelmedi. Endişelenmeye başladı, gelen banliyö trenlerini izleyerek istasyonun içinde yürüdü; kızın belirlediği saat geçmişti ve hâlâ ortalarda görünmüyordu. Philip sabırsızlandı. Diğer bekleme salonlarına gidip orada oturan insanlara baktı. Birden kalbi küt küt atmaya başladı.

"Buradasın işte. Hiç gelmeyeceksin sandım."

"Sen beni bunca zaman beklettikten sonra gelmesem iyi edermişim. Şeytan dedi ki eve dön."

"Ama ikinci mevki bekleme salonuna geleceğini söylemiştin."

"Ben öyle bir şey demedim. Birinci mevki salonda oturabilecekken neden ikinci mevki salonda oturayım ki?"

Philip hata yapmadığına emin olsa da hiçbir şey söylemedi ve bir taksiye bindiler.

"Nerede yemek yiyeceğiz?"

"Adelphi Restoran'a gideriz diye düşündüm. Senin için uygun mu?"

"Nerede yediğimiz fark etmez."

Kaba bir biçimde konuşuyordu. Bekletilmiş olmasına kızgındı ve Philip'in sohbet açma girişimlerine tek hecelik cevaplar veriyordu. Bir tür sert, koyu renk malzemeden yapılmış uzun bir pelerin giymiş ve başını tığ işi bir şalla örtmüştü. Restorana girip bir masaya oturdular. Kız etrafına memnuniyetle baktı. Masalardaki mumlardan yayılan kırmızı ton, dekorasyonun altın rengi, aynalar salona gösterişli bir hava katıyordu.

"Buraya daha önce hiç gelmemiştim."

Philip'e gülümsedi. Pelerinini çıkarınca Philip onun, yakası kare kesim uçuk mavi bir elbise giydiğini gördü, saçı da her zamankinden daha özenli toplanmıştı. Şampanya ısmarladı ve gelince kızın gözleri parladı.

"Çok hızlısın," dedi.

"Şampanya ısmarladığım için mi?" diye sordu umursamazca, başka hiçbir şey içmezmiş gibi.

"Seninle tiyatroya gitmemi teklif ettiğinde *gerçekten* şaşırdım."

Sohbet pek kolay ilerlemiyordu, çünkü kızın söyleyecek fazla bir şeyi yok gibiydi; Philip onu eğlendiremediğinin farkında olduğu için gergindi. Kız, bakışları yemek yiyen diğer insanların üstünde dolaşırken, onun laflarını ilgisizce dinliyor ve Philip'le ilgileniyormuş numarası bile yapmıyordu. Philip bir iki küçük espri yaptı, ama kız bunları çok ciddiye

aldı. Görebildiği tek canlılık işareti, kafedeki diğer kızlardan söz ettiğinde oldu; kız müdireye katlanamıyordu ve uzun uzun onun uygunsuz davranışlarını anlattı.

"Hiçbir şekilde dayanamıyorum o kadına, bir de o havaları yok mu! Bazen gidip ona, hiçbir şey bilmediğimi sandığı bir konuda bir şey söylemeye bile niyetleniyorum."

"Neymiş o?" diye sordu Philip.

"Şey, onun ara sıra hafta sonları bir adamla Eastbourne'e gittiğini öğrendim bir şekilde. Kızlardan birinin evli bir kardeşi var, kocasıyla oraya gidiyor ve onu görmüş. Aynı pansiyonda kalıyormuş ve alyans takıyormuş, kesinlikle biliyorum ki evli değil."

Philip onun bardağını doldurdu, şampanyanın onu biraz daha cana yakın kılmasını ümit ediyordu; küçük gezintisinin başarıya ulaşması konusunda gergindi. Kızın bıçağını kalem sapı gibi kavradığını fark etti, içki içerken de serçe parmağını kaldırıyordu. Birkaç sohbet konusu açtı ama pek bir karşılık alamadı, onun çan çan konuşmasını ve Alman'la birlikte gülmesini hatırlayınca sinirlendi. Yemeği bitirip oyuna gittiler. Philip çok kültürlü bir genç adamdı ve müzikal komediyi küçümserdi. Esprileri edepsiz, melodileri basit buldu; ona göre bu şeyleri Fransa'da çok daha iyi yapıyorlardı; ama Mildred çok eğlendi; bir şeyi çok komik bulunca aynı keyfi paylaşmaları için ara sıra Philip'e bakarak, karnı ağrıyana dek güldü ve coşkuyla alkışladı.

"Bununla yedinci kez izlemiş oldum," dedi Mildred, ilk perdeden sonra, "yedi kez daha da izleyebilirim."

Parterde onların etrafında oturan kadınları iyice inceledi. Boyalı ve takma saçlıları Philip'e işaret etti.

"Şu West End insanları korkunç," dedi. "Bunu nasıl yapabiliyorlar anlamıyorum." Elini kendi saçına koydu. "Benimki hakiki, her bir teli."

Beğenecek kimseyi bulamadı, ne zaman birinden bahsetse hoş olmayan şeyler söyledi. Bu Philip'i rahatsız etti. Ertesi

gün kafedeki kızlara Philip'le çıktığını ve sıkıntıdan patladığını anlatacağını düşündü. Kızdan nefret ediyordu, yine de neden olduğunu bilemese de onunla birlikte olmak istiyordu. Eve dönüş yolunda sordu:

"Eğlenmişsindir umarım?"

"Oldukça."

"Benimle bir akşam yine çıkar mısın?"

"Fark etmez."

Philip bundan daha fazla bir cevap alamıyordu hiç. Umursamazlığı onu deli ediyordu.

"Gelip gelmemeyi pek umursamıyormuşsun gibi geliyor kulağa."

"Ah, sen çıkarmazsan başka bir erkek çıkarır. Beni tiyatroya götürmeyi isteyecek erkek sıkıntısı hiç çekmem."

Philip sessiz kaldı. İstasyona vardıklarında gişeye gitti.

"Bende abonman var," dedi kız.

"Hayli geç olduğundan seni eve ben bırakırım diye düşünmüştüm, sakıncası yoksa."

"Ah, senin hoşuna gidecekse bence sakıncası yok."

Birinci mevkiden onun için tek yön, kendisi için gidiş-dönüş bileti aldı.

"Eh, kötü biri değilsin, bu kadarını söyleyebilirim senin için," dedi kız, Philip vagonun kapısını açınca.

Philip vagona başka insanlar da binince bundan memnun mu, yoksa üzgün mü olduğunu bilemedi, çünkü konuşmak imkânsızdı. Herne Hill'de indiler, kızın oturduğu sokağın köşesine kadar ona eşlik etti.

"Sana burada iyi geceler dileyeceğim," dedi kız, elini uzatıp. "Kapıya kadar gelmesen iyi olur. İnsanların nasıl olduğunu biliyorum ve kimsenin ağzına laf vermek istemiyorum."

İyi geceler dileyip çabucak yürüyerek uzaklaştı. Philip karanlıkta beyaz şalı seçebiliyordu. Belki döner diye düşündü, ama dönmedi. Kızın hangi eve girdiğini gördü ve bir da-

kika sonra, oraya bakmak için yürüdü. Düzgün, sarı tuğlalı, sıradan küçük bir evdi, tıpkı caddedeki diğer küçük evlere benziyordu. Philip önünde birkaç dakika dikildi ve o anda üst kattaki pencere karanlığa gömüldü. Philip ağır ağır yürüyerek istasyona döndü. Akşam umduğu gibi geçmemişti. Sinirli, huzursuz ve perişan hissediyordu kendini.

Yatağına uzandığında, onu hâlâ başında beyaz tığ işi şalıyla vagonun köşesinde otururken gözünde canlandırabiliyordu. Kızı tekrar görene dek saatlerin nasıl geçeceğini bilemiyordu. Uykuyla uyanıklık arasında onun narin hatlı ince yüzünü ve cildinin yeşilimsi solgunluğunu düşündü. Kızın yanındayken mutlu değildi, ama ondan uzakken mutsuzdu. Yanında oturup uzun uzun ona bakmak istiyordu, ona dokunmak istiyordu, istiyordu ki... bu düşünce aklına gelince tamamlamadı, birdenbire cin gibi uyandı... hafifçe aralanmış o ince, solgun ağzı öpmek istiyordu. Sonunda gerçeği gördü. Ona âşık olmuştu. İnanılmaz bir şeydi.

Âşık olma konusunu sık sık düşünmüştü, defalarca gözünün önüne getirmiş olduğu bir manzara vardı. Bir balo salonuna girdiğini, bakışlarının konuşan kadınlı erkekli küçük bir gruba takıldığını ve kadınlardan birinin başını çevirdiğini gözünde canlandırıyordu. Bakışları ona yöneliyor ve Philip, kendi nefesinin kesildiği anda kadının nefesinin de kesildiğini anlıyordu. Hiç kıpırdamadan duruyordu. Gece gibi gözleri olan kadın uzun boylu, esmer ve güzeldi; üstünde beyaz bir elbise vardı, siyah saçlarında pırlantalar parlıyordu; etraflarındaki insanları unutup bakışlarını birbirlerine kilitliyorlardı. Philip dosdoğru onun yanına gidiyor, kadın da hafifçe ona doğru yöneliyordu. İkisi de tanıştırılma formalitesine gerek olmadığının farkındaydı. Philip onunla konuşuyordu.

"Hayatım boyunca seni aradım," diyordu.

"Sonunda geldin," diye mırıldanıyordu kadın.

"Benimle dans eder misin?"

Kadın onun uzattığı ellerine teslim oluyordu ve dans ediyorlardı. (Philip hep topallamadığını varsayardı.) Kadın mükemmel dans ediyordu.

"Senin gibi dans eden biriyle dans etmemiştim daha önce," diyordu.

Onunla dans etmek için bekleyenlerin listesini yırtıp atıyordu ve bütün gece birlikte dans ediyorlardı.

"Seni beklediğim için öyle mesudum ki," diyordu Philip ona. "Sonunda seninle tanışacağımı biliyordum."

Balo salonundaki insanlar gözlerini dikmiş onlara bakıyordu. Umurlarında değildi. Tutkularını gizlemek istemiyorlardı. Sonunda bahçeye çıkıyorlardı. Kadının omuzlarına ince bir pelerin atıyor, Philip onu bekleyen bir taksiye bindiriyordu. Paris'e giden gece trenini yakalıyorlardı; yıldızların aydınlattığı sessiz gecede, hızla bilinmeyene doğru gidiyorlardı.

Bu eski hayalini düşününce, Mildred Rogers'a âşık olması imkânsız göründü. Kaba saba bir ismi vardı. Onun güzel olduğunu düşünmüyordu; zayıflığından nefret ediyordu, daha o akşam, gece elbisesinden fırlayan göğüs kemiklerini fark etmişti; yüz hatlarını teker teker hatırladı; ağzından hoşlanmıyordu, cilt renginin sağlıksızlığı da onu biraz iğrendiriyordu. Pespayeydi. Sürekli tekrarladığı çok yavan üç beş cümle, kafasının ne kadar boş olduğunu gösteriyordu; müzikaldeki esprileri duydukça attığı görgüsüz kahkahaları düşündü; bardağını ağzına götürürken uzattığı serçeparmağını hatırladı; sohbeti gibi hali tavrı da iğrenç bir yapmacıklık taşıyordu. Küstahlığını aklına getirdi; ara sıra ona bir tokat patlatmaya niyetlenmişti; ve aniden, belki ona vurma düşüncesinden belki de minik, güzel kulaklarını hatırlamaktan, bir duygu patlaması onu ele geçirdi. Kız burnunda tüttü. Onu, o ince, kırılgan bedeni kollarına aldığını ve solgun ağzını öptüğünü düşündü; parmaklarını hafifçe o yeşilimsi yanaklardan kaydırmak istiyordu. Onu istiyordu.

Aşkın insanı, bütün dünyayı bahar gibi gösterecek şekilde ele geçiren bir esrime hali olduğunu düşündü, onu kendinden geçirecek bir mutluluğu sabırsızlıkla bekliyordu; ama bu mutluluk değildi; daha önce hiç bilmediği bir şey, ruhun bir açlığıydı, sancılı bir hasretti, acılı bir ıstıraptı. Bunu ilk kez ne zaman hissettiğini bulmaya çalıştı. Bilmiyordu. Sadece ilk iki üç seferden sonra ne zaman kafeye gitse, kalbinde hafif bir sancı hissettiğini, kızla konuştuğunda tuhaf biçimde nefesinin kesildiğini hatırladı. Kız yanından uzaklaşınca perişanlığa, tekrar yanına gelince ise çaresizliğe gömülüyordu.

Bir köpeğin gerinmesi gibi, yatağının içinde gerindi. Ruhunun bu biteviye sancısına nasıl katlanabileceğini merak ediyordu.

58

Philip ertesi sabah erkenden uyandı, ilk düşüncesi Mildred oldu. Aklına onunla Victoria İstasyonu'nda buluşabileceği ve kafeye onunla birlikte yürüyebileceği geldi. Hızlıca tıraş oldu, giysilerini üstüne geçirdi ve istasyona giden bir otobüse bindi. Saat sekize yirmi kala oraya vardı ve gelen trenleri izlemeye başladı. Trenlerden sabahın o erken saatlerinde kalabalıklar, kâtipler ve dükkânlarda çalışanlar boşalıyor, platformda izdiham yaşanıyordu: Bazıları çiftti, orada burada bir kız grubu görülebiliyordu ama çoğunlukla tek başlarına hızlı hızlı yürüyorlardı. Bembeyazdılar, çoğu sabahın o erken saatinde çirkindi ve dalgın görünüyorlardı; daha genç olanlar neşeyle, platformun betonu çiğnemesi eğlenceli bir şeymiş gibi yürüyordu, ama diğerlerinin ilerleyişi adeta bir makine tarafından itiliyorlarmış gibiydi: Endişeli bir somurtuş suratlarına yapışıp kalmıştı.

Philip nihayet Mildred'ı görünce hevesle onun yanına gitti.

"Günaydın," dedi. "Dün geceden sonra nasılsın diye gelip seni göreyim dedim."

Kız eski bir uzun palto giymiş, gemici şapkası takmıştı. Philip'i gördüğüne memnun olmadığı barizdi.

"Ah, iyiyim ben. Harcayacak fazla zamanım yok."

"Victoria Caddesi'nde seninle birlikte yürümemin sakıncası var mı?"

"Geç kaldım. Hızlı yürümem gerekecek," diye cevapladı, bakışlarını Philip'in yumru ayağına indirip.

Philip kıpkırmızı kesildi.

"Özür dilerim. Sana mâni olmayayım."

"Keyfin bilir."

Kız yoluna gitti, Philip de sıkıntıyla kahvaltı için eve döndü. Ondan nefret ediyordu. Onu görme zahmetine girmekle aptallık ettiğini biliyordu; Philip'e herhangi bir değer verecek türden bir kadın değildi ve sakatlığına da tiksintiyle bakıyor olmalıydı. O öğleden sonra kafeye gitmemeye karar verdi, ama kendinden nefret ede ede yine de gitti. İçeri girince kız başıyla selam verip ona gülümsedi.

"Bu sabah sana kabalık ettim galiba," dedi. "Ama seni görmeyi beklemiyordum, sürpriz oldu."

"Ah, hiç sorun değil."

Philip birden üstünden büyük bir yük kalktığını hissetti. Tek bir sevecen söz onu son derece minnettar kılmıştı.

"Neden oturmuyorsun?" diye sordu kıza. "Şu anda seni çağıran kimse yok."

"Otururum, fark etmez."

Philip kıza baktı ama aklına söyleyecek hiçbir şey gelmiyordu; onu yanında tutacak bir söz arayarak, endişeyle kafa patlattı; onun için ne kadar değerli olduğunu söylemek istedi, ama böyle tüm varlığıyla severken nasıl sevişebileceğini bilmiyordu artık.

"Sarı bıyıklı arkadaşın nerede? Son zamanlarda görmüyorum onu."

"Ah, Birmingham'a döndü. İşi orada. Sadece ara sıra geliyor Londra'ya."

"Sana âşık mı?"

"Ona sorsan daha iyi," dedi, küçük bir kahkaha atıp. "Âşıksa da seni ne ilgilendirir anlamadım."

Sert bir cevap dilinin ucuna kadar geldi, ama kendine hâkim olmayı öğreniyordu.

"Niye böyle şeyler söylediğini anlamıyorum," oldu kendine söyleme izni verdiği tek şey.

Mildred o umursamaz gözleriyle ona baktı.

"Beni pek önemsemiyormuşsun gibi geliyor," diye ekledi.

"Neden önemseyeyim ki?"

"Hiçbir nedeni yok."

Gazetesine uzandı.

"Çabuk parlıyorsun," dedi kız, onun bu hareketini görünce. "Hemencecik alınıveriyorsun."

Philip gülümsedi ve ona sevecenlikle baktı.

"Benim için bir şey yapar mısın?" diye sordu.

"Ne olduğuna bağlı."

"İzin ver de bu akşam istasyona seninle birlikte yürüyeyim."

"Fark etmez."

Çayını içip dışarı çıktı ve pansiyonuna döndü ama saat sekizde, kafe kapandığında dışarıda bekliyordu.

"Pek garipsin," dedi kız dışarı çıkınca. "Seni anlamıyorum."

"Bunun çok zor olduğunu sanmam," diye cevapladı Philip terslenerek.

"Kızlardan beni beklediğini gören oldu mu?"

"Bilmiyorum, umurumda da değil."

"Hepsi sana gülüyor, biliyor musun? Bana karşı hassas olduğunu söylüyorlar."

"Umurunda sanki," diye mırıldandı.

"Şimdi de huysuzluk ediyorsun."

İstasyonda Philip bir bilet aldı ve eve kadar ona eşlik edeceğini söyledi.

"Vaktini harcayacak başka bir işin yok galiba," dedi kız.

"Canım nasıl isterse öyle harcayabilirim herhalde."

Hep bir tartışmanın sınırında gibiydiler. Aslında Philip onu sevdiği için kendisinden nefret ediyordu. Kız sürekli onu aşağılıyor gibiydi ve katlandığı her bir hakaret için ona bir kin borçlanıyordu. Ama o akşam Mildred cana yakın bir ruh hali içindeydi ve konuşkandı: Anne babasının öldüğünü anlattı; geçinmeye ihtiyacı olduğu için değil de keyfine çalıştığını anlamasını sağladı.

"Teyzem işe gitmemden hoşlanmıyor. Evde her şeyin en iyisine sahibim. İhtiyacım olduğu için çalıştığımı düşünmeni istemem."

Philip onun doğruyu söylemediğini biliyordu. Kızın geldiği sınıfın asaletinin, geçinmek için çalışmaya vurduğu utanılacak şey damgasından kaçınmak için bu hileyi kullanıyordu.

"Ailem gayet nüfuzludur," dedi.

Philip belli belirsiz gülümseyince kız bunu fark etti.

"Neye gülüyorsun?" dedi hemen. "Sana doğruyu söylediğime inanmıyor musun?"

"Elbette inanıyorum," diye cevapladı.

Mildred şüpheyle ona baktı ama bir dakika sonra, onu eski günlerinin şaşaasıyla etkilemenin cazibesine yenik düştü.

"Babamın hep iki tekerlekli bir faytonu oldu ve üç hizmetkârımız vardı. Bir aşçı, bir hizmetçi, bir de getir götür işleri yapan bir adam. Eskiden güzel güller yetiştirirdik. İnsanlar kapıda durup bu ev kimin diye sorarlardı, güller çok güzeldi. Kafedeki kızların arasına karışmak benim için pek hoş bir durum değil tabii, benim alıştığım zümreden insanlar değiller ve bazen sırf bu yüzden işi bırakmayı gerçekten düşünüyorum. Yaptığım işle sorunum yok, öyle düşünme; bir arada bulunduğum insanlardan hoşlanmıyorum."

Trende karşılıklı oturuyorlardı ve onun söylediklerini anlayışla dinleyen Philip çok mutluydu. Onun *naïveté*'sinden eğleniyor, bunu birazcık da dokunaklı buluyordu. Kızın yanaklarına hafiften renk gelmişti. Çenesinin ucunu öpmenin ne kadar hoş olacağını düşünüyordu.

"Kafeye geldiğin andan itibaren seni kelimenin tam anlamıyla bir centilmen gibi gördüm. Baban meslek sahibi bir adam mıydı?"

"Doktordu."

"Meslek sahibi insan kendini hep belli eder. Onlarda bir şey vardır. Ne olduğunu bilmiyorum ama hemen anlayabiliyorum."

Birlikte istasyondan çıkıp yürüdüler.

"Benimle birlikte bir oyun daha izlemeye gitmek ister misin?" diye sordu Philip.

"Fark etmez," dedi kız.

"İstediğini de söyleyebilirsin."

"Neden?"

"Önemi yok. Hadi bir gün belirleyelim. Cumartesi akşamı senin için uygun mu?"

"Evet, uyar."

Diğer planlamaları da yaptılar, ardından kendilerini kızın oturduğu sokağın köşesinde buldular. Kız ona elini uzattı, Philip de tuttu.

"Sana Mildred diye hitap etmeyi o kadar çok istiyorum ki."

"Öyle de istersen, fark etmez."

"Sen de bana Philip dersin, olmaz mı?"

"Aklıma gelirse derim. Bay Carey demek daha doğal geliyor sanki."

Philip hafifçe onu kendine çekti ama kız geri çekildi.

"Ne yapıyorsun?"

"Bana iyi geceler öpücüğü vermeyecek misin?" diye fısıldadı.

"Terbiyesiz!" dedi kız.

Elini çekip kurtardı ve evine doğru hızlı hızlı yürüdü.

Philip, cumartesi gecesi için biletleri aldı. Bu kızın erken çıktığı günlerden biri değildi, dolayısıyla eve gidip üstünü değiştirecek vakti yoktu; ama sabahleyin yanında bir elbise getirmeyi akıl etmiş, kafeden çıkmadan alelacele üstünü değiştirmişti. Müdire iyi günündeyse onun yedide çıkmasına izin verirdi. Philip yediyi çeyrek geçeden itibaren kafenin karşısında beklemeyi kararlaştırdı. Bu fırsatı sancılı bir hevesle sabırsızlanarak bekledi, çünkü istasyona gitmek için tiyatronun önünden binecekleri arabada kızın onu öpmesine izin vereceğini düşünüyordu. Araç bir adamın kolunu bir kızın beline sarması için gereken her türlü imkânı sağlıyordu (bu, faytonların bugünlerin taksilerine göre avantajıydı) ve bunun getireceği mutluluk, o akşamın eğlencesine harcanan paraya değerdi.

Ama planlarını kesinleştirmek için cumartesi öğleden sonra çay içmeye kafeye gidince, oradan çıkan sarı bıyıklı adama rast geldi. Artık adının Miller olduğunu biliyordu. Vatandaşlığa kabul edilmiş bir Alman'dı, ismini İngilizceye uygun hale getirmişti ve uzun yıllardır İngiltere'de yaşıyordu. Philip onun konuşmasını duymuştu, İngilizcesi akıcı ve doğal olsa da tonlamalarından anadili olmadığı belliydi. Philip onun Mildred'la flört ettiğini biliyordu ve fena halde kıskanıyordu, ama kızın soğuk mizacıyla avunuyordu, aksi takdirde bu durum onu endişelendirebilirdi; ayrıca tutkudan aciz olduğunu da düşününce, rakibinin kendisinden daha iyi durumda olamayacağını sanıyordu. İlk aklına gelen, Miller'ın aniden ortaya çıkışının büyük sabırsızlıkla beklediği gezintiyi sekteye uğratabileceği olduğundan şimdi içini sıkıntı basmıştı. Endişeden midesi burularak içeri girdi. Garson kız yanına geldi, çay siparişini aldı ve hemen getirdi.

"Çok özür dilerim," dedi yüzünde gerçek bir sıkıntı ifadesiyle. "Bu akşam gelmem mümkün olamayacak."

"Neden?" dedi Philip.

"Öyle sert görünmesene," diye güldü. "Benim suçum değil. Teyzem dün gece hastalandı, kızın da izin gecesi, bu yüzden gidip ona bakmam gerek. Tek başına kalamaz, değil mi?"

"Sorun değil. Ben de seni evde görürüm."

"Ama bilet aldın. Ziyan etmek yazık olur."

Biletleri cebinden çıkardı ve onları iyice yırttı.

"Neden yaptın bunu?"

"Rezil bir müzikali gidip tek başıma izlemek isteyebileceğimi düşünmüyorsun, değil mi? Oradan sadece senin hatırın için bilet alıyorum."

"Kastettiğin buysa, beni evde ziyaret edemezsin."

"Başka planlar yapmışsın."

"Bununla ne demek istediğini bilmiyorum. Sen de diğerleri gibi bencilin tekisin. Sadece kendini düşünüyorsun. Teyzem hastaysa bu benim suçum değil."

Hemen onun hesabını yazıp yanından uzaklaştı. Philip kadınlar hakkında pek az şey biliyordu, yoksa onların en bariz yalanlarını kabul etmek gerektiğini bilirdi. Mildred'ın Alman'la birlikte çıkıp çıkmayacağını kesin olarak görmek için kafeyi izlemeye karar verdi. Kesinliğe tatsız bir takıntısı vardı. Saat yedide karşı kaldırımda yerini aldı. Etrafta Miller'a bakındı ama onu göremedi. On dakika sonra kız dışarı çıktı, üstünde onunla Shaftesbury Tiyatrosu'na gittiğinde giydiği pelerinle şal vardı. Eve gitmediği belliydi. Kız Philip uzaklaşamadan onu gördü, biraz irkildi, ardından dosdoğru yanına geldi.

"Ne yapıyorsun burada?" dedi.

"Hava alıyorum," diye cevapladı Philip.

"Beni gözetliyorsun, seni küçük pislik herif. Senin bir centilmen olduğunu sanmıştım."

"Bir centilmenin seninle herhangi bir şekilde ilgileneceğini mi sanmıştın?" diye homurdandı.

Philip'in içinde, onu işleri daha da kötüleştirmeye zorlayan bir şeytan vardı. Kızın kendi canını yaktığı gibi o da onun canını yakmak istiyordu.

"Canım isterse fikrimi değiştirebilirim herhalde. Seninle çıkmaya mecbur değilim. Sana eve gittiğimi söyleyebilirim ve bu yüzden takip edilmem ya da gözetlenmem gerekmez."

"Miller'ı gördün mü bugün?"

"Seni hiç ilgilendirmez. Aslına bakarsan görmedim, yani yanlışın var yine."

"Ben onu bu öğleden sonra gördüm. Ben tam içeri girerken o kafeden çıkıyordu."

"Eee, geldiyse ne olmuş? İstersem onunla çıkabilirim, öyle değil mi? Senin buna söyleyecek neyin olabilir bilmiyorum."

"Bekletiyor seni, değil mi?"

"Eh, senin beni beklemendense benim onu beklememi tercih ederim. İster inan ister inanma. Belki şimdi evine dönersin de ileride kendi işine bakarsın."

Philip'in ruh hali birden öfkeden umutsuzluğa döndü, konuşurken sesi titredi.

"Bana böyle zalim davranma Mildred. Senden ne kadar hoşlandığımı biliyorsun. Galiba bütün kalbimle seviyorum seni. Fikrini değiştiremez misin? Bu akşamı öyle büyük bir sabırsızlıkla bekliyordum ki. Görüyorsun gelmemiş, sana aslında üç kuruşluk bile değer vermiyor. Benimle yemeğe çıkar mısın? Başka biletler alırım, nereye istersen oraya gideriz."

"Gelmeyeceğim dedim sana. Konuşmanın hiçbir faydası yok. Kararımı verdim ve bir kez karar verince onu yaparım."

Bir an kıza baktı. Kalbi ıstıraptan paramparçaydı. Kaldırımda insanlar hızlı hızlı yürüyüp yanlarından geçiyor, taksiler ve otobüsler gürültüyle akıyordu. Mildred'ın bakışlarının etrafta dolaştığını gördü. Kalabalıkta Miller'ı kaçırmaktan korkuyordu.

"Böyle devam edemem," diye inledi Philip. "Çok alçaltıcı. Şimdi gidersem, bir daha dönmem. Bu gece gelmezsen, beni bir daha göremezsin."

"Bunun benim için korkunç bir şey olacağını sanıyorsun galiba. Tek diyeceğim, hele şükür olur."

"O zaman, hoşça kal."

Philip başını sallayıp topallayarak ağır ağır uzaklaştı, çünkü kızın ona seslenip çağırmasını umut ediyordu. Bir sonraki elektrik direğinin yanında durup omzunun üstünden baktı. Mildred'ın ona el edebileceğini düşündü –her şeyi unutmaya razıydı, her türlü aşağılanmaya hazırdı– ama kız arkasını dönmüş, belli ki onunla canını sıkmayı bırakmıştı. Onun kendisinden kurtulduğuna memnun olduğunu fark etti.

59

Philip o akşamı perperişan geçirdi. Ev sahibine o akşam olmayacağını söylediği için yiyecek hiçbir şey yoktu, bu yüzden akşam yemeği için Gatti's'e gitmesi gerekti. Ardından pansiyonuna döndü, ama üst kattaki Griffiths parti veriyordu ve cümbüşün gürültüsü kendi perişanlığını katlanması daha zor bir hale getirdi. Müzikhole gitti ama cumartesi gecesi olduğu için sadece ayakta duracak yer vardı: Can sıkıntısıyla geçirdiği yarım saatten sonra bacakları yoruldu, o da eve döndü. Okumaya çalıştı ama dikkatini veremedi; hal böyleyken, sıkı çalışması da şarttı. Biyoloji sınavına iki haftadan biraz fazla bir zaman kalmıştı ve kolay olsa da son zamanlarda derslerini ihmal etmişti ve hiçbir şey bilmediğinin farkındaydı. Sadece bir sözlü sınavdı, bununla birlikte iki haftada güçbela geçebilecek kadar bir şeyler öğreneceğinden emindi. Zekâsına güveniyordu. Kitabını bir kenara atıp sürekli zihnini meşgul eden konuyu etraflıca düşünmeye koyuldu.

O akşamki davranışı yüzünden kendisini fena halde kınadı. Neden Mildred'a akşam onunla yemek yemezse kendisini bir daha asla göremeyeceği seçeneğini sunmuştu? Kız elbette reddetmişti. Gururunu hesaba katmış olmalıydı. Arkasından gemileri yakmıştı. Kızın şimdi acı çektiğini düşünebilse buna katlanmak o kadar zor olmazdı ama onu çok iyi tanıyordu: Philip onun kesinlikle umurunda değildi. Aptalın teki olmasaydı kızın hikâyesine inanmış gibi yapabilirdi; hayal kırıklığını gizleyecek güce ve öfkesine söz geçirecek iradeye sahip olabilmeliydi. Onu neden sevdiğini hiç bilmiyordu. Aşktaki idealleştirmeye dair bir şeyler okumuştu, ama o kızı tam da olduğu gibi görüyordu. Eğlenceli ya da zeki değildi, alelade bir zihne sahipti; Philip'i tiksindiren adi bir açıkgözlüğü vardı, ne kibarlığa ne yumuşaklığa sahipti. Kızın kendisinin de söyleyebileceği gibi, "köşeyi dönmeye çalışıyordu." Şüphelenmeyen birine oynanan zekice bir oyuna hayran oluyordu; birine "kazık atmak" ona hep tatmin duygusu veriyordu. Philip, onun soyluluğunu ve yemeğini yerkenki nezaketini düşününce şiddetli bir kahkaha koyuverdi; kaba saba hiçbir kelimeye tahammülü yoktu, sınırlı sözcük dağarcığının ulaşabildiği kadarıyla edebi kelamlara bayılıyordu ve her an bir uygunsuzluk havası saçıyordu; asla pantolon demiyor, alt giyim olarak adlandırıyordu; sümkürmeyi biraz uygunsuz buluyor ve bunu aşağılayarak yapıyordu. Korkunç derecede kansızdı ve bu hastalığa eşlik eden hazımsızlıktan mustaripti. Philip düz göğsünü ve dar kalçasını iğrenç buluyordu, zevksiz saç biçiminden de nefret ediyordu. Onu sevdiği için kendisini de iğrenç ve aşağılık buluyordu.

Geriye aciz olduğu gerçeği kalmıştı. Tıpkı okuldaki daha büyük bir oğlanın eline düştüğü zamanlardaki gibi hissediyordu. Kendi gücü tükenene ve iyice çaresiz kalana dek daha üstün bir güce karşı mücadele verip duruyordu –neredeyse felç geçirmiş gibi kollarında ve bacaklarında hissettiği o tuhaf dermansızlığı hatırladı– bu yüzden kendisine hiç yardım

edemiyordu. Pekâlâ ölmüş olabilirdi. Aynı zayıflığı şimdi de hissediyordu. O kadını seviyordu, çünkü böylece daha önce hiç sevilmemiş olduğunu hatırlıyordu. Kişiliğinin ya da karakterinin kusurlarını önemsemiyordu, onları da sevdiğini düşünüyordu: Ne olursa olsun bunların onun için hiçbir anlamı yoktu. Bunlar onun umurunda değilmiş gibiydi; kendi iradesine, çıkarlarına karşı hareket eden tuhaf bir güç onu ele geçirmişti sanki; özgürlüğe olan düşkünlüğü yüzünden de onu bağlayan zincirlerden nefret ediyordu. Bu ezici tutkuyu yaşamaya nasıl da sık özlem duyduğunu düşününce kendi kendine güldü. Kendini buna kaptırdığı için küfretti. Başlangıçları düşündü; Dunsford'la o kafeye gitmemiş olsa bunların hiçbiri yaşanmayacaktı. Her şey onun hatasıydı. Bu saçma kibri olmasaydı, terbiyesiz bir sürtük yüzünden kendi canını asla sıkmazdı.

Her halükârda o akşam yaşananlar bütün ilişkiyi bitirmişti. Utanma duygusunu tamamen kaybetmediği sürece oraya dönemezdi. Onda takıntıya dönüşen bu aşktan kurtulmayı hararetle istiyordu; küçük düşürücü ve nefret doluydu. Onu düşünmekten kendini alıkoymalıydı. Çektiği ıstırap kısa bir süre sonra gittikçe azalacak olmalıydı. Zihni geçmişe gitti. Emily Wilkinson'ın ve Fanny Price'ın onun için, şimdi çektiği işkenceye benzer şeylere katlanıp katlanmadıklarını merak etti. Aniden şiddetli bir vicdan azabı hissetti.

"O zamanlar bunun nasıl bir şey olduğunu bilmiyordum," dedi kendi kendine.

Uykusu çok rahatsızdı. Ertesi gün pazardı ve biyoloji dersine çalıştı. Dikkatini toplayabilmek için kelimeleri dudaklarıyla tekrarlayarak, önünde bir kitapla oturdu ama hiçbir şey hatırlamıyordu. Her dakika düşüncelerinin Mildred'a döndüğünü fark ediyor, ettikleri kavgada geçen kelimeleri aynen kendisine tekrarlıyordu. Kitabına dönmek için kendisini zorlaması gerekti. Yürüyüşe çıktı. Nehrin güney tarafındaki caddeler hafta içi de hayli pisti, ama onlara menfur

bir canlılık katan, akıp giden bir enerji hissedilirdi; hiçbir dükkânın açık olmadığı, yoldan hiçbir arabanın geçmediği, sessiz ve depresif pazar günleriyse tarif edilemez bir kasvete bürünmüşlerdi. Philip o günün hiç bitmeyeceğini sandı. Ama o kadar yorgundu ki gece çok derin uyudu ve pazartesi gelince, hayatına kararlılıkla başladı. Noel yaklaşıyordu, kış döneminin iki bölümü arasındaki bu kısa tatil için öğrencilerin büyük bir kısmı sayfiyeye gidiyordu; ama Philip, amcasının Blackstable'a gelme davetini geri çevirdi. Yaklaşan sınavını mazeret olarak gösterdi, ama aslında Londra'dan ve Mildred'dan ayrılmak istemiyordu. Çalışmayı o kadar ihmal etmişti ki müfredatın üç aylık kapsamını öğrenmek için sadece iki haftası vardı. Ciddi ciddi çalışmaya koyuldu. Mildred'ı düşünmemek her gün biraz daha kolay gelmeye başladı. Güçlü karakterinden dolayı kendi kendisini tebrik etti. Çektiği acı artık ıstırap seviyesinde değildi de, attan düşen birinin hissedebileceği türden bir ağrı gibiydi ve her ne kadar hiçbir kemik kırığı olmasa da her yerde morluklar olmasını ve yaşanan sarsıntıyı andırıyordu. Son birkaç haftada içinde bulunduğu durumu merakla gözlemleyebildiğini fark etti. Duygularını ilgiyle analiz etti. Kendi kendisiyle biraz eğlendi. Ona çarpıcı gelen şeylerden biri, bu koşullar altında insanın düşüncelerinin ne kadar önemsiz olabildiğiydi; düşünmesi büyük bir tatmin duygusu yaşatan kişisel felsefe sistemi onun işine yaramamıştı. Bu onu çok şaşırttı.

Ama bazen sokakta Mildred'a o kadar çok benzeyen bir kız görüyordu ki kalbi durur gibi oluyordu. Sonra kendine mâni olamayıp ona yetişmek için hevesle ve endişeyle koşturuyor, sonunda onun tümüyle yabancı biri olduğunu görüyordu. Öğrenciler sayfiyeden dönmüştü, o da Dunsford'la birlikte bir ABC kafesinde çay içmeye gitti. Bu çok bildik üniformayı görmek onu o kadar perişan etti ki konuşamadı. Kızın, çalıştığı firmanın başka bir binasına gönderilmiş olabileceğini ve birdenbire onunla yüz yüze gelebi-

leceğini düşündü. Bu düşünce içini panikle doldurdu, öyle ki Dunsford'un onun bir sorunu olduğunu anlamasından korktu. Aklına söyleyecek hiçbir şey gelmiyordu; Dunsford'ın anlattıklarını dinliyormuş gibi yaptı; sohbet onu deli ediyordu; tek yapabildiği, Dunsford'a bağırıp Tanrı aşkına susmasını söylemekten kendini alıkoymak oldu.

Ardından sınavının günü geldi. Philip sırası gelince olabildiğince özgüvenini takınıp öğretmenin masasına doğru ilerledi. Üç dört soruyu cevapladı. Daha sonra çeşitli numuneler gösterildi; çok az derse girmişti ve kitaplardan öğrenemediği şeyler hakkında sorular sorulunca afallayıp kaldı. Cehaletini gizlemek için elinden geleni yaptı, öğretmen ısrar etmedi ve on dakikası hızla geçip gitti. Geçtiğine emindi, ama ertesi gün sınav binasına gidince sonuçların kapıya asıldığını gördü; sınavı geçenler arasında numarasını göremeyince hayretler içinde kaldı. Şaşkınlıkla listeyi üç kez okudu. Dunsford yanındaydı.

"Kalmana çok üzüldüm," dedi.

Az önce Philip'in numarasına bakmıştı. Philip dönünce onun ışıl ışıl yüzünden Dunsford'un sınavı geçtiğini anladı.

"Aman hiç dert değil," dedi Philip. "Senin geçmene çok sevindim. Temmuzda tekrar girerim ben."

Philip önemsemez görünme konusunda çok gergindi ve Embankment'tan yürüyerek geçerlerken, alakasız konulardan konuşmakta ısrarcı oldu. İyi huylu Dunsford, Philip'in sınavdan kalmasının nedenlerini konuşmak istiyordu, ama Philip inatla kayıtsız davrandı. Fena halde utanmıştı; aslında çok hoş ama hayli aptal bir arkadaş olarak gördüğü Dunsford'ın geçmiş olması kendi başarısızlığını daha da katlanılmaz kılıyordu. Zekâsıyla hep gurur duymuştu ve şimdi umutsuzca kendisine dair düşüncesinde yanılıp yanılmadığını sorguluyordu. Kış döneminin üç ayında, okula ekim ayında başlayan öğrenciler çoktan kendi içlerinde gruplara ayrılmıştı ve kimin parlak zekâlı, kimin akıllı ya

da çalışkan, kimin "beş para etmez" olduğu biliniyordu. Philip kendi başarısızlığının kendisinden başka kimse için sürpriz olmadığının farkındaydı. Çay saati gelmişti, pek çok öğrencinin Tıp Okulu'nun bodrum katında çay içtiğini biliyordu: Sınavı geçenler bayram ediyor olmalıydı, Philip'i sevmeyenler ona memnuniyetle bakacaktı ve sınavı geçemeyen zavallıcıklar anlayış görme beklentisiyle onunla duygudaşlık kuracaktı. İçinden, bu konu artık akıllardan çıkana dek, bir hafta boyunca hastanenin yakınına yaklaşmamak geçiyordu, ama o sıralarda gitmekten nefret ettiği için gitti: Bu sıkıntıyı tümüyle yüklenmek istiyordu. Köşede bekleyen polise saygıda kusur etmeden, kendi eğilimlerinin peşinden gitmeye dair belirlediği hayat düsturunu unutmuştu; ya da buna uygun davranıyorsa sebebi, kendi kendine eziyet etmekten zalimce bir haz almasına yol açan, doğasındaki tuhaf maraz olmalıydı.

Ama daha sonra, sigara odasındaki gürültülü muhabbetin ardından geceleyin kendini dışarı çıkmaya zorladığı çileye katlandığında, tam bir yalnızlığın onu ele geçirdiğini hissetti. Kendisini gülünç ve işe yaramaz görüyordu. Acilen teselli edilmeye ihtiyacı vardı ve Mildred'ı görme dürtüsü dayanılmazdı. Onda bir teselli bulma şansının çok düşük olduğunu acı acı düşündü ama konuşmasa bile onu görmek istiyordu; sonuçta o bir garsondu ve Philip'e servis yapmak zorundaydı. Kız onun şu dünyada önemsediği tek insandı. Bu gerçeği kendisinden saklamaya çalışmanın bir yararı yoktu. Elbette hiçbir şey olmamış gibi kafeye gitmek alçaltıcı olacaktı, ama pek bir özsaygısı kalmamıştı. Kendi kendisine itiraf edemese de her gün Mildred'ın ona yazacağını ümit ediyordu; hastaneye gönderilen bir mektubun onu bulacağını biliyordu ama yazmamıştı: Philip'i tekrar görüp görmemenin hiç umurunda olmadığı belliydi. Philip kendi kendisine şöyle tekrarlayıp duruyordu:

"Onu görmem gerek. Onu görmem gerek."

Bu arzusu o kadar güçlüydü ki yürüyerek zaman kaybedemeyeceği için bir taksiye bindi. Gerekmedikçe taksi tutmamak konusunda çok tutumluydu. Bir iki dakika kafenin önünde dikildi. Kızın oradan ayrılmış olabileceği geldi aklına ve büyük bir korkuyla, hızlı hızlı yürüyerek içeri girdi. Girer girmez de onu gördü. Bir masaya oturdu, kız yanına geldi.

"Bir fincan çay, bir de çörek lütfen," diyerek siparişini verdi.

Güçbela konuşabilmişti. Bir an ağlamaya başlayacağından korktu.

"Neredeyse öldüğünü düşünecektim," dedi kız.

Mildred gülümsüyordu. Gülümsüyordu! Philip'in kendi kendisine yüz defa tekrarladığı o son sahneyi tamamen unutmuş görünüyordu.

"Beni görmek istersen mektup yazarsın diye düşündüm," diye cevapladı.

"Mektup yazmayı düşünemeyecek kadar işim başımdan aşkın."

Kibar bir şey söylemek onun için imkânsız gibiydi. Philip onu böylesi bir kadına zincirleyen kadere lanet etti. Mildred onun çayını getirmeye gitti.

"Bir iki dakika seninle oturmamı ister misin?" dedi çayı getirince.

"Evet."

"Bunca zaman nerelerdeydin?"

"Londra'daydım."

"Tatil için şehirdışına çıktın sandım. Neden hiç gelmedin o zaman?"

Philip ona vahşi, tutkulu gözlerle baktı.

"Seni bir daha asla görmeyeceğimi söylediğimi hatırlamıyor musun?"

"Şimdi yaptığın ne peki?"

Philip'in gururunu incitmek için sabırsızlanıyor gibiydi; ama o kızı öyle pat diye konuştuğunu bilecek kadar

iyi tanıyordu; fena halde canını yakıyordu ve bunu yapmaya özellikle çalışmıyordu bile. Cevap vermedi.

"Bana oynadığın çok çirkin bir numaraydı, öylece gözetlemen falan. Senin kelimenin tam anlamıyla bir centilmen olduğunu düşünmüştüm hep."

"Bana kaba davranma Mildred. Buna katlanamıyorum."

"Tuhaf bir delikanlısın. Seni çözemiyorum."

"Çok basit. Seni tüm kalbim ve ruhumla sevdiğim için kahrolası bir aptalım ben, üstelik bana üç kuruşluk değer vermediğini biliyorum."

"Eğer bir centilmen olsaydın, ertesi gün gelip özür dilerdin bence."

Hiç merhameti yoktu. Boynuna baktı ve çöreği için gelen bıçağı oraya saplamayı nasıl da istediğini düşündü. Şahdamarını büyük bir kesinlikle tutturabilecek kadar anatomi biliyordu. Aynı zamanda onun solgun, ince yüzünü öpücüklere boğmak istiyordu.

"Keşke seni nasıl dehşetli sevdiğimi anlamanı sağlayabilseydim."

"Benden özür dilemedin daha."

Philip bembeyaz kesildi. Kız, bu olayda hiçbir hatası olmadığını düşünüyordu. Şimdi ondan mütevazılık yapmasını bekliyordu. Philip çok gururlu biriydi. Bir an ona cehenneme kadar yolu olduğunu söylemeyi düşündü, ama cesaret edemedi. Tutkusu küçülmeyi göze almasına yol açıyordu. Onu görmemektense her şeye boyun eğmeye razıydı.

"Çok üzgünüm Mildred. Özür dilerim."

Kelimeleri söyleyebilmek için kendisini zorlaması gerekmişti. Korkunç bir çabaydı.

"Artık bunu söylediğine göre, o akşam keşke seninle çıksaymışım demekte mahzur görmüyorum. Miller'ın bir centilmen olduğunu sanmıştım, ama artık hatamı anladım. Onu hemen kovuverdim."

Philip bir an soluğunu tuttu.

"Mildred, bu akşam çıkar mısın benimle? Hadi gidip bir yerde akşam yemeği yiyelim."

"Ah, yapamam. Teyzem beni eve bekliyor."

"Ona bir telgraf çekerim. Kafede işinin uzadığını söyleyebilirsin; hiçbir şey anlamaz. Ah, Tanrı aşkına, lütfen gel. Seni çok uzun zamandır görmedim, seninle sohbet etmek istiyorum."

Kız giysilerine baktı.

"Onu kafana takma. Giyimin önemli olmadığı bir yere gideriz. Ardından da bir müzikhole gideriz. Lütfen evet de. Bu beni çok mutlu edecek."

Kız bir an tereddüt etti; Philip ona yalvaran gözlerle, acıklı acıklı bakıyordu.

"Eh, fark etmez gelsem de. Bilmiyorum ne zaman çıktım dışarı en son."

Mildred'ın elini hemen oracıkta tutup öpücüklere boğmaktan kendini alıkoymak, Philip için çok zor oldu.

60

Yemeği Soho'da yediler. Philip hazdan titriyordu. Saygıdeğer ve yoksul insanların bohem olduğunu düşünerek ve hesaplı olduğu güvencesiyle yemek yedikleri şu daha kalabalık ve ucuz restoranlardan birine gitmediler. Mütevazı bir yerdi; Rouen'lı iyi bir adam ve karısı tarafından işletiliyordu, Philip burayı tesadüfen keşfetmişti. Vitrinin Galyalı görüntüsü ona çekici gelmişti, bu vitrinde genellikle bir tabakta çiğ bir biftek ve her iki yanında birer çiğ sebze tabağı dururdu. Hırpani bir Fransız garson vardı, bu adam Fransızcadan başka hiçbir dilin konuşulmadığı bir evde İngilizce öğrenmeye çalışıyordu; müşteriler de birkaç hafifmeşrep hanım, kendi peçeteleri onlar için saklanmış bir iki *ménage** ve çabuk, kıt yemekleri için gelmiş birkaç eşcinsel adamdı.

* Aile. (ç.n.)

Orada Mildred'la Philip kendilerine bir masa bulabildiler. Philip garsonu yandaki tavernadan bir şişe Burgundy almaya gönderdi ve bir *potage aux herbes,* vitrinden bir biftek *aux pommes* ve bir *omelette au kirsch* yediler. Hem yemeğin hem de mekânın gerçekten romantik bir havası vardı. Başta memnuniyetini belli etmekten biraz sakınan Mildred –"Bu yabancı yerlere hiçbir zaman tam olarak güvenemiyorum, şu karmakarışık tabakların içinde ne olduğunu asla bilemiyorsun"– bariz biçimde duygusallaşmıştı.

"Sevdim burayı Philip," dedi. "Masaya dirseklerini koyabileceğini hissediyorsun, öyle değil mi?"

Gür kır saçları ve bakımsız kirli sakalı olan uzun boylu bir adam içeri girdi. Eski bir pelerin giymiş, bir de fötr şapka takmıştı. Onunla daha önce orada tanışan Philip'e başıyla selam verdi.

"Anarşiste benziyor," dedi Mildred.

"Öyledir, Avrupa'nın en tehlikelisi. Kıtadaki her hapishaneye girip çıkmıştır ve herhangi bir centilmenin becerebileceğinden daha fazla insana suikast düzenlemiştir. Cebinde hep bir bombayla dolaşır ve elbette bu da sohbeti biraz güçleştirir, çünkü eğer onunla aynı fikirde olmazsan bombayı havalı bir hareketle masanın üstüne koyuverir."

Mildred adama dehşet ve hayretle baktı, ama ardından Philip'e şüpheli bir bakış attı. Onun gözlerinin içinin güldüğünü gördü. Biraz kaşlarını çattı.

"Benimle dalga geçiyorsun."

Philip küçük bir kahkaha attı. Çok mutluydu. Ama Mildred kendisine gülünmesinden hoşlanmadı.

"Yalan söylemenin nesi komik anlamıyorum."

"Kızma."

Philip onun masada duran elini tutup hafifçe sıktı.

"Çok güzelsin, yürüyüp geçtiğin yeri öpebilirim," dedi.

Mildred'ın cildinin yeşilimsi solgunluğu onu sarhoş ediyordu, ince beyaz dudaklarının da olağanüstü bir büyüleyi-

ciliği vardı. Kansızlığı onun hayli nefes darlığı çekmesine yol açıyor ve ağzını hafif aralık tutuyordu. Bu da yüzüne bir tür çekicilik katıyor gibiydi.

"Benden azıcık da olsa hoşlanıyor musun?" diye sordu.

"Eh, hoşlanmasam burada olmazdım herhalde, değil mi? Kelimenin tam anlamıyla bir centilmensin, bunu söyleyebilirim senin için."

Yemeklerini bitirmiş, kahve içiyorlardı. Tutumlu olmaya boş veren Philip, ucuz bir puro içiyordu.

"Sadece karşında oturup sana bakmanın benim için ne büyük bir zevk olduğunu hayal edemezsin. Senin için yanıp tutuşuyorum. Seni görmemek beni hasta etmişti."

Mildred hafifçe gülümsedi ve belli belirsiz kızardı. Genellikle yemekten hemen sonra onu etkileyen hazımsızlığını o sırada çekmiyordu. Philip'e karşı her zamankinden daha nazikti ve gözlerindeki bu alışılmadık sevecenlik, Philip'in içini hazla doldurdu. İçten içe kendisini onun ellerine bırakmanın delilik olduğunu biliyordu; tek şansı kıza sıradan davranmak ve göğsünde kuduran hayvani tutkuyu onun görmesine asla izin vermemekti; kız onun zayıflığından ancak faydalanırdı, ama şu anda ihtiyatlı olamıyordu: Ondan ayrı kaldığında çektiği tüm ıstırabı anlattı; kendi kendisiyle mücadele etmesini, tutkusundan kurtulmaya nasıl uğraştığını, bunu başardığını sandığını ve sonunda bu tutkuyu nasıl da her zamanki kadar güçlü bir biçimde hissettiğini fark edişini anlattı. Bundan kurtulmayı asla gerçekten istemediğini biliyordu. Mildred'ı o kadar seviyordu ki acı çekmeyi umursamıyordu. Ona tüm kalbini açtı. Bütün zayıflığını gururla gösterdi ona.

Hiçbir şey onu bu rahat, pespaye restoranda oturmaktan daha fazla mutlu edemezdi, ama Mildred'ın eğlence istediğini biliyordu. Kız huzursuzlanmıştı ve nerede olursa olsun, bir süre sonra başka bir yere gitmek isterdi. Philip, onun canını sıkma riskini göze alamadı.

"Bir müzikhole gitmeye ne dersin?" diye sordu.

Kafasından hızlıca, eğer onu azıcık önemsiyorsa burada kalmayı tercih ettiğini söylemesi gerektiği geçti.

"Ben de şimdi, gideceksek hemen çıkmamız gerektiğini düşünüyordum," diye cevapladı kız.

"Hadi o zaman."

Philip sabırsızlıkla gösterinin bitmesini bekledi. Tam olarak ne yapacağı konusunda kararını vermişti ve faytona bindiklerinde, neredeyse kazara olmuş gibi kolunu kızın beline sardı. Ama küçük bir çığlık atıp hemen geri çekti. Eline bir şey batmıştı. Mildred güldü.

"Kolunu olmaması gereken yerlere koyarsan böyle olur işte," dedi. "Erkeklerin kollarını belime sarmak istediğini daima bilirim. O iğne onları hep haklar."

"Daha dikkatli olacağım."

Kolunu tekrar beline sardı. Kız itiraz etmedi.

"Çok rahatım," diyerek iç çekti Philip keyifle.

"Sen rahat ol da," diye tersledi Mildred.

St. James Caddesi'nden Park'a doğru ilerlediler, Philip onu hızlıca öptü. Tuhaf biçimde ondan korkuyordu, bunu yapmak için bütün cesaretini toplaması gerekmişti. Kız konuşmadan dudaklarını ona doğru çevirdi. Ne sakıncası varmış ne de hoşuna gitmiş gibi görünüyordu.

"Bunu yapmayı ne kadar istediğimi bir bilsen," diye mırıldandı Philip.

Onu tekrar öpmeyi denedi, ama kız başını çevirdi.

"Bir kez yeter," dedi.

Onu ikinci kez öpme şansı olursa diye Herne Hill'e kadar onunla beraber gitti ve oturduğu sokağın sonuna gelince şunu sordu:

"Bana bir öpücük daha vermez misin?"

Mildred ona kayıtsızca baktı, ardından görünürde kimse var mı diye yolu kolaçan etti.

"Fark etmez."

Philip onu kollarına alıp tutkuyla öptü, ama kız onu itti. "Şapkama dikkat et, seni aptal. Sakarın tekisin," dedi.

61

Ardından Philip onu her gün gördü. Kafede öğle yemeğine gitmeye başlamıştı, ama Mildred onu durdurdu: Bunun kızların ağzına laf verdiğini söyledi; bu yüzden Philip'in çayla yetinmesi gerekti, ama onunla istasyona yürümek için hep bekledi; haftada bir iki akşam da birlikte yemeğe çıkıyorlardı. Kıza bir altın bilezik, eldiven, mendil ve benzeri küçük hediyeler verdi. Gücünün yeteceğinden fazlasını harcıyordu, ama buna mâni olamıyordu: Ancak bir şey verdiğinde kız ona sevgi gösteriyordu. Her şeyin fiyatını biliyordu ve minnettarlığı hediyesinin değeriyle tamamen aynı oranda oluyordu. Philip'in umurunda değildi. Kız onu öpmeye gönüllü olduğunda, inandırıcılığının ne ölçüde olduğunu umursamayacak kadar mutluydu. Kızın evde geçen pazar günlerini can sıkıcı bulduğunu öğrendikten sonra sabahları Herne Hill'e gitmeye, onunla sokağın sonunda buluşup birlikte kiliseye gitmeye başladı.

"Kiliseye gitmeyi hep sevdim," dedi kız. "İyi bir şey, değil mi?"

Daha sonra eve yemeğe giderdi, Philip de bir otelde ıvır zıvır bir şeyler yer ve öğleden sonra Brockwell Park'ta yürüyüşe çıkarlardı. Birbirlerine söyleyecek pek bir şeyleri yoktu ve Philip onun sıkılmasından (çok kolay sıkılıyordu) aşırı korktuğundan, sohbet konusu bulmak için kafa patlatıyordu. Bu yürüyüşleri ikisinin de eğlenceli bulmadığını fark etti, ama ondan ayrılmaya katlanamıyor ve kız yoruluncaya veya sinirleninceye dek bunları uzatabilmek için elinden geleni yapıyordu. Mildred'ın onu umursamadığını biliyordu ve mantığı Philip'e, kızın doğasında böyle bir şey olmadığını söylemesine rağmen, o bir aşkı zorlamaya çalı-

şıyordu: Mildred soğuktu. Onun üstünde hiçbir hak iddia edemezdi ama zorlamaya engel olamıyordu. Artık daha samimi olduklarından, öfkesini kontrol etmek onun için daha zordu; sık sık sinirleniyor, iğneleyici şeyler söylemekten kendini alamıyordu. Çoğu kez kavga ediyorlar ve kız onunla bir süre konuşmuyordu; ama bu ona hep boyun eğdiriyor, kıza sırnaşıyordu. Bu kadar haysiyetsiz olabildiği için kendisine çok kızgındı. Onu kafede başka bir adamla konuşurken görürse aşırı kıskanıyor, kıskançlığı tuttuğunda da kendini kaybediyordu. Onu kasten aşağılıyor, kafeden çıkıp gidiyor, yatağında dönüp dururak uykusuz bir gece geçiriyor, dönüşümlü olarak bir öfke bir pişmanlık hissediyordu. Ertesi gün kafeye gidip affedilmek için yalvarıyordu.

"Kızma bana," diyordu. "Senden o kadar hoşlanıyorum ki kendime mâni olamıyorum."

"Bir gün çizmeyi aşacaksın," diye cevaplıyordu Mildred.

Daha büyük bir yakınlığın, kızın mesai saatlerindeki gelişigüzel tanışıklıklarının karşısında kendisine bir üstünlük sağlayabileceğini düşündüğünden, sabırsızlıkla evine gelmek istiyordu, ama Mildred izin vermiyordu.

"Teyzem bunu çok tuhaf bulur," diyordu.

Bu reddedişinin sadece ona teyzesini göstermeme niyetinden kaynaklandığından şüpheleniyordu. Mildred onu meslek sahibi bir adamın (bu onun ayırt edicilik formülüydü) dul eşi olarak tanıtmıştı ve bu iyi kadına pek seçkin denemeyeceğinin huzursuzca farkındaydı. Philip aslında onun küçük bir tüccarın dul karısı olabileceğini düşündü. Mildred'ın züppe olduğunu biliyordu. Ama teyzesinin ne kadar halktan olduğunun kendisi için önemsizliğini katiyen söyleyemeyeceğinin farkındaydı.

En kötü kavgaları bir akşam yemekte, Mildred bir adamın onu tiyatroya davet ettiğini söylediğinde yaşandı. Philip'in rengi attı, suratı kaskatı kesildi ve haşinleşti.

"Gitmiyorsun herhalde?" dedi.

"Neden gitmeyeyim? Çok hoş, centilmen bir genç."

"Ben seni istediğin her yere götürürüm."

"Aynı şey değil ki. Hep seninle gezemem. Ayrıca günü benim belirlememi istedi, seninle çıkmadığım bir akşam gideceğim sadece. Senin için hiç fark etmez."

"Eğer birazcık ahlak duygun olsaydı, eğer birazcık minnet duygun olsaydı, gitmeyi aklından bile geçirmezdin."

"Minnetle neyi kastettiğini anlamadım. Eğer bana verdiğin şeyleri kastediyorsan, onları geri alabilirsin. İstemiyorum ben."

Kızın sesi, zaman zaman aldığı cadaloz tona bürünmüştü.

"Hep seninle gezmek pek heyecanlı olmuyor. İyice sıtkım sıyrılana kadar 'Beni seviyor musun? beni seviyor musun?' lafları falan."

(Philip bunu sorup durmanın delilik olduğunu biliyordu, ama kendine engel olamıyordu.

"Ah, hoşlanıyorum senden işte," diye cevaplardı kız.

"Hepsi bu mu? Ben tüm kalbimle seviyorum."

"Ben öyle biri değilim, bunları öyle çok fazla söyleyemem."

"Tek bir kelimenin beni ne kadar mutlu edeceğini bir bilseydin!"

"Eh, hep söylerim, insanlar beni olduğum gibi kabul etmeli, hoşlarına gitmezse bırakabilirler."

Ama yine de bazen kendisini daha ayan beyan ortaya koyuyordu ve Philip bu soruyu sorunca şöyle cevap veriyordu:

"Ah, yine başlamayalım."

Bundan sonra Philip somurtup susuyordu. Ondan nefret ediyordu.)

Şimdiyse şöyle dedi:

"Ah, pekâlâ, olur da bu randevu hoşuna giderse bir daha bana hiç tenezzül eder misin merak ediyorum."

"Arayışta değilim, bundan emin olabilirsin, beni buna sen zorluyorsun."

Philip'in gururu fena halde incinmişti, aklı başından gitmiş gibi cevap verdi:

"Birlikte gidecek başka kimse yokken akşam yemeklerinde ve tiyatrolarda katlanabileceğin biri olduğumu düşünüyorsun ve karşına birisi çıktığında da cehenneme kadar yolum var. Teşekkürler, el altında bulundurulmaktan sıkılmak üzereyim."

"Hiç kimse benimle böyle konuşamaz. Şimdi sana bu pis yemeğini ne kadar istediğimi göstereceğim."

Mildred ayağa kalktı, ceketini giydi ve hızlıca yürüyüp restorandan çıktı. Philip oturmaya devam etti. Kımıldamamakta kararlıydı ama on dakika geçtikten sonra bir arabaya atlayıp onun peşinden gitti. Kızın Victoria'ya gitmek üzere otobüse bineceğini tahmin ediyordu, dolayısıyla hemen hemen aynı sürede oraya varacaklardı. Onu peronda gördü, kendisini göstermedi ve aynı trenle Herne Hill'e gitti. Eve doğru yürümeye başlayana dek onunla konuşmak istemiyordu, o zaman Philip'ten kaçamazdı.

İyi aydınlatılmış ve trafik gürültüsüyle dolu anacaddeden sapar sapmaz kıza yetişti.

"Mildred," diye seslendi.

Kız yürümeye devam etti, ne ona baktı ne de cevap verdi. Philip adını tekrarladı. O zaman durup karşısına geldi.

"Ne istiyorsun? Victoria'da dolandığını gördüm. Neden beni rahat bırakmıyorsun?"

"Çok özür dilerim. Beni affedemez misin?"

"Hayır. Öfkenden ve kıskançlığından bıktım. Umurumda değilsin, hiçbir zaman umurumda olmadın ve asla umurumda olmayacaksın. Seninle artık bir ilişkimin olmasını istemiyorum."

Hızlı hızlı yürümeye devam etti, Philip'in ona yetişmek için koşturması gerekti.

"Beni hiç hesaba katmıyorsun," dedi. "Herkese karşı kayıtsız olduğunda neşeli ve cana yakın olmak kolay. Benim

kadar âşık olduğunda ise bu çok zor. Merhamet et bana. Beni önemsememen umurumda değil. Sonuçta içinden gelmiyordur. Sadece seni sevmeme izin vermeni istiyorum."

Mildred konuşmayı reddederek yürümeye devam etti, Philip ıstırapla evine varmalarına sadece birkaç metre kaldığını gördü. Gururu kırılmıştı. Aşka ve pişmanlığa dair tutarsız bir hikâye döktürmeye başladı.

"Bu defalık affedersen söz veriyorum gelecekte benden hiçbir şikâyet duymayacaksın. Kimle istersen çıkabilirsin. Yapacak daha iyi bir şeyin olmadığında benimle gezmenden çok mutlu olacağım."

Kız tekrar durdu, çünkü Philip'in onu hep bıraktığı köşeye gelmişlerdi.

"Artık gidebilirsin. Benimle kapıya kadar gelmene izin veremem."

"Beni affettiğini söyleyene kadar gitmeyeceğim."

"Tüm bunlardan çok bıktım."

Philip bir an tereddüt etti, çünkü kızı duygulandıracak bir şey söyleyebileceğine dair bir his vardı içinde. Bu kelimeleri söylemek kendini kötü hissettirdi.

"Bu zalimlik, katlanmam gereken çok şey var. Topallığın ne demek olduğunu bilemezsin. Elbette benden hoşlanmıyorsun. Hoşlanmanı bekleyemem."

"Philip, ben bunu kastetmedim," diye karşılık verdi Mildred hemen, sesinde aniden ortaya çıkan bir acıma tonuyla. "Bunun doğru olmadığını biliyorsun."

Philip artık rol yapıyordu, sesi boğuk ve kısıktı.

"Ah, hissedebiliyorum," dedi.

Kız elini tutup ona baktı, kendi gözleri de yaşla dolmuştu.

"Yemin ederim, bunun benim için hiçbir önemi yok. İlk bir iki günden sonra aklıma bile gelmedi."

Philip kasvetli, trajik sessizliğini sürdürdü. Kızın, onun duygularına yenildiğini düşünmesini istiyordu.

"Senden çok hoşlandığımı biliyorsun Philip. Sadece bazen çok üstüme geliyorsun. Hadi barışalım."

Dudaklarını onunkilere uzattı ve Philip rahatlayarak iç çekip onu öptü.

"Şimdi mutlu musun yine?" diye sordu.

"Çılgınlar gibi."

Kız ona iyi geceler dileyip sokakta hızlı hızlı yürüdü. Ertesi gün Philip ona, elbisesine takabileceği küçük bir saat broş aldı. Kız bunu çok istiyordu.

Ama üç dört gün sonra, Mildred çayını getirdiğinde ona şöyle söyledi:

"Evvelki gece verdiğin sözü hatırlıyor musun? Sözünü tutacaksın, değil mi?"

"Evet."

Philip onun tam olarak neyi kastettiğini biliyordu, sonraki sözlerine kendisini hazırladı.

"Çünkü bu akşam sana söz ettiğim o centilmenle çıkıyorum."

"Peki. Dilerim eğlenirsin."

"Sence sakıncası yok, değil mi?"

Şimdi kendini olağanüstü bir çabayla kontrol altında tutuyordu.

"Hoşuma gitmiyor," dedi gülümseyerek, "ama kendimi kontrol edip daha fazla nahoş duruma düşmeyeceğim."

Mildred randevu konusunda heyecanlıydı ve heyecanla bundan bahsediyordu. Philip onun bunu kendisine acı çektirmek için yapıp yapmadığını ya da sadece duygusuz olduğu için böyle davranıp davranmadığını merak etti. Aptallığını düşünüp onun zalimliğine göz yumma alışkanlığı kazanmıştı. Ne zaman Philip'in canını yaktığını anlayacak beyin yoktu onda.

"Ne hayal gücü ne de espri duygusu olan bir kıza âşık olmak pek eğlenceli bir durum değil," diye düşündü dinlerken.

Ama bunların eksikliği kızın davranışlarını mazur gösteriyordu. Philip bunu kavramamış olsa onun kendisine çektirdiği acıyı asla affedemezdi.

"Tivoli'ye bilet almış," dedi Mildred. "Seçimi bana bıraktı, ben de onu seçtim. Bir de Café Royal'de yemek yiyeceğiz. Oranın Londra'daki en pahalı yer olduğunu söylüyor."

"Kelimenin tam anlamıyla bir centilmen," diye düşündü Philip ama ağzından bir hece kaçmasına mâni olmak için dişlerini kenetledi.

Philip Tivoli'ye gitti ve Mildred ile kavalyesini gördü – parlak saçlı ve bir seyyar tüccarın şık görünümüne sahip pürüzsüz suratlı genç bir adamdı–, ikinci sırada oturuyorlardı. Mildred ona çok yakışan, üstünde devekuşu tüyleri olan geniş kenarlı siyah bir şapka takmıştı. Philip'in aşina olduğu hafif bir gülümsemeyle onu davet eden adamı dinliyordu; ifadesinde hiçbir canlılık taşımazdı, ona kahkaha attırabilmek için müstehcen bir komedi lazımdı; ama Philip onun ilgili olduğunu ve eğlendiğini görebiliyordu. Gösterişli ve şen şakrak eşlikçisinin tam ona göre olduğunu acıyla gördü. Mıymıntı mizacı dolayısıyla gürültücü insanlardan hoşlanıyordu. Philip tartışmayı çok severdi, ama havadan sudan konuşmalara hiçbir yeteneği yoktu. Bazı arkadaşlarının, örneğin Lawson'ın çok usta olduğu rahat şakalara hayrandı ve ondaki aşağılık duygusu, utangaç ve beceriksiz olmasına yol açıyordu. Onu ilgilendiren şeyler Mildred'ı sıkıyordu. Erkeklerin futboldan ve yarışlardan konuşmasını bekliyordu ve Philip'in bunların hiçbiri hakkında bilgisi yoktu. Bir kahkaha attırabilmek için söylenmesi gereken kelimeleri bilmiyordu.

Matbu malzemeler Philip için hep saplantı olmuştu ve artık, kendisini daha ilginç kılmak için, tüm çalışkanlığıyla *The Sporting Times* okuyordu.

62

Philip, onu yiyip bitiren bu tutkuya kendi rızasıyla teslim olmamıştı. İnsana dair her şeyin geçici olduğunu ve dolayısıyla eninde sonunda bir gün sona ermesi gerektiğini biliyordu. O günü büyük bir özlemle, sabırsızlıkla bekliyordu. Aşk kalpteki bir parazit gibiydi, kanını nefret dolu varlığıyla besliyordu; onun varoluşunu öyle yoğun biçimde işgal ediyordu ki başka hiçbir şeyden zevk alamıyordu. St. James Park'ın güzelliğinden eskiden keyif alır, sık sık burada oturup bir ağacın göğe yükselen dallarının, bir Japon baskısına benzeyen siluetine bakardı; mavnaları ve rıhtımlarıyla güzel Thames'de daimi bir sihir bulurdu; Londra'nın değişken göğü ruhunu hoş hayallerle doldururdu. Ama artık güzelliğin onun için hiçbir anlamı yoktu. Mildred'la olmadığı zamanlarda sıkıntılı ve huzursuzdu. Bazen resimlere bakarak kederini avutabileceğini düşünüyor, ama National Gallery'de turist gibi dolaşıyordu; hiçbir resim onda heyecan uyandırmıyordu. Eskiden sevdiği tüm bu şeyleri tekrar önemseyip önemsemeyeceğini merak etti. Okumaya çok düşkündü ama artık kitaplar anlamsızdı; boş vakitlerini sayısız derginin sayfalarını öylesine çevirerek, hastane kulübünün sigara odasında geçiriyordu. Bu aşk bir işkenceydi, onu avucunda tutan bu kuşatma zoruna gidiyordu; bir mahkûmdu ve özgürlük hasreti çekiyordu.

Bazen sabahları uyandığında hiçbir şey hissetmiyordu; özgür olduğu düşüncesiyle ruhu havalanıyordu; artık âşık değildi; ama kısa bir süre sonra, afyonu patlayınca, o acı kalbine çörekleniyordu ve henüz iyileşmediğini anlıyordu. Mildred için delice yanıp tutuşmakla birlikte ondan nefret de ediyordu. Kendi kendine, dünyada aynı anda âşık ve mahkûm olmaktan daha büyük bir eziyet olamayacağını düşünüyordu.

Duygu durumunu çok derinlere gizleme alışkanlığında olduğundan, Philip halini sık sık kendi kendisine tartışarak,

bu alçaltıcı tutkusunu ancak Mildred'ı metresi yaparak tedavi edebileceği sonucuna vardı. Cinsel açlıktan mustaripti ve bunu tatmin edebilirse, o zaman onu bağlayan dayanılmaz zincirlerden kendisini özgürleştirebilirdi. Mildred'ın onu bu derece önemsemediğini biliyordu. Philip onu tutkuyla öptüğünde, kendisini içgüdüsel bir tiksintiyle geri çekiyordu. Hiç şehvetli değildi. Bazen Paris'teki maceralardan söz ederek onu kıskandırmaya çalıştığında, bunların hiç ilgisini çekmediğini görüyordu; bir iki kez kafedeki başka masalara oturup, bunlara bakan garsonla flört eder gibi yapmıştı, ama Mildred tamamen kayıtsız kalmıştı. Onun numara yapmadığını görebiliyordu.

Bir defasında, "Senin masalarından birine oturmamamın sakıncası yoktu, değil mi?" diye sormuştu, istasyona beraber yürürlerken. "Seninkilerin hepsi dolu görünüyordu."

Bu doğru değildi ama kız onu yalanlamadı. Philip'in yokluğunun onun için hiçbir anlamı olmasa da öyleymiş numarası yapmasına minnettar olurdu. Bir sitem ruhuna merhem olabilirdi.

"Bence her gün aynı masaya oturman saçmalık. Ara sıra diğer kızlara da gitmelisin."

Ama bunu daha fazla düşündükçe, Mildred'ın ona tümüyle teslim olmasının tek özgürlük şansı olduğundan emin oluyordu. Yaşlı, büyülerle metamorfoza uğramış, onu olması gereken düzgün biçimine kavuşturabilecek iksirlerin peşine düşmüş bir şövalye gibiydi. Philip'in tek bir umudu vardı. Mildred Paris'e gitmeyi çok arzuluyordu. Pek çok İngiliz için olduğu gibi, ona göre de bu şehir eğlencenin ve modanın merkeziydi: Londra'da ödemeniz gerekenin neredeyse yarı fiyatına en son moda olan şeyi alabileceğiniz Magasin du Louvre'u duymuştu; arkadaşlarından biri balayı için Paris'e gitmiş, bütün gününü Louvre'da geçirmişti; o ve kocası, canım benim, orada geçirdikleri zaman boyunca sabah altıdan önce yatağa girmemişler; Moulin

Rouge ve daha bilmediğim tüm o yerler... Kızın arzularına boyun eğip eğmemesi Philip'in umurunda değildi, bu onun dileğinin gerçekleşmesine duyduğu minnet karşılığı rızasız ödeyeceği bir karşılık olacaktı. Kızın hangi koşullarda onun tutkusunu tatmin ettiği umurunda değildi. Ona ilaç içirmek gibi çılgınca, melodramları çağrıştıran bir düşünceye bile kapılmıştı. Heyecanlanır umuduyla kıza içki içirmişti ama şarabı hiç sevmiyordu; dışarıdan iyi göründüğü için şampanya ısmarlaması hoşuna gitse de asla yarım bardaktan fazla içmiyordu. Ağzına kadar dolu büyük bir şişeyi elini sürmeden bırakabiliyordu.

"Garsonlara senin kim olduğunu gösterir bu," diyordu.

Philip onun her zamankinden daha dostane göründüğü bir anı seçti. Martın sonunda anatomiden bir sınavı vardı. Bir hafta sonra gelen Paskalya'da Mildred'ın üç tam gün tatili olacaktı.

"Diyorum ki o zaman neden Paris'e gitmiyoruz?" diye önerdi Philip. "Şahane vakit geçiririz."

"Nasıl olur? Bir sürü para ister."

Philip bunu düşünmüştü. Hiç yoksa yirmi beş sterlin tutardı. Bu onun için büyük bir rakamdı. Onun için son kuruşuna kadar harcamaya razıydı.

"Ne önemi var? Geleceğini söyle, sevgilim."

"Sırada ne olduğunu bilmek istiyorum. Evli olmadığım bir adamla uzaklara gittiğimi düşünemiyorum. Böyle bir şey teklif etmemelisin."

"Ne önemi var ki?"

Rue de la Paix'nin ihtişamını ve Folies Bergères'in parlak görkemini daha da ballandırarak anlattı. Louvre'u ve Bon Marché'yi tarif etti. Ona Cabaret du Néant'dan, Abbaye'dan ve yabancıların gittiği çeşitli uğrak yerlerinden bahsetti. Paris'in kendisinin nefret ettiği yüzünü, parlak renklerle betimledi. Onunla gitmesi için ısrar etti.

"Beni sevdiğini söyleyip duruyorsun ama gerçekten sevseydin benimle evlenmek isterdin. Bana hiç evlenme teklif etmedin."

"Biliyorsun, buna gücüm yetmez. Ne de olsa birinci sınıftayım, daha altı yıl bir kuruş bile kazanmayacağım."

"Ah, seni suçlamıyorum. Önümde diz çöksen de seninle evlenmezdim."

Evliliği birçok kez düşünmüştü ama bu onun çekindiği bir adımdı. Paris'teyken evliliğin, cahillerin saçma bir kurumu olduğu düşüncesine varmıştı. Ayrıca sürekli bir bağın onu mahvedeceğini biliyordu. Orta sınıf içgüdülerine sahipti ve bir garsonla evlenmek ona korkunç bir şey gibi görünüyordu. Kaba saba bir eş, onun doğru düzgün bir iş bulmasına mâni olabilirdi. Ayrıca mezun olana dek onu ancak idare edecek parası vardı; çocuk yapmamaya karar verseler bile bir eşe bakamazdı. Cronshaw'un mahkûm olduğu pasaklı kadını düşündü ve dehşetle ürperdi. Kibarlık taslayan fikirleri ve kötülüğe çalışan aklıyla Mildred'ın ileride nasıl biri olacağını görebiliyordu: Onunla evlenmesi imkânsızdı. Ama sadece mantığıyla bu karara varmıştı; her ne olursa olsun, ona sahip olması gerektiğini hissediyordu ve evlenmeden bunu yapamayacaksa o zaman evlenirdi de; gelecek kendi başının çaresine bakabilirdi. Felaketle sonuçlanabilirdi; umurunda değildi. Onda takıntı haline dönüşen bir fikre kapıldığında başka hiçbir şey düşünemezdi ve yapmak istediği şeyin mantıklılığı konusunda kendisini ikna etmek için sıradan bir güçten daha fazlasına sahipti. Evliliğe dair düşündüğü bütün makul savları alaşağı ederken buldu kendini. Her gün ona kendisini daha büyük bir tutkuyla adıyordu; tatmin edilmeyen aşkı da asabi ve alıngan bir hal almıştı.

"Vay canına, eğer onunla evlenirsem, çektiğim bütün sıkıntıları ona ödeteceğim," dedi kendi kendine.

Sonunda ıstıraba daha fazla katlanması gerekmeyecekti. Bir akşam, Soho'daki artık sık sık gittikleri küçük restoranda yemek yedikten sonra Philip onunla konuştu.

"Önceki gün, eğer teklif edersem benimle evlenmeyeceğini söylediğinde ciddi miydin?"

"Evet, neden olmayayım?"

"Çünkü ben sensiz yaşayamam. Senin daima yanımda olmanı istiyorum. Bundan kurtulmaya çalıştım ama kurtulamıyorum. Hiçbir zaman da kurtulamayacağım. Benimle evlenmeni istiyorum."

Böyle bir teklife nasıl karşılık verilmesi gerektiğini bilecek kadar çok ucuz roman okumuştu.

"Sana minnettar olduğum kesin, Philip. Teklifin gururumu okşadı."

"Ah, zırvalama. Benimle evleneceksin, değil mi?"

"Sence mutlu olabilir miyiz?"

"Hayır. Ama bunun ne önemi var ki?"

Bu kelimeler ağzından neredeyse isteği dışında çıkmıştı. Mildred'ı şaşırttılar.

"Şey, tuhaf bir delikanlısın. O zaman benimle neden evlenmek istiyorsun? Evvelki gün buna param yetmez demiştin."

"Galiba bin dört yüz sterlin kadar bir param kaldı. İki kişi, tek kişi kadar ucuz yollu yaşayabilir. Bu, ben mezun olana ve hastane görüşmelerimi yapana kadar bizi idare eder, sonra bir asistanlık bulabilirim."

"Yani, altı yıl boyunca hiçbir şey kazanamayacaksın. O zaman da haftada yaklaşık dört sterlinle geçinmemiz gerekecek, öyle değil mi?"

"Üç sterlinden pek fazlası olmaz. Ödemem gereken okul ücretlerim var."

"Peki, asistan olarak ne kazanacaksın?"

"Haftada üç sterlin."

"Yani, sonunda haftada sadece üç sterlin kazanmak için mi onca zaman çalışıp küçük bir servet harcıyorsun? Şimdikinden daha iyi durumda olacağımı sanmıyorum."

Philip bir an sessiz kaldı.

"Yani benimle evlenmeyeceğini mi söylüyorsun?" diye sordu boğuk bir sesle. "Benim büyük aşkımın senin için hiçbir anlamı yok mu?"

"İnsanın bu tip konularda kendini düşünmesi lazım, değil mi? Evlenmenin bence sakıncası yok, ama şimdikinden daha iyi durumda olmayacaksam evlenmek istemiyorum. Hiçbir faydası yok bence."

"Eğer beni önemseseydin, bunların hiçbirini düşünmezdin."

"Belki."

Philip sessiz kaldı. Boğazındaki düğümden kurtulmak için bir bardak şarap içti.

"Şimdi dışarı çıkan kıza baksana," dedi Mildred. "O kürkü Brixton'daki Bon Marché'den almış. Oraya son gittiğim seferde vitrinde görmüştüm onu."

Philip yüzünde haşin bir ifadeyle gülümsedi.

"Neye gülüyorsun?" diye sordu kız. "Bu doğru. O zaman teyzeme dedim ki, vitrinde duran böyle bir şeyi satın almazdım ben çünkü herkes ona kaç para ödediğini bilir."

"Seni anlayamıyorum. Beni korkunç bir şekilde mutsuz ediyorsun, ardından konuştuklarımızla hiçbir alakası olmayan şeyler zırvalamaya başlıyorsun."

"Bana karşı çok kötüsün," diye cevapladı kız, incinmişti. "O kürke gözümün takılmasına engel olamadım, çünkü teyzeme demiştim ki..."

"Teyzene ne dediğin umurumda bile değil," diye böldü Philip tahammülsüzce.

"Benimle küfürlü konuşmanı istemiyorum Philip. Biliyorsun hoşuma gitmiyor."

Philip hafifçe gülümsedi, ama bakışları yabaniydi. Biraz sessiz kaldı. Surat asıp kıza baktı. Ondan nefret ediyor, tiksiniyor ve onu seviyordu.

"Azıcık bir sağduyum olsaydı seni bir daha asla görmezdim," dedi sonunda. "Keşke seni sevdiğim için kendimden nasıl yürekten nefret ettiğimi anlayabilsen!"

"Bana söylenecek hoş bir şey değil bu," diye cevapladı kız, asık suratla.

"Değil," diye güldü Philip. "Hadi Pavilion'a gidelim."

"Senin tuhaf yanın şu ki insan hiç ummazken gülmeye başlıyorsun. Hem seni bu kadar mutsuz ediyorsam, neden beni Pavilion'a götürmek istiyorsun ki? Ben eve gitmeye gayet hazırım."

"Sadece senin yanındayken, senden uzakta olduğumdan daha az mutsuzum."

"Benim hakkımda gerçekten ne düşündüğünü bilmek isterdim."

Philip kahkahayı koyuverdi.

"Canım benim, bilseydin benimle bir daha asla konuşmazdın."

63

Philip, mart ayının sonundaki anatomi sınavından geçemedi. O ve Dunsford dersi birlikte, Philip'in iskeletinin üstünde çalışmışlar, ikisi de her bir bağlantıyı, her bir nodülün anlamını ve insan kemikleri üstündeki her bir oyuğu ezberleyene dek birbirlerine sorular sormuşlardı, ama sınav salonunda Philip paniğe kapılmış ve aniden ortaya çıkıveren yanlış olabilecekleri korkusuyla sorulara doğru cevapları verememişti. Kaldığını biliyordu ve ertesi gün binaya gidip numarasının listede olup olmadığına bakma zahmetine bile girmedi. Bu ikinci başarısızlık onu kesinlikle döneminin beceriksiz ve tembel tipleri arasına sokuyordu.

Pek umurunda değildi. Düşünecek başka şeyleri vardı. Mildred'ın da başkaları gibi duyguları olması gerektiğini söyledi kendi kendine, mesele sadece onları uyandırmaktı; kadınlar hakkında teorileri vardı, kalbinde zayıf bir nokta olmalıydı ve onun da ısrarına karşılık vereceği, herkes için geçerli olan bir zamanın geleceğini düşünüyordu. Fırsatını

bekleme, öfkesine hâkim olma, direncini küçük girişimlerle kırma, kalbi sevecenliğe açık kılan fiziksel yorgunluk avantajını kullanma, işinin küçük aksiliklerinden kendini ayırabilme meselesiydi. Paris'teki arkadaşlarıyla, onların hayran olduğu güzel hanımlar arasındaki ilişkileri anlattı Mildred'a. Betimlediği hayatın hiçbir kabalık taşımayan bir çekiciliği, cazip bir gösterişi vardı. Hatıralarını Mimi ile Rodolphe, Musette ve geri kalan diğerleri hakkında hikâyelere dönüştürerek Mildred'ın kulaklarını şarkı ve kahkahayla görselleştirdiği bir yoksulluk hikâyesiyle, güzelliğin ve gençliğin romantik kıldığı kuralsız bir aşk hikâyesiyle doldurdu. Onun önyargılarına asla doğrudan saldırmadı, ama bunların kenar mahallelere özgü olduğunu söyleyerek onlarla mücadele etti. Onun aymazlığının kendisini rahatsız etmesine asla izin vermedi, kayıtsızlığına sinirlenmedi. Onu sıktığını düşünüyordu. Biraz çaba göstererek kendisini hoş ve eğlenceli kılmıştı; hiç sinirlenmiyordu, hiçbir şey istemiyordu, hiç şikâyet etmiyordu, hiç azarlamıyordu. Kız ne zaman randevulaşıp sonra bundan caysa, ertesi gün gülümseyen bir yüzle onunla buluşuyordu; kız ne zaman izin istese, önemli olmadığını söylüyordu. Onun kendisine acı çektirdiğini fark etmesine asla müsaade etmiyordu. Tutkulu ıstırabının kızı yorduğunu anlamıştı ve en ufak bir sıkıntı verebilecek her türlü duygusallığı gizlemeye dikkat ediyordu. Yaptığı kahramancaydı.

Bilinçli bir biçimde hiç dikkat etmediğinden, bu değişimden hiç söz etmemekle birlikte Mildred yine de etkilendi; Philip'in yanında artık daha rahattı; ona birazcık içini dökmeye başladı ve kafenin müdiresi, garson arkadaşlarından biri ya da teyzesiyle ilgili yakınacak bir şeyleri hep vardı; artık hayli konuşkan olmuştu ve her ne kadar anlattıkları ıvır zıvır olsa da Philip onu dinlemekten hiç bıkmıyordu.

"Benimle sevişmek istemediğin zamanlarda hoşuma gidiyorsun," dedi ona bir defasında.

"Koltuklarım kabardı," diyerek güldü Philip.

Kız sözlerinin onu nasıl sıkıntıya soktuğunu ya da böyle umursamaz cevap verebilmek için ne büyük çaba harcadığını fark etmiyordu.

"Ah, beni ara sıra öpmende bir sakınca yok. Benim için fark etmez, senin de hoşuna gidiyor."

Ara sıra onu yemeğe çıkarmasını isteyecek kadar ileri gidiyordu ve Philip teklif ondan geldiği için büyük sevinç duyuyordu.

"Bunu başkasına sormazdım," diyordu kız, özür niyetine. "Ama senden isteyebileceğimi biliyorum."

"Beni bundan daha mutlu edemezsin," diyerek gülümsüyordu Philip.

Nisan sonuna doğru bir akşam Mildred, yiyecek bir şeyler ısmarlamasını istedi.

"Pekâlâ," dedi Philip. "Daha sonra nereye gitmek istersin?"

"Ah, hiçbir yere gitmeyelim. Sadece oturup konuşalım. Sence sakıncası olmaz, değil mi?"

"Hiç olmaz."

Kızın onu önemsemeye başlamış olabileceğini düşündü. Üç ay önce, sohbet ederek geçirilecek bir akşam düşüncesi onu sıkıntıdan öldürebilirdi. Güzel bir gündü ve bahar Philip'in moralini daha da yükseltmişti. Artık çok azla yetinebiliyordu.

"Yazın gelmesi şahane olmayacak mı," dedi Philip, bir otobüsün üst katında Soho'ya giderlerken – taksiyle gidip de savurganlık etmemeyi Mildred'ın kendisi önermişti. "Her pazarı nehir kenarında geçirebiliriz. Öğle yemeğimizi bir sepetle yanımıza alırız."

Kız belli belirsiz gülümsedi, Philip de onun elini tutma cesareti buldu. Mildred elini çekmedi.

"Gerçekten benden birazcık hoşlanmaya başladığını düşünüyorum," diyerek gülümsedi.

"*Aptalın* tekisin, senden hoşlandığımı biliyorsun, yoksa burada olmazdım, değil mi?"

Artık Soho'daki küçük restoranın eski müşterileri olmuşlardı ve *patronne* içeri girerlerken onlara gülümsedi. Garson da aşırı saygılıydı.

"İzin ver, bu akşam yemeği ben sipariş edeyim," dedi Mildred.

Onun her zamankinden daha büyüleyici olduğunu düşünen Philip, mönüyü ona verdi ve kız en sevdiği yemekleri seçti. Seçenekler sınırlıydı ve restoranın sunabildiği her şeyden pek çok defa yemişlerdi. Philip çok mutluydu. Kızın gözlerinin içine baktı ve solgun yanaklarının mükemmelliğini uzun uzun düşündü. Yemeklerini bitirince, Mildred bir istisna yapıp bir sigara aldı. Çok nadir sigara içerdi.

"Bir hanımı sigara içerken görmek hoşuma gitmiyor," derdi.

Kız bir anlık tereddütten sonra konuştu.

"Bu gece beni dışarı çıkarıp yemek ısmarlamanı istediğimde şaşırdın mı?"

"Çok hoşuma gitti."

"Sana bir şey söylemek istiyorum Philip."

Hemen kıza baktı, içini bir sıkıntı kapladı ama kendisini iyi eğitmişti.

"Pekâlâ, konuş bakalım," dedi gülümseyerek.

"Hiçbir aptallık etmeyeceksin, tamam mı? Mesele şu ki evleniyorum."

"Öyle mi?" dedi Philip.

Aklına söyleyecek başka bir şey gelmemişti. Bu ihtimali sık sık düşünmüş, ne yapacağını ve ne söyleyeceğini kafasında canlandırmıştı. Katlanacağı ıstırabı düşününce acı çekmiş, intiharı, onu ele geçirecek delice hiddet duygusunu aklından geçirmişti; ama belki de yaşayacağı duyguya tamamen hazırlıklı olduğu için, şu an sadece bitkin hissediyordu. Ciddi bir hastalık çektiği için dayanma gücü çok azalan, bu

yüzden meseleyi hiç umursamayan ve sadece yalnız kalmak isteyen biri gibiydi.

"Anlayacağın, yoluma gidiyorum," dedi kız. "Yirmi dört yaşındayım ve yuva kurma vaktim geldi."

Philip sessizdi. Tezgâhın arkasında oturan *patronne*'ye baktı ve gözleri yemek yiyenlerden birinin şapkasındaki kırmızı bir tüye takıldı. Mildred sinirlendi.

"Beni tebrik edebilirsin," dedi.

"Edebilirim, değil mi? Bunun gerçek olduğuna inanamıyorum. Sık sık hayal ettim. Seni yemeğe çıkarmamı istediğin için bu kadar mutlu olmam bana çok gülünç geliyor. Kiminle evleniyorsun?"

"Miller," diye cevapladı kız, hafifçe kızararak.

"Miller mı?" diye bağırdı Philip hayretler içinde kalarak. "Ama onu aylardır görmüyorsun."

"Geçen hafta bir gün öğle yemeğine geldi ve bana o zaman teklif etti. Geliri çok iyi. Halen haftada yedi sterlin kazanıyor ve gelecekten beklentileri var."

Philip tekrar sessizliğe gömüldü. Kızın Miller'dan hep hoşlandığını hatırladı; adam onu eğlendiriyordu; yabancı kökeninin, kızın bilmeden hissettiği egzotik bir cazibesi vardı.

"Bu kaçınılmaz bir şeydi sanıyorum," dedi Philip sonunda. "En yüksek teklifi vereni kabul etmeye mecburdun. Ne zaman evleneceksin?"

"Bir sonraki cumartesi. Günü belirledim."

Philip ani bir sızı hissetti.

"O kadar yakın mı?"

"Nikâh dairesinde evleneceğiz. Emil böyle tercih ediyor."

Philip korkunç bir yorgunluk hissetti. Ondan uzaklaşmak istiyordu. Dosdoğru yatmaya gidebileceğini düşündü. Hesabı istedi.

"Seni bir taksiye bindirip Victoria'ya göndereceğim. Treni fazla beklemeyeceğini tahmin ediyorum."

"Sen benimle gelmeyecek misin?"

"Gelmemeyi tercih ederim, sence sakıncası yoksa."

"Keyfin bilir," dedi kız mağrur bir edayla. "Seni yarın çay saatinde görürüm herhalde?"

"Hayır, şimdi her şeyi bitirsek iyi ederiz bence. Kendimi mutsuz etmeyi sürdürmek için hiçbir sebep görmüyorum. Taksiyi ödedim."

Kızı başıyla selamlayıp dudaklarını gülümsemeye zorladı, ardından bir otobüse atlayıp eve gitti. Yatmadan önce pipo içti, ama gözlerini güçbela açık tutabiliyordu. Hiç acı çekmiyordu. Neredeyse başı yastığa değer değmez ağır bir uykuya daldı.

64

Ama Philip sabahın üçünde uyandı ve bir daha uyuyamadı. Mildred'ı düşünmeye başladı. Düşünmemeye çalıştı ama kendisine mâni olamıyordu. Kafası serseme dönene dek aynı şeyi tekrarlayıp durdu. Evlenmesi kaçınılmazdı: Hayat kendi geçimini sağlamak zorunda olan bir kız için zordu; eğer ona rahat bir ev sağlayabilecek birini bulduysa, bunu kabul ettiği için suçlanamazdı. Philip onun açısından bakınca kendisiyle evlenmeyi kabul etmesinin delilik olacağını kabul ediyordu: Ancak aşk böylesi bir yoksulluğu katlanılabilir kılardı ve Mildred ona âşık değildi. Bu onun suçu değildi; diğerleri gibi kabul edilmesi gereken bir gerçekti. Philip kendi kendisini ikna etmeye çalıştı. Kendisine, kalbinin derinliklerinde incitilmiş gururunun yattığını söyledi; tutkusu yaralı bir gösterişle başlamıştı ve şimdi de perişanlığının büyük bir kısmını oluşturan aslında buydu. Kızdan nefret ettiği kadar kendisinden de nefret ediyordu. Ardından gelecek için planlar yaptı, aynı planlar tekrar tekrar, onun yumuşak solgun yanağına konan öpücüklerin yeniden hatırlanması ve tırmalayan aksanlı sesinin melodisiyle bölündü;

yapacak çok işi vardı çünkü yazın kimyanın yanı sıra kaldığı iki sınava da girecekti. Kendisini hastanedeki arkadaşlarından ayırmıştı, ama artık arkadaşlık etmek istiyordu. Mutlu bir olay gerçekleşmişti: İki hafta önce Hayward bir mektup yazıp Londra'dan geçeceğini bildirmiş ve onu yemeğe davet etmişti; ama rahatsız edilmek istemeyen Philip bunu geri çevirmişti. Yaz mevsimini geçirmek üzere geliyordu, Philip ona yazmaya karar verdi.

Saatin sekizi vurmasına şükran duydu, yataktan kalktı. Solgun ve bitkindi. Ama banyo yapıp, giyinip, kahvaltı ettikten sonra, yeniden özgürce dünyaya karışabileceğini hissetti, çektiği ıstırap da katlanması biraz daha kolay bir hal almıştı. O sabah canı derse girmek istemedi, bunun yerine Mildred'a bir düğün hediyesi almak üzere "Army and Navy" mağazasına gitti. Uzunca bir süre kararsız kaldıktan sonra, bir çantada karar kıldı. Fiyatı yirmi sterlindi ki bu da onun gücünün çok üstündeydi ama çanta cafcaflı ve kabaydı: Kızın bunun fiyatını tam olarak tahmin edebileceğini biliyordu; aynı anda hem kızın zevkini okşayacak hem de kendisinin onu hakir görmesinin işareti olacak bir hediye seçmenin melankolik tatminini duydu.

Philip, Mildred'ın evleneceği günü endişeyle bekliyordu; katlanılamaz bir ıstırap yaşayacağını zannediyordu ve cumartesi sabahı Hayward'dan, tam o gün geleceğini ve pansiyon bulmasına yardım etmesi için Philip'le buluşacağını söyleyen bir mektup alması içini rahatlattı. Dikkatinin dağılmasını çok isteyen Philip sefer tarifesine bakınca Hayward'ın binmesi olası tek trenin gelmek üzere olduğunu gördü; onunla buluşmaya gitti, arkadaşlar coşkuyla yeniden bir araya geldi. Valizi istasyonda bırakıp neşeyle yola koyuldular. Tipik biçimde Hayward, ilkönce bir saatliğine National Gallery'ye gitmelerini önerdi; bir süredir resimleri görmemişti, hayata karışabilmek için onlara bir göz atmaya ihtiyacı olduğunu belirtti. Aylardır Philip'in sanattan ve ki-

taplardan konuşacak kimsesi olmamıştı. Paris günlerinden beri Hayward kendisini modern Fransız şairlere kaptırmıştı ve Fransa'daki bu şair bolluğu içinde Philip'e anlatabileceği birkaç yeni dâhi de vardı. Birbirlerine en sevdikleri resimleri göstererek galeride dolaştılar; konu konuyu açtı; heyecanla konuşuyorlardı. Güneş pırıl pırıl, hava sıcaktı.

"Hadi gidip parkta oturalım," dedi Hayward. "Öğle yemeğinden sonra pansiyon ararız."

Bahar çok hoş gelmişti. Sadece yaşamanın insana güzel geldiği bir gündü. Ağaçların taze yeşilliği göğe karşı narin bir güzellik sunuyordu; solgun ve mavi gökyüzü de küçük beyaz bulutlarla beneklenmişti. Yapay gölün sonunda gri bir Atlı Muhafız kitlesi vardı. Manzaranın derli toplu zarafeti, on sekizinci yüzyıl resimlerinin güzelliğine sahipti. Rüyalarda görülebilen ormanlık küçük vadileri hatırlatan cennet benzeri Watteau manzaraları gibi değil de, daha çok sıradan Jean-Baptiste Pater'inkilere benziyordu. Philip yüreğinde büyük bir hafiflik hissetti. Çok önceleri okuduğu gibi sanatın (orada sanat doğada gördüğü şekilde mevcuttu) ruhu ıstıraptan kurtarabildiğini fark etti.

Öğle yemeği için bir İtalyan restoranına gidip kendilerine bir Chianti *fiaschetto*'su sipariş ettiler. Yemekle oyalanırken sohbeti sürdürdüler. Birbirlerine Heidelberg'de tanıdıkları insanları hatırlattılar, Philip'in Paris'teki arkadaşlarından bahsettiler; kitaplardan, resimlerden, ahlaktan, hayattan konuştular; birden Philip bir saatin üçü vurduğunu duydu. Mildred'ın bu saatte artık evlenmiş olduğunu hatırladı. Kalbinde bir tür sancı hissetti, bir iki dakika boyunca Hayward'ın söylediklerini işitemedi. Ama bardağını Chianti ile doldurdu. Alkole alışkın değildi, bu onu çarptı. Bir süreliğine ne olursa olsun kaygısız hissetti. Hızlı çalışan beyni öyle uzun aylar boyunca boş kalmıştı ki şimdi ettiği sohbet onu sarhoş ediyordu. Onu ilgilendiren konulara ilgi duyan birisiyle konuşabildiği için minnettardı.

"Diyorum ki bu güzel günü pansiyon arayarak ziyan etmeyelim. Bu gece seni misafir edebilirim. Yarın veya pazartesi pansiyon arayabilirsin."

"Pekâlâ. Ne yapalım?" diye sordu Hayward.

"Hadi bir istimbota atlayıp Greenwich'e gidelim."

Bu fikir Hayward'a cazip geldi, onları Westminster Köprüsü'ne götüren bir taksiye bindiler. İstimbot tam kalkmak üzereyken yakaladılar. O sırada Philip, dudaklarında bir gülümsemeyle konuştu:

"Paris'teki ilk zamanlarımda, Clutton'ın –oydu sanırım– güzelliğin ressamlar ve şairler tarafından olgulara işlendiği konusunda uzun bir nutuk çektiğini hatırlıyorum. Güzelliği onlar yaratıyor. Onlar için, Giotto'nun Çan Kulesi ile bir fabrika bacası arasında seçilecek hiçbir şey yok. Sonraki nesiller için yarattıkları duygularla güzel şeyler zenginleşiyor. Bu yüzden eski şeyler modern olanlardan daha güzel. *Ode to a Grecian Urn*[*] artık yazıldığı zamandan daha güzel, çünkü bir yüz yıl boyunca âşıklar onu okudu ve keder teselliyi onun satırlarında buldu."

Philip, akan manzaranın ona bu lafları ettirdiğini çıkarsamayı Hayward'a bıraktı ve bu çıkarsamayı gönül rahatlığıyla bırakabildiğini bilmek büyük bir mutluluktu. Artık derinden etkilendiği, çok uzun bir zamandır sürdürdüğü hayattan çıkan ani bir tepkiydi. Londra havasının narin parıltısı, binaların gri taşlarına bir pastel yumuşaklığı katıyordu; rıhtımlarda ve ambarlarda, bir Japon baskısının zarif sadeliği vardı. Daha fazla yol aldılar; muhteşem kanal, büyük imparatorluğun sembolü, genişledi, trafik yüzünden kalabalıktı; Philip tüm bu şeyleri çok güzel kılan ressamları ve şairleri düşündü, kalbi minnetle doldu. Pool of London'a[**] vardılar,

---

* *Ode to a Grecian Urn* (Bir Grek Kupasına Methiye), İngiliz şair John Keats'in (1795-1821) bir şiiridir. (ç.n.)

** Londra Köprüsü ile Limehouse arasında, Thames Nehri'nin oluşturduğu bir geniş alan. (ç.n.)

onun görkemini kim tarif edebilirdi? Hayal gücü heyecana kapılır, onun geniş akıntısında Tanrı bilir hangi insanların izleri vardır; Doktor Johnson yanında Boswell'ledir ve ihtiyar donanmacı Pepys gemisindedir: İngiliz tarihinin debdebesi, romantizm ve büyük macera. Philip pırıl pırıl gözlerle Hayward'a döndü.

"Sevgili Charles Dickens," diye mırıldandı, kendi coşkusuna hafifçe gülümseyerek.

"Resmi bıraktığın için üzgün değil misin?" diye sordu Hayward.

"Hayır."

"Doktorluğu seviyorsun herhalde?"

"Hayır, nefret ediyorum; ama yapacak başka bir şey yok. İlk iki yılın angaryası korkunç ve maalesef ben de bilime yatkın değilim."

"Eh, meslek değiştirip duramazsın."

"Ah, hayır. Buna devam edeceğim. Viziteye başlayınca daha çok severim sanıyorum. İnsanların, dünyadaki başka her şeyden daha çok ilgimi çektiğini düşünüyorum. Görebildiğim kadarıyla bu özgürlüğünü kazanabileceğin tek meslek. Bilgini kafanda taşıyorsun; bir araç gereç çantası ve birkaç ilaçla her yerde geçimini sağlayabilirsin."

"Bir uzmanlık seçmeyeceksin yani?"

"Her halükârda uzun bir zaman seçmeyeceğim," diye cevapladı Philip. "Hastane görevimi tamamlar tamamlamaz bir gemi bulacağım; Doğu'ya –Malezya Takımadaları, Siyam,* Çin ve bu türden yerlere – gitmek istiyorum, ardından ufak tefek işler bulacağım. Bir şeyler hep çıkar – Hindistan'da kolera görevi ve böyle şeyler işte. Bir yerden bir yere dolaşmak istiyorum. Dünyayı görmek istiyorum. Fakir bir adamın bunu yapabilmesinin tek yolu tıpla uğraşmak."

Greenwich'e vardılar. Ulu Inigo Jones binası nehre karşı görkemli bir şekilde yükseliyordu.

---

* Bugünkü Tayland. (ç.n.)

"Baksana, Yoksul Jack'in* kuruşları toplamak için çamura daldığı yer burası olmalı," dedi Philip.

Parkta gezindiler. Hırpani çocuklar orada oyun oynuyordu, bağırış çağırışları yüzünden gürültülüydü; orada burada yaşlı denizciler güneşin tadını çıkarıyordu. Yüz yıl öncenin havası hissediliyordu.

"Paris'te iki yılı ziyan etmen yazık olmuşa benziyor," dedi Hayward.

"Ziyan mı? Şu çocuğun hareketlerine bak, ağaçların arasından parlayan güneşin yerde yarattığı desene bak, şu göğe bak – neden mi, Paris'e gitmeseydim göğü asla böyle göremezdim."

Hayward, Philip'in hıçkırığını bastırdığını anladı ve hayretle ona baktı.

"Neyin var senin?"

"Hiçbir şey. Bu iğrenç duygusallığım için özür dilerim ama altı aydır güzelliğe açım."

"Aslına bakarsan eskiden de böyleydin. Bunu söylediğini duymak çok ilginç."

"Her şeye lanet olsun, ilginç olmak istemiyorum," diyerek güldü Philip. "Hadi gidip demli bir çay içelim."

65

Hayward'ın ziyareti Philip'e çok iyi geldi. Her geçen gün düşünceleri Mildred'dan biraz daha uzaklaştı. Geçmişe nefretle bakıyordu. Böyle bir aşkın onursuzluğuna kendisini nasıl kaptırdığını anlayamıyordu; Mildred'ı düşününce öfkeli bir nefretle doluyordu çünkü Philip'i böylesi bir utanca maruz bırakmıştı. Hayal gücünde artık kızın kişiliğindeki ve tavırlarındaki kusurları abartarak canlandırıyordu, bu yüzden onunla bir ilişkisinin olduğu düşüncesi tüylerini ürpertiyordu.

---

* *Poor Jack*. İngiliz donanma askeri ve yazar Frederick Marryat'ın (1792-1848) 1840'ta yayımlanan romanı. (ç.n.)

"Bu tam da nasıl lanet olası zayıf bir tip olduğumu gösteriyor," dedi kendi kendisine. Bu macera tıpkı insanın bir partide çok büyük bir pot kırmasına ve bunu mazur gösterecek hiçbir şey yapamamasına benziyordu: Tek devası unutmaktı. Maruz kaldığı alçalmanın dehşeti ona yardım etti. Derisinden sıyrılan ve eski kılıfına mide bulantısıyla bakan bir yılan gibiydi. Kendine yeniden hâkim olabildiği için övünüyordu; aşk denen bu deliliğe kapıldığında dünyanın ne çok zevkinden mahrum kaldığını fark etti; artık usanmıştı, eğer aşk buysa bir daha âşık olmak istemiyordu. Philip, Hayward'a başından geçenlerin bir kısmını anlattı.

"Kalbinin en güçlü duygularını mahveden o vahşi tutku canavarından kurtulmak için dua eden Sofokles değil miydi?" diye sordu Hayward.

Philip gerçekten de yeniden doğmuş gibiydi. Daha önce hiç solumamış gibi etraflarını saran havayı içine çekti ve dünyanın bütün gerçeklerinden bir çocuğun hissedeceği zevki aldı. Altı aylık delilik dönemini ağır ceza olarak adlandırıyordu.

Philip bir resim galerisindeki özel bir sergi için Blackstable'dan –oradan gönderilmişti– bir kart aldığında, Hayward Londra'ya yerleşeli henüz birkaç gün olmuştu. Hayward'ı galeriye götürdü ve kataloğa bakınca, sergide Lawson'ın bir resminin de olduğunu gördü.

"Kartı o gönderdi herhalde," dedi Philip. "Hadi gidip onu bulalım, kesin kendi resminin önündedir."

Bu Ruth Chalice'in bir profil resmiydi, bir köşeye saklanmıştı ve Lawson da ondan uzakta değildi. Büyük, yumuşak bir şapka ve bol, soluk renkli giysilerinin içinde, özel sergi için toplanmış kalabalığın arasında kaybolmuş görünüyordu. Philip'i coşkuyla selamladı ve her zamanki gevezeliğiyle ona Londra'da yaşamaya geldiğini, Ruth Chalice'in şıllığın teki olduğunu, bir atölye tuttuğunu, Paris'le işinin bittiğini, bir portre siparişi aldığını ve birlikte yemeğe çıkıp eskilerden

konuşmalarının iyi olacağını söyledi. Philip ona Hayward'la olan tanışıklığını hatırlattı ve Lawson'ın, Hayward'ın şık giysilerine ve soylu tavırlarına korkuyla karışık bir saygı göstermesini eğlenceli buldu. Bu giysiler, Lawson'la Philip'in paylaştığı küçük dökümtü stüdyoda üstünde gördüklerinden daha iyi oturmuştu ona.

Lawson yemekte haberlerini vermeyi sürdürdü. Flanagan, Amerika'ya dönmüştü. Clutton, ortadan kaybolmuştu. Sanatla ve sanatçılarla iletişimde olduğu müddetçe bir insanın hiçbir şey üretme şansının kalmayacağı sonucuna varmıştı: Yapılacak tek şey bir an önce uzaklaşmaktı. Bu adımı kolaylaştırmak için Paris'teki tüm arkadaşlarıyla kavga etmişti. Onlara acı ama gerçek şeyleri söyleme becerisi edinmişti; o şehirle işinin bittiğini ve Barcelona'ya giderken trenden gördüğü, İspanya'nın kuzeyinde küçük bir kasaba olan Girona'ya yerleşeceğini ilan etmişti. Artık orada yalnız yaşıyordu.

"Ondan bir şey olacak mı acaba?" dedi Philip.

Kişiyi marazi ve huysuz kılan, zihindeki çok müphem bir şeyi ortaya çıkarmak için verilen mücadelenin insani tarafı ilgisini çekiyordu. Philip kendisinin de aynı halde olduğunu belli belirsiz hissetti, ama onun durumunda kafasını allak bullak eden şey yaşamının idaresiydi. Bu, onun kendisini ifade aracıydı ve bununla ne yapması gerektiği konusunda net değildi. Ama bu düşünceler silsilesini daha fazla sürdürecek zamanı olmadı çünkü Lawson, Ruth Chalice'le olan ilişkisini tüm detaylarıyla anlatmaya başladı. Kız onu İngiltere'den yeni gelmiş genç bir öğrenci için terk etmişti ve çok rezil davranışlar sergilemişti. Lawson birinin çıkıp genç adamı kurtarması gerektiğini gerçekten düşünmüştü. Kız onu mahvedecekti. Philip, Lawson'ın esas kindarlığının, resmettiği portrenin ortasındayken ilişkinin bitmesi olduğunu anladı.

"Kadınlarda gerçek sanat duygusu hiç yok," dedi. "Sadece varmış gibi yapıyorlar." Ama gayet filozofça bitirdi: "Ondan

dört portre çıkarmakla birlikte, üstünde çalıştığım sonuncusu herhangi bir başarı kazanabilir miydi emin değilim."

Philip, ressamın aşk ilişkilerini böyle kolayca idare etmesini kıskandı. On sekiz ayını gayet keyifli geçirmiş, bedavaya şahane bir modeli olmuş ve sonunda ondan, çok büyük bir sıkıntı çekmeden ayrılmıştı.

"Cronshaw'dan naber?" diye sordu Philip.

"Ah, onun işi bitti," diye cevapladı Lawson, gençliğinin neşeli vurdumduymazlığıyla. "Altı ay içinde ölecek. Geçen kış zatürreeye yakalandı. Yedi hafta İngiliz hastanesinde kaldı ve çıkınca ona tek şansının içkiyi bırakmak olduğunu söylediler."

"Zavallıcık," diyerek gülümsedi kendini aşırı yiyip içmeden sakınan Philip.

"Kısa bir süre uzak da durdu. Eskisi gibi Lilas'ya gidiyordu, oradan fazla uzak kalamadı ama sıcak süt içiyordu, *avec de la fleur d'oranger,* acayip de sıkıcı bir tip olup çıkmıştı."

"Gerçeği ondan fazla saklayamadınız tahmin ederim."

"Ah, kendisi biliyordu. Kısa bir süre önce yeniden viskiye başladı. Hayata yeniden başlamak için fazla yaşlı olduğunu söyledi. Altı ay mutlu olup sonunda ölmeyi, beş yıl daha yaşamaya tercih etti. Bir de son zamanlarda fena halde züğürt galiba. Yani, hastalığı süresince hiçbir şey kazanmadı, birlikte yaşadığı sürtük de ona berbat davranıyor."

"Onu ilk gördüğümde son derece hayran kaldığımı hatırlıyorum," dedi Philip. "Harika biri olduğunu düşünmüştüm. O kaba, orta sınıf meziyetinin bedel ödemek zorunda kaldığını görmek çok kötü."

"Elbette ciğeri beş para etmezin biri. Er ya da geç dibe vuracağı belliydi," dedi Lawson.

Lawson'ın durumun ne kadar acıklı olduğunu anlamaması Philip'in kalbini kırdı. Elbette etki-tepki meselesiydi ama bunların birbirini izlemek zorunda olmasında hayatın tüm trajedisi yatıyordu.

"Ah, unuttum," dedi Lawson. "Sen gittikten hemen sonra sana bir hediye gönderdi. Dönersin sanmıştım, o yüzden önemsemedim; sonra da göndermeye değmez diye düşündüm; ama geri kalan tüm eşyalarımı Londra'ya getirdim, bir gün atölyeme gelip alabilirsin onu istersen."

"Ne olduğunu söylemedin henüz."

"Ah, sadece eski püskü bir halı parçası. Herhangi bir şey edeceğini sanmam. Bir gün ona bu pis şeyi ne halt etmeye gönderdiğini sordum. Bana onu Rue de Rennes'de bir dükkânda gördüğünü ve on beş franga satın aldığını söyledi. İran halısı galiba. Senin ona hayatın anlamını sorduğunu söyledi, cevabı da buymuş. Ama çok sarhoştu."

Philip güldü.

"Ah, evet, biliyorum. Alacağım onu. Bu onun en sevdiği bayat şakasıydı. Bana kendimin araştırıp bulmam gerektiğini söyledi, yoksa cevabın hiçbir anlamı olmazmış."

66

Philip rahat rahat güzelce çalıştı; yapacak çok işi vardı, çünkü temmuzda İlk Birleşik sınavının üç bölümüne girecekti, bunlardan ikisi daha önce kaldığı sınavlardı; ama hayatından memnundu. Yeni bir arkadaş edinmişti. Lawson model ararken, tiyatroların birinde yardımcı oyunculuk yapan bir kız keşfetmişti ve bir pazar günü, onu kendisine poz vermeye ikna edebilmek için küçük bir öğle yemeği partisi düzenledi. Kız yanında kendisinden büyük bir kadın eşlikçiyle geldi ve dördüncü olması istenen Philip'e dikkatini onunla sınırlaması söylendi. Bu Philip için kolay oldu çünkü kadının eğlenceli konuşan, tatlı bir geveze olduğu ortaya çıktı. Philip'ten gelip onu ziyaret etmesini istedi; Vincent Meydanı'nda bir pansiyonda kalıyordu ve beş çayı için hep orada bulunuyordu; Philip gitti, hoş karşılanmaktan büyük keyif aldı ve tekrar gitti. Bayan Nesbit yirmi beş yaşından

büyük değildi, hoş, çirkin bir suratı olan çok ufak tefek biriydi; çok parlak gözleri, çıkık elmacıkkemikleri ve büyük bir ağzı vardı: Makyajındaki aşırı kontrastlar, modern Fransız ressamlarından birinin yaptığı bir portreyi andırıyordu; teni çok beyazdı, yanakları çok kırmızıydı, kalın kaşları, saçı çok siyahtı. Bütün bunların yarattığı etki tuhaf, biraz yapaydı, ama kesinlikle çirkin denemezdi. Kocasından ayrılmıştı, kendisinin ve çocuğunun geçimini ucuz romanlar yazarak sağlıyordu. Bu tür şeylerde uzmanlaşmış bir iki yayıncı vardı ve elinden geldiğince çok iş çıkarmaya bakıyordu. Parası iyi bir iş değildi, otuz bin kelimelik bir hikâye karşılığında on beş sterlin kazanıyordu ama halinden memnundu.

"Sonuçta okur buna sadece iki peni ödüyor," dedi, "üstelik aynı şeyi tekrar tekrar okumak hoşlarına gidiyor. Sadece isimleri değiştiriyorum, oluyor bitiyor. Sıkıldığımda çamaşırı, kirayı, bebeğin giysi ihtiyacını düşünüyorum ve yeniden çalışmaya koyuluyorum."

Ayrıca figüran arayan çeşitli tiyatroları dolaşıyor, böylece iş olduğunda haftada on altı şilinden bir gineye kadar kazanabiliyordu. Günün sonunda o kadar yorgun oluyordu ki külçe gibi uyuyordu. Makus talihini tersine çevirmeyi başarabilmişti. Keskin mizah gücü sayesinde, her türlü can sıkıcı durumdan bir eğlence çıkarabiliyordu. Bazen işler ters gidiyor, kendisini beş parasız buluyordu; o zaman ehemmiyetsiz birkaç parça eşyası Vauxhall Bridge Road'daki rehine dükkânına yollanıyor, işler düzelene dek tereyağlı ekmek yiyordu. Neşesini hiç kaybetmiyordu.

Onun bu miskin yaşamı Philip'in ilgisini çekiyordu ve kadın çabalarını muhteşem bir üslupla anlatarak onu güldürüyordu. Philip ona neden şansını daha iyi türden bir edebi eser üretmekte denemediğini sordu, ama Bayan Nesbit yeteneğinin olmadığını biliyordu; üstelik ürettiği bin kelimelik berbat şeyler sadece iyi para getirmiyordu, aynı zamanda elinden gelen en iyi şeylerdi. Sürdürdüğü yaşamın devamlı-

lığından başka hiçbir beklentisi yoktu. Hiçbir akrabası yok gibiydi, arkadaşları da kendisi kadar yoksuldu.

"Geleceği düşünmem," diyordu. "Üç haftalık kiraya yetecek param olduğu sürece, bir de yiyecek için bir iki sterlinim varsa hiç canımı sıkmam. Eğer şimdi için olduğu kadar gelecek için de endişelenirsem, hayatın yaşamaya değer bir tarafı kalmaz. İşler en kötü halini aldığında hep bir yolunu bulurum."

Kısa sürede Philip her gün ona çaya gitme alışkanlığı geliştirdi; ziyaretleri kadına yük olmasın diye yanında bir pasta, bir sterlinlik tereyağı ya da biraz çay götürüyordu. Birbirlerine isimleriyle hitap etmeye başladılar. Bir kadının duygudaşlığı onun için yeni bir şeydi ve birinin, onun tüm sıkıntılarını içtenlikle dinlemesinden çok mutluydu. Saatler su gibi geçiyordu. Kadına duyduğu hayranlığı gizlemiyordu. Hoş bir arkadaştı. Onu Mildred'la karşılaştırmaktan kendisini alamıyordu; birinin bilinediği herhangi bir şeyle ilgilenmeyi reddeden dik kafalı aptallığını, diğerinin hassas değer bilişiyle ve kavrayışlı zekâsıyla karşılaştırıyordu. Az kalsın, hayatı boyunca Mildred gibi bir kadına bağlanacağını düşündükçe içini sıkıntı kaplıyordu. Bir akşam Norah'ya tüm aşk hikâyesini anlattı. Bu, özsaygısıyla gurur duyabileceği bir şey değildi ve böylesi hoş bir duygudaşlıkla karşılanmak çok güzeldi.

"Sanırım tamamen kurtulmuşsun," dedi kadın, o bitirince.

Norah ara sıra başını tuhaf bir şekilde tutuyor, Aberdeen eniği gibi bir yana eğip öylece duruyordu. Düz bir sandalyede oturup dikiş dikiyordu çünkü boş oturacak zamanı hiç yoktu ve Philip onun ayaklarının dibine rahatça kuruluyordu.

"Her şey bittiği için nasıl kalpten müteşekkirim anlatamam," deyip iç çekti.

"Zavallıcık, berbat zaman geçirmiş olmalısın," diye mırıldandı kadın ve yakınlığını göstermek için elini onun omzuna koydu.

Philip bu eli tutup öptü, ama Norah hemen çekti.

"Neden yaptın bunu?" diye sordu kızararak.

"İtirazın var mı?"

Norah pırıltılı gözlerle bir an ona baktı ve gülümsedi.

"Hayır," dedi.

Philip dizlerinin üstünde doğrulup onunla yüz yüze geldi. Kadın bakışlarını çekmeden onun gözlerinin içine baktı, büyük ağzı bir gülümseyişle titredi.

"Eeee?" dedi.

"Biliyorsun, harikasın. Bana karşı nazik olduğun için sana minnettarım. Senden çok hoşlanıyorum."

"Aptallık etme," dedi kadın.

Philip onu dirseğinden tutup kendisine çekti. Norah direnmeyip azıcık eğildi, Philip de onun kırmızı dudaklarını öptü.

"Neden yaptın bunu?" diye sordu tekrar.

"Çünkü çok rahatlatıcı."

Kadın cevap vermedi ama gözlerine yumuşak bir bakış yerleşti ve elini nazikçe onun saçlarından geçirdi.

"Biliyorsun, böyle davranman çok budalaca. Biz çok iyi dostuz. Böyle kalmak da çok güzel olur."

"Eğer uslu olmamı gerçekten istiyorsan," diye cevapladı Philip, "yanağımı okşamasan iyi edersin."

Kadın azıcık kıkırdadı ama durmadı.

"Bu yaptığım çok yanlış, değil mi?" dedi.

Şaşıran ve biraz da eğlenen Philip onun gözlerinin içine baktı ve bu sırada, onların yumuşayıp nemlendiğini gördü; bu gözlerde onu mest eden bir ifade vardı. Kalbi birden daha hızlı atmaya başladı, gözlerine yaş doldu.

"Norah, benden hoşlanmıyorsun, değil mi?" diye sordu güvensizce.

"Senin gibi akıllı bir çocuk, böyle aptal sorular soruyor."

"Ah, canım benim, hoşlanabileceğin hiç aklıma gelmezdi."

Kollarını kadına sardı ve Norah güler, kızarır, ağlarken onu öptü; o da kendisini Philip'in kucaklamasına bıraktı.

O an için kollarını kadından çözdü ve tekrar dizlerinin üstünde oturup ona merakla baktı.

"Şey, çok heyecanlandım!" dedi.

"Neden?"

"Çok şaşkınım."

"Peki, memnun musun?"

"Çok memnun oldum," diye bağırdı Philip tüm kalbiyle, "ve çok gururluyum ve çok mutluyum ve çok minnettarım."

Kadının ellerini tutup bunları öpücüklere boğdu. Bu Philip için hem sağlam hem sürekli görünen bir mutluluğun başlangıcıydı. Sevgili oldular, ama dost kaldılar. Norah'nın içinde, Philip'e duyduğu sevgide karşılığını bulan bir annelik içgüdüsü vardı; şımartıp azarlayabileceği, onun için telaşa düşebileceği birini istiyordu; evcil bir mizaca sahipti ve Philip'in sağlığıyla ve çamaşırlarıyla ilgilenmekten keyif alıyordu. Onun çok hassas olduğu sakatlığına acıyor ve bu acıma kendisini içgüdüsel olarak şefkat biçiminde ifade ediyordu. Genç, güçlü ve sağlıklı bir kadındı, sevgisini vermesi gayet doğal görünüyordu. Morali yüksekti, şen bir ruhu vardı. Philip'ten hoşlanıyordu çünkü hayatta hoşuna giden bütün eğlenceli şeylere onunla birlikte gülüyordu ve hepsinden önemlisi, ondan kendisi olduğu için hoşlanıyordu.

Bunu söyleyince Philip gamsızca şu cevabı verdi:

"Saçma. Benden hoşlanıyorsun çünkü sessiz biriyim ve hiç ağzımı açamıyorum."

Philip ona kesinlikle âşık değildi. Ondan çok hoşlanıyordu, yanında olmaktan çok memnundu, sohbetini eğlenceli ve ilginç buluyordu. Onun sayesinde kendisine olan inancını yeniden kazanmış, adeta ruhundaki tüm yaralara merhemi-

ni bulmuştu. Norah'nın onu önemsemesi son derece gururunu okşuyordu. Onun cesaretine, iyimserliğine, kadere cüretle meydan okumasına hayrandı; Norah'nın kendine has küçük bir felsefesi vardı, içten ve pratikti.

"Biliyorsun, kiliselere, rahiplere ve tüm o şeylere inanmıyorum," dedi, "ama Tanrı'ya inanıyorum ve üstüne düşeni yaptıktan, zorda olanlara yardım elini uzattıktan sonra senin ne yaptığınla pek ilgilendiğini sanmıyorum. Hem bence insanlar genel olarak gayet iyiler, olmayanlar için de üzülüyorum."

"Peki ya sonrası?" diye sordu Philip.

"Ah, şey, kesin olarak bilmiyorum tabii," dedi gülümseyerek, "ama en iyisini diliyorum. Neyse ne, ödeyecek kira olmayacak, yazacak hafif romanlar olmayacak."

Hafiften pohpohlama konusunda kadınca bir yeteneği vardı. Philip'in büyük bir ressam olamayacağının bilincine varıp Paris'ten ayrılmakla cesurca bir iş yaptığını düşünüyordu; kadın kendisine coşkulu bir hayranlık gösterdiğinde de Philip mest oluyordu. Bu eylemin cesareti mi, yoksa kararsızlığı mı gösterdiğinden asla emin olamamıştı. Kadının bunu kahramanca bulduğunu işitmek mutluluk vericiydi. Arkadaşlarının içgüdüsel olarak kaçındığı bir konuyu açmaya cesaret etti.

"Yumru ayağın konusunda bu kadar hassas olman çok saçma," dedi. Philip'in kıpkırmızı kesildiğini görse de devam etti. "Biliyorsun, insanlar bunu senin düşündüğün kadar çok düşünmüyor. Seni ilk gördüklerinde fark ediyorlar ama sonra unutuyorlar."

Philip cevap vermedi.

"Bana kızmadın, değil mi?"

"Hayır."

Norah kolunu onun boynuna doladı.

"Biliyorsun, seni sevdiğim için açıyorum bu konuyu. Bunun seni mutsuz etmesini istemiyorum."

"Canın ne isterse söyleyebilirsin bana," diye cevapladı gülümseyerek. "Keşke sana ne kadar minnettar olduğumu gösterecek bir şey yapabilsem."

Norah onu başka bakımlardan da idare etti. Philip'in kaba davranmasına izin vermiyor, öfkelendiğinde ona gülüyordu. Onu daha görgülü biri yaptı.

"Ne istersen onu yaptırabilirsin bana," dedi kadına bir defasında.

"Sakıncası olmaz mı?"

"Hayır, sen ne istersen onu yapmak istiyorum."

Philip mutluluğunun farkına varabilecek zekâya sahipti. Norah ona bir eşin verebileceği her şeyi veriyor gibiydi, üstelik özgürlüğünü de koruyordu; şimdiye dek sahip olduğu, bir erkekte asla bulamayacağı bir duygudaşlığa sahip, en cazip arkadaştı. Cinsel ilişki, dostluklarının en güçlü bağından başka bir şey değildi. Onu tamamlıyordu, ama elzem değildi. Philip'in iştahı doyurulduğu için de daha ılımlı, birlikte yaşanması daha kolay biri olmuştu. Tümüyle kendi kendisine sahip olduğunu hissediyordu. Bazen, berbat bir tutkuyu saplantı haline getirdiği o kışı düşünüyor, içini Mildred'a karşı nefret, kendisine karşı da dehşet duygusu kaplıyordu.

Sınavları yaklaşıyordu ve Norah da bunlarla onun kadar ilgiliydi. Onun bu ilgisi Philip'in gururunu okşuyor ve onu duygulandırıyordu. Sonuçlar açıklanınca gelip hemen ona söylemesi için söz verdirdi. Bu kez aksilik olmadan üç bölümü de geçti ve sonucu söylemeye gittiğinde Norah gözyaşlarına boğuldu.

"Ah, çok sevindim, çok endişelenmiştim."

"Seni aptal küçük şey," diye güldü Philip, ama hıçkırıyordu.

Norah'nın davranışına kim olsa çok sevinirdi.

"Peki, şimdi ne yapacaksın?" diye sordu kadın.

"Temiz bir vicdanla tatil yapabilirim. Ekimdeki kış dönemine kadar yapacak hiçbir işim yok."

"Blackstable'daki amcanın yanına gidersin diye tahmin ediyorum?"

"Çok yanlış tahmin ediyorsun. Londra'da kalıp seninle oyun oynayacağım."

"Gitmeni tercih ederim."

"Neden? Benden bıktın mı?"

Kadın gülüp ellerini onun omuzlarına koydu.

"Çünkü yoğun çalıştın ve çok yorgun görünüyorsun. Biraz temiz hava ve dinlenme iyi gelir. Lütfen git."

Philip bir an cevap vermedi. Sevgi dolu gözlerle ona baktı.

"Biliyorsun, senden başka kimseye asla inanmam. Sen hep benim iyiliğimi düşünüyorsun. Bende ne buluyorsun merak ediyorum."

"Şu bir ayda ne iyiliğimi gördün, söyler misin?" diye güldü kadın, şen şakrak.

"Düşünceli ve naziksin, müşkülpesent de değilsin; hiç endişelenmiyorsun, hiç sıkıntı yaratmıyorsun ve memnun etmesi de kolay birisin."

"Bunların hepsi saçmalık," dedi Norah, "ama sana bir şeyi söyleyebilirim: Tecrübeden ders çıkarabilen, şimdiye dek tanıdığım pek az insandan biriyim."

67

Philip sabırsızlıkla Londra'ya dönmeyi bekledi. Blackstable'da geçirdiği iki ay boyunca, Norah ona düzenli olarak yazdı; bunlar kalın, iri harflerle yazılmış uzun mektuplardı; keyifli esprilerle günlük yaşamın küçük olaylarını tasvir ediyordu; ev sahibesiyle yaşadığı sıkıntılar, kahkahayla geçen zengin yemekler, provalardaki komik olaylar –Londra tiyatrolarının birindeki önemli bir piyeste yürüyerek geçiyordu– ve kısa romanlarının yayıncılarıyla yaşadığı tuhaf maceralar. Philip bol bol kitap okudu, yüzdü, tenis oynadı

ve denize açıldı. Ekimin başında, İkinci Birleşik sınavı için Londra'ya döndü. Bu sınavı geçmeyi çok istiyordu, çünkü bu sıkıcı müfredatın sonuydu; bu halledildikten sonra bir öğrenci ayakta bakılan hastalar asistanı oluyor, ders kitapları kadar erkeklerle ve kadınlarla da bağlantı kuruyordu. Philip, Norah'yı her gün gördü.

Lawson yazını Poole'da geçirmiş, iskeleyi ve plajı betimleyen pek çok eskiz çizmişti. Birkaç portre siparişi almıştı ve kötü ışık onu buradan uzaklaştırana dek Londra'da kalmaya niyet etmişti. Hayward da Londra'daydı, kışı yurtdışında geçirmeyi düşünüyordu, ama gitme kararını bir türlü veremediğinden haftalarca kaldı. Hayward son iki üç yılda şişmanlamıştı –Philip'in onunla Heidelberg'de ilk tanışmasından bu yana beş yıl geçmişti– ve kelleşmeye başlamıştı. Bu konuda çok hassastı ve başının tepesindeki çirkin yamayı gizlemek için saçını uzun tutuyordu. Tek tesellisi, alnının artık çok soylu görünmesiydi. Mavi gözleri rengini yitirmişti; yorgun bir solgunlukları vardı; gençliğin dolgunluğunu yitirmiş ağzı da zayıf ve solgundu. Gelecekte yapacağı işlerden hâlâ belli belirsiz, ama daha az inançla söz ediyordu; arkadaşlarının artık ona inanmadığının bilincindeydi: İki üç bardak viskiyle sarhoş olduğunda matem havasına bürünmeye meylediyordu.

"İşe yaramazın tekiyim," diye mırıldanırdı, "Hayat mücadelesinin zalimliğine uygun değilim. Tek yapabildiğim kenarda durup adi kalabalıkların, iyi şeylerin peşinde itişip kakışmasını izlemek."

Başarısızlığın başarılı olmaktan daha hassas, daha üstün bir şey olduğu duygusu uyandırıyordu insanda. Araya mesafe koymasının nedeninin alelade ve süfli olana duyduğu tiksintiden kaynaklandığını demeye getiriyordu. Platon'dan çok güzel söz ediyordu.

"Şimdiye dek Platon'dan kurtulduğunu sanırdım," dedi Philip tahammülsüzce.

"Öyle mi?" diye sordu kaşlarını kaldırıp.

Bu konuya girme niyetinde değildi. Son zamanlarda, sessiz kalmanın etkili yüceliğini keşfetmişti.

"Aynı şeyi dönüp dönüp okumanın ne yararı var anlamıyorum," dedi Philip. "Sadece yorucu bir aylaklık biçimi bence."

"Çok büyük bir akla sahip olduğunu, en büyük yazarı ilk okumada anlayabileceğini mi düşünüyorsun peki?"

"Onu anlamak istemiyorum, eleştirmen değilim ben. Onunla onun için değil, kendim için ilgileniyorum."

"Neden okuyorsun o zaman?"

"Kısmen zevk için, çünkü bu bir alışkanlık ve okumadığımda, sigara içmediğimde olduğu gibi rahatsızlık duyuyorum. Bir kitap okuduğumda onu sadece gözlerimle okur gibi görünsem de ara sıra *benim için* anlamı olan bir paragrafa, belki sadece bir ifadeye denk geldiğimde o benim bir parçam oluyor; kitaptan benim için faydalı olabilecek her şeyi alıyorum, onu on kez daha okusam da daha fazlasını alamam. Bana göre insan açmamış bir gonca gibidir ve okuduklarının ya da yaptıklarının çoğu onda bir etki yaratmaz; ama insan için özel bir önemi olan belli şeyler şeyler vardır ve bunlar bir yaprağın açılmasını sağlar; yapraklar da teker teker açılır ve sonunda çiçek olur."

Philip kendi metaforundan tatmin olmamıştı ama hissettiği, yine de tam olarak emin olamadığı bir şeyi başka türlü nasıl açıklayabileceğini bilmiyordu.

"Bir şeyler yapmak istiyorsun, bir şeyler olmak istiyorsun," dedi Hayward omuz silkerek. "Bu çok alelade."

Philip artık Hayward'ı çok iyi tanıyordu. Zayıf ve kibirliydi, o kadar kibirliydi ki duygularını incitmemek için sürekli dikkatli olmanız gerekiyordu; aylaklıkla idealizmi birbirine karıştırmıştı, bu yüzden onları ayıramıyordu. Bir gün Lawson'ın atölyesinde bir gazeteciyle tanıştı; bu gazeteci onun sohbetinden büyük keyif aldı ve bir hafta sonra bir

gazetenin editörü kendisi için birtakım eleştiriler yazmasını önerdi. Hayward kırk sekiz saat boyunca kararsızlığın ıstırabını çekti. Bu tür bir iş yapmaktan o kadar uzun süre bahsetmişti ki doğrudan reddedecek yüzü yoktu, ama bir şeyler yapma düşüncesi de içini panikle dolduruyordu. Sonunda öneriyi geri çevirip özgürce nefes aldı.

"Çalışmamı kesintiye uğratırdı," dedi Philip'e.

"Hangi çalışma?" diye sordu Philip zalimce.

"İç yaşamım," diye cevapladı.

Ardından Cenevreli profesör Amiel* hakkında çok güzel şeyler söyleyerek konuşmasını sürdürdü; profesörün zekâsı asla erişilemeyecek bir başarı vaat ediyordu; ölümüne dek başarısızlığının nedeni ve bahanesi, evrakı içinde bulunan harika bir günlükte ortaya çıkmıştı. Hayward esrarengiz biçimde gülümsedi.

Ama Hayward kitaplardan hâlâ keyifle bahsediyordu; seçkin bir zevke sahipti ve mükemmel seçimler yapıyordu; fikirlere karşı, onu eğlenceli bir arkadaş kılan daimi bir ilgiye sahipti. Aslında onun için bir şey ifade etmiyorlardı, çünkü bunlardan hiç etkilenmiyordu; ama onlara bir açık artırma salonundaki porselen parçalara sahipmiş gibi yaklaşıyor, onların şekillerini ve perdahlarını keyifle ele alıyor, kafasında onlara fiyat biçiyordu; ardından onları yeniden kutularına yerleştirip bir daha hiç düşünmüyordu.

Çok önemli bir keşifte bulunan da Hayward oldu. Bir akşam, iyice hazırlandıktan sonra Philip'le Lawson'ı Beak Caddesi'nde bulunan bir tavernaya götürdü, burası sadece mekân olarak ya da tarihiyle değil –romantik hayal gücünü harekete geçiren on sekizinci yüzyıl zaferlerinin anılarını taşıyordu– Londra'nın en iyisi olan enfiyesiyle ve hepsinden de önemlisi pançıyla ünlüydü. Hayward onları geniş, uzun, pislik içindeki hali büyüleyici olan bir salona götürdü; duvarla-

* Henri Frédéric Amiel (1821-1881). İsviçreli filozof, şair ve eleştirmen. (ç.n.)

rında büyük çıplak kadın resimleri asılıydı: Bunlar Haydon ekolünün devasa alegorileriydi, ama duman, gaz kokusu ve Londra atmosferi onlara eski ustaların eserleriymiş gibi bir zenginlik katmıştı. Koyu renk ahşap duvar kaplamaları, kocaman, kararmış altın kornişler, maun masalar salona mükellef bir rahatlık havası veriyordu ve duvar boyunca uzanan deri kaplı koltuklar yumuşak ve konforluydu. Kapının karşısındaki bir masada bir koçbaşı vardı ve ünlü enfiye bunun içinde duruyordu. Panç sipariş ettiler. İçtiler. Sıcak rom pançıydı. Bunların ihtişamını anlatmaya kalemin gücü yetmez; ayık sözcük dağarcığı, bu anlatının kıt yakıştırması görevini adamakıllı yerine getirmeye yetersiz kalır; şatafatlı terimler, süslenmiş, egzotik cümleler, tahrik olmuş hayal gücünde kendini gösterir. Burası kanı kaynatıyor, kafayı temizliyordu; ruhu sağlıkla dolduruyordu; aklı, ince zekâyı bir an önce dillendirmeye ve başkalarının ince zekâsını takdir etmeye hazırlıyordu. Müziğin muğlaklığına ve matematiğin kesinliğine sahipti. Niteliklerinden sadece biri başka bir şeyle karşılaştırılabilirdi; iyi bir kalbin sıcaklığına sahipti; ama tadı, kokusu, hissi kelimelerle ifade edilemezdi. Sonsuz nezaketiyle Charles Lamb'ın buna kalkışması, onun zamanındaki hayatın güzel resimlerini çizmiş olabilirdi; Lord Byron, Don Juan'ın bir kıtasında imkânsızı hedefleyerek arınmayı başarmış olabilir; Oscar Wilde, İsfahan'ın mücevherlerini Bizans brokarlarına işleyerek, tedirgin edici bir güzellik yaratmış olabilirdi. Böyle düşününce, zihin Elagabalus'un ziyafetlerinin görüntüleriyle serseme dönüyordu; ve hafifçe hissedilen Debussy armonileri, unutulmuş bir neslin eski giysileri, fırfırlı yakaları, şosetleri, kolsuz ceketleri içinde tutulan göğüslerin demode, hoş romantizmini, vadilerden gelen zambakların baygın kokularına ve çedar peynirinin tadına katıyordu.

Hayward, bu paha biçilemez içeceğin temin edilebildiği tavernanın adını, onunla birlikte Cambridge'de bulunan ve

adı Macalister olan bir adamla sokakta rastlaşması sonucu öğrendi. Bir borsa simsarı ve filozoftu. Haftada bir kez bu tavernaya gelme alışkanlığı vardı ve kısa zamanda Philip, Lawson ve Hayward her salı akşamı orada buluşma alışkanlığı geliştirdi: Âdet değişikliği bunu biraz sıklaştırdı ki bu da sohbetten zevk alan insanlar için bir avantajdı. Macalister iri kemikli bir adamdı, genişliğine göre fazla kısaydı; büyük, tombul bir suratı, yumuşak bir sesi vardı. Kant üzerine çalışıyordu ve her şeyi saf aklın görüş açısından değerlendiriyordu. Doktrinlerini izah etmekten keyif alıyordu. Philip onu heyecanlı bir ilgiyle dinledi. Uzun bir süre önce hiçbir şeyin metafizik kadar hoşuna gitmediği düşüncesine varmıştı, ama bunun hayattaki olaylara ne fayda sağladığından emin değildi. Blackstable'da derin derin düşünmelerinin bir sonucu olarak ortaya çıkan bu küçük düzenli sistem, Mildred'a vurulduğu sırada bariz bir yarar sağlamamıştı. Aklın, hayatın idaresinde pek bir yardımı olduğunu söyleyemiyordu. Ona göre, hayat kendi kendisini yaşıyordu. Onu ve acizliğini ele geçiren duygunun şiddetini, sicimlerle yere bağlanmış gibi ona karşı koyuşunu gayet canlı bir biçimde hatırlıyordu. Kitaplarda pek çok bilgece şey okumuştu ama ancak kendi tecrübelerine dayanarak değerlendirme yapabilirdi (diğer insanlardan farklı olup olmadığını bilmiyordu); bir eylemin avantajlarını ve dezavantajlarını hesaplamıyordu, bunu yapacak olsa başına iyi şeyler gelebilir, zarar ihmalkârlığın bir sonucu olabilirdi; ama tüm benliği karşı konulamaz biçimde harekete geçmişti. Tek bir parçasıyla değil, bütün benliğiyle hareket ediyordu. Onu ele geçiren gücün akılla hiçbir alakası yok gibiydi: Aklın tek yaptığı, ruhunun gayretle aradığını elde etme yöntemlerini göstermekti.

Macalister ona Koşulsuz Buyruk'u hatırlattı:

"Öyle hareket et ki her eylemin, tüm insanların eylemleri için evrensel bir kural oluşturabilsin."

"Bu bana tam bir saçmalık gibi geliyor," dedi Philip.

"Immanuel Kant'ın söylediği herhangi bir şey için böyle bir laf edebilmen çok büyük cesaret," diyerek terslendi Macalister.

"Neden? Birisinin söylediği bir şeyi ululamak, insanın inisiyatifini yavaş yavaş yok eden bir özelliktir: Dünyada gereğinden çok daha fazla şeye yücelik atfediliyor. Kant bir şeyleri doğru olduğu için değil, o Kant olduğu için düşündü."

"Pekâlâ, senin Koşulsuz Buyruk'a itirazın nedir?"

(İmparatorlukların kaderleri muallaktaymış gibi konuştular.)

"İnsanın irade göstererek kendi yolunu seçebileceğini iddia ediyor. Ayrıca aklın en güvenilir rehber olduğunu söylüyor. Neden onun söyledikleri, tutkunun söylediklerinden daha iyi olsun ki? Bunlar farklı şeyler. Hepsi bu."

"Tutkularının hoşnut bir kölesine benziyorsun."

"Köleyim çünkü kendime mâni olamıyorum, ama hoşnut değilim," diyerek güldü Philip.

Konuşurken, onu Mildred'ın peşinden gitmeye sürükleyen şiddetli deliliği düşündü. Buna ne kadar sinirlendiğini ve onun yüzünden nasıl da aşağılanmış hissettiğini hatırladı.

"Tanrı'ya şükür, artık bundan tamamen kurtuldum," diye düşündü.

Yine de bunu samimiyetle söyleyip söylemediğinden emin değildi. O tutkunun etkisindeyken, fevkalade bir coşku hissetmiş, aklı olağandışı bir güçle çalışmıştı. Daha canlıydı; bütün varoluşta, hayatın artık önemsiz ve sıkıcı görünmesine yol açan bir heyecan, ruhta arzulu bir hararet olmuştu. Katlandığı tüm o sefalete karşılık, hissettiği heyecanda, varoluşu dopdolu yaşamada bir telafi vardı.

Ama Philip'in talihsiz sözleri onu iradenin özgürlüğüne dair bir tartışmaya soktu ve güçlü hafızasıyla Macalister, argüman üstüne argüman sundu. Diyalektikten zevk alan bir zekâsı vardı, Philip'i kendisiyle çelişmeye zorladı; onu ancak

taviz vererek kurtulabileceği köşelere sıkıştırdı; mantıkla şaşırttı ve otoriteyle hırpaladı.

Sonunda Philip şöyle dedi:

"Pekâlâ, başka insanlar için bir şey diyemem. Sadece kendi adıma konuşabilirim. Özgür irade yanılsaması kafamda o kadar güçlü ki ondan kurtulamıyorum, ama sadece bir yanılsama olduğuna da inanıyorum. Ama bu yanılsama, eylemlerimin en güçlü sebeplerinden birini oluşturuyor. Bir şey yapmadan önce seçeneğim olduğunu hissediyorum, bu da yaptığım şeyi etkiliyor; ama ardından, her şey olup bittikten sonra, bunun ta en başından kaçınılamaz olduğuna inanıyorum."

"Bundan ne sonuç çıkarıyorsun?" diye sordu Hayward.

"Ne çıkaracağım, sadece pişmanlığın faydasızlığını. Evrenin tüm güçleri bir şeyi oldurup öldürmeye yönelmişken, olmuşla ölmüşe üzülmenin faydası yok."

68

Philip bir sabah uyandığında başının döndüğünü hissetti ve birden hasta olduğunu anlayıp yatağa döndü. Kolları ve bacakları ağrıyor, soğuktan titriyordu. Ev sahibesi kahvaltısını getirince açık kapıdan ona seslenip iyi olmadığını söyledi ve bir fincan çayla bir dilim kızarmış ekmek istedi. Birkaç dakika sonra kapısı çalındı, Griffiths içeri girdi. Bir yılı aşkın zamandır aynı evde yaşıyorlardı ama koridorda baş eğip birbirlerini selamlamaktan fazla bir ilişkileri olmamıştı.

"Duydum ki hastaymışsın," dedi Griffiths. "Gelip neyin var bir bakayım dedim."

Philip neden olduğunu bilmeden kızarıp her şeyi önemsizmiş gibi anlattı. Bir iki saate kadar bir şeyi kalmazdı.

"Pekâlâ, ateşine bakmama izin versen iyi olur," dedi Griffiths.

"Hiç gereği yok," dedi Philip sinirli bir şekilde.

"Hadi ama."

Philip termometreyi ağzına koydu. Griffiths yatağın kenarına oturup bir dakika kadar neşeyle sohbet etti, ardından termometreyi çıkarıp baktı.

"Şimdi buraya bak koca adam, yataktan çıkmamalısın; ben de gidip sana bakması için ihtiyar Deacon'ı çağıracağım."

"Saçmalık," dedi Philip. "Hiçbir şeyim yok. Keşke benim için zahmete girmeseniz."

"Ama bu zahmet değil ki? Ateşin var ve yatakta kalman lazım. Yatacaksın, değil mi?"

Adamın davranışlarında son derece çekici, ciddiyetle şefkatin karışımı, tuhaf bir hoşluk vardı.

"Hastaya karşı çok iyi davranıyorsunuz," diye mırıldandı Philip, gülümseyerek gözlerini kapatıp.

Griffiths onun yastığını kabarttı, ustaca çarşafları düzeltti ve üstünü örttü. Bir sifon bulmak için Philip'in oturma odasına geçti ama hiç yoktu, gidip kendi odasındakini getirdi. Güneşliği indirdi.

"Sen şimdi uyu, ihtiyar koğuşlarda işini bitirir bitirmez onu buraya yollarım."

Birisi Philip'in yanına gelmeden önce saatler geçti sanki. Kafası ortadan bölünecek gibiydi, ağrı kollarıyla bacaklarını sarmıştı ve ağlamaktan korkuyordu. Daha sonra kapı çalındı ve sağlıklı, güçlü, neşeli Griffiths içeri girdi.

"İşte Doktor Deacon," dedi.

Yumuşak tavırlı yaşlıca bir adam olan, Philip'in sadece simaen tanıdığı doktor ona yaklaştı. Birkaç soru, kısa bir muayene ve teşhis kondu.

"Ne diyorsunuz?" diye sordu Griffiths gülümseyerek.

"Grip."

"Çok haklısınız."

Doktor Deacon, köhne pansiyon odasında etrafına bakındı.

"Hastaneye gitmek istemez misin? Seni özel bir odaya yatırırlar, hem orada buradakinden daha iyi bakılırsın."

"Olduğum yerde kalmayı tercih ederim," dedi Philip.

Rahatsız edilmek istemiyordu, üstelik yeni ortamlarda hep çekingen oluyordu. Hemşirelerin onun için çırpınmasını ya da hastanenin bunaltıcı temizliğini istemiyordu.

"Ben bakarım ona efendim," dedi Griffiths hemen.

"Ah, pekâlâ."

Doktor bir reçete yazdı, talimatlarda bulundu ve gitti.

"Şimdi ben ne dersem harfiyen yapacaksın," dedi Griffiths. "Gündüz hemşiren de gece hemşiren de benim."

"Çok naziksiniz ama hiçbir isteğim olmayacak," dedi Philip.

Griffiths elini Philip'in alnına koydu; kocaman serin, kuru bir eldi ve bu dokunuş ona iyi gelmişti sanki.

"Sadece gidip şu reçeteyi eczanede hazırlatacağım, sonra da döneceğim."

Kısa bir süre sonra ilacı getirip Philip'e bir doz verdi. Ardından kitaplarını almak için yukarı çıktı.

"Bu öğleden sonra senin odanda çalışmamın sakıncası yoktur, değil mi?" dedi aşağı inince. "Kapıyı açık bırakacağım, istediğin herhangi bir şey olursa bana seslenebilirsin böylece."

Günün ilerleyen saatlerinde, rahatsız bir uykudan uyanan Philip oturma odasından sesler geldiğini duydu. Griffiths'i görmeye bir arkadaşı gelmişti.

"Bu gece gelmesen daha iyi," dediğini duydu Griffiths'in.

Birkaç dakika sonra odaya başka biri girip Griffiths'i burada bulunca şaşırdığını söyledi. Philip onun açıklama yaptığını duydu.

"Burada kalan ikinci sınıftan bir öğrenciye bakıyorum. Zavallı adam gripten yatıyor. Bu akşam whist* yok moruk."

Artık Griffiths yalnız kalmıştı ve Philip ona seslendi.

---

* Bir çeşit iskambil oyunu. (ç.n.)

"Bu akşamki partini ertelemiyorsun, değil mi?" diye sordu.

"Senin yüzünden değil. Ameliyatıma çalışmam lazım."

"Erteleme. Ben iyi olacağım. Benim yüzümden sıkıntıya girme."

"Hiç sorun değil."

Philip daha da kötüleşti. Gece geç saatlerde biraz sayıkladı, ama sabaha doğru huzursuz bir uykudan uyandı. Griffiths'in bir koltuktan kalktığını, diz çöktüğünü ve parmaklarıyla ateşe kömür üstüne kömür attığını gördü. Üstünde pijamaları ve sabahlığı vardı.

"Ne yapıyorsun burada?" diye sordu.

"Seni uyandırdım mı? Gürültü çıkarmadan ateşi canlandırmaya çalışıyordum."

"Neden yatakta değilsin? Saat kaç?"

"Beş olmak üzere. Bu gece yanında otursam iyi olur diye düşündüm. O yüzden buraya bir koltuk getirdim, düşündüm ki yere bir döşek koyacak olursam o kadar derin uyuyabilirdim ki bir şey istesen seni duyamayabilirdim."

"Keşke bana karşı bu kadar iyi olmasan," diye sızlandı Philip. "Sen de kapmış olmayasın?"

"O zaman sen bana bakarsın moruk," dedi Griffiths, bir kahkaha atıp.

Sabahleyin Griffiths güneşliği çekti. Gece nöbetinin ardından solgun ve yorgun görünüyordu, ama hayat doluydu.

"Şimdi seni yıkayacağım," dedi Philip'e neşeyle.

"Kendim yıkanabilirim," dedi Philip utanarak.

"Saçmalama. Küçük bir koğuşta olsaydın hemşire yıkardı seni, ben de bu işi bir hemşire kadar iyi becerebilirim."

Philip karşı koyamayacak kadar zayıf ve bitkindi, Griffiths'in elini, yüzünü, ayaklarını, göğsünü ve sırtını yıkamasına izin verdi. Bunları hoş bir nezaketle yapıyor, hiç durmadan dostça gevezelik ederken işini sürdürüyordu; ar-

dından hastanede yaptıkları şekilde çarşafı değiştirdi, yastığı kabarttı ve yatak örtülerini düzeltti.

"Hemşire Arthur görmeliydi beni. Hayretten donakalırdı. Bugün erkenden Deacon seni görmeye gelecek."

"Bana karşı neden bu kadar iyi olduğunu anlayamıyorum," dedi Philip.

"Benim için iyi bir alıştırma oluyor. İnsanın bir hastasının olması bayağı eğlenceli."

Griffiths ona kahvaltısını verip giyinmeye ve bir şeyler yemeye gitti. Saat on olmadan birkaç dakika önce bir salkım üzüm ve birkaç çiçekle geri geldi.

"Çok iyisin," dedi Philip.

Beş gündür yataktaydı.

Norah ile Griffiths ona dönüşümlü bakmışlardı. Griffiths, Philip'le aynı yaşta olsa da ona karşı esprili, koruyucu bir tavır benimsemişti. Düşünceli bir delikanlıydı, nazik ve cesaretlendiriciydi; ama en büyük özelliği, çevresindeki herkese hayat verdiği belli olan canlılığıydı. Philip, çoğu insanın annesinden ya da kız kardeşinden gördüğü gibi şımartılmaya alışkın değildi ve bu güçlü genç adamın kadınsı yumuşaklığından derinden etkilenmişti. Philip yavaş yavaş iyileşti. Daha sonra Griffiths, Philip'in odasında boş boş oturup onu neşeli aşk macerası hikâyeleriyle eğlendirdi. Cilveli bir tipti, aynı anda üç dört ilişkiyi idare edebiliyordu; sorunları ortadan kaldırmak için mecbur kaldığı yöntemleri anlatışını dinlemek de çok keyifliydi. Başına gelen her şeye romantik bir cazibe katma becerisi vardı. Borçlar belini bükmüştü, biraz değeri olan her eşyası rehinecideydi ama daima neşeli, müsrif ve cömert olmayı beceriyordu. Doğuştan maceracıydı. Müphem meslekleri ve değişken niyetleri olan insanlara bayılıyordu; Londra barlarının müdavimi olan ayaktakımı içinde tanıdığı çok sayıda insan vardı. Ona arkadaş muamelesi yapan hafifmeşrep kadınlar hayatlarındaki sıkıntıları, güçlükleri ve başarıları

anlatıyordu; hilekârlar onun yoksulluğuna saygı duyuyor, ona akşam yemeği ısmarlıyor ve borç olarak beş sterlinlik banknotlar veriyorlardı. Zaman zaman sınavlarından kalıyordu ama buna neşeyle katlanıyor ve bunu ebeveynine öyle bir sunuyordu ki Leeds'de doktor olan babası, ona cidden kızamayacak kadar insafa geliyordu.

"Kitaplara kafam hiç basmıyor," diyordu neşeyle, "ama çalışamıyorum da."

Hayat fazlasıyla eğlenceli geliyordu. Ama gençliğinin coşkusu geçince ve sonunda diplomasını alınca, meslekte muazzam bir başarı yakalayacaktı. İnsanları tavırlarının büyük cazibesiyle iyileştirecekti.

Philip, okuldayken uzun boylu, dimdik duran, yüksek moralli oğlanlara nasıl taptıysa ona da öyle tapıyordu. İyileşir iyileşmez hemen arkadaş oldular ve Griffiths'in onun küçük salonunda oturmaktan, Philip'in vaktini eğlenceli gevezeliğiyle almaktan ve sayısız sigara içmekten keyif aldığını görmek, Philip'e olağandışı bir mutluluk veriyordu. Philip bazen onu Regent Caddesi'ndeki tavernaya götürüyordu. Hayward onu aptal buluyordu, ama Lawson çekiciliğini fark etmiş, hevesle resmini yapmak istiyordu; mavi gözleri, beyaz teni ve kıvırcık saçlarıyla resmedilmeye değer bir figürdü. Sık sık onun hiçbir şey bilmediği konuları tartışıyorlardı ve Griffiths o zaman güzel yüzünde iyimser bir gülümsemeyle, haklı olarak varlığının arkadaş grubunun eğlencesine yeterli ölçüde katkıda bulunduğunu düşünerek sessizce oturuyordu. Macalister'ın borsa simsarı olduğunu öğrendikten sonra hevesle ondan tüyolar almak istedi; Macalister da vakur gülümsemesiyle ona belli zamanlarda belli hisseleri alarak ne servetler kazanabileceğini anlattı. Bu Philip'in ağzını sulandırdı, çünkü öyle ya da böyle beklediğinden daha fazla harcıyordu ve Macalister'ın sunduğu kolay yöntemle birazcık para kazanmak ona çok iyi gelirdi.

"Gerçekten bir dahaki sefere iyi bir şey duyduğumda size haber veririm," dedi borsa simsarı. "Bazen böyle şeyler çıkıyor. Mesele sadece hisseyi zamanında almak."

Philip elli sterlin kazanmanın ne kadar güzel olacağını düşünmekten kendini alamadı, böylece Norah'ya kış için çok ihtiyaç duyduğu kürkü hediye edebilirdi. Regent Caddesi'ndeki mağazalara bakmış, o parayla alabileceklerini gözüyle seçmişti. Norah her şeyi hak ediyordu. O Philip'in hayatını çok mutlu kılmıştı.

69

Bir öğleden sonra, her zamanki gibi Norah'ya çaya gitmeden önce yıkanıp kendine çekidüzen vermek için pansiyona döndüğünde, anahtarıyla içeri girmek isterken, ev sahibi ona kapıyı açtı.

"Sizi görmek için bekleyen bir hanım var," dedi.

"Beni mi?" dedi Philip hayretle.

Çok şaşırmıştı. Sadece Norah olabilirdi ve onu buraya neyin getirdiği konusunda hiçbir fikri yoktu.

"İçeri almamam gerekirdi ama üç kez gidip geldi, sizi bulamadığı için o kadar üzgün görünüyordu ki bekleyebileceğini söyledim."

Açıklama yapan ev sahibesini kenara itip geçti ve odasına daldı. Kalbi sıkıştı. Bu Mildred'dı. Oturuyordu ama o içeri girince hemen ayağa kalktı. Ne ona doğru yürüdü ne de konuştu. Philip o kadar şaşırmıştı ki ağzından çıkanı kulağı duymadı.

"Ne halt etmeye geldin buraya?" diye sordu.

Mildred cevap vermedi ama ağlamaya başladı. Elleriyle gözlerini kapatmadı, onları vücudunun iki yanında sarkar halde bıraktı. İş başvurusu yapmaya gelmiş bir hizmetçi gibi görünüyordu. Halinde korkunç bir zavallılık vardı. Philip

ne hissedeceğini bilemedi. Aniden arkasını dönüp odadan kaçmak için büyük bir istek duydu.

"Seni bir daha göreceğimi sanmıyordum," dedi sonunda.

"Keşke ölseydim," diye inledi Mildred.

Philip onu olduğu yerde dikilmeye bıraktı. O anda sadece metanetini korumayı düşünüyordu. Dizleri titriyordu. Kıza baktı, umutsuzca homurdandı.

"Ne oldu?" dedi.

"Beni terk etti – Emil."

Philip'in kalbi hop etti. O anda Mildred'ı eskisi gibi tutkuyla sevdiğini anladı. Onu sevmekten hiç vazgeçmemişti. Gururu kırılmış ve direnci kalmamış halde karşısında duruyordu. Onu kollarına almak, gözyaşlarının lekelediği yanaklarını öpücüklere boğmak istedi. Ah, bu ayrılık ne uzun sürmüştü! Nasıl katlanabildiğini hiç bilmiyordu.

"Otursan iyi edersin. Dur da sana içecek bir şey vereyim."

Sandalyeyi ateşin yakınına çekti, Mildred oturdu. Philip ona viski soda karışımı hazırladı, hâlâ ağlayan kız bunu içti. Büyük, kederli gözleriyle ona baktı. Altlarında büyük siyah çizgiler vardı. Onu son gördüğü zamandan daha zayıf, daha beyazdı.

"Keşke teklif ettiğinde seninle evlenseydim," dedi.

Philip bu sözün neden yüreğini kabarttığını bilemedi. Kendisini zorlamasına karşın onunla mesafesini koruyamıyordu. Elini omzuna koydu.

"Sıkıntıda olmana çok üzüldüm."

Mildred başını onun göğsüne yaslayıp isterik bir ağlama koyuverdi. Araya giren şapkasını çıkardı. Onun böyle ağlayabileceğini Philip asla hayal etmemişti. Onu tekrar tekrar öptü. Bu kızı biraz rahatlatmış gibiydi.

"Bana hep çok iyi davrandın Philip," dedi. "Bu yüzden, sana gelebileceğimi biliyordum."

"Bana neler olduğunu anlat."

"Ah, yapamam yapamam," diye bağırdı kız, kendini ondan ayırıp.

Philip dizlerinin üstünde onun yanına çöktü ve yanağını onunkine dayadı.

"Bana her şeyi anlatabileceğini bilmiyor musun? Ben seni asla hiçbir şey için suçlamam."

Mildred ona hikâyeyi yavaş yavaş anlattı ve ara sıra o kadar çok ağladı ki Philip söylediklerini zar zor anlayabildi.

"Geçen hafta pazartesi Birmingham'a gitti ve perşembe günü döneceğine söz verdi, ama dönmedi; cuma da dönmeyince yazıp sorunun ne olduğunu sordum, ama mektuba hiçbir cevap vermedi. Ben de eğer ondan cevap alamazsam Birmingham'a gideceğimi yazdım, bu sabah onun üstünde hiçbir hakkım olmadığını söyleyen bir avukatın mektubunu aldım, onu rahatsız edecek olursam kanunun korumasına başvuracakmış."

"Ama bu çok saçma," diye bağırdı Philip. "Bir adam karısına böyle muamele edemez. Kavga mı etmiştiniz?"

"Ah, evet, pazar günü kavga ettik ve benden bıktığını söyledi, ama bunu daha önce de söylemiş ve hiç sorunsuz dönmüştü. Ciddi olduğunu düşünmedim. Ona yolda bir bebek olduğunu söylediğim için korktu. Bunu ondan olabildiğince gizledim. Ama sonra söylemem gerekti. Bunun benim hatam olduğunu söyledi, yapmamam gerektiğini bilmeliymişim. Bana söylediği şeyleri bir duysaydın! Çok kısa zamanda onun bir centilmen olmadığını anladım. Beni tek kuruşsuz ortada bıraktı. Kirayı ödememiş, benim de ödeyecek param yoktu, eve bakan kadın söyledi bunları bana – onun söylediği gibi bir hırsız da olabilirim pekâlâ."

"Bir daire tutacağınızı sanıyordum."

"Bana böyle demişti, ama Highbury'de eşyalı bir oda tuttuk sadece. O kadar cimriydi işte. Benim müsrif olduğumu söyledi; bana müsriflik yapacak hiçbir şey vermedi ki."

Önemli olanla ıvır zıvır olanı birbirine karıştırma konusunda olağanüstü bir becerisi vardı. Philip'in kafası karıştı. Tüm bunlar akıl alacak gibi değildi.

"Hiçbir erkek bu kadar rezil olamaz."

"Onu tanımıyorsun. Gelip bana dizlerinin üstünde yalvarsa da artık dönmem ona. Onu düşündüğüm için tam bir aptalım. Bana kazandığını söylediği kadar para kazanmıyordu. Yalanlar söyledi bana!"

Philip birkaç dakika düşündü. Kızın üzüntüsünden o kadar derinden etkilenmişti ki kendisini düşünemiyordu.

"Benim Birmingham'a gitmemi ister misin? Onu görüp işleri düzeltmeye çalışabilirim."

"Ah, buna hiç ihtimal yok. Artık hiç dönmeyecek, onu tanıyorum."

"Ama sana bakmak zorunda. Bundan kurtulamaz. Bu işler hakkında benim hiçbir bilgim yok, gidip bir avukat bulsan iyi edersin."

"Nasıl? Hiç param yok."

"Bunu ben öderim. Kendi avukatıma bir mektup yazacağım, babamın vasiyetini uygulayan beyefendi. Şimdi beraber gitmemizi ister misin? Hâlâ bürosundadır herhalde."

"Hayır, onun için bir mektup ver bana. Yalnız giderim."

Mildred artık biraz daha sakindi. Philip oturup notu yazdı. Ardından kızın hiç parasının olmadığını hatırladı. Neyse ki önceki gün bir çek bozdurmuştu ve ona beş sterlin verebilirdi.

"Bana karşı çok iyisin Philip," dedi kız.

"Senin için bir şeyler yapabildiğime çok mutluyum."

"Benden hâlâ hoşlanıyor musun?"

"Hep olduğu gibi."

Dudaklarını uzattı ve Philip onu öptü. Bu eylemde, Philip'in onda daha önce hiç görmediği bir teslimiyet vardı. Çektiği tüm ıstıraba değerdi.

Mildred çıkıp gidince, Philip onun iki saattir burada olduğunu fark etti. Olağanüstü mutluydu.

"Zavallıcık, zavallıcık," diye söylendi kendi kendine, kalbi daha önce hissettiğinden daha büyük bir aşkla tutuşuyordu.

Saat sekizde bir telgraf gelene dek Norah'yı hiç düşünmedi. Daha açmadan telgrafın ondan olduğunu biliyordu.

Bir sorun mu var? Norah.

Ne yapması ya da ne cevap vermesi gerektiğini bilmiyordu. Figüranlık yaptığı piyes bittikten sonra onu alabilir ve ara sıra yaptığı gibi onunla eve kadar yürüyebilirdi, ama ruhu o akşam onu görme fikrine tümüyle isyan etti. Ona yazmayı düşündü ama her zamanki gibi *en sevdiğim Norah* diye hitap etmeye eli varmadı. Telgraf göndermeye karar verdi.

Özür dilerim. Çıkamadım. Philip.

Norah'yı gözünde canlandırdı. Çıkık elmacıkkemikleri ve cırtlak bir rengi olan küçük çirkin surattan azıcık tiksindi. Onun cildinde, Philip'in tüylerini diken diken eden bir kabalık vardı. Telgrafını kendisinden gelecek bir hareketin izlemesi gerektiğini düşündü, ama her halükârda bunu erteledi.

Ertesi gün tekrar telgraf çekti.

Üzgünüm, gelemiyorum. Yazacağım.

Mildred öğleden sonra dörtte gelmeyi teklif etmiş, o da bu saatin uygun olmadığını söyleyememişti. O, her şeyden önce geliyordu. Philip sabırla onu bekledi. Camdan gelişini izledi ve ön kapıyı kendisi açtı.

"Eee? Nixon'la görüştün mü?"

"Evet," diye cevapladı kız. "Hiçbir işe yaramayacağını söyledi. Yapılacak hiçbir şey yok. Buna katlanmak zorundayım."

"Ama bu imkânsız," diye bağırdı Philip.

Mildred çok yorgun bir halde oturdu.

"Neden olduğunu söyledi mi?" diye sordu.

Kız ona buruş buruş olmuş bir mektup verdi.

"Mektubun burada Philip. Hiç götürmedim. Dün sana söyleyemedim, gerçekten söyleyemedim. Emil benimle evlenmedi. Evlenemezdi. Zaten bir karısı ve üç çocuğu var."

Philip aniden bir kıskançlık ve öfke sancısı hissetti. Neredeyse kaldırabileceğinden fazlaydı bu.

"Bu yüzden teyzemin yanına dönemedim. Senden başka gidebileceğim kimsem yok."

"Onunla kaçmanın nedeni neydi?" diye sordu Philip, kontrol altında tutmak için mücadele ettiği alçak bir sesle.

"Bilmiyorum. Başlangıçta evli bir adam olduğunu bilmiyordum, bana anlattığında ağzıma geleni söyledim. Ardından onu aylarca görmedim, tekrar kafeye gelip de teklif edince bana neler olduğunu bilmiyorum. Mâni olamayacağım bir şeydi sanki. Onunla gitmem gerekiyordu."

"Ona âşık mıydın?"

"Bilmiyorum. Anlattığı şeylere gülmeden edemiyordum. Ayrıca onda bir şey vardı –hiç pişman olmayacağımı söyledi, bana haftada yedi sterlin vermeye yemin etti– kendisinin on beş kazandığını söyledi, ama hepsi yalandı, o kadar kazanmıyordu. Her sabah kafeye gitmekten de çok bıkmıştım, teyzemle de pek anlaşamıyordum; bana akrabadan çok hizmetçiymişim gibi davranmak istiyordu, bana kendi odamı toplamak zorunda olduğumu söyledi ve eğer yapmazsam, benim için bunu kimse yapmayacakmış. Ah, keşke böyle yapmasaydım. Ama kafeye gelip de teklif edince buna mâni olamayacağımı hissettim."

Philip onun yanından uzaklaştı. Masaya oturup yüzünü ellerine gömdü. Kendini fena halde aşağılanmış hissediyordu.

"Bana kızmadın, değil mi Philip?" diye sordu yürek parçalayan bir sesle.

"Hayır," diye cevapladı Philip; kafasını kaldırmıştı ama ona bakmıyordu, "sadece fena halde yaralandım."

"Neden?"

"Sana ne kadar âşık olduğumu biliyordun. Bana değer vermen için elimden gelen her şeyi yaptım. Sende bir insanı sevme yetisinin olmadığını sanıyordum. O aşağılık adam için her şeyden vazgeçmeye razı olduğunu bilmek çok korkunç. Onda ne buldun merak ediyorum."

"Çok ama çok özür dilerim, Philip. Daha sonra fena halde pişman oldum, yemin ederim."

Philip, Emil Miller'ı, onun macun gibi, sağlıksız görüntüsünü, mavi sinsi bakışlarını ve üstünün başının avam şıklığını düşündü; hep parlak kırmızı örgü yelekler giyerdi. Philip iç çekti. Kız kalkıp onun yanına gitti. Kolunu onun boynuna doladı.

"Bana evlenme teklif ettiğini asla unutmayacağım, Philip."

Philip onun elini tuttu, kafasını kaldırıp ona baktı. Mildred eğilip onu öptü.

"Philip, beni hâlâ istiyorsan, artık istediğin her şeyi yaparım. Senin kelimenin tam anlamıyla bir centilmen olduğunu biliyorum."

Philip donakaldı. Mildred'ın sözleri biraz midesini bulandırmıştı.

"Çok naziksin, ama yapamam."

"Artık beni önemsemiyor musun?"

"Evet, seni tüm kalbimle seviyorum."

"O zaman neden hâlâ şansımız varken güzel zaman geçirmiyoruz? Artık hiçbir şeyin önemi yok biliyorsun."

Philip kendisini ondan uzaklaştırdı.

"Anlamıyorsun. İlk gördüğüm andan beri sana delicesine âşığım, ama artık – o adam. Maalesef her şey hâlâ gözümün önünde capcanlı. Bunun düşüncesi tam anlamıyla midemi bulandırıyor."

"Çok tuhafsın," dedi Mildred.

Philip tekrar onun elini tutup gülümsedi.

"Minnettar olmadığımı düşünmemelisin. Sana ne kadar teşekkür etsem az, ama görüyorsun ya, artık daha güçlüyüm sadece."

"Sen iyi bir dostsun, Philip."

Sohbeti sürdürdüler ve kısa süre sonra, eski günlerin o aşina arkadaşlığına geri döndüler. Saat geç oldu. Philip birlikte akşam yemeği yemeyi ve ardından bir müzikale gitmeyi önerdi. Mildred biraz nazlandı, çünkü durumuna uygun biçimde davranması gerektiğini düşünüyor, içten içe, şu sıkıntılı haliyle bir eğlence mekânına gitmesinin yakışmayacağını hissediyordu. Sonunda Philip ondan sadece kendisini mutlu etmek için gelmesini rica etti, kız da bunu bir tür fedakârlık olarak görüp kabul etti. Philip'i çok mutlu eden yeni bir düşüncelilik takınmıştı. Mildred eskiden sık sık gittikleri, Soho'daki küçük restorana gitmeyi istedi; bu önerisi mutlu hatıraları anımsattığından Philip ona minnettar oldu. Akşam yemeği sırasında, kızın neşesi daha da arttı. Köşedeki bardan gelen Burgundy içini ısıttı ve kederli ifadesini koruması gerektiği aklından çıktı. Philip onunla gelecekten konuşmanın güvenli olacağını düşündü.

"Meteliğin yoktur diye tahmin ediyorum, öyle mi?" diye sordu bir fırsatını bulunca.

"Sadece senin dün verdiğin vardı, onun da üç sterlinini ev sahibine verdim."

"Öyleyse sana bir onluk daha vereyim de bir süre idare et. Gidip avukatımı göreceğim ve onun aracılığıyla Miller'a bir mektup göndereceğim. Onun bir şeyler ödemesini sağlayabiliriz eminim. Eğer ondan bir yüz sterlin koparabilirsek, bebek doğana dek masrafların karşılanmış olur."

"Ondan bir kuruş dahi almam. Açlıktan ölmeyi tercih ederim."

"Ama seni böyle yüzüstü bırakması canavarlık."

"Düşünmem gereken bir onurum var."

Bu Philip için biraz tuhaf bir durumdu. Diplomasını alana dek kendi parasıyla çok ekonomik davranarak idare etmesi gerekiyordu ve ya kendi evinde ya da başka bir hastanede doktorluk yaparak geçirmeye niyetlendiği bir yıl için de onu idare edecek parayı tasarruf etmeliydi. Ama Mildred ona Emil'in cimriliklerine dair birkaç hikâye anlattı ve Philip, kendisini de cömertlikten nasibini almamış biri olmakla suçlar diye itiraz etmekten çekindi.

"Ondan tek bir kuruş bile almam. Aç biilaç kalırım daha iyi. Önceden olsa bir iş bulup çalışırdım, ama şimdi içinde bulunduğum durumda bu hiç iyi olmaz. İnsanın sağlığını düşünmesi gerek."

"Şimdiyi dert etmemelisin," dedi Philip. "Tekrar çalışabilir hale gelene dek istediğin her şeyi ben halledeceğim."

"Sana güvenebileceğimi biliyordum. Emil'e gidecek kimsemin olmadığını düşünmemesi gerektiğini söyledim. Ona, senin kelimenin tam anlamıyla bir centilmen olduğunu söyledim."

Philip yavaş yavaş ayrılığın nasıl gerçekleştiğini öğrendi. Görünüşe göre, adamın karısı onun Londra'ya yaptığı düzenli ziyaretler sırasında bu maceraya atıldığını öğrenmiş ve işvereni olan şirketin müdürüne çıkmıştı. Onu boşanmakla tehdit etmiş ve şirket de eğer karısından boşanırsa adamı kovacağını bildirmişti. Adam çocuklarına çok düşkündü ve onlardan ayrı kalma düşüncesine katlanamıyordu. Karısıyla metresi arasında bir seçim yapması gerektiğinde, karısını seçmişti. Bu gönül meselesini daha da karmaşık hale getirecek bir çocuk istemiyordu; Mildred bebeği daha fazla gizleyemeyip ona gerçeği söyleyince adam paniğe kapılmıştı. Bir kavga çıkarıp onu hemen terk etmişti.

"Ne zaman doğum yapacaksın?" diye sordu Philip.

"Mart başında."

"Üç ay."

Plan yapmak şarttı. Mildred, Highbury'deki pansiyonda kalmayacağını söyledi, Philip de onun kendisine yakın olmasının daha doğru olacağını düşündü. Ertesi gün yeni bir yer aramaya söz verdi. Mildred, Vauxhall Bridge Road'un uygun bir semt olacağı önerisinde bulundu.

"Sonrası için de yakın olur," dedi.

"Ne demek istiyorsun?"

"Eh, orada en fazla iki ay falan kalabilirim, ardından bir eve çıkmam gerekir. Üst düzeyden insanların yaşadığı, çok saygın bir yer biliyorum, üstelik haftada sadece dört gineni alıyorlar, hiçbir ekstrası da yok. Elbette doktor ekstra, ama hepsi bu. Bir arkadaşım oraya gitti, orayı işleten hanım da gerçek bir hanımefendi. Yani subay kocamın Hindistan'da bulunduğunu, sağlığım için daha uygun olduğundan bebeğim için Londra'ya geldiğimi söyleyebilirim."

Onun böyle konuştuğunu duymak, Philip'e olağandışı bir şey gibi geldi. Narin hatları ve solgun yüzüyle, sakin ve mahcup görünüyordu. Kızın içini yakıp kavuran tutkuları düşününce, hiç beklenmedik biçimde, içini sıkıntı bastı. Nabzı hızla atıyordu.

70

Philip pansiyonuna dönünce Norah'dan bir mektup bulmayı bekliyordu ama hiçbir şey yoktu; ertesi sabah da gelen bir şey olmadı. Bu sessizlik onu hem rahatsız etti hem de telaşa kapılmasına yol açtı. Geçen hazirandan bu yana, Londra'da olduğu tüm zaman boyunca birbirlerini her gün görmüşlerdi ve iki gün boyunca onu ziyaret etmemesi ya da yokluğuna bir neden sunmaması tuhaf görünmüş olmalıydı; tesadüfen Norah'nın onu Mildred'la birlikte görüp görmediğini merak etti. Onun kalbini kırdığı ya da onu mutsuz ettiği düşüncesine katlanamıyordu, öğleden sonra Norah'yı aramaya karar verdi. Onunla böylesi samimi bir ilişki kur-

masına izin verdiği için neredeyse ona sitem edebilirdi. Bu süregiden düşünceler içini bezginlikle doldurdu.

Vauxhall Bridge Road'da Mildred için bir evin ikinci katında iki oda buldu. Gürültülü bir yerdi, ama onun pencerelerinin altından akan trafiğin sesinden hoşlanacağını biliyordu.

"Bütün gün kimsenin geçmediği ölü gibi bir sokaktan hiç hoşlanmam," dedi. "Bana canlılık lazım."

Daha sonra Philip kendisini Vincent Meydanı'na gitmeye zorladı. Zili çaldığında, endişeden içini fenalık basmıştı. Norah'ya kötü davrandığına ilişkin rahatsız edici bir hisse kapılmıştı; sitem işitmekten çok korkuyordu; onun asabi bir mizacı olduğunu biliyordu ve hadise çıkmasından nefret ederdi; belki de en iyisi ona açık açık Mildred'ın ona döndüğünü ve kıza duyduğu aşkın her zamanki gibi çok güçlü olduğunu söylemekti; çok üzgündü ama artık Norah'ya verebileceği hiçbir şey yoktu. Ardından kadının kendisini sevdiği için kapılacağı hiddeti düşündü; bu daha önce de koltuklarını kabartmış, büyük minnet duymuştu ama artık korkunç geliyordu. Norah acı çekmeyi hak etmiyordu. Kadının onu nasıl karşılayacağını merak etti, merdivenlerden çıkarken her türlü davranma ihtimali kafasından geçti. Kapıyı çaldı. Betinin benzinin attığını hissetti, gerginliğini nasıl gizleyeceğini bilemiyordu.

Norah gayretle yazmaya koyulmuştu, ama o girince ayağa sıçradı.

"Ayak sesini tanıdım," diye bağırdı. "Nerelerde saklanıyordun, seni yaramaz çocuk?"

Neşeyle yanına yaklaşıp kollarını boynuna doladı. Onu gördüğüne çok mutluydu. Philip onu öptü, ardından ne yapacağını bilemediğinden canının fena halde çay istediğini söyledi. Norah su kaynasın diye demliği hemen ateşin üstüne koydu.

"Aşırı yoğundum," dedi Philip ikna edici olmayan bir sesle.

Norah her zamanki neşeli tavrıyla konuşmaya başladı, daha önce çalışmadığı bir şirketin yeni bir roman için ödediği avanstan söz etti. Bunun için tam on beş gine almıştı.

"Havadan gelen para. Ne yapacağımızı söyleyeyim sana: Küçük bir gezintiye çıkacağız. Hadi gidip Oxford'da bir gün geçirelim, ne dersin? Üniversiteyi görmeyi çok istiyorum."

Gözlerinde herhangi bir sitem gölgesi olup olmadığını görmek için ona baktı, ama bu gözler her zamanki gibi içten ve neşeliydi; kendisini gördüğüne çok mutlu olmuştu. Philip'in kalbi burkuldu. Bu zalim gerçeği ona söyleyemezdi. Norah ona biraz ekmek kızarttı, bunları küçük parçalar halinde kesti ve çocukmuş gibi ona verdi.

"Canavarım doydu mu?" diye sordu.

Philip gülümseyerek başını salladı; Norah onun için bir sigara yaktı. Ardından, yapmaktan çok hoşlandığı biçimde, gelip dizlerine oturdu. Çok hafifti. Büyük bir mutlulukla iç çekerek Philip'in kollarına yaslandı.

"Bana güzel bir şeyler söyle," diye mırıldandı.

"Ne söyleyeyim?"

"Hayal gücünü biraz zorlayıp, mesela benden çok hoşlandığını söyleyebilirsin."

"Öyle olduğunu biliyorsun."

O sırada bunu ona söylemeye dili varmadı. Her halükârda bugün onun canını sıkmamalıydı, belki mektup yazabilirdi. Bu daha kolay olurdu. Onun ağladığını düşünmeye katlanamıyordu. Norah onun kendisini öpmesini sağladı, Philip onu öperken Mildred'ı ve Mildred'ın solgun, ince dudaklarını düşündü. Orada olduğu zaman zarfında Mildred, tinsel bir varlık gibi, ama bir gölgeden daha somut halde aklından hiç çıkmadı; görüntü de dikkatini sürekli dağıtıyordu.

"Bugün çok sessizsin," dedi Norah.

Onun bu gevezeliği aralarında hep şaka konusuydu, Philip cevapladı:

"Bana hiç konuşma fırsatı vermedin, ben de konuşma alışkanlığımı kaybettim."

"Ama dinlemiyorsun da, kabalık bu."

Philip onun sırrını anlayıp anlamadığını merak ederek biraz kızardı; rahatsızlıkla bakışlarını kaçırdı. Bu öğleden sonra, kadının ağırlığı canını sıkıyordu ve ona dokunmak istemiyordu.

"Ayaklarım uyuştu," dedi.

"Özür dilerim," diye bağırdı Norah ayağa fırlayıp. "Centilmenlerin dizlerine oturma alışkanlığımdan kurtulamayacaksam, diyet yapsam iyi ederim."

Abartıyla ayağını yere vurarak odanın içinde gezindi. Daha sonra, Norah aynı pozisyonu yeniden almasın diye ateşin önünde dikildi. O konuşurken, Philip bu kadının on Mildred değerinde olduğunu düşündü; kendisini çok daha fazla eğlendiriyordu, sohbeti daha keyifliydi; daha akıllıydı ve çok daha iyi bir mizaca sahipti. İyi, cesur, dürüst bir küçük kadındı; Mildred'ın ise bu sıfatlardan hiçbirini hak etmediğini düşündü acıyla. Azıcık mantığı varsa Norah'dan ayrılmazdı, bu kadın onu Mildred'la olabileceğinden çok daha fazla mutlu ederdi: Ne de olsa Philip'i seviyordu, Mildred ise sadece onun yardımına minnettardı. Ama nihayetinde önemli olan sevilmekten ziyade sevmekti; o da bütün ruhuyla Mildred'ın hasretini çekiyordu. Norah'yla geçireceği bütün bir öğleden sonra yerine onunla on dakika birlikte olmayı tercih ederdi; Mildred'ın soğuk dudaklarından gelen bir öpücük, Norah'nın ona verebildiği her şeyden daha değerliydi.

"Kendime mâni olamıyorum," diye düşündü. "O içime işledi adeta."

Mildred'ın kalpsiz, kötü ve görgüsüz, aptal ve haris olması umurunda değildi, onu seviyordu. Diğeriyle mutlu olmaktansa onunla sefaleti tercih ederdi.

Ayağa kalkınca Norah her zamanki alışkanlığıyla şöyle sordu:

"Eee, yarın görüşüyoruz, değil mi?"

"Evet," diye cevapladı Philip.

Gelemeyeceğini biliyordu çünkü Mildred'ın taşınmasına yardım edecekti, ama bunu söyleyecek cesareti yoktu. Bir telgraf göndermeye karar verdi. Mildred sabahleyin pansiyonu görmüş, odaları beğenmiş ve öğle yemeğinden sonra Philip onunla birlikte Highbury'ye gitmişti. Giysilerinin olduğu bir valizle kalacağı yere ev havası vermeye çalışırken kullandığı ıvır zıvır şeylerin, minderlerin, abajurların, fotoğraf çerçevelerinin olduğu bir bagajı daha vardı; ayrıca iki üç mukavva kutu daha vardı ki bunların hepsi dört tekerlekli bir arabanın üstüne bağlanabilirdi. Victoria Caddesi'nde yol alırlarken Philip, Norah'nın yanlarından geçme ihtimaline karşı arabada iyice arkasına yaslandı. Telgraf gönderecek fırsatı olmamıştı, bunu Vauxhall Bridge Road'daki postaneden de yapamazdı, çünkü o zaman Norah onun bu semtte ne yaptığını merak edebilirdi; üstelik oraya kadar gelebilmişken onun oturduğu hemen yandaki meydan tarafına neden gitmediğinin bahanesi olamazdı. Gidip onu yarım saatliğine görmesinin iyi olacağı konusunda kararını verdi; ama bu gereklilik canını sıktı: Norah'ya kızgındı çünkü kendisini kaba ve küçültücü çözümlere mecbur bırakıyordu. Ama Mildred'la olmaktan mutluydu. Onun eşyalarını boşaltmasına yardım etmek hoşuna gitti; Mildred'ı kendisinin bulduğu ve ücretini ödediği pansiyona yerleştirmek, büyüleyici bir sahiplik duygusu hissetmesine yol açtı. Onun kendisini fazla zorlamasına izin vermeyecekti. Onun için bir şeyler yapmak zevkti ve Mildred da etrafta bir şeyi onun için yapmaya çok hevesli birileri varken o şeyi yapmaya hiç zahmet etmezdi. Philip giysilerini valizden çıkarıp yerlerine yerleştirdi. Mildred tekrar dışarı çıkmayı teklif etmemişti bu yüzden onun terliklerini getirip çizmelerini çıkardı. Hizmetçi görevi görmek onu çok mutlu etti.

Philip diz çökmüş çizmelerinin düğmelerini açarken, "Beni gerçekten şımartıyorsun," dedi Mildred, parmaklarını sevecenlikle saçlarından geçirip.

Philip onun ellerini tutup öptü.

"Burada olman muhteşem bir şey."

Philip minderleri ve fotoğraf çerçevelerini özenle yerleştirdi. Birkaç tane de yeşil çömlek küpü vardı.

"Bunlara koyman için çiçek alacağım sana," dedi.

Etrafta göz gezdirip becerdiği işi gururla seyretti.

"Artık dışarı çıkmayacağıma göre ev elbisemi giyeceğim sanırım," dedi Mildred. "Sırtımı çözer misin lütfen?"

Bir kadına dönermiş gibi ilgisizce Philip'e sırtını döndü. Onun cinsiyetinin Mildred için hiçbir önemi yoktu. Ama onun bu talebinin gösterdiği yakınlık, Philip'in kalbini minnettarlıkla doldurdu. Beceriksiz parmaklarıyla kopçaları açtı.

"Kafeye geldiğim o ilk gün, senin için böyle bir şey yapacağım aklımın ucundan geçmezdi," dedi, kendini zorlayarak attığı bir kahkahayla.

"Birinin yapması gerek," diye cevapladı kız.

Mildred yatak odasına gidip üstüne, ucuz dantelle bolca süslenmiş soluk mavi bir elbise geçirdi. Daha sonra Philip onu bir koltuğa oturtup çay yaptı.

"Maalesef kalıp seninle çay içemeyeceğim," dedi üzüntüyle. "Tatsız bir randevum var. Ama yarım saate dönerim."

Mildred soracak olsa ona bu randevuya ilişkin ne diyebileceğine kafa yordu ama o hiç de merak etmişe benzemiyordu. Odayı tutunca ikisi için yemek siparişi vermiş, birlikte sakin bir akşam geçirmeyi önermişti. Dönmek için o kadar acele ediyordu ki Vauxhall Bridge Road'u geçmek için tramvaya bindi. Durumu Norah'ya bir an önce anlatmasının daha iyi olacağını düşündü, böylece orada birkaç dakikadan fazla kalması gerekmezdi.

Kadının pansiyonuna girer girmez, "Şey, hatırını sormak için ancak zaman bulabildim," dedi. "İnanılmaz yoğunum."

Norah'nın suratı asıldı.

"Neden, mesele nedir?"

Norah'nın onu yalan söylemeye mecbur etmesinden bezmişti ve hastanede katılmaya zorunlu bulunduğu bir gösteri olduğu cevabını verdiğinde kızardığını fark etti. Kadının ona inanmamış gibi baktığını sandı ve bu onu daha da fazla sinirlendirdi.

"Ah, pekâlâ, önemli değil," dedi. "Yarın tamamen benim olursun."

Philip ona boş gözlerle baktı. Ertesi gün pazardı ve o günü Mildred'la geçirmeyi dört gözle bekliyordu. Terbiye gereği böyle yapması gerektiğini söylemişti kendi kendine; onu yabancı bir evde tek başına bırakamazdı.

"Çok özür dilerim, ama yarın doluyum."

Bunun, kaçınmak için her şeyi verebileceği bir sahnenin başlangıcı olduğunu biliyordu. Norah'nın yanakları daha parlak bir renk aldı.

"Ama Gordon'ları öğle yemeğine çağırdım," –çeşitli şehirlere turneler yapan ve pazar günü Londra'da olacak olan aktör ve karısıydı bunlar– "sana neredeyse bir hafta önce söylemiştim."

"Çok özür dilerim, ama unutmuşum." Bir an tereddüt etti. "Ne yazık ki gelmem mümkün değil. Çağırabileceğin başka kimse yok mu?"

"Yarın ne işin var ki?"

"Keşke beni böyle sorguya çekmesen."

"Bana söylemek istemiyor musun?"

"Sana söylememin hiçbir sakıncası yok, ama insanın tüm hareketleri konusunda izahat vermeye zorlanması hayli sinir bozucu."

Norah birden değişti. Kendini kontrol etmeye çabalayarak daha iyi huylu bir tavır takındı ve onun yanına gidip ellerini tuttu.

"Beni yarın hayal kırıklığına uğratma Philip, o günü seninle birlikte geçirmeyi öyle sabırsızlıkla bekliyorum ki. Gordon'lar seni görmek istiyor, harika zaman geçireceğiz."

"Elimden gelse çok isterdim."

"Seni çok zorlamıyorum, değil mi? Zahmet verebilecek bir şeyi yapmanı çok sık istemiyorum senden. Bu fena randevuyu iptal edemez misin – sadece bir seferlik?"

"Gerçekten çok üzgünüm, ama yapabileceğimi sanmıyorum," diye cevap verdi asık suratla.

"Ne olduğunu söyle bana," dedi Norah, gönlünü almaya çalışır gibi.

Bir şeyler uydurmak için zaman kazanmıştı.

"Griffiths'in iki kız kardeşi hafta sonu geliyor, onları gezdireceğiz."

"Hepsi bu mu?" dedi kadın neşeyle. "Griffiths kolayca başka bir adam bulabilir."

Philip bundan daha önemli bir şeyler düşünebilmiş olmayı diledi. Ne beceriksizce bir yalandı.

"Hayır, çok özür dilerim, yapamam – söz verdim ve yani sözümden dönemem."

"Ama bana da söz vermiştin. Elbette ben önce gelirim."

"Keşke ısrar etmesen," dedi.

Norah aniden hiddetlendi.

"Gelmeyeceksin çünkü istemiyorsun. Son günlerde neler yaptığını bilmiyorum, çok farklı davranıyorsun."

Philip saatine baktı.

"Maalesef gitmem gerek," dedi.

"Yarın gelmeyecek misin?"

"Hayır."

"O halde bir daha gelmeye hiç zahmet etme," diye bağırdı kadın, iyice zıvanadan çıkarak.

"Nasıl istersen öyle olsun," diye cevapladı Philip.

"Seni daha fazla tutmayayım," diye ekledi Norah ironik bir biçimde.

Philip omuz silkip yürüdü ve dışarı çıktı. Bundan daha kötüsünün yaşanmamış olması içini rahatlatmıştı. Gözyaşı akmamıştı. Yürürken, bu ilişkiden böyle kolayca sıyrılabildiği için kendi kendisini tebrik etti. Victoria Caddesi'ne gidip Mildred'a götürmek için birkaç çiçek aldı.

Bu küçük akşam yemeği çok başarılı geçti. Philip pansiyon odasına, Mildred'ın çok sevdiğini bildiği küçük bir kap havyar göndermişti, ev sahibesi de onlara sebzeli külbastı ile tatlı getirdi. Philip, onun en sevdiği şarap olan Burgundy'den sipariş etti. Çekilmiş perdeler, canlı bir ateş ve Mildred'ın lambanın üstüne düşen gölgesiyle, oda çok keyifliydi.

"Hakikaten ev gibi," diyerek gülümsedi Philip.

"Daha yoksul olabilirdim, değil mi?" diye cevapladı Mildred.

Yemeklerini bitirince, Philip iki berjeri ateşin önüne çekti, oturdular. Rahat rahat piposunu tüttürdü. Mutlu ve bonkör hissediyordu.

"Yarın ne yapmak istersin?" diye sordu.

"Ah, Tulse Hill'e gidiyorum. Kafenin müdiresini hatırlıyor musun, işte o evlendi ve beni gidip günü onunla geçirmeye davet etti. Benim evli olduğumu sanıyor elbette."

Philip büyük bir üzüntü duydu.

"Ama pazar gününü seninle geçirebileyim diye bir daveti reddettim."

Mildred kendisini seviyorsa, bu durumda onunla kalacağını söyler diye düşündü. Norah'nın hiç tereddüt etmeyeceğini gayet iyi biliyordu.

"Eh, bunu yapmakla aptallık etmişsin. Gideceğime üç hafta önceden söz verdim."

"Ama tek başına nasıl gideceksin?"

"Ah, Emil'in iş seyahatinde olduğunu söyleyeceğim. Kocası eldiven ticareti yapıyor, bayağı seçkin biri."

Philip sessiz kaldı, acı duygular kalbini delip geçti. Göz ucuyla Mildred'a baktı.

"Bana azıcık eğlenceyi çok mu görüyorsun Philip? Kimbilir daha ne kadar zaman bir yerlere gidemeyeceğim, bu benim son şansım; üstelik söz verdim."

Philip onun elini tutup gülümsedi.

"Hayır, sevgilim, olabildiğince iyi zaman geçirmeni istiyorum. Ben sadece senin mutluluğunu isterim."

Koltuğun üstünde mavi kâğıt kaplı, yüzüstü bırakılmış küçük bir kitap vardı ve Philip bunu öylesine eline aldı. Ucuz romanlardan biriydi, yazar da Courtenay Paget'tı. Norah'nın kullandığı takma isimdi bu.

"Bu adamın kitaplarını seviyorum," dedi Mildred. "Hepsini okudum. Çok klaslar."

Philip, Norah'nın kendisiyle ilgili söylediği şeyi hatırladı.

"Aşçı yamakları arasında acayip bir popülaritem var. Benim çok soylu olduğumu zannediyorlar."

71

Philip, ağzı sıkılığı karşılığında Griffiths'e, karmaşık aşk ilişkilerinin detaylarını anlattı ve pazar sabahı, kahvaltıdan sonra şöminenin başında sabahlıklarıyla oturup sigaralarını içerken, önceki gün olup bitenleri nakletti. Griffiths başındaki belalardan bu kadar kolay kurtulabildiği için onu tebrik etti.

"Dünyanın en kolay şeyi bir kadınla aşk yaşamaktır," dedi kısa ve öz biçimde, "ama ilişkiyi bitirmek çekilecek dert değildir."

Meseleyi böyle idare edebilme becerisinden ötürü Philip'in kendi kendisinin sırtını sıvazlayası geldi. Her halükârda çok hafiflemişti. Mildred'ın Tulse Hill'de iyi zaman geçirdiğini düşündü ve onun mutlu olmasında gerçek bir tatmin bulduğunu fark etti. Bedeli kendi hayal kırıklığı olsa da ona zevki çok görmemesi kendi adına bir fedakârlıktı ve bu kalbine bir teselli sıcaklığı veriyordu.

Ama pazartesi sabahı masasında Norah'dan gelen bir mektup buldu. Şöyle yazmıştı:

Canım,

Cumartesi günü öfkelendiğim için özür dilerim. Beni affet ve her zamanki gibi öğleden sonra çaya gel. Seni seviyorum.

Norah'n.

İçini sıkıntı kapladı, ne yapması gerektiğini bilemiyordu. Notu Griffiths'e götürüp gösterdi.

"Cevap vermesen iyi olur," dedi.

"Ah, yapamam," diye bağırdı Philip. "Onun bekleyip durduğunu bilmek beni harap eder. Postacının kapıyı çalmasını hasretle beklemenin nasıl bir şey olduğunu bilemezsin. Ben biliyorum ve kimseyi bu işkenceye maruz bırakamam."

"Sevgili dostum, birinin kalbini kırmadan kimse böyle bir ilişkiden çıkamaz. Bu konuda kararlı olmalısın. Fazla uzun sürmeyeceği kesin."

Philip, Norah'nın acı çekmeyi hak etmediğini düşünüyordu; hem Griffiths onun ne derece ıstıraba katlanabileceğini nereden bilebilirdi? Mildred'ın ona evleneceğini söylediği zaman hissettiği kendi ıstırabını düşündü. O zaman kendisinin çektiğini hiç kimsenin yaşamasını istemezdi.

"Eğer acı çektirmemeye bu kadar hevesliysen geri dön ona," dedi Griffiths.

"Bunu yapamam."

Ayağa kalkıp odada sinirle volta attı. Meselenin son bulmasına izin vermediği için Norah'ya öfkeliydi. Philip'in ona verecek daha fazla sevgisinin kalmadığını anlamış olmalıydı. Kadınların böyle şeyleri hemencecik gördüğü söylenirdi.

"Bana yardım edebilirsin," dedi Griffiths'e.

"Sevgili dostum, meseleyi bu kadar büyütme. İnsanlar böyle şeyleri gerçekten de atlatabiliyor, bilirsin işte. Muhtemelen sandığın kadar da bağlanmamıştır sana. İnsan başkalarında uyandırdığı arzuyu abartmaya meyillidir hep."

Duraksayıp, eğlenen bir ifadeyle Philip'e baktı.

"Bana bak, yapabileceğin tek bir şey var. Ona yazıp her şeyin bittiğini söyle. Öyle ifade et ki herhangi bir yanlış anlama olmasın. Bu onun canını yakacaktır, ama gönülsüzce yapmaya çalışmaktansa meseleyi sertçe bitirirsen daha az canı yanar."

Philip oturup aşağıdaki mektubu yazdı:

Sevgili Norah,

Seni mutsuz ettiğim için özür dilerim, ama her şeyin cumartesi bıraktığımız yerde kalması bence en doğrusu. Artık eğlencesi kalmayan şeyleri sürükleyip durmanın herhangi bir faydası olduğunu sanmıyorum. Bana gitmemi söyledin, ben de gittim. Geri dönmeye niyetli değilim. Hoşça kal.

Philip Carey.

Mektubu Griffiths'e gösterip ne düşündüğünü sordu. Griffiths okuyup parlayan gözlerle Philip'e baktı. Ne düşündüğünü söylemedi.

"Bence iş görür," dedi.

Philip çıkıp mektubu postaya verdi. Sabahı çok rahatsız geçirdi, çünkü mektubu alınca Norah'nın neler hissedeceğini kafasında canlandırıp durmuştu. Onun gözyaşlarıyla kendi kendisine işkence etti. Ama aynı zamanda rahatlamıştı. Hayali ıstırap, gözle görülen ıstıraptan daha katlanılabilirdi ve Mildred'ı tüm kalbiyle sevebilmek için artık özgürdü. Akşamüstü, hastanedeki günlük çalışması bittikten sonra onu göreceği düşüncesiyle kalbi hop etti.

Her zamanki gibi kendisine çekidüzen vermek için pansiyonuna dönüp de kapıyı açmak için anahtarını sokarken arkasından bir ses duydu.

"İçeri gelebilir miyim? Yarım saattir seni bekliyordum."

Norah'ydı. Saç diplerine dek kıpkırmızı kesildiğini hissetti. Kadının sesi neşeliydi. Sesinde hiçbir sitem emaresi

yoktu, aralarındaki ilişkinin bittiğine delalet edecek hiçbir şey hissedilmiyordu. Philip köşeye sıkışmış hissetti. Korkudan midesi bulandı, ama gülümsemek için elinden geldiğince kendisini zorladı.

"Evet, buyur," dedi.

Kapıyı açtı, Norah oturma odasına giderken onun peşinden yürüdü. Philip gergindi, kendisini toparlayabilmek için ona bir sigara ikram etti, kendisi de bir tane yaktı. Norah ışıl ışıl gözlerle ona bakıyordu.

"Neden bana öyle korkunç bir mektup yazdın, seni yaramaz çocuk? Ciddiye alsam beni basbayağı sefil edebilirdin."

"Ciddiydi," diye cevapladı usulca.

"Bu kadar aptal olma. Önceki gün sinirime hâkim olamadım ve mektup yazıp özür diledim. Yeterli bulmadın, o yüzden buraya tekrar özür dilemeye geldim. Nihayetinde kendi kendinin efendisisin, üstünde hiçbir hak iddia edemem. Yapmak istemediğin bir şeyi yapmanı istemem."

Oturduğu sandalyeden kalkıp kollarını açarak, gayriihtiyari ona doğru yürüdü.

"Hadi yeniden dost olalım, Philip. Seni kırdığım için çok özür dilerim."

Norah'nın ellerini tutmasına mâni olamadı, ama onun yüzüne bakamıyordu.

"Korkarım çok geç," dedi.

Kadın yanında yere oturup onun dizlerine sarıldı.

"Philip, aptallık etme. Ben de çabuk sinirleniyorum, kalbini kırdığımı anlayabiliyorum ama bu kadar surat asmak çok saçma. İkimizi de mutsuz etmenin ne faydası var? Arkadaşlığımız çok keyifli." Parmaklarını ağır ağır onun elinin üstünde gezdirdi. "Seni seviyorum Philip."

Philip ondan ayrılıp ayağa kalktı ve odanın diğer ucuna gitti.

"Çok özür dilerim ama elimden bir şey gelmez. Her şey bitti."

"Yani beni artık sevmediğini mi söylüyorsun?"

"Korkarım öyle."

"Sadece benden ayrılmak için fırsat kolluyordun ve bunu mu seçtin?"

Philip cevap vermedi. Kadın, dayanılmaz gelen bir süre boyunca dimdik ona baktı. Philip'in ondan ayrıldığı noktada yerde oturuyordu, koltuğa yaslanmıştı. Çok sessizce, yüzünü saklamaya çalışmadan ağlamaya başladı, büyük gözyaşı damlaları yanaklarından peş peşe süzülüyordu. Hıçkırmadı. Onu böyle görmek çok ıstırap vericiydi. Philip arkasını döndü.

"Seni üzdüğüm için çok özür dilerim. Seni sevmiyorsam bu benim suçum değil."

Norah cevap vermedi. Sadece mağlup edilmiş gibi orada oturdu ve yaşlar yanaklarından aşağı süzüldü. Kadın onu azarlasa, bu duruma katlanmak daha kolay olurdu. Asabiyetinin baskın çıkacağını düşünmüştü ve buna hazırlıklıydı. Aklının bir köşesinde, birbirlerine zalimce sözler sarf edecekleri gerçek bir kavga yaşanacağını kurmuştu; böyle bir kavga onun davranışını bir şekilde temize çıkarabilirdi. Zaman geçti. Sonunda kadının bu sessiz ağlayışından korkmaya başladı; yatak odasına gidip bir bardak su getirdi; ona doğru eğildi.

"Biraz içmez misin? İyi gelir."

Norah umarsızca dudaklarını bardağa yaslayıp iki üç büyük yudum aldı. Sonra bitkin bir fısıltıyla ondan bir mendil istedi. Gözlerini kuruladı.

"Elbette senin beni asla benim seni sevdiğim kadar sevmediğini biliyordum," dedi iniltiyle.

"Maalesef bu hep geçerli," dedi Philip. "Daima bir seven, bir de sevilmesine izin veren vardır."

Mildred'ı düşündü ve keskin bir sızı kalbini delip geçti. Norah uzunca bir süre cevap vermedi.

"Öylesine sersefil bir mutsuzluk içindeydim, hayatım o kadar nefret doluydu ki..." dedi sonunda.

Onunla değil de, kendi kendine konuşuyordu. Philip onun kocasıyla sürdürdüğü hayattan ya da yoksulluğundan

daha önce şikâyet ettiğini hiç işitmemişti. Dünyaya karşı sergilediği yürekli tavra hep hayranlık duymuştu.

"Sonra sen çıkageldin ve bana çok iyi davranıyordun. Zekâna hayran kaldım ve güvenebileceğim birinin olması büyük bir lütuftu. Seni sevdim. Bunun bir sonu olacağını hiç düşünmemiştim. Hem de benim hiçbir suçum olmadan."

Gözyaşları tekrar akmaya başladı ama artık biraz daha kendisine gelmişti ve yüzünü Philip'in mendiline gömdü. Kendine hâkim olmaya çalıştı.

"Bana biraz daha su ver," dedi.

Gözlerini sildi.

"Kendimi böyle aptal durumuna düşürdüğüm için özür dilerim. Çok hazırlıksızdım."

"Çok özür dilerim Norah. Bilmeni isterim ki benim için yaptığın her şeye büyük minnettarlık duyuyorum."

Bu kadının kendisinde ne bulduğunu merak etti.

"Ah, hep aynı şey," diye iç çekti Norah; "erkeklerin sana iyi davranmasını istiyorsan, onlara zalimce muamele etmelisin; eğer onlara doğru dürüst davranırsan bunun acısını çıkarırlar."

Yerden kalktı ve gitmesi gerektiğini söyledi. Gözünü kırpmadan Philip'e uzun uzun baktı. Ardından iç çekti.

"Anlamak öyle zor ki. Bütün bunların anlamı ne?"

Philip ani bir karar verdi.

"Sana söylesem iyi olacak galiba, hakkımda çok fena düşünmeni istemiyorum, kendime mâni olamadığımı anlamanı istiyorum. Mildred döndü."

Kadının yüzüne tekrar renk geldi.

"Neden bana hemen söylemedin? Bunu hak ediyorum kesinlikle."

"Korktum."

Norah, aynada kendisine bakıp şapkasını düzeltti.

"Bana bir taksi çağırır mısın?" dedi. "*Yürüyebilecek* halde değilim."

Philip kapıya gidip geçmekte olan bir faytonu durdurdu; ama onun ardından caddeye çıkan Norah'nın ne kadar beyaz olduğunu görünce hayrete düştü. Sanki birden yaşlanmış gibi, haline tavrına bir ağırlık gelmişti. O kadar hasta görünüyordu ki onu yalnız göndermeye gönlü elvermedi.

"Sakıncası yoksa seni bırakmak istiyorum."

Norah cevap vermedi, Philip de arabaya bindi. Sessizce köprüyü aşıp çocukların tiz çığırışlarla oyun oynadığı köhne sokaklardan geçtiler. Norah'nın kapısına varınca, kadın hemen inmedi. Bacaklarında kımıldayacak gücü henüz bulamıyordu sanki.

"Dilerim beni affedersin Norah," dedi.

Kadın bakışlarını ona çevirince Philip gözlerinin yaşlarla yine parladığını gördü ama o, dudaklarını gülümsemeye zorladı.

"Zavallı delikanlı, benim için çok endişeleniyorsun. Canını sıkmamalısın. Seni suçlamıyorum. Bunu pekâlâ atlatacağım."

Hiçbir nefret taşımadığını göstermek için Philip'in yüzünü hafifçe ve çabucak okşadı, bu hamle görünüşte ifade ettiğinden daha fazla bir anlam taşımıyordu neredeyse; ardından arabadan inip evine girdi.

Philip faytoncunun parasını ödeyip Mildred'ın pansiyonuna yürüdü. Yüreğine tuhaf bir ağırlık çökmüştü. Kendisini suçlamaya meyilliydi. Ama neden? Başka ne yapabileceğini bilmiyordu. Bir manavın yanından geçerken, Mildred'ın üzüm sevdiği geldi aklına. Onun her bir hevesini yerine getirerek aşkını gösterebildiği için büyük minnettarlık duyuyordu.

72

Sonraki üç ay boyunca Philip her gün Mildred'ı görmeye gitti. Kitaplarını yanında götürüp yemekten sonra çalı-

şırken, Mildred da kanepede uzanıp romanlar okuyordu. Philip bazen kafasını kaldırıp bir dakikalığına onu izliyordu. Mutlu bir gülümseyiş geçiyordu dudaklarından. Mildred, onun bakışlarının üstünde olduğunu hissediyordu.

"Beni seyrederek zamanını boşa harcama şapşal. Çalışmana devam et," diyordu.

"Zalim," diye cevaplıyordu onu neşeyle.

Ev sahibesi akşam yemeği için masa örtüsünü sermeye geldiğinde kitabını bir yana bırakıyor, keyifle onunla şakalaşıyordu. Kadının hafif bir Doğu Londra aksanı vardı, orta yaşlıydı, eğlenceli bir espri anlayışına sahipti ve hazırcevaptı. Mildred onunla sıkı bir dostluk kurmuş ve onu içinde bulunduğu bu duruma sokan koşulları detaylı, ama uyduruk biçimde ona anlatmıştı. İyi kalpli küçük kadın bundan etkilenmiş ve Mildred'ı rahat ettirmek için hiçbir zahmetten kaçınmamıştı. Mildred'ın edep duygusu, Philip'in kendisini erkek kardeşi olarak tanıtması gereğini doğurmuştu. Akşam yemeklerini birlikte yiyorlardu ve Philip, Mildred'ın hercai iştahını cezbedecek bir şey ısmarladığında çok mutlu oluyordu. Onun karşısında oturduğunu görmekten mest oluyordu, ara sıra sevincinin büyüklüğünden onun elini tutup sıkıyordu. Yemekten sonra Mildred ateşin karşısındaki berjere yerleşiyor, Philip de onun yanında yere oturup dizlerine yaslanıyor ve sigara içiyordu. Çoğunlukla hiç konuşmuyorlardı, ara sıra Philip onun içinin geçtiğini fark ediyordu. Onu uyandırmamak için kıpırdamaya cesaret edemiyor, sakince oturup miskin miskin ateşe bakıyor ve saadetinin keyfini çıkarıyordu.

"Azıcık kestirdin mi?" deyip gülümsüyordu Mildred uyanınca.

"Uyumuyordum," diye cevaplıyordu öbürü. "Sadece gözlerimi kapattım."

Uyuduğunu asla kabul etmezdi. Soğukkanlı bir mizacı vardı, hamileliği de ona ciddi bir rahatsızlık vermiyordu.

Sağlığını çok ciddiye alıyor, herkesin tavsiyesini dinliyordu. Her sabah "sağlık yürüyüşü"ne çıkıyordu ki bu iyi bir şeydi ve belli bir süreyi dışarıda geçiriyordu. Çok soğuk değilse St. James Parkı'nda oturuyordu. Ama günün geri kalanını gayet mutlu bir biçimde kanepesinde geçiriyor, peş peşe romanlarını okuyor veya ev sahibesiyle gevezelik ediyordu; dedikoduya bitmez tükenmez bir ilgisi vardı ve Philip'e ev sahibesinin, misafir odası katındaki pansiyonerlerin ve her iki taraflarındaki komşu evlerde yaşayan insanların geçmişine ilişkin hayli detay anlatmıştı. Ara sıra paniğe kapılıyordu; loğusalık ağrılarına ilişkin korkularını Philip'e boca ediyor ve ölecek diye ödü patlıyordu. Ev sahibesinin ve misafir odası katındaki hanımın (Mildred onu tanımıyordu; "Kendi halimde bir insanım," demişti; "başkalarıyla dolaşmam") loğusalıklarını ona uzun uzadıya anlattı ve detayları tuhaf bir dehşet ve haz karışımı halinde dile getirdi; ama çoğunlukla bu olayı soğukkanlı biçimde bekliyordu.

"Neticede çocuk doğuracak ilk insan ben miyim ki? Doktor hiçbir sıkıntı yaşamayacağımı söylüyor. Gördüğün gibi, çelimsizin teki değilim."

Zamanı gelince gittiği evin sahibi olan Bayan Owen bir doktor tavsiye etmişti ve Mildred onu haftada bir görüyordu. Doktorun ücreti on beş gineydi.

"Elbette daha ucuzunu da bulurdum, ama Bayan Owen bu adamı çok tavsiye etti, ben de düşündüm ki üç beş kuruş için ucuza kaçmaya değmez."

"Eğer sen mutlu ve rahatsan, masrafın benim için hiçbir önemi yok," dedi Philip.

Philip'in tüm yaptıklarını, dünyanın en doğal şeyiymiş gibi kabul ediyordu ve Philip de onun için para harcamaya bayılıyordu: Ona verdiği beş sterlinlik her bir banknot içini hafif bir mutluluk ve gurur ürpertisiyle dolduruyordu; Mildred tutumlu biri olmadığı için ona bunlardan bir hayli verdi.

"Para nereye gidiyor hiç anlamıyorum," diyordu kendi kendine, "parmaklarımın arasından su gibi akıp geçiyor sanki."

"Önemli değil," diyordu Philip. "Senin için bir şeyler yapabilmekten çok mutluyum."

Mildred pek iyi dikiş dikemiyordu, bu yüzden bebek için gereken şeyleri yapamadı; nihayetinde bunları satın almanın çok daha ucuz olacağını söyledi. Philip kısa süre önce parasının bulunduğu ipoteklerden birini satmıştı; artık bankada daha kolayca gerçeğe dönüşebilecek bir şeye yatırılmayı bekleyen beş yüz sterliniyle kendisini olağanüstü zengin hissediyordu. Sık sık gelecekten bahsediyorlardı. Philip, Mildred'ın çocuğu yanında tutması gerektiğinde ısrarcıydı, ama o bunu reddediyordu; hayatını kazanması gerekliydi ve bir de çocuğa bakması gerekirse bunu yapması çok zor olurdu. Daha önce çalıştığı şirketin kafelerinden birine dönmeyi planlıyordu ve çocuk, köydeki düzgün bir kadının yanına yerleştirilebilirdi.

"Haftada yetmiş altı peniye ona bakacak birini bulabilirim. Bu hem bebek için hem de benim için daha iyi olur."

Bu Philip'e kalpsizlik gibi geldi ama ikna etmeye çalıştığında, Mildred onun parayı dert ettiğini düşünüyormuş gibi yaptı.

"Bu konuda endişelenmene gerek yok," dedi. "*Senden* onu ödemeni istemeyeceğim."

"Ne kadar ödediğimi umursamadığımı biliyorsun."

Mildred kalbinin derinliklerinde bebeğin ölü doğmasını ümit ediyordu. Bunu ima etmekle yetinmişti, ama Philip düşüncesinin bu olduğunu anlayabiliyordu. Başta büyük hayrete düştü; ardından kendi kendini iknaya çalışarak, her şeyi göz önüne alınca böyle bir durumun arzulanabilir bir şey olabileceğini itiraf etmeye mecbur kaldı.

"Şunu bunu konuşup durmak kolay," dedi Mildred mızmızlanarak, "ama bir kızın geçimini kendi başına sağlaması acayip zor; bebeğinin olması durumu daha da zorlaştırır."

Philip onun elini tutarken, "Neyse ki sen sırtını bana dayayabiliyorsun," dedi gülümseyerek.

"Bana karşı çok iyisin Philip."

"Aman, ne saçma!"

"Sana yaptıkların karşılığında bir şey veremeyeceğimi söyleme sakın."

"Aman Tanrım, ben karşılık istemiyorum. Eğer bir şey yapabildiysem, bunu seni sevdiğim için yaptım. Bana hiçbir borcun yok. Beni sevmediğin sürece bir şey yapmanı istemem."

Aldığı hizmete teşekkür olarak bir mal gibi kayıtsızca bedenini sunabileceği hissine sahip olması, Philip'i biraz dehşete düşürdü.

"Ama istiyorum Philip. Bana karşı çok iyisin."

"Pekâlâ, beklemekten zarar gelmez. Tekrar eskiye döndüğünde küçük balayımıza çıkarız."

"Seni yaramaz," dedi kız, gülümseyerek

Mildred'ın mart başında doğum yapması bekleniyordu ve kendini toparlar toparlamaz iki haftalığına deniz kenarına gidecekti. Bu da rahatsız edilmeden sınavlarına çalışmak için Philip'e fırsat verecekti. Ardından Paskalya tatili geliyordu ve birlikte Paris'e gitmeyi kararlaştırmışlardı. Philip durmadan yapacakları şeylerden söz ediyordu. Paris o zaman çok keyifli olurdu. Latin Mahallesi'nde bildiği küçük bir otelde bir oda tutacaklar, küçük sevimli restoranlarda her çeşit yemeğin tadına bakacaklardı; tiyatroya gideceklerdi, Philip onu müzikhollere götürecekti. Arkadaşlarıyla tanışmak Mildred'ın hoşuna gidecekti. Ona Cronshaw'dan bahsetmişti, Mildred onu görecekti; bir de Lawson vardı, birkaç aylığına Paris'e gitmişti; ayrıca Bal Bullier'ye gideceklerdi; günübirlik geziler vardı; Versailles'ı, Chartres'ı, Fontainebleau'yu göreceklerdi.

"Bir sürü para tutar," dedi Mildred.

"Ah, masrafın canı cehenneme. Bunu bir süredir sabırsızlıkla bekliyordum. Benim için ne ifade ettiğini bilmiyor musun? Senden başka hiç kimseyi sevmedim. Asla sevmeyeceğim."

Mildred, onun şevkle anlattıklarını gülümseyen gözlerle dinledi. Philip bu gözlerde yeni bir hassasiyet gördüğünü sandı ve ona karşı minnet duydu. Eskisinden çok daha yumuşaktı. Philip'i sinirlendiren kibri artık kalmamıştı. Mildred artık ona öyle alışmıştı ki gözünün önünde herhangi bir yalanı sürdürme gereği duymuyordu. Saçını eskisi gibi özene bezene yapmakla uğraşmıyor, sadece bir topuz halinde topluyordu; sık sık bıraktığı koca kâkülden vazgeçmişti; daha özensiz bu tarz ona yakışıyordu. Yüzü o kadar inceydi ki gözlerinin çok büyük görünmesine yol açıyordu; altlarında belirgin çizgiler vardı, yanaklarının solgunluğu bunları daha belirgin kılıyordu. Son derece acıklı görünen hüzünlü bir ifadesi vardı. Philip'e göre, onda Meryem Ana'yı çağrıştıran bir şeyler vardı. Hep böyle kalabilmelerini diliyordu. Hayatında hiç olmadığı kadar mutluydu.

Her akşam saat onda yanından ayrılıyordu çünkü Mildred erken yatmayı seviyordu; ayrıca bu kayıp akşamı telafi edebilmek için birkaç saat daha çalışmak zorundaydı. Mildred yatmaya gitmeden önce genellikle onun saçını fırçalıyordu. Ona iyi geceler dilerken öpücükler vermeyi bir ritüele dönüştürmüştü; önce avuçlarını öpüyordu (ne ince parmaklardı bunlar, maniküre hayli zaman harcadığından tırnaklar çok güzeldi), ardından önce sağ, sonra sol olmak üzere kapalı gözlerini ve en sonunda da dudaklarını öpüyordu. Aşkla dolup taşan bir kalple eve gidiyordu. Onu tüketen fedakârlığa kendini kaptırabileceği bir fırsat yakalamak için büyük arzu duyuyordu.

Nihayet Mildred'ın doğum yapacağı kliniğe yerleşme vakti geldi. O zaman Philip onu sadece öğleden sonraları ziyaret edebilecekti. Mildred hikâyesini değiştirip kendisini,

birliğine katılmak için Hindistan'a giden bir askerin karısı olarak sundu; Philip de kurumun müdiresine kayınbiraderi olarak tanıtıldı.

"Ne söylediğime çok dikkat etmeliyim," dedi ona, "çünkü kocası Hindistan Hükümeti'nde çalışan bir kadın daha var burada."

"Yerinde olsam bununla canımı sıkmazdım," dedi Philip. "Onun kocasıyla seninkinin aynı gemiyle yollandığına eminim."

"Ne gemisi?" diye sordu Mildred masumca.

"Uçan Hollandalı.*"

Mildred sağ salim bir kız dünyaya getirdi ve Philip'in onu görmesine izin verildiğinde, bebek yanında yatıyordu. Mildred çok zayıf düşmüştü ama her şey bittiği için rahatlamıştı. Philip'e bebeği gösterdi, kendisi de ona merakla baktı.

"Komik tipli küçücük bir şey, değil mi? Benim olduğuna inanamıyorum."

Kırmızı, buruş buruş ve tuhaftı. Philip ona bakınca gülümsedi. Ne söylemesi gerektiğini bilemiyordu; kliniğin sahibi olan hemşire yanında dikildiği için de bundan utandı; bu arada, kadının bakışından Mildred'ın karmaşık hikâyesine inanmadığı ve kendisinin baba olduğunu düşündüğü görülüyordu.

"Adı ne olacak?" diye sordu Philip.

"Ona Madeleine mi desem, Cecilia mı desem karar veremiyorum."

Hemşire birkaç dakikalığına onları yalnız bıraktı, Philip de eğilip Mildred'ı dudaklarından öptü.

"Şükürler olsun, her şeyin geçmesine çok mutluyum sevgilim."

---

* Eski bir denizci efsanesi olan Uçan Hollandalı, Doğu'nun zenginliğini sömüren Hollanda gemilerinden birine dayanır. 1843'te Richard Wagner tarafından operaya uyarlanmıştır. Uçan Hollandalı efsanesinde, ilahi güçler tarafından kıyamet gününe kadar denizlerde yelkenli gemi kullanmaya mahkûm edilmiş bir Hollandalı gemi kaptanı anlatılır. (ç.n.)

Mildred kollarını onun boynuna doladı.

"Bana çok iyi bir dost oldun, canım Philip."

"Nihayet benim olduğunu hissediyorum artık. Seni öyle uzun zaman bekledim ki canım."

Hemşirenin kapıya geldiğini duydular ve Philip hemencecik doğruldu. Hemşire içeri girdi. Dudaklarında belli belirsiz bir gülümseme vardı.

73

Üç hafta sonra Philip, Mildred'ı ve bebeğini Brighton'a gönderdi. Mildred hemencecik toparlanmıştı ve Philip'in onu daha önce hiç görmediği kadar iyi görünüyordu. Emil Miller'la birkaç hafta sonu geçirdiği pansiyona gitti; daha önce onlara yazıp, kocasının Almanya'ya iş seyahatine gitmek zorunda kaldığını, kendisinin de bebeğiyle geleceğini bildirmişti. Uydurduğu hikâyeler hoşuna gidiyordu ve detay bulma konusunda da belli bir üretkenliğe sahipti. Mildred, Brighton'da çocuğun bakımını üstlenecek bir kadın bulmayı teklif etti. Philip, bebeği başından bu kadar çabuk atma konusundaki ısrarcılığının kalpsizliğinden hayrete düştü ama Mildred sağduyulu biçimde, zavallı çocuğun ona alışmadan önce bir yere yerleştirilmesinin çok daha iyi olacağını iddia etti. Philip, bebeğe iki üç hafta bakınca annelik içgüdüsünün kendini hissettireceğini ummuş, bunun bebekten ayrılmama konusunda onu ikna edeceğine güvenmişti; ama böyle bir şey hiç olmadı. Mildred bebeğine karşı şefkatsiz değildi, gereken her şeyi yapmıştı; bazen bebek onu eğlendiriyordu ve çoğu zaman ondan bahsediyordu, ama kalbinde ona karşı kayıtsızdı. Bebeği kendisinin bir parçasıymış gibi göremiyordu. Şimdiden babasına benzediğini zannediyordu. Sürekli bebek büyüyünce ne yapacağını düşünüp duruyordu ve daha baştan böyle bir aptallık yaptığı için kendi kendine kızıyordu.

"Şimdiki aklım olsaydı keşke," diyordu.

Çocuğun refahından endişe duyduğu için Philip'e gülüyordu.

"Babası olsan bu kadar kıyamet koparamazdın," diyordu. "Emil'in bu kadar endişeye kapıldığını görmek isterdim."

Philip'in kafası bencil, zalim ebeveynlerin kötü muamele gören zavallı çocuklarını bakılsınlar diye bıraktığı kreşlerin ve kötü niyetli kişilerin hikâyeleriyle dopdoluydu.

"Bu kadar aptal olma," dedi Mildred. "Bu bir kadına bebeğe baksın diye az bir para ödediğinde olur. Ama haftada yüklüce bir meblağ verirsen, iyi bakmaları onların menfaatlerine."

Philip, Mildred'ın bebeği kendi çocuğu olmayan ve başka çocuk almayacaklarına söz verecek birilerinin yanına yerleştirmesi konusunda ısrar etti.

"Para konusunda pazarlık etme," dedi. "Çocuğun aç kalması ya da dövülmesi konusunda risk almaktansa haftada yarım gine ödemeyi tercih ederim."

"Sen komik bir eski kafalısın, Philip," deyip güldü Mildred.

Philip'e göre, çocuğun acizliğinde çok dokunaklı bir şey vardı. Küçüktü, çirkindi ve mızmızdı. Utanç ve kederle beklenmişti doğması. Onu kimse istememişti. Gıda, barınma ve çıplaklığını örtecek giysi için kendisine, bir yabancıya bağımlıydı.

Tren kalkarken Mildred'ı öptü. Bebeği de öperdi, ama onun kendisine gülmesinden korktu.

"Bana yazacaksın, değil mi sevgilim? Dönmeni dört gözle, ah, büyük sabırsızlıkla bekleyeceğim."

"Sınavını geçmeyi ihmal etme lütfen."

Philip tüm gayretiyle çalışıyordu ve artık önünde sadece on günü kalmışken son bir çaba gösterdi. Öncelikle zamanı ve masrafları için –para son dört aydır parmaklarının

arasından inanılmaz bir hızla akıp gidiyordu– sonra da bu sınav angarya işlerin sona ermesinin işareti olduğundan geçmeye çok istekliydi: Bu sınavdan sonra öğrenciler, şimdiye dek ilgilendiği anatomi ve fizyolojiden daha canlı konular olan tıp, ebelik ve cerrahlık eğitimine geçiyordu. Philip müfredatın geri kalanını sabırsız bir ilgiyle bekliyordu. Ayrıca Mildred'a kaldığını itiraf etmek istemiyordu: Sınav zor olsa ve adayların çoğu ilk girişlerinde sınıfta kalsalar da eğer başaramazsa onun hakkında pek iyi düşünmeyeceğini biliyordu; kafasından geçeni belli etmek konusunda hayli küçük düşürücü bir üslubu vardı.

Mildred sağ salim vardığını haber vermek için ona bir kartpostal gönderdi, Philip de her gün yarım saatini ona uzun bir mektup yazmaya ayırdı. Kendisini sözle ifade etme konusunda daima belli bir mahcubiyeti olmuştu ama elinde kalem varken, sözle ifade edecek olsa kendisini aptal gibi hissedeceği türden şeyleri ona söyleyebildiğini fark etti. Bu keşfinden istifade edip tüm kalbini yazdıklarına döktü. Daha önce ona duyduğu büyük hayranlığın içini tepeden tırnağa doldurduğunu, öyle ki tüm yaptıklarının, tüm düşüncelerinin bundan etkilendiğini hiç söyleyememişti. Yazdıklarında ona gelecekten, önünde uzanan mutluluktan ve ona duyduğu gönül borcundan bahsetti. Kendi kendisine, onda olan (daha önce kendine sık sık sorduğu, ama hiç kelimelere dökmediği) neyin içini böyle ölçüsüz bir mutlulukla doldurduğunu sordu; bilmiyordu; sadece Mildred yanındayken mutlu olduğunu biliyordu ve ondan uzak olduğunda dünya birden buz kesiyor ve grileşiyordu; onu düşündüğünde kalbinin bedenine sığmayacak kadar büyüyor gibi olduğunu, öyle ki (sanki ciğerlerine baskı yapıyormuş gibi) nefes almakta zorlandığını hissediyordu, öyle ki onun varlığının verdiği mutluluk neredeyse ıstıraplıydı; dizleri titriyor, yemek yememiş de gıda ihtiyacından titremeye başlamış gibi tuhaf biçimde güçsüz hissediyordu. Mildred'ın cevaplarını

heyecanla bekliyordu. Onun sık yazmasını beklemiyordu, çünkü mektup yazmanın ona zor geldiğini biliyordu; kendisinin dört mektubuna karşılık olarak gelen, beceriksizce yazılmış küçük nottan gayet memnundu. Mildred oda tuttuğu pansiyondan, havadan ve bebekten bahsetmiş; pansiyonda tanıştığı ve bebeği pek seven bir hanım arkadaşla sahilde yürüyüşe çıktığını, cumartesi gecesi tiyatroya gideceğini ve Brighton'ın dolmaya başladığını anlatmıştı. Bu not Philip'e dokundu, çünkü çok duygusuzdu. Okunaksız tarzı, mesafeli anlatış biçimi onda tuhaf bir kahkaha atma ve Mildred'ı kollarına alıp öpme hissi uyandırdı.

Sınava morali yüksek, kendine güvenli bir biçimde girdi. Sınav kâğıtlarının hiçbirinde ona sorun yaratacak bir şey yoktu. İyi iş çıkardığını biliyordu ve sınavın ikinci kısmının *viva voce** yapılmasına ve onun da daha gergin olmasına rağmen, sorulara yerli yerinde cevaplar vermeyi başarabildi. Sonuçlar açıklanınca, Mildred'a zaferini ilan eden bir telgraf gönderdi.

Philip pansiyonuna dönünce ondan gelmiş bir mektup buldu; mektupta Mildred, Brighton'da bir hafta daha kalmasının kendisi için iyi olacağını düşündüğünü söylüyordu. Haftada yedi şiline bebeğe seve seve bakacak bir kadın bulmuştu, ama hakkında biraz araştırma yapmak istiyordu; üstelik deniz havası ona çok iyi gelmişti ve birkaç gün daha fazla kalmanın sağlığına büyük faydası olacağına inanıyordu. Philip'ten para istemekten nefret ediyordu, ama borç olarak biraz gönderebilir miydi, çünkü kendisine yeni bir şapka alması gerekiyordu, hanım arkadaşıyla dışarı çıkarken hep aynı şapkayı takamazdı, üstelik hanım arkadaşı pek şıktı. Philip bir an acı bir hayal kırıklığı yaşadı. Bu, sınavı geçmiş olma zevkini tümüyle alıp götürdü.

"Beni onu sevdiğimin çeyreği kadar sevmiş olsa orada gereğinden bir gün fazla kalmaya dayanamazdı."

* Sözlü sınav. (ç.n.)

Bu düşünceyi hemen aklından uzaklaştırdı; katıksız bencillikti; elbette onun sağlığı başka her şeyden daha önemliydi. Ama artık Philip'in yapacak bir şeyi kalmamıştı; haftayı onunla Brighton'da geçirebilir, bütün bir gün birlikte olabilirlerdi. Bu düşünceyle kalbi hop etti. Pansiyonda bir oda tuttuğunu söyleyerek birdenbire Mildred'ın karşısına çıkmak eğlenceli olacaktı. Tren saatlerine baktı. Ama duraksadı. Mildred'ın kendisini görmekten memnun olup olmayacağından emin değildi; Brighton'da arkadaşlar edinmişti; Philip sakin biriydi, o ise şamatalı şenlikten keyif alıyordu; onun başkalarıyla kendisiyle olduğundan daha fazla eğlendiğini fark etti. Philip, ayakaltında olduğunu bir an bile hissedecek olsa azap çekerdi. Bu riske girmekten korktu. Mektup yazıp şehirde onu tutan hiçbir şey olmadığından, haftayı onu her gün görebileceği bir yerde geçirmeyi teklif etmeye bile cesaret edemedi. Mildred, onun yapacak bir şeyi olmadığını biliyordu; gelmesini isteseydi bunu ona söylerdi. Philip gelmeyi teklif eder de o buna mâni olmak için bahaneler üretirse hissedeceği kederin riskine giremedi.

Ertesi gün ona mektup yazıp beş sterlinlik bir banknot gönderdi, mektubunun sonunda da hafta sonunda kendisiyle görüşme nezaketini gösterebilirse gelmekten memnun olacağını söyledi; ama Mildred planlarını hiçbir suretle değiştirmemeliydi. Sabırsızlıkla onun cevabını bekledi. Mildred mektubunda keşke bunu daha önce bilmiş olsa bir ayarlama yapabileceğini yazdı, ama cumartesi gecesi bir müzikhole gitme sözü vermişti; ayrıca pansiyonda kalırsa insanların ağzına laf vermiş olurdu. Neden pazar sabahı gelip günü orada geçirmiyordu? Metropole'de yemek yerlerdi, ardından Mildred onu bebeğe bakacak, son derece hanımefendi biri olan kadını görmeye götürürdü.

Pazar. Buna şükretti, çünkü iyi bir şeydi. Tren Brighton'a yaklaşırken güneş vagon penceresinden içeri doldu. Mildred onu peronda bekliyordu.

"Gelip beni karşılaman ne hoş bir şey!" diye bağırdı Philip onun ellerini tutup.

"Beni bekliyordun, değil mi?"

"Gelmeni ummuştum. Ah, çok iyi görünüyorsun."

"Öyle aman aman faydası dokunmadı ama burada olabildiğince uzun kalmakla akıllılık ettim. Hem pansiyonda da çok iyi kalite insanlar var. Kimseyi görmeden geçirdiğim tüm o ayların ardından eğlenmek istedim. Bazen çok sıkıcıydı."

Yeni şapkasıyla çok şık görünüyordu, bu üstünde pek çok ucuz çiçek olan büyük siyah hasır bir şapkaydı; boynuna da uzun bir sahte kuğu tüyü fular sarmıştı. Hâlâ çok zayıftı ve yürürken hafifçe kamburunu çıkarıyordu (bunu hep yapardı), ama gözleri o kadar büyük görünmüyordu; her ne kadar hep solgun olsa da cildi toprağa benzer görünümünü kaybetmişti. Yokuş aşağı denize doğru yürüdüler. Philip onunla aylardır yan yana yürümediğini hatırlayarak birden topalladığının bilincine vardı ve bunu gizlemek için dimdik yürümeye gayret etti.

"Beni gördüğüne memnun oldun mu?" diye sordu, aşk kalbinde çılgınca dans ediyordu.

"Elbette oldum. Sorman lüzumsuz."

"Bu arada, Griffiths sevgilerini gönderdi."

"Ne cüret!"

Philip bol bol Griffiths'ten söz etti. Onun ne kadar çapkın olduğunu anlattı ve Griffiths'in gizli kalmak şartıyla söylediği bazı maceralarını naklederek çoğu kez Mildred'ı eğlendirdi. Mildred ara sıra tiksinti duymuş gibi yaparak, ama çoğunlukla merakla onu dinledi; Philip hayranlıkla arkadaşının yakışıklılığını ve çekiciliğini biraz abarttı.

"Eminim onu sen de benim kadar seversin. Çok neşeli ve eğlenceli, fena halde hoş görünen tiplerden."

Philip ona, birbirlerine tamamen yabancı oldukları bir dönemde Griffiths'in hastalığı süresince ona nasıl baktığını anlattı; Griffiths'in fedakârlığına bire bin kattı.

"Onu sevmekten kendini alamazsın," dedi Philip.

"Yakışıklı erkekleri sevmem," dedi Mildred. "Bana göre fazla kendini beğenmiş olurlar."

"O seninle tanışmak istiyor. Senden ona o kadar çok bahsettim ki."

"Ne söyledin?" diye sordu Mildred.

Philip'in, Mildred'a olan aşkını anlatabileceği Griffiths'ten başka kimsesi yoktu ve kızla olan bağlantısını ona azar azar anlatmıştı. Mildred'ı ona elli kez tarif etmişti. Görünümünün her bir detayını tutkuyla iyice anlatmıştı ve Griffiths tam olarak onun ince ellerinin şeklini, yüzünün ne kadar beyaz olduğunu biliyordu ve Philip onun solgun, ince dudaklarının çekiciliğinden bahsettiğinde gülmüştü.

"Vay canına, iyi ki ben işleri bu kadar ciddiye almıyorum," demişti. "Hayat yaşanmaya değmezdi."

Philip gülümsemişti. Griffiths böyle delice âşık olmanın zevkini bilmiyordu; et ve şarap gibi, insanın soluduğu hava gibi ve var olmak için gereken diğer her türlü şey gibiydi. Griffiths, Philip'in hamileliği sırasında kıza baktığını ve şimdi onunla seyahate çıkacağını biliyordu.

"Eh, bir şeyler almayı hak ettiğini söylemeliyim," dedi. "Sana epey pahalıya patlamış olmalı. Gücünün yetmesi büyük şans."

"Yetmiyor," dedi Philip. "Ama umurumda mı!"

Öğle yemeği için erken bir saat olduğundan, Philip'le Mildred gezinti yolundaki muhafazalı yerlerden birine oturup güneşlendiler ve gelip geçen insanları izlediler. İkili üçlü gruplar halinde, bastonlarını sallayarak gezinen delikanlı tezgâhtarlar, kıkırdayan gruplar halinde toplaşmış Brighton'lı genç kız tezgâhtarlar vardı. Günübirliğine Londra'dan gelen insanlar fark ediliyordu; güzel hava yorgunluklarını alıp götürmüştü. Pek çok Yahudi, dar saten elbiseler giyip pırlantalar takmış iriyarı kadınlar, el kol hareketleriyle konuşan hafif obez erkekler vardı. Hafta sonunu büyük otellerin bi-

rinde geçiren, özenle giyinmiş orta yaşlı centilmenler vardı; fazla mükellef bir kahvaltının ardından, fazla mükellef bir öğle yemeği için iştahları açılsın diye ha gayret yürüyorlardı: Günü dostlarına ayırmışlardı, Dr. Brighton'dan ya da Londra'nın-deniz-kenarından konuşuyorlardı. Zaman zaman tanınmış bir aktör geçiyor, gördüğü ilgiyi kasten görmemiş gibi yapıyordu: Bazen rugan bot, astragan yakalı bir ceket giymiş oluyor, gümüş topuzlu bir baston taşıyordu; bazen de bir günlük bir çekime gelmiş gibi golf pantolonu, Harris tüvitinden uzun bol bir palto ve başının gerisine ittiği tüvit bir şapkayla geçip gidiyordu. Güneş mavi denizin üstünde parlıyordu, mavi deniz ise dümdüz ve pırıl pırıldı.

Öğle yemeğinden sonra, bebeğe bakacak kadını görmek için Hove'a gittiler. Bir ara sokakta bulunan, küçük ama temiz ve düzenli bir evde oturuyordu. İsmi Bayan Harding'di. Kır saçları, kırmızı tombul bir suratı olan yaşlıca, iriyarı biriydi. Taktığı kepiyle anaç bir havası vardı, Philip de onun sevecen göründüğünü düşündü.

"Bir bebeğe bakmak size büyük rahatsızlık vermeyecek mi?" diye sordu ona.

Kadın, kocasının kendisinden hayli yaşlı bir papaz yardımcısı olduğunu açıkladı; bölge papazları genç erkeklerin kendilerine yardım etmesini istiyordu ve bu yüzden adam düzenli bir iş bulmakta zorluk çekiyordu; birisi tatile çıktığında ya da hasta olduğunda yaptığı vekil işlerden ara sıra çok az para kazanıyordu ve bir yardımsever kuruluş da onlara küçük bir maaş bağlamıştı; ama hayatta çok yalnızdı, bir çocuğa bakmak onun için bir meşguliyet olacak ve haftada kazanacağı birkaç şilin evi çekip çevirmesine yardım edecekti. Bebeğin iyi besleneceğine söz verdi.

"Tam bir hanımefendi, öyle değil mi?" dedi Mildred, evden çıktıklarında.

Çay içmek için yine Metropole'e gittiler. Kalabalık ve müzik grubu Mildred'ın hoşuna gitti. Philip konuşmaktan

yorulmuştu, içeri giren kadınların elbiselerini hevesli gözlerle seyreden Mildred'ın yüzüne baktı. Eşyaların fiyatlarını tahmin etme konusunda belli bir zekâya sahipti, ara sıra Philip'e doğru eğilip değerlendirmelerinin sonuçlarını fısıldıyordu.

"Şuradaki tüyü görüyor musun? Tamı tamına yedi gine eder."

Veya: "Şu ermin kürke bak, Philip. Tavşan, yani – ermin değil." Muzafferane bir edayla kahkaha attı. "Onu bir kilometreden tanırım."

Philip mutlulukla gülümsedi. Onun keyif aldığını görmekten memnundu ve açıksözlü sohbetinden eğlenip etkileniyordu. Müzik grubu duygusal parçalar çalıyordu.

Akşam yemeğinden sonra istasyona yürüdüler, Philip onun koluna girdi. Mildred'a, Fransa seyahatleri için yaptığı düzenlemeleri anlattı. Hafta sonunda Londra'ya gelecekti ama Philip'e bir hafta sonraki cumartesiye dek yola çıkamayacağını söyledi. Philip Paris'teki bir otelde oda ayırtmıştı bile. Biletleri almayı büyük sabırsızlıkla bekliyordu.

"İkinci sınıfta yolculuk etmenin sakıncası olmaz, değil mi? Müsriflik yapmamalıyız, hem oraya vardığımızda cebimizde para bulunması bizim için çok daha iyi olur."

Mildred'a Latin Mahallesi'ni yüz defa anlatmıştı. Onun şirin eski caddelerinde gezinecekler, güzelim Lüksemburg Bahçeleri'nde aylak aylak oturacaklardı. Paris'ten sıkıldıklarında, belki hava da güzelse, Fontainebleau'ya gidebilirlerdi. Ağaçlar yapraklanmış olmalıydı. Baharda ormanın yeşilliği düşünebildiği en güzel şeydi; şarkı gibiydi, aşkın tatlı sızısı gibiydi. Mildred sessizce dinledi. Philip ona dönüp gözlerinin içine derin derin bakmaya çalıştı.

"Gelmeyi gerçekten istiyorsun, değil mi?" dedi.

"Elbette istiyorum," dedi Mildred gülümseyerek.

"Nasıl sabırsızlıkla beklediğimi bilemezsin. Önümüzdeki günler nasıl geçecek bilmiyorum. Buna mâni olacak bir şeyler çıkacak diye ödüm patlıyor. Seni ne kadar sevdiğimi anlatamamak bazen beni deli ediyor. İşte nihayet, nihayet..."

Aniden durdu. İstasyona varmışlardı ama yolda oyalandıkları için Philip'in iyi geceler dileyecek pek zamanı olmadı. Onu hızlıca öpüp olabildiğince hızla vagon kapısına koştu. Mildred ondan ayrıldığı yerde dikilip kaldı. Koşarken tuhaf biçimde garip görünüyordu.

74

Mildred sonraki cumartesi döndü ve o akşam Philip onu kendisine sakladı. Tiyatroya bilet aldı, yemekte şampanya içtiler. Uzun zamandan sonra bu onun Londra'daki ilk eğlencesiydi, bu yüzden her şeyin iyice keyfine vardı. Tiyatrodan Philip'in onun için Pimlico'da tuttuğu pansiyona dönerlerken, araçta Mildred ona sokulup yaslandı.

"Beni görmekten çok mutlu olduğuna gerçekten inanıyorum," dedi Philip.

Mildred cevap vermedi, ama hafifçe elini sıktı. Onun şefkat gösterileri o kadar nadirdi ki Philip mest olmuştu.

"Griffiths'i yarın akşam bizimle yemek yemeye davet ettim," dedi ona.

"Ah, bunu yapmana sevindim. Onunla tanışmak istiyordum."

Pazar gecesi onu götürebileceği hiçbir eğlence yeri yoktu ve Philip de bütün gün onunla yalnız kalırsa canı sıkılır diye korkmuştu. Griffiths eğlenceliydi; onların akşamı atlatmasına yardım edecekti; Philip ikisine de çok düşkün olduğundan birbirlerini tanıyıp sevmelerini istiyordu. Şunları söyleyerek Mildred'dan ayrıldı:

"Sadece altı gün kaldı."

Pazar günü Romano's'taki balkonda akşam yemeği rezervasyonu yapmışlardı, çünkü orada yemek muhteşem olurdu ve aslında olduğundan daha pahalıymış gibi görünürdü. Önce Philip'le Mildred geldi ve Griffiths'i biraz beklemeleri gerekti.

"Hiç dakik bir tip değildir," dedi Philip. "Sayısız sevgililerinden biriyle sevişiyordur muhakkak."

Ama o anda Griffiths göründü. Yakışıklı biriydi, uzun boylu ve zayıftı; başı vücuduna güzelce oturmuştu, bu ona çekicilik kazandıran muzafferane bir hava katıyordu; kıvırcık saçları, cüretkâr ve dostane mavi gözleri, kırmızı ağzı çok cazibeliydi. Philip, Mildred'ın ona takdirle baktığını gördü ve bundan tuhaf bir tatmin duydu. Griffiths gülümseyerek onları selamladı.

"Hakkında çok şey duydum," dedi Mildred'a, elini tutarken.

"Benim senin hakkında duyduğum kadar değildir," diye cevapladı.

"Ya da daha kötü," dedi Philip.

"Kişiliğime leke sürdü mü?"

Griffiths güldü, Philip de Mildred'ın onun dişlerinin ne kadar beyaz ve düzgün, gülümsemesinin ne hoş olduğunu fark ettiğini gördü.

"Eski dostlar gibi hissediyor olmalısınız," dedi Philip. "Sizi birbirinize öyle çok anlattım ki."

Griffiths'in keyfi çok yerindeydi, çünkü son sınavından nihayet geçebilmiş, uzmanlığını almış ve kısa süre önce Kuzey Londra'da bir hastaneye cerrah olarak atanmıştı. Mayıs başında göreve başlayacaktı ve o zamana dek tatil için memleketine gidecekti; bu onun şehirdeki son haftasıydı ve olabildiğince çok eğlenerek geçirmeye kararlıydı. Philip'in taklit edemediği için hayranlık duyduğu neşeli boş konuşmasına başladı. Söylediklerinde öyle pek bir şey yoktu, ama şen şakraklığı bunu kapatıyordu. Etrafına, tanıdığı herkesi etkileyen bir yaşam gücü saçıyordu; neredeyse vücut sıcaklığı gibi hissedilebilir bir şeydi. Mildred, Philip'in onu hiç görmediği kadar canlanmıştı ve Philip de küçük partisinin başarılı olduğunu görmekten mutluydu. Mildred aşırı eğleniyordu. Gittikçe daha da yükselen bir sesle kahkahalar atı-

yordu. Neredeyse alışkanlık haline getirdiği kibarlık taslama huyunu tümüyle unutmuştu.

O sırada Griffiths şöyle dedi:

"Size Bayan Miller demek bana acayip zor geliyor. Philip sizden bahsederken Mildred'dan başka bir şey demiyor."

"Sen de öyle hitap edersen gözlerini oymaz zannediyorum," dedi Philip gülerek.

"Öyleyse o da bana Harry demeli."

Onlar gevezelik ederken, Philip sessizce oturup insanları mutlu görmenin ne kadar iyi bir şey olduğunu düşündü. Griffiths hep çok ciddi olduğu için ara sıra ona azıcık, nazikçe takılıyordu.

"Bence seni çok seviyor Philip," diyerek gülümsedi Mildred.

"Fena bir herif değil," diye cevapladı Griffiths, sonra da Philip'in elini tutup neşeyle tokalaştı.

Griffiths'in Philip'i sevmesi cazibesini artırıyor gibiydi. Başta hepsi ayıktı, ama içtikleri şarap başlarına vurdu. Griffiths'in konuşkanlığı arttı ve o kadar şamatacı oldu ki çok eğlenen Philip sessiz olması için ona yalvarmak zorunda kaldı. Hikâye anlatma konusunda çok yetenekliydi, o anlatırken maceraları romantizmlerinden ve komikliklerinden hiçbir şey kaybetmiyordu. Bunların her birinde gösterişli, eğlenceli bir rol sergiledi. Gözleri heyecandan pırıl pırıl parlayan Mildred, devam etmesi için onu cesaretlendirdi. Griffiths anekdot ardına anekdot boca etti. Işıklar yavaş yavaş kapanmaya başladığında Mildred hayretler içindeydi.

"Ah, akşam ne çabuk geçti. Saat dokuz buçuktan geç değildir sanıyordum."

Gitmek için kalktılar, Mildred hoşça kal derken şöyle ekledi:

"Yarın çaya Philip'in pansiyonuna geleceğim. Gelebiliyorsan sen de gel."

"Peki," dedi Griffiths gülümseyerek.

Pimlico'ya dönüş yolunda, Mildred'ın ağzından Griffiths'ten başka bir şey çıkmadı. Yakışıklılığından, şık giysilerinden, sesinden, neşesinden etkilenmişti.

"Onu sevmene çok memnun *oldum*," dedi Philip. "Onunla tanışma konusunda hayli kibirliydin, hatırlıyor musun?"

"Bence onun senden bu kadar hoşlanması çok iyi bir şey Philip. Böyle hoş bir arkadaşının olması güzel."

Öpmesi için yüzünü Philip'e uzattı. Bu onun nadiren yaptığı bir şeydi.

"Bu akşam çok eğlendim Philip. Çok teşekkür ederim."

"Saçmalama," diyerek güldü Philip, onun takdirinden öyle duygulanmıştı ki gözlerinin nemlendiğini hissetti.

Mildred kapıyı açtı, içeri girmeden önce tekrar Philip'e döndü.

"Harry'ye ona çılgınca âşık olduğumu söyle," dedi.

"Pekâlâ," dedi Philip gülerek. "İyi geceler."

Ertesi gün, çay içerlerken Griffiths geldi. Miskin miskin bir berjere çöktü. İri kol ve bacaklarının ağır hareketlerinde tuhaf biçimde şehvetli bir şeyler vardı. Diğerleri gevezelik ederken Philip sessiz kaldı, ama ortamdan eğleniyordu. Her ikisine de öyle büyük hayranlık besliyordu ki onların da birbirlerine hayran olması gayet doğal görünüyordu. Griffiths'in Mildred'ın tüm dikkatini üstüne çekmesi, kızın akşam boyu arkadaşıyla ilgilenmesi Philip'in umurunda değildi; karısının bir yabancıyla zararsız flörtünü eğlenerek izleyen, onun sevgisinden emin, sevecen bir kocanın hali gibi bir şeye bürünmüştü. Ama yedi buçukta saatine bakıp şöyle dedi:

"Yemeğe gitme vaktimiz geldi Mildred."

Bir an duraksama oldu, Griffiths düşünceli göründü.

"Eh, ben de gideyim," dedi sonunda. "Bu kadar geç olduğunu fark etmemişim."

"Bu gece bir şey yapıyor musun?" diye sordu Mildred.

"Hayır."

Bir sessizlik daha oldu. Philip hafiften sinirlendiğini hissetti.

"Sadece elimi yüzümü yıkayacağım," dedi ve Mildred'a bakarak ekledi: "Ellerini yıkamak ister misin?"

Mildred cevap vermedi.

Griffiths'e, "Neden gelip bizimle yemek yemiyorsun?" diye sordu.

Griffiths Philip'e bakınca onun gözlerini kendisine hüzünle diktiğini gördü.

"Dün akşam yemek yedim sizinle," dedi. "Ayak bağı olmayayım."

"Ah, ne önemi var," diye ısrar etti Mildred. "Söyle gelsin Philip. Ayak bağı olmaz, değil mi?"

"Bırakalım da eğer gerçekten istiyorsa gelsin."

"Peki o zaman," dedi Griffiths hemen. "Yukarı çıkıp kendime çekidüzen vereyim."

O odadan çıkar çıkmaz Philip öfkeyle Mildred'a döndü.

"Ne halt etmeye onu bizimle yemeğe davet ettin?"

"Kendime mâni olamadım. Hiçbir şey yapmıyorum deyince bir şey söylememek çok garip göründü."

"Ah, saçmalığa bak! Hem ne diye bir şey yapıp yapmadığını sordun ki zaten?"

Mildred'ın solgun dudakları hafiften gerildi.

"Bazen biraz eğlence istiyorum. Seninle hep baş başa olmaktan bıkıyorum."

Griffiths'in ağır adımlarla aşağı indiğini duydular, Philip de elini yüzünü yıkamak için yatak odasına gitti. Mahalledeki bir İtalyan restoranında yemek yediler. Philip öfkeli ve sessizdi ama kısa sürede, Griffiths'le karşılaştırılınca dezavantajlı duruma düştüğünü fark etti ve öfkesini gizlemek için kendisini zorladı. Kalbini kemirip duran ıstırabı yok etmek için bol bol şarap içti ve konuşmaya hazırlandı. Mildred, söylediği şey yüzünden vicdan azabı çekiyormuş gibi, ona kendisini sevimli göstermek için elinden geleni yaptı.

Nazik ve şefkatliydi. O anda Philip, kıskançlık duygusuna teslim olduğu için aptalın teki olduğunu düşündü. Yemekten sonra, bir müzikhole gitmek üzere bir faytona bindiklerinde, iki erkeğin arasında oturan Mildred kendi rızasıyla ona elini verdi. Philip'in öfkesi yok oldu. Birden, nasıl olduğunu bilmediği biçimde, Griffiths'in de onun diğer elini tuttuğunu anladı. Istırap tekrar şiddetle onu ele geçirdi, gerçek bir fiziksel acıydı ve paniğe kapılmış halde kendi kendisine daha önce sormuş olması gereken şeyi, Mildred'la Griffiths'in birbirine âşık olup olmadığını sordu. Gözünün önünde biriken şüphe, öfke, keder ve perişanlık sisinden durumu net bir biçimde seçemiyordu; önemli bir şeyler olduğu gerçeğini gizlemeye zorladı kendini; konuşup gülmeye devam etti. Ardından tuhaf bir kendine işkence etme arzusu onu ele geçirdi ve ayağa kalkarak gidip bir şeyler içmek istediğini söyledi. Mildred'la Griffiths daha önce hiç yalnız kalmamışlardı. Onları baş başa bırakmak istiyordu.

"Ben de geleyim," dedi Griffiths. "Dilim damağım kurudu."

"Ah, saçmalama, kal da Mildred'la sohbet et."

Philip bunu neden söylediğini bilmiyordu. Çektiği acıyı daha da katlanılmaz kılmak için şimdi onları bir araya getiriyordu. Bara değil üst kattaki balkona gitti, oradan görülmeden onları izleyebilirdi. Sahneyi izlemeyi bırakmış, gülümseyerek birbirlerinin gözlerinin içine bakıyorlardı. Griffiths her zamanki mutlu akıcı sohbetiyle konuşuyordu, Mildred da onun dudaklarından çıkan sözleri can kulağıyla dinliyordu. Philip'in başı dehşet ağrımaya başladı. Kımıldamadan orada dikildi. Dönerse kalabalık edeceğini biliyordu. Onsuz, birbirleriyle çok eğleniyorlardı, o ise ıstırap çekip duruyordu. Zaman geçti, artık onlara tekrar katılma konusunda olağanüstü bir mahcubiyet duyuyordu. Onu hiç akıllarına getirmediklerini biliyordu, acı acı yemeği ve müzikhol biletlerini kendisinin ödediğini hatırladı. Onu nasıl da aptal

yerine koymuşlardı! Duyduğu utançtan sıcak bastı. Onsuz ne kadar mutlu olduklarını görebiliyordu. İçinden onları kendi başlarına bırakıp eve dönmek geçiyordu, ama şapkası ve paltosu yanında değildi ve böyle bir hareket, bitmez tükenmez açıklamalar yapmayı gerektirecekti. Döndü. Onu görünce Mildred'ın gözlerinde bir öfke gölgesi oluştuğunu hissetti, çok üzüldü.

"Amma kayboldun ortadan," dedi Griffiths, gülümseyerek onu karşılarken.

"Tanıdığım birilerini gördüm. Onlarla konuşuyordum, kurtulamadım. Birlikte iyi zaman geçirdiğinizi düşündüm."

"Kendi adıma çok iyi zaman geçiriyorum," dedi Griffiths. "Mildred'ı bilmem."

Mildred, mutlu bir kendini beğenmişlikle küçük bir kahkaha attı. Bunun tınısındaki görgüsüzlük tonu Philip'i dehşete düşürdü. Gitmeyi teklif etti.

"Hadi," dedi Griffiths, "seni eve ikimiz bırakalım."

Philip, bunu Mildred'ın kendisiyle yalnız kalmamak için ayarladığından şüphelendi. Faytonda Philip elini tutmadı, o da uzatmadı; üstelik tüm bu zaman boyunca Griffiths'in elini tuttuğunu biliyordu. Ana düşüncesi, bunun ne kadar bayağı bir davranış olduğuydu. Faytonda giderlerken, onun haberi olmadan ne planlar yapmış olabileceklerini sordu kendi kendine; onları yalnız bıraktığı için kendisine küfretti, aslında onların planlar yapabilmesi için aradan çekilmişti.

"Arabayı tutalım," dedi Philip, Mildred'ın pansiyonuna ulaştıklarında. "Eve yürüyemeyecek kadar yorgunum."

Dönüş yolunda Griffiths neşeyle gevezelik etti, Philip'in verdiği tek hecelik cevaplara aldırmıyor gibiydi. Philip onun bir sorun olduğunu mutlaka anlamış olması gerektiğini hissetti. Sonunda Philip'in sessizliği görmezden gelinemeyecek kadar arttı ve aniden gergin bir havaya bürünen Griffiths konuşmayı kesti. Philip bir şey söylemek istiyordu ama

konuyu açamayacak kadar utanıyordu, yine de zaman geçiyordu ve fırsat kaçacaktı. Derhal esas konuya gelmek en iyisiydi. Kendisini konuşmaya zorladı.

"Mildred'a âşık mısın?" diye sordu birdenbire.

"Ben mi?" Griffiths güldü. "Bu yüzden mi bu akşam o kadar tuhaf davrandın? Elbette değilim. Sevgili eski dostum."

Philip'in koluna girmeye çalıştı, ama Philip kendisini çekti. Griffiths'in yalan söylediğini biliyordu. Griffiths'i kızın elini tutmadığını söylemeye zorlayacak gücü kendinde bulamadı. Aniden çok zayıf ve kırgın hissetti.

"Senin için önemi yok ki Harry," dedi. "Bir sürü kadının var – onu benden çalma. O benim bütün hayatım. Müthiş yıkılırım."

Sesi çatladı, mâni olamadığı hıçkırık boğazından sökülüp çıktı. Fena halde utanıyordu kendisinden.

"Sevgili eski dostum, biliyorsun ki senin kalbini kıracak hiçbir şey yapmam. Böyle bir şey yapamayacak kadar severim seni. Sadece aptala yattım. Durumu böyle anlayacağını bilseydim daha dikkatli olurdum."

"Bu doğru mu?" diye sordu Philip.

"Onun benim için üç kuruşluk değeri yok. Şerefim üstüne yemin ederim sana."

Philip rahatlayarak iç çekti. Araba kapılarının önünde durdu.

75

Ertesi gün Philip'in keyfi yerindeydi. Arkadaşlığıyla Mildred'ın canını fazla sıkmaktan korktuğu için onunla akşam yemeğine dek görüşmeme planı yaptı. Philip onu almaya geldiğinde Mildred hazırdı, bu alışılmadık dakikliği konusunda Philip onunla şakalaştı. Philip'in ona verdiği yeni bir elbiseyi giymişti. Şıklığı hakkında yorum yaptı.

"Götürüp tadil ettirmek gerek," dedi Mildred. "Eteği tamamen yanlış dikilmiş."

"Onu yanında Paris'e götürmek istiyorsan, terziye elini çabuk tutması gerektiğini söylemelisin."

"O zamana yetişir."

"Sadece üç tam gün kaldı. On bir treniyle gidebiliriz, değil mi?"

"Nasıl istersen."

Mildred neredeyse bir ay boyunca tümüyle onun olacaktı. Doymak bilmez bir tapınışla, gözleri kızın üstünde gezindi. Kendisinin bu tutkusuna biraz güldü.

"Sende ne bulduğumu merak ediyorum," dedi gülümseyerek.

"Bu söylediğin ne hoş," diye cevapladı Mildred.

Vücudu o kadar zayıftı ki insan neredeyse iskeletini görebilirdi. Göğsü bir oğlan çocuğununki gibi dümdüzdü. Dar solgun dudaklı ağzı çirkindi, cildinde de belli belirsiz bir yeşil tonu vardı.

"Paris'e gittiğimizde sana Bland haplarından bol bol vermeliyim," dedi Philip bir kahkaha atıp. "Seni buraya şişman ve pembe döndüreceğim."

"Şişmanlamak istemiyorum," dedi.

Griffiths'ten bahsetmedi ve yemeklerini yerken Philip, kendinden ve gücünden emin olduğu için biraz da muziplikle ona sordu:

"Dün gece Harry'yle bayağı flört ettin gibi geldi bana?"

"Ona âşık olduğumu söylemiştim sana," dedi Mildred gülerek.

"Onun sana âşık olmadığını bilmekten memnunum."

"Nereden biliyorsun?"

"Sordum."

Mildred bir an tereddüt etti, Philip'e bakarken gözlerinde tuhaf bir pırıltı belirdi.

"Bu sabah ondan aldığım mektubu okumak ister misin?"

Ona bir zarf uzatınca, Philip Griffiths'in kalın harfli, okunaklı yazısını tanıdı. Sekiz sayfaydı. Güzel yazılmıştı, açıksözlü ve samimiydi; bu kadınlarla sevişmeye alışkın bir adamın mektubuydu. Mildred'a onu büyük bir tutkuyla sevdiğini, ilk gördüğü anda ona âşık olduğunu anlatıyordu; Philip'in ona âşık olduğunu bildiğinden böyle bir şeyin başına gelmesini hiç istememişti ama kendisine mâni olamamıştı. Philip'i çok seviyordu ve kendisinden çok utanıyordu, ama bu onun hatası değildi, sadece kapılıvermişti. Ona çok süslü iltifatlar yağdırmıştı. Sonunda ertesi gün onunla öğle yemeği yemeyi kabul ettiği için teşekkür ediyordu ve onu görmeyi büyük bir sabırsızlıkla beklediğini söylüyordu. Philip mektubun önceki gece yazıldığını fark etti; Griffiths bunu Philip'ten ayrıldıktan sonra yazmış; Philip'in onun yatakta olduğunu sandığı sıralarda dışarı çıkıp postaya verme zahmetine katlanmıştı.

Kalbinde berbat bir çarpıntıyla okudu mektubu, ama hiçbir şaşkınlık belirtisi göstermedi. Sakin bir gülümsemeyle onu Mildred'a geri verdi.

"Öğle yemeğin güzel geçti mi?"

"Hem de çok," dedi Mildred üstüne basa basa.

Philip ellerinin titrediğini hissetti, bu yüzden onları masanın altına sakladı.

"Griffiths'i fazla ciddiye almamalısın. Ayran gönüllünün tekidir."

Mildred mektubu tekrar eline alıp baktı.

"Ben de kendime mâni olamıyorum," dedi heyecansız çıkmasına çalıştığı bir sesle. "Bana neler olduğunu bilmiyorum."

"Benim için de biraz uygunsuz oldu, öyle değil mi?" dedi Philip.

Mildred ona hızlıca baktı.

"Gayet sakin karşıladığını söylemem gerek."

"Ne yapmamı bekliyorsun? Saçımı başımı mı yolayım?"

"Bana kızacağını biliyordum."

"Tuhaf olan da hiç kızgın olmamam. Bunun olacağını bilmem gerekirdi. Sizi bir araya getirmek benim aptallığım. Onun benden kat kat üstün olduğunu çok iyi biliyorum; daha neşeli, çok yakışıklı, daha eğlenceli, sana ilgini çeken şeylerden bahsedebiliyor."

"Bununla neyi kastettiğini anlamadım. Zeki değilsem bu konuda elimden bir şey gelmez, ama senin sandığın kadar aptal da değilim, açık ara değilim hem de. Sen benden biraz fazla üstünsün, genç dostum."

"Benimle kavga mı etmek istiyorsun?" diye sordu Philip sakince.

"Hayır, ama bana bilmem neymişim gibi davrandığını anlamıyorum."

"Kusura bakma, seni gücendirmek istememiştim. Sadece bu konuyu sakin bir şekilde konuşmak istedim. Eğer mâni olabiliyorsak işlerin karışmasını istemiyorum. Senin ondan hoşlandığını fark ettim ve bu bana çok doğal göründü. Beni gerçekten üzen tek şey, onun sana cesaret vermiş olması. Senden ne kadar hoşlandığımı gayet iyi biliyor. Sana üç kuruşluk değer vermediğini bana söyledikten beş dakika sonra oturup sana bu mektubu yazmış olması son derece aşağılık bir davranış bence."

"Hakkında nahoş şeyler söyleyerek ona karşı duyduğum sevgiyi azaltabileceğini sanıyorsan yanılıyorsun."

Philip bir an sessiz kaldı. Kendi bakış açısını anlamasını sağlamak için hangi kelimeleri kullanması gerektiğini bilemiyordu. Sakin sakin, düşünerek konuşmak istiyordu, ama öyle bir duygu karmaşası yaşıyordu ki düşüncelerini net bir şekilde toparlayamıyordu.

"Uzun sürmeyeceğini bildiğin bir sevdalanma için her şeyden vazgeçmeye değmez. Neticede o kimseyi on günden fazla çekmez, sen de çok soğuk birisin; bu tür şeylerin senin için pek bir anlamı yok."

"Bu senin düşüncen."

Takındığı hırçın üslupla, Philip için durumu daha da zorlaştırıyordu.

"Eğer ona âşıksan buna mâni olamazsın. Elimden geldiğince katlanmaya çalışırım. Sen ve ben, birbirimizle çok iyi anlaşıyoruz ve ben sana hiç kötü davranmadım, öyle değil mi? Bana âşık olmadığını hep biliyordum, ama benden yeterince hoşlanıyorsun ve Paris'e gittiğimizde Griffiths'i unutacaksın. Onu kafandan çıkarmaya karar verirsen bunun hiç de zor olmadığını göreceksin, ben de benim için bir şey yapmanı hak ediyorum."

Mildred cevap vermedi, yemeklerini yemeye devam ettiler. Sessizlik dayanılmaz olunca, Philip alakasız konulardan söz etmeye başladı. Mildred'ın umursamadığını anlamazdan gelmeye çalıştı. Cevapları yarım yamalaktı, kendisi hiçbir yorum katmıyordu. Sonunda bir anda onun lafını böldü.

"Philip, korkarım cumartesi günü seninle gelemeyeceğim. Doktor gitmemem gerektiğini söylüyor."

O bunun doğru olmadığını biliyordu, ama şöyle cevap verdi:

"Ne zaman seyahate çıkabilecekmişsin?"

Mildred ona bakınca, yüzünün bembeyaz ve kaskatı kesildiğini gördü ve sinirle bakışlarını başka yöne çevirdi. O anda Philip'ten biraz korktu.

"Ayrıca bu durumdan usandığımı da söylemeliyim, seninle hiçbir yere gidemem."

"Bunu demeye çalıştığını anlamıştım. Artık fikrini değiştirmek için çok geç. Biletleri ve her şeyi hallettim."

"İstemiyorsam seninle gelmemi istemediğini söylemiştin, ben de istemiyorum."

"Fikrimi değiştirdim. Benimle daha fazla oynamana izin vermeyeceğim. Gelmeye mecbursun."

"Arkadaş olarak senden çok hoşlanıyorum Philip. Ama seni başka bir şey olarak düşünmeye tahammül edemiyorum. O şekilde sevmiyorum seni. Sevemiyorum Philip."

"Bir hafta önce gayet meyilliydin buna."

"O zaman başkaydı."

"Griffiths'le tanışmadığın için mi?"

"Ona âşıksam buna mâni olamayacağımı kendin söyledin."

Mildred'ın yüzü hemencecik asıldı, gözlerini tabağına dikti. Philip öfkeden bembeyaz kesildi. Onun suratına bir yumruk patlatmayı çok isterdi, bunu gözünde canlandırınca Mildred'ın morarmış bir gözle neye benzeyeceğini gördü. Onların yakınındaki bir masada yemek yiyen on sekiz yaşlarında iki genç vardı ve ara sıra Mildred'a bakıyorlardı; güzel bir kızla yemek yediği için onu kıskanıp kıskanmadıklarını merak etti; belki de onun yerinde olmayı diliyorlardı. Sessizliği bozan Mildred oldu.

"Birlikte tatile çıkmamızın ne faydası var ki? Ben sürekli onu düşüneceğim. Senin için pek eğlenceli olmayacaktır."

"Orası beni ilgilendirir," diye cevapladı.

Mildred, onun bu cevabının ima edebileceği her şeyi düşündü ve kıpkırmızı kesildi.

"Ama bu tam bir canavarlık."

"Ne olmuş?"

"Kelimenin tam anlamıyla bir centilmen olduğunu sanıyordum senin."

"Yanılmışsın."

Philip kendi cevabını komik buldu ve bunu söylerken güldü.

"Tanrı aşkına gülme," diye bağırdı Mildred. "Seninle tatile çıkamam Philip. Çok özür dilerim. Sana karşı iyi davranmadığımı biliyorum, ama kendimi buna zorlayamam."

"Başın belada olduğunda senin için yaptığım tüm o şeyleri unuttun mu? Bebeğin doğana kadar sana bakmak için para döktüm, doktorunu, her şeyini ödedim, Brighton'a gidesin diye para verdim ve bebeğinin bakımı için ödeme yapmaya devam ediyorum, elbiselerini ödüyorum, şu an üstündeki her bir dikişin parası benden çıktı."

"Eğer bir centilmen olsaydın benim için yaptıklarını yüzüme vurmazdın."

"Ah, Tanrı aşkına, kapa çeneni. Centilmen olup olmamam umurumda mı sanıyorsun? Bir centilmen olsaydım vaktimi senin gibi görgüsüz bir sürtükle harcamazdım. Benden hoşlanıp hoşlanmaman şu kadarcık bile umurumda değil. Kahrolası bir aptal yerine konmaktan bıktım usandım. Cumartesi günü benimle Paris'e bal gibi geliyorsun ya da sonuçlarına katlanırsın."

Mildred'ın yanakları öfkeden kıpkırmızıydı, cevap verdiğinde, sesinde genelde bir kibarlık havasının ardına gizlediği o sert bayağılık hissedildi.

"Senden baştan beri hiç hoşlanmadım, ama sen kendini bana dayattın, beni öptüğünde bundan hep nefret ettim. Açlıktan ölecek durumda olmasaydım, bana dokunmana asla izin vermezdim."

Philip tabağındaki yemeği yutmaya çalıştı, ama boğazındaki kaslar çalışmayı reddetti. Bir şey içip bir sigara yaktı. Vücudunun her tarafı titriyordu. Konuşmadı. Mildred'ın kalkmasını bekledi, ama o sessizce oturmuş beyaz masa örtüsüne bakıyordu. Yalnız olsalardı kollarıyla onu sarar ve tutkuyla öperdi; dudaklarıyla onun ağzına bastırırken beyaz boynunun geriye atılışını canlandırdı gözünde. Bir saat boyunca konuşmadılar, sonunda Philip garsonun onlara merakla baktığını zannetti. Hesabı istedi.

"Gidelim mi?" dedi ardından, tekdüze bir sesle.

Mildred cevap vermedi, ama çantasıyla eldivenlerini eline aldı. Mantosunu giydi.

"Griffiths'i bir daha ne zaman göreceksin?"

"Yarın," diye cevapladı ilgisizce.

"Onunla bu konuyu konuşsan iyi edersin."

Kurulmuş gibi, tekrar çantasını açıp içinden bir kâğıt parçası çıkardı.

"Bu elbisenin faturası," dedi tereddütle.

"Ne olmuş?"

"Parayı satıcıya yarın götüreceğime söz verdim."

"Öyle mi?"

"Yani, elbiseyi alabileceğimi söyledikten sonra onun parasını ödemeyeceğin anlamına mı geliyor bu?"

"Evet."

"Harry'den isterim," dedi, bir anda kızararak.

"Sana yardım etmekten çok memnun olur. Bana halen yedi sterlin borcu var, üstelik o kadar meteliksizdi ki geçen hafta mikroskobunu rehine verdi."

"Beni bunuyla korkutabileceğini sanma. Kendi geçimimi pekâlâ sağlayabilirim."

"Yapabileceğin en iyi şey bu olur. Benden sana bir metelik daha işlemez artık."

Mildred cumartesi ödemesi gereken kirasını ve bebeğin bakım ücretini düşündü ama bir şey demedi. Restorandan çıktılar, caddede Philip ona şöyle dedi:

"Sana araba çağırayım mı? Ben biraz yürüyeceğim."

"Hiç param yok. Bu öğleden sonra bir fatura ödemem gerekti."

"Yürümenin zararı olmaz. Ama yarın gelip beni görmek istersen, çay vakti pansiyona dönmüş olacağım."

Şapkasını çıkarıp ağır ağır yürüyerek uzaklaştı. Bir an dönüp arkasına bakınca Mildred'ın bıraktığı yerde çaresizce dikilmiş akan trafiğe baktığını gördü. Dönüp yanına gitti, bir kahkaha atıp avucuna bir bozuk para sıkıştırdı.

"İşte, eve dönmen için iki şilin."

Mildred bir şey diyemeden hızla yürüyüp gitti.

76

Ertesi gün öğleden sonra, Philip odasında oturmuş, Mildred'ın gelip gelmeyeceğini merak ediyordu. İyi uyuyamamıştı. Sabahı, gazeteleri peş peşe okuyup durarak Tıp

Okulu'nun kulübünde geçirmişti. Tatil dönemiydi ve tanıdığı pek az öğrenci Londra'da kalmıştı, ama konuşacak bir iki kişi bulabildi, bir el satranç oynadı, sıkıcı saatleri böyle tüketti. Öğle yemeğinden sonra o kadar yorgun hissediyor, başı o kadar ağrıyordu ki pansiyonuna dönüp uzandı; bir roman okumaya çalıştı. Griffiths'i görmemişti. Önceki gece Philip döndüğünde, burada değildi; döndüğünü duymuştu, ama her zamanki gibi uyuyup uyumadığına bakmak için Philip'in odasına uğramamıştı; sabahleyin de Philip onun erken çıktığını duydu. Kendisinden kaçınmaya çalıştığı barizdi. Birden kapısının hafifçe çalındığını duydu. Philip hemen ayağa fırlayıp kapıyı açtı. Mildred eşikte duruyordu. Kımıldamadı.

"İçeri gir," dedi Philip.

Onun arkasından kapıyı kapattı. Mildred oturdu. Konuşmaya başlamak konusunda tereddüt ediyordu.

"Dün gece bana iki şilin verdiğin için teşekkürler," diye başladı.

"Ah, hiç sorun değil."

Mildred ona belli belirsiz gülümsedi. Bu Philip'e, yaramazlığı yüzünden dayak yiyen ve sahibiyle barışmak isteyen bir köpek yavrusunun ürkek, sokulgan görüntüsünü hatırlattı.

"Harry'yle öğle yemeği yedim," dedi.

"Öyle mi?"

"Cumartesi günü seninle yola çıkmamı hâlâ istiyorsan, geleceğim Philip."

Kalbinden hemen bir zafer ürpertisi yükseldi, ama bu sadece bir an süren bir his oldu; ardından şüphe geldi.

"Para yüzünden mi?" diye sordu.

"Kısmen," diye cevapladı Mildred basitçe. "Harry hiçbir şey yapamıyor. Buraya beş haftalık borcu var, sana yedi sterlin borcu var ve terzisi de para için ona baskı yapıyor. Her şeyini rehine bırakabilirmiş, ama zaten her şey rehindeymiş.

Elbisem konusunda satıcı kadından kurtulmak için iş bulmam gerek, cumartesi günü de pansiyonun ödeme vakti ve ben beş dakika içinde iş bulamam. Yer açılana kadar hep biraz bekleme süresi oluyor."

Tüm bunları, hayatın doğal akışının bir parçası olarak kabul edilmesi gereken, kaderin adaletsizliklerini nakleder gibi tekdüze, sızlanan bir tonda söyledi. Philip cevap vermedi. Onun bu anlattıklarını zaten çok iyi biliyordu.

Sonunda, " 'Kısmen' dedin," dedi.

"Şey, Harry senin ikimiz için de çok iyi bir dost olduğunu söylüyor. Ona karşı gerçek bir dost olmuşsun, öyle diyor, benim için de belki başka hiçbir erkeğin yapmayacağı şeyleri yaptın. Doğru olan şeyi yapmalıyız, diyor. Bir de senin onun hakkında söylediğin şeyi dedi, yani mizacı gereği değişken biri, senin gibi değil, onun için senden vazgeçmem aptallık olur. O gelip geçici, sense kalıcısın, diyor kendisi de."

"Sen benimle gelmek *istiyor* musun?" diye sordu Philip.

"Fark etmez."

Mildred'a baktı ve ağzının kenarları bir ıstırap ifadesiyle aşağı kıvrıldı. Aslında galip gelmişti ve dediği olacaktı. Kendi utancından, istihza yüklü küçük bir kahkaha attı. Mildred ona şöyle bir baktı ama konuşmadı.

"Seninle tatile çıkmayı tüm ruhumla, sabırsızlıkla bekliyordum, nihayet tüm bu perişanlıktan sonra mutlu olacağımı sandım..."

Philip söyleyeceği lafı bitirmedi. Ardından birdenbire Mildred bir gözyaşı fırtınası koyuverdi. Norah'nın oturup ağladığı sandalyeye oturmuş, onun gibi yüzünü sandalyenin sırtına gömmüş, kenara doğru, başını koyduğu yerde küçük bir çıkıntı oluşmuştu.

"Kadınlar konusunda talihsizim," diye düşündü Philip.

Mildred'ın ince vücudu hıçkırıklarla sarsılıyordu. Philip daha önce hiçbir kadının kendini bu kadar kapıp koyuvererek ağladığını görmemişti. Çok acı vericiydi, kalbi param-

parça oldu. Ne yaptığının farkında olmadan, yanına gidip kolunu ona doladı; Mildred direnmek yerine içinde bulunduğu perişanlıkla onun bu tesellisine kendini bıraktı. Philip ona küçük teselli sözleri fısıldadı. Ne söylediğinin kendisi de pek farkında değildi, eğilip onu defalarca öptü.

"Bu kadar çok mu mutsuzsun?" dedi sonunda.

"Keşke ölseydim," diye inledi Mildred. "Bebek doğarken ölseydim keşke."

Şapkası kaymıştı, Philip onu tutup kızın başından çıkardı. Başını sandalyeye daha rahat biçimde yerleştirdi, ardından masaya dönüp ona baktı.

"Aşk korkunç bir şey, öyle değil mi?" dedi. "Âşık olmayı isteyecek kimseyi düşünemiyorum."

O an Mildred'ın ağlamasının şiddeti azalmıştı, bitkin halde sandalyede oturuyordu, başını geriye, kollarını iki yanına atmıştı. Eskiden üstlerine kumaş parçaları asan şu ressam modellerinden birinin grotesk görüntüsüne sahipti.

"Onu bu kadar fazla sevdiğini bilmiyordum," dedi Philip.

Griffiths'in aşkını gayet iyi anlayabiliyordu, çünkü kendisini Griffiths'in yerine koyup onun gözleriyle bakmış, onun elleriyle dokunmuştu; kendisini Griffiths'in vücudunda düşünebiliyor, Mildred'ı onun dudaklarıyla öptüğünü, güleç mavi gözleriyle ona gülümsediğini hayal edebiliyordu. Philip'i şaşırtan kızın duygularıydı. Mildred'ın bir tutku hissedebileceğini hiç düşünmemişti ve bu tutkuydu: Hiçbir yanlışlık yoktu. Philip'in kalbinde bir şeyler kopmuş gibiydi; gerçekten bir şeyler kırılıyormuş gibi hissediyordu ve tuhaf biçimde zayıf düşmüştü.

"Seni mutsuz etmek istemiyorum. İstemiyorsan benimle tatile çıkmak zorunda değilsin. Sana paranı yine eskisi gibi vereceğim."

Mildred başını sağa sola salladı.

"Hayır, geleceğim dedim, geleceğim."

"Ona deli divane âşıksan ne faydası var?"

"Evet, ifadesi bu. Ona deli divane âşığım. Onun dediği gibi, ömür boyu olmayacağını biliyorum, ama şu anda..."

Duraksayıp bayılacakmış gibi gözlerini kapattı. Philip tuhaf bir fikre kapıldı ve doğru dürüst düşünmeden, aklına geleni söyleyiverdi.

"Neden onunla gitmiyorsun?"

"Nasıl giderim? Biliyorsun hiç paramız yok."

"Parayı ben veririm."

"Sen mi?"

Mildred doğrulup ona baktı. Gözleri parlamaya başladı, yanaklarına da renk geldi.

"Belki de en iyisi bundan bir an önce kurtulmaktır, sonra bana dönersin."

Istırabı onu hasta eden teklifi artık yapmıştı ve şu anda bunun yaşattığı işkenceden dolayı tuhaf, tatlı bir his yaşıyordu. Mildred gözlerini kocaman açıp ona baktı.

"Ah, senin paranla bunu nasıl yapabiliriz? Harry hayatta kabul etmez."

"Sen onu ikna edersen tabii ki kabul eder."

Mildred'ın itirazları onun ısrar etmesine yol açtı, yine de kızın bu teklifini reddetmesini tüm kalbiyle diliyordu.

"Sana beş sterlin vereceğim, cumartesiden pazartesiye tatil yapabilirsiniz. Rahat rahat yeter. Pazartesi günü, Kuzey Londra'daki işine başlayana dek memleketine gidecek."

"Ah, Philip, bu konuda ciddi misin?" diye bağırdı kız, ellerini çırparak. "Gitmemize sadece izin verirsen, sonrasında seni çok seveceğim, senin için her şeyi yapacağım. Sadece bunu yaparsan, bu aşktan kurtulacağıma eminim. Bize gerçekten para verecek misin?"

"Evet," dedi Philip.

Mildred artık tamamen değişmişti. Kahkaha atmaya başladı. Philip onun delicesine mutlu olduğunu görebiliyordu. Mildred ayağa kalkıp Philip'in yanında diz çöktü, ellerini tuttu.

"Sen gerçek bir dostsun, Philip. Şimdiye dek tanıdığım en iyi adamsın. Sonrasında bana kızgın olmayacak mısın?"

Philip gülümseyerek başını sağa sola salladı, ama kalbinde çok büyük bir ıstırap vardı!

"Şimdi gidip Harry'ye söyleyebilir miyim? Ona bunun senin için sakıncası olmadığını da anlatabilir miyim? Sen önemli olmadığını temin etmediğin sürece razı gelmeyecektir. Ah, onu nasıl sevdiğimi bilmiyorsun! Ardından her istediğini yapacağım. Pazartesi günü Paris'e ya da her nereye istersen oraya gideceğim seninle."

Ayağa kalkıp şapkasını taktı.

"Nereye gidiyorsun?"

"Benimle gider mi diye soracağım ona?"

"Hemen mi?"

"Kalmamı mı istersin? İstersen kalırım."

Oturdu, ama Philip küçük bir kahkaha attı.

"Hayır, önemli değil, hemen gitsen daha iyi. Sadece bir şey var: Şu an Griffiths'i görmeye katlanamam, bu canımı fena halde yakar. Ona karşı herhangi bir kinimin falan olmadığını, ama yine de yoluma çıkmamasını söyle."

"Pekâlâ." Ayağa sıçrayıp eldivenlerini taktı. "Sana onun ne söylediğini anlatırım."

"Bu akşam benimle yemeğe çıksan daha iyi."

"Elbette."

Mildred öpmesi için yüzünü ona uzattı ve Philip dudaklarını onunkilere bastırırken kollarını boynuna doladı.

"Çok tatlısın Philip."

Birkaç saat sonra ona başının ağrıdığını ve akşam yemeğe çıkamayacağını bildiren bir not gönderdi. Philip bunu hemen hemen bekliyordu. Griffiths'le yemeğe çıktığını biliyordu. Çok kıskanıyordu, ama çifti saran bu ani tutku Philip'e, bir tanrı onları ziyaret etmiş gibi dışarıdan gelen bir şey gibi göründü ve kendisini çaresiz hissetti. Birbirlerine âşık olmaları çok doğal geldi. Griffiths'in kendisine karşı

tüm üstünlüklerini görebiliyordu ve Mildred'ın yerinde olsa onun yaptığını yapacağını kendisine itiraf etti. Canını en çok yakan, Griffiths'in ihanetiydi; çok iyi arkadaş olmuşlardı ve Griffiths onun Mildred'a ne büyük bir tutkuyla kendisini adadığını biliyordu: Ona bunları yaşatmaktan kaçınabilirdi.

Cumaya dek Mildred'ı bir daha görmedi; o zamana dek onu deli gibi özlemişti; ama gelince onun düşüncelerinden tamamen çıktığını anladı ve kendisini Griffiths'e kaptırdığı için ondan birden nefret etti. Artık onunla Griffiths'in neden birbirlerine âşık olduğunu görebiliyordu, Griffiths aptalın tekiydi, ah çok aptaldı ve kendisi bunu baştan beri biliyordu, ama aptallığını ve boş kafalılığını görmezden gelmişti: Çekiciliği, tam bir bencil olmasını gizliyordu; zevkleri uğruna herkesi feda edebilirdi. Üstelik barlarda avarelik edip müzikhollerde içerek, basit bir gönül ilişkisinden diğerine geçerek sürdüğü hayat öyle beyhudeydi ki! Asla bir kitap okumamıştı, manasız ve kaba olmayan her şeye karşı kördü; hiç iyi bir düşüncesi olmamıştı: Dudaklarından en sık çıkan kelime "parlak"tı; bu onun bir erkek ya da kadın için en yüksek övgüsüydü. Parlak! Tabii ki Mildred'ın hoşuna giderdi. Tam birbirlerine göreydiler.

Philip, Mildred'a ikisini de ilgilendirmeyen konulardan bahsetti. Onun Griffiths'ten bahsetmek istediğini biliyordu, ama buna hiç fırsat vermedi. Önceki iki akşam ıvır zıvır bir bahaneyle onunla yemek yemeyi ertelediği konusunu da açmadı. Ona karşı rahat davranıyor, birdenbire umursamaz olduğunu düşünmesini sağlamaya çalışıyordu; ayrıca onun canını yakacağını bildiği küçük şeyler söyleme konusunda özel bir beceri geliştirmişti; ama bunlar o kadar belli belirsiz, o kadar incelikli zalimlikler taşıyordu ki Mildred bunlara gücenemiyordu. Sonunda ayağa kalktı.

"Artık gitmeliyim bence," dedi.

"Yapacak çok işin vardır herhalde," diye cevap verdi Philip.

Mildred elini uzattı, Philip de tutup hoşça kal dedi ve onun için kapıyı açtı. Ne konuda konuşmak istediğini biliyordu, ayrıca kendisinin soğuk, ironik havasının onun gözünü korkuttuğunun da farkındaydı. Utangaçlığı bazen onu o kadar katılaştırıyordu ki istemeden insanları korkutuyordu ve bunu keşfettikten sonra, fırsat buldukça bu tavrı takınabiliyordu.

"Verdiğin sözü unutmadın değil mi?" dedi sonunda Mildred, o kapıyı açık tutarken.

"Neymiş o?"

"Para konusunda."

"Ne kadar istiyorsun?"

Kelimelerini özellikle saldırgan kılan, buz gibi bir hava takınarak konuşmuştu. Mildred kızardı. O anda onun kendisinden nefret ettiğini biliyordu ve Philip'e saldırmamak için kendisini nasıl bir otokontrolle tuttuğunu merak etti. Philip ona acı çektirmek istiyordu.

"Yarın elbise ve kira ödemesi var. Hepsi bu. Harry gelmiyor, bu yüzden o iş için senin paranı istemiyoruz."

Philip'in kalbi kaburgalarının içinde güm güm attı ve kapı kolunu bıraktı. Kapı çarparak kapandı.

"Nedenmiş?"

"Bunu senin paranla yapamayacağımızı söylüyor."

Bir şeytan, hep içinde pusuda yatan kendine eziyet etme şeytanı Philip'i ele geçirdi ve her ne kadar Griffiths'le Mildred'ın birlikte tatile çıkmasını tüm kalbiyle istemese de kendine mâni olamadı; onun aracılığıyla Griffiths'i ikna etmeye koyuldu.

"Ben buna razıysam o neden gidemezmiş anlamıyorum," dedi.

"Ben de ona öyle dedim."

"Gerçekten gitmek isteseydi tereddüt etmeyeceğini düşünmem gerekirdi."

"Ah, mesele bu değil, gitmeyi istiyor. Parası olsa hemen yola çıkacak."

"Bu konuda o kadar hassassa, parayı *sana* veriyorum."

"İsterse borç olarak verebileceğini, döner dönmez de ödeyebileceğimizi söyledim."

"Hafta sonunda seni tatile götürsün diye bir adama diz çöküp yalvarman senin açından büyük değişiklik."

"Hakikaten öyle, değil mi?" dedi, utanmaz küçük bir kahkaha atıp.

Bu tavrı Philip'in omurgasından aşağı soğuk bir ürpertinin geçmesine yol açtı.

"Ne yapacaksın peki?" diye sordu.

"Hiçbir şey. Memleketine yarın gidiyor. Gitmek zorunda."

Bu Philip'in kurtuluşu olacaktı. Griffiths yoldan çekilince, Mildred'ı tekrar geri kazanabilirdi. Londra'da tanıdığı kimse yoktu, onun arkadaşlığına mecbur olacaktı ve baş başa kalınca, Philip onun bu karasevdayı kısa sürede unutmasını sağlayacaktı. Daha fazla bir şey söylemezse güvende demekti. Ama onların vicdanını darmadağın etmek için zalimce bir arzu duyuyor, kendisine karşı daha ne kadar tiksindirici davranabileceklerini bilmek istiyordu; onları birazcık daha kışkırtırsa teslim olacaklardı ve aşağılanmaları düşüncesinden güçlü bir keyif duydu. Söylediği her laf ona işkence ettiği halde, bu eziyetten korkunç bir keyif alıyordu.

"Ya şimdi ya hiç gibi görünüyor."

"Ben de ona öyle dedim," dedi Mildred.

Sesinde, Philip'e dokunan tutkulu bir tını vardı. Sinirden tırnaklarını yemeye başlamıştı.

"Nereye gitmeyi düşünmüştünüz?"

"Ah, Oxford'a. Ordaki 'versiteye gitmiş, biliyorsun ya. Bana fakülteleri göstereceğini söylemişti."

Philip bir defasında günübirlik Oxford'a gitmeyi teklif ettiğini hatırladı, Mildred manzaranın ona vereceği can sıkıntısını gayet net biçimde ifade etmişti.

"Üstelik iyi bir havada gitmiş olacaktınız. Şu sıralar orası çok güzel olmalı."

"Onu ikna etmek için elimden geleni yaptım."

"Neden bir kez daha denemiyorsun?"

"Senin gitmemizi istediğini mi söyleyeyim?"

"O kadar ileri gitmene gerek olduğunu sanmıyorum," dedi Philip.

Mildred bir iki dakika ona bakarak durdu. Philip ona dostça bir ifadeyle bakmak için kendisini zorladı. Ondan nefret ediyordu, iğreniyordu, onu tüm kalbiyle seviyordu.

"Sana ne yapacağımı söyleyeyim, bunu yapıp yapamayacağını gidip soracağım. Eğer evet derse, ardından yarın gelip parayı alacağım. Ne zaman pansiyonda olursun?"

"Öğle yemeğinden sonra buraya dönüp beklerim."

"Tamam."

"Şimdi sana elbise ve pansiyon için para vereceğim."

Masasına gidip olan bütün parasını çıkardı. Elbise altı gineydi; ayrıca haftalık kirası, yemek parası ve bebeğin bakım ücreti vardı. Ona sekiz sterlin on peni verdi.

"Çok teşekkür ederim," dedi Mildred.

Ondan ayrıldı.

77

Philip, Tıp Okulu'nun bodrum katında öğle yemeğini yedikten sonra pansiyonuna döndü. Cumartesi öğleden sonraydı ve ev sahibesi merdivenleri temizliyordu.

"Bay Griffiths burada mı?" diye sordu.

"Hayır efendim. Bu sabah gitti, siz çıktıktan biraz sonra."

"Dönecek mi?"

"Sanmıyorum efendim. Valizini de aldı."

Philip bunun ne anlama gelebileceğini merak etti. Bir kitap alıp okumaya başladı. Westminster Halk Kütüphane-

si'nden yeni aldığı Burton'ın *Journey to Meccah* adlı kitabıydı; ilk sayfayı okudu ama hiçbir şey anlamadı çünkü aklı başka yerdeydi; kulağı sürekli zildeydi. Griffiths'in Mildred olmadan Cumberland'deki evine doğru çoktan yola çıktığını ümit etmeyi göze alamıyordu. Mildred birazdan parayı almaya gelecekti. İçi ürpererek okumaya devam etti, umutsuzca dikkatini toplamaya çalışıyordu; gayretinin zorlamasıyla cümleler beynine kazınıyor ama çektiği ıstırap yüzünden tahrif oluyorlardı. Tüm kalbiyle onlara para vermek gibi korkunç bir öneride bulunmamış olmayı diledi, ama artık olan olmuştu, Mildred yüzünden değil ama kendi yüzünden bunu geri döndüremezdi. Karar verdiği şeyi yapmaya onu zorlayan dehşetli bir inat söz konusuydu. Okuduğu üç sayfanın üstünde hiçbir etki yaratmadığını fark etti; geri dönüp baştan başladı: Tek bir cümleyi tekrar tekrar okuduğunu anladı; bu cümle şimdi kâbustaki bir anlam gibi korkunç bir şekilde düşüncelerine işlemişti. Yapabileceği bir şey, dışarı çıkıp gece yarısına kadar buradan uzak durmaktı; o zaman gidemezlerdi; her saat başı, onun dönüp dönmediğini görmek için uğradıklarını canlandırdı gözünde. Onların yaşayacağı hayal kırıklığının düşüncesi keyfini yerine getirdi. O cümleyi kendi kendine otomatik bir biçimde tekrarlayıp durdu. Ama bunu yapamazdı. Gelip parayı almalarına izin verecekti ve o zaman, insanın ne dereceye kadar rezilliğe batacağını anlayacaktı. Artık okuyamıyordu. Basitçe, kelimeleri göremiyordu. Sandalyesinde arkasına yaslandı, gözlerini kapattı ve üzüntüden hissizleşmiş halde Mildred'ı bekledi.

Ev sahibesi geldi.

"Bayan Miller geldi efendim."

"İçeri alın."

Philip, neler hissettiğine dair hiçbir emare göstermeden onu karşılamak için kendini toparladı. Dizleri üstüne çöküp onun ellerini tutmak ve gitmesin diye yalvarmak için ani bir istek duydu; ama onu etkilemesinin hiçbir yolu olmadığını

biliyordu; Griffiths'e onun neler söylediğini ve nasıl davrandığını anlatırdı. Philip utandı.

"Eee, küçük geziden naber?" dedi aldırışsız bir havayla.

"Gidiyoruz. Harry dışarıda. Onu görmek istemediğini söyledim, bu yüzden senden uzak duruyor. Ama sadece bir dakikalığına, sana hoşça kal demeye gelip gelemeyeceğini merak etti."

"Hayır, onu görmeyeceğim," dedi Philip.

Griffiths'le görüşüp görüşmemesinin Mildred'ın umurunda olmadığını görebiliyordu. Artık orada olduğundan, Philip onun bir an önce gitmesini istiyordu.

"Al bakalım, işte beş sterlin. Şimdi gitmeni istiyorum."

Mildred parayı alıp ona teşekkür etti. Odadan çıkmak için arkasını döndü.

"Ne zaman dönüyorsun?" diye sordu Philip.

"Ah, pazartesi. Harry'nin o zaman eve gitmesi gerekiyor."

Söyleyeceği şeyin utanç verici olduğunu biliyordu, ama kıskançlıktan ve arzudan yıkılmıştı.

"Seni o zaman görebileceğim, değil mi?"

Sesindeki yalvarış tınısına mâni olamamıştı.

"Elbette. Döner dönmez sana haber vereceğim."

Philip onunla tokalaştı. Perdelerin arasından, kapıda duran bir arabaya bindiğini gördü. Araç uzaklaşıp gitti. Ardından kendini yatağa atıp yüzünü elleriyle örttü. Gözlerinin yaşlarla ıslandığını hissetti, kendisine çok kızgındı; gözyaşlarına mâni olmak için yumruklarını sıktı ve olduğu yerde büzüştü, ama mâni olamadı; çok derin, ıstırap dolu hıçkırıklar ondan koptu.

Sonunda bitkin ve utanmış halde kalkıp yüzünü yıkadı. Kendisine sert bir viski soda hazırladı. Bu kendisini biraz daha iyi hissetmesini sağladı. Ardından şöminenin üstünde duran Paris biletleri gözüne takıldı ve onları aldığı gibi, ani bir öfkeyle ateşe attı. Ücretini geri alabileceğini biliyordu,

ama onları böyle yok etmek ona iyi geldi. Daha sonra birilerini görmek için dışarı çıktı. Kulüp boştu. Konuşacak birini bulamazsa delireceğini hissetti, ama Lawson yurtdışındaydı; Hayward'ın pansiyonuna gitti: Kapıyı açan hizmetçi, onun hafta sonu için Brighton'a gittiğini söyledi. Ardından bir galeriye giden Philip oranın da kapanmak üzere olduğunu gördü. Ne yapacağını bilemiyordu. Kafası karmakarışıktı. Oxford'a giden, trende mutlu biçimde karşılıklı oturan Griffiths ile Mildred'ı düşündü. Pansiyonuna döndü ama burası içini dehşetle doldurdu, burada çok perişandı; Burton'ın kitabını bir kez daha okumayı denedi, ama okurken kendisine tekrar tekrar ne kadar aptal olduğunu söyleyip durdu; yolculuğa çıkmaları önerisinde bulunan kendisiydi, para teklif etmişti, bunu yapmaya onları zorlamıştı; Griffiths'i Mildred'la tanıştırdığında neler olacağını biliyor olmalıydı; kendisinin şiddetli tutkusu, diğerinin arzularını uyandırmaya yetmişti. Bu sırada Oxford'a varmışlardı. John Caddesi'ndeki pansiyonlardan birinde kalırlardı; Philip daha önce Oxford'a hiç gitmemişti, ama Griffiths orayı o kadar anlatmıştı ki tam olarak nereye gideceklerini biliyordu; Clarendon'da yemek yiyeceklerdi: Felekten gün çaldığında Griffiths yemeğini hep orada yerdi. Philip, Charing Cross'a yakın bir restoranda bir şeyler yedi; bir oyun izlemeye kararlıydı ve sonrasında, Oscar Wilde'ın oyunlarından birinin sergilendiği bir tiyatroya güçbela girdi. Mildred'la Griffiths'in o akşam bir oyuna gidip gitmeyeceklerini merak etti: Akşamı bir şekilde geçirmeleri gerekiyordu; ikisi de sohbetle yetinemeyecek kadar aptaldı; zihinlerinin, birbirleri için çok münasip olmalarını sağlayan bayağılığını kendisine hatırlatmaktan şiddetli bir zevk aldı. Oyunu düşünceli bir zihinle izledi, her arada viski içerek neşesini bulmaya çalıştı; alkole hiç alışkın değildi ve çabuk etkileniyordu, ayrıca sarhoşluğu yabani ve huysuz oluyordu. Oyun bitince bir içki daha içti. Yatmaya gidemezdi, uyuyamayacağını biliyordu ve kuvvetli hayal gücünün

önüne koyacağı görüntülerden çok korkuyordu. Onları düşünmemeye çalıştı. Çok fazla içtiğini biliyordu. Artık berbat, iğrenç şeyler yapma arzusuyla dopdoluydu; kendisini lağımlara atmak istiyordu; tüm varlığı canavarlık yapmayı arzuluyordu, yerlerde sürünmek istiyordu.

Topal ayağını sürükleyerek, hüzünlü bir sarhoşlukla, öfke ve keder kalbini pençesine almış halde Piccadilly'de yürüdü. Elini koluna koyan boyalı bir fahişe onu durdurdu; zalim laflar ederek, şiddetle onu itti. Birkaç adım yürüdükten sonra durdu. Bunların hepsi aynıydı. Onunla bu kadar kaba konuştuğu için üzüldü. Kadının yanına gitti.

"Şey ben," diye başladı.

"Cehenneme kadar yolun var," dedi kadın.

Philip güldü.

"Sadece bu gece benimle bir şeyler içme şerefini bahşeder misiniz diye soracaktım."

Kadın hayretle ona baktı ve bir an tereddüt etti. Onun sarhoş olduğunu gördü.

"Fark etmez."

Mildred'ın dudaklarından pek çok kez duyduğu bu ifadeyi kullanmasını eğlenceli buldu. Kadını, Mildred'la gittiği restoranlardan birine götürdü. Yürürlerken onun ayağına baktığını fark etti.

"Ayağım topal," dedi. "İtirazın var mı?"

"Gayet iyisin," dedi kadın gülüp.

Eve vardığında Philip'in kemikleri ağrıyordu ve kafasının içinde onu neredeyse avaz avaz bağırtacak bir zonklama vardı. Kendisini toparlamak için bir viski soda daha içti ve yatıp gün ortasına dek rüyasız bir uykuya daldı.

78

Nihayet pazartesi günü geldi ve Philip uzun süren eziyetinin bittiğini düşündü. Tren saatlerine bakınca, Griffiths'in

o gece eve varabilmek için binebileceği en son trenin Oxford'dan saat birden hemen sonra kalktığını gördü ve Mildred'ın da birkaç dakika sonra kalkıp onu Londra'ya getirecek olan trene bineceğini tahmin etti. İçinden gidip onu karşılamak geçiyordu ama Mildred'ın günü yalnız geçirmek isteyebileceğini düşündü; belki de akşamleyin ona döndüğünü bildiren bir not bırakırdı ve bırakmazsa da ertesi sabah Philip onun pansiyonuna gidebilirdi: Cesaretini toplayamadı. Griffiths'e karşı yoğun bir nefret hissediyordu ama Mildred'a gelince, tüm olup bitenlere rağmen, tek hissettiği yürek parçalayan bir arzuydu. Şimdi Hayward'ın, kendinden geçmiş halde başka insanlarda teselli ararken, cumartesi öğleden sonra Londra'da olmamasına memnundu: Ona her şeyi anlatmaktan kendini alıkoyamazdı ve Hayward da onun bu zayıflığına şaşırıp kalırdı. Ondan iğrenirdi, belki de kendisini çoktan başka bir adama vermiş olan Mildred'ı kendi metresi yapma olasılığı olarak zihninde canlandırdığı şeyden hayrete düşer ya da midesi bulanırdı. Bunun hayret verici ya da mide bulandırıcı olması umurunda mıydı ki? Bu arzusunu bir tatmin edebilse her türlü ödünü vermeye hazırdı, hatta daha fazla alçaltıcı küçük düşürülmelere de hazırlıklıydı.

O akşama doğru adımları onu rızası olmadan Mildred'ın kaldığı eve doğru götürdü ve kafasını kaldırıp penceresine baktı. Işık yoktu. Dönüp dönmediğini sormayı göze alamadı. Onun sözünü tutacağına güveniyordu. Ama sabahleyin ondan hiçbir mektup gelmedi ve öğlene doğru pansiyona uğradığında, hizmetçi onun gelmediğini söyledi. Anlayamıyordu. Griffiths'in bir düğünde sağdıç olacağı için önceki gün eve gitmek zorunda olduğunu biliyordu, Mildred'ın da hiç parası yoktu. Zihninde gerçekleşmiş olabilecek her türlü olasılığı çevirip durdu. Akşamüstü pansiyona tekrar gidip, geçen iki hafta boyunca yaşananlar hiç olmamış gibi sakin bir ifadeyle onu akşam yemeğine davet ettiğini bildiren bir

not bıraktı. Buluşacakları yeri ve saati söyledi, ümidini kesmeyip randevuya gitti: Bir saat beklemesine rağmen Mildred gelmedi. Çarşamba sabahı artık eve gidip sormaktan utandığı için bir ayakçı çocuğa bir mektup verip cevap getirmesini söyledi; ama bir saat sonra çocuk Philip'in mektubu açılmamış olarak ve hanımefendinin sayfiyeden henüz dönmediği cevabıyla geldi. Philip kendini kaybetti. Bu son aldatmaca kaldırabileceğinin çok üstündeydi. Kendisine tekrar tekrar Mildred'dan nefret ettiğini söyledi ve bu yeni hayal kırıklığını Griffiths'e atfederek ondan o kadar nefret etti ki cinayet işleme zevkinin nasıl bir şey olabileceğini anladı: Karanlık bir gecede ona rastlayıp gırtlağına, tam şahdamarına bir bıçak sokmanın ve onu sokakta öylece bir köpek gibi ölmeye terk etmenin ne müthiş olacağını düşünerek amaçsızca yürüdü. Philip ıstıraptan ve öfkeden delirmişti. Viski sevmiyordu ama kendisini uyuşturmak için içiyordu. Salı ve çarşamba geceleri yatağa sarhoş gitti.

Perşembe sabahı çok geç kalktı ve mektup gelip gelmediğini görmek için gözleri mahmur ve benzi soluk halde kendisini oturma odasına sürükledi. Griffiths'in el yazısını tanıyınca kalbinde tuhaf bir duygu hissetti.

Sevgili eski dostum,

Sana ne yazabilirim hiç bilmiyorum, ama yine de yazmam gerektiğini hissediyorum. Umarım bana çok kızgın değilsindir. Milly'yle tatile çıkmamam gerektiğini biliyordum, ama sadece kendime mâni olamadım. O adeta ayaklarımı yerden kesti, ben de ona sahip olmak için her şeyi yapabilecek durumdaydım. Bana gitmemiz için senin para vermeyi teklif ettiğini söylediğinde, sadece direnemedim. Artık her şey olup bitmişken kendimden çok utanıyorum ve keşke böyle bir aptallık yapmasaydım diyorum. Keşke yazıp bana kızgın olmadığını söylesen, seni ziyaret etmeme izin vermeni istiyorum. Milly'ye beni görmek istemediğini söylemenden

çok incindim. Dostum, bir satırcık olsun yaz da beni affettiğini söyle. Böylece vicdanım rahatlayacaktır. Senin için sakıncası olmadığını sandım, yoksa para teklif etmezdin. Ama onu almamış olmam gerektiğini biliyorum. Pazartesi günü eve geldim, Milly de Oxford'da birkaç gün kendi başına kalmak istedi. Çarşamba günü Londra'ya dönecek, yani sen bu mektubu aldığında onu göreceksin ve umarım her şey yoluna girecek. Bana yaz ve affettiğini söyle. Lütfen hemen yaz.

Daima dostun,
Harry.

Philip hiddetle mektubu paramparça etti. Cevap yazmaya niyeti yoktu. Özürleri yüzünden Griffiths'ten iğreniyordu, onun vicdan azabını çekemeyecekti: İnsan alçakça bir şey yapmak istiyorsa yapabilirdi, ama sonrasında ondan pişmanlık duymak rezillikti. Mektubun namertçe ve ikiyüzlü olduğunu düşündü. Aşırı duygusallığı midesini bulandırmıştı.

"Canavarca bir şey yapıp da ardından üzgün olduğunu söylemek ve her şeyin tekrar yoluna girmesi fazlasıyla kolay olurdu," diye mırıldandı kendi kendine.

Griffiths'e bir gün bir kötülük yapma fırsatı bulmayı tüm kalbiyle diledi.

Ama yine de Mildred'ın şehirde olduğunu biliyordu. Alelacele giyindi, tıraş olmakla zaman kaybetmeden bir fincan çay içti ve onun pansiyonuna gitmek üzere bir arabaya bindi. Araba çok ağır gidiyordu sanki. Onu görmek için sancılı bir sabırsızlık içindeydi ve farkında olmadan, inanmadığı Tanrı'ya, kendisini nezaketle karşılaması için dua etti. Sadece unutmak istiyordu. Kalbi güm güm çarparak kapı zilini çaldı. Onu bir kez daha bağrına basmak için duyduğu tutkulu arzunun tüm ıstırabını unuttu.

"Bayan Miller burada mı?" diye sordu neşeyle.

"Gitti," cevabını verdi hizmetçi.

Boş gözlerle ona baktı.

"Bir saat kadar önce gelip eşyalarını aldı."

Philip bir an ne diyeceğini bilemedi.

"Ona mektubumu verdiniz mi? Nereye gittiğini söyledi mi?"

Ardından, Mildred'ın onu bir kez daha kandırdığını anladı. Ona dönmeyecekti. Yüz ifadesini bozmamak için çaba sarf etti.

"Ah, neyse, ondan haber alacağımı sanıyordum. Mektubu başka bir adrese gönderdi herhalde."

Dönüp çaresizce pansiyonuna gitti. Onun bunu yapacağını tahmin etmeliydi; Philip'i asla umursamamıştı, baştan beri onu aptal yerine koymuştu; hiç acıması, nezaketi, merhameti yoktu. Yapılacak tek şey kaçınılmaz olanı kabul etmekti. Çektiği ıstırap korkunçtu, buna katlanacak sabrı bulamadan ölecekti; her şeyi bitirmenin çok daha iyi olacağını geçirdi aklından: Kendisini nehre atabilir ya da boynunu bir demiryoluna koyabilirdi; ama bu düşünceyi kelimelere döker dökmez ona isyan edebildi. Mantığı ona zaman içinde mutsuzluğundan kurtulacağını söyledi; tüm gücüyle çabalarsa onu unutabilirdi; üstelik görgüsüz bir sürtük yüzünden kendini öldürmesi gülünçlüğün daniskasıydı. Tek bir hayatı vardı ve onu böyle boşa harcaması delilik olurdu. Bu tutkudan asla kurtulamayacağını *hissediyordu*, ama nihayetinde bunun sadece bir zaman meselesi olduğunu da *biliyordu*.

Londra'da kalamazdı. Buradaki her şey ona mutsuzluğunu hatırlatıyordu. Amcasına Blackstable'a geleceğine dair telgraf çekti ve valizini hemen hazırlayıp yakalayabildiği ilk trene bindi. Çok fazla ıstıraba katlandığı bu sefil pansiyondan uzaklaşmak istiyordu. Temiz hava solumak istiyordu. Kendisinden iğreniyordu. Birazcık delirdiğini hissediyordu.

Yetişkinliğe erişmesinden itibaren, Philip'e papaz evindeki en iyi boş oda verilmişti. Bu bir köşe odaydı ve bir penceresinin önünde manzarayı kapatan yaşlı bir ağaç vardı ama

diğer pencereden bahçenin ve papaz evinin tarlalarının ötesi, geniş çayırlıklar görülebiliyordu. Philip küçüklüğündeki duvar kâğıdını hatırladı. Papaz'ın bir gençlik arkadaşı tarafından, erken Victoria döneminin hoş suluboya renkleriyle yapılmıştı. Solmuş bir cazibesi vardı. Tuvalet masası, sert muslinle çevrelenmişti. Giysilerinizi koyabileceğiniz eski bir komodin vardı. Philip rahatlayarak iç çekti; tüm bu şeylerin onun için herhangi bir anlamı olabileceğini hiç fark etmemişti. Papaz evinde hayat her zamanki düzeninde akıyordu. Hiçbir mobilya parçası bir yerden başka bir yere konmamıştı; Papaz aynı şeyleri yiyor, aynı şeyleri söylüyor, her gün aynı yürüyüşe çıkıyordu; biraz daha şişman, biraz daha sessiz, biraz daha dar görüşlüydü. Karısı olmadan yaşamaya alışmıştı ve onu pek fazla özlemiyordu. Josiah Graves'le hâlâ atışıyordu. Philip kilise mütevellisini ziyarete gitti. Biraz daha zayıf, biraz daha beyaz, biraz daha hoşgörüsüzdü; hâlâ zorbaydı ve sunaktaki mumları hâlâ onaylamıyordu. Dükkânların hâlâ hoş bir antikalığı vardı; Philip denizcilerin kullanacağı türden eşyalar –deniz çizmesi, muşamba, halat takımı– satan birinin önünde durup çocukluğunda duyduğu deniz heyecanını ve bilinmeyenin serüvenli sihrini hatırladı.

Londra'daki ev sahibesi Mildred'dan gelen bir mektubu iletmişse diye, postacının kapıyı her iki kez çalışında kalbinin güm güm çarpmasına mâni olamadı; ama böyle bir mektubun hiç gelmeyeceğini de biliyordu. Şimdi her şeyi daha sakin kafayla düşününce, Mildred'ı kendisini sevmeye zorlamanın imkânsıza girişmek olduğunu anlıyordu. Bir kadından bir erkeğe, bir erkekten bir kadına geçenin ve onlardan birini köleye dönüştürenin ne olduğunu bilmiyordu; buna cinsellik güdüsü demek kolaydı; ama bundan fazlası vardı, şu kişiye değil de bu kişiye duyulan çekimin neden bu kadar güçlü gerçekleşebildiğini anlamıyordu. Karşı konulamazdı: Zihin bununla savaşamıyordu; dostluğun, minnettarlığın, menfaatin onun karşısında hiçbir gücü yoktu. Mildred'ı cin-

sel bakımdan çekmediği için yaptığı hiçbir şeyin onun üstünde etkisi olmuyordu. Bu düşünce onu isyan ettirdi; insan doğasını hayvani kılıyordu; birdenbire insan kalbinin zindanlarla dolu olduğunu hissetti. Mildred Philip'e çok ilgisiz davrandığı için onun cinsiyetsiz olduğunu düşünmüştü; anemik görüntüsü ve ince dudakları, dar kalçalı ve düz göğüslü vücudu, tavırlarındaki rehavet Philip'in bu varsayımını desteklemişti; yine de Mildred, tatmin edebilmek için her şeyi riske atmaya razı gelebildiği ani tutkular hissedebiliyordu. Emil Miller'la yaşadığı macerayı hiç anlayamamıştı: Ona hiç uymayan bir davranışa benziyordu ve Mildred da bunu asla açıklayamamıştı; ama artık onu Griffiths'le gördükten sonra, o zaman da tam olarak aynı şeyin gerçekleştiğini anladı: Kontrol edilemez bir arzuyla ayakları yerden kesilmişti. Bu iki adamda ona tuhaf biçimde cazip gelenin ne olduğunu bulmaya çalıştı. İkisinin de onun basit espri anlayışını okşayacak kaba bir alaycılığı ve mizaçlarının belli bir bayağılığı vardı; ama belki de onu en çok etkileyen, onların en bariz özelliği olan arsız cinsellikti. Hayatın gerçekleri karşısında sarsılan yapmacık bir kibarlığı vardı Mildred'ın, bedenin işlevlerini uygunsuz buluyordu, genel konularda her türlü edebikelamı ediyordu, basit bir kelime yerine daima daha münasip bulduğu süslü bir kelimeyi seçiyordu: Bu adamların gaddarlığı onun ince beyaz omuzlarında birer kırbaç gibiydi ve şehvetin sancısı içini ürpertiyordu.

Philip bir konuda kararını verdi. Bu ıstırabı çektiği pansiyona geri dönmeyecekti. Ev sahibesine mektup yazıp haber verdi. Etrafında kendine ait eşyaların olmasını istiyordu. Möblesiz bir yer tutmaya karar verdi; daha keyifli ve ucuz olacaktı; üstelik bu acil bir hususta çünkü geçen bir buçuk yılda neredeyse yedi yüz sterlin harcamıştı. Artık en katı ekonomiyi uygulaması gerekiyordu. Ara sıra geleceği panikle düşünüyordu; Mildred'a bu kadar para harcadığı için aptalın tekiydi; ama aynı şeyler tekrar olsa yine aynı şekilde

davranacağını biliyordu. Zaman zaman arkadaşlarının onu, duygularını canlı bir biçimde ifade etmeyen bir yüzü ve hayli ağır hareketleri olduğu için iradesi kuvvetli, tedbirli ve sakin bulmaları komik geliyordu. Onun mantıklı olduğunu düşünüyor, sağduyusunu takdir ediyorlardı; ama o durağan ifadesinin, kelebeklerin koruyucu renkleriyle aynı vazifeyi gören, şuursuzca takılan bir maskeden fazlası olmadığını biliyordu ve kendisi, iradesinin zayıflığından hayrete düşüyordu. En ufak bir duyguyla, rüzgârdaki bir yaprak gibi sarsılıyordu sanki ve tutku onu ele geçirdiğinde çaresiz kalıyordu. Hiçbir otokontrolü yoktu. Sadece başka insanları etkileyen pek çok şeye karşı ilgisiz olduğunda buna sahip gibiydi.

Kendisi için geliştirdiği felsefeyi bir tür ironiyle hatırladı, çünkü içinden geçtiği buhranda bunun ona pek bir faydası olmamıştı; hayatın kritik olaylarının herhangi birinde düşüncenin insana gerçekten yardımcı olup olmadığını merak etti: İçinde taşısa da kendisine yabancı olan bir tür güç tarafından, Paolo ve Francesca'yı durmaksızın sürükleyen cehennemin büyük rüzgârıyla itilircesine, oradan oraya savruluyormuş gibiydi daha çok. Ne yapacağını ve zamanı gelince nasıl davranması gerektiğini düşündü, içgüdülerin, duyguların, ne olduğunu bilmediği bir şeylerin pençesinde hiç gücü yoktu. Çevresinin ve kişiliğinin iki gücü tarafından yönetilen bir makine gibi davranıyordu; mantığı seyreden, gerçekleri gözlemleyen, ama müdahale edecek gücü olmayan biriydi sanki: Epikuros'un, insanların yaptıklarını gök kubbenin yücelerinden seyreden ama olup bitenin en küçük parçasını değiştirecek gücü olmayan tanrıları gibiydi.

79

Philip kendine pansiyon bulmak için Londra'ya sömestr başlamadan birkaç gün önce gitti. Westminster Bridge Road'a çıkan sokakları arşınladı, ama bu bölgenin pisliği

ona iğrenç geldi; sonunda Kennington'da sessiz ve eski zamanların havasını taşıyan bir tane buldu. Birazcık Thackeray'ın nehrin o tarafını bildiği zamanların Londra'sını hatırlatıyordu ve büyük faytonların yeni gelen aileleri Londra'nın batısına taşırken geçmiş olması gereken, çınar ağaçlarının yapraklara boğulduğu Kennington Road'daydı. Philip'in oda tuttuğu caddedeki evler iki katlıydı ve pencerelerin çoğunda, kiralık oda ilanları asılıydı. Pansiyonun möblesiz olduğunu bildirenlerden birinin kapısını çaldı; ciddi, sessiz bir kadın ona dört çok küçük oda gösterdi, bu odalardan birinde bir kuzineyle bir lavabo vardı. Kira haftalık dokuz şilindi. Philip fazla oda istemiyordu, hem kira o kadar düşüktü ki bir an önce yerleşmek istedi. Ev sahibesine temizlik yapıp yapamayacağını ve kahvaltı hazırlayıp hazırlayamayacağını sordu ama kadın bunları yapmadan da yeterince işi olduğunu söyledi; aslında Philip buna hayli memnun oldu, çünkü onun kirasını almaktan başka Philip'le hiçbir alakası olmamasını dilediğini sezdi. Kadın ona, aynı zamanda postane de olan köşedeki markete sorarsa bunları onun için "yapacak" bir kadın bulabileceğini söyledi. Philip yerleşirken birkaç parça eşya getirdi; Paris'ten aldığı bir koltukla bir masa, birkaç resim ve Cronshaw'un ona verdiği küçük İran halısı. Amcası, artık ağustos aylarında evini kiraya vermediği için kullanılmayan açılıp kapanır bir yatak verdi ona; Philip de kendisi bir on sterlin daha harcayarak gerekli olan diğer şeyleri aldı. Oturma odası yapacağı odaya mısır rengi bir duvar kâğıdı kaplatmaya on şilin harcadı; duvarlara da Lawson'ın ona verdiği bir *Quai des Grands Augustins* eskiziyle Paris'te bulunduğu sırada tıraş olurken uzun uzun seyrederek düşüncelere daldığı, Ingres'nin *Büyük Odalık* ile Manet'nin *Olympia* resimlerinin fotoğraflarını astı. Kendisine bir zamanlar sanat çalışmaları yaptığını hatırlatmak için, genç İspanyol Miguel Ajuria'nın bir karakalem çizimini de ortaya koydu: Şimdiye dek yaptığı en iyi şeydi; sıkılı yumruklarıyla

dikilen, ayakları zemini belli bir güçle kavrayan ve yüzünden çok etkileyici bir kararlılık okunan bir nüydü bu; her ne kadar Philip uzun bir aradan sonra çizimin hatalarını gayet iyi görebilse de resmin bütünü dolayısıyla bunlara müsamaha tanıyabiliyordu. Miguel'e ne olduğunu merak etti. Yeteneği olmayanların sanatın peşinde koşmalarından daha korkunç bir şey yoktu. Belki de poz vermekten, açlıktan, hastalıktan bir hastanede sonu gelmişti veya büyük bir umutsuzlukla bulanık Seine'de ölümle buluşmuştu; ama belki de Güneyli sebatsızlığı dolayısıyla kendi rızasıyla mücadeleden vazgeçmişti ve şimdi Madrid'de bir büroda kâtiplik yapıyor, ateşli retoriğini siyasete ve boğa güreşlerine harcıyordu.

Philip, Lawson'la Hayward'ı yeni pansiyonunu görmeye davet etti ve biri elinde bir şişe viski, diğeri bir *pâté de foie gras*'yla* geldiler; onun zevkini övdüklerinde Philip'in gururu okşandı. İskoç borsa simsarını da davet edecekti, ama sadece üç sandalyesi vardı, bu yüzden ancak belli sayıda misafiri ağırlayabiliyordu. Lawson, Philip'in kendisi aracılığıyla Norah Nesbit'le çok samimi bir arkadaşlık kurduğunu biliyordu ve şimdi birkaç gün önce ona rastladığını söyledi.

"Senin nasıl olduğunu sordu."

Philip kadının adı geçince kızardı (utandığında kızarmasına yol açan bu tuhaf alışkanlıktan bir türlü kurtulamıyordu) ve Lawson ona sorgulayarak baktı. Artık yılın büyük kısmını Londra'da geçiren Lawson, saçını kısa kestirecek ve ince yünlü kumaştan bir takım elbise giyip melon şapka takacak kadar çevresine uyum sağlamıştı.

"Aranızdaki her şeyin bittiğini sanıyorum," dedi.

"Onu aylardır görmedim."

"Pek hoş görünüyordu. Üstünde bir sürü devekuşu tüyü bulunan çok şık bir şapka takmıştı. İşleri gayet iyi gidiyor olmalı."

---

* Kaz ciğeri ezmesi. (ç.n.)

Philip konuyu değiştirdi, ama kadını düşünmeye devam etti, kısa bir süre sonra üçü başka bir şeyden konuşurlarken, birden şöyle sordu:

"Norah bana kızgınmış gibi geldi mi sana?"

"Hiç de değil. Senden çok hoş bahsetti."

"Onu göresim geldi aslında."

Philip Norah'yı sık sık düşünmüştü. Mildred onu terk ettiğinde ilk düşüncesi Norah olmuştu ve acı acı, onun asla böyle davranmayacağını söylemişti kendi kendine. İçinden ona gitmek geliyordu; onun merhametine sığınabilirdi, ama utanıyordu; Norah ona karşı hep çok iyi olmuştu, Philip'se ona iğrenç davranmıştı.

Lawson'la Hayward gittikten ve yatmadan önce son piposunu içerken, "Keşke ondan ayrılmama akıllılığını gösterebilseydim!" dedi kendi kendine daha sonra.

Vincent Meydanı'ndaki rahat oturma odasında birlikte geçirdikleri keyifli saatleri, galerilere ve tiyatrolara gidişlerini, samimi sohbetlerle geçirdikleri hoş akşamları hatırladı. Norah'nın onun iyiliği için endişelenmesini ve tüm alakasını kendisine yöneltmesini düşündü. Philip'i yürekten ve kalıcı bir sevgiyle sevmişti, bunda şehvetten daha fazlası vardı, neredeyse annelik gibiydi; bunun tüm ruhuyla tanrılara şükran duymasını gerektiren kıymetli bir şey olduğunu hep biliyordu. Onun merhametine sığınmaya karar verdi. Norah korkunç ıstırap çekmiş olmalıydı, ama onun yüce kalbinin kendisini affedeceğini hissetti; o kin güdemezdi. Ona mektup mu yazmalıydı? Hayır. Aniden karşısına çıkıp ayaklarına kapanacaktı –vakti geldiğinde bu kadar dramatik bir davranışta bulunamayacak kadar mahcup hissedeceğini biliyordu, ama böyle düşünmek hoşuna gitti– ve şayet kendisini tekrar kabul edecek olursa sonsuza dek ona güvenebileceğini söyleyecekti. Çektiği menfur hastalıktan kurtulmuştu, onun kıymetini biliyordu ve artık Norah ona güvenebilirdi. Hayal gücü geleceğe doğru sıçradı. Pazar günleri onunla

birlikte nehirde kürek çektiğini gördü; onu Greenwich'e götürecekti –Hayward'la yaptığı o harika gezintiyi hiç unutmamıştı– ve Londra Limanı'nın güzelliği hafızasında daimi bir hazine olarak kalmıştı; sıcak yaz öğleden sonralarında parkta birlikte oturup sohbet edeceklerdi: Onun, küçük taşların üstünden köpürerek akan bir dere gibi eğlenceli, uçarı, özellikli, neşeli muhabbetini hatırlayınca kendi kendine güldü. Çektiği şiddetli ıstırap, kötü bir rüya gibi zihninden çıkıp gidecekti.

Ama ertesi gün, Norah'yı evde bulacağından gayet emin olduğu çay vaktine doğru kapısını çalınca cesaretini birden kaybetti. Norah'nın onu affetmesi mümkün müydü ki? Böyle emrivaki yapıp karşısına çıkması iğrenç bir şey olurdu. Kapıyı, her gün gelme alışkanlığının olduğu günlerden tanımadığı, yeni bir hizmetçi açtı ve ona Bayan Nesbit'in evde olup olmadığını sordu.

"Ona Bay Carey'yi kabul edip edemeyeceğini sorar mısınız?" dedi. "Ben burada bekleyeceğim."

Hizmetçi koşarak üst kata çıktı ve kısa bir süre sonra hızlı adımlarla tekrar aşağı indi.

"Lütfen girin, efendim. İkinci kat ön taraf."

"Biliyorum," dedi Philip hafifçe gülümseyerek.

Kalbi pır pır ederek yukarı çıktı. Kapıyı tıklattı.

"Buyurun," dedi çok tanıdık, neşeli bir ses.

Huzurlu ve mutlu yeni bir yaşama buyurun der gibiydi. İçeri girince, Norah karşılamak için ona doğru yürüdü. Dün ayrılmışlar gibi tokalaştı onunla. Bir adam ayağa kalktı.

"Bay Carey – Bay Kingsford."

Philip onu yalnız bulamadığı için acı bir hayal kırıklığıyla oturup yabancıyı uzun uzadıya inceledi. Daha önce Norah'nın bu isimden bahsettiğini hiç duymamıştı, ama sandalyesinde oturuşundan, Philip onun bu evde çok sık bulunduğunu çıkardı. Kırk yaşlarında, temiz tıraşlı, düzgünce yatırılmış uzun sarı saçları, kırmızımsı cildi olan ve gençliği-

ni geride bırakmış sarışın erkeklerin solgun, yorgun gözlerine sahip bir adamdı. Büyük bir burnu, büyük bir ağzı vardı; yüz kemikleri çıkıktı ve iriyarıydı; ortalamadan uzun boylu, geniş omuzluydu.

"Ben de sana ne olduğunu merak ediyordum," dedi Norah, şen şakrak tavrıyla. "Bay Lawson'la karşılaştım geçen gün, sana söyledi mi? Ona, gelip beni ziyaret etmenin tam vakti olduğunu da söyledim."

Philip onun yüzünde hiçbir şaşkınlık emaresi göremedi ve kendisinin gergin bir acemilik hissettiği bir karşılaşmanın rahatça hakkından gelmesine hayran oldu. Norah ona çay verdi. Philip onu durdurduğunda şeker atmak üzereydi.

"Ne kadar aptalım!" diye bağırdı. "Unutmuşum."

Philip buna inanmadı. Çayına hiç şeker atmadığını gayet iyi hatırlıyor olmalıydı. Bu olayı, onun aldırmazlığının yapmacıklığına bir işaret olarak kabul etti.

Philip'in böldüğü sohbet devam etti, şu anda kendisini biraz kalabalık etmiş gibi hissediyordu. Kingsford onunla pek ilgilenmedi. Akıcı ve güzel, espriden yoksun olmayan, ama azıcık kestirip atan bir üslupta konuşuyordu: Anlaşıldığı kadarıyla bir gazeteciydi ve değinilen her konuyla ilgili söyleyecek komik bir şeyleri vardı; bununla birlikte, sohbetin dışında kalmak Philip'i çok sinirlendirdi. Adam, misafiri konunun dışında bırakmaya kararlıydı. Norah'ya hayranlık besleyip beslemediğini merak etti. Eskiden onunla flört etmek isteyen adamlardan sık sık bahseder ve onlara birlikte gülerlerdi. Philip sohbeti sadece kendisinin ve Norah'nın bildiği konulara getirmeye çalıştı, ama her seferinde gazeteci araya girip Philip'in sessiz kalmaya zorlandığı bir konuya çekmeyi başardı. Norah'ya biraz sinirlenmişti, çünkü kendisinin komik duruma düşürüldüğünü görüyor olmalıydı; ama belki de bu durumu ona bir ceza olarak kendisi ateşliyordu ve bunu düşününce Philip'in keyfi yeniden yerine geldi. Ama nihayet saat altıyı vurdu ve Kingsford ayağa kalktı.

"Gitmeliyim," dedi.

Norah onunla tokalaşıp sahanlığa kadar geçirdi. Kapıyı arkasından kapatıp birkaç dakika dışarıda kaldı. Philip ne konuda konuştuklarını merak etti.

Norah dönünce, "Bay Kingsford kim?" diye sordu neşeyle.

"Ah, Harmsworth dergilerinden birinin editörü. Son zamanlarda benim yazdıklarımın hayli bir kısmını alıyor."

"Hiç gitmeyecek sandım."

"Kalmana memnun oldum. Seninle konuşmak istiyordum." Büyük koltuklardan birine bacaklarını toplayıp, ufak tefek cisminin olabildiğince elverdiği şekilde kıvrılarak yerleşti ve bir sigara yaktı. Philip, onun kendisini hep eğlendiren bir tavır takındığını görünce gülümsedi.

"Kedi gibi oldun."

Norah, koyu renk güzel gözleriyle ona aniden baktı.

"Bu alışkanlığımı gerçekten bırakmam gerek. Benim yaşımda birinin çocuk gibi davranması çok saçma, ama bacaklarımı altıma toplayınca rahat ediyorum."

"Tekrar bu odada oturmak çok güzel," dedi Philip mutlulukla. "Ne kadar özlediğimi bilemezsin."

"Ne diye daha önce gelmedin ki?" diye sordu Norah neşeyle.

"Korktum," dedi kızararak.

Kadın ona sevecenlik dolu bir ifadeyle baktı. Dudakları çekici bir gülümsemeyle kıvrıldı.

"Korkmana gerek yoktu."

Philip bir an tereddüt etti. Kalbi güm güm atıyordu.

"Son buluştuğumuz zamanı hatırlıyor musun? Sana korkunç derecede kötü davrandım – kendimden acayip utanıyorum."

Norah ona uzun uzun baktı. Cevap vermedi. Philip aklını yitiriyordu; yaşanan şeyin rezaletini ancak şimdi fark ediyor gibiydi. Norah onu rahatlatmadı, o da ancak şunları söyleyebildi:

"Beni affedebilecek misin?"

Ardından çabuk çabuk Mildred'ın onu terk ettiğini ve neredeyse canına kıyacak kadar büyük bir mutsuzluğa kapıldığını anlatıverdi. Aralarında geçen her şeyden, çocuğun doğumundan ve Griffiths'le tanışmalarından, ahmaklığından, itimat etmesinden ve muazzam aldatılışından bahsetti. Onun sevecenliğini ve sevgisini ne kadar sık düşündüğünü ve bunları ziyan etmekten nasıl acı bir pişmanlık duyduğunu anlattı: Sadece onunla birlikteyken mutlu olmuştu ve onun ne kadar büyük bir değeri olduğunu artık anlamıştı. Şiddetli duygular sesini çatallaştırıyordu. Bazen söylediklerinden o kadar utanıyordu ki gözlerini yere dikip öyle konuşuyordu. Yüzü acıdan karman çorman olmuştu, yine de konuşmaktan ötürü tuhaf bir rahatlama hissediyordu. Sonunda bitirdi. Bitkin halde hızla koltuğunda arkasına yaslanıp bekledi. Hiçbir şeyi gizlememiş, hatta kendini rezil ederken olduğundan daha bile aşağılık göstermeye çalışmıştı. Norah'nın konuşmamasına şaşırdı ve sonunda bakışlarını yukarı kaldırdı. Kadın ona bakmıyordu. Yüzü bembeyazdı, düşüncelerinde kaybolmuşa benziyordu.

"Bana söyleyecek bir şeyin yok mu?"

Norah birden irkilip kızardı.

"Ne yazık ki çok berbat bir zaman geçirmişsin," dedi. "Çok üzüldüm."

Konuşmaya devam edecek gibiydi ama durdu, Philip yine bekledi. Sonunda Norah kendini konuşmaya zorladı.

"Bay Kingsford'la nişanlandım, evleneceğiz."

"Neden bana hemen söylemedin?" diye bağırdı Philip. "Karşında kendimi böyle küçük düşürmeme izin vermene hiç gerek yoktu."

"Özür dilerim, seni durduramadım... Onunla sen bana şey dedikten..." –onu yaralamayacak bir ifade arıyor gibiydi– "...arkadaşının döndüğünü söyledikten kısa bir süre sonra tanıştım. O sırada çok perişan haldeydim, bana son

derece iyi davrandı. Birinin beni üzdüğünü biliyordu, elbette onun sen olduğunu bilmiyor, ben de o olmasa ne yapardım hiç bilemiyorum. Birden sürekli çalışarak, çalışarak, çalışarak devam edemeyeceğimi hissettim; çok yorgundum, çok hasta hissediyordum. Ona kocamı anlattım. Onunla en kısa sürede evlenirsem bana boşanmak için gereken parayı vermeyi teklif etti. Çok iyi bir işi vardı ve ben de istemiyorsam herhangi bir şey yapmak zorunda değildim. Beni çok seviyordu, bana bakmayı çok istiyordu. Çok duygulanmıştım. Artık ben de onu çok ama çok seviyorum."

"Boşandın mı o halde?" diye sordu Philip.

"Muvakkat boşanma hükmünü aldım. Temmuzda kesinleşecek ve ardından biz de hemen evleneceğiz."

Philip bir süre hiçbir şey söylemedi.

Sonunda, "Keşke kendimi bu kadar aptal durumuna düşürmeseydim," diye mırıldandı.

Uzun, alçaltıcı itirafını düşünüyordu. Norah ona merakla baktı.

"Sen bana hiç âşık olmadın," dedi.

"Âşık olmak pek hoş bir durum değil."

Ama Philip her zaman kendisini çabucak toparlama becerisine sahipti ve o anda ayağa kalkıp elini uzatarak şöyle dedi:

"Dilerim çok mutlu olursun. Her şeye karşın, bu başına gelebilecek en iyi şey olmuş."

Ona biraz özlemle bakan Norah elini tuttu ve bırakmadı.

"Yine ziyaretime geleceksin, değil mi?" diye sordu.

"Hayır," dedi Philip başını sağa sola sallayıp. "Seni mutlu görmek beni çok kıskandırır."

Ağır ağır yürüyerek onun evinden uzaklaştı. Her halükârda, Philip'in ona asla âşık olmadığını söylerken haklıydı. Philip hayal kırıklığına uğramıştı, hatta sinirlenmişti, ama gururu kalbinden daha fazla etkilenmişti bundan. Kendisini tanıyordu. O anda tanrıların ona çok iyi bir eşek şaka-

sı yaptığını fark etti ve acı acı kendisine güldü. İnsanın kendi gülünçlüğünden eğlenme yeteneğinin olması pek teselli edici bir şey değildi.

80

Sonraki üç ay boyunca, Philip ona yeni olan konulara çalıştı. Yaklaşık iki yıl önce Tıp Okulu'na giren yoğun kalabalık seyrelmişti: Sınavları umduklarından daha zor bulan bazıları hastaneden ayrılmış, bazıları Londra'daki hayatın masraflarını kestiremeyen ebeveynleri tarafından okuldan alınmış ve bazıları da başka mesleklerin peşine düşmüştü. Philip'in tanıdığı gençlerden biri, para kazanmak için marifetli bir plan geliştirmişti; indirimli satışlardan ürünler alıp onları rehine bırakıyordu ama şu sıralar rehine bırakılmış malları krediyle almayı daha kârlı buluyordu; birisi onun adının adli kovuşturmalarda yer aldığını gösterince hastanede küçük bir heyecan dalgası oluşmuştu. Hakkında tutuklama kararı çıkmıştı, yorgun bir babanın payına da teminat düşmüş ve genç adam denizaşırı yerlere Beyaz Adamın Yükü* görevini yerine getirmeye gitmişti. Başka birinin, daha önce şehirde hiç bulunmamış bir adamın hayali, müzikhollerin ve barların göz alıcı ışıltısına düşmüştü; vaktini binicilerin, tüyocuların ve terbiyecilerin arasında geçirmişti ve artık bir ganyan bayisinin kâtipliğini yapıyordu. Philip onu bir kez Piccadilly Circus'a yakın bir barda, belden kemerli bir palto giyip geniş, düz kenarlı kahverengi bir şapka takmış halde görmüştü. Adı çıkmış komedyenlerin taklidini yaparak Tıp Okulu'nun sigara dumanlı konserlerinde başarı yakalamış olan, şarkı söyleyip taklit yapabilen bir üçüncüsü, bir müzikal komedinin korosunda yer alabilmek için hastaneden ayrılmıştı. Bir başkası, –ve bu kişi, derinlikli hiçbir

* *White Man's Burden:* 16.-17. yüzyıllarda, başka kıtaların yerlilerine kendi din ve kültürlerini empoze etmeye giden beyaz misyonerlerin sloganı. (ç.n.)

şey hissedemeyeceği izlenimi uyandıran görgüsüz tavırları ve nidalı konuşmasıyla Philip'in ilgisini çekiyordu– kendini Londra'nın binaları arasına sıkışmış hissetmişti. Kapalı mekanlardan gittikçe yorulmuş ve ruhu, bir avuca sıkışmış bir serçe gibi korkulu küçük nefes kesilmeleri, kalbin hızlı çarpıntılarıyla çırpınmaya başlamıştı: Çocukluğunu geçirdiği yerlerdeki gibi engin gökyüzüne ve açık, ıssız alanlara hasret çekiyordu; ve bir gün kimseye tek söz etmeden iki dersin arasında yürüyüp gitti; arkadaşlarının duyduğu bir sonraki şey tıptan vazgeçtiği ve bir çiftlikte çalıştığı oldu.

Philip artık tıp ve cerrahi derslerine giriyordu. Haftanın belli sabahlarında, ayakta tedavi gören hastalara bandaj sarma işi yapıyordu, biraz para kazanmaktan memnundu; oskültasyon yapmayı ve stetoskop kullanmayı öğrenmişti. Tarifine göre ilaç hazırlamayı öğrendi. Temmuzda *Materia Medica** sınavına girecekti ve çeşitli ilaçlarla oynamak, karışımları kaynatmak, hapları yuvarlamak ve merhemleri yapmak ona eğlenceli geliyordu. İnsana dair bir bilgi alabileceği her şeyi hırsla havada kapıyordu.

Griffiths'i bir kez uzaktan gördü, ama onu yok sayma sıkıntısına girmemek için uzak durdu. Philip, Griffiths'le yaşadığı kavgadan haberdar olduklarını anlayıp bunun nedenini bildiklerini tahmin edince, artık bazıları kendisinin de arkadaşı olan Griffiths'in arkadaşlarına belli bir dikkatle yaklaşır oldu. Bunlardan biri çok uyuz bir havası ve küçük bir kafası olan, çok uzun boylu, Ramsden adında bir gençti; Griffiths'in en sadık hayranlarından biri olan, onun kravatlarını, botlarını, konuşma biçimini ve el kol hareketini taklit eden Ramsden, Griffiths'in Philip'e mektubuna cevap vermediği için çok kırgın olduğunu söyledi. Onunla barışmak istiyordu.

"Bana bu mesajı iletmeni kendisi mi istedi?" diye sordu Philip.

---

* İlaç gibi tıpta kullanılan maddeler ve ürünler. (ç.n.)

"Ah, hayır, bunu tamamen kendim söylüyorum," dedi Ramsden. "Yaptığı şeyden ötürü çok üzgün ve senin ona hep mükemmel bir dost olduğunu söylüyor. Arayı düzeltmekten çok memnun olacağını biliyorum. Seninle karşılaşmaktan korktuğu için hastaneye gelmiyor, onu görmezden geleceğini düşünüyor."

"Öyle yaparım."

"Bu onu çok perişan eder, biliyorsun."

"Onun hissedeceği saçma sapan rahatsızlığa büyük bir sebatla katlanabilirim," dedi Philip.

"Seninle arasını düzeltmek için her şeyi yapacak."

"Ne çocukça, ne çılgınca! Neden umurunda olsun ki? Ben gayet önemsiz biriyim, benim arkadaşlığım olmadan da gayet iyi idare edebilir. Onunla artık ilgilenmiyorum."

Ramsden, Philip'in sert ve katı olduğunu düşündü. Şaşkın bir ifadeyle ona bakarak bir iki dakika duraksadı.

"Harry, keşke o kadınla hiçbir ilişkisi olmasaydı diye diliyor Tanrı'dan."

"Öyle mi diliyor?" diye sordu Philip.

Onu tatmin eden bir kayıtsızlıkla konuşuyordu. Kalbinin nasıl delicesine çarptığını kimse tahmin edemezdi. Sabırsızlıkla Ramsden'ın devam etmesini bekledi.

"Şimdiye dek bu olayı atlatmışsındır herhalde, değil mi?"

"Ben mi?" dedi Philip. "Hayli."

Yavaş yavaş Mildred'ın Griffiths'le olan ilişkisinin tarihçesini keşfetmeye başladı. Dudaklarında bir gülümsemeyle, karşısında konuşan kıt zekâlıyı hayli kandıran bir sükûnet havası takınarak dinledi. Mildred'ın Oxford'da Griffiths'le geçirdiği hafta sonu, bu ani tutkusunu söndürmekten ziyade hayli ateşlemişti; Griffiths eve dönünce, ondan beklenmeyecek bir duygusallıkla Oxford'da birkaç gün yalnız kalmaya karar vermişti, çünkü orada çok mutlu olmuştu. Hiçbir şeyin onu Philip'e dönmeye ikna edemeyeceğini düşünüyordu. Griffiths ona isyan etti. Mildred'la sayfiyede geçirdiği

iki günü bir şekilde usandırıcı bulduğundan, yaktığı ateşten hayrete düşmüştü; bu eğlenceli serüveni bezdirici bir ilişkiye döndürmeye hiç niyeti yoktu. Mildred ondan mektup sözü almıştı ve dürüst, edepli bir adam olarak, doğal nezaketi ve kendisini herkese sevdirme arzusuyla, eve varınca ona uzun, cana yakın bir mektup yazmıştı. Mildred buna sayfalar dolusu tutkuyla, yazmaya yeteneği olmadığı için de beceriksiz, kötü yazılmış ve bayağı bir mektupla karşılık vermişti; mektup Griffiths'i sıkmıştı, ertesi gün bir başkası ve sonraki gün de bir üçüncüsü gelince kadının aşkını onur verici değil de, ürkütücü bulmaya başlamıştı. Mektuba cevap vermemişti ve Mildred onu telgraflara boğarak hasta olup olmadığını, mektuplarını alıp almadığını sorup durmuştu; bu sessizliğinin onu korkunç derecede endişelendirdiğini söylemişti. Griffiths kendisini yazmaya zorlamış ama cevabını olabildiğince kırıcı olmadan, rahat bir havada kaleme almaya çalışmıştı: Eski kafalı annesi için bir telgraf hâlâ kalp çarpıntısına yol açan bir olaydı ve bunları ona açıklamak çok zor olduğundan, telgraf çekmemesi için ona yalvarmıştı. Buna karşılık Mildred postayla bir mektup gönderip onu mutlaka görmesi gerektiğini söylemiş, gelip Griffiths'in babasının çalıştığı köyden altı buçuk kilometre uzaktaki pazar kasabasında kalmak için eşyaları rehine verme (Philip'in ona evlilik hediyesi olarak verdiği valiz duruyordu ve bundan sekiz sterlin alabilirdi) niyetini bildirmişti. Bu Griffiths'i korkutmuştu; o zaman da kendisi, böyle bir şey yapmaması gerektiğini söylemek için telgraf göndermişti. Londra'ya geldiği an ona bunu bildireceğine söz vermiş ve bunu yaptığında da kadının çoktan onun çalışmaya başlayacağı hastaneye gidip onu sorduğunu öğrenmişti. Bu hiç hoşuna gitmemiş ve onu görünce Mildred'a, hiçbir bahaneyle oraya gelmemesi gerektiğini söylemişti; şimdiyse, üç haftalık bir ortadan kayboluştan sonra, kadının onu son derece sıktığını anlamıştı; ne diye onunla ilgilenmiş olduğunu merak

ediyordu ve en kısa zamanda ondan ayrılmaya karar vermişti. Kavgalardan nefret eden, acı çektirmeyi de hiç sevmeyen biriydi, ama aynı zamanda yapacak başka işleri vardı ve Mildred'ın canını sıkmasına izin vermemek konusunda da son derece kararlıydı. Onunla buluştuğunda hoş, neşeli, eğlenceli, çekici biriydi; onu son gördüğü zamandan sonraki boşluklar için inandırıcı bahaneler icat ediyordu; ama ondan uzak durmak için elinden geleni de yapıyordu. Kadın onu buluşmaya zorladığında, son dakikada kendisini bundan kurtaracak telgraflar gönderiyordu; ev sahibesine (işinin ilk üç ayında pansiyonda kalmıştı) Mildred geldiğinde dışarıda olduğunu söylemesi talimatında bulunmuştu. Kadın sokakta onun yolunu kesiyor, birkaç saattir kendisinin hastaneden çıkışını beklediğini bildiğinden, ona birkaç hoş, dostane söz ediyor ve bir iş görüşmesi olduğunu bahane edip yanından hızla uzaklaşıyordu. Hastaneden görünmeden çıkma konusunda hayli beceri kazanmıştı. Bir defasında, gece yarısı pansiyonuna döndüğünde, demir çitlerin orada bir kadının dikildiğini görmüş, onun kim olduğundan şüphelenince de Ramsden'ın pansiyonuna gidip ona bir yatak hazırlaması için yalvarmıştı. Ertesi gün ev sahibesi ona, Mildred'ın saatlerce kapı eşiğine oturup ağladığını ve ona, eğer gitmezse polis çağıracağını söylemek zorunda kaldığını anlatmıştı.

"Diyeceğim o ki arkadaşım," dedi Ramsden, "bundan kurtulduğun için acayip şanslısın. Harry, böyle bela bir karın ağrısı olabileceğinden yarım saniye şüphelenmiş olsa onunla bir alaka kurmaktansa lanetlenmeyi tercih ederdi."

Philip, gecenin uzun saatleri boyunca o kapı eşiğinde otururken düşündü onu. Kafasını kaldırıp onu kovan ev sahibesine bakan solgun yüzünü gördü.

"Şimdi ne yapıyor acaba?"

"Ah, Tanrı'ya şükür bir yerlerde bir iş bulmuş. Bu onu tüm gün meşgul ediyor."

Yaz döneminin sonundan hemen önce duyduğu son şey, Griffiths'in kibarlığının daimi zulmün yaşattığı bıkkınlığa nihayet yenilip pes ettiği oldu. Mildred'a kafasının ütülenmesinden bezdiğini, çekip gitmesini ve kendisini bir daha rahatsız etmemesini söylemişti.

"Yapabileceği tek şey buydu," dedi Ramsden. "Biraz fazla sıkmaya başlamıştı."

"Her şey bitti mi yani?" diye sordu Philip.

"Ah, on gündür görmedi o kadını. Bilirsin, insanlarla ilişkisini kesmede üstüne yoktur. Bu herhalde onun kırması gereken en çetin cevizdi, ama bunu da pek güzel hallediverdi."

Daha sonra Philip, Mildred hakkında hiçbir şey işitmedi. Londra nüfusunun isimsiz devasa kalabalığının içinde yok oluvermişti.

81

Kış döneminin başında Philip, ayakta bakılan hasta asistanı oldu. Ayakta bakılan hastalarla ilgilenen üç asistan doktor vardı, her biri haftada iki gün geliyordu ve Philip de kendi adını Dr. Tyrell'ın adının yanına yazdırdı. Öğrenciler onu seviyordu ve yardımcısı olmak için aralarında bir tür yarış vardı. Uzun boylu, zayıf, otuz beş yaşında bir adam olan Dr. Tyrell'ın çok küçük bir kafası, kısa kesilmiş kızıl saçları ve patlak mavi gözleri vardı: Yüzü canlı bir kırmızılıktaydı. Hoş bir sesle güzel konuşuyor, küçük şakalardan hoşlanıyor ve dünyayı fazla ciddiye almıyordu. Engin bir hekimlik deneyimi ve bir şövalyelik nişanı beklentisi olan, başarılı bir adamdı. Öğrencilerle ve yoksullarla ilişkisinde buyurgan bir hava takınırdı ve sürekli hastalarla uğraşmaktan, bazı doktorların mesleki bir tavır olarak başarabildiği, sağlıklı bir insanın neşeli lütfuna sahipti. Hastanın neşeli bir öğretmenle karşılaşan bir çocuk gibi hissetmesini sağlardı;

hastalığı ise can sıkıcı bir şey olmaktan ziyade yaramazlığın eğlenceli bir sonucuydu.

Öğrencilerin her gün ayakta hasta odasına gelmesi, vakaları görmesi ve alabildiği bilgiyi alması bekleniyordu, ama günler geçtikçe, asistanlık görevleri biraz daha yoğunlaştı. O sırada St. Luke'taki ayakta hasta bölümü üç odadan oluşuyor, bunların her biri birbirine ve devasa kâgir sütunların ve uzun bankların olduğu büyük, karanlık bir bekleme odasına açılıyordu. Burada hastalar öğlen vakti "belge"lerini aldıktan sonra oturup bekliyordu; uzun sıralar halinde, kimisi hırpani ve pis, kimisi oldukça derli toplu, ellerinde şişeler ve merhem kavanozlarıyla, her yaştan erkek, kadın ve çocuk bu loşluğun içinde oturuyor, insanda tuhaf ve korkunç bir izlenim uyandırıyorlardı. Daumier'nin kasvetli çizimlerini akla getiriyorlardı. Yüksek kahverengi süpürgelikleri olan bütün odalar aynı somon rengine boyanmıştı; hepsinde, akşamüstü insanlığın pis çiğ kokusuyla karışan bir dezenfektan kokusu hâkimdi. İlk oda en büyüktü ve ortasında doktor için bir masa ile bir büro koltuğu vardı; bunun her iki yanında daha küçük ve biraz daha alçak iki masa duruyordu: Bunların birinde asistan doktor oturuyor, diğerinde oturan kâtip ise günün kaydını tutuyordu. Bu kalın kayıt defterine hastanın ismi, yaşı, cinsiyeti ve mesleği ile hastalık teşhisi yazılıyordu.

Saat bir buçukta asistan doktor içeri girer, zili çalar ve kapıcıya yaşlı hastaları içeri göndermesini söylerdi. Bunlardan hep bol bol olurdu ve Dr. Tyrell saat ikide gelmeden önce olabildiğince çoğunu halletmiş olmak gerekirdi. Philip'in bağlantıda olduğu sağlık uzmanı zarif, küçük bir adamdı, öneminin bir hayli farkındaydı: Asistanlara lütufta bulunur gibi muamele eder, onunla aynı dönemden olan daha büyük öğrencilerin ve ona, mevcut pozisyonunun gerektirdiği saygıyı göstermeyenlerin laubaliliğinden aşikâr biçimde tiksinirdi. Dosyaları düzenlemeye girişirdi. Bir kâtip ona yardım ederdi. Hastalar içeri doluşurdu. Önce erkekler ge-

lirdi. En çok kronik bronşitten, "fena bir kuru öksürük"ten mustariplerdi; biri sağlık uzmanına, diğeri yardımcıya gidip belgelerini verirlerdi: Eğer iyi gidiyorlarsa *Rep 14* yazılıyordu onlara ve on dört günlük daha ilaçlarını almak için şişeleri veya merhem kavanozlarıyla eczaneye gidiyorlardı. Bazı gedikliler, doktorun kendisine görünebilmek için geride kalır, ama bunda pek nadir başarıya ulaşabilirlerdi; ancak durumu doktorun ilgisini gerektirir görünen üç veya dördü tutulurdu.

Dr. Tyrell hızlı hareketlerle ve şen bir edayla içeri giriverdi. Bir sirk arenasında "yeniden huzurlarınızdayız!" nidasıyla hoplayıp zıplayan bir palyaçoyu andırıyordu azıcık. "Nedir bütün bu hastalık saçmalığı? Hemen halledeceğim," havasındaydı sanki. Yerine oturdu, görmesi gereken herhangi bir yaşlı hasta olup olmadığını sordu, semptomlarını sorarken cin gibi gözlerle onları hızlıca elden geçirdi, sağlık uzmanına sağlam bir kahkaha attıran bir espri patlattı (ve tüm asistanlar da buna çok güldü) ama asistanların gülmesini uygunsuz bulmuş gibi bir tavır takınıp günün güzel ya da sıcak olduğuna dair bir laf etti ve yeni hastaları içeri alması için kapıcının zilini çaldı.

Hastalar teker teker içeri girip, Dr. Tyrell'ın oturduğu masaya gittiler. Yaşlı, genç, orta yaşlı adamlardı, çoğu işçi sınıfındandı; liman işçileri, arabacılar, fabrika emekçileri, barmenler; ama üstü başı düzgün bazılarının tezgâhtar, kâtip ve benzeri daha üst seviyedeki bir konumdan geldiği belliydi. Dr. Tyrell bunlara şüpheyle yaklaşırdı. Bazen kendilerini fakir göstermek için eski püskü kıyafetler giyerlerdi; ama doktor sahtekârlık olarak gördüğü şeye mâni olmak için gözünü dört açar ve ara sıra tıbbi hizmet için pekâlâ ödeme yapabileceğini düşündüğü insanlara bakmayı reddederdi. En beter kabahatliler kadınlardı, bu konuda daha beceriksizdiler. Neredeyse lime lime olmuş bir pelerinle etek giyerler, ama parmaklarındaki yüzükleri çıkarmayı ihmal ederlerdi.

"Mücevher takacak gücün varsa doktora para ödeyecek gücün de vardır. Hastane bir hayırseverlik kurumudur," derdi Dr. Tyrell.

Belgeyi geri uzatıp sonraki hastayı çağırırdı.

"Ama belgem var."

"Belgen benim hiç umurumda değil; çık dışarı. Gerçek fakirlerin ihtiyacı olan zamanı gelip çalmaya hakkın yok."

Hasta surat asıp, öfkeli bir kaş çatışla oradan uzaklaşırdı.

Dr. Tyrell bir sonraki dosyayı alıp cin bakışlarıyla yeni hastayı süzerken, "Londra hastanelerinin berbat yönetim zafiyetine dair gazetelere mektuplar yazacak muhtemelen," derdi gülümseyerek.

Çoğu insan, hastanenin bilabedel ve hak iddia edebilecekleri bir bakım veren bir devlet kurumu olduğunu sanıyordu. Onlara vakit ayıran doktorların sağlam bir maaş aldığını hayal ediyordu.

Dr. Tyrell asistanlarının her birine inceleyecekleri birer vaka verirdi. Asistan hastayı içerideki odalardan birine götürürdü; bu odalar daha küçüktü ve her birinde siyah at kılı döşemeli birer kanepe vardı: Asistan, hastasına bir dizi soru sorardı; akciğerini, kalbini, karaciğerini muayene ederdi; hastane belgesine bulguları not eder, kendi kafasında bir teşhis koyar ve ardından Dr. Tyrell'ın içeri girmesini beklerdi. Doktor hastalarını bitirince, peşinde küçük bir öğrenci kalabalığıyla içeri girerdi ve asistan bulduklarını ona okurdu. Doktor ona bir iki soru sorar ve ardından hastayı kendisi de muayene ederdi. Duyulacak ilginç bir şeyler varsa, öğrenciler de stetoskoplarını kullanırdı: Bir adamı iki üç tanesi göğsünde, belki iki tanesi sırtında görebilirdiniz; diğer öğrenciler de dinlemek için sabırsızlıkla sıralarını beklerdi. Hasta onların ortasında biraz mahcubiyetle, ama bu ilginin merkezi olmaktan pek de hoşnutsuzluk duymayarak otururdu: Dr. Tyrell vakaya dair akıcı bir şekilde konuşurken, kafası karışmış halde dinlerdi. İki üç öğrenci onun tarif ettiği

hırıltıyı duyabilmek için tekrar dinlerdi, ardından adama üstünü giymesi söylenirdi.

Dr. Tyrell çeşitli vakaları muayene ettikten sonra büyük odaya dönüp tekrar masasına otururdu. O sırada yakınında dikilen herhangi bir öğrenciden, az önce baktığı hastanın reçetesini yazmasını rica ederdi. Öğrenci bir iki ilaç adı söylerdi.

"Öyle mi dersin?" derdi Dr. Tyrell. "Eh, yine de orijinal bir yaklaşım. Pişik olmayız herhalde."

Bu öğrencileri hep güldürürdü ve doktor, gözlerinde kendi parlak esprisinden zevk aldığını gösterir bir pırıltıyla öğrencinin önerdiğinden başka bir ilaç yazardı reçeteye. Tamamen aynı türden iki vaka geldiğinde ve öğrenci doktorun ilkine verdiği tedavinin aynısını önerdiğinde, Dr. Tyrell ciddi bir maharetle başka bir şey düşünmeyi becerirdi. Çalıştıkları dispanserde çok yorulduklarını ve halihazırda ellerinde mevcut bulunan ilaçları vermeyi tercih ettiklerini bildiğinden, ara sıra uzun yıllara dayanan deneyimle bulunmuş, amaçlarına gayet uygun düşen iyi hastane karışımları için detaylı bir reçete yazarak kendisini eğlendirirdi.

"Eczaneye yapacak bir iş verelim bari. *Mist: alb:* yazmaya devam edersek beceremez."

Öğrenciler buna gülerdi, doktor da esprilerinden aldığı keyifle bakışlarını onların üstünde şöyle bir gezdirirdi. Ardından zile basar, kapıcı kafasını içeri sokunca da şöyle derdi:

"Yaşlı kadınlar, lütfen."

Koltuğunda arkasına yaslanıp, kapıcı yaşlı hastaları sürü halinde geçirirken sağlık uzmanıyla gevezelik ederdi. Yedikleri kötü, yetersiz besinleri hazmedemeyen uzun kâküllü ve solgun dudaklı bir dizi anemik kız; şişman ve zayıf, devamlı içinde bulundukları ev hapsinden erken yaşlanmış, kış öksürüğüne yakalanmış yaşlı kadınlar; şu veya bu türlü çeşit çeşit sorunu olan kadınlar içeri girerdi. Dr. Tyrell ile asistan

doktor onları hızlıca muayene ederlerdi. Zaman geçiyor, küçük odanın havası ağırlaşmaya başlıyordu. Doktor saatine baktı.

"Bugün çok sayıda yeni kadın hasta var mı?" diye sorardı.

"Hayli var sanırım," derdi sağlık uzmanı.

"Onları içeri alsak iyi olur. Sen eskilerle devam edebilirsin."

Kadınlar içeri girerdi. Erkeklerdeki en yaygın rahatsızlıklar aşırı alkol kullanımına bağlıydı, ama kadınlarda bu durum yetersiz beslenme olarak görülüyordu. Saat altı civarında bitirirlerdi. Philip tüm bu zaman boyunca ayakta durmaktan, kötü havadan ve sürekli ilgi göstermekten yorgun düşmüş halde, diğer asistan arkadaşlarıyla birlikte çay içmeye Tıp Okulu'na giderdi.

Bu işi çok ilgi çekici bulmuştu. Bu kabalıkta, sanatçıların üstünde çalıştığı materyallerde insaniyet vardı ve Philip kendisini sanatçı, hastaları da ellerinin arasındaki kil konumunda düşününce tuhaf bir ürperti hissediyordu. Renge, tona, ölçüye ve Tanrı bilir başka neye hapsolmuş, güzel şeyler üretme amacıyla kapıldığı Paris'teki yaşamını memnun bir omuz silkişle hatırladı: Erkek ve kadınlarla kurduğu doğrudan temas ona daha önce hiç bilmediği bir gücün heyecanını yaşatıyordu. Onların yüzlerine bakıp konuşmalarını dinlerken, sonsuz bir heyecan hissediyordu; her biri kendine has tuhaflığıyla, kimi kaba saba bir biçimde ayaklarını sürüyerek, kimi hafiften tökezleyerek, diğerleri ağır, yavaş adımlarla, bazıları mahcubiyetle içeri girerdi. Çoğu zaman, onlara şöyle bir bakıp hangi meslekten olduklarını tahmin edebilirdiniz. Anlayabilmeleri için sorularınızı nasıl sormanız gerektiğini öğreniyordunuz, neredeyse hepsinin hangi konularda yalan söylediğini ve hangi sorgulamalarla onlardan doğruyu her halükârda koparabileceğinizi keşfediyordunuz. İnsanların aynı şeylere farklı biçimlerde yaklaştıklarını gö-

rüyordunuz. Tehlikeli bir hastalığın teşhisi biri tarafından bir kahkaha ve espriyle karşılanırken, bir başkası suskun bir kedere bürünüyordu. Philip bu insanlarlayken, diğerleriyle olduğundan daha az çekingenlik hissettiğini fark etti; sempati lütfetme anlamına geldiğinden, tam olarak sempati değildi ama onlarla kendini rahat hissediyordu. Onları rahatlatabildiğini, neler yapabileceğini öğrenmek için ona bir vaka verildiğinde, hastanın kendisini onun ellerine belli bir güvenle bıraktığını keşfetti.

"Belki de," diye düşündü kendi kendine, gülümseyerek, "belki de doktorluk benim için biçilmiş kaftandır. En uygun olduğum şeye denk gelmek, benim için daha çok eğlence olur."

Asistanlar arasında, bu öğleden sonraları heyecanlı bir ilgiyle bekleyen tek kişi kendisiymiş gibi geliyordu. Diğerlerine göre erkeklerle kadınlar sadece birer vakaydı; vakalar karmaşıksa bu iyi bir şeydi, açıkça ortadaysa bezdiriciydi; şikâyetleri dinliyor, hastalıklı karaciğerler karşısında hayrete düşüyorlardı; akciğerlerden gelen beklenmedik bir ses onlara konuşacak bir konu veriyordu. Ama Philip'e göre çok daha fazlası vardı. Hastalara, kafalarının şekline ve ellerine, gözlerinin ifadesine ve burunlarının uzunluğuna sadece bakmayı ilginç buluyordu. Bu odada insan doğasının hayretle karşılandığını ve sık sık alışkanlık maskesinin nobranlıkla parçalanıp ruhu tüm çıplaklığıyla gözler önüne serdiğini görebilirdiniz. Zaman zaman içten gelen, çok dokunaklı bir metanete rastlardınız. Philip bir defasında kaba saba ve okuma yazması olmayan bir adama hastalığının umutsuz olduğunun söylendiğini görmüştü; bu adam hayret verici bir biçimde kendisine hâkim olup yabancıların karşısında metanetini kaybetmemişti. Ama kendi başına, ruhuyla baş başa kaldığında böyle cesur olması mümkün müydü, yoksa kedere teslim mi olurdu? Bazen bir trajedi yaşanırdı. Bir defasında genç bir kadın kız kardeşini mua-

yeneye getirmişti, on sekiz yaşında bir kızdı, narin hatları ve büyük mavi gözleri vardı, sonbahar güneşinin bir ışını bir an dokununca sarı saçları altın gibi parlıyordu ve cildi olağanüstü güzellikteydi. Öğrencilerin bakışları, küçük gülümsemelerle ona doğru kaydı. Bu karanlık odalarda güzel bir kızı pek sık görmezlerdi. Daha büyük olan kadın aile tarihçesini anlattı, babasıyla annesi tüberkülozdan ölmüştü, bir ağabeyiyle bir kız kardeşi de öyle, geriye sadece ikisi kalmıştı. Kız son zamanlarda öksürmeye başlamıştı ve kilo kaybediyordu. Bluzunu çıkarınca boynundaki derinin süt gibi bembeyaz olduğu görüldü. Dr. Tyrell onu sessizce, her zamanki eline çabuk yöntemiyle muayene etti; iki üç asistana parmağıyla gösterdiği bir yere stetoskoplarını koymalarını söyledi; ardından kızın giyinmesine izin verdi. Ablası biraz uzakta duruyordu, kız duymasın diye doktorla alçak sesle konuştu. Sesi korkuyla titriyordu.

"Onda da hastalık yok, değil mi doktor?"

"Maalesef buna hiç şüphe yok."

"Bir tek o var. Onu da kaybedersem kimsesiz kalacağım."

Ağlamaya başladı, bu sırada doktor ona ciddiyetle baktı; hastalığın onda da olduğunu sanıyordu; o da genç yaşta ölecekti. Kız arkasını dönünce ablasının gözyaşlarını gördü. Bunların ne anlama geldiğini anladı. Güzel yüzünde renk kalmadı, gözyaşları yanaklarına düştü. İkisi birkaç dakika durup sessizce ağladılar, ardından büyük olan, onları izleyen kayıtsız kalabalığı unutarak kardeşinin yanına gitti, onu kollarına aldı ve bir bebekmiş gibi yumuşak hareketlerle öne arkaya hafifçe salladı.

Onlar gidince öğrencinin biri şöyle sordu:

"Sizce ne kadar vakti kaldı, efendim?"

Dr. Tyrell omuz silkti.

"Ağabeyiyle kız kardeşi ilk semptomlardan sonra üç ay içinde ölmüş. Ona da aynısı olacaktır. Zengin olsalar bir şey-

ler yapılabilirdi. Bu insanlara St. Moritz'e gitmelerini söyleyemezsin. Onlar için yapılabilecek hiçbir şey yok."

Bir defasında dayanıklı ve erkekliğinin tüm gücüne sahip bir adam, onu rahatsız eden daimi bir ağrıdan dolayı geldi, kulüp doktorunun ona bir faydası dokunmamıştı; onun için varılan yargı da ölümdü, önceden bilimin elinin kolunun bağlı olduğu dehşetli bir ölüm olduğu için değil ama bu adam, karmaşık bir medeniyet makinesinde küçücük bir çark olduğu ve koşulları değiştirmeye ancak bir otomatınki kadar gücü bulunduğu için kaçınılmazdı. Tek şansı dört dörtlük bir dinlenmeydi. Doktor ondan imkânsızı istememişti.

"Çok daha hafif bir iş yapmanız gerekiyor."

"Benim sektörümde hafif iş diye bir şey yok."

"Eh, böyle devam ederseniz kendinizi öldürürsünüz. Çok hastasınız."

"Öleceğimi mi söylüyorsunuz?"

"Öyle demeyeyim, ama ağır çalışmaya kesinlikle uygun değilsiniz."

"Çalışmazsam karıma ve çocuklara kim bakacak?"

Dr. Tyrell omuz silkti. Bu ikilem ona yüzlerce kez sunulmuştu. Zaman dardı ve daha bakılacak pek çok hasta vardı.

"Pekâlâ, size bazı ilaçlar yazacağım; bir hafta sonra gelip nasıl hissettiğinizi söylersiniz bana."

Adam, nafile reçetenin yazıldığı belgesini aldı, yürüyüp gitti. Doktor onun hoşuna gidecek şeyler söyleyebilirdi. Adam da kendini çok kötü hissetmez, çalışmaya devam ederdi. İyi bir işi vardı ve ondan vazgeçecek gücü yoktu.

"Ona bir yıl veriyorum," dedi Dr. Tyrell.

Bazen bir komedi yaşanırdı. Bu, ara sıra bir Doğu Londra esprisinden, ara sıra yaşlı bir kadından, Charles Dickens'ın tasvir edeceği türden bir tipten gelir, lafazan acayipliğiyle hepsini çok eğlendirirdi. Bir defasında, ünlü bir müzikholün bale grubunun bir üyesi olan bir kadın gelmişti. Elli yaşın-

da görünüyordu, ama yirmi sekiz yaşında olduğunu söyledi. Aşırı makyaj yapmıştı ve büyük siyah gözleriyle öğrencilere küstah bir açlıkla bakıyordu; gülümsemesi fena halde çekiciydi. Özgüveni çok sağlamdı ve durumdan çok eğlenen Dr. Tyrell'a, sarhoş bir hayranına karşı kullanabileceği türden doğal bir samimiyetle muamele ediyordu. Kronik bronşiti vardı ve doktora, bunun mesleğini yapmasına mâni olduğunu söyledi.

"Neden böyle bir şeye yakalandım bilmiyorum, aman hiç bilmiyorum. Hayatımda bir gün dahi hasta olmadım. Bana bir baktınız mı bunu anlarsınız zaten."

Boyalı kirpiklerinin uzun bir süpürüşüyle, bakışlarını genç erkeklerde gezdirdi ve sarı dişlerini göstererek sırıttı. Doğu Londra aksanıyla konuşuyordu ama kibarlık taslama çabası her bir kelimeyi bir eğlence ziyafetine dönüştürüyordu.

"Bu yüzden buna kış öksürüğü diyorlar," cevabını verdi Dr. Tyrell ciddiyetle. "Orta yaşlı pek çok kadında görülür."

"Eh, bende hiç olmazdı! Bu da bir hanıma söylenecek hoş bir şeymiş doğrusu. Kimse bana orta yaşlı dememişti daha önce."

Gözlerini kocaman açıp başını bir yana yatırarak, doktora tarifi mümkün olmayan bir cilveyle baktı.

"Bu da bizim mesleğin dezavantajı," dedi doktor. "Bizi kaba olmaya zorluyor."

Kadın reçeteyi aldı ve onu baştan çıkarırcasına son bir kez gülümsedi.

"Gelip benim dansımı izlersin, değil mi canım?"

"Kesinlikle geleceğim."

Sonraki hasta için zili çaldı.

"Siz beylerin beni korumak için burada olmanıza çok memnunum."

Ama genel olarak görüntü ne trajedi ne de komediydi. Tarifi mümkün değildi. Türlü türlü, çeşit çeşitti; gözyaşı ve kahkaha, mutluluk ve elem vardı; meşakkatli, ilginç ve sı-

radandı; nasıl görürseniz öyleydi: Çalkantılı ve tutkuluydu, önemliydi; üzücü ve komikti; ıvır zıvırdı; basit ve karmaşıktı; neşe vardı ve umutsuzluk da; annelerin çocuklarına, erkeklerin kadınlara duyduğu aşk; şehvet kurşun ayaklarını odadan odaya sürüklüyor, suçlu ve masumları, çaresiz eşleri ve perişan çocukları cezalandırıyordu; alkol erkekleri ve kadınları ele geçiriyor, kaçınılmaz bedelini tahsil ediyordu; bu odalarda ölüm iç çekiyordu; ve bazı zavallı kızları dehşet ve utançla dolduran hayatın başlangıcına orada teşhis konuyordu. Orada iyi ya da kötü yoktu. Sadece gerçekler vardı. Bu da hayattı.

82

O senenin sonuna doğru, Philip'in ayakta hasta bölümündeki asistanlığı neredeyse üç ay olmuşken, Paris'teki Lawson'dan bir mektup aldı.

Sevgili Philip,

Cronshaw Londra'da ve seni görmekten memnun olacak. 43 Hyde Caddesi, Soho'da kalıyor. Buranın neresi olduğunu bilmiyorum, ama sen bulabilirsin diye tahmin ediyorum. Dostluğunu göster de onunla ilgilen biraz. Hayli talihsiz bir durumda. Ne yaptığını anlatacaktır sana. Burada her şey büyük oranda eskisi gibi. Burada bulunduğun zamandan beri pek bir şey değişmemiş gibi. Clutton döndü, ama iyice çekilmez olmuş. Herkesle kavga ediyor. Anladığım kadarıyla tek kuruşu yok, Jardin des Plantes'tan ötede küçük bir stüdyoda kalıyor, ama kimsenin işlerini görmesine izin vermiyor. Hiç ortalıkta görünmüyor bu yüzden, kimse ne yaptığını bilmiyor. Dâhi olabilir, ama öte yandan, delirmiş de olabilir. Bu arada, önceki gün Flanagan'la karşılaştım. Bayan Flanagan'a mahalleyi gezdiriyordu. Resmi bıraktı, şimdi çıtçıt işinde. Hali vakti yerinde gibi görünüyor.

Bayan Flanagan pek güzel, onun bir portresini yapmaya çalışacağım. Yerimde olsan kaç para isterdin? Onları ürkütmek istemiyorum, ama öte yandan, onlar 300 sterlin vermeye razıyken 150 sterlin istemek gibi bir aptallık da etmek istemiyorum.

Sevgiler,
Frederick Lawson.

Philip, Cronshaw'a bir mektup yazdı ve karşılığında şu cevabı aldı. Yarım sayfa, basit bir not kâğıdına yazılmıştı ve incecik zarfı, postadaki yolculuğunda olabileceğinden daha pisti.

Sevgili Carey,

Elbette seni gayet iyi hatırlıyorum. Benim çaresizce battığım Umutsuzluk Bataklığı'ndan kurtulmanda biraz bir payım olduğunu zannediyorum. Seni görmekten memnuniyet duyarım. Alışmadığım bir şehirde bir yabancıyım ve cahil hödükler yüzünden harabeye döndüm. Paris'ten konuşmak hoş olur. Gelip beni ziyaret etmeni istemiyorum, çünkü kaldığım pansiyonda Mösyö Purgon'un** mesleğinin seçkin bir üyesini kabul edecek ihtişamdan eser yok, ama herhangi bir akşam beni Dean Caddesi'ndeki Au Bon Plaisir adlı restoranda saat yedi ile sekiz arasında mütevazı yemeğimi yerken bulabilirsin.*

Saygılarımla,
J. Cronshaw.

Philip oraya mektubu aldığı gün gitti. Küçük bir odadan ibaret, en düşük seviyeden bir restorandı ve Cronshaw da

---

* *Slough of Despond* (Umutsuzluk Bataklığı veya Çaresizlik gibi çevrilebilir), John Bunyan'ın *The Pilgrim's Progress* adlı yapıtındaki derin bir bataklığın adıdır. (ç.n.)

** Molière'in (1622-1673) *Hastalık Hastası* oyunundan bir karakterin adı. (ç.n.)

tek müşterisi gibi görünüyordu. Biralardan hayli uzakta, köşede oturuyordu ve üstünde, Philip'in hiç onsuz görmediği aynı hırpani büyük paltosu ve başında eski melon şapkası vardı.

"Yalnız kalabildiğim için burada yiyorum," dedi. "İşleri pek iyi gitmiyor; buraya sadece birkaç fahişeyle, işsiz bir iki garson geliyor; işi boş vermişler, yemekler de iğrenç. Ama onların talihsizliği benim avantajım."

Cronshaw'un önünde bir bardak apsent duruyordu. Tanışmalarının üstünden neredeyse üç yıl geçmişti ve Philip onun görünümündeki değişiklikten hayrete düştü. Eskiden hayli şişmandı, ama şimdi kupkuruydu, sararmıştı: Boyun derisi sarkmıştı ve kırış kırıştı; kıyafetleri üstünde emanetmiş gibi duruyordu; yakası da üç dört beden büyük gibi görünüyor, görünümüne fazladan bir pasaklılık ekliyordu. Elleri sürekli titriyordu. Philip, kâğıdın üstünde karalanmış eciş bücüş, gelişigüzel harflerden oluşan el yazısını hatırladı. Belli ki Cronshaw çok hastaydı.

"Bugünlerde az yiyorum," dedi. "Sabahları çok hasta oluyorum. Akşam yemeğinde sadece biraz çorba içiyorum, ardından bir parçacık peynir yiyorum."

Philip'in bakışı ister istemez apsente gitti ve Cronshaw da bunu görünce, sağduyulu nasihatleri kınayan alaycı bir bakış attı.

"Hastalığıma teşhisi koydun ve apsent içmemin çok yanlış bir davranış olduğunu düşünüyorsun."

"Karaciğerinde siroz olduğu belli," dedi Philip.

"Belli."

Eskiden olsa Philip'e kendisini son derece dar görüşlü hissettirebilecek bir ifadeyle baktı. Kafasından geçenin acıklı biçimde bariz olduğunu işaret ediyor gibiydi; barizle hemfikir olduğunuzda geriye söylenecek ne kalırdı ki? Philip konuyu değiştirdi.

"Paris'e ne zaman dönüyorsun?"

"Paris'e dönmeyeceğim. Öleceğim."

Tam da söylediği şeyin doğallığı Philip'i irkiltti. Söyleyecek yarım düzine şey geçti aklından ama bunlar nafile geldi. Cronshaw'un ölmekte olan bir adam olduğunu biliyordu.

"Londra'ya mı yerleşeceksin yani?" diye sordu zayıf bir sesle.

"Londra benim için ne ki? Sudan çıkmış balık gibiyim. Kalabalık caddelerde yürüyorum, insanlar beni itip kakıyor, ölü bir şehirde yürüyor gibiyim. Paris'te ölemeyeceğimi hissettim. Kendi insanlarımın arasında ölmek istedim. Sonunda beni buraya hangi gizli içgüdünün sürüklediğini bilmiyorum."

Philip, Cronshaw'un birlikte yaşadığı kadını ve iki pasaklı çocuğu biliyordu, ama Cronshaw onlardan kendisine hiç söz etmemişti ve bu konuda konuşmayı sevmiyordu. Philip onlara ne olduğunu merak etti.

"Neden ölümden bahsettiğini anlamıyorum," dedi.

"Birkaç kış önce zatürree oldum ve o zaman bana bunu atlatabilmemin mucize olduğunu söylediler. Görünüşe göre, buna karşı çok hassasmışım ve yeniden nüksederse öleceğim."

"Ah, ne saçmalık! Söylendiği kadar kötü değilsin. Sadece birkaç önlem alman gerek. Neden içkiyi bırakmıyorsun?"

"Çünkü böyle tercih ediyorum. Bir insan sonuçlarına katlanmaya hazırsa ne yaptığının önemi yoktur. Eh, ben de sonuçlara katlanmaya hazırım. İçkiyi bırakmaktan üstünkörü biçimde bahsediyorsun, ama elimde kalan tek şey bu artık. Sence onsuz hayat benim için nasıl olur? Apsentimden aldığım mutluluğu anlayabiliyor musun? Ona hasret çekiyorum; içtiğimde her bir damlasının tadına varıyorum ve sonrasında ruhumun tarifsiz bir mutlulukta yüzdüğünü hissediyorum. Bu seni iğrendiriyor. Sen bir bağnazsın ve içten içe, bedensel zevklerden nefret ediyorsun. Bedensel zevkler en şiddetli, en muhteşem olanlardır. Ben canlı duyularla kut-

sanmış bir adamım ve tüm ruhumla onları şımarttım. Şimdi cezasını ödeme vakti ve ben de ödemeye hazırım."

Philip bir süre ona dimdik baktı.

"Korkmuyor musun?"

Kısa bir süre, Cronshaw cevap vermedi. Vereceği karşılığı düşünüyor gibiydi.

"Bazen, yalnız olduğumda." Philip'e baktı. "Bunun bir kabahat olduğunu mu düşünüyorsun? Yanılıyorsun. Korkumdan korkmuyorum. Hep ölümünü düşünerek yaşaman gerektiğini söyleyen o Hıristiyan görüşü ahmaklık. Yaşamanın tek yolu, öleceğini unutmaktır. Ölüm önemsizdir. Ondan duyulan korku, bilge bir insanın tek bir eylemini asla etkilememelidir. Nefes almak için çırpınarak öleceğimi biliyorum, dehşetli bir korkuya kapılacağımı biliyorum. Beni böylesi bir yola sokan bir hayattan pişmanlık duymaktan kendimi alamayacağımı biliyorum; ama bu pişmanlığı reddediyorum. Artık zayıf, yaşlı, hasta, yoksul, ölmekte olan biriyim, ruhumu hâlâ ellerimin arasında tutuyorum ve hiçbir şeyden pişmanlık duymuyorum."

"Bana verdiğin İran halısını hatırlıyor musun?" diye sordu Philip.

Cronshaw eski günlerdeki yaşlı, ağır edasıyla gülümsedi.

"Bana hayatın anlamını sorduğunda, onun bu soruna bir cevap vereceğini söylemiştim. Peki, cevabı bulabildin mi?"

"Hayır," diyerek gülümsedi Philip. "Bunu bana sen söyleyemez misin?"

"Hayır hayır, yapamam bunu. Kendin bulmazsan cevabın manası kalmaz."

83

Cronshaw şiirlerini yayımlıyordu. Arkadaşları yıllardır bunu yapmasını söyleyip durmuştu, ama tembelliği gerekli adımları atmayı onun için imkânsız kılmıştı. Onların

teşviklerine hep, şiir aşkının İngiltere'de öldüğü karşılığını vermişti. Size yıllarca süren düşünceye ve emeğe mal olan bir kitap çıkarırdınız; benzer yayınların arasında iki üç kibirli satırla bahsedilirdi, yirmi otuz tane satılır ve baskının geri kalanı hamur haline getirilirdi. Ün kazanma arzusunu uzun zaman önce kaybetmişti. Bu da diğer şeyler gibi bir yanılsamaydı. Ama arkadaşlarından biri konuyu bizzat ele almıştı. Bu, Leonard Upjohn adında bir edebiyatçıydı; Philip de birkaç kez Latin Mahallesi'ndeki kafelerde onunla Cronshaw'un yanındayken görüşmüştü. Eleştirmen olarak İngiltere'de belli bir ün edinmişti ve kendi ülkesinde, modern Fransız edebiyatının saygıdeğer bir yorumcusu olarak kabul ediliyordu. Uzun bir zaman Fransa'da, zamanın en canlı edebiyat dergisi olan *Mercure de France*'ı çıkaran insanların arasında yaşamıştı ve sadece onların bakış açılarını İngilizce dilinde ifade ederek, İngiltere'de özgünlüğüyle nam salmıştı. Philip makalelerinin bazılarını okumuştu. Sir Thomas Browne'ın yakın bir taklidi olarak kendisine bir tarz oluşturmuştu; özenle dengelenen, modası geçmiş şaşaalı kelimeler kullanarak süslü cümleler sarf ediyordu; bu da yazdıklarına görünüşte bir özgünlük katıyordu. Leonard Upjohn, Cronshaw'u bütün şiirlerini kendisine vermeye ikna etmiş ve bunların makul ebatta bir kitap oluşturmaya yetecek kadar olduğunu görmüştü. Yayıncılar üstündeki etkisini kullanmaya söz vermişti. Cronshaw'un paraya ihtiyacı vardı. Hastalığı yüzünden sürekli çalışması her zamankinden daha zor bir hale gelmişti; kazandığı içkisine zor yetiyordu ve Upjohn, şiirlere hayranlık duysalar da yayımlamaya değmeyeceğini düşünen şu veya bu yayıncıdan söz edince, Cronshaw'un ilgisini çekmeye başlamıştı. Upjohn'a ihtiyacının büyüklüğünü anlatan ve daha fazla gayret göstermesi için teşvik eden bir mektup yazdı. Artık ölmekte olduğu için, ardında yayımlanmış bir kitap bırakmak istiyordu ve aklının bir köşesinde, yüce bir şiir yarattığını düşünüyordu. Dünyada yeni

bir yıldız gibi doğmayı umuyordu. Tüm yaşamı boyunca bu güzellik hazinelerini kendisine saklamanın ve dünyayla ilişkisini koparırken artık kendisine hiçbir faydası olmayacağı bir zamanda hor görerek bunları dünyaya vermenin iyi bir tarafı vardı.

İngiltere'ye gelme kararını, Leonard Upjohn bir yayıncının şiirleri basmayı kabul ettiğini bildirir bildirmez almıştı. Bir ikna mucizesi neticesinde, Upjohn onu on sterlinlik telif avansı vermeye de ikna etmişti.

"Dikkatini çekerim, telifin avansı," dedi Cronshaw Philip'e. "Milton, hepi topu on sterlin alabilmişti."

Upjohn şiirler hakkında kendi imzasıyla bir makale yazmaya söz vermişti ve kitabı tanıtacak arkadaşlarından ellerinden gelenin en iyisini yapmalarını isteyecekti. Cronshaw konuya tarafsız yaklaşıyormuş gibi davranıyordu, ama yaratacağı çalkantının düşüncesinden duyduğu memnuniyet kolayca görülebiliyordu.

Bir gün Philip, Cronshaw'un ısrarla yemeklerini yediği külüstür lokantada ayarlanan akşam yemeğine gitti, ama Cronshaw ortalarda görünmedi. Philip onun üç gündür gelmediğini öğrendi. Orada bir şeyler yedikten sonra Cronshaw'un ona ilk seferde yazdığı adrese gitti. Hyde Caddesi'ni bulmakta biraz zorlandı. Kir pas içindeki evlerin bir araya toplandığı bir caddeydi; pencerelerin pek çoğu kırıktı ve Fransızca gazete sayfalarıyla üstünkörü kapatılmıştı; kapılar yıllardır boyanmamıştı; zemin katlarda eski püskü dükkânlar, çamaşırhaneler, ayakkabı tamircileri, kırtasiyeler vardı. Hırpani çocuklar sokakta oynuyor, eski bir laterna kaba saba bir melodiyi çalmaya çalışıyordu. Philip, Cronshaw'un evinin kapısını çaldı (alt katında ucuz şekerlemeler satan bir dükkân vardı) ve kapıyı, üstünde pis bir önlük olan yaşlıca bir Fransız kadın açtı. Philip, Cronshaw'un evde olup olmadığını sordu.

"Ah, evet, üst katta, arka tarafta oturan bir İngiliz bey var. Evde mi bilmiyorum. Onu arıyorsanız çıkıp baksanız iyi edersiniz."

Merdivenleri bir gaz lambası aydınlatıyordu. Evin içinde mide bulandırıcı bir koku vardı. Philip geçerken, birinci kattaki odasından çıkan bir kadın ona şüpheyle baktı, ama bir şey söylemedi. En üst katta üç kapı vardı. Philip birine vurdu, sonra tekrar vurdu; cevap yoktu; kapı kolunu denedi, ama kilitliydi. Başka bir kapıya vurdu, cevap alamadı ve tekrar kapıyı açmayı denedi. Açıldı. Oda karanlıktı.

"Kim o?"

Cronshaw'un sesini tanıdı.

"Carey. İçeri girebilir miyim?"

Hiçbir cevap gelmedi. Philip içeri girdi. Pencere kapalıydı ve ağır koku iç bayıltıcıydı. Sokaktaki ark lambasından belli bir ışık düşüyordu ve Philip buranın içinde uç uca iki yatak olan küçük bir oda olduğunu gördü; bir lavaboyla bir sandalye vardı, ama bunlar insana kımıldayacak pek az yer bırakmıştı. Cronshaw, pencereye en yakın olan yataktaydı. Hiç hareket etmedi, ama hafiften kıkırdadı.

"Neden mumu yakmıyorsun?" dedi ardından.

Philip bir kibrit yakınca, yatağın yanında yerde bir şamdan olduğunu gördü. Onu yakıp lavabonun yanına koydu. Cronshaw hareketsiz biçimde sırtüstü yatıyordu; geceliğinin içinde çok tuhaf görünüyordu; kelliği rahatsız ediciydi. Yüzü kaba ve ölüm gibiydi.

"İhtiyar, fena halde hasta görünüyorsun. Burada sana bakacak kimse yok mu?"

"George sabahları işe gitmeden önce bana bir şişe süt getiriyor."

"George kim?"

"İsmi Adolphe olduğu için George diyorum ben ona. Bu görkemli daireyi benimle paylaşıyor."

Philip o zaman, içinde uyunmuş ikinci yatağın yapılmamış olduğunu fark etti. Yastığın baş konulan yeri siyahtı.

"Bu odayı bir başkasıyla paylaştığını söylemiyorsun değil mi?" diye bağırdı.

"Neden olmasın? Soho'da pansiyonlar pahalı. George garsonluk yapıyor. Sabah sekizde gidip akşam kapanma saatine kadar gelmiyor, o yüzden ayağımın altında hiç dolaşmıyor. İkimiz de pek iyi uyuyamıyoruz, bana hayatının hikâyesini anlatarak gece vakit öldürmeye yardım ediyor. İsviçreli, ben de garsonları hep sevmişimdir. Hayatı eğlenceli bir açıdan görürler."

"Ne zamandır yataktasın?"

"Üç gündür."

"Yani son üç gündür bir şişe sütten başka hiçbir şey yemedin mi? Ne diye bana bir satırcık olsun yazmadın? Burada sana bakacak bir insan bile olmadan bütün gün yattığını düşünmeye katlanamıyorum."

Cronshaw küçük bir kahkaha attı.

"Yüzüne bak. Neden, sevgili oğlum, endişelendiğine gerçekten inanıyorum. İyi birisin sen."

Philip kızardı. Bu berbat odayı ve yoksul şairin içinde bulunduğu sefil koşulları görünce hissettiği dehşetin yüzünden okunabildiğini tahmin edememişti. Philip'i izleyen Cronshaw, yumuşak bir gülümsemeyle devam etti.

"Gayet mutluyum. Bak işte, kanıtlarım burada. Başkalarının canını sıkan rahatsızlıklara kayıtsız olduğumu unutma. Hayallerin seni zamanın ve mekânın yüce efendisi kılıyorsa, hayat şartlarının ne ehemmiyeti var ki."

Kanıtlar yatağında duruyordu ve karanlıkta uzanırken ellerini onların üstüne koyabiliyordu. Bunları Philip'e gösterdi ve gözleri ışıldadı. Okunaklı yazıdan büyük keyif alarak sayfaları çevirdi; bir dörtlüğü yüksek sesle okudu.

"Hiç fena görünmüyorlar, değil mi?"

Philip'in aklına bir fikir geldi. Ona biraz masraf çıkaracaktı ve masraflarını azıcık da olsa artıracak gücü yoktu; ama öte yandan böyle bir durumda ekonomiyi düşünmek ona tiksindirici geldi.

"Senin burada kalman düşüncesine katlanamıyorum. Fazladan bir odam var, şu anda boş ama bana bir yatak ödünç verecek birini kolayca bulabilirim. Bir süre gelip benimle kalmaz mısın? Buranın kirası cebinde kalır böylece."

"Ah, sevgili oğlum, penceremi açık tutayım diye ısrar edersin sen bana."

"Evdeki bütün pencereleri mühürleyip kapatabilirsin istersen."

"Yarına bir şeyim kalmaz. Bugün de kalkabilirdim, sadece tembelliğim tuttu."

"O zaman rahatça harekete geçebilirsin. Hem iyi hissetmediğin zaman sadece yatarsın, ben de sana bakmak için orada olurum."

"Eğer bu seni memnun edecekse geleceğim," dedi Cronshaw, uyuşuk ama nahoş olmayan gülümsemesiyle.

"Harika olacak."

Ertesi gün Philip'in gelip Cronshaw'u almasına karar verdiler ve Philip, yoğun sabahından bir saati gerekli değişikliği yapmaya ayırdı. Cronshaw'u giyinmiş, şapkası ve büyük paltosuyla, giysileriyle kitaplarının olduğu bavulu hazır halde yatağında oturur buldu: Bavul yerde ayaklarının dibinde duruyordu ve bu haliyle, bir istasyonun bekleme odasında oturuyor gibiydi. Philip onun bu görüntüsüne güldü. Pencereleri özenle kapatılmış, dört tekerlekli bir araçla Kennington'a gittiler ve Philip misafirini kendi odasına yerleştirdi. Sabah erkenden gidip kendisine ikinci el bir karyola, ucuz bir şifoniyer ve bir ayna almıştı. Cronshaw hemen yerleşip okuma kopyalarını düzeltmeye koyuldu. Çok daha iyiydi.

Hastalığının bir semptomu olan asabiyeti hariç, Philip onun kolay bir misafir olduğunu gördü. Sabahları saat do-

kuzda dersi vardı, bu yüzden Cronshaw'u akşama kadar görmüyordu. Philip bir iki kez onu akşamları kendisi için mutfakta kalan bölük pörçük yiyeceklerden hazırladığı yemeği paylaşmaya ikna etti, ama Cronshaw evde kalamayacak kadar hareketli olduğundan genellikle Soho'daki o veya şu en ucuz restoranda bir şeyler atıştırmayı tercih ediyordu. Philip, Dr. Tyrell'a görünmesini istedi, ama o azimle bunu reddetti; doktorun ondan içkiyi bırakmasını isteyeceğini biliyordu ve bunu yapmamaya son derece kararlıydı. Sabahları hep fena halde hasta hissediyordu, ama gün ortasında içtiği apsent tekrar ayaklarının üstünde durmasına yardım ediyor ve gece yarısı eve döndüğünde, ilk tanıştıklarında Philip'i afallatan o parlak zekâsıyla konuşabilecek halde oluyordu. Okuma kopyalarının düzeltisi bitti; kitap da baharın ilk günlerinde, Noel kitaplarının yarattığı çığdan halkın kurtulmuş olması gereken bir zamanda yayımlanacaktı.

84

Yeni yılda Philip, ayakta bakılan cerrahi hastaları bölümünde pansumancı oldu. Bu iş de önceki yaptığıyla hemen hemen aynı özelliği taşıyordu, ama cerrahinin ilaçlardan çok daha üstün olduğu çok daha dolaysız bir işti; hastaların büyük bir kısmı, miskin bir halkın aşırı ahlaklılığı yüzünden hızla yayılan iki hastalığın birinden mustaripti. Philip'in pansumanlarını yaptığı asistan cerrahın adı Jacobs'tı. Kısa boylu, şişman bir adamdı, şen şakraktı, keldi ve sesi gürdü; Doğu Londra aksanıyla konuşurdu ve öğrenciler onu genellikle "sunturlu görgüsüz" diye tarif ederdi; ama hem bir cerrah hem de bir öğretmen olarak zekâsı bazılarının bunu hoş görmesini sağlamıştı. Ayrıca tarafsızca hem hastalara hem de öğrencilere uyguladığı hatırı sayılır bir alaycılığı vardı. Pansumancılarını aptal durumuna düşürmekten büyük zevk alıyordu. Cahil, endişeli olduklarından ve kendilerinin

dengiymiş gibi ona cevap veremediklerinden, bu pek de zor olmuyordu. Öğleden sonralarını, öğrencilerin gülümseyerek katlanmak zorunda kaldıkları acı gerçekleri sayıp dökerek geçiriyordu. Bir gün, yumru ayaklı bir çocuğun dosyası geldi. Ebeveynleri bu konuda yapılabilecek bir şey olup olmadığını bilmek istiyorlardı. Bay Jacobs, Philip'e döndü.

"Bu hastayla sen ilgilensen daha iyi olur Carey. Bu senin bildiğin bir konu ne de olsa."

Philip kızardı, cerrahın bariz biçimde nüktedan bir imayla konuşması kızarıklığını artırdı ve gözü korkutulmuş pansumancılar yaltaklanarak güldü. Aslında bu, Philip'in hastaneye geldiğinden beri özel bir ilgiyle eğildiği bir konuydu. Çeşitli biçimlerdeki yumru ayak tedavilerine ilişkin kütüphanede bulabildiği her şeyi okumuştu. Çocuğa botunu ve çorabını çıkarttırdı. On dört yaşındaydı; küçük ve kalkık burunlu, mavi gözlü ve çilli suratlıydı. Babası, hayatını kazanırken bu çocuk için büyük bir engel teşkil edeceğinden, yapılacak bir şey varsa yapılmasını istediğini söyledi. Philip ilgiyle ona baktı. Neşeli bir oğlandı, hiçbir utangaçlığı yoktu, aksine konuşkandı ve babasının ayıpladığı bir arsızlığı vardı. Ayağıyla bir hayli ilgiliydi.

"Sadece görünüşünde sorun var, bilirsin işte," dedi Philip'e. "Bana hiçbir sıkıntı vermiyor."

"Sessiz ol Ernie," dedi babası. "Çenen düştü iyice."

Philip ayağı muayene edip elini bu şekilsizliğin üstünde yavaşça gezdirdi. Oğlanın, kendisini daima ezen utancı neden hiç hissetmediğini anlayamadı. Sakatlığına neden bu sakin kayıtsızlıkla yaklaşmadığını merak etti. O sırada Bay Jacobs yanına geldi. Oğlan bir muayene sedirinin kenarında oturuyordu, cerrahla Philip onun iki yanında dikildiler; öğrenciler de yarım daire şeklinde bir kalabalık halinde duruyorlardı. Alışıldık bir görkemle Jacobs, yumru ayaklar üstüne ayrıntılı, küçük bir söylev verdi; çeşitlerini ve farklı anatomik koşullara bağlı olarak değişen biçimlerini anlattı.

"Zannediyorum sendeki talipes ekinus yumru ayağı?" dedi, birden Philip'e dönerek.

"Evet."

Philip, sınıf arkadaşlarının bakışlarını üstünde hissetti ve kızarmasına mâni olamadığı için kendisine küfretti. Avuç içlerinin terlemeye başladığını hissetti. Cerrah, uzun yıllara dayanan deneyimiyle akıcı bir biçimde konuşuyordu ve ona ayrıcalık katan hayranlık uyandırıcı bir keskin zekâya sahipti. Mesleğiyle olağanüstü biçimde ilgiliydi. Ama Philip dinlemedi. Sadece adamın bir an önce bitirmesini diliyordu. Birden Jacobs'ın ona hitap ettiğini fark etti.

"Çorabını kısa bir süre çıkarmanın sakıncası var mı Carey?"

Philip bir ürpertiyle sarsıldığını hissetti. İçinden cerraha cehenneme kadar yolu olduğunu söylemek geçiyordu, ama olay çıkaracak cesareti yoktu. Onun zalim alaylarından korktu. Umursamaz gibi görünmek için kendini zorladı.

"Hiç yok," dedi.

Oturup botunun bağcığını çözdü. Parmakları titriyordu, düğümü hiç çözemeyeceğini sandı. Okulda ayağını göstermeye onu nasıl zorladıklarını ve ruhunu yiyip bitiren perişanlığı hatırladı.

"Ayağını temiz tutuyordur herhalde?" dedi Jacobs, rahatsız edici Doğu Londralı sesiyle.

Orada bulunan öğrenciler kıkırdadı. Philip, muayene ettikleri çocuğun da ayağına merakla baktığını gördü. Jacobs ayağı eline alıp şöyle dedi:

"Evet, ben de böyle düşünmüştüm. Bir ameliyat geçirdiğini görüyorum. Sen çocukken yapıldı herhalde?"

Anlaşılır açıklamalarıyla konuşmaya devam etti. Öğrenciler eğilip ayağa baktılar. İki üç tanesi, Jacobs bırakınca onu özenle incelediler.

"Rahat rahat inceleyin," dedi Philip, ironik bir gülümsemeyle.

Hepsini öldürebilirdi. Boyunlarına bir iskarpela (neden aklına özellikle bu aletin geldiğini bilmiyordu) saplamanın ne keyifli olacağını düşündü. İnsanlar ne canavardı! Başlarına gelecek korkunç işkencelerin düşüncesiyle kendini rahatlatabilmek için cehenneme inanmış olmayı diledi. Bay Jacobs dikkatini tedaviye yöneltti. Kısmen çocuğun babasıyla, kısmen de öğrencilerle konuşuyordu. Philip çorabını giyip botunun bağcığını bağladı. Sonunda cerrah konuşmasını bitirdi. Ama aklına bir şey gelmiş gibi görünüyordu ve Philip'e döndü.

"Aslında ameliyat olmanın işe yarayabileceğini düşünüyorum. Elbette sana normal bir ayak veremem, ama bir şey yapabilirim sanıyorum. Bunu bir düşün, bir tatil yapmak istersen de sadece kısa bir süreliğine hastaneye yat."

Philip yapılabilecek herhangi bir şey olup olmadığını kendisine sık sık sormuştu ama bu konu hakkında konuşmaktan nefret etmesi, onu hastanedeki cerrahlara başvurmaktan alıkoymuştu. Okuduklarına göre, küçüklüğünde ona yapılan her neyse –üstelik o zaman yumru ayak tedavileri bugünkü kadar başarılı değildi– artık daha iyi bir sonuç almak için küçük bir ihtimal vardı. Her halükârda daha normal bir bot giymesine ve daha az aksamasına imkân sağlayacaksa bir ameliyata kesinlikle değerdi. Amcası her şeye kadir olanın bir mucize gerçekleştirebileceği konusunda onu temin ettikten sonra nasıl bir adanmışlıkla dua ettiğini hatırladı. Acı acı gülümsedi.

"O zamanlar ne kadar budalaymışım," diye düşündü.

Şubat sonuna doğru, Cronshaw'un çok daha kötüleştiği açık seçik görülebiliyordu. Artık kalkamıyordu. Yatakta yatıp, pencerenin hep kapalı olması konusunda ısrar ediyor ve doktora görünmeyi reddediyordu; çok az yiyor, ama viski ve sigara istiyordu: Philip bunların hiçbirini içmemesi gerektiğini biliyordu ama Cronshaw'un tezine itiraz edilemiyordu.

"Beni öldürdüklerini biliyorum. Umurumda değil. Beni uyardın, gereken her şeyi yaptın: Uyarını kulak ardı ediyorum. Bana içecek bir şey ver de sen de lanetlen."

Leonard Upjohn haftada iki üç kez çat kapı geliveriyordu, görünümünde kelimenin tam anlamıyla kuru yaprağı andıran bir şeyler vardı. Otuz beş yaşlarında, çelimsiz bir adamdı, uzun açık renk saçları ve beyaz bir yüzü vardı; açık havada pek bulunmamış bir adamın görüntüsüne sahipti. Onu muhalif bir papaza benzeten bir şapka takıyordu. Patronluk taslayan havası yüzünden Philip ondan hoşlanmıyordu ve kesintisiz süren sohbetinden sıkılıyordu. Leonard Upjohn kendi konuşmasını duymayı seviyordu. İyi bir konuşmacıdan beklenen ilk özellik olan, dinleyicilerinin ilgilendiği konulara karşı hiçbir duyarlılığı yoktu; insanlara çoktan bildikleri bir şeyi anlatmakta olduğunun asla ayırdına varmıyordu. Ölçülü kelimelerle Philip'e Rodin'den, Albert Samain'den ve Caesar Franck'tan ne anlaşılması gerektiğini söylüyordu. Philip'in temizlikçisi sabahları sadece bir saatliğine geliyordu ve Philip bütün gün hastanede olması gerektiğinden, Cronshaw günün büyük kısmında yalnız kalıyordu. Upjohn Philip'e onun yanında birisinin kalması gerektiğini düşündüğünü söyledi, ama bunu mümkün kılmak için herhangi bir öneride bulunmadı.

"Bu büyük şairin yalnız olduğunu düşünmek dehşet verici. Çünkü yanında bir insan olmadan ölüp gidebilir."

"Bence büyük ihtimalle öyle olacak," dedi Philip.

"Nasıl bu kadar duygusuz olabilirsin!"

"Neden gelip her gün burada çalışmıyorsun, böylece bir şeye ihtiyacı olursa yanında bulunursun?" diye sordu Philip buz gibi bir ifadeyle.

"Ben mi? Sevgili dostum, ancak etrafımda alıştığım şeyler varken çalışabilirim, üstelik çok sık dışarı çıkıyorum."

Upjohn, Philip Cronshaw'u kendi pansiyonuna getirdiği için de biraz bozulmuştu.

"Keşke onu Soho'da bıraksaydın," dedi uzun, ince ellerini sallayarak. "O pis tavan arasının romantik bir havası vardı. Wapping ya da Shoreditch olmasına bile katlanabilirdim de Kennington'ın saygınlığı! Tam da ölmekte olan bir şaire göre!"

Cronshaw o kadar sık huysuzluk ediyordu ki Philip ancak bu asabiyetin hastalığın bir semptomu olduğunu kendisine sürekli hatırlatarak sinirine hâkim olabiliyordu. Upjohn bazen Philip henüz dönmeden önce gelir ve o zaman Cronshaw sertçe ondan şikâyet edip dururdu. Upjohn bunları içinin yağları eriyerek dinlerdi.

"Gerçek şu ki Carey'de güzellik duygusundan eser yok," diyerek gülümserdi. "Orta sınıf kafası var onda."

Philip'le çok kinayeli konuşuyordu ve Philip onunla olan ilişkisinde hayli otokontrol geliştirmişti. Ama bir akşam kendisini tutamadı. Hastanede zor bir gün geçirmiş, bitkin düşmüştü. Kendisine mutfakta bir fincan çay hazırlarken, Leonard Upjohn yanına gelip Cronshaw'un, Philip'in doktora görünmesi için ısrarcılığından şikâyet ettiğini söyledi.

"Çok nadir, çok muhteşem bir imtiyaza sahip olduğunun farkında değil misin? Şüphesiz, mesuliyetinin büyüklüğünü anladığını göstermek için gücünün yettiğince her şeyi yapmalısın."

"Bu benim göze alabileceğimden daha nadir ve muhteşem bir imtiyaz," dedi Philip.

Ne zaman para meselesi geçse, Leonard Upjohn hafiften küçümseyici bir ifade takınıyordu. Duyarlı mizacı bu konuya gelince inciniyordu.

"Cronshaw'un hoş tavırlarına karşılık bıktırıcı ısrarlarınla onu rahatsız ediyorsun. Senin hissedemeyeceğin hassas düşünceler olabileceğini kabul etmelisin."

Philip'in yüzü karardı.

"Hadi Cronshaw'un yanına gidelim," dedi duygusuzca.

Şair sırtüstü yatmış, ağzında bir pipoyla kitap okuyordu. Havada küf kokusu vardı; odada ise Philip'in toplamasına rağmen, Cronshaw nereye giderse gitsin ona eşlik eder görünen pejmürdelik vardı. Onlar içeri girerken, Cronshaw gözlüğünü çıkardı. Philip'in içinde bir öfke yükseldi.

"Upjohn bana, doktora görünmeni söylediğim için şikâyet ettiğini anlattı," dedi. "Doktora görünmeni istiyorum, çünkü her an ölebilirsin ve eğer biri sana bakmazsa ben de sertifika çıkarttıramam. Soruşturma açılır ve doktor çağırmadığım için suçlanabilirim."

"Bunu düşünmemiştim. Senin değil de kendi iyiliğim için doktora görünmemi istediğini sanıyordum. Ne zaman istersen bir doktora görüneceğim."

Philip cevap vermedi, bunun yerine fark edilemeyecek kadar hafifçe omuz silkti. Onu izleyen Cronshaw azıcık kıkırdadı.

"Bu kadar kızma canım. Benim için elinden gelen her şeyi yapmak istediğini gayet iyi biliyorum. Hadi şu doktoruna bir görünelim, bakarsın benim için bir şey yapabilir; her halükârda bu içini rahatlatacaktır." Bakışlarını Upjohn'a çevirdi. "Sen lanet olası aptalın tekisin Leonard. Neden çocuğu üzüyorsun? Bana katlanmak için yeterince şey yapıyor. Sense ölümümden sonra güzel bir makale yazmaktan öte bir şey yapmayacaksın. Seni tanıyorum."

Ertesi gün Philip, Dr. Tyrell'a gitti. Onun bu hikâyeyle ilgilenecek türden bir adam olduğunu hissediyordu ve Tyrell o günkü işi biter bitmez Philip'le birlikte Kennington'a gitti. Philip'in ona anlattıklarını onaylamaktan başka bir şey gelmedi elinden. Hasta umutsuzdu.

"İstersen onu hastaneye götürebilirim," dedi. "Küçük bir koğuşta kalabilir."

"Hiçbir şey onu gitmeye ikna edemez."

"Biliyorsun, her an ölebilir ya da bir zatürree nöbeti daha geçirebilir."

Philip başını salladı. Dr. Tyrell bir iki tavsiyede bulundu ve Philip ne zaman isterse tekrar gelmeye söz verdi. Adresini bıraktı. Philip Cronshaw'un yanına döndüğünde, onu sakince kitap okurken buldu. Doktorun ne dediğini sorma zahmetine girmedi.

"Şimdi memnun musun, sevgili evladım?" diye sordu.

"Tyrell'ın tavsiye ettiği şeylerin herhangi birini yapmaya seni ikna edecek bir şey olamaz sanıyorum?"

"Hiçbir şey," diyerek gülümsedi Cronshaw.

85

Bundan yaklaşık iki hafta sonra, hastanedeki işinden akşam eve dönen Philip, Cronshaw'un odasının kapısını tıklattı. Cevap alamayınca içeri girdi. Cronshaw, bir yana kıvrılmış halde yatıyordu, Philip yatağın yanına gitti. Cronshaw uyuyor mu, yoksa sadece kontrol edemediği asabiyet krizlerinden biriyle orada öylece yatıyor mu anlayamadı. Ağzının açık olduğunu görünce şaşırdı. Omzuna dokundu. Philip bir dehşet çığlığı attı. Elini Cronshaw'un gömleğinin altına sokup kalbini dinledi; ne yapacağını bilemedi; yapılacak bir şey olduğunu bildiği için çaresizce bir aynayı ağzının önüne tuttu. Cronshaw'la yalnız olmak onu ürpertti. Şapkasıyla paltosu hâlâ üstündeydi, koşarak merdivenlerden inip sokağa çıktı; bir taksi durdurup Harley Caddesi'ne gitti. Dr. Tyrell, evindeydi.

"Hemen gelmeniz mümkün mü acaba? Sanırım Cronshaw ölmüş."

"Öyleyse gelmemin pek bir faydası dokunmaz, değil mi?"

"Gelebilirseniz çok minnettar olurum. Kapıda taksi bekliyor. Sadece yarım saat sürer."

Tyrell şapkasını taktı. Takside ona bir iki soru sordu.

"Bu sabah bıraktığımda her zamankinden daha kötü görünmüyordu," dedi Philip. "Az önce odasına girdiğimde korkunç bir dehşete düştüm. Bir de yapayalnız öldüğünü düşününce... Sizce öleceğini biliyor muydu?"

Philip, Cronshaw'un söylediklerini hatırladı. O son dakikada, ölüm korkusuna kapılıp kapılmadığını merak etti. Kendisini böyle bir durumda hayal etti; kaçınılmaz olduğunu bilerek ve korkunun pençesinde onu cesaretlendirecek bir söz söyleyecek kimse, hiçbir insan olmadan ölmek.

"Çok üzülmüşsün," dedi Dr. Tyrell.

Parlak mavi gözleriyle ona baktı. Anlayışsız değildi. Cronshaw'u gören doktor, şöyle dedi:

"Ölümünün üstünden birkaç saat geçmiş olmalı. Uykusunda ölmüş olabileceğini düşünüyorum. Bazen böyle olur."

Vücudu küçülmüş ve sefil görünüyordu. İnsani hiçbir tarafı yok gibiydi. Dr. Tyrell duygusuzca baktı ona. Mekanik bir hareketle saatini çıkardı.

"Eh, benim gitmem gerek. Sertifikayı gönderirim sana. Akrabalarına sen haber verirsin herhalde."

"Akrabası olduğunu sanmıyorum," dedi Philip.

"Peki ya cenaze?"

"Ah, ben halledeceğim o işi."

Dr. Tyrell Philip'e baktı. Bunun için birkaç *sovereign** önerip önermemekte kararsız kaldı. Philip'in ne koşullarda olduğuna dair hiçbir şey bilmiyordu; belki de masrafı pekâlâ karşılayabilirdi; herhangi bir tavsiyede bulunacak olursa Philip bunu münasebetsizlik olarak algılayabilirdi.

"Peki, yapabileceğim bir şey olursa haber ver," dedi.

Philip'le doktor dışarı birlikte çıkıp kapı eşiğinde ayrıldılar ve Philip, Leonard Upjohn'a bir mesaj göndermek için telgraf bürosuna gitti. Ardından, hastaneye giderken her gün dükkânının önünden geçtiği bir cenaze levazımatçısına

* Eskiden Birleşik Krallık'ta bir sterline eşit olarak kullanılan altın para, 1914'ten sonra tedavülden kalkmıştır. (ç.n.)

gitti. Vitrini süsleyen iki tabut modelinin yanı sıra siyah bir kumaşın üstüne gümüş harflerle yazılmış üç kelime –İktisat, Sürat, Adap– yüzünden dikkatini sık sık çekmişti burası. Bu kelimeler hep eğlendirmişti onu. Cenaze levazımatçısı, uzun ve yağlı siyah kıvırcık saçları olan, siyahlar giymiş ve serçe parmağına büyük bir pırlanta yüzük takan minyon, şişman bir Yahudiydi. Philip'i mesleğine uygun düşen yapmacıklıkla karışmış doğal yaygaracılığın biçimlendirdiği belli bir edayla karşıladı. Philip'in çok çaresiz olduğunu hemen anladı ve gerekli düzenlemeleri yapması için evine bir an önce bir kadın göndermeye söz verdi. Cenaze için önerileri çok etkileyiciydi; ve Philip, levazımatçı onun itirazlarının ne anlama geldiğini düşünür gibi görününce kendisinden utandı. Böyle bir meselede pazarlık yapmak korkunç bir şeydi ve nihayetinde Philip, güçbela karşılayabileceği bir masrafa razı oldu.

"Gayet iyi anlıyorum efendim," dedi levazımatçı, "öyle gösterişli bir şey istemiyorsunuz –mazur görün, ben de şatafata pek inanmam– ama bir centilmene yakışır şekilde yapılsın arzusundasınız. Bana bırakın, doğru ve münasip olanı göz önüne alıp mümkün olan en ucuzuna getireceğim size. Bundan fazlasını da söyleyemem, değil mi?"

Philip yemeğini yemek için eve gitti ve o yerken, naaşı düzenleyecek kadın geldi. Tam o sırada, Leonard Upjohn'dan bir telgraf da ulaştı.

"Sarsıldım ve inanılmaz derecede yasa boğuldum. Maalesef bu gece gelemeyeceğim. Yemeğe çıkıyorum. En erken yarın yanında olurum. En içten duygularımla. Upjohn."

Kısa bir süre sonra, kadın oturma odasının kapısını çaldı.

"İşim bitti efendim. Gelip ona bakmak, uygun mudur diye görmek ister misiniz?"

Philip kadının peşinden gitti. Cronshaw gözleri kapalı ve elleri göğsünün üstünde dindarlıkla birleştirilmiş şekilde sırtüstü yatıyordu.

"Birkaç çiçek almanız usuldendir efendim."

"Yarın alırım."

Kadın naaşa memnun bir ifadeyle baktı. İşini yapmıştı ve şimdi katladığı yenlerini indirip önlüğünü çıkardı ve bonesini taktı. Philip ona ne kadar borcu olduğunu sordu.

"Şey, efendim, bazısı bana iki şilin altı peni verir, bazısı beş şilin."

Philip ona büyük rakamdan daha azını verdiği için mahcup oldu. Kadın ona, hissetmesi beklenen yasın büyüklüğüne uygun görünen bir coşkunlukla teşekkür etti ve gitti. Philip oturma odasına döndü, yemeğinin kalanını bitirdi ve oturup Walsham'ın *Cerrahlık* kitabını okudu. Okumak zor geldi. Tuhaf biçimde gergin hissediyordu. Merdivenlerde bir ses duyunca oturduğu yerde sıçradı, kalbi güm güm atmaya başladı. Yan odadaki, bir zamanlar bir insan ama artık hiçbir şey olan o şey onu korkutuyordu. Sessizlik canlı gibiydi, sanki içinde gizemli hareketler oluyordu; ölümün varlığı bu odalarda, tüyler ürpertici ve dehşet verici biçimde ağırlığını hissettiriyordu: Philip aniden, bir zamanlar arkadaşı olan o şeyden büyük bir korkuya kapıldı. Kendini okumaya zorladı, ama kısa süre sonra umutsuzlukla kitabı bir kenara attı. Onun canını sıkan şey, az önce nihayete ermiş hayatın tam anlamıyla beyhude oluşuydu. Canlı ya da ölü olmanın Cronshaw için bir önemi yoktu. Hiç yaşamamış olsa dahi olurdu. Philip Cronshaw'un gençliğini düşündü; onu zayıf, canlı adımlarla yürürken, kafasında saç varken, neşeli ve umut dolu düşünmek için çaba sarf etmek gerekiyordu. Philip'in köşedeki polise gereken saygıyı göstererek insanın içgüdülerinin peşinden gitmesine dair yaşam kuralı, buraya pek uygun düşmüyordu: Zira Cronshaw'un yaptıkları, onu içler acısı bir varoluş hatasına dönüştürmüştü. Görünüşe

göre, içgüdülere güvenilemezdi. Philip'in kafası karıştı ve kendi kendisine, şayet işe yaramıyorsa yaşam kuralının ne olduğunu ve neden insanların şöyle değil de böyle davrandığını sordu. İnsanlar duygularına göre davranıyordu, ama bu duygular iyi ya da kötü olabilirdi; bunların bir zafere ya da felakete yol açması sadece tesadüf eseri gibiydi. Hayat içinden çıkılamaz bir karmaşaydı adeta. İnsanlar oraya buraya koşturuyor, bilmedikleri güçler tarafından yönlendiriliyorlardı; tüm bunların amacının da farkına varmıyorlardı; sadece acele etmek olsun diye acele ediyorlardı sanki.

Ertesi sabah Leonard Upjohn küçük bir defne çelengiyle geldi. Ölü şairi bununla taçlandırma fikri hoşuna gitmişti ve Philip'in onaylamaz sessizliğine rağmen onu kel kafaya yerleştirmeye çalıştı, ama çelenk çok acayip ve gülünç durdu. Bir müzikholde, başarısız bir komedyenin giydiği bir şapka siperi gibiydi.

"Ben bunu en iyisi kalbinin üstüne koyayım," dedi Upjohn.

"Karnının üstüne koy," diye düşüncesini söyledi Philip.

Upjohn belli belirsiz gülümsedi.

"Bir şairin kalbinin nerede olduğunu ancak bir şair bilebilir," diye cevapladı.

Oturma odasına döndüler, Philip ona cenaze için yaptığı düzenlemeleri anlattı.

"Dilerim hiçbir masraftan kaçınmamışsındır. Cenaze arabasını uzun bir boş araç konvoyu takip etse iyi olur, ayrıca atların başlarında tüy olması da hoş olur, bir de şapkalarında flamalar olan çok sayıda dilsiz bulunmalı. Tüm o boş araçları düşünmek hoşuma gidiyor."

"Cenaze masrafının benim üstüme kalacağı belli ve ben de şu sıralar aşırıya kaçabilecek durumda değilim; olabildiğince mütevazı tutmaya çalıştım."

"Ama sevgili dostum, bu durumda ona neden bir yoksul cenazesi ayarlamadın? Bunun da şiirsel bir tarafı olurdu. Sıradanlık konusunda keskin bir eğilimin var."

Philip biraz kızardı ama cevap vermedi; ertesi gün o ve Upjohn, Philip'in tuttuğu bir faytonla cenaze arabasının peşinden gittiler. Cenazeye katılamayan Lawson bir çelenk göndermişti; Philip de tabut çok ihmal edilmiş görünmesin diye birkaç çelenk aldı. Dönüş yolunda, arabacı atları kamçıladı. Philip'in turşusu çıkmıştı, hemen uyumaya gitti. Onu uyandıran Upjohn'un sesi oldu.

"Şiirlerin henüz çıkmamış olması büyük şans. Biraz bekletsek iyi olur, ben de bir önsöz yazarım. Mezarlığa giderken bunu düşünmeye başladım. Çok iyi bir şey çıkarabileceğime inanıyorum. Neyse, *The Saturday*'e bir makale yazmakla başlayacağım."

Philip cevap vermedi, aralarında bir sessizlik oldu. Sonunda Upjohn şöyle dedi:

"Yazacaklarımı öyle hemen tüketmesem akıllılık ederim. Sanırım dergilerden birine bir makale yazacağım, ardından onu önsöz olarak bastırabilirim."

Philip aylık dergileri takip etti ve birkaç hafta sonra yazı çıktı. Makale belli bir ses getirdi ve ondan yapılan alıntılar pek çok gazetede yayımlandı. Çok iyi bir makaleydi, Cronshaw'un önceki hayatına dair kimse pek bir şey bilmediğinden azıcık biyografik öğeler içeriyordu, ama hassas, nazik ve betimleyiciydi. Leonard Upjohn karmaşık tarzıyla Cronshaw'un Latin Mahallesi'ndeki haline, şiirden söz edip şiir yazmasına dair hoş, küçük betimlemeler yapmıştı: Cronshaw canlı bir şahsiyete, bir İngiliz Verlaine'e dönüşmüştü; Leonard Upjohn'un renkli cümleleri, Soho'daki döküntü küçük odayı, bu menfur sonu tarif ederken heyecanlı bir itibar, daha da içler acısı bir tumturaklılık barındırıyordu; ve tümüyle büyüleyici, mütevazılığın ifade etmesine izin vermediği bir cömertliği anıştıran bir ketumiyetle, şairi çiçekli bir bahçenin ortasındaki hanımeli kaplı bir köy evine götürme çabalarını anlattı. İyi niyetli ama gayet patavatsız olan duygudaşlık

yoksunluğu, şairin bunun yerine Kennington'ın görgüsüz saygınlığına götürülmesine yol açmıştı! Leonard Upjohn Kennington'ı, Sir Thomas Browne'ın kelime dağarcığına sıkı sıkıya bağlı kalmayı gerekli kılan kontrollü bir mizahla tarif etmişti. Son haftaları, Cronshaw'un sabırla katlandığı, kendini onun bakımına adayan genç öğrencinin sakarlığını ve bu umutsuz orta sınıf çevredeki ilahi derbederliğin zavallılığını ince bir alaycılıkla betimlemişti. İşaya'dan, küllerin güzelliğini alıntılamıştı. Kimsesiz şairin, bu görgüsüz saygınlığın tuzakları arasında ölmesi ironinin zaferiydi; Leonard Upjohn'a, Ferisiler arasında kalmış İsa'yı hatırlatıyordu ve bu benzeşim ona olağanüstü bir pasaj yazma imkânı sağlamıştı. Ardından bir arkadaşı –beğenisi, böylesi zarif hayalleri olan arkadaşının sinsice imasından daha kötüsüne maruz kalmayan bir arkadaş– ölü şairin kalbinin üstüne bir defne çelengi bırakmıştı; o güzelim ölü eller, sanatın rayihası üzerlerine sinmiş halde ve yanık tenli denizcilerin esrarengiz Çin'den getirdiği yeşim taşından daha yeşil olan Apollon'un yaprakları üstünde hazla uzanıyordu adeta. Ve hayranlık uyandırıcı bir kontrastla makale, bir prens ya da bir yoksul gibi gömülmesi gereken Cronshaw'un orta sınıf, sıradan, yavan cenazesinin betimlenmesiyle bitiyordu. Açık büfeydi, cehaletin ve görgüsüzlüğün sanat, güzellik ve maddi olmayan şeyler karşısındaki son zaferiydi.

Leonard Upjohn şimdiye dek bundan iyi bir şey yazmamıştı. Bir cazibe, nezaket ve merhamet mucizesiydi. Makale boyunca Cronshaw'un en iyi şiirlerini kullanmıştı, bu yüzden kitap çıkınca büyük oranda amacını yitirmiş oldu; ama onun konumunu önemli oranda ileri taşıdı. O zamandan sonra çok ciddiye alınan bir eleştirmen oldu. Bunu pek de önemsemiyormuş gibi görünmeye çalışıyordu ama bu makalenin son derece cazip, sıcak bir insaniyeti vardı.

86

Philip baharda, ayakta hastalar bölümündeki pansumancılık işini bitirdikten sonra, yatılı hasta asistanı oldu. Bu altı aylık bir görevdi. Asistanlar sabahlarını önce erkek sonra kadın koğuşlarında, asistan doktorlarla birlikte geçirirlerdi; hastalara rapor yazdı, testler yaptı ve günün belli kısmını hemşirelerle geçirdi. Haftada iki öğleden sonra, görevli doktor küçük bir öğrenci grubuyla etrafta dolaşır, hastaları muayene eder ve bilgiler verirdi. İşin heyecanlı bir tarafı yoktu; sürekli değişim, gerçeklikle yakın temas, ayakta hasta bölümündeki işte yaşanıyordu; ama Philip hayli bilgi sahibi oldu. Hastalarla çok iyi geçiniyordu ve onlara gösterdiği ilgiden duydukları mutluluk karşısında biraz koltukları kabarıyordu. Çektikleri sıkıntıların büyüklüğünün tam anlamıyla bilincinde değildi, ama onlardan hoşlanıyordu; büyüklük taslamadığı için de hastalar arasında diğer asistanlardan daha fazla seviliyordu. Cana yakın, teşvik edici ve dostaneydi. Hastanelerle ilişkisi olan herkes gibi o da erkek hastalarla geçinmeyi kadın hastalara oranla daha rahat buluyordu. Kadınlar genelde mızmız ve huysuzdu. Hak ettiklerini düşündükleri ilgiyi onlara göstermeyen, çok çalışan hemşireler hakkında sert şikâyetlerde bulunuyorlardı; zahmetli, nankör ve kabaydılar.

O sırada Philip şans eseri bir arkadaş edindi. Bir sabah, asistan doktor ona yeni bir erkek hasta verdi; Philip de yatağın kenarına oturup, detayları "dosya"ya yazmaya başladı. Buna bakınca, hastanın gazeteci olarak kaydedildiğini gördü: Adı Thorpe Athelny'ydi, hastanede yatan bir hasta için alışılmadık bir isimdi bu, yaşı da kırk sekizdi. Güçlü bir sarılık nöbetinden mustaripti ve takibi gerekli görünen tuhaf semptomlar dolayısıyla koğuşa yatırılmıştı. Philip'in işi gereği sorması gereken çeşitli soruları samimi, eğitimli bir sesle cevaplamıştı. Yatakta yattığı için uzun mu kısa mı olduğunu söylemek güçtü ama küçük kafasıyla küçük elleri onun

ortalama boyun altında olduğunu gösteriyordu. Philip'te insanların ellerine bakma alışkanlığı vardı ve Athelny'ninkiler onu hayrete düşürdü; uzun ince parmakları ve güzel, pembe tırnakları olan çok küçük ellerdi bunlar; çok yumuşaktılar ve sarılık olmasaydı şaşırtıcı bir beyazlıkta görüneceklerdi. Hasta ellerini yatak örtülerinin üstüne koymuştu, birinin parmakları hafifçe açılmıştı, ikinci ve üçüncü parmak bitişik duruyordu ve Philip'le konuşurken, bunları memnuniyetle seyrediyor gibiydi. Philip gözlerini kırpıştırarak adamın yüzüne baktı. Sarılığına rağmen güzide bir yüzdü; mavi gözleri, kancalı ve azametli, ama biçimsiz olmayan bir burnu, sivri ve kır küçük bir sakalı vardı; hayli kelleşmişti ama görünüşe göre eskiden güzel, hoş kıvrımlı bir saçı vardı ve hâlâ uzundu.

"Görüyorum ki gazetecisiniz," dedi Philip. "Hangi gazetelere yazıyorsunuz?"

"Bütün gazetelere yazarım. Açıp da yazılarımı görmediğiniz bir gazete yoktur."

Yatağın yanında bir gazete vardı, adam onu alıp ilanlardan birini işaret etti. Philip'in çok iyi bildiği bir şirketin ismi büyük harflerle yazılmıştı: Lynn ve Sedley, Regent Caddesi, Londra; altında da daha küçük olsa da hâlâ açık seçik görülebilen kesin bir ifade yazılmıştı: Ertelemek Zaman Hırsızlığıdır. Ardından akla yatkınlığıyla insanı şaşırtan bir soru geliyordu: Neden bugün sipariş vermiyorsunuz? Büyük harflerle, bir katilin kalbinde zonklayıp duran vicdan gibi bir tekrarlama vardı: Neden olmasın? Ardından cesaretle yazılmış şu sözler geliyordu: Şaşılacak fiyatlara, dünyanın önde gelen piyasalarından binlerce çift eldiven. Sansasyonel indirimlerle cihanın en güvenilir üreticilerinden binlerce çift çorap. Nihayet soru, bu kez listedeki meydan okuyan uzun bir eldiven gibi sallanarak tekrar hatırlatılıyordu: Neden bugün sipariş vermiyorsunuz?

"Lynn ve Sedley'nin basın temsilcisiyim." Güzel elini hafifçe salladı. "Her ne için lazım olursa..."

Philip nizami sorularını sormaya devam etti, bunlardan bazıları rutin gereğiydi, diğerleri ise hastanın gizleme arzusu içinde olabileceği şeyleri keşfetmek için ustalıkla belirlenmiş sorulardı.

"Hiç yurtdışında yaşadınız mı?" diye sordu Philip.

"On bir yıl İspanya'da kaldım."

"Orada ne yapıyordunuz?"

"Toledo'da İngiliz su şirketinin sekreteriydim."

Philip, Clutton'ın Toledo'da da birkaç ay geçirdiğini hatırladı ve gazetecinin bu cevabı onunla daha fazla ilgilenmesine yol açtı; ama bunu belli etmenin uygunsuz olacağını düşündü; yatan hastayla personel arasındaki mesafeyi korumak gerekiyordu. Sorgulamasını bitirince başka yataklara gitti.

Thrope Athelny'nin hastalığı ağır değildi ve her ne kadar sapsarı olmayı sürdürse de, kısa zamanda çok daha iyi hissetmeye başladı: Yatakta kalma nedeni sadece, doktor belli reaksiyonlar normale dönene dek onun gözlenmesi gerektiğini düşündüğü içindi. Bir gün, Philip koğuşa girince, Athelny'yi elinde kalemle bir kitap okurken buldu. Philip yatağına gelince kitabı bir kenara bıraktı.

"Ne okuduğunuza bakabilir miyim?" diye sordu, bir kitabın yanından bakmadan hiç geçemeyen Philip.

Philip kitabı alınca bunun İspanyolca bir şiir kitabı, San Juan de la Cruz'un şiirleri olduğunu gördü ve açınca içinden bir kâğıt düştü. Philip kâğıdı aldı ve üstüne yazılmış şiiri gördü. "Bana boş vakitlerinizde şiir yazmakla meşgul olduğunuzu söylemeyeceksiniz, değil mi? Bu bir yatılı hastada görmeye hiç alışkın olmadığımız bir şey."

"Biraz çeviri yapmaya çalışıyordum. İspanyolca biliyor musunuz?"

"Hayır."

"Eh, San Juan de la Cruz'u biliyorsunuzdur herhalde, değil mi?"

"Bilmiyorum aslında."

"İspanyol mistiklerinden biriydi. Onların en iyi şairlerinden biridir. Onu İngilizceye çevirmeye değeceğini düşündüm."

"Çevirinize bakabilir miyim?"

"Çok kabataslak," dedi Athelny ama okuması için hevesli olduğunu gösterir bir edayla, şevkle onu Philip'e verdi.

Düzgün ama çok tuhaf, okuması zor bir el yazısıyla yazılmıştı: Gotik harflere benziyordu.

"Böyle yazmak sizin çok fazla zamanınızı almıyor mu? Harikaymış."

"El yazısının neden güzel olmaması gerektiğini anlamıyorum."

Philip ilk kıtayı okudu:
Arzu dolu aşkın alevlendiği,
Gizemli bir gecede
Ah mesut yazgı!
Daha fazla görülmeden geçtim,
Evim artık dinlenmede...

Philip merakla Thorpe Athelny'ye baktı. Onun yanındayken kendini biraz mahcup mu hissettiğini, yoksa onun çekiciliğine mi kapıldığını bilmiyordu. Biraz patronluk taslayan bir edasının olduğunun farkındaydı ve Athelny'nin onun komik olduğunu düşünebileceği aklına gelince kızardı.

"Ne alışılmadık bir isminiz var," dedi bir şey söylemiş olmak için.

"Çok eski bir Yorkshire ismi. Bir vakitler aile reisinin mülkünün etrafında dolaşması bir gün boyu at koşturmasını gerektirirmiş ama bu azametten eser kalmadı. Hızlı kadınlar ve yavaş atlar."

Miyoptu ve konuşurken insana tuhaf bir yoğunlukta bakıyordu. Şiir kitabını aldı.

"İspanyolca öğrenmelisiniz," dedi. "Asil bir lisan. İtalyancanın akıcılığına sahip değil –İtalyanca tenorların ve laternacıların lisanıdır– ama ihtişamı var; bahçedeki dere gibi şırıltılı akmaz, bunun yerine seldeki görkemli bir nehir gibi coşkunlukla kabarır."

Ettiği tumturaklı laflar Philip'in hoşuna gitti, çünkü retoriğe duyarlıydı; Athelny'nin canlı ifadeler ve gerçek bir coşku ateşiyle *Don Quijote*'yi orijinalinden okumanın verdiği yoğun zevki, müziği, romantizmi, berraklığı, tutkuyu ve harikulade Calderón'u tarif etmesini mutlulukla dinledi.

"İşimin başına dönmeliyim," dedi Philip ardından.

"Ah, affedin, unuttum. Karımdan bana bir Toledo fotoğrafı getirmesini isteyeceğim ve onu size göstereceğim. Fırsat buldukça gelip sohbet edin benimle. Bunun bana ne büyük keyif verdiğini bilemezsiniz."

Sonraki birkaç gün boyunca, fırsat bulundukça dakikalardan yararlandılar. Philip, gazeteciyi daha yakından tanıdı. Thorpe Athelny iyi bir konuşmacıydı. Öyle çok zekice şeyler söylemiyordu, ama hayal gücünü ateşleyen hevesli bir canlılıkla, ilham verici bir üslupta konuşuyordu; fazlasıyla hayali bir dünyada yaşayan Philip, imgeleminin yeni görüntülerle kaynadığını fark etti. Athelny çok iyi huylu biriydi. Hem dünyaya hem kitaplara dair Philip'ten çok daha fazla şey biliyordu; ondan yaşça çok daha büyük bir adamdı; sohbetinin atikliği de ona belli bir üstünlük veriyordu; ama hastanede hayırseverlikten faydalanan biri olarak, katı kurallara tabiydi; kendini rahatlık ve espriyle iki konum arasında tutuyordu. Philip bir defasında ona neden bu hastaneye geldiğini sordu.

"Ah, toplumun sağladığı tüm faydalardan yararlanmak benim prensibimdir. Yaşadığım çağı istismar ediyorum. Hasta olduğumda kendimi bir hastanede tamir ettiriyorum ve bundan hiç de utanç duymuyorum; çocuklarımı da parasız okula gönderiyorum."

"Gerçekten mi?" dedi Philip.

"Üstelik iyi bir eğitim alıyorlar, benim Winchester'da aldığımdan çok daha iyi. Sence onlara başka nasıl eğitim sağlayabilirim? Dokuz çocuğum var. Eve döndüğümde gelip onları görmelisin. Gelecek misin?"

"Çok isterim," dedi Philip.

87

On günün ardından, Thorpe Athelny hastaneden çıkacak kadar iyileşti. Philip'e adresini verdi, Philip de gelecek pazar saat birde onunla yemek yemeye söz verdi. Athelny ona, Inigo Jones'un inşa ettiği bir evde oturduğunu söyledi; her şeye düzdüğü methiyeler gibi eski meşe tırabzanlara da methiyeler düzdü; Philip'e kapıyı açmaya geldiğinde ise onun üst pervazın zarif oymalarına hayran kalmasını sağladı. Eski püskü bir evdi, fena halde bir kat boyaya ihtiyacı vardı, ama bir zamanlar çok gözde olsa da artık bir gecekondu mahallesinden hallice sayılabilecek Chancery Lane ve Holborn arasındaki küçük bir caddede, döneminin tüm asaletiyle duruyordu: Şık ofisler dikmek için bu binayı yıkmak gibi bir plan vardı; bu arada kiralar düşüktü ve Athelny, gelirine uygun düşecek bir fiyata üstten iki katı tutabilmişti. Philip onu daha önce hiç ayakta görmediğinden ufak tefekliği karşısında hayrete düştü; bir altmış beşten daha uzun değildi. Fransa'daki işçilerin giydiği türden mavi keten bir pantolon ve çok eski kahverengi kadife bir ceketle garip bir giyimi vardı; beline parlak kırmızı bir kuşak bağlamış, hâkim yaka bir gömlek giymiş, kravat yerine de *Punch*'ın sayfalarında görülen komik Fransızların kullandığı türden dökümlü bir fiyonk yapmıştı. Philip'i coşkuyla karşıladı. Hemen evden konuşmaya başladı ve elini sevgiyle tırabzandan geçirdi.

"Bak şuna, hisset, ipek gibi. Ne zarafet mucizesi ama! Beş yıl içinde hırsızlar onu yakmalık odun niyetine satacaklar."

Philip'i ilk kattaki bir odaya sokmakta ısrar etti, burada ceketsiz bir adam, bakımsız bir kadın ve üç çocuk pazar yemeklerini yiyordu.

"Bu beyefendiyi tavanınızı göstermek için getirdim. Hiç bu kadar harika bir şey görmüş müydün? Nasılsınız, Bayan Hodgson? Bu hastanedeyken bana bakan Bay Carey."

"Buyurun beyefendi," dedi adam. "Bay Athelny'nin dostlarına her zaman kapımız açık. Bay Athelny, tavanı bütün arkadaşlarına gösterir. Bizim o sırada ne yapmakta olduğumuzun da önemi yoktur; yatakta mıyız, banyoda mıyız, öylece giriverir."

Philip onların Athelny'ye biraz tuhaf bir gözle baktıklarını fark etti; yine de onu seviyorlardı, on yedinci yüzyıl tavanının güzelliği üstüne tez canlı bir akıcılıkla söylev çekerken onu ağızları açık dinliyorlardı.

"Bunu yıkmak ne büyük bir suç, değil mi Hodgson? Sen nüfuzlu bir vatandaşsın, neden gazetelere yazıp buna karşı çıkmıyorsun?"

Ceketsiz adam bir kahkaha atıp Philip'e şöyle dedi:

"Bay Athelny bu küçük şakayı hep yapar. Bu evlerin sağlıksız olduğunu söylüyorlar, içlerinde yaşamak güvenli değil."

"Sağlığa uygunluğun canı cehenneme, sanattan söz edin bana," diye bağırdı Athelny. "Dokuz çocuğum var, kötü tesisatla büyüdüler. Hayır hayır, hiçbir riske girecek değilim. Bu yeni moda fikirlerden ben almayayım! Buradan taşınırken, bir yer tutmadan önce tesisatının kötülüğünden emin olacağım."

Kapı çalındı, küçük sarı saçlı bir kız açtı.

"Baba, annem konuşmayı kessin de yemeğini yemeye gelsin diyor."

"Bu benim üçüncü kızım," dedi Athelny, işaretparmağıyla gösterişli bir biçimde işaret ederek. "İsmi Maria del Pilar, ama kendisine Jane denmesini tercih ediyor. Jane, burnunu silmek gerek."

"Mendilim yok babacığım."

"Tüh, evladım," diye cevapladı adam, parlak renkli kocaman bir mendil çıkarıp, "sence Tanrı bu parmakları niye verdi sana?"

Üst kata çıktılar ve Philip, duvarları koyu renk meşe panellerle kaplı bir odaya alındı. Ortada, iki demir destek çubuğunun üstünde duran, dar bir tik masa vardı, İspanya'da bu modellere *mesa de hieraje* denirdi. Orada yemek yiyeceklerdi çünkü iki kişilik hazırlanmıştı, geniş düz meşe kolçakları, derimsi arkalığı ve derimsi oturma yeri olan iki büyük koltuk vardı. Ağır, şık ve rahatsızdılar. Bundan başka tek mobilya bir *bargueno*'ydu, parlak demir kalıplarla özenle süslenmiş, kaba ama büyük bir ustalıkla oyulmuş eklektik tasarımlı bir standın üstünde duruyordu. Bunun üstünde hayli kırılmış ama zengin renklere sahip iki üç cilalı tabak vardı; duvarlarda ise güzel ama köhne çerçeveler içinde, İspanyol ekolünden ustaların resimleri asılıydı: Konu bakımından ürkütücü, geçen yıllar ve kötü muamele yüzünden harap olmuş ve anlayış bakımından ikinci sınıf olsalar da bir tutku parıltısı taşıyorlardı. Odada değerli hiçbir şey yoktu ama olan şeylerin etkisi çok hoştu. Debdebeli, ama yine de sadeydi. Philip burasının eski İspanya ruhunu tam olarak yansıttığını düşündü. Athelny ona güzel süslemeleri ve gizli çekmeceleri olan *bargueno*'nun içini göstermekteyken, parlak kahverengi saçı iki örgü halinde sırtına düşen uzun boylu bir kız içeri girdi.

"Annem yemeğin hazır olduğunu söyledi, siz oturur oturmaz getireceğim."

"Gel de Bay Carey'nin elini sık Sally." Philip'e döndü. "Çok iri değil mi? En büyük çocuğum. Kaç yaşındasın Sally?"

"Önümüzdeki haziranda on beş baba."

"Onu Maria del Sol olarak vaftiz ettirdim, çünkü ilk çocuğumdu ve onu Castilla'nın muhteşem güneşine ithaf ettim; ama annesi ona Sally diyor, erkek kardeşi de Puding-surat."

Kız mahcubiyetle gülümsedi, düzgün, beyaz dişleri vardı, yüzü kızardı. Düzgün yapılıydı, yaşına göre uzun boyluydu, hoş gri gözleri ve geniş bir alnı vardı. Yanakları kırmızıydı.

"Gidip annene söyle de oturmadan önce gelip Bay Carey'nin elini sıksın."

"Annem akşam yemeğinden sonra geleceğini söyledi. Henüz banyosunu yapmamış."

"O zaman gidip onu kendimiz görürüz. Bay Carey, onu yapan eli sıkmadan önce Yorkshire pudingini yememeli."

Philip ev sahibinin peşinden mutfağa gitti. Küçük ve tıka basa dolu bir yerdi. Çok gürültü vardı, ama yabancı içeri girer girmez sesler kesildi. Ortada büyük bir masa duruyordu ve etrafında, Athelny'nin sabırsızlıkla yemeği bekleyen çocukları oturuyordu. Fırının yanında bir kadın duruyor, pişmiş patatesleri teker teker çıkarıyordu.

"Bay Carey geldi, Betty," dedi Athelny.

"Onu buraya mı getirdin? Neler düşünecek?"

Kadının üstünde kirli bir önlük vardı, pamuklu elbisesinin kolları dirseğinin üstüne kadar kıvrılmıştı; saçlarına bigudiler sarmıştı. Bayan Athelny iri bir kadındı, kocasından rahat rahat on santim daha uzundu, mavi gözleri ve sevecen bir ifadesi olan bir sarışındı; güzel bir kadındı, ama geçen yıllar ve bu kadar çok çocuk doğurmuş olmak onu şişman ve bakımsız biri yapmıştı; gözlerinin mavisi solmuştu, cildi pürüzlü ve kırmızıydı, saçının rengi kalmamıştı. Kendisine çekidüzen verdi, elini önlüğüne silip uzattı.

"'oş geldiniz, efendim," dedi ağır ağır konuşarak, Philip'e tuhaf biçimde aşina gelen bir aksanla. "Athelny sizin 'astanede ona karşı çok nazik olduğunuzu anlattı."

"Şimdi de bizim sürüyle tanış bakalım," dedi Athelny. "Bu Thorpe," dedi kıvırcık saçlı tombul bir oğlanı işaret edip, "en büyük oğlum, adımın, mülkümün ve ailevi yükümlülüklerin vârisi. Bunlar Athelstan, Harold, Edward." İşaretparmağıyla üç daha küçük çocuğu işaret etti, hep-

si pembe yanaklı, sağlıklıydı ve gülümsüyorlardı, yine de Philip gülümseyen bakışlarını onlara çevirince mahcup olup gözlerini tabaklarına çevirdiler. "Şimdi de sırasıyla kızlar: Maria del Sol..."

"Puding-surat," dedi küçük oğlanlardan biri.

"İptidai bir espri anlayışın var evladım. Maria de las Mercedes, Maria del Pilar, Maria de la Concepción, Maria del Rosario."

"Ben onlara Sally, Molly, Connie, Rosie ve Jane diyorum," dedi Bayan Athelny. "Şimdi, Athelny, kendi odanıza gidin de yemeğinizi göndereyim. Ardından, banyolarını yaptırdıktan sonra çocukları da bir süreliğine göndereceğim."

"Canım, eğer adını ben koyacak olsaydım, sana Maria Sabunlusu derdim. Bu zavallı çocuklara sabunla işkence ediyorsun hep."

"Önden buyurun Bay Carey, yoksa bu adamın oturup yemeğini yemesini sağlayamayacağım."

Athelny'yle Philip büyük keşiş koltuklarına yerleştiler ve Sally onlara iki tabak et, Yorkshire pudingi, fırınlanmış patates ve lahana getirdi. Athelny cebinden altı peni çıkarıp onu bir sürahi bira almaya gönderdi.

"Umarım buraya özellikle benim için masa kurmamışsınızdır," dedi Philip. "Çocuklarla yemekten gayet mutlu olurdum."

"Ah hayır, ben yemeklerimi hep yalnız yerim. Bu eski usulleri seviyorum. Bence kadınlar masaya erkeklerle birlikte oturmamalı. Sohbet mahvoluyor ve eminim bu onlar için de çok kötü. Kafalarına fikirler sokuyor ve fikirleri olduğunda kadınlar asla kendileriyle mutlu olamıyor."

Hem ev sahibi hem de misafir güçlü bir iştahla yemeklerini yedi.

"Daha önce hiç böyle bir Yorkshire pudingi tatmış mıydınız? Kimse bunu benim karım gibi yapamaz. Bu bir hanımefendiyle evlenmemenin avantajı. Onun bir hanımefendi olmadığını fark ettiniz, değil mi?"

Bu çok tuhaf bir soruydu, Philip ne cevap vereceğini bilemedi.

"Bunu hiç düşünmedim," dedi zayıf bir sesle.

Athelny güldü. Garip, şen bir kahkahası vardı.

"Hayır, o bir hanımefendi ya da o türden bir şey değil. Babası çiftçiydi, kendisi de hayatı boyunca 'h' harflerini düzeltmeye hiç zahmet etmedi. On iki çocuğumuz oldu, dokuzu hayatta. Ona durma vaktinin geldiğini söylüyorum ama inatçı bir kadın, alıştı bir kere, yirmiyi bulmadan tatmin olacağına inanmıyorum."

O sırada Sally birayla içeri girdi, Philip'e bir bardak doldurduktan sonra babasına da doldurmak için masanın öbür tarafına gitti. Athelny elini onun beline koydu.

"Hiç böyle güzel, güçlü bir kız görmüş müydün? Daha on beşinde, ama yirmi de olabilirdi. Yanaklarına bak. Hayatında tek bir gün hasta olmadı. Onunla evlenecek adam çok talihli olacak, öyle değil mi Sally?"

Sally tüm bunları babasının taşkınlıklarına alışkın olduğu için hafif, durgun bir gülümsemeyle, pek fazla utanmadan ama çok çekici, rahat bir mütevazılıkla dinledi.

"Yemeğini soğutma baba," dedi kendisini onun kollarından çekip uzaklaşarak. "Pudinge geçmeye hazır olduğunuzda seslen, olur mu?"

Yalnız kaldılar ve Athelny kalaylı maşrapayı dudaklarına götürdü. Uzun, büyük bir yudum aldı.

"İngiliz birasından daha iyisi yok yemin ederim," dedi. "Basit zevkler, rozbif ve sütlaç, iyi bir iştah ve bira için Tanrı'ya şükredelim. Bir zamanlar bir hanımefendiyle evliydim. Tanrım! Sakın bir hanımefendiyle evlenme oğlum."

Philip güldü. Bu manzara, tuhaf kıyafetleriyle bu küçük komik adam, panel kaplı oda ve İspanyol mobilyası, İngiliz yemekleri keyfini yerine getirmişti; tüm bu şeylerin muhteşem bir tutarsızlığı vardı.

"Gülüyorsun, evladım, senden daha düşük bir seviyeden gelen biriyle evlenmeyi hayal edemiyorsun. Entelektüel bakımdan aynı seviyede olan bir eş istiyorsun. Kafanın içi tüm o yoldaşlık fikirleriyle dopdolu. Zırva ve saçmalık, evladım! Bir erkek karısıyla politika konuşmayı istemez, Betty'nin diferansiyel hesaba ilişkin düşüncelerini neden umursayayım sence? Bir erkek yemeğini pişirecek, çocuklarına bakacak bir kadın ister. İkisini de denedim, biliyorum. Hadi pudingi isteyelim."

Ellerini çırpınca Sally hemen geldi. Tabakları alırken Philip kalkıp ona yardım etmek istedi ama Athelny onu durdurdu.

"Onu rahat bırak, evladım. Senin tantana yapmanı istemiyor, değil mi Sally? Üstelik sana hizmet ederken öylece oturmanın kabalık olduğunu da düşünmüyor. Kibarlık denen mereti şu kadarcık olsun umursamaz, değil mi Sally?"

"Hayır baba," diye cevapladı Sally ağırbaşlılıkla.

"Neden bahsettiğimi biliyor musun Sally?"

"Hayır baba. Ama annemin küfretmenden hoşlanmadığını biliyorsun."

Athelny coşkulu bir kahkaha patlattı. Sally onlara yoğun, kaymaklı ve nefis puding tabaklarını getirdi. Athelny zevkle saldırdı.

"Bu evin kurallarından biri, pazar yemeğinin asla değişmemesidir. Bir ritüel. Yılın elli pazarında, rozbif ve puding olur. Paskalya pazarında kuzu ve bezelye, Aziz Michael Yortusu'nda elma soslu kaz rostosu. Halkımızın geleneklerini böyle koruruz. Sally evlenince ona öğrettiğim bilgece şeylerin çoğunu unutacak ama eğer sağlıklı ve mutluysan pazar günleri mutlaka rozbifle puding yemen gerektiğini asla unutmayacak."

"Peynir için hazır olduğunuzda çağırın," dedi Sally sakin bir tavırla.

"İskelekuşu efsanesini bilir misin?" dedi Athelny: Philip onun aniden konudan konuya atlamasına alışmaya başlamıştı. "Uçarak denizi aşan yalıçapkını yorgun düştüğünde, arkadaşı altına gelip daha güçlü kanatlarıyla ona destek olur. Bir adam da karısından bunu ister, bir iskelekuşu olmasını yani. İlk karımla üç yıl birlikte yaşadım. Bir hanımefendiydi, yılda bin beş yüz geliri vardı ve Kensington'daki kırmızı tuğlalı küçük evimizde yemekli hoş partiler verirdik. Çekici bir kadındı; bizimle yemek yiyen avukatlar ve karıları, simsarlar ve taze politikacılar hepsi böyle söylerdi; ah, gerçekten de çekici bir kadındı. Kiliseye ipek bir şapka ve frakla gitmemi sağlardı, beni klasik müzik konserlerine götürürdü ve pazar öğleden sonralarının vaazlarına pek düşkündü; her sabah sekiz otuzda kahvaltıya oturur ve geç kalacak olursam kahvaltı soğurdu; doğru kitapları okur, doğru resimlere hayran olur ve doğru müziğe tapardı. Tanrım, o kadın nasıl da canımı sıkardı! Hâlâ çok çekici ve duvarlarında Morris kâğıtları ve Whistler gravürleri olan Kensington'daki o küçük kırmızı tuğlalı evde oturuyor ve yirmi yıl önce yaptığı gibi aynı krema soslu dana etinin ve Gunter'den gelen buzun servis edildiği hoş küçük yemekli partileri veriyor."

Philip bu uyumsuz çiftin neden ayrıldığını sormasa da Athelny ona anlattı.

"Aslında Betty benim karım değil; karım beni boşamadı. Çocuklar piç, her biri, peki bu onları daha mı kötü yapar? Betty, Kensington'daki kırmızı tuğlalı küçük evin hizmetçilerinden biriydi. Dört beş yıl önce sıkıntıya düştüm ve o zaman yedi çocuğum vardı; karıma gidip bana yardım etmesini istedim. Eğer Betty'yi terk edip yurtdışına gidersem bana bir aylık bağlayacağını söyledi. Betty'den ayrıldığımı düşünebiliyor musun? Bunun yerine bir süre yokluk çektik. Karım benim sefalete bayıldığımı söyledi. Yozlaştım; yoksullaştım; bir manifaturacının basın ajansı olarak haftada üç

sterlin kazanıyorum ve her gün, Kensington'daki o kırmızı tuğlalı küçük evde olmadığım için Tanrı'ya şükrediyorum."

Sally çedar peynirini getirdi ve Athelny akıcı sohbetini sürdürdü.

"Bir insanın çocuklarını büyütmek için paraya ihtiyacı olduğunu düşünmek dünyadaki en büyük hata. Onları beyefendi ve hanımefendi yapmak için para lazım, ama ben çocuklarımın hanımefendiler ve beyefendiler olmasını istemiyorum. Sally bir yıl sonra kendi hayatını kazanmaya başlayacak. Bir terzinin yanında çıraklık yapacak, değil mi Sally? Oğlanlar da ülkelerine hizmet edecek. Hepsinin donanmaya girmesini istiyorum; bu keyifli bir yaşam, üstelik sağlıklı bir yaşam, iyi yemek, iyi ücret ve hayatlarının sonuna kadar emekli maaşı."

Philip piposunu yaktı. Athelny, Havana tütününden kendi sardığı sigaraları içti. Sally masayı topladı. Philip içine kapandı, bu kadar çok sırrın açıklandığı kişi olmak onu utandırdı. Athelny, küçücük bedendeki güçlü sesi, süslü sözleri, yabancı görünümü, vurgulamaları ile şaşırtıcı bir tipti. Philip'e bir hayli Cronshaw'u hatırlatıyordu. Aynı düşünce özgürlüğüne, aynı bohemliğe sahip gibiydi, ama çok daha hayat dolu bir mizacı vardı; zihni daha kaba sabaydı ve Cronshaw'un sohbetini çok cazip kılan soyutlama ilgisi onda yoktu. Athelny, geldiği soylu aileyle çok gurur duyuyordu; Philip'e Elizabeth dönemine ait bir malikânenin fotoğraflarını gösterip şöyle dedi:

"Athelny'ler yedi yüzyıl boyunca orada yaşadılar evladım. Ah, şömineleri ve tavanları bir görebilseydin!"

Tahta kaplamanın içinde bir dolap vardı ve oradan bir soyağacı çıkardı. Çocuksu bir hoşnutlukla onu Philip'e gösterdi. Gerçekten de görkemliydi.

"Aile isimlerinin nasıl tekrarlandığına bak, Thorpe, Athelstan, Harold, Edward; aile isimlerini oğullarıma verdim. Gördüğün gibi, kızlara da İspanyolca isimler verdim."

Tüm hikâyenin, belli bir sebep olmaksızın, sadece etkilemek, heyecanlandırmak ve şaşırtmak için özenle hazırlanmış bir yalan olabileceğine dair rahatsız edici bir duygu kapladı Philip'in içini. Athelny ona Winchester'da bulunduğunu söylemişti, ama tavırlardaki değişiklikleri hemen fark eden Philip, ev sahibinde büyük bir özel okulda eğitim görmüş bir adamın özelliklerini göremedi. O, atalarının kurduğu büyük akrabalıklara dikkat çekerken, Philip Athelny'nin Winchester'daki bir esnafın, mezatçının ya da kömür tüccarının oğlu olup olmadığını ve gösterdiği şu ağaçtaki eski aileyle tek bağlantısının bir soyadı benzerliğinden ibaret bulunup bulunmadığını düşünerek kendini eğlendirdi.

88

Kapı çalındı ve bir çocuk grubu içeri girdi. Şimdi temiz ve derli topluydular; yüzleri sabundan parlamış, saçları düzeltilip yapıştırılmıştı; Sally'nin gözetiminde pazar okuluna gidiyorlardı. Athelny abartılı, neşeli üslubuyla onlarla şakalaştı; kendini onların hepsine adadığı görülebiliyordu. Sağlıklı oluşlarından ve iyi görünümlerinden duyduğu gurur dokunaklıydı. Philip onun karşısında çocukların biraz utangaç olduğunu hissetti ve babaları onları uğurlarken odadan bariz bir rahatlamayla çabucak çıktılar. Birkaç dakika içinde Bayan Athelny göründü. Bigudileri saçından çıkarmıştı ve artık özenli bir kâkülü vardı. Düz siyah bir elbise giyip üstünde ucuz çiçekler olan bir şapka takmış ve kızarmış, fazla iş yapmaktan yıpranmış ellerine zorla siyah çocuk eldivenleri geçirmişti.

"Kiliseye gidiyorum Athelny," dedi. "İstediğin bir şey var mı?"

"Sadece duaların, Betty'ciğim."

"Sana pek faydaları olmaz, onlardan bayağı uzak düştün," deyip gülümsedi kadın. Ardından Philip'e dönüp keli-

meleri uzatarak konuştu: "Onu kiliseye götüremiyorum. Bir ateistten farkı yok."

"Rubens'in ikinci karısına benzemiyor mu?" dedi Athelny yüksek sesle. "Bir on yedinci yüzyıl kostümü içinde harika görünmez miydi? İşte böyle bir kadınla evlenmelisin, evladım. Şuna bir bak."

"Bence sen fazla konuşuyorsun Athelny," diye karşılık verdi kadın sakince.

Eldivenlerinin düğmelerini iliklemeyi başardı, ama gitmeden önce Philip'e dönüp samimi, azıcık mahcup bir edayla gülümsedi.

"Çaya kalırsınız değil mi? Athelny konuşacak biri olmasını sever, yeterince zeki birini her zaman bulamıyor."

"Elbette çaya kalacak," dedi Athelny. Ardından, karısı gidince şöyle sürdürdü: "Çocukların pazar okuluna gitmesine önem veriyorum, ayrıca Betty'nin kiliseye gitmesi de hoşuma gidiyor. Bence kadınların dindar olması gerek. Kendim inanmıyorum, ama kadınlarla çocukların inanması hoşuma gidiyor."

Doğruluk konusunda dar görüşlü olan Philip, bu gevşek tavır karşısında hayrete düştü.

"Ama çocuklarınıza doğru olduğunu düşünmediğiniz şeyler öğretilirken nasıl seyirci kalabilirsiniz?"

"Bunlar güzel şeylerse doğru olup olmamalarının bence önemi yok. Konuların insanın mantığına olduğu kadar estetik duygusuna da hitap etmesi çok önemli. Betty'nin Katolik olmasını istedim; kâğıt çiçeklerden oluşan bir taç giyerek din değiştirdiğini görmek hoşuma giderdi ama o ümitsizce Protestan. Ayrıca din bir mizaç meselesidir; dini bir zihniyete sahipsen herhangi bir şeye inanabilirsin ve eğer sende bu zihniyet yoksa hangi inançların içine işlediğinin bir önemi yoktur, onlardan vazgeçersin. Belki de din en iyi ahlak okuludur. Siz centilmenlerin tıpta kullandığınız, başka birinin işe yaramasına yol açan şu ilaçlardan biri gibi: Kendi başına bir

tesiri yoktur ama bir diğerinin emilimini sağlar. Ahlakı dinle iç içe olduğu için öğrenirsiniz; dini kaybedersiniz, geriye ahlak kalır. Bir adam iyiliği Herbert Spencer okuyarak değil de, Tanrı sevgisi aracılığıyla öğrendiyse, onun iyi biri olma olasılığı daha yüksektir."

Bu Philip'in tüm fikirlerine tersti. O Hıristiyanlığı hâlâ, bedeli ne olursa olsun kurtulmak gereken küçültücü bir esaret olarak görüyordu: Bu, zihninde bilinçsizce Tercanbury'deki katedralde düzenlenen berbat ayinlerle ve Blackstable'daki soğuk kilisede geçen uzun sıkıcı saatlerle bağlantılıydı; Athelny'nin bahsettiği ahlak ona göre kararsız bir zihnin, tek başına mantıklı olabilecek inançları rafa kaldırdığı zaman barındırdığı dinin bir parçasından fazlası değildi. Ama dinlemektense kendisini tartışmayı sürdürürken duymaktan daha çok hoşlanan Athelny'ye verecek bir cevap düşünürken, karşısındaki Katolikliğe dair bir nutuk atmaya koyuldu. Ona göre, bu İspanya'nın temel bir unsuruydu; İspanya da onun için büyük öneme sahipti, çünkü evliliği süresince gayet bezdirici bulduğu resmiyetten oraya kaçmıştı. Anlattıklarını çok çarpıcı kılan gösterişli el kol hareketleri ve vurgulu ses tonuyla Athelny, Philip'e devasa karanlık mekânlarıyla, mihrabın arkasındaki kocaman altın heykelleriyle, yaldızlı ve rengi atmış, gösterişli demir işçiliğiyle, tütsü kokan tozlu havasıyla ve sessizliğiyle İspanyol katedrallerini tarif etti: Philip neredeyse cüppeleriyle rahiplerin, kırmızılar içindeki rahip yardımcılarının kutsal eşyaların tutulduğu odadan geçip koroya ilerlediğini görebiliyordu; akşam duasının monoton okunuşunu duyar gibiydi. Athelny'nin bahsettiği isimler –Avila, Tarragona, Zaragoza, Segovia, Córdoba– kalbinde trompetler çaldırıyordu. Sarımsı kahverengi, yabani ve rüzgârlı bir manzaranın ortasına kurulmuş eski İspanyol kasabalarındaki büyük gri granit yığınlarını görür gibiydi.

"Sevilla'ya gitmeyi hep istemişimdir," dedi rahat bir edayla, o sırada Athelny bir elini gösterişle kaldırıp bir an duraksadı.

"Sevilla!" diye bağırdı Athelny. "Hayır hayır, gitme oraya. Sevilla: Kastanyet çalarak dans eden, Guadalquivir'in yanındaki bahçelerde şarkı söyleyen kızları, boğa güreşlerini, portakal çiçeklerini, *mantilla*'ları, *mantones de Manila*'yı getiriyor akla. Orası bir operakomik ve Montmartre İspanyası. Yüzeysel cazibesi, ancak sığ bir zekâya geçici bir eğlence sunabilir. Théophile Gautier, Sevilla'nın sunduğu tüm bu zevkleri tattı. Ardından gelen bizler ancak onun hislerini tekrarlayabiliriz. Büyük tombul ellerini bariz olanın üstüne koydu ve artık orada bariz olandan başka bir şey kalmadı; her şeyde parmak izleri var, her şey yıprandı. Ressamı da Murillo'dur."

Athelny koltuğundan kalktı, İspanyol dolabına gitti, büyük parlak menteşelerini ve güzelim kilidini açtı ve ortaya bir dizi küçük çekmece çıktı. Bir demet fotoğraf çıkardı.

"El Greco'yu bilir misin?" diye sordu.

"Ah, Paris'teyken ondan çok etkilenen birini tanımıştım."

"El Greco, Toledo'nun ressamıdır. Betty, sana göstermek istediğim fotoğrafı bulamadı. El Greco'nun âşık olduğu şehir için yaptığı resmin bir fotoğrafıdır ve herhangi bir fotoğraftan daha gerçekçidir. Hadi gel de masaya otur."

Philip koltuğunu ileri doğru çekti, Athelny de fotoğrafı onun önüne koydu. Philip buna merakla, uzun uzun, sessizce baktı. Elini diğer fotoğrafları almak için uzattı ve Athelny bunları ona verdi. Philip daha önce bu gizemli ustanın eserlerini hiç görmemişti; ilk bakışta çizimin gelişigüzelliğinden rahatsızlık duydu: Figürler sıra dışı biçimde uzundu; kafalar çok küçüktü; tavırlar abartılıydı. Bu realizm değildi ama yine de, fotoğraflardan bile rahatsız edici bir gerçeklik izlenimi edinilebiliyordu. Athelny hevesle, canlı ifadelerle

anlatıyordu ama Philip onun söylediklerini ancak belli belirsiz duyabiliyordu. Kafası karışmıştı. Tuhaf biçimde duygulanmıştı. Bu resimler ona belli bir anlam sunuyor gibiydi, ama o bu anlamın ne olduğunu bilemiyordu. Büyük, hüzünlü gözleriyle, ne olduğunu bilmediğiniz bir şey söylüyormuş gibi görünen adamların portreleri vardı; yüzleri perişan, ne anlam vereceğinizi bilemediğiniz davranışlarda bulunan, Fransisken ya da Dominiken kılığında uzun boylu keşişler vardı; Meryem'in Göğe Kabulü vardı; ressamın İsa'nın ölü bedeninin insan bedeni değil de ilahi bir şey olduğuna dair büyülü bir duygu yarattığı bir Çarmıha Gerilme vardı; bir de Mesih'i gök kubbeye doğru hızla yükselir ama yine de havada katı zeminde duruyormuş gibi sabit durur gösteren bir Göğe Yükseliş vardı: Havarilerin yukarı kalkmış kolları, yeri süpüren çuhaları, vecde gelmiş hareketleri bir sevinç ve ilahi neşe izlenimi yaratıyordu. Hemen hepsinin arka planında tekinsiz bir ayın donuk biçimde aydınlattığı, tuhaf cehennem rüzgârlarının önüne kattığı yabani bulutların olduğu gece göğü, ruhun karanlık gecesi vardı.

"Bu göğü Toledo'da defalarca gördüm," dedi Athelny. "El Greco'nun şehre ilk kez böyle bir gecede geldiğini ve bunun onda bir daha asla kurtulamadığı çok şiddetli bir izlenim yarattığını düşünüyorum."

Philip Clutton'ın, eserlerini kendisinin ilk kez şimdi gördüğü bu gizemli ustadan nasıl da etkilenmiş olduğunu hatırladı. Clutton'ın Paris'te tanıdığı tüm insanlar arasında en ilginç kişilik olduğunu düşündü. Alaylı tavırları, düşmanca mesafe koyuşu onu tanımayı güçleştirmişti; ama geçmişe bakınca, Philip'e göre onun içinde, kendisini resimle ifade etmenin yolunu boş yere arayan trajik bir güç vardı. Sıra dışı karaktere sahip bir adamdı, hiçbir mistisizm barındırmayan zamanın modasına rağmen mistikti; kalbinin tuhaf isteklerinin dayattığı şeyleri söyleyemediğinden hayata karşı tahammülsüzdü. Zekâsı, ruhun faydalanmasına uygun de-

ğildi. Ruhunun özlemlerini ifade etmek için yeni bir teknik geliştiren Yunanlara derin bir sempati duyması şaşırtıcı değildi. Philip, farbalalı ve keçi sakallı İspanyol centilmenlerin portrelerinden oluşan seriye tekrar baktı; yüzleri giysilerinin mat siyahlığında ve arka planın karanlığında solgun duruyordu. El Greco ruhun ressamıydı; solgun ve bitkin bu centilmenler, yorgunluktan değil de işkence eden zihinlerinin kısıtlamasından ötürü dünyanın güzelliğinden bihaber ortalarda dolaşıyor gibiydi; çünkü gözleri sadece kalplerinin içine bakıyor, görülmeyenin görkeminden gözleri kamaşıyordu. Hiçbir ressam, dünyanın sadece gelip geçilen bir yer olduğunu hiç bu kadar insafsızca göstermemişti. Resmettiği insanların ruhları, tuhaf özlemlerini bakışlarıyla anlatıyorlardı: Duyguları seslere, kokulara ya da renklere değil de, ruhun çok daha belli belirsiz algılarına karşı büyüleyici biçimde güçlüydü. İçindeki keşiş gibi kalbiyle yaptığı asil yürüyüşler, azizlerin hücrelerinde gördükleri türden şeyleri gören gözleri ve onun hayretten uzak hali... Dudakları, gülümseyen dudaklardan değildir.

Hâlâ sessizliğini koruyan Philip, onun için aralarında en dikkat çekici olan Toledo fotoğrafına döndü. Gözlerini ondan alamıyordu. Tuhaf biçimde, hayatın yeni bir keşfinin eşiğinde olduğunu hissediyordu. Bir macera duygusuyla titriyordu. Bir an onu tüketen aşkı düşündü: Şu an kalbine dolan heyecanın yanında aşk çok önemsiz görünüyordu. Baktığı uzun bir resimdi, bir tepenin üstüne toplanmış evler vardı; bir köşede bir oğlan çocuğu elinde şehrin bir haritasını tutuyordu; diğer köşede Tejo Nehri'ni temsil eden klasik bir figür vardı; gökyüzünde meleklerin çevrelediği Meryem Ana duruyordu. Bu, Philip'in tüm fikirlerine yabancı manzaraydı, çünkü tam bir gerçekçiliğe tapınan çevrelerde yaşamıştı; yine de burada, naçizane izlerini takip etmek istediği ustaların başardığından daha büyük bir gerçeklik hissediyordu. Athelny'nin, bu tasvir öyle titizlikle yapılmıştır ki Toledo-

lular gelip resme baktıklarında kendi evlerini tanıyabilmişlerdir, dediğini duydu. Ressam ne gördüyse tam olarak onu resmetmişti, ama bunları ruhun gözüyle görmüştü. Bu soluk gri şehrin ürpertici bir yanı vardı. Ne gündüz ne gece olan bir vakitte, soluk bir ışıkta görülen ruhların şehriydi. Yeşil bir tepenin üstüne kurulmuştu, ama bu dünyevi bir yeşillik değildi ve insan icadı makineler ya da motorlarla değil de, duayla ve oruçla, nedamet iç çekişleri ve bedenin çilesiyle saldırıya uğrayan devasa duvarlar ve burçlarla çevrelenmişti. Tanrı'nın bir kalesiydi. Bu gri evler, duvarcıların bilmediği bir taştan yapılmıştı, görünüşlerinde ürkütücü bir şeyler vardı ve bunların içinde ne tür insanların yaşadığını bilemiyordunuz. Sokaklarda yürüyebilir ve bunların hepsinin terk edildiğini, ama yine de boş olmadığını görünce şaşırmazdınız; çünkü görünmez olan ama her deruni duyguda kendini ortaya koyan bir varlığı hissederdiniz. Hayal gücünün ışıktan karanlığa geçen biri gibi tökezlediği, gizemli bir şehirdi; ruh oradan oraya çıplak yürüyor, bilinmez olanı biliyor ve tuhaf bir biçimde, mutlak olana dair, kendinde içkin olsa da tarife gelmeyen bir bilinç taşıyordu. Üstelik şaşırtıcı olmayan biçimde, o mavi gökyüzünde, gözün değil de ruhun itiraf edeceği bir gerçeklikle, tuhaf esintilerin sürüklediği hafif bulutların çığlıklar ya da kayıp ruhların iç çekişi gibi rüzgârda uçuşmasıyla, kırmızı bir elbise ve mavi bir pelerin giymiş Meryem Ana'yı etrafını kanatlı melekler sarmış halde görüyordunuz. Philip, şehir sakinlerinin bu görüntüye hayret duymadan, hürmetle ve minnettarlıkla baktıklarını ve kendi yollarına gittiklerini hissetti.

Athelny İspanya'nın mistik yazarlarından, Teresa de Avila'dan, San Juan de la Cruz'dan, Fray Diego de León'dan söz etti; bunların hepsinde, Philip'in El Greco'nun resimlerinde hissettiği, görünmeyene karşı o tutku vardı: Cisimsiz olana dokunup, görünmez olanı görme gücüne sahip gibiydiler. Büyük bir ulusun tüm o görkemli kahramanlıkların-

dan ürperti duyan, kendi dönemlerinin İspanyollarıydılar: Hayalleri Amerika'nın zaferleriyle ve Karayip Denizi'nin yeşil adalarıyla dopdoluydu; damarlarında Faslılarla yüzyıllar süren savaşların gücü vardı; dünyanın efendisi oldukları için gururluydular; ayrıca içlerinde engin mesafeleri, sarımsı kahverengi çölleri, Kastilya'nın karlı dağlarını, güneş ışığını ve mavi göğü, Endülüs'ün çiçekli ovalarını hissediyorlardı. Hayat tutkuluydu, büyük ölçüde çeşitlilik sunuyordu ve çok fazla şey sunduğu için, daha fazlasına huzursuz bir özlem duyuyorlardı; insan oldukları için tatminsizdiler; ve bu arzulu yaşam güçlerini, kelimelerle ifade edilemeyenin peşinde şiddetli bir mücadeleye harcıyorlardı. Athelny bir süre kendini eğlendirmek için yaptığı çevirileri okuyabileceği birisini bulmaktan memnundu; güzel, titreşimli sesiyle Fray Luis de León'un *en una noche oscura** ve *noche serena*** kelimeleriyle başlayan güzel şiiri Ruh ve İsa onun sevgilisidir ilahisinden alıntı yaptı. Bunları çok basitçe çevirmişti, çeviri maharetten yoksun değildi, her halükârda orijinalin kabaca yontulmuş görkemini ortaya koyan kelimeleri bulabilmişti. El Greco'nun resimleri bunlara açıklık getiriyordu, bunlar da o resimleri açıklıyordu.

Philip, idealizme karşı belli bir kibir geliştirmişti. Hayata karşı hep bir tutkusu olmuştu ve karşılaştığı idealizm ona çoğunlukla ondan korkakça bir çekingenlik duymak olarak görünmüştü. İdealistler kendisini çekerdi, çünkü insan kalabalığının itip kakmasına katlanamazdı; mücadele edecek gücü yoktu ve çevresindekiler onu kendi değerlendirdiği biçimde görmediğinden, kendi kendisini onları küçümseyerek teselli ederdi. Philip'e göre Hayward böyle bir tipti; açık tenli, uyuşuk, artık hayli şişman ve kel, yine de yakışıklılığından geri kalan izlere değer veren ve ihtiyatla, belirsiz bir gelecekte muhteşem şeyler yapmayı tasarlayan biriydi; bun-

* Karanlık bir gecede. (ç.n.)

** Sakin gece. (ç.n.)

ların gerisinde de viski ve sokakların pespaye aşk maceraları vardı. Hayward'ın sunduklarına tepki olarak, Philip olduğu gibi kabul ettiği hayat için yaygara koparıyordu; sefalet, ahlaksızlık, sakatlık onun gücüne gitmiyordu; insanı tüm çıplaklığıyla kabul ettiğini ifade etmişti; alçaklığa, zalimliğe, bencilliğe ya da kösnüllüğe kadir bir örnek karşısına çıktığında ellerini ovuşturuyordu: Bunlar gerçek şeylerdi. Paris'te çirkinliğin ya da güzelliğin değil, sadece hakikatin var olduğunu öğrenmişti: Güzelliği aramak duygusallıktı. Güzelliğin tiranlığından kaçmak için bir manzarada *chocolat Menier* ilanının resmini yapmamış mıydı?

Ama burada içine yeni bir şeyler doğuyor gibiydi. Bir süredir tamamen tereddüt göstererek ona yaklaşmaktaydı, ama gerçeğin şimdi farkına varmıştı; bir keşfin eşiğinde olduğunu hissediyordu. Belli belirsiz bir biçimde, hayranlık duyduğu gerçekçilikten daha iyi bir şeyler olduğunu düşünüyordu; ama bu kesinlikle, acizlikle dolu hayattan sıyrılan ruhsuz idealizm değildi; fazlasıyla güçlüydü; erkeksiydi; hayatı tüm canlılığıyla, çirkinliği ve güzelliğiyle, sefaleti ve hamasetiyle kabul ediyordu; bu hâlâ realizmdi ama daha yüksek bir mertebeye taşınmış bir realizmdi, onda gerçekler daha canlı bir ışıkta görülebilecek şekilde dönüşmüştü. Her şeyi, Kastilya'nın ölü asilzadelerinin ciddi gözleriyle daha derinlemesine görüyor gibiydi; azizlerin başta yabani ve biçimsiz görünen hareketleri de belli ki gizemli bir anlam taşıyordu. Ama bu anlamın ne olduğunu söyleyemiyordu. Alması çok önemli olan bir mesajdı sanki, ama bu ona bilmediği bir dilde veriliyordu ve Philip onu anlayamıyordu. Hep hayatın anlamını aramıştı ve burada kendisine bir anlam sunuluyor gibiydi; ama gizli ve belirsizdi. Çok derin bir sıkıntı duydu. Karanlık, fırtınalı bir gecede çakan şimşekle bir dağ sırası görmüşsünüz gibi, hakikate benzeyen bir şey gördü. İnsanın yaşamını şansa bırakmaması gerektiğini anlıyor gibiydi, ama iradesi çok güçlüydü; otokontrolün tutkuya teslim olmak kadar

şiddetli ve etkin olabileceğini anlamıştı sanki; içedönük bir yaşam da, krallıkları fetheden ve bilinmeyen toprakları keşfeden birinin yaşamı kadar çeşitlilik sunabilir, değişken ve tecrübeyle zenginleşmiş olabilirdi.

89

Philip'le Athelny arasındaki sohbet, merdivenlerden gelen bir tıkırtıyla kesildi. Athelny, pazar okulundan dönen çocuklara kapıyı açtı ve onlar da kahkahalarla, bağırış çağırışlarla içeri girdiler. Neşeyle onlara ne öğrendiklerini sordu. Sally, annesinin çayı hazırlayana dek babasının çocukları oyalamasına dair verdiği talimatı iletmek için bir an göründü; Athelny de onlara Hans Andersen'in masallarından birini anlatmaya koyuldu. Bunlar mahcup çocuklar değildi ve hemen Philip'in ürkütücü biri olmadığı sonucuna varmışlardı. Jane gelip onun yanında durmuştu ve şu anda dizinin üstüne kurulmuştu. Philip, yalnız hayatında ilk kez bir aile çevresinde bulunuyordu: Bakışları, kendilerini peri masalına kaptırmış sarışın çocukların üstünde gezerken gülümsedi. Yeni arkadaşının ilk bakışta eksantrik gelen yaşamı, şimdi mükemmel bir doğallığın güzelliğine sahip görünüyordu. Sally tekrar içeri girdi.

"Hadi bakalım çocuklar, çay hazır," dedi.

Jane kayarak Philip'in dizinden indi ve hepsi mutfağa gitti. Sally uzun İspanyol masanın üstüne örtüyü sermeye başladı.

"Annem, gelip sizinle çay içsin mi, diye soruyor," diye yöneltti sorusunu. "Çocukların çayını ben verebilirim."

"Annene, gelip bizimle arkadaşlık etme nezaketini gösterirse gurur ve onur duyacağımızı söyle," dedi Athelny.

Hatipler gibi süslü konuşmadan hiçbir şey söyleyemezmiş gibi geldi Philip'e.

"O zaman onun için de servis açayım," dedi Sally.

Bir dakika sonra iki katlı somun ekmeği, bir kalıp tereyağı ve bir kavanoz çilek reçeliyle döndü. Bunları masaya koyarken, babası onunla şakalaştı. Philip'e onun çok gururlu olduğunu ve pazar okulunun kapısının önünde ikişer ikişer kuyruğa girip ona eve kadar eşlik etme onurunu kazanmayı çok isteyen adaylarla hiç ilgilenmediğini söyledi.

"Gerçekten çok konuşuyorsun baba," dedi Sally sakin, iyi huylu gülümsemesiyle.

"Ona bakınca, nasılsınız demediği için bir terzi asistanının orduya yazıldığı ve bir elektrik mühendisinin, dikkatini çekerim bir elektrik mühendisinin, kilisede ilahi kitabını paylaşmayı reddettiği için içkiye başladığı aklına gelmez. Bir de saçını toplasa neler olacağını düşünmek tüylerimi diken diken ediyor."

"Annem çayı gelirken getirecek," dedi Sally.

"Sally bana hiç aldırış etmiyor," dedi Athelny sevecen, gururlu gözleriyle ona bakıp gülerek. "İster savaş, ister devrim, isterse afet olsun o aldırmadan hep kendi işine bakar. Dürüst bir adam için mükemmel bir eş olacak!"

Bayan Athelny çayı getirdi. Oturup ekmekle yağı kesmeye koyuldu. Onun kocasına bir çocukmuş gibi davrandığını görmek Philip'i eğlendirdi. Onun için reçel sürdü, ekmekle yağı onun yiyebileceği uygun dilimler halinde kesti. Şapkasını çıkarmıştı; ona biraz dar görünen pazar elbisesi içinde Philip'e, küçükken amcasıyla birlikte ara sıra ziyaret ettikleri çiftçi karılarından biri gibi göründü. Ardından, kadının sesinin ona neden aşina geldiğini anladı. Tıpkı Blackstable halkı gibi konuşuyordu.

"Nerelisiniz?" diye sordu ona.

"Kentish'liyim. Ferne'den geldim."

"Ben de öyle düşünmüştüm. Amcam Blackstable Papazı'dır."

"Ah ne tuhaf," dedi kadın. "Az önce kilisede sizin Bay Carey'yle bir bağlantınızın olup olmadığını merak etmiştim.

Onu çok defalar gördüm. Bir kuzenim, Blackstable Kilisesi'nin ötesindeki Roxley Çiftliği'nden Bay Barker'la evlendi ve genç bir kızken gidip orada kalırdım sık sık. Çok ilginç değil mi?"

Kadın ona şimdi yeni bir ilgiyle bakıyordu, solgun gözlerine bir parlaklık gelmişti. Philip'e Ferne'i bilip bilmediğini sordu. Blackstable'dan yaklaşık on beş kilometre uzakta, güzel bir köydü ve papazı zaman zaman, hasat şükran duası için Blackstable'a giderdi. Civardaki bazı çiftçilerin isimlerini andı. Gençliğini geçirdiği bölgeden tekrar konuşabilmekten mutlu olmuştu ve geldiği sınıfa özgü bir azimle hatıralarında yer etmiş olan manzaraları ve insanları hatırlamak onun için bir zevkti. Bu Philip'e de tuhaf bir duygu yaşattı. Londra'nın ortasındaki bu panel kaplı odada, o taşranın nefesinin bir esintisi hissedildi sanki. Görkemli karaağaçlarıyla bereketli Kentish tarlaları gözünün önünde gibiydi; burun delikleri de havanın kokusuyla açılmıştı; bu hava, onu keskin ve güçlü kılan Kuzey Denizi'nin tuzuyla yüklüydü.

Philip saat ona kadar Athelny'lerde kaldı. Çocuklar saat sekizde iyi geceler dilemeye geldi ve gayet doğal bir edayla, öpmesi için yanaklarını Philip'e uzattı. Kalbi onlar için çarptı. Sally sadece elini uzattı.

"Sally iki kez görmeden centilmenleri asla öpmez," dedi babası.

"Beni tekrar davet etmelisiniz öyleyse," dedi Philip.

"Babamın sözlerini ciddiye almamalısınız," dedi Sally, gülümseyerek.

"Çok temkinli bir genç hanımdır," diye ekledi ebeveyni.

Bayan Athelny çocukları yatırırken, onlar ekmek, peynir ve biradan oluşan akşam yemeklerini yediler; ardından Philip ona iyi geceler dilemek için mutfağa gittiğinde (kadın orada oturmuş dinleniyor ve *The Weekly Dispatch*'ı okuyordu) Bayan Athelny tüm içtenliğiyle onu yeniden gelmesi için davet etti.

"Athelny'nin işi olduğu sürece pazar yemeklerimiz hep iyidir," dedi, "üstelik gelip onunla konuşarak iyilik yapmış oluyorsunuz."

Ertesi cumartesi Philip, Athelny'den kendisini yarın yemeğe beklediklerini söyleyen bir kartpostal aldı; ama durumlarının Bay Athelny'nin onu karşılamayı arzulayacağı kadar iyi olmamasından korkan Philip, karşılık olarak sadece çaya gelebileceğini yazdı. Büyük bir erikli pasta aldı, böylece ağırlanışının herhangi bir maliyeti olmayacaktı. Tüm ailenin onu görmekten memnun olduğunu fark etti ve pastayla çocukları fethetmiş oldu. Hepsinin mutfakta birlikte çay içmesi konusunda ısrar etti, böylece yemek gürültülü ve neşeli geçti.

Kısa süre içinde Philip, Athelny'lere her pazar gitme alışkanlığı kazandı. Çocuklar onu çok sevdi çünkü sade ve doğaldı, kendisinin de onlardan hoşlandığını açık seçik gösteriyordu. Onun kapıyı çaldığını duyar duymaz içlerinden biri gelenin o olduğundan emin olmak için başını pencereden uzatıyor, ardından hepsi onu içeri almak için gürültülü biçimde merdivenlerden aşağı koşturuyordu. Kendilerini onun kollarına atıyorlardı. Çay sırasında onun yanına oturma ayrıcalığını kapmak için didişiyorlardı. Kısa süre içinde ona Philip Amca demeye başladılar.

Athelny çok konuşkandı ve Philip yavaş yavaş onun hayatının çeşitli dönemleri hakkında bilgi sahibi oldu. Pek çok iş yapmıştı, Philip onun giriştiği her işi batırmayı becerdiğini anladı. Seylan'da bir çay plantasyonunda bulunmuş, İtalyan şarapları için Amerika'yı dolaşmıştı; Toledo'daki su şirketinde yaptığı sekreterlik, diğer bütün işlerinden daha uzun sürmüştü; gazetecilik yapmış, bir süre bir akşam gazetesi için adliye muhabiri olarak çalışmıştı; Midlands'taki bir gazete için yazı işleri müdür yardımcılığı, Riviera'daki bir başkası için de yazı işleri müdürlüğü yapmıştı. Yaptığı bütün işlerden çok eğlenceli hikâyeler toplamıştı ve bunları kendi

eğlendirme gücüyle, büyük bir zevkle anlatıyordu. Çok okumuştu, en çok sıra dışı kitaplardan zevk alıyordu; onu dinleyenleri hayrete düşüren çocuksu bir eğlenceyle çapraşık bilgi depolarını önlerine döküyordu. Üç dört yıl önce, berbat bir yoksulluk büyük bir manifatura firmasının basın temsilciliği işine girmesine yol açmıştı; her ne kadar bu iş, kendisinin çok üstün gördüğü yeteneklerinin altında kalsa da, karısının sertliği ve ailesinin ihtiyaçları onu bu işte kalmaya mecbur ediyordu.

90

Philip Athelny'lerin evinden çıkınca Chancery Lane'den geçip Parliament Caddesi'nin başından otobüse binmek için Strand'de yürüdü. Bir pazar günüydü, onları altı haftadır tanıyordu, hep böyle yapardı, ama bu kez Kennington otobüsü dolu geldi. Haziran ayıydı ama gün boyu yağmur yağmıştı, gece de nemli ve soğuktu. Oturacak yer bulabilmek için Piccadilly Circus'a yürüdü; otobüs çeşmenin orada bekliyordu, oraya vardığında içinde nadiren iki üç kişiden fazla olurdu. Bu otobüs her çeyrek saatte bir kalkıyordu ve Philip'in biraz beklemesi gerekecekti. Boş boş kalabalığa baktı. Birahaneler kapanıyordu, etrafta pek çok insan vardı. Zihni, Athelny'nin cazibeli önerme yeteneğiyle sunduğu fikirlerle doluydu.

Birden kalbi duruverdi. Mildred'ı gördü. Onu haftalardır düşünmemişti. Shaftesbury Avenue'nun köşesinden geçiyordu ve bir dizi araç geçene kadar bir çatının altında durdu. Fırsatını kolluyor, başka hiçbir şeye bakmıyordu. Üstünde bir yığın tüy olan büyük, siyah hasır bir şapka takmış, siyah ipek bir elbise giymişti; o zamanlar kadınların uzun kuyruklu etekler giymesi modaydı; yol boşalınca Mildred eteği yerlere sürünerek geçti ve Piccadilly'de yürüdü. Philip kalbi heyecandan güm güm atarak onu takip etti. Onunla konuş-

mak istemiyordu, ama o saatte nereye gittiğini merak etti; yüzüne bir bakmak istiyordu. Mildred ağır ağır yürüyüp Air Caddesi'ne döndü ve buradan geçip Regent Caddesi'ne çıktı. Yeniden Piccadilly Circus'a doğru yürümeye başladı. Philip'in kafası karıştı. Onun ne yaptığını anlayamadı. Belki birisini bekliyordu ve onun kim olduğunu çok merak etti. Kendisiyle aynı yönde çok ağır yürüyen melon şapkalı bir adamı solladı; geçerken adama yan yan baktı. Swan & Edgar mağazasına gelene dek birkaç adım daha yürüdü, ardından yüzünü yola dönerek durup bekledi. Adam gelince gülümsedi. Adam ona bir an baktı, başını çevirdi ve ardından yürüyüşüne devam etti. Philip o zaman anladı.

Dehşetten kahroldu. Bir an bacakları öyle güçsüz düştü ki zorlukla ayakta durabildi; sonra kadının peşinden hızla yürüdü; onun koluna dokundu.

"Mildred."

Kadın korkuyla irkilip arkasını döndü. Onun kızardığını sandı, ama havanın loşluğunda bunu pek seçemedi. Bir süre konuşmadan dikilip birbirlerine baktılar. Sonunda Mildred şöyle dedi:

"Seni görmek ne hoş!"

Philip ne cevap vereceğini bilemedi; fena halde sarsılmıştı; beyninde ardı ardına koşturan cümleler fena halde melodram gibi göründü.

"Bu korkunç bir şey," dedi nefesi kesilerek, kendi kendisine söylemiş gibiydi.

Mildred başka bir şey söylemedi, ona arkasını dönüp bakışlarını kaldırıma indirdi. Philip yüzünün ıstıraptan çarpıldığını hissetti.

"Gidip konuşabileceğimiz bir yer yok mu?"

"Konuşmak istemiyorum," dedi Mildred asık suratla. "Beni rahat bırakır mısın lütfen?"

Onun belki de acilen paraya ihtiyacı olduğu ve o saatte başka bir yere gidemeyeceği geldi Philip'in aklına.

"Elin dardaysa üstümde birkaç *sovereign* var," deyiverdi.

"Ne demek istediğini anlamadım. Sadece pansiyonuma dönüyordum. İşyerimdeki kızlardan biriyle buluşmayı bekliyordum burada."

"Tanrı aşkına, yalan söyleme artık," dedi Philip.

Sonra onun ağladığını gördü ve sorusunu tekrarladı.

"Gidip bir yerde konuşamaz mıyız? Pansiyonuna gelemez miyim?"

"Hayır, bunu yapamazsın," dedi hıçkırarak. "Oraya erkek götürmem yasak. İstersen seninle yarın buluşurum."

Philip onun bu randevuya gelmeyeceğine emindi. Onu bırakmayacaktı.

"Hayır. Beni şimdi bir yere götürmen gerek."

"Pekâlâ, bildiğim bir oda var ama fiyatı altı şilin."

"Olsun. Nerede?"

Mildred ona adresi verdi ve Philip bir taksi çağırdı. British Museum'un arkasında kalan Gray's Inn Road semtindeki pespaye bir sokaktan geçtiler, Mildred taksiyi köşede durdurdu.

"Kapıya kadar arabayla gidilmesini istemiyorlar," dedi.

Taksiye bindiklerinden beri ikisinden birinin söylediği ilk kelimelerdi bunlar. Birkaç metre yürüdüler ve Mildred bir kapıya üç kez sertçe vurdu. Philip kapı üstü penceresine asılmış, kiralık daireler olduğunu yazan bir karton gördü. Kapı yavaşça açıldı, uzun boylu yaşlı bir kadın onları içeri aldı. Philip'e dik dik baktı, ardından kısık sesle Mildred'la konuştu. Mildred Philip'i uzun bir geçitten arka taraftaki bir odaya götürdü. Çok karanlıktı, ondan bir kibrit isteyip gaz lambasını yaktı. Lambanın üstünde yuvarlak cam parçası yoktu, gaz rahatsız edici bir titreşimle yanıyordu. Philip pis bir küçük yatak odasında olduğunu gördü, içinde burası için fazlasıyla büyük olan, çam görünümü verilecek şekilde boyanmış bir oda takımı vardı; dantel perdeler çok kirliydi; ızgara büyük bir kâğıt pervanenin arkasına gizlen-

mişti. Mildred, şöminenin yanında duran bir koltuğa çöktü. Philip yatağın kenarına oturdu. Utanç duyuyordu. Artık Mildred'ın yanaklarının koyu bir allıkla, kaşlarının da simsiyah boyandığını görebiliyordu; ama o çok zayıf ve hasta görünüyor, yanaklarındaki kırmızı boya cildinin yeşilimsi solgunluğunu daha fazla vurguluyordu. Bitkin halde kâğıt pervaneye baktı. Philip ne diyeceğini bilemiyordu ve ağlayacakmış gibi, boğazında bir düğüm vardı. Gözlerini elleriyle örttü.

"Tanrım, korkunç bir şey bu," diye inledi.

"Neyi bu kadar mesele yaptığını anlamıyorum. Görünce pek mutlu olursun sanmıştım."

Philip cevap vermedi, bir dakika sonra Mildred hıçkırıklara boğuldu.

"Hoşuma gittiği için yaptığımı düşünmüyorsun, değil mi?"

"Ah canım," diye bağırdı Philip. "Çok çok üzüldüm, kahroldum."

"Buna hiç gerek yok."

Philip yine söyleyecek bir şey bulamadı. Mildred'ın sitem ya da alay olarak göreceği bir şey söylemekten fena halde çekiniyordu.

"Bebek nerede?" diye sordu sonunda.

"Onu yanımda Londra'ya getirdim. Brighton'da tutacak param yoktu, bu yüzden onu almam gerekti. Highbury yolunda bir pansiyon tuttum. Onlara aktris olduğumu söyledim. Her gün West End'e gelmek uzun sürüyor ama iş bulmak çok zor, kimse hanımlara iş vermiyor."

"Seni kafeye geri almazlar mı?"

"Hiçbir yerde yapacak hiçbir iş bulamıyorum. İş aramak için dolaşmaktan bacaklarım koptu. Bir defasında bir iş buldum, ama hasta olduğum için bir hafta gidemedim ve döndüğümde beni artık istemediklerini söylediler. Onları da suçlayamazsın, değil mi? Oralarda güçlü olmayan kızları barındıramazlar."

"Şu anda pek iyi görünmüyorsun," dedi Philip.

"Bu gece çıkacak halde değildim, ama kendimi tutamadım, paraya ihtiyacım var. Emil'e mektup yazıp meteliksiz olduğumu bildirdim, ama hiç cevap göndermedi."

"Bana yazmalıydın."

"Olanlardan sonra bunu yapamazdım, zor durumda olduğumu bilmeni istemedim. Bana layığımı bulduğumu söylesen buna şaşırmazdım."

"Şimdi bile beni çok iyi tanımıyorsun, değil mi?"

Philip bir an onun için çektiği tüm o ıstırabı hatırladı, acısını tekrar hatırlamak midesini bulandırdı. Ama bu hatırlamaktan öte bir şey değildi. Ona bakınca, Mildred'ı artık sevmediğini anladı. Onun için çok üzülmüştü, ama özgür olmaktan memnundu. Ciddi gözlerle izlerken, ona duyduğu tutkuyla nasıl bu kadar sersemleyebildiğini sordu kendi kendine.

"Kelimenin tam anlamıyla bir centilmensin," dedi Mildred. "Şimdiye dek tanıdığım tek centilmensin." Bir an durdu, ardından kıpkırmızı kesildi. "Sana bunu sormaktan nefret ediyorum Philip, ama bana biraz para verebilir misin?"

"Neyse ki üstümde biraz para var. Ne yazık ki sadece iki sterlin."

Philip ona parayı uzattı.

"Geri ödeyeceğim, Philip."

"Ah, sorun değil," deyip gülümsedi. "Canını sıkman gereksiz."

Söylemek istediği hiçbir şeyi söylememişti. Tüm bunlar çok doğalmış gibi konuşmuşlardı; şimdi Mildred hayatının dehşetine geri dönecekti ve Philip'in buna mâni olmak için yapabileceği hiçbir şey yokmuş gibi görünüyordu. Kadın parayı almak için ayağa kalkmıştı, ikisi de ayakta dikiliyordu.

"Seni tutuyor muyum?" diye sordu. "Eve gitmek istersin herhalde."

"Hayır, acelem yok," diye cevap verdi Philip.

Bu kelimeler, tüm imalarıyla birlikte, kalbini paramparça etti ve Mildred'ın koltuğuna yeniden tüm bitkinliğiyle çöktüğünü görmek son derece acı vericiydi. Sessizlik o kadar uzun sürdü ki Philip mahcubiyetle bir sigara yaktı.

"Bana tatsız şeyler söylememen büyük nezaket Philip. Kim bilir bana neler neler söylersin diye düşünmüştüm."

Philip onun yeniden ağlamaya başladığını gördü. Emil Miller onu terk ettiğinde kendisine nasıl geldiğini ve nasıl ağladığını hatırladı. Mildred'ın çektiği acıları ve kendi utancını hatırlamak, şu an hissettiği merhamete ağır basar gibiydi.

"Keşke bundan kurtulabilsem!" diye inledi. "Öyle nefret ediyorum ki. Hayata uygun değilim, ona uygun türde bir kız değilim. Kurtulmak için her şeyi yapardım, elimden gelse hizmetçi olurdum. Ah, keşke ölseydim."

Şimdi kendine duyduğu acımadan dolayı tamamen gözyaşlarına boğulmuştu. Histerik biçimde hıçkırıyor, ince bedeni titriyordu.

"Ah, bunu kimse anlayamaz. Kimse başına gelmeden anlayamaz."

Philip onu ağlarken görmeye dayanamıyordu. İçinde bulunduğu durumun dehşetinden eziyet çekiyordu.

"Zavallıcık," diye fısıldadı. "Zavallıcık."

Çok duygulanmıştı. Birden aklına bir fikir geldi. Bu içini mükemmel bir mutluluk coşkusuyla doldurdu.

"Baksana, eğer bu durumdan kurtulmak istiyorsan bir fikrim var. Şu sıralar fena halde sıkışık durumdayım, olabildiğince ekonomik davranmak zorundayım; ama Kennington'da küçük bir dairem ve boş bir odam var. İstersen sen ve bebek gelip orada kalabilirsiniz. Mekânı temiz tutsun ve bana bir şeyler pişirsin diye bir kadına haftada üç şilin altı peni ödüyorum. Bunu sen yapabilirsin ve yiyecek masrafın ona verdiğim paradan daha pahalıya gelmez. İki kişilik yemek bir kişiden daha fazla tutmuyor artık ve bebeğin de öyle çok yediğini sanmıyorum."

Mildred ağlamayı kesip ona baktı.

"Yani tüm olanlardan sonra beni geri kabul edeceğini mi söylüyorsun?"

Philip söylemek zorunda olduğu şey yüzünden utanarak azıcık kızardı.

"Beni yanlış anlamanı istemem. Sana sadece bana hiçbir maliyeti olmayan bir odayla yemek veriyorum. İşlerimi gören kadının tam olarak yaptığından fazlasını yapmanı beklemiyorum. Bundan başka da senden hiçbir beklentim yok. Bu işe yetecek kadar yemek pişirmeyi biliyorsundur herhalde."

Mildred ayağa sıçradı, ona doğru yaklaştı.

"Bana karşı çok iyisin Philip."

"Hayır, lütfen olduğun yerde kal," dedi Philip hemen, onu itecekmiş gibi ellerini uzatarak.

Neden olduğunu bilmiyordu ama Mildred'ın ona dokunması fikrine katlanamıyordu.

"Seninle arkadaş olmaktan fazlasını istemiyorum."

"Bana karşı çok iyisin," diye tekrarladı kadın. "Bana karşı çok iyisin."

"Bu geleceksin demek mi oluyor?"

"Ah, evet, bu durumdan kurtulmak için her şeyi yaparım. Yaptığına asla pişman olmayacaksın Philip, asla. Ne zaman gelebilirim Philip?"

"Yarın gelsen daha iyi."

Mildred birdenbire yeniden gözyaşlarına boğuldu.

"Ne halt etmeye ağlıyorsun ki şimdi?" diyerek gülümsedi Philip.

"Sana çok minnettarım. Bu iyiliğini nasıl öderim bilmiyorum."

"Ah, sorun değil. Şimdi eve gitsen iyi edersin."

Bir kâğıda adresi yazdı ve beş buçukta gelirse kendisini orada bulacağını söyledi. Eve yürümek için geç bir saatti, ama mutluluk sarhoşu olduğundan yol ona uzun görünmedi; havada uçarcasına yürüyor gibiydi.

91

Ertesi gün Mildred'a odayı hazırlamak için erken kalktı. İşlerini gören kadına, artık ona ihtiyacı kalmadığını söyledi. Mildred saat altı gibi geldi, pencerede bekleyen Philip de onu içeri almak için aşağı indi ve eşyalarını yukarı çıkarmasına yardım etti: Fazla ihtiyacı olmayan her şeyi satmak zorunda kaldığından artık kahverengi kâğıtla paketlenmiş üç büyük koliden başka bir şeyi yoktu. Üstünde, önceki gece giydiği aynı siyah ipek elbise vardı ve şimdi yanaklarında hiç allık olmasa da sabahleyin yarım yamalak yıkadığı yüzünde, gözlerinin çevresinde hâlâ siyahlık vardı: Bu da onu çok hasta gösteriyordu. Taksiden kollarında bebekle indiğinde acıklı bir görünüme sahipti. Biraz malıcup gibiydi ve basmakalıp şeylerin dışında birbirlerine söyleyecek bir şeyleri yoktu.

"Burayı rahat buldun yani."

"Daha önce Londra'nın bu kısmında hiç oturmamıştım."

Philip ona odayı gösterdi. Cronshaw bu odada ölmüştü. Philip saçma olduğunu düşünse de buraya girme fikrinden hiç hoşlanmamıştı ve Cronshaw öldüğünden beri, arkadaşını rahat ettirmek için geçtiği küçük odada kalıp bir çekyatta uyumuştu. Bebek uslu uslu uyuyordu.

"Onu tanıyamayacaksın bence," dedi Mildred.

"Brighton'a götürdüğümüzden beri görmedim onu."

"Onu nereye koyayım. Çok ağır, uzun süre taşıyamıyorum."

"Beşik yok maalesef," dedi Philip, asabi bir kahkaha atıp.

"Ah, benimle uyur o. Hep birlikte yatıyoruz."

Mildred bebeği bir koltuğa koyup odaya göz gezdirdi. Philip'in eski pansiyonundan bildiği eşyaların çoğunu tanıdı. Yeni tek bir şey vardı, Lawson'ın önceki yazın sonunda yaptığı, Philip'in baş ve omuzlarını gösteren bir resmi; şöminenin üstünde asılıydı; Mildred ciddiyetle baktı ona.

"Şunu bir açıdan sevdim, bir açıdan da sevmedim. Bence sen bundan daha yakışıklısın."

"İşler iyiye gidiyor anlaşılan," dedi Philip gülerek. "Bana daha önce hiç yakışıklı olduğumu söylememiştin."

"Ben erkeklerin görünüşüne kafa yoranlardan değilim. Yakışıklı erkeklerden hoşlanmam. Bana göre fazla tafralılar."

İçgüdüsel olarak bir ayna arayan bakışları odada dolandı ama hiç yoktu; elini kaldırıp uzun kâküllerini düzeltti.

"Binadaki diğer insanlar benim burada olmama ne diyecekler?" diye sordu aniden.

"Ah, burada sadece bir adamla karısı oturuyor. Adam bütün gün dışarıda, karısını da kiramı ödediğim cumartesi günleri dışında hiç görmüyorum. Tamamen kendi halinde insanlar. Geldiğimden beri hiçbiriyle iki çift laf etmedim."

Mildred eşyalarını boşaltmak için yatak odasına gitti. Philip okumaya çalıştı, ama fazla keyifliydi: Bir sigara içerek sandalyesinde arkasına yaslandı ve gülümseyen gözlerle uyuyan çocuğa baktı. Çok mutlu hissediyordu. Mildred'a âşık olmadığından kesinlikle emindi. Bu eski duygunun onu böyle tümüyle terk etmiş olmasına şaşırdı; içinde ona karşı hafif bir fiziki tiksinti olduğunu fark etti; ona dokunmanın tüylerini diken diken edeceğini düşündü. Kendisini anlayamıyordu. O anda kapıya vuruldu, Mildred tekrar içeri girdi.

"Kapıyı çalmana gerek yok," dedi. "Malikâneyi gezdin mi?"

"Gördüğüm en küçük mutfak."

"Mükellef yemeklerimizi pişirmek için yeterince büyük gelecek sana," diye cevabı yapıştırdı umursamazca.

"Hiçbir şey yok. Çıkıp bir şeyler alsam iyi olur."

"Evet ama cidden çok tasarruflu olmamız gerektiğini sana tekrar hatırlatırım."

"Akşam yemeği için ne alayım?"

"Pişirebileceğini düşündüğün bir şey alsan iyi edersin," diyerek güldü Philip.

Ona biraz para verdi ve Mildred dışarı çıktı. Yarım saat sonra dönüp aldıklarını masanın üstüne koydu. Merdivenleri çıkmaktan nefes nefese kalmıştı.

"Kansızsın," dedi Philip. "Sana Blaud haplarından yazacağım."

"Dükkânları bulmak biraz zamanımı aldı. Biraz ciğer aldım. Lezzetlidir, ne dersin? Hem fazla da yiyemezsin ondan, bu yüzden kasap etinden daha ekonomik."

Mutfakta bir gaz ocağı vardı, Mildred ciğeri ocağın üstüne koyduktan sonra oturma odasına masa örtüsünü sermeye geldi.

"Neden sadece bir yere seriyorsun?" diye sordu Philip. "Sen bir şey yemeyecek misin?"

Mildred kızardı.

"Yemeğimi seninle yemem hoşuna gitmeyebilir diye düşündüm."

"O niyeymiş?"

"Eh, sadece bir hizmetçiyim, değil mi?"

"Saçmalama. Nasıl bu kadar aptal olabilirsin?"

Philip gülümsedi, ama onun gösterdiği bu tevazu kalbinin tuhaf biçimde burulmasına yol açtı. Zavallıcık! Onu ilk tanıdığında, Mildred'ın nasıl biri olduğunu hatırladı. Bir an tereddüt etti.

"Senden herhangi bir şekilde faydalanmaya çalıştığımı düşünme," dedi. "Bu basit bir iş anlaşması; çalışman karşılığında sana yiyecek ve yatacak yer sağlıyorum. Bana hiçbir borcun yok. Ayrıca bu utanmanı gerektirecek bir durum da değil."

Mildred cevap vermedi, ama gözyaşları ağır ağır yanaklarından aşağı süzüldü. Philip hastanedeki deneyiminden, onun sınıfından gelen kadınların hizmet etmeyi alçaltıcı bir şey olarak gördüğünü biliyordu: Ona biraz sinirlenmeden edemiyordu, ama bariz biçimde yorgun ve hasta olduğu için aynı zamanda kendini suçluyordu. Ayağa kalkıp masaya bir

servis daha açmasına yardım etti. Bebek artık uyanmıştı, Mildred onun için de biraz Mellin's Maması hazırladı. Ciğerle pastırma hazırdı, yemeğe oturdular. Tasarruf nedeniyle Philip sudan başka bir şey içmeyi bırakmıştı, ama evde yarım şişe viski vardı ve bundan biraz içmenin Mildred'a iyi geleceğini düşündü. Yemeğin neşe içinde yenmesi için elinden geleni yaptı, ama Mildred durgun ve bitkindi. Yemeği bitirince bebeği yatırmak için kalktı.

"Kendin de erken yatsan iyi edersin bence," dedi Philip. "Çok yorgun görünüyorsun."

"Bulaşıkları yıkadıktan sonra yatacağım sanırım."

Philip piposunu yakıp okumaya başladı. Yan odada birisinin dolandığını duymak hoştu. Bazen yalnızlığı ona ağır geliyordu. Mildred masayı toplamak için odaya girdi ve o bulaşıkları yıkarken, Philip birbirine çarpan tabakların takırtısını dinledi. Tüm bunları siyah ipek elbisesiyle yapmasının nasıl da ona has bir şey olduğunu düşünüp gülümsedi. Ama onun da çalışması gerekiyordu ve kitabını masaya koydu. Kısa zamanda öğrencilerin rağbet ettiği, uzun yıllardır en çok kullanılan ders kitabı olan Taylor'ın eserinin yerini alan, Osler'ın *Medicine* kitabını okuyordu. O sırada Mildred, sıvadığı kollarını indirerek içeri girdi. Philip ona şöyle bir baktı, ama hareket etmedi; ortam tuhaflaşmıştı, biraz gergin hissetti. Mildred'ın kendisini bir baş belası olarak görmesinden korktu ve gaddarlık etmeden onu nasıl rahatlatabileceğini pek bilmiyordu.

"Bu arada, saat dokuzda dersim var, bu yüzden kahvaltıyı sekizi çeyrek geçe istiyorum. Bunu yapabilir misin?"

"Ah, evet. Neden yapamayayım, Parliament Caddesi'ndeyken her sabah Herne Hill'den sekiz yirmi trenini yakalardım."

"Umarım odanda rahat edersin. Yatakta uzun bir gece geçirdikten sonra, yarın farklı bir kadın olacaksın."

"Sen geç saate kadar çalışıyorsun herhalde?"

"Genelde on bire ya da on bir buçuğa kadar çalışırım."

"İyi geceler o zaman."

"İyi geceler."

Aralarında masa vardı. Philip elini sıkmak için uzatmadı. Mildred kapıyı yavaşça kapattı. Philip onun odada dolaşmasını dinledi, biraz sonra da o yatarken yatağın gıcırdadığını duydu.

92

Ertesi gün salıydı. Philip her zamanki gibi alelacele kahvaltısını etti, dokuzdaki dersine yetişmek için fırlayıp evden çıktı. Mildred'la ancak birkaç kelime edebilecek zamanı olmuştu. Akşam döndüğünde onu camın kenarına oturmuş, çoraplarını yamarken buldu.

"Görüyorum ki çok çalışkansın," diyerek gülümsedi. "Bütün gün tek başına ne yaptın?"

"Ah, ortalığı bir güzel temizledim, sonra da bebeği biraz dışarı çıkardım."

Üstünde eski, siyah bir elbise vardı, kafede servis yaparken üniforma olarak giydiğinin aynısıydı; eski püsküydü, ama Mildred bu elbiseyle önceki günkü ipekliden daha iyi görünüyordu. Bebek yerde oturuyordu. Büyük, gizemli gözleriyle Philip'e baktı ve o yere oturup da bebeğin çıplak ayak parmaklarıyla oynamaya başlayınca kahkahayı koyuverdi. Öğleden sonra güneşi odaya giriyor, yumuşak bir ışık yayıyordu.

"Gelip de evde birini bulmak çok güzel bir şey. Bir kadın ve bir bebek, bir odanın çok hoş süsleri."

Philip hastane eczanesine gidip bir şişe Blaud hapı almıştı. Onları Mildred'a verip, her yemekten sonra birer tane almasını söyledi. Bu onun alışkın olduğu bir ilaçtı, çünkü on altı yaşından beri kesintili olarak kullanmıştı.

"Eminim Lawson senin şu yeşilimsi cildini çok severdi," dedi Philip. "Bunun resmetmeye çok uygun olduğunu söy-

lüyor, ama ben bugünlerde fena halde gerçekçiyim ve sen bir sütçü kız kadar pembe-beyaz olana dek mutlu hissetmeyeceğim."

"Şimdiden daha iyiyim."

Tutumlu bir akşam yemeğinden sonra Philip kesesini tütünle doldurup şapkasını taktı. Salı günleri genellikle Beak Caddesi'ndeki tavernaya giderdi ve bugünün Mildred'ın gelişinden hemen sonra olmasından memnundu, çünkü onunla olan ilişkisini gayet açık seçik kılmak istiyordu.

"Dışarı mı çıkıyorsun?" diye sordu Mildred.

"Evet, salıları kendime gece izni veriyorum. Yarın görüşürüz. İyi geceler."

Philip tavernaya hep keyifle giderdi. Filozof borsa simsarı Macalister genellikle oradaydı ve dünyadaki herhangi bir konu üstüne tartışmaktan memnun olurdu; Hayward Londra'daysa düzenli olarak gelirdi; her ne kadar o ve Macalister birbirinden hoşlanmasalar da haftanın bir günü buluşma alışkanlığını sürdürüyorlardı. Macalister, Hayward'ın zavallı bir yaratık olduğunu düşünüyor, hislerinin kırılganlığına dudak büküyordu; hicivle Hayward'ın edebi çalışmalarını soruyor, geleceğin başyapıtlarına dair muğlak iddialarını küçümseyen bir gülümsemeyle karşılıyordu; tartışmaları genellikle hararetli oluyordu; ama panç iyiydi ve ikisi de pek severdi; gecenin sonuna doğru genellikle aralarındaki anlaşmazlıkları bertaraf eder, birbirlerinin en iyi dostu olurlardı. Bu akşam Philip ikisini de orada bulmuştu, Lawson da gelmişti; Lawson Londra'da insanlar tanımaya ve daha fazla yemeğe çıkmaya başladıkça oraya daha seyrek gelir olmuştu. Hepsinin de keyfi çok yerindeydi, çünkü Macalister onlara borsayla ilgili iyi bir tüyo vermiş, Hayward'la Lawson bundan ellişer sterlin kazanmışlardı. Müsrif olan ve pek az para kazanan Lawson için bu harika bir şeydi: Lawson portre ressamlığı kariyerinde eleştirmenler tarafından çok fark edildiği ve bedavaya resimlerini yaptırmaya razı gelen pek

çok aristokrat hanımla tanıştığı (bu durum her iki tarafın da reklamı oluyor, önemli hanımlara sanat patroniçesi havası veriyordu) bir aşamaya gelmişti; ama karısının portresi için para ödemeye istekli esaslı bir cahile denk gelmesi pek nadirdi. Lawson mutluluktan havalara uçmuştu.

"Bu şimdiye kadar gördüğüm en müthiş para kazanma yolu," diye bağırdı. "Elimi üç kuruş için bile cebime atmam gerekmedi."

"Geçen salı burada olmayarak bir şeyleri kaçırdın genç adam," dedi Macalister Philip'e.

"Tanrım, neden yazmadınız bana?" dedi Philip. "Yüz sterlin ne kadar işime yarardı bir bilseydiniz."

"Ah, buna vakit yoktu. Burada olmak gerekiyordu. Geçen salı iyi bir şey duydum ve buradaki dostlara bahis oynamayı isteyip istemeyeceklerini sordum. Çarşamba sabahı onlara bin hisse aldım, öğleden sonra bir yükseliş oldu, ben de onları hemen sattım. Her biri için elli sterlin, kendim için de birkaç yüzlük kazandım."

Philip büyük bir kıskançlık duydu. Kısa süre önce, küçük servetinin yatırım yaptığı son ipoteği de bozdurmuş ve artık geriye sadece altı yüz sterlini kalmıştı. Bazen geleceği düşününce paniğe kapılıyordu. Diplomasını almadan önce, kendisini iki yıl daha geçindirmesi gerekiyordu, ardından da hastane atamalarını deneyecekti, bu yüzden en azından üç yıl daha bir şey kazanmayı bekleyemezdi. En katı tasarrufu da uygulasa o zamana dek geriye yüz sterlinden fazlası kalmayacaktı. Hasta olup para kazanamaması ya da herhangi bir anda kendisini işsiz bulması durumunda bu para destek olmak için çok azdı. Talihli bir kumar onun için büyük fark yaratabilirdi.

"Ah neyse, önemli değil," dedi Macalister. "Yakında bir şey çıkar mutlaka. Bugünlerde Güney Afrikalılarda bir şeyler patlar kesin, o zaman senin için ne yapabileceğime bakarım."

Macalister, Kaffir* piyasasındaydı ve onlara sık sık bir iki yıl önce fiyatlardaki ani yükselişle birdenbire kazanılan servetlere dair hikâyeler anlatırdı.

"Pekâlâ, bir dahaki sefere unutma."

Neredeyse gece yarısına dek oturup konuştular, evi en uzak olan Philip ilk kalkan oldu. Eğer son tramvayı kaçırırsa yürümesi gerekecekti, o zaman da çok geç kalırdı. Hep olduğu gibi, saat on iki buçuk gibi eve vardı. Yukarı çıkıp da Mildred'ı hâlâ koltuğunda oturur bulunca şaşırdı.

"Ne diye uyumadın sen?" diye bağırdı.

"Uyku tutmadı."

"Yine de yatman gerek. Böyle dinlenebilirsin."

Mildred kımıldamadı. Akşam yemeğinden sonra onun üstünü değiştirip siyah ipek elbisesini giydiğini gördü.

"İstediğin bir şey olursa diye oturup bekleyeyim dedim."

Mildred ona baktı, ince, solgun dudaklarından bir gülümseyişin gölgesi geçti. Philip anlayıp anlamadığından emin değildi. Biraz utanmıştı ama neşeli, soğukkanlı bir tavır takındı.

"Çok naziksin ama çok da yaramazsın. Hemen gidip yatmazsan yarın sabah kalkamayacaksın."

"Canım yatmak istemiyor."

"Saçmalama," dedi Philip buz gibi bir sesle.

Mildred surat asıp ayağa kalktı ve odasına gitti. Philip onun gürültüyle kapıyı kilitlediğini duyunca gülümsedi.

Sonraki birkaç gün olaysız geçti. Mildred yeni ortamına alıştı. Philip kahvaltının ardından alelacele çıktıktan sonra bütün sabahı ev işi yaparak geçiriyordu. Çok basit şeyler yiyorlardı ama ihtiyaç duydukları birkaç şeyi almak için Mildred uzun zaman geçirmeyi seviyordu; öğle yemeği için bir şey pişirme zahmetine girmiyor, kendine bir kakao hazırlayıp tereyağlı ekmek yiyordu; ardından bebeği pusetiyle dışarı çıkarıyor, döndükten sonra da öğleden sonranın geri

* Güney Afrika'daki bir İngiliz kolonisi. (ç.n.)

kalanını tembellikle geçiriyordu. Çok halsizdi, böyle hafif işler yapmak ona uygundu. Philip'in ödemesi için Mildred'a bıraktığı kira sayesinde aksi ev sahibesiyle arkadaşlık kurdu ve bir hafta içinde komşularıyla ilgili onun bir yılda öğrendiğinden daha fazla şey anlatabilir hale geldi.

"Çok hoş bir kadın," dedi Mildred. "Gayet hanımefendi. Ona evli olduğumuzu söyledim."

"Sence buna gerek var mıydı?"

"Eh, ona bir şey söylemem gerekiyordu. Benim burada kalıp da seninle evli olmamam tuhaf görünür. Hakkımda ne düşünürdü bilmem."

"Sana bir an bile inandığını sanmam."

"Ama inandı, gerçekten. Ona iki yıldır evli olduğumuzu –biliyorsun, bebek yüzünden böyle demek zorundaydım– ama henüz talebe olduğun için ailenin bunu bilmediğini söyledim," –taalebe diye telaffuz etmişti– "bu yüzden bunu gizli tutmak zorunda olduğumuzu, ama artık rıza gösterdikleri için yazın oraya gidip onlarla birlikte kalacağımızı anlattım."

"Tam bir palavra kurnkumasısın," dedi Philip.

Mildred'ın hâlâ yalan uydurma tutkusunu sürdürdüğünü görmek Philip'i biraz sinirlendirdi. Son iki yılda hiçbir şey öğrenmemişti. Yine de omuz silkti.

"Şöyle bir bakınca," diye düşündü, "pek başka bir şansı yoktu."

Sıcak ve bulutsuz, çok güzel bir akşamdı; Güney Londra halkı sokaklara dökülmüş gibiydi. Havadaki bir değişim onları açık havaya çağırdığında Doğu Londralıları ele geçiren bir hareketlilik vardı havada. Mildred akşam yemeği sofrasını topladıktan sonra gidip camın önünde durdu. Sokağın gürültüsü odaya doluyordu; birbirine seslenen insanların, akan trafiğin, uzaktan duyulan bir laternanın gürültüsü...

"Bu gece çalışman gerekiyor herhalde, değil mi Philip?" diye sordu yüzünde hüzünlü bir ifadeyle.

"Gerekiyor, ama o kadar da mecbur değilim. Neden, başka bir şey yapmamı mı istersin?"

"Biraz dışarı çıkmak istiyorum. Bir tramvayın üst katında gezintiye çıkamaz mıyız?"

"İstersen tabii."

"Hemen gidip şapkamı takayım," dedi neşeyle.

Gece kapalı mekânda kalmayı neredeyse imkânsız kılıyordu. Bebek uyuyordu ve güvenle bırakılabilirdi; Mildred geceleri dışarı çıktığında onu hep yalnız bıraktığını söyledi; hiç uyanmazdı. Şapkasını takıp geldiğinde çok keyifliydi. Bu vesileyle biraz allık da sürmüştü. Philip onun solgun yanaklarına biraz renk getiren şeyin duyduğu heyecan olduğunu sandı; onun bu çocuksu neşesinden duygulandı ve ona hiçbir konfor sunamadığı için kendisine kızdı. Mildred, açık havaya çıkınca kahkaha attı. Gördükleri ilk tramvay Westminster Bridge yönüne gidiyordu ve ona bindiler. Philip piposunu içti, kalabalık caddeyi seyrettiler. Pırıl pırıl aydınlatılmış dükkânlar açıktı ve insanlar ertesi gün için alışveriş yapıyorlardı. Canterbury adında bir müzikholün önünden geçerlerken Mildred bağırdı:

"Ah, Philip, hadi içeri girelim. Aylar var ki müzikhole gitmedim."

"Ama koltuk alamayız, biliyorsun."

"Ah, fark etmez, balkon da beni gayet mutlu eder."

Aşağı inip müzikholün kapısına gelene dek birkaç yüz metre yürüdüler. Salonda değil de balkonda olan yerlerden, tanesi altı peniden iki bilet aldılar ve o kadar güzel bir geceydi ki bir dolu boş yer vardı. Mildred'ın gözleri parlıyordu. Büyük keyif alıyordu. Onda, Philip'e dokunan bir saflık vardı. Mildred onun için bir muammaydı. Ondaki belli şeyler Philip'i hâlâ memnun ediyordu ve genç kadının içinde iyi olan pek çok şey bulunduğunu düşündü; kötü bir şekilde yetiştirilmişti, zor bir hayatı olmuştu; Philip onu mâni olama-

dığı şeyler için fazla suçlamıştı; gösterecek gücünün olmadığı erdemleri ondan istemek kendisinin suçuydu. Başka koşullar altında çok sevimli bir kız olabilirdi. Hayat mücadelesine kesinlikle uygun değildi. Şimdi onu profilden, ağzı hafifçe açık ve yanaklarında narin bir kızarıklıkla seyrederken, tuhaf biçimde el değmemiş bir havasının olduğunu düşündü. Ona karşı yoğun bir merhamet duyuyordu ve kendisine yaşattığı ıstıraplar için onu tüm kalbiyle affetti. Ortamın dumanlı havası Philip'in gözlerini acıttı ama gitmeyi önerdiğinde, Mildred yalvaran bir ifadeyle ona dönüp sonuna kadar kalmayı rica etti. Philip gülümseyip buna razı oldu. Mildred onun elini tutup gösteri bitene dek bırakmadı. Seyircilerle birlikte kalabalık caddeye çıktıklarında Mildred eve gitmek istemedi; Westminster Bridge Road'da, insanları seyrederek gezindiler.

"Aylardır bu kadar iyi zaman geçirmemiştim," dedi.

Philip'in içi içine sığmıyordu, Mildred'ı ve bebeğini kendi dairesine almak için hissettiği ani dürtü için kadere müteşekkirdi. Onu mutlu bir minnettarlık içinde görmek çok hoştu. Sonunda Mildred yoruldu ve eve gitmek için bir tramvaya bindiler; artık geç olmuştu, tramvaydan inip kendi sokaklarına geldiklerinde ortalıkta kimsecikler yoktu. Mildred kendi kolunu onunkine geçirdi.

"Tıpkı eski zamanlardaki gibi Phil," dedi.

Daha önce ona hiç Phil diye hitap etmemişti, Griffiths ona böyle derdi; şimdi bile bunu duymak ani bir sancı hissetmesine yol açtı. O zamanlar ölmeyi ne çok istediğini hatırladı; acısı o kadar büyüktü ki ciddi ciddi intihar etmeyi düşünmüştü. Bunların hepsi çok eskide kalmış gibiydi. Geçmişteki Philip'e gülümsedi. Artık Mildred için sonsuz bir acımadan başka bir şey hissetmiyordu. Eve vardılar ve oturma odasına çıktıklarında Philip gaz lambasını yaktı.

"Bebek iyi mi?" diye sordu.

"Şimdi gidip bakacağım."

Döndüğünde, onu nasıl bıraktıysa aynen o halde uyumakta olduğunu söyledi. Harika bir çocuktu. Philip elini uzattı.

"Pekâlâ, iyi geceler."

"Hemen yatmak mı istiyorsun?"

"Neredeyse bir oldu. Bugünlerde geç saatlere kadar ayakta kalamıyorum," dedi Philip.

Mildred elini aldı, onu tutarken küçük bir gülümsemeyle gözlerine baktı.

"Phil, önceki gece o odada benden gelip burada kalmamı istediğinde, benim aşçı ve benzeri bir şeyden farklı olmamı istemediğini söylediğinde, senin sandığın şeyi kastetmemiştim."

"Öyle mi?" diye karşılık verdi Philip, elini çekerek. "Ben söylediğim şeyi kastetmiştim."

"Bu kadar aptal olma," diyerek güldü Mildred.

Philip başını sağa sola salladı.

"Ben söylediğimde çok ciddiydim. Başka bir koşulda burada kalmanı istemezdim."

"Neden?"

"Yapamayacağımı hissediyorum. Açıklayamıyorum ama bu her şeyi mahveder."

Mildred omuz silkti.

"Ah, pekâlâ, keyfin bilir. Bunun için ayaklarına kapanacak değilim."

Kapıyı ardından çarparak çıkıp gitti.

93

Ertesi sabah Mildred asık suratlı ve sessizdi. Öğle yemeği vakti gelene dek odasından çıkmadı. Kötü bir aşçıydı, pirzola ve biftekten başka bir şey pek pişiremiyordu; öteberiyi nasıl kullanacağını bilemiyordu, bu yüzden Philip umduğundan

daha fazla para harcamak zorunda kaldı. Servis yaptıktan sonra Philip'in karşısına oturdu, ama bir şey yemedi; Philip bu konuda yorum yapınca kötü bir baş ağrısı çektiğini ve aç olmadığını söyledi. Philip, günün kalanını geçireceği başka bir yer olduğu için memnundu; Athelny'ler neşeli ve dostaneydi: O evdeki herkesin mutlulukla onun ziyaretini beklediğini bilmek çok güzel ve olağanüstü bir şeydi. Döndüğünde Mildred yatmıştı, ama ertesi gün de sessizliğini korudu. Akşam yemeğinde kibirli bir ifadeyle ve hafif bir kaş çatışla oturdu. Bu durum Philip'i tedirgin etti, ama kendi kendine ona karşı anlayışlı olması gerektiğini söyledi; anlayış göstermeliydi.

"Çok sessizsin," dedi hoş bir gülümsemeyle.

"Ben ücretli bir aşçı ve temizlikçiyim, bir de konuşmam gerektiğini bilmiyordum."

Philip bunun kaba bir cevap olduğunu düşündü, ama birlikte yaşayacaklarsa işleri kolaylaştırmak için elinden gelen her şeyi yapmalıydı.

"Bana önceki gece için kızgınsın galiba," dedi.

Bu tuhaf bir sohbet konusuydu, ama görünüşe göre konuşmak şarttı.

"Ne demek istediğini anlamadım," diye cevapladı Mildred.

"Lütfen bana kızma. İlişkimizin sadece arkadaşlık olacağını kastetmeseydim, senin gelip burada kalmanı isteyemezdim. Bu teklifi yaptım, çünkü bir eve ihtiyacın olduğunu ve yapacak bir şey aradığını düşündüm."

"Ah, sence ben istemiyorum yani."

"Bir an olsun öyle düşünmedim," dedi Philip hemencecik. "İyilik bilmez olduğumu düşünmemelisin. Bunu sadece benim hatırıma teklif ettiğinin farkındayım. Sadece böyle hissediyorum, elimde değil, bu her şeyi çirkinleştirip berbat edecektir."

"Çok komiksin," dedi Mildred, merakla ona bakarak. "Seni anlayamıyorum."

Mildred artık ona kızgın değildi, ama kafası karışmıştı; Philip'in neyi kastettiği konusunda hiçbir fikri yoktu. Durumu kabullendi, aslında onun çok soylu bir davranış gösterdiğine ve buna hayranlık duyması gerektiğine dair belli belirsiz bir şey de hissetti; ama içinden ona gülmek de geliyor, hatta birazcık onu küçümsüyordu.

"Antika bir tip," diye düşündü.

Hayat onlar için sorunsuzca akıp geçiyordu. Philip bütün günü hastanede geçiriyor, Athelny'lere ya da Beak Caddesi'ndeki tavernaya gitmediği akşamlarda çalışıyordu. Bir defasında, asistanlığını yaptığı doktor onu resmi bir yemeğe çağırdı, iki üç kez de okuldan arkadaşlarının verdiği partilere gitti. Mildred, hayatının monotonluğunu kabul etmişti. Philip'in ara sıra onu akşamları bir başına bırakmasına bozuluyorsa da bundan hiç bahsetmedi. Philip zaman zaman onu müzikhole götürüyordu. Yiyecek ve yatacak yer karşılığında yaptığı ev işlerinin aralarındaki tek bağlantı olması niyetini sürdürdü. Mildred, o yaz iş bulmaya çalışmasının hiçbir faydası olmadığına karar vermişti ve Philip'in onayıyla, sonbahara dek olduğu yerde kalmaya kararlıydı. O zaman yapacak bir şey bulmanın daha kolay olacağını zannediyordu.

"Bana sorarsan, uygun olursa iş bulduktan sonra da burada kalmayı sürdürebilirsin. Oda var, daha önce benim için çalışan kadın da gelip bebeğe bakabilir."

Mildred'ın çocuğuna çok bağlanmıştı. Yaradılıştan, kendini pek gösterme fırsatı olmayan doğal bir şefkat duygusuna sahipti. Mildred da küçük kıza şefkatsiz davranmıyordu. Ona çok iyi bakıyordu, bir defasında çok kötü üşüttüğünde kendini ona bir hemşire gibi adamıştı; ama çocuktan sıkılıyordu, rahatsız edildiğinde onunla sert konuşuyordu; onu seviyordu ama kendini unutacak kadar güçlü bir annelik duygusuna sahip değildi. Mildred duygularını açığa vuran biri değildi, sevgi gösterilerini saçma buluyordu. Philip kuca-

ğında bebekle oturarak onunla oynayıp öptüğünde, Mildred ona gülüyordu.

"Babası olsan onu bundan fazla baş tacı edemezdin herhalde," dedi. "Çocukla tam anlamıyla çocuk oluyorsun."

Philip kızardı, çünkü kendisine gülünmesinden nefret ediyordu. Başka bir adamın bebeğine bu kadar bağlanmak saçmalıktı ve kalbinin böyle sevgiyle dolup taşmasından biraz utanç duyuyordu. Ama Philip'in yakınlığını hisseden çocuk yüzünü onunkine yapıştırıyor ya da kollarına sığınıyordu.

"Tüm bu yaptıkların çok hoş," dedi Mildred. "Hiçbir uygunsuz tarafı yok. Küçükhanım uyumuyor diye gecenin bir yarısı nasıl bir saat ayakta kalabiliyorsun?"

Philip, uzun zaman önce unuttuğunu sandığı, çocukluğuna dair tüm o şeyleri hatırladı. Bebeğin ayak parmaklarını tuttu.

"Bu küçük domuzcuk markete gitmiş, bu küçük domuzcuk evde kalmış."

Akşamleyin eve gelip de oturma odasına girdiğinde ilkönce yerde yayılmış bebeğe bakıyordu ve onu gören çocuğun sevinç çığlıklarını işitmek içini hafif bir mutluluk ürpertisiyle dolduruyordu. Mildred çocuğun onu baba diye çağırmasını öğretmişti ve küçük kız bunu ilk kez kendi başına yaptığında, abartılı bir kahkaha atmıştı.

"Bebeğe benim olduğu için mi bu kadar bağlandığını, yoksa herkesin bebeğine karşı aynı şekilde mi davrandığını merak ediyorum," diye sordu Mildred.

"Başka kimsenin bebeğini bilmiyorum, o yüzden bir şey diyemem," dedi Philip.

Yatılı hasta asistanı olarak geçirdiği ikinci dönemin sonuna doğru, Philip'in başına biraz talihli bir olay geldi. Temmuz ortasıydı. Bir salı akşamı, Beak Caddesi'ndeki tavernaya gitti ve orada Macalister'dan başka kimsenin olmadığını gördü. Birlikte oturup orada bulunmayan arkadaşlarından konuştular, bir süre sonra Macalister ona şöyle dedi:

"Ah, bu arada, bugün bayağı iyi bir haber aldım, New Kleinfonteins; Rodezya'da bir altın madeni. Üzerine bahis oynamak istersen bir şeyler kazanabilirsin."

Philip böyle bir fırsatı sabırsızlıkla beklemişti, ama şimdi karşısına çıkınca tereddüt etti. Para kaybetmekten fena halde korkuyordu. Kumarbaz ruhu pek yoktu onda.

"Çok isterim ama riske girebilir miyim emin olamıyorum. İşler ters giderse ne kadar kaybetme ihtimalim var?"

"Bundan bahsetmemem gerekirdi, çok istiyor gibi göründüğün için söyledim sadece," diye cevapladı Macalister, buz gibi bir sesle.

Philip, Macalister'ın ona sersem gözüyle baktığını hissetti.

"Biraz para kazanmakla gerçekten çok ilgileniyorum," diyerek güldü.

"Para kaybetme riski almaya hazır olmadan para kazanamazsın."

Macalister başka şeylerden konuşmaya başladı ve Philip, ona cevap verirken, iş iyiye giderse borsa simsarının bir daha karşılaştıklarında kendi parasıyla ilgili sulu şakalar yapacağını düşünüp durdu. Macalister'ın alaycı bir üslubu vardı.

"Sence sakıncası yoksa bir bahis oynayacağım sanırım," dedi Philip endişeyle.

"Pekâlâ. Sana iki yüz elli hisse satın alacağım ve iki buçuk şilinlik bir artış görürsem onları hemen satarım."

Philip hemen bunun kaç para tutacağını hesapladı ve ağzının suyu aktı; o sırada otuz sterlin talih kuşu sayılırdı ve kaderinin ona bir şeyler borçlu olduğunu düşündü. Ertesi sabah kahvaltıda Mildred'a ne yaptığını anlattı. Mildred onun çok aptal olduğunu düşündü.

"Borsadan para kazanan kimseyle tanışmadım," dedi. "Emil hep böyle derdi; borsadan para kazanmayı bekleyemezsin, derdi."

Philip eve dönerken bir akşam gazetesi alıp hemen ekonomi sayfasını açtı. Bu konularda hiçbir bilgisi yoktu ve

Macalister'ın bahsettiği hisse senedini bulmakta güçlük çekti. Hissenin bir çeyreklik arttığını gördü. Kalbi güm güm attı, ardından Macalister'ın bir şekilde satın almayı unutmuş olması ihtimalinden duyduğu endişeyle midesi buruldu. Macalister telgraf çekeceğine söz vermişti. Philip eve gitmek için tramvayı bekleyemeyecek kadar heyecanlıydı. Bir taksiye atladı. Bu olağanüstü bir savurganlıktı.

"Bana gelen bir telgraf var mı?" dedi hızla içeri girip.

"Hayır," dedi Mildred.

Philip'in suratı düştü, acı bir hayal kırıklığıyla bir sandalyeye çöktü.

"O zaman benim için satın almadı demektir. Lanet olsun ona," diye ekledi hiddetle. "Talih ne acımasız! Ben de o parayla ne yapacağımı düşündüm bütün gün."

"Neden, ne yapacaktın ki?" diye sordu Mildred.

"Şimdi bunu düşünmenin ne faydası var? Ah, o parayı çok istiyordum."

Mildred bir kahkaha atıp ona bir telgraf uzattı.

"Sadece şaka yapıyordum. Ben açtım onu."

Philip telgrafı onun elinden çekerek aldı. Macalister onun için iki yüz elli hisse alıp, söylediği gibi iki buçuk şilinlik kârla satmıştı. Komisyon parası ertesi gün gelecekti. Philip bu zalim davranışı yüzünden bir an Mildred'a büyük bir öfke duydu ama ardından, sadece kendi mutluluğunu düşündü.

"Bu benim için o kadar önemli ki," diye bağırdı. "İstersen sana yeni bir elbise alabilirim."

"Hem de nasıl isterim," diye cevapladı Mildred.

"Ne yapacağımı söyleyeyim sana. Temmuz sonunda ameliyat olacağım."

"Neden, bir rahatsızlığın mı var?" diye kesti onun sözünü Mildred.

Onun bilmediği bir hastalığın kafasını çok karıştıran bu durumu açıklayabileceğini düşünmüştü. Philip kızardı, çünkü sakatlığından konuşmaktan nefret ediyordu.

"Hayır, ama ayağım konusunda bir şey yapabileceklerini düşünüyorlar. Daha önce zaman ayıramamıştım, ama artık bu büyük bir sorun değil. Asistanlığa önümüzdeki ay yerine ekimde başlayacağım. Sadece birkaç hafta hastanede kalacağım, ardından yazın geri kalanını deniz kenarı bir yerde geçiririz. Hepimize, sana, bebeğe ve bana iyi gelir."

"Ah, Brighton'a gidelim Philip, Brighton'ı seviyorum, orada çok seçkin insanlarla tanışabiliyorsun."

Philip'in aklından belli belirsiz Cornwall'daki küçük bir balıkçı köyü geçmişti, ama Mildred konuşurken, onun orada sıkıntıdan ölcccğini düşündü.

"Deniz olduğu sürece nereye gittiğimizin önemi yok."

Neden olduğunu bilmese de aniden dayanılmaz bir deniz hasreti hissetti. Yüzmek istiyordu ve keyifle tuzlu suyun içinde şıpırtılar çıkardığını aklından geçirdi. İyi bir yüzücüydü ve dalgalı bir deniz kadar onu neşelendiren bir şey yoktu.

"Çok keyifli olacak," dedi yüksek sesle.

"Balayı gibi olacak, değil mi?" dedi Mildred. "Yeni elbisem için kaç para verebilirsin Phil?"

94

Philip asistanlığını yaptığı cerrah Bay Jacobs'tan ameliyatı yapmasını rica etti. Jacobs bunu zevkle kabul etti, o sıralarda zaten ihmal edilen yumru ayaklarla ilgileniyor ve bir makale için kaynak topluyordu. Ayağını tıpkı öbürü gibi yapamayacağı konusunda Philip'i uyardı, ama büyük oranda bir düzelme sağlayabileceğini düşünüyordu; ve her ne kadar daima aksayacak olsa da hep giydiğinden daha az dikkat çeken bir bot giyebilecekti. Philip, inancı olanlar için dağları yerinden sökebilen bir Tanrı'ya nasıl da dualar ettiğini hatırlayıp acı acı gülümsedi.

"Mucize beklemiyorum," diye cevapladı.

"Bana elimden geleni yapma fırsatı vermekle akıllılık ediyorsun bence. Çarpık ayağa meslekte sakatlık gözüyle bakılıyor. Meslekten olmayanlar gelip geçici hevesler peşinde ve doktorunun bu sorunuyla ilgili hiçbir şey yapmasını istemiyor."

Philip bir "küçük koğuş"a girdi; burası her bir koğuşun dışında sahanlığa kurulmuş, özel hastalara ayrılmış bir yerdi. Orada bir ay kaldı çünkü cerrah yürüyene dek onun gitmesine izin vermedi ve ameliyat çok iyi geçtiğinden, Philip orada gayet keyifli zaman geçirdi. Lawson'la Athelny onu ziyarete geldi, bir gün de Bayan Athelny ona iki çocuğunu getirdi; tanıdığı öğrenciler ara sıra sohbet etmek için uğruyordu; Mildred haftada iki kez geliyordu. Herkes ona karşı çok nazikti ve onun için zahmete giren birini ne zaman görse şaşıran Philip duygulanmıştı ve minnettardı. İlginin getirdiği rahatlığın keyfini sürdü; orada gelecek için, ne parasının yetip yetmeyeceği ne de final sınavlarını geçip geçmeyeceği konusunda endişelenmesi gerekiyordu; üstelik doya doya kitap okuyabiliyordu. Son zamanlarda, Mildred onu rahatsız ettiği için fazla okuyamamıştı: Dikkatini vermeye çalıştığında manasız bir yorumda bulunuyor, cevap alana kadar da rahat bırakmıyordu; ne zaman bir kitapla rahatça yerine yerleşecek olsa bir şeyin yapılmasını istiyor, çıkaramadığı bir mantar tıpayla ya da çakılmasını istediği bir çivi için çekiçle geliyordu.

Ağustosta Brighton'a gitmeye karar verdiler. Philip pansiyon tutmak istedi ama Mildred bu durumda ev işi yapması gerekeceğini söyledi; ancak misafirhaneye giderlerse bu onun için bir tatil olabilirdi.

"Her gün evde yemek pişirmem gerekiyor zaten; bıktım bundan, tam bir değişiklik istiyorum."

Philip onunla hemfikir oldu ve Mildred'ın Kemp Town'da, haftada yirmi beş şilinden fazla tutmayan bir misafirhane bildiği ortaya çıktı. Philip'le oda için mektup yaz-

ma konusunda anlaştı ama Philip Kennington'a döndüğünde onun hiçbir şey yapmadığını gördü. Sinirlenmişti.

"Senin bu kadar meşgul olabileceğin aklıma gelmezdi," dedi.

"Eh, her şeyi düşünemem. Unuttuysam benim suçum değil, öyle değil mi?"

Philip denize gitme konusunda o kadar sabırsızdı ki misafirhanenin müdürüyle iletişime geçmeyi bekleyemedi.

"Bagajları istasyonda bırakırız, misafirhaneye gidip odaları var mı bakarız; eğer varsa gelip eşyalarımızı alması için bir hamal göndeririz."

"Keyfin bilir," dedi Mildred sertçe.

Azar işitmeyi sevmiyordu, küsüp kibirli bir sessizliğe büründü ve Philip yolculukları için gerekli düzenlemeleri yaparken onun yanında umursamazca oturdu. Küçük daire ağustos güneşinin altında sıcak ve bunaltıcıydı, sokaktan içeri ağır kokulu boğucu hava hücum ediyordu. Duvarları kırmızı badanalı küçük koğuştaki yatağında yatarken temiz havanın ve göğsüne çarpan deniz suyunun hasretini çekmişti. Londra'da bir gece daha geçirecek olursa aklını kaçıracağını zannediyordu. Mildred, tatilcilerle dopdolu Brighton sokaklarını görünce yeniden iyi huylu halini takınmıştı ve arabayla Kemp Town'a giderken ikisinin de keyfi yerindeydi. Philip, bebeğin yanağını okşadı.

"Burada birkaç gün geçirdikten sonra bu yanaklar bambaşka bir renk alacak," dedi gülümseyerek.

Misafirhaneye varınca taksiyi gönderdiler. Pasaklı bir hizmetçi kapıyı açtı ve Philip odaları olup olmadığını sorunca gidip bakacağını söyledi. Müdiresini getirdi. Orta yaşlı, iriyarı ve işkadını tipli bir kadın merdivenlerden indi, mesleği icabı onları iyice inceleyerek baktı ve ne tür bir oda istediklerini sordu.

"İki tek kişilik oda, bir de eğer varsa bunların birinde bir beşik bulunması iyi olur."

"Maalesef bunu sağlayamayacağım. Çift kişilik büyük bir odam var, oraya bir beşik de koydurabilirim."

"Bu uygun olmaz bence," dedi Philip.

"Önümüzdeki hafta size bir oda daha verebilirim. Brighton şu an çok dolu, insanlar ne bulabilirlerse onu tutuyorlar."

"Sadece birkaç günlüğüneyse bence idare edebiliriz Philip," dedi Mildred.

"İki oda daha rahat olur diye düşünüyorum. Oda tutabileceğimiz başka bir yer önerebilir misiniz bize?"

"Evet, ama benimkinden fazla odaları olduğunu sanmam."

"Bana adresi verebilirseniz çok sevinirim."

İriyarı kadının önerdiği misafirhane yan sokaktaydı, oraya doğru yürüdüler. Philip her ne kadar bir bastondan destek alması gerekse de gayet iyi yürüyebiliyordu, ama hayli zayıf düşmüştü. Bebeği Mildred taşıdı. Sessizce biraz ilerlediler, ardından Philip onun ağladığını gördü. Buna sinirlendi ve hiç ilgilenmedi, ama Mildred onun dikkatini çekmeye uğraştı.

Başını öbür yana çevirerek, "Bana bir mendil verir misin? Bebek kucağımdayken benimkini çıkaramıyorum," dedi hıçkırıklara karışan bir sesle.

Philip ona mendilini verdi, ama bir şey söylemedi. Mildred gözlerini kuruladı, o konuşmayınca devam etti:

"Zehirliyim herhalde."

"Sokakta olay çıkarma lütfen," dedi Philip.

"Böyle ayrı odalar konusunda ısrar etmen tuhaf kaçacak. Hakkımızda ne düşünecekler kim bilir?"

"Durumu bilselerdi, bizim şaşırtıcı derecede ahlaklı olduğumuzu düşünürlerdi sanıyorum," dedi Philip.

Mildred ona göz ucuyla baktı.

"Evli olmadığımızı açık etmeyecek misin?" diye sordu çabucak.

"Hayır."

"O zaman neden benimle evliymişiz gibi yaşamıyorsun?"

"Canım benim, bunu açıklayamam. Seni utandırmak istemiyorum, ama yapamam işte. Bunun çok saçma ve mantıksız göründüğünü tahmin ediyorum, ama ben o kadar güçlü değilim. Seni o kadar sevmiştim ki şimdi..." derken konuşmayı kesti. "Her neyse, böyle şeyleri tartışmanın gereği yok."

"Beni hakikaten çok sevmiş olmalısın!" diye bağırdı Mildred.

Gittikleri misafirhanenin sorumlusu, açıkgöz ve çenebaz telaşlı genç bir hanımdı. Haftalık yirmi beş şilin ve bebek için de beş şilin ekstra ücrete çift kişilik bir oda veya haftalık bir sterlin daha fazlasına tek kişilik iki oda tutabilirlerdi.

"Çok daha fazlasını istemem gerek," diye açıkladı kadın özür diler gibi bir edayla, "çünkü mecbur kalırsam tek kişilik odalara iki yatak koyabiliyorum."

"Bence bunu karşılayabiliriz. Ne dersin Mildred?"

"Ah, fark etmez. Bana hepsi uyar," diye cevapladı kız.

Philip onun bu ters cevabını bir kahkahayla geçiştirdi ve otelci kadınla bagajlarını aldırma konusunu hallettikten sonra dinlenmek için oturdular. Philip'in ayağı biraz canını yakıyordu, onu bir sandalyeye koyabilmekten memnundu.

"Seninle aynı odada oturmamın bir sakıncası yoktur herhalde," dedi Mildred saldırganca.

"Kavga etmeyelim Mildred," dedi Philip kibarca.

"Haftada bir sterlini sokağa atacak kadar iyi durumda olduğunu bilmiyordum."

"Kızma bana. İnan bana birlikte yaşayabilmemizin tek yolu bu."

"Benden iğreniyorsun galiba, hepsi bu."

"Elbette öyle değil. Neden iğreneyim ki?"

"Bu hiç tabii değil."

"Öyle mi? Bana âşık değilsin herhalde?"

"Ben mi? Sen kimle karıştırıyorsun beni?"

"Çok tutkulu bir kadın değilsin ki öyle olasın."

"Bu çok utanç verici," dedi Mildred asık suratla.

"Ah, yerinde olsam bu kadar abartmazdım."

Misafirhanede yaklaşık on-on iki kişiydiler. Dar, karanlık bir odada bulunan uzun bir masada yemek yiyorlardı, masanın başında otel müdiresi oturup eti kesiyordu. Yemek kötüydü. Müdire, kötü yapılmış soslarla görüntüsü değiştirilen düşük kalite malzemelerle yapılmış bu yemeklere Fransız mutfağı diyordu: Pisibalığı, dilbalığı kılığına sokuluyordu ve Yeni Zelanda koyunu kuzu eti diye sunuluyordu. Mutfak küçük ve elverişsizdi, bu yüzden her şey soğuk servis ediliyordu. İnsanlar sıkıcı ve kibarlık budalasıydı; geçkin kızlarıyla yaşlı hanımlar; tuhaf çıtkırıldım ihtiyar bekârlar; Sömürgeler'de çok iyi bir işi olan oğullarından ve evli kızlarından konuşup duran karılarıyla gelmiş solgun yüzlü, orta yaşlı kâtipler. Masada Bayan Corelli'nin son romanını tartıştılar; bazıları Lord Leighton'ı Bay Alma-Tadema'dan, bazıları da Bay Alma-Tadema'yı Lord Leighton'dan daha fazla sevmişti. Mildred hemen hanımlara Philip'le olan romantik evliliğini anlattı; daha taalebeyken evlendiği için ona artık metelik vermeyen, hali vakti yerinde kasabalılar olan ailesi yüzünden Philip kendisini bir anda ilgi odağı olarak buldu; Devonshire yolunda büyük bir mülkü olan Mildred'ın babası da Philip'le evlendiği için onlara hiç destek olmuyordu. Bu yüzden misafirhaneye gelmişlerdi ve yine bu yüzden bebeğin bakıcısı yoktu; ama iki oda tutmaları şarttı, çünkü ikisi de ferah yerlerde kalmak istiyor, sıkış tıkış yerlerde bulunmayı sevmiyordu. Diğer ziyaretçilerin de orada bulunuşlarına dair açıklamaları vardı: Bekâr centilmenlerden biri tatil için genellikle Metropole'e* giderdi, ama etrafında neşeli insanlar

* Yunanca "metropolis" ("anakent") kelimesinden gelen Metropol, Birleşik Krallık'ın merkezi anlamında, zaman zaman özellikle Londra'ya atıfta bulunmak için kullanılır. (ç.n.)

olmasından hoşlanırdı ve bunu pahalı otellerde bulamazdınız; orta yaşlı kızı olan yaşlı hanım, Londra'daki güzel evini yaptırıyordu ve kızına şöyle demişti: "Gwennie, canım, bu yıl ucuz yollu bir tatil yapmalıyız." Ve her ne kadar bunlar alıştıkları türden şeyler olmasa da, bu yüzden buraya gelmişlerdi. Mildred tüm bu insanları pek asil buldu ve sıradan, kaba insan kalabalığından nefret etti. O kelimenin her anlamıyla centilmen olan centilmenlerden hoşlanıyordu.

"İnsanlar centilmen ve hanımefendi olunca," dedi, "centilmen ve hanımefendi olmaları hoşuma gidiyor."

Bu Philip'e şifreli bir ifade gibi geldi, ama iki üç kez bu lafı farklı insanlara ettiğini ve içten gelen bir onaylamayla karşılandığını duyunca, bunun sadece kendi zekâsı için müphem kaldığı sonucuna vardı. İlk kez Philip'le Mildred tamamen birlikte zaman geçiriyordu. Londra'dayken onu günün tamamında görmüyordu ve eve geldiğinde de ev işleri, bebek, komşular, o çalışmaya oturana dek onlara konuşacak bir şeyler veriyordu. Şimdi bütün günü onunla geçiriyordu. Kahvaltıdan sonra plaja iniyorlardı; sabah saatleri yüzerek ve sahilde yürüyerek hızla geçiyordu; iskelede geçirilen, bebeğin yatırıldığı akşam saatleri ise dinlenecek müzik ve izlenecek sürekli bir insan akışı (Philip onların kim olduğunu hayal ederek ve haklarında küçük hikâyeler uydurarak kendini eğlendiriyordu; Mildred'ın sözlerine sadece ağzıyla karşılık verme alışkanlığı geliştirmişti, böylece düşünceleri bölünmüyordu) olduğundan tahammül edilebilir seviyedeydi; ama öğleden sonraları uzun ve çok sıkıcıydı. Plajda oturuyorlardı. Mildred, Doktor Brighton'dan olabildiğince fazla istifade etmeleri gerektiğini söylüyordu ve genel konular üzerine sürekli gözlem yapıp durduğundan Philip bir türlü okuyamıyordu. Eğer söylediklerine aldırmazsa da şikâyet ediyordu.

"Ah, şu aptal eski kitabı bırak. Böyle sürekli okuyup durmak sana iyi gelmez. Serseme döneceksin Philip, bu olacak işte."

"Of, saçmalığa bak!" diye cevapladı Philip.

"Ayrıca, insanlardan uzaklaştırıyor."

Philip, onunla konuşmanın zor olduğunu fark etti. Kendi söylediğine bile dikkatini verecek gücü yoktu, bu yüzden önünde koşan bir köpek veya kaba spor ceketiyle geçen bir adam onun bir laf etmesine yol açıyor, ardından neden bahsettiğini unutuveriyordu. İsim hafızası çok zayıftı, onları hatırlayamamak sinirini bozuyordu, bu yüzden bir hikâyenin ortasında buna kafa patlatmak için duruveriyordu. Bazen bundan vazgeçiyordu, ama daha sonra sık sık aklına takılıyordu ve Philip bir şeyden bahsederken onun lafını kesiyordu.

"Collins, buydu işte. Bir noktada hatırlayacağımı biliyordum. Collins, hatırlayamadığım isim buydu."

Bu onun anlattığı hiçbir şeyi dinlemediğini gösterdiğinden Philip çok sinirleniyordu, yine de eğer sessizse Mildred onu asık suratlılığı yüzünden azarlıyordu. Soyut olan bir şeye beş dakika olsun odaklanamayan bir kafa yapısına sahipti ve Philip genellemeler yapmaya boyun eğdiğinde de sıkıldığını hemen belli ediyordu. Mildred çok hayal kuruyordu ve her gün fuzuli bir laf kalabalığıyla naklettiği hayallerini büyük bir doğrulukla hatırlıyordu.

Bir sabah Philip, Thorpe Athelny'den uzun bir mektup aldı. Tatilini, gayet geçerli bir mantığı olan ve onun karakterini tam olarak ortaya koyan, teatral bir tarzda geçiriyordu. Son on yıldır aynı şeyi yapmıştı. Bütün ailesini Kent'teki, Bayan Athelny'nin evinden fazla uzak olmayan bir şerbetçiotu tarlasına götürmüştü ve orada şerbetçiotu yetiştirerek üç hafta geçirmişlerdi. Bu vesileyle açık havada zaman geçirmişler, Bayan Athelny'nin çok hoşuna gidecek şekilde para kazanmışlar ve toprak anayla sözleşmelerini yenilemişlerdi. Athelny en çok buna vurgu yapıyordu. Tarlada kalmak onlara yeni bir güç kazandırmıştı; ruhlarını, bedensel güçlerini ve morallerini yenileyen sihirli bir tören gibiydi: Philip onun bu

konuda pek çok fantastik, retorik ve pitoresk şey söylediğini duymuştu. Şimdi Athelny onu bir gün gelmeye davet ediyordu, Shakespeare ve açıklamak istediği müzikli bardaklarla ilgili bazı düşünceleri vardı ve çocuklar da Philip Amca'yı görmek için patırtı çıkarıp duruyordu. Philip öğleden sonra Mildred'la plajda otururken mektubu tekrar okudu. Nazik misafirperverliği ve güler yüzlülüğüyle pek çok çocuğun neşeli annesi olan Bayan Athelny'yi düşündü; yaşına göre çok ciddi olan, komik küçük annece davranışları ve otoriter havasıyla, uzun örgülü sarı saçları ve geniş alnıyla Sally'yi düşündü; sonra da mutlu, şamatacı, sağlıklı ve güzel diğer çocukları geçirdi aklından. Onlara karşı şefkat hissediyordu. Daha önce insanlarda gördüğünü hatırlamadığı bir özelliği vardı onların, bu da iyilikti. Şimdiye dek böyle düşünmemişti ama belli ki kendisini çeken onların iyiliğinin güzelliği olmuştu. Teoride buna inanmazdı: Ahlak hayatı kolaylaştıran bir meseleden fazlası değilse, iyi ile kötünün hiçbir anlamı yoktu. Mantıksız olmaktan hoşlanmazdı, ama burada doğal ve çaba sarf edilmeden oluveren, basit bir iyilik vardı ve Philip bunun çok güzel olduğunu düşündü. Düşüncelere dalmış halde, mektubu ağır ağır küçük parçalara böldü; Mildred olmadan nasıl gideceğini bilmiyordu ve onunla gitmek istemiyordu.

Hava çok sıcaktı, gökyüzü bulutsuzdu, gölgeli bir köşeye çekilmek zorunda kalmışlardı. Bebek plajdaki taşlarla usulca oynuyor, ara sıra emekleyerek Philip'e gelip tutması için ona bir taş veriyor, ardından onu geri alıp dikkatle yere koyuyordu. Sadece kendisinin bildiği gizemli ve karmaşık bir oyun oynuyordu. Mildred uyuyordu. Kafası geriye düşmüş, ağzı hafifçe açık halde uzanmıştı; bacaklarını uzatmıştı, botları iç eteğinin altından kaba bir biçimde çıkmıştı. Philip'in bakışları hayal meyal onun üstündeydi, ama şimdi özel bir dikkatle bakıyordu. Onu nasıl büyük bir tutkuyla sevdiğini hatırladı ve şimdiyse ona karşı neden bütünüyle ilgisiz

olduğunu merak etti. İçindeki değişim hafif bir acı hissetmesine yol açıyordu. Tüm çektikleri ona şimdi düpedüz ziyan gibi görünüyordu. Elinin dokunuşu eskiden onu mest ederdi; her düşünceyi, her duyguyu onunla paylaşabilmek için ruhuna girebilmeyi arzulamıştı; aralarına sessizlik girince, Mildred'ın bir lafı düşüncelerinin birbirinden ne kadar uzaklaştığını ve Philip'in her kişiliği diğerinden ayırır görünen o aşılamaz duvara nasıl da isyan ettiğini gösterdiği için ciddi biçimde acı çekmişti. Onu bir zamanlar deli gibi sevmiş olmasına karşılık artık hiç sevmediğini fark etmek tuhaf biçimde trajik geliyordu ona. Bazen ondan nefret ediyordu. Öğrenme yeteneği yoktu, hayat deneyimi ona hiçbir şey öğretememişti. Hep olduğu gibi kaba sabaydı. Misafirhanedeki canını dişine takarak çalışan hizmetçiye aşağılayarak yaklaşması, Philip'i iğrendiriyordu.

O anda kendi planlarını düşündü. Dördüncü yılının sonunda ebelik sınavına girebilecek, bir yıl sonra da diplomasını alabilecekti. Ardından bir İspanya yolculuğuna çıkabilirdi. Sadece fotoğraflardan bildiği resimleri görmek istiyordu; El Greco'nun onun için belli bir anın gizini sakladığını derinden hissediyordu; Toledo'da bunu kesinlikle bulacağını hayal ediyordu. Abartıya kaçmak istemiyordu, yüz sterlin İspanya'da altı ay yaşamasına yetebilirdi: Eğer Macalister ona bir güzellik daha yaparsa bunu rahatça sağlayabilirdi. O eski güzel şehirleri ve Kastilya'nın kum rengi düzlüklerini düşününce içini bir sıcaklık kapladı. Hayattan, onun mevcut anda sunduğundan daha fazlasının alınabileceğine inanıyordu ve İspanya'da bunu daha büyük bir yoğunlukla hissedebileceğini düşündü: O eski şehirlerin birinde doktorluk yapması mümkün olabilirdi, oralardan geçen ya da oralarda ikamet eden pek çok yabancı vardı ve geçimini sağlaması mümkün olabilirdi. Ama bu çok daha sonra olabilecek bir şeydi; önce bir iki hastane görüşmesi ayarlaması gerekiyordu; buralarda deneyim kazanırdı ve daha sonra iş

bulması kolaylaşırdı. İnsanın durdukları yerlerde bir şeyler görebilmesine imkân tanıyacak kadar ağır işleyen büyük yük gemilerinin birinde iş bulmayı diliyordu. Doğuya gitmek istiyordu; hayal dünyası Bangkok'la Şanghay'ın, Japon limanlarının görüntüleriyle dopdoluydu: Gözünde palmiye ağaçlarını, mavi ve sıcak gökleri, koyu tenli insanları, pagodaları canlandırıyordu; Şark kokuları burun deliklerinden girip onu sarhoş ediyordu. Dünyanın güzelliği ve tuhaflığına duyduğu tutkuyla kalbi güm güm çarptı.

Mildred uyandı.

"Uyumuşum galiba," dedi. "Şuna bak, yaramaz kız, ne yaptın kendine böyle? Dün elbisesi tertemizdi, bir de şimdi bak Philip."

95

Londra'ya döndüklerinde, Philip cerrahi koğuşlarındaki pansumancılık görevine başladı. Cerrahiyle, daha ampirik bir bilim olan ve hayal gücüne daha büyük bir kavrama gücü kazandıran hekimlik kadar ilgilenmiyordu. Bu iş, tıptaki karşılığından biraz daha ağırdı. Koğuşlara gittiğinde, dokuzla on arası ders oluyordu; pansuman edilmesi gereken yaralar, alınması gereken dikişler, yenilenmesi gereken bandajlar vardı: Philip bandaj yapma yeteneğinden ötürü kendisiyle biraz gurur duyuyordu ve bir hemşireden bir beğeni sözü koparmak hoşuna gidiyordu. Haftanın belli öğleden sonralarında ameliyatlar vardı; o zamanlarda beyaz önlüğüyle ameliyathanede, ameliyatı gerçekleştiren cerraha istediği aleti uzatmak ya da ne yaptığını görebilsin diye akan kanı süngerle silmek için hazır bulunurdu. Bazı nadir ameliyatlar yapılacağı zaman ameliyathane dolup taşardı, ama genellikle yarım düzine öğrenciden fazlası olmazdı ve o zaman ameliyat, Philip'in çok hoşlandığı samimi bir ortamda geçerdi. O sırada dünya tamamen apandisit arzusuyla dolu

gibi görünürdü ve hayli çok sayıda hasta bu şikâyetle ameliyathaneye gelirdi: Philip'in asistanlığını yaptığı cerrah, bir meslektaşıyla bir apandisi en kısa zamanda ve en küçük kesikle çıkarma konusunda dostane bir rekabete girişmişti.

Zamanı gelince, Philip kaza görevine verildi. Asistanlar bu işi sırayla yapıyordu; üç gün sürüyordu, o sırada hastanede yaşayıp yemeklerini ortak alanda yiyorlardı; zemin katta acil servisin yanında, gün içinde katlanıp bir dolabın içine konulan bir yatağın bulunduğu bir odaları vardı. Görevli asistan gece ya da gündüz, herhangi bir acil hasta geldiğinde hazır bulunmalıydı. Sürekli hareket halinde olurdunuz ve geceleyin içgüdüsel olarak yerinizden sıçramanıza yol açan, başınızın hemen üstündeki zilin çınlaması duyulmadan bir ya da iki saatten fazlası geçmezdi. Elbette en yoğun gece cumartesileriydi ve meyhanelerin kapanış vakti en yoğun saatti. Polis, zilzurna sarhoş adamları getirirdi ve mide yıkama tulumbası mutlaka kullanılırdı; içkinin kendisinden hayli etkilenen kadınlar da kocalarının yol açtığı kafalarında bir yarayla ya da kanayan bir burunla gelirlerdi. Bazıları onu mahkemeye vereceğine yemin eder, diğerleri ise utanarak bunun bir kaza olduğunu söylerlerdi. Asistan kendisinin yapabileceklerini yapardı, ama ciddi bir şey olduğunda doktoru çağırtırdı. Bunu çok dikkatli yapardı çünkü önemsiz bir şey için beş kat aşağı inmek zorunda kalmak doktorun hiç hoşuna gitmezdi. Vakalar kesik bir parmaktan kesik bir gırtlağa dek çeşitlilik gösterirdi. Ellerini bir makineye kaptırmış oğlanlar, araba çarpmış adamlar, oynarken kolunu ya da bacağını kırmış çocuklar getirilirdi; ara sıra intihar girişimleri polis tarafından taşınırdı: Philip bir kulağından diğerine büyük bir kesik olan beti benzi atmış, çıldırmış gibi bakan ve daha sonra haftalarca bir polis memurunun gözetiminde koğuşta kalan bir adam görmüştü; adam hayatta kaldığı için sessiz, öfkeli ve asık suratlıydı; serbest kalır kalmaz kendini tekrar öldürmeye çalışacağı gerçeğini hiç gizlemedi.

Koğuşlar kalabalıktı, doktor polisin getirdiği hastalarda bir ikilemle karşı karşıya kalıyordu: Karakola gönderilip orada ölürlerse, evrakta nahoş şeyler yer alıyordu; bazen de bir adamın ölmekte mi, yoksa sarhoş mu olduğunu söylemek çok zordu. Philip yorgunluktan pestili çıkana dek yatmaya gitmiyordu, böylece bir saat boyunca kalkma zahmetine girmesi gerekmiyordu; iş aralarında ise acil koğuşunda oturup gece hemşiresiyle sohbet ediyordu. Erkeksi bir görünümü olan kır saçlı bir kadındı; yirmi yıldır acil serviste gece hemşireliği yapıyordu. Kendi başına buyruk olabildiği, onu rahatsız edecek başka hemşire olmadığı için bu işi seviyordu. Hareketleri ağırdı ama işinde son derece ustaydı ve hiçbir acil vakada başarısızlığa uğramamıştı. Genellikle deneyimsiz veya asabi olan asistanlar, onu en büyük destekçileri olarak görüyordu. Onlardan binlerce görmüştü ve üstünde hiçbir etki yaratmıyorlardı; asistanları daima Bay Brown diye çağırıyordu ve dostça ikaz edip gerçek isimlerini söylediklerinde, sadece başını sallayıp Bay Brown diye çağırmaya devam ediyordu. At kılı kanepelerin ve gaz ışığının olduğu çıplak bir odada onunla oturmak Philip'e ilginç geldi ve onu dinledi. Buraya gelenleri insan olarak görmeyi uzun zaman önce bırakmıştı; onlar sarhoştu ya da kırık kollardı ya da kesilmiş gırtlaklardı. Dünyanın ahlaksızlığını, ıstırabını ve zalimliğini olağan görmeye başlamıştı; insan eylemlerinde yüceltilecek ya da suçlanacak hiçbir şey görmüyordu; kabul ediyordu. Belli bir gaddar espri anlayışı vardı.

"Bir intihar hatırlıyorum," dedi Philip'e, "kendisini Thames'e atmış. Sudan çıkarıp buraya getirdiler ve on gün sonra, Thames'in suyunu yuttuğu için tifo oldu."

"Öldü mü?"

"Evet, öldü tabii. Bu intihar mıydı değil miydi karar veremiyorum bir türlü... Şu intiharlar komik olaylar. Bir adam hatırlıyorum, yapacak iş bulamamış, karısı da ölmüş; bu yüzden giysilerini satıp bir tabanca almış; ama eline yüzü-

ne bulaştırmıştı, sadece bir gözünü vurabilmişti ve iyileşti. Daha sonra, ayıptır söylemesi, kayıp bir göz ve bir parçası havaya uçmuş suratıyla dünyanın o kadar da kötü bir yer olmadığı sonucuna vardı, sonrasında da hep mutlu yaşadı. Hep gördüğüm şey, insanlar beklenebileceği gibi aşk için intihar etmiyor, bu sadece romancıların hayal gücü; intihar ediyorlar çünkü hiç paraları yok. Neden böyle merak ediyorum."

"Para aşktan daha önemli herhalde," diye ileri sürdü Philip.

Her halükârda para o sıralar Philip'in düşüncelerini hayli meşgul ediyordu. Bu havadan sudan sohbetteki küçük doğruluğu keşfetti, o da vaktiyle kendisine iki kişinin tek kişi kadar ucuza yaşayabileceğini tekrarlamış ve şimdi masrafları onu endişelendirmeye başlamıştı. Mildred iyi bir idareci değildi ve yaşamları onlara restoranlarda yiyorlarmış gibi pahalıya patlıyordu; çocuğun giysilere, Mildred'ın da çizmeye, şemsiyeye ve olmazsa olmaz gördüğü başka küçük şeylere ihtiyacı vardı. Brighton'dan döndüklerinde iş bulmaya niyetli olduğunu söylemişti, ama bu konuda hiçbir kesin adım atmamıştı, halen de iki haftadır süren kötü bir soğuk algınlığından yatıyordu. Sağlığı yerindeyken bir iki ilana başvurmuştu, ama hiçbir şey çıkmamıştı: Ya çok geç kalmış ve başkasını almışlardı ya da iş onun gücünün yetebileceğinden daha fazla dayanıklılık istiyordu. Bir keresinde bir teklif geldi, ama ücreti haftada sadece on dört şilindi ve Mildred kendisinin bundan daha fazla ettiğini düşünüyordu.

"İnsanın kendini böyle ezdirmesi iyi değil," demişti. "Fazla ucuza gidersen insanlar sana saygı duymaz."

"On dört şilin çok kötü değil bence," demişti Philip soğuk bir sesle.

Bunun ev masraflarına ne büyük katkısı olabileceğini düşünmeden edememişti ve Mildred, işverenlerle görüşmeye giderken giyebileceği uygun bir elbisesi olmadığı için iş

bulamadığını ima etmeye çoktan başlamıştı. Ona elbise aldı, Mildred da bir iki girişimde daha bulundu, ama Philip bunların ciddi olmadığı sonucuna vardı. Çalışmak istemiyordu. Philip'in tek bildiği para kazanma yolu borsaydı ve geçen yazın şanslı denemesini tekrarlamayı sabırsızlıkla bekliyordu; ama Transvaal'da savaş çıkmıştı ve Güney Afrikalılar hiçbir şey yapmıyordu. Macalister ona, Redvers Buller'ın bir ay içinde Pretoria'ya gireceğini söyledi, ardından işler patlayacaktı. Tek mesele sabredip beklemekti. Tek istedikleri hisseleri biraz dibe vurduracak bir İngiliz yenilgisiydi, ardından satın almaya değer hale gelecekti. Philip gayretle en sevdiği gazetenin "şehir gevezeliği" köşesini okumaya başladı. Endişeli ve gergindi. Bir iki kez Mildred'la sertçe konuşmuştu ve o da ne nazik ne de sabırlı olduğu için öfkeyle karşılık vermiş ve kavga etmişlerdi. Philip söyledikleri konusundaki pişmanlığını hep ifade ediyordu, ama Mildred'ın bağışlayıcı bir mizacı yoktu ve birkaç gün surat asıp dolaşıyordu. Her türlü şekilde Philip'in sinirini bozabiliyordu; yemek yeme şekliyle, oturma odalarının her yanına giysilerin saçılmasına yol açan dağınıklığıyla: Savaş Philip'i heyecanlandırıyordu, sabahları ve akşamları gazeteleri yutarcasına okuyordu; ama Mildred'ın olan biten hiçbir şeyle ilgisi yoktu. O sokakta yaşayan iki üç kişiyle ahbaplık geliştirmiş ve bunlardan biri, papazın ziyaretine gelip gelemeyeceğini sormuştu. Bir nikâh yüzüğü takıp kendisini Bayan Carey olarak tanıtıyordu. Philip'in duvarlarında, Paris'teyken yaptığı iki üç resim vardı; ikisi kadınlara, biri yumruklarını sıkmış halde dimdik duran Miguel Ajuria'ya ait nülerdi. Philip yaptıkları arasında en iyiler oldukları için bunları saklamıştı, ona mutlu günleri hatırlatıyorlardı. Mildred hoşnutsuzlukla bunlara uzun uzun baktı.

"Keşke şu resimleri indirsen Philip," dedi en sonunda. "On üç numaradan Bayan Foreman dün öğleden sonra geldi, nereye bakacağımı bilemedim. Gözlerini dikip bunlara baktığını gördüm."

"Nesi varmış bunların?"

"Açık saçıklar. Çıplak insanların resimlerini bulundurmak iğrençlik, bana sorarsan. Bebek için de hoş değil. Artık bir şeylerin farkına varmaya başlıyor."

"Nasıl bu kadar kaba olabiliyorsun?"

"Kaba mı? Ben olsam mütevazı derim. Asla bir şey söylemedim, ama bütün gün bu çıplak insanlara bakmak hoşuma gidiyor mu sence?"

"Senin hiç espri anlayışın yok mu Mildred?" diye sordu Philip duygusuzca.

"Espri anlayışının bununla ne alakası var bilmiyorum. Bunları kendim indiresim geliyor. Onlar hakkında ne düşündüğümü merak ediyorsan, iğrenç olduklarını düşünüyorum."

"Senin onlar hakkındaki düşünceni bilmek istemiyorum ve onlara dokunmayı sana yasaklıyorum."

Mildred ona kızdığında, Philip'i bebek aracılığıyla cezalandırıyordu. Philip'in onu sevdiği kadar, küçük kız da Philip'i seviyordu ve her sabah emekleyerek odasına girmekten (artık iki ayağının üstüne kalkmaya başlamıştı ve gayet iyi yürüyordu) ve yatağına çıkarılmaktan büyük keyif alıyordu. Mildred bunu engellediğinde, zavallı çocuk acı acı ağlıyordu. Philip'in protestosuna şöyle karşılık verdi:

"Alışkanlık haline getirsin istemiyorum."

Ardından, Philip bir şey söylemiş gibi, şöyle devam etti:

"Çocuğumla ne yapacağım seni hiç ilgilendirmez. Konuştuğunu duyan da seni babası zanneder. Ben annesiyim ve onun için neyin doğru olduğunu da ben bilirim, değil mi?"

Philip, Mildred'ın aptallığından bezmişti; ama artık ona karşı o kadar kayıtsızdı ki sadece ara sıra Philip'i kızdırabiliyordu. Onun etrafta olmasına alışmıştı. Noel geldi, bu da Philip için birkaç günlük tatil anlamına geliyordu. Biraz kokina getirip evi süsledi, Noel günü de Mildred'la bebeğe küçük hediyeler verdi. Sadece iki kişiydiler, bu yüzden

hindi pişirmediler, ama Mildred fırında tavukla yakındaki marketten aldığı hazır Noel pudingini yaptı. Kendilerine bir şişe şarap açtılar. Yemek bitince Philip ateşin karşısındaki koltuğuna oturup piposunu tüttürdü; alışık olmadığı şarap onun sürekli aklını kurcalayan para endişesini bir süreliğine unutmasını sağladı. Mutlu ve rahat hissediyordu. O sırada Mildred gelip bebeğin iyi geceler öpücüğü vermesini istediğini söyledi ve Philip gülümseyerek Mildred'ın yatak odasına gitti. Ardından çocuğa uyumasını söyleyip gaz lambasını kıstı ve ağlarsa duymak için kapıyı açık bırakarak oturma odasına döndü.

"Sen nereye oturacaksın?" diye sordu Mildred'a.

"Sen koltuğa otur. Ben yere oturacağım."

Philip oturunca Mildred da ateşin karşısına yerleşip onun dizlerine yaslandı. Philip, Vauxhall Bridge Road'daki pansiyonunda nasıl birlikte oturduklarını hatırlamadan edemedi, ama o zamanki yerleri bunun tersiydi; yerde oturup başını onun dizlerine yaslayan kendisi olurdu. O zamanlar Mildred'ı nasıl da tutkuyla seviyordu! Artık ona karşı uzun zamandır bilmediği bir şefkat hissediyordu. Bebeğin boynuna doladığı küçük yumuşak kollarını hâlâ hissediyordu sanki.

"Rahat mısın?" diye sordu.

Mildred başını kaldırıp ona baktı, hafifçe gülümsedi ve başını aşağı yukarı salladı. Hafif bir sersemlikle, birbirleriyle konuşmadan ateşe baktılar. Sonunda Mildred dönüp merakla bakışlarını onun yüzüne dikti.

"Buraya geldiğimden beri beni bir kez olsun öpmediğinin farkında mısın?" diye sordu aniden.

"Öpmemi mi istiyorsun?" diyerek gülümsedi Philip.

"Artık benden o şekilde hoşlanmıyorsun galiba?"

"Senden çok hoşlanıyorum."

"Bebekten daha çok hoşlanıyorsun."

Philip cevap vermedi, Mildred da yanağını onun eline yasladı.

"Bana hâlâ kızgın mısın?" diye sordu, gözlerini yere indirip.

"Ne diye kızgın olayım sana?"

"Sana daha önce hiç şimdi olduğu gibi değer vermedim. Seni sevmeyi öğrenmek için ateşten geçmem gerekti."

Bir solukta okuduğu o ucuz romanlardan öğrendiği bu türden ifadeleri kullandığını duymak Philip'i ürpertiyordu. Ardından, söylediği lafın Mildred için herhangi bir anlam ifade edip etmediğini merak etti: Belki de gerçek hislerini ifade etmek için *The Family Herald*'ın yapmacık dilinden başka bir yol bilmiyordu.

"Böyle birlikte yaşamamız çok tuhaf görünüyor."

Philip uzun süre cevap vermedi ve sessizlik yine üstlerine çöktü; ama en sonunda, sözünün hiçbir şekilde bölünmemesini istediğini belli eder şekilde konuştu:

"Bana kızmamalısın. İnsan böyle şeylere mâni olamıyor. Şunu ya da bunu yaptığın için kötü ve zalim olduğunu düşündüğümü hatırlıyorum; ama bu benim aptallığımdı. Beni sevmedin, bunun için seni suçlamak saçmalıktı. Beni sevmeni sağlayabileceğimi sandım, ama artık bunun imkânsız olduğunu biliyorum. İnsan birini neden sever bilmiyorum, ama bu her neyse önemi olan tek şey ve nezaketle ya da cömertlikle veya bu tür herhangi bir şeyle bunu yaratamazsın."

"Beni gerçekten sevmiş olsaydın hâlâ severdin bence."

"Ben de böyle sanırdım. Eskiden bunun sonsuza dek süreceğini sandığımı hatırlıyorum; sensiz olmaktansa ölmeyi tercih edeceğimi hissederdim ve gençliğinin solup kırış kırış olduğunda, artık kimse seni umursamayacağı için tamamen benim olacağını düşünüp zamanın geçmesini beklerdim sabırsızlıkla."

Mildred cevap vermedi, ardından kalktı ve yatmaya gideceğini söyledi. Ürkekçe, hafiften gülümsedi.

"Bugün Noel Philip, bana iyi geceler öpücüğü vermeyecek misin?"

Philip bir kahkaha attı, hafifçe kızardı ve onu öptü. Mildred yatak odasına gitti, o da okumaya başladı.

96

Kıyamet iki üç hafta sonra koptu. Philip'in tutumu Mildred'ı tuhaf bir bezginliğe sokmuştu. Ruhunda pek çok farklı duygu vardı ve kolayca bir ruh halinden öbürüne geçebiliyordu. Tek başına uzun zaman geçiriyor, bulunduğu konumla ilgili uzun uzun düşünüyordu. Bütün duygularını kelimelere dökmüyordu, onların ne olduğunu bilmiyordu bile, ama zihninde öne çıkan belli şeyler vardı ve bunları tekrar tekrar düşünüyordu. Philip'i hiçbir zaman anlamamıştı, üstelik ondan öyle pek fazla hoşlanmamıştı; ama onun yakınında olması hoşuna gidiyordu çünkü onun bir centilmen olduğunu düşünüyordu. Babasının doktor, amcasının papaz olmasını etkileyici buluyordu. Onu çok aptal yerine koyabildiği için ondan biraz tiksiniyordu ve aynı zamanda yanındayken hiçbir zaman pek rahat edemiyordu; aldırmadan yaşamayı beceremiyordu ve Philip'in davranışlarını eleştirdiğini hissediyordu.

Kennington'daki küçük pansiyonda yaşamaya ilk geldiği zamanlarda bitkin ve mahcup haldeydi. Rahat bırakılmak hoşuna gitmişti. Ödenecek bir kiranın olmadığını düşünmek insanı rahatlatıyordu; hava ne olursa olsun dışarı çıkmak gibi bir mecburiyeti yoktu ve kendisini iyi hissetmezse yatakta sakince uzanabiliyordu. Sürdüğü hayattan nefret etmişti. Sokulgan ve itaatkâr davranmak zorunda olmak korkunçtu; şimdi bile erkeklerin kabalığı ve zalim sözleri aklına geldikçe kendine acıyıp ağlıyordu. Ama bu aklına pek nadir geliyordu. Gelip onu kurtardığı için Philip'e minnettardı ve onun kendisini ne kadar dürüstçe sevdiğini, kendisininse ona ne kötü davrandığını hatırladıkça bir pişmanlık sancısı hissediyordu. Bunu telafi etmek kolaydı. Kendisi için

hiç önemi yoktu. Philip teklifini geri çevirince şaşırmış, ama omuz silkip geçmişti: İstiyorsa havalara girebilirdi, umurunda değildi, kısa bir süre sonra endişelenecek ve o zaman da Mildred'ın reddetme sırası gelecekti; bunun Mildred için bir ihtiyaç olduğunu sanıyorsa fena halde yanılıyordu. Onun üstündeki etkisinden hiçbir şüphesi yoktu. Tuhaftı, ama Mildred onu tepeden tırnağa iyi tanıyordu. Mildred'la sürekli kavga edip onu bir daha asla görmeyeceğine yeminler etmişti ve ardından, kısa bir süre sonra, affedilmek için yalvararak karşısında diz çökmüştü. Philip'in önünde nasıl yaltaklandığını düşünmek ürpermesine yol açtı. Üstünden yürüyüp geçsin diye seve seve yere yatardı. Philip'i ağlarken görmüştü. Ona nasıl muamele etmesi, görmezden gelmesi, öfkesini fark etmemiş gibi yapması, onu bir güzel yalnız bırakması gerektiğini ve kısa zaman içinde onun dizlerine kapanacağını tam olarak biliyordu. Nasıl gelip de tükürdüğünü yalayacağını düşününce keyiflenip küçük bir kahkaha attı. Kurtlarını dökmüştü artık. Erkeklerin ne mal olduğunu biliyordu ve onlarla daha fazla bir ilişkisi olsun istemiyordu. Philip'le evlenip barklanmaya gayet hazırdı. Ne de olsa kelimenin tam anlamıyla bir centilmendi ve bu da yabana atılır bir şey değildi, öyle değil mi? Neyse, acelesi yoktu ve ilk adımı atacak kişi o değildi. Her ne kadar bu onun alay etmesine yol açsa da, bebeği ne kadar sevdiğini görmekten memnun oluyordu; başka bir adamın çocuğuna bu kadar önem verdiğini görmek komikti. Pek tuhaf bir tipti şüphesiz.

Ama birkaç şey onu şaşırtmıştı. Philip'in hizmet etmesine alışkındı: Eski günlerde sadece onun için bir şey yapmaktan çok memnun olurdu; Mildred sert bir sözle moralinin bozulduğunu, hoş bir sözle mest olduğunu görmeye alışkındı. Şimdiyse farklıydı ve kendi kendine, onun geçen bir yılda herhangi bir düzelme göstermediğini söyledi. Philip'in duygularında herhangi bir değişiklik olabileceği bir an olsun aklına gelmedi, bunun kendisinin huysuzluğunu göz

ardı etmek için yaptığı bir rol olduğunu düşündü sadece. Zaman zaman bir şeyler okumak istiyor ve ona konuşmayı kesmesini söylüyordu: Hiddetlenmesi mi yoksa surat mı asması gerektiğini bilemeyip kafası karıştığından, hiçbirini yapmıyordu. Bir de Philip'in kendisine ilişkilerinin platonik kalması niyetinde olduğunu söylediği konuşma vardı, ortak geçmişlerinde yaşanan bir olayı hatırlayınca, Philip'in kendisinin hamile kalma olasılığından çok korktuğu sonucunu çıkardı. İtinayla ona güven vermeye çalışmıştı. Hiçbir şey değişmemişti. Mildred, bir erkeğin seks konusunda kendisi gibi takıntılı olamayabileceğini fark edebilecek türden bir kadın değildi; erkeklerle ilişkileri tamamen böyle olmuştu; onların başka ilgi alanları olabilmesini de anlayamıyordu. Philip'in başka birine âşık olabileceği düşüncesi kafasına takılmış, hastanedeki hemşirelerden ya da dışarıda buluştuğu insanlardan şüphelenerek onu izlemişti; ama kurnaz soruları, onu Athelny hanesinde tehlikeli kimse olmadığı sonucuna götürmüştü; ayrıca Philip'in çoğu tıp öğrencisi gibi işi gereği iletişim kurmak zorunda kaldığı hemşirelerin cinsiyetlerinin bilincinde olmadığını da anladı. Onun zihninde hemşireler, hafif bir iyodoform kokusuyla bağlantılıydı. Philip'e hiç mektup gelmiyordu, eşyalarının arasında da hiçbir kızın fotoğrafı yoktu. Şayet birine âşıksa, bunu gizlemekte çok ustaydı ve Mildred'ın bütün sorularını dürüstçe ve görünüşe göre arkalarında başka bir niyet olduğundan şüphe duymadan cevaplıyordu.

Sonunda Mildred kendi kendine, "Onun başka birisine âşık olduğuna inanmıyorum," dedi.

Bu içini rahatlattı, çünkü durum böyleyse kesinlikle hâlâ kendisine âşık olmalıydı; ama bu durum davranışını çok kafa karıştırıcı kılıyordu. Eğer Mildred'a böyle davranacaksa, neden onu gelip evinde yaşamaya davet etmişti? Bu anormaldi. Mildred merhamet, cömertlik ve nezaket olasılığını kavrayabilecek bir kadın değildi. Vardığı tek sonuç, Philip'in

homoseksüel olduğuydu. Kafasında onun davranışının nedenlerini şövalyelik olarak değerlendirdi; ucuz romanların saçmalıklarıyla dopdolu olan hayal gücüyle, Philip'in duyarlılığının her türlü romantik açıklamasını gözünde canlandırdı. Hayal âlemi acı yanlış anlamalarla, ateşle arınmalarla, pamuk prenses ruhlarıyla ve bir Noel gecesinin zalim soğuğunda ölümle iyice azıttı. Brighton'a gittiklerinde onun tüm bu saçmalığını sona erdirmeye karar vermişti; orada yalnız olacaklardı, herkes karıkoca olduklarını düşünecekti, rıhtım ve müzik grubu olacaktı. Hiçbir şeyin Philip'i kendisiyle aynı odayı paylaşmaya ikna edemeyeceğini anlayınca, Mildred'la sesinde daha önce hiç duymadığı bir tonla konuşunca, onun kendisini istemediğini aniden fark etmişti. Hayretler içinde kalmıştı. Geçmişte Philip'in ona söylediği tüm o şeyleri, kendisine nasıl ümitsizce âşık olduğunu hatırlamıştı. Kendini aşağılanmış hissetti ve öfkelendi, ama kendine has küstahlığı sayesinde bunu atlatabilmişti. Philip, Mildred'ın ona âşık olduğunu düşünmemeliydi, çünkü değildi. Mildred bazen ondan nefret ediyor, onu dize getirmeyi özlüyordu; ama nedense kendini çok güçsüz hissediyordu; Philip'i ne şekilde idare edebileceğini bilmiyordu. Ona biraz sinirlenmeye başlamıştı. Birkaç kez ağlamıştı. Birkaç kez de kendisini ona özellikle iyi davranmaya zorlamıştı; ama geceleri kıyıda yürürken koluna girdiğinde, kısa bir süre sonra Philip, Mildred'ın kendisine dokunmasından rahatsızlık duyuyormuş gibi, bir bahaneyle kolunu çekmişti. Bir türlü anlayamıyordu. Philip'le ancak, her geçen gün daha da çok sevdiği belli olan bebek aracılığıyla ilişki kurabiliyordu: Çocuğa bir tokat atarak ya da onu iterek Philip'in öfkeden bembeyaz kesilmesine yol açabiliyordu; eski, yumuşak gülümsemesi gözlerinde ancak, Mildred kucağında bebekle karşısında durduğunda beliriyordu. Plajda bir adam onun böyle bir fotoğrafını çekince bunu fark etmişti ve sonrasında Philip ona bakabilsin diye aynı şekilde sık sık durmuştu.

Londra'ya döndüklerinde Mildred, kolayca bulabileceğini sandığı işi aramaya koyulmuştu; artık Philip'ten bağımsız olmak istiyordu; ona pansiyon tuttuğunu ve çocuğu da yanında götüreceğini söylediği anı büyük bir tatmin duygusuyla düşündü. Ama bu olasılık yaklaştıkça hevesi kırıldı. Uzun saatler çalışma alışkanlığını kaybetmişti, müdirenin emrine hazır ve nazır olmak istemiyordu, bir kez daha üniforma giyme düşüncesi onurunun isyanına yol açıyordu. Komşularının rahat rahat geçindiklerini sanmasını sağlamıştı: Şimdi çıkıp işe gittiğini duyarlarsa ona zavallı gözüyle bakarlardı. Doğal miskinliği kendini gösteriyordu. Kendisine bakmaya razı olduğu sürece Philip'ten ayrılmak istemiyordu, bunu yapmak için bir sebep de göremiyordu. Sokağa atacak para yoktu, üstelik kalacak yeri vardı ve Philip için de böylesi daha iyi olabilirdi. Amcası yaşlı bir adamdı, her an ölebilirdi, o zaman küçük bir şeyler alacaktı ve her şey aynı olsa bile haftada birkaç şilin için sabahtan gece yarılarına kadar kölelik yapmaktan iyiydi. Gayretkeşliği kalmadı; günlük gazetelerdeki ilanları sadece bu sırada yapmaya değer bulacağı herhangi bir şey çıkarsa bir şeyler yapmak istediğini göstermek için okumaya devam etti. Ama panik duygusu onu ele geçirmişti ve Philip'in ona bakmaktan bıkmasından korkuyordu. Artık onun üstünde hiçbir etkisi kalmamıştı ve Philip'in burada kalmasına sadece bebeği sevdiği için izin verdiğini sanıyordu. Her şeyi kara kara düşündü, öfkeyle kendi kendine bir gün tüm bu yaptıklarını ona ödeteceğini söyledi. Philip'in artık kendisini umursamadığı gerçeğiyle barışamıyordu. Ona ödetecekti. Gururu kırılmıştı ve bazen nedense Philip'i arzuluyordu. Artık o kadar soğuk davranıyordu ki bu Mildred'ı çileden çıkarıyordu. Sürekli onu düşünüyordu. Philip'in kendisine çok kötü muamele ettiğine inanıyordu ve bunu hak etmek için ne yaptığını bilmiyordu. Kendi kendisine sürekli bu şekilde yaşamalarının hiç doğal olmadığını söyleyip duruyordu. Ardından, eğer her şey farklı olsaydı ve

ondan bebek yapsaydı, Philip'in kendisiyle kesinlikle evleneceğini düşünüyordu. Tuhaftı ama kelimenin tam anlamıyla bir centilmendi, kimse bunu inkâr edemezdi. Sonunda bu onda bir takıntı halini aldı ve ilişkilerinde zorla da olsa bir değişiklik yapmaya karar verdi. Artık Mildred'ı öpmüyordu bile, halbuki öpmesini istiyordu: Eskiden dudaklarına ne büyük bir arzuyla yapıştığını hatırladı. Bunu düşününce içine tuhaf bir his yayıldı. Sık sık onun ağzına bakıyordu.

Şubat başında bir akşam Philip ona, doğum gününü kutlamak için atölyesinde bir parti düzenleyen Lawson'la yemek yiyeceğini söyledi; geç saate kadar dönmeyecekti; Lawson, Beak Caddesi'ndeki tavernadan çok sevdikleri pançtan birkaç şişe almıştı ve hoş bir akşam geçireceklerdi. Mildred kadınların da olup olmayacağını sordu, ama Philip olmayacağını söyledi; sadece erkekler davet edilmişti; onlar da sadece oturup konuşacak ve sigara içeceklerdi: Bu Mildred'a hiç eğlenceli gelmedi; o ressam olsaydı etrafta beş altı tane de model bulunurdu. Yatmaya gitti ama uyuyamadı, o anda aklına bir fikir geldi; kalktı ve Philip içeri giremesin diye sahanlıktaki kapının kancasını taktı. Philip saat bir gibi döndü, kapının kapalı olduğunu görünce Mildred onun küfrettiğini duydu. Yataktan kalkıp kapıyı açtı.

"Ne diye kapıyı üstüne kilitledin ki? Kusura bakma, seni yataktan çıkardım."

"Onu bilerek açık bırakmıştım, nasıl kapandı anlayamadım."

"Çabuk yatağına dön, yoksa üşüteceksin."

Philip oturma odasına girip gazı açtı. Mildred da peşinden geldi. Ateşe doğru yürüdü.

"Biraz ayaklarımı ısıtmak istiyorum. Buz gibiler."

Philip oturup botlarını çıkarmaya başladı. Gözleri parlıyordu, yanakları kırmızıydı. Mildred onun içkili olduğunu düşündü.

"Akşamın güzel geçti mi?" diye sordu gülümseyerek.

"Evet, harika zaman geçirdim."

Philip gayet ayıktı, ama bol bol konuşup gülmüştü ve hâlâ biraz heyecanlıydı. Böyle bir akşam ona Paris'teki eski günleri hatırlatmıştı. Keyfi çok yerindeydi. Cebinden piposunu çıkarıp doldurdu.

"Yatmayacak mısın?" diye sordu Mildred.

"Henüz değil, hiç uykum yok. Lawson çok havasındaydı. Oraya vardığım andan ayrıldığım ana dek makine gibi konuşup durdu."

"Ne hakkında konuştunuz?"

"Kim bilir! Ne kadar konu varsa hepsinden. Hepimizi en yüksek sesimizle bağırıp çağırırken ve kimse kimseyi dinlemezken görmeliydin."

Philip bunu hatırlayınca bir kahkaha koyuverdi, Mildred da güldü. Sınırını aşmış halde sarhoş olduğundan gayet emindi. Tam da böyle olmasını ummuştu. Erkekleri tanıyordu.

"Oturabilir miyim?" dedi.

Philip cevap veremeden onun dizlerine oturdu.

"Yatmayacaksan gidip bir sabahlık giysen iyi edersin."

"Ah, iyiyim ben böyle." Ardından kollarını boynuna doladı, yüzünü onunkine yapıştırıp şöyle dedi: "Bana karşı niye bu kadar kötüsün Phil?"

Philip kalkmaya çalıştı, ama Mildred bırakmadı.

"Seni gerçekten seviyorum Philip," dedi.

"Böyle saçma sapan konuşma."

"Saçmalık değil, doğru. Sensiz yaşayamam. Seni istiyorum."

Philip kendini onun kollarından kurtardı.

"Lütfen kalk. Kendini aptal durumuna düşürüyorsun, benim de kendimi tam bir salak gibi hissetmeme yol açıyorsun."

"Seni seviyorum Philip. Sana verdiğim tüm zararı telafi etmek istiyorum. Böyle devam edemem, insanın doğasına aykırı."

Philip kayarak sandalyeden kalktı ve Mildred'ı oraya oturttu.

"Kusuruma bakma, ama artık çok geç."

Mildred'ın yürek parçalayan bir hıçkırığı duyuldu.

"Ama neden? Nasıl bu kadar zalim olabilirsin?"

"Seni bir zamanlar çok sevdiğim için herhalde. Daha fazla tutku duyacak halim kalmadı. Bu türden herhangi bir şeyin düşüncesi beni dehşete düşürüyor. Artık Emil'i ya da Griffiths'i düşünmeden sana bakamıyorum bile. İnsan böyle şeylere mâni olamıyor. Sadece asabiyet sanırım."

Mildred onun elini tutup öpücüklere boğdu.

"Yapma," diye bağırdı Philip.

Mildred tekrar sandalyeye çöktü.

"Böyle devam edemem. Beni sevmeycceksen, çekip gitmeyi tercih ederim."

"Aptallık etme, gidecek hiçbir yerin yok. Burada ne kadar istersen kalabilirsin, ama bunun için arkadaştan başka bir şey olmadığımızı kesinlikle anlaman gerek."

O an Mildred birdenbire hararetli tutkusunu bir kenara bırakıp yumuşak, manidar bir kahkaha attı. Philip'e sokulup sarıldı. Kısık sesle, sırnaşarak konuşmaya başladı.

"Böyle koca aptal olma. Gerginsin bence. Ne kadar hoş olabileceğimi bilmiyorsun."

Yüzünü onunkine yapıştırıp, yanağını Philip'in yanağına sürttü. Philip'e göre, gülümseyişi iğrenç bir kuyruk sallamaydı ve gözlerindeki davetkâr pırıltıyı görünce dehşete düştü. İçgüdüsel olarak kendini geriye çekti.

"İstemiyorum," dedi.

Ama Mildred onu bırakmadı. Dudakları onun ağzını aradı. Philip ellerini tuttu, sertçe onları kendisinden ayırdı ve itip uzaklaştırdı.

"Senden iğreniyorum," dedi.

"Benden mi?"

Mildred bir eliyle şöminenin kenarına tutunup dengesini sağladı. Bir an ona baktı ve aniden yanaklarında iki küçük nokta belirdi. Tiz, öfkeli bir kahkaha attı.

"Asıl ben *senden* iğreniyorum."

Durup derin bir nefes aldı. Ardından çok şiddetli bir taciz kasırgası kopardı. Sesinin en üst perdesinde bağırıyordu. Düşünebildiği her türlü hakareti saydırdı ona. Kullandığı dil o kadar müstehcendi ki Philip hayrete düştü; seviyeli olmaya hep çok dikkat eder, bayağılıktan o kadar dehşete düşerdi ki onun şimdi kullandığı kelimeleri bilebileceği Philip'in hiç aklına gelmemişti. Yanına gelip suratını onunkine çok yaklaştırdı. Hırstan çarpılmıştı ve patırtılı konuşması sırasında dudaklarından tükürükler saçılıyordu.

"Sen benim bir kez dahi hiç umurumda olmadın, seni hep aptal yerine koydum, canımı sıktın, içimi baydın ve senden nefret ettim, mesele para olmasaydı bana dokunmana asla izin vermezdim, ayrıca beni öpmene izin verdiğim zamanlarda da midem bulanırdı. Griffiths'le ben sana güldük, enayinin teki olduğun için güldük sana. Enayi! Enayi!"

Ardından yeniden iğrenç hakaretler saydırdı. Her berbat hata için onu suçluyordu; onun pinti olduğunu söyledi, sıkıcı olduğunu söyledi, kibirli, bencil olduğunu söyledi; Philip'in çok duyarlı olduğu her konuda zehirli alaylarını sürdürdü. Sonunda gitmek için arkasını döndü. Histerik bir şiddetle ona aşağılayıcı, pis yakıştırmalarını döküp saçtı. Kapının kolunu tutup açtı. Ardından Philip'i gerçekten yaraladığını bildiği tek şey olan sakatlığına küfrü bastı. Elinden gelen bütün melaneti, bütün zehri yükleyerek o kelimeyi telaffuz etti. Bir tokat gibi onu Philip'e patlattı.

"Topal!"

97

Ertesi sabah Philip irkilerek uyandı, geç kaldığının farkındaydı ve saatine bakınca dokuz olduğunu gördü. Hemen

yataktan fırladı, tıraş olmak için mutfakta biraz su ısıtmaya gitti. Mildred'dan hiçbir iz yoktu, önceki gece yemek için kullandığı şeyler de lavaboda kirli duruyordu. Kapısını çaldı.

"Uyan Mildred. Çok geç olmuş."

Kapıyı ikinci kez daha gürültülü çalmasına rağmen Mildred cevap vermedi, Philip de onun surat astığı sonucuna vardı. Buna takılamayacak kadar büyük bir telaş içindeydi. Kaynaması için ocağa biraz su koydu, kendini banyoya attı; banyosu aslında hep soğuğu kırsın diye bir gece önceden doldurulurdu. Üstünü giyerken Mildred kahvaltısını hazırlayıp oturma odasına koyar diye tahmin etti. Sinirli olduğu birkaç seferde böyle yapmıştı. Ama Philip onun hareket ettiğine dair hiçbir ses işitmedi ve eğer bir şey yiyecekse bunu kendisinin hazırlaması gerektiğini fark etti. Uyuyakaldığı bir sabahta Mildred'ın ona böyle bir numara çekmesine siniri bozuldu. Hazır olduğunda hâlâ Mildred'dan hiçbir iz yoktu ama onun odasında dolandığını duydu. Belli ki kalkıyordu. Kendine biraz çay yaptı, birkaç dilim ekmek kesip yağ sürdü ve botlarını giyerken bunları yedi; ardından merdivenlerden koşarak indi, sokak boyunca ilerleyip tramvayını yakalayabilmek için anacaddeye fırladı. Afişlerde savaş haberlerini görebilmek için bakışları gazete bayilerini tararken, dün geceyi düşündü: Artık bitip gitmişti ve o da buna kafa yordu, olayın ne denli çirkin olduğunu düşünmeden edemiyordu; gülünç duruma düştüğünü tahmin ediyordu, ama hislerinin efendisi değildi; o sırada bu hisler çok bunaltıcı gelmişti. Mildred'a öfkeliydi, çünkü onu bu gülünç duruma sokmuştu, ardından onun patlamasını ve kullandığı müstehcen dili düşününce yeniden hayretler içinde kaldı. Onun son alayını hatırlayınca kızarmasına mâni olamadı; ama kibirle omuz silkti. Arkadaşları ona kızdığında, sakatlığıyla alay etmeyi ihmal etmediklerini uzun zaman önce öğrenmişti. Hastanede, okulda olduğu gibi önünde yapmasalar da onun yürüyüşünü taklit eden adamlar görmüştü ama bunu sadece onun

görmediğini düşündükleri zamanlarda yapıyorlardı. Artık bunu kasti bir kabalıktan ziyade insanoğlunun doğası gereği taklitçi bir hayvan ve insanları güldürmenin kolay bir yolu olması dolayısıyla yaptıklarını biliyordu: Bunu biliyordu ama asla kabullenemiyordu.

İşe koyulmaktan memnundu. İçeri girdiğinde koğuş hoş ve dostane göründü. Hemşire onu kısa, sistematik bir gülümsemeyle selamladı.

"Çok geç kaldınız, Bay Carey."

"Dün gece ipin ucunu kaçırmışım."

"Öyle görünüyor."

"Teşekkürler."

Gülerek hastalarından ilkinin, tüberküloz ülseri olan bir oğlanın yanına gitti ve sargılarını açtı. Çocuk onu gördüğüne memnundu, Philip de yaraya temiz bir sargı yaparken onunla şakalaştı. Philip, hastaların gözdelerinden biriydi; onlara güler yüzle muamele ediyordu; üstelik onların canını yakmayan yumuşak, hassas elleri vardı: Pansumancılardan bazıları biraz sertti ve yöntemleri biraz pervasızdı. Kulüp odasında arkadaşlarıyla, çörek ve tereyağından ibaret basit öğle yemeğini bir fincan kakao ile yedi ve savaştan bahsettiler. Birtakım erkekler gidiyordu ama yetkililer titizlik gösteriyor ve hastane görevi olmayan herkesin gitmesine karşı çıkıyorlardı. Birileri, savaş devam edecek olursa bir süre sonra uzmanlığı olan herkesi memnuniyetle askere alacaklarını söylüyordu ama genel düşünce, bunun bir ay içinde biteceği yönündeydi. Mademki Roberts oradaydı, her şey çok kısa zamanda yoluna girecekti. Macalister da böyle düşünüyordu; Philip'e, şanslarını kollamaları ve barış ilan edilmeden hemen önce hisse satın almaları gerektiğini söylemişti. O zaman bir patlama yaşanacaktı, böylece hepsi biraz para yapabilirdi. Macalister'a fırsat çıktığında kendisine hisse alma talimatı vermişti. Yazın otuz sterlin kazanmış olmak iştahını kabartmıştı ve şimdi birkaç yüz kazanmak istiyordu.

O günkü işlerini bitirip Kennington'a dönmek üzere bir tramvaya bindi. O akşam Mildred'ın nasıl davranacağını merak ediyordu. Muhtemelen surat asacağını ve sorularına cevap vermeyi reddedeceğini düşündükçe sıkıntı basıyordu. Yılın bu zamanı için sıcak bir akşamdı ve Güney Londra'nın şu gri caddelerinde bile şubat ayının rehaveti vardı; uzun kış aylarının ardından doğa tez canlılık ediyordu demek, şeyleri uykularından uyandırıyordu ve havada, ebedi etkinliklerine yeniden başlayan, bahar müjdecisi bir kıpırtı vardı. Pansiyonuna dönmek ona tatsız geldiğinden daha ileriye gitmek isterdi, üstelik hava almak istiyordu; ama çocuğu görme arzusu aniden içini cız ettirdi ve onun kendisine doğru neşeyle çığlık atarak emeklediğini düşününce kendi kendine gülümsedi. Eve varınca, otomatikman pencerelere bakıp da hiç ışık olmadığını görünce şaşırdı. Yukarı çıkıp kapıyı çaldı, ses veren olmadı. Mildred dışarı çıkınca anahtarı paspasın altına koyardı, şimdi de onu orada buldu. İçeri girip oturma odasına giderek bir kibrit çaktı. Bir şey olmuştu, bunun ne olduğunu hemen anlayamadı; gaz lambasını sonuna kadar açıp yaktı; ışık birden tüm odayı doldurunca etrafına baktı. Nefesi kesildi. Tüm mekân enkaza dönmüştü. İçindeki her şey kasten mahvedilmişti. Öfkeye kapılıp alelacele Mildred'ın odasına koştu. Karanlık ve boştu. Bir ışık getirince onun, kendisinin ve bebeğin her şeyini alıp götürdüğünü fark etti (eve girerken bebek arabasının her zamanki yerinde olmadığını görmüştü ama Mildred'ın bebeği dışarı çıkardığını sanmıştı); lavabodaki her şey kırılmıştı, bir bıçakla iki sandalyenin oturma yerleri çaprazlamasına kesilmişti, yastık yırtılıp açılmıştı, çarşaflarda ve yatak örtüsünde büyük yırtıklar vardı, ayna bir çekiçle kırılmışa benziyordu. Philip apışıp kaldı. Kendi odasına gitti, orada da her şey karman çormandı. El yüz yıkama lavabosuyla ibrik hurdahaş edilmişti, ayna paramparçaydı, çarşaf şeritler halinde kesilmişti. Mildred yastıkta elinin girebileceği bir kesik açmış ve kuş-

tüylerini odanın her yanına saçmıştı. Battaniyeleri bir bıçakla delik deşik etmişti. Tuvalet masasında Philip'in annesinin fotoğrafları duruyordu, bunların çerçeveleri parçalanmış ve camları tuzla buz olmuştu. Philip küçük mutfağa gitti. Kırılabilecek her şey –bardaklar, puding kâseleri, tabak çanaklar– kırılmıştı.

Philip'in nefesi kesildi. Mildred hiçbir mektup bırakmamıştı; öfkesini gösterecek bu enkazdan başka hiçbir şey yoktu ve eserini yaratırken yüzündeki katı ifadeyi gözünde canlandırabiliyordu. Oturma odasına dönüp etrafına baktı. O kadar hayrete düşmüştü ki artık öfke duymuyordu. Merakla mutfak bıçağına ve kömür çekicine baktı; Mildred onları masanın üstünde bırakmıştı. Ardından, şöminedeki kırılmış et bıçağı takıldı gözüne. Bunca zarar vermek Mildred'ın çok vaktini almış olmalıydı. Lawson'ın yaptığı portresi çaprazlama kesilip iğrenç biçimde yarılmıştı. Kendi resimleri küçük parçalara ayrılmıştı; Manet'nin *Olympia*'sıyla Ingres'nin *Büyük Odalık* resimlerinin, IV. Philip'in portresinin fotoğrafları kömür çekicinin kuvvetli darbeleriyle ezilmişti. Masa örtüsünde, perdelerde ve iki koltukta yırtıklar vardı. Hayli mahvolmuşlardı. Philip'in çalışma masası olarak kullandığı masanın önündeki duvarda, Cronshaw'un ona verdiği İran halısının küçük bir parçası duruyordu. Mildred ondan hep nefret etmişti.

"Halı dediğin yerde durur," derdi, "üstelik bu sadece iğrenç kokan pis bir şey."

Philip ona, bu halının büyük bir bilmecenin cevabını içerdiğini söyleyince deliye dönmüştü. Onun kendisiyle dalga geçtiğini sanmıştı. Bıçakla halıyı üç kez boydan boya kesmişti, bunu yapmak belli bir güç gerektirmiş olmalıydı, şimdiyse asılı durduğu yerde lime limeydi. Philip'in iki üç tane mavi ve beyaz tabağı vardı, bunların hiçbir kıymeti yoktu, ama onları teker teker çok ucuza almıştı ve böyle bir araya gelişleri hoşuna gidiyordu. Onlar da paramparça yere

saçılmıştı. Kitaplarının sırtlarında uzun kesikler vardı, ciltsiz Fransızca olanların sayfalarını teker teker yırtma zahmetine girmişti. Söve pervazının üstündeki küçük süslemeler, parçalanmış halde şöminenin içine atılmıştı. Bir bıçakla ya da çekiçle harap edilebilecek her şey tahrip edilmişti.

Philip'in eşyalarının tamamı satılsa otuz sterlin etmezdi, ama bunların çoğu eski dostlardı ve o da evcil bir mizaca sahip olduğundan kendisine ait olduğu için tüm bu öteberiye bağlıydı; küçük eviyle gurur duyuyordu ve bu kadar az parayla onu güzel ve karakteristik kılabilmeyi başarmıştı. O an umutsuzluk içinde çöktü. Kendi kendine, Mildred'ın nasıl bu kadar zalim olabildiğini sordu. Ani bir korku ayağa fırlayıp koridordaki giysilerinin bulunduğu dolaba gitmesine yol açtı. Dolabı açtı ve rahatlayarak derin bir iç çekti. Belli ki bunu unutmuştu, eşyalarının hiçbirine dokunulmamıştı.

Oturma odasına döndü, karşısındaki manzaraya göz gezdirip ne yapması gerektiğini düşündü; ortalığı toparlamaya başlamaya mecali yoktu; ayrıca evde yiyecek bir şey de yoktu ve açtı. Dışarı çıkıp kendisine yiyecek bir şeyler aldı. Eve geldiğinde daha sakindi. Çocuğu düşününce hafif bir sızı duydu ve onun kendisini özleyip özlemediğini merak etti; başta özlerdi belki ama bir haftaya kalmaz unuturdu; Mildred'dan kurtulduğuna da şükrediyordu. Onu büyük bir öfkeyle değil, bunaltıcı bir sıkıntı duygusuyla düşündü.

"Tanrı'dan dileğim, onu bir daha asla görmemek," dedi yüksek sesle.

Artık yapılacak tek şey pansiyondan çıkmaktı ve ertesi sabah bunu ev sahibine bildirmeye karar verdi. Verilen zararı telafi etmeye gücü yetmezdi, üstelik o kadar az parası kalmıştı ki daha ucuz bir pansiyon bulmalıydı. Buradan çıkmaktan memnun olacaktı. Masraflar onu endişelendiriyordu, bir de burada Mildred'ı hatırlayıp duracaktı. Philip sabırsızdı ve kafasındaki planı eyleme geçirmeden asla rahat

edemezdi; böylece ertesi gün öğleden sonra, tahrip olmuş ya da olmamış tüm eşyası için üç sterlin teklif eden bir ikinci el eşya satıcısına gitti; iki gün sonra, daha yeni tıp öğrencisi olduğu zamanlarda oda kiraladığı, hastanenin karşısındaki eve taşındı. Ev sahibesi çok düzgün bir kadındı. Philip'e en üst katta, haftada altı şilin ödeyeceği bir oda kiraladı; burası küçük ve dökuntü bir yerdi, evin arka bahçesine bakıyordu ama Philip'in artık giysilerinden ve bir kutu kitabından başka hiçbir şeyi yoktu ve bu kadar ucuza bir pansiyon bulabildiği için memnundu.

98

Philip Carey'nin, sonuçları kendisinden başka kimseyi etkilemeyen talihi, ülkesinin geçtiği dönemden etkilenmeye başlamıştı. Tarih yazılıyordu ve bu süreç o kadar önemliydi ki adsız sansız bir tıp öğrencisinin yaşamını etkileyebilir olması tuhaf kaçıyordu. Muharebe ardına muharebe, Magersfontein, Colenso, Spion Kop, Eton'un oyun alanlarında kaybedildi, ulusu utanca boğdu ve o zamana dek doğal bir yönetim güdüleri olduğu iddialarına karşı ciddi bir muhalefetle karşılaşmamış aristokratların ve seçkinlerin prestijine öldürücü bir darbe indirdi. Eski düzen ortadan kalkıyordu: Gerçekten tarih yazılıyordu. Ardından bu koca dev gücünü daha fazla gösterdi, sonra yeniden çamları devirip, en sonunda muzaffer görünümüne büründü. Cronje, Paardeberg'de teslim oldu, Ladysmith serbest kaldı ve Lord Roberts mart ayı başında Bloemfontein'e girdi.

İki üç gün sonra bu haber Londra'ya ulaştı, Macalister Beak Caddesi'ndeki tavernaya gelip neşeyle borsada işlerin daha parlak göründüğü haberini verdi. Barış görünmüştü, Roberts birkaç hafta içinde Pretoria'ya girecekti ve hisseler şimdiden yükselmeye başlamıştı. Bir patlama olması kaçınılmazdı.

"Artık para yatırma vaktidir," dedi Philip'e. "Milletin gözü açılana dek beklemenin manası yok. Ya şimdi ya asla."

İçeriden bilgi almıştı. Güney Afrika'daki bir madenin müdürü, tesisin hasar görmediğini şirketinin büyük ortağına telgrafla bildirmişti. En kısa sürede yeniden çalışmaya başlayacaklardı. Spekülasyon değildi bu, bir yatırımdı. Macalister Philip'e, büyük ortağın bunun ne kadar iyi bir şey olduğunu göstermek için iki kız kardeşine de beş yüz hisse satın aldığını söyledi; onları İngiltere Bankası kadar sağlam olmayan hiçbir şeye bulaştırmazdı.

"Ben tüm paramla bu işe gireceğim," dedi.

Hisseler bir çeyreğe iki virgül sekizdi. Philip'e açgözlülük etmemesi, on şilinlik bir yükselişten memnun olması tavsiyesinde bulundu. Kendisine üç yüz sterlinlik hisse alacaktı ve Philip'e de aynısını yapmayı önerdi. Bu hisseleri tutacak ve uygun olduğunu düşündüğü zaman satacaktı. Philip ona büyük bir inanç besliyordu, bunun nedeni kısmen onun bir İskoç ve doğası gereği tedbirli olmasıydı; kısmen de daha önce haklı çıkmasıydı. Bu öneriye atladı.

"Açıklama yapılmadan satarız diye tahmin ediyorum," dedi Macalister, "ama satamazsak, onların sana gönderilmesini sağlarım."

Bu Philip'e bir sermaye sistemi gibi geliyordu. Kâr edene dek onları tutuyor, hatta elinizi cebinize bile atmıyordunuz. Gazetelerin borsa sütunlarını yeni bir ilgiyle okumaya başlamıştı. Ertesi gün her şey birazcık yükselmişti ve Macalister ona yazıp, hisseler için iki virgül yirmi beş ödemesi gerektiğini bildirdi. Piyasanın istikrarlı olduğunu söyledi. Ama bir iki gün sonra bir geri çekilme oldu. Güney Afrika'dan gelen haberler pek güven verici değildi ve Philip endişeyle hisselerinin ikiye düştüğünü gördü; ama Macalister iyimserdi, Boerler daha fazla dayanamazdı ve Roberts'ın nisan ortasından önce Johannesburg'a gireceğine bir silindir şapkasına bahse girerdi. O sırada Philip'in neredeyse kırk sterlin öde-

mesi gerekmişti. Bu onu ciddi biçimde endişelendiriyordu ama yapılacak tek şeyin dayanmak olduğunu hissediyordu: İçinde bulunduğu koşullarda, bu kayıp onun göz ardı edemeyeceği kadar büyüktü. İki üç hafta hiçbir şey olmadı; Boerler yenildiklerini ve onlara teslim olmaktan başka seçenek kalmadığını anlamıyorlardı: Aslında birkaç küçük başarıları oldu ve Philip'in hisseleri yarım kron daha düştü. Savaşın bitmediği belliydi. Çok satış oluyordu. Macalister Philip'i gördüğünde, kötümserdi.

"Yapılacak en iyi şeyin zarar etmeye son vermek olup olmadığından emin olamıyorum. Neredeyse elde etmek istediğim fark kadarını kaybettim."

Philip endişeden hastalanmıştı. Geceleri uyuyamıyordu; bir an önce kulübün okuma odasına gidip gazetelere bakmak için kahvaltısını artık çayla yağlı ekmeğe indirgemişti; haberler bazen kötüydü, bazen de hiç haber yoktu ama hisseler ne zaman kımıldayacak olsa bu hep düşüş yönündeydi. Ne yapması gerektiğini bilemiyordu. Şimdi satacak olsa neredeyse üç yüz elli sterlini tamamen kaybedecekti; bu da geçinmek için geriye sadece seksen sterlininin kalması anlamına geliyordu. Tüm kalbiyle, borsaya bulaşma aptallığını hiç yapmamış olmayı diledi ama bu tutunabileceği tek şeydi; belirleyici bir şeyler her an olabilir ve hisseler fırlayabilirdi; artık kâr etmeyi ummuyor, zararını telafi etmek istiyordu. Hastanedeki eğitimini tamamlayabilmek için bu onun tek şansıydı. Mayısta yaz dönemi başlıyordu ve ayın sonunda da ebelik sınavına girmesi gerekiyordu. Ardından sadece bir yılı daha kalıyordu; bunu uzun uzadıya düşünmüş, harç ve diğer masraflarla beraber bunu yüz elli sterline halledebileceği sonucuna varmıştı; üstelik bu mümkün olabilecek en asgari rakamdı.

Nisan başında, Macalister'ı görmek için sabırsızlanarak Beak Caddesi'ndeki tavernaya gitti. Bu durumu onunla konuşmak biraz rahatlamasını sağlıyordu; üstelik onun yanı

sıra pek çok insanın da para kaybetmekten mustarip olduğunu fark etmek, kendi sıkıntısını biraz daha katlanılabilir kılıyordu. Ama Philip oraya varınca Hayward'dan başka kimsenin olmadığını gördü ve oturur oturmaz da onun şöyle dediğini işitti:

"Pazar günü Ümit Burnu'na yelken açıyorum."

"Öyle mi!" diye bağırdı Philip.

Hayward bu türden bir şey yapmasını bekleyeceği son insandı. Hastanede artık gittikçe artan sayıda insan orduya katılıyordu; hükümet uygun nitelikleri haiz herkesi almaktan memnundu; süvari olarak giden diğerleri de tıp öğrencisi oldukları bilinir bilinmez hastane görevine verildiklerini eve yazdıkları mektuplarda bildiriyordu. Bir vatanseverlik dalgası tüm ülkeyi sarmıştı ve toplumun her kesiminden gönüllüler çıkıyordu.

"Ne olarak gidiyorsun?" diye sordu Philip.

"Ah, Dorset Gönüllü Süvari Alayı'ndayım. Süvari olarak gidiyorum."

Philip Hayward'ı sekiz yıldır tanıyordu. Ona sanattan ve edebiyattan bahseden bu adama duyduğu coşkulu hayranlığından kaynaklanan gençlik ilgisi uzun zaman önce silinip gitmişti; ama yerini alışkanlık almıştı; Hayward Londra'da olduğu zamanlarda da haftada bir iki kez görüşüyorlardı. Kitaplardan hâlâ nazik bir kadirşinaslıkla bahsediyordu. Philip her zaman hoşgörülü olamıyordu ve bazen Hayward'ın sohbeti sinirine dokunuyordu. Sanatın dünyadaki her şeyden daha değerli olduğuna artık kesinlikle inanmıyordu. Hayward'ın çalışmaya ve başarıya duyduğu tiksinti onu sinirlendiriyordu. Pançını karıştıran Philip, arkadaşlıklarının ilk dönemlerini ve Hayward'ın harika şeyler yapacağına dair coşkun beklentisini düşündü; bu tür yanılsamalardan kurtulalı hayli zaman olmuştu, Hayward'ın asla konuşmaktan başka bir şey yapmayacağını artık biliyordu. Otuz beş yaşında bir adam olarak yıllık üç yüz sterlinlik geliriyle ya-

şamak artık gençliğindekinden daha zor geliyordu; hâlâ iyi bir terzinin elinden çıkmakla birlikte giysilerini de eskiden mümkün gördüğünden çok daha uzun süre giyiyordu. Fazla şişmanlamıştı ve sarı saçlarını düzenlerken gösterdiği hiçbir becerikli düzenleme, kel olduğu gerçeğini gizlemesini sağlayamıyordu. Mavi gözleri mat ve solgundu. Çok fazla içtiğini tahmin etmek hiç güç değildi.

"Ümit Burnu'na gitmek de nereden aklına geldi böyle?" diye sordu Philip.

"Ah, bilmem, gitmeliyim diye düşündüm."

Philip sessiz kaldı. Kendini çok aptal hissediyordu. Hayward'ın ruhunda hissettiği, izah edemediği bir huzursuzlukla hareket ettiğini anladı. İçindeki birtakım güçler, ülkesi için gidip savaşmasının gerekli olduğunu hissettirmişti ona. Vatanseverliği bir önyargıdan başka bir şey olarak görmeyen Hayward için bu tuhaf bir durumdu ve kozmopolitliğinden gururlanarak, İngiltere'yi bir sürgün yeri gibi görmüştü. Kitleler halindeki hemşerileri, onun hassasiyetlerini yaralamıştı. Philip, hayata dair tüm teorilerine tezat oluşturan şeyleri yapmaya insanları neyin yönlendirdiğini merak etti. Kenarda durup barbarlar birbirini katlederken yüzünde bir gülümsemeyle izlemek, Hayward için makul olurdu. İnsanlar, onları şunu ya da bunu yapmaya zorlayan bilinmeyen bir gücün elindeki kuklalardı adeta; bazen de mantıklarını, eylemlerini haklı çıkarmak için kullanıyorlardı; bu imkânsız olduğunda da mantığa rağmen eylemlerini gerçekleştiriyorlardı.

"İnsanlar çok garip," dedi Philip. "Senin bir süvari olacağını hayatta ummazdım."

Hayward gülümsedi, hafiften utanmıştı, bir şey söylemedi.

"Dün muayeneden geçtim," dedi sonunda. "Bu iş için mükemmel *gêne*'lerin hâlâ süregeldiğini görmeye değdi."

Philip onun hâlâ İngilizcesi varken yapmacık bir edayla Fransızca bir kelime kullandığını fark etti. Ama tam o sırada Macalister içeri girdi.

"Ben de seni görmek istiyordum Carey," dedi. "Bizimkiler o hisseleri artık elde tutmak niyetinde değil, piyasa çok kötü bir durumda, onlarla senin ilgilenmeni istiyorlar."

Philip'in kalbi sıkıştı. Bunun imkânsız olduğunu biliyordu. Zararı kabul etmesi anlamına geliyordu. Gururu sakince cevap vermesini sağladı:

"Buna değeceğinden emin değilim. Satsan daha iyi olur."

"Böyle söylemesi kolay da yapabilir miyim bilmiyorum. Piyasa çok durgun, alıcı yok."

"Ama fiyatı bir virgül sekize düşürdüler."

"Ah, evet, ama bunun bir anlamı yok. Onlar için bunu alamazsın."

Philip bir an hiçbir şey söylemedi. Kendini toplamaya çalışıyordu.

"Hiçbir kıymetleri olmadığını mı söylemeye çalışıyorsun?"

"Ah, öyle demiyorum. Elbette bir değerleri var ama biliyorsun, şimdi onları alan yok."

"O zaman satabildiğin rakama satmalısın onları."

Macalister gözlerini kısıp Philip'e baktı. Onun büyük zarar görüp görmediğini merak etti.

"Çok özür dilerim ahbap, ama hepimiz aynı gemideyiz. Savaşın bu şekilde süreceğini kimse düşünmemişti. Seni bu işe ben soktum ama kendim de içindeydim."

"Hiç sorun değil," dedi Philip. "İnsan riske girmeli."

Macalister'la konuşmak için kalktığı masaya döndü. Şaşkına dönmüştü; başı aniden şiddetle ağrımaya başladı; ama onların zayıf olduğunu düşürmelerini istemiyordu. Bir saat kadar oturdu. Söyledikleri her şeye hararetle güldü. Sonunda gitmek üzere ayağa kalktı.

"Çok soğukkanlı karşıladın," dedi Macalister, onunla tokalaşırken. "Üç dört yüz sterlin kaybetmenin kimsenin hoşuna gideceğini sanmam."

Philip döküntü küçük odasına dönünce kendisini yatağa attı ve kederine teslim oldu. Bu ahmaklığından acı acı pişmanlık duymaya devam etti; her ne kadar kendisine olan olduktan sonra pişmanlık duymanın saçma olduğunu söylese de kendine mâni olamadı. Tamamen perişandı. Uyuyamadı. Son birkaç yılda parayı nasıl da çarçur ettiğini düşündü. Başında dehşet bir ağrı vardı.

Ertesi akşam son postayla hesap ekstresi geldi. Hesap cüzdanını inceledi. Her şeyi ödedikten sonra geriye yedi sterlini kalıyordu. Yedi sterlin! Ödeme yapabildiği için minnettardı. Macalister'a parası olmadığını itiraf etmek zorunda kalmak korkunç olurdu. Yaz dönemi boyunca göz bölümünde asistanlık yapacaktı ve öğrencinin birinden bir oftalmoskop satın almıştı. Daha parasını ödememişti ama öğrenciye, bunu iade etmek istediğini söyleyecek cesareti yoktu. Ayrıca belli kitaplar alması gerekiyordu. Geçinecek beş sterlin kadar bir parası vardı. Onu altı hafta götürürdü; ardından amcasına çok resmi olduğunu düşündüğü bir mektup yazdı; savaş yüzünden ciddi kayıplar yaşadığını ve amcası yardımına yetişmezse eğitimine devam edemeyeceğini söyledi. Papaz'ın ona, gelecek on sekiz ay içinde taksitler halinde ödenmek üzere yüz elli sterlin borç vermesi önerisinde bulundu; bunun faizini de ödeyecekti ve para kazanmaya başladığında, anaparayı kademeli olarak geri ödeyeceğine söz verdi. En geç bir buçuk yıl sonra mezun olacaktı ve o zaman haftada üç sterline bir asistanlık bulabileceğinden gayet emindi. Amcası, hiçbir şey yapamayacağını bildiren bir mektup yazdı. Her şey en kötü durumundayken ondan bir şeyleri satmasını istemek haksızlıktı ve sahip olduğu azıcık bir şeyi de bir hastalık ihtimaline karşı kendisine saklamanın görevi olduğunu düşünüyordu. Mektubu küçük bir vaazla bitirmişti. Philip'i

sürekli uyarmıştı, ama Philip ona hiç kulak asmamıştı; doğrusu buna şaşırdığını söyleyemezdi; Philip'in savurganlığının ve dengesizliğinin sonunun böyle olmasını uzun zamandır bekliyordu. Philip bunu okurken soğuk soğuk terler döktü. Amcasının reddedeceği hiç aklına gelmemişti ve küplere bindi; ama öfke yerini tam bir şaşkınlığa bıraktı: Amcası ona yardım etmezse, hastaneye gitmeyi sürdüremezdi. Panik duygusu içini sardı ve gururu bir kenara bırakıp, durumu daha bir aciliyetle açıklayarak Blackstable Papazı'na yeniden yazdı; belki de derdini doğru düzgün anlatamamış, amcası da içinde bulunduğu ümitsiz durumu tam olarak fark edememişti; buna karşılık ona fikrini değiştirmeyeceğini bildiren bir mektup gönderdi; Philip yirmi beş yaşındaydı ve gerçekten hayatını kazanması gerekiyordu. Öldüğünde Philip'e de biraz bir şeyler kalacaktı, ama o zamana dek ona bir peni dahi vermeyi reddediyordu. Philip bu mektupta, yıllar boyunca onun kurslarını onaylamayan bir adamın tatminini ve artık kendisini haklı çıkmış gördüğünü hissetti.

99

Philip giysilerini rehine vermeye başladı. Kahvaltısının yanı sıra günde sadece bir öğün yiyerek masraflarını azalttı; ertesi sabaha dek onu tutsun diye saat dörtte, yağlı ekmek ve kakaodan oluşan bu öğünü yiyordu. Saat dokuzda o kadar acıkmış oluyordu ki yatmak zorunda kalıyordu. Lawson'dan borç almayı düşünmüş, ama reddedilme korkusu bunu yapmasına mâni olmuştu; sonunda ondan beş sterlin istedi. Lawson zevkle borç verdi, ama bunu yaparken şöyle dedi:

"Bana bir hafta kadar sonra geri ödeyebilirsin, değil mi? Çerçevecime ödeme yapmam lazım ve şu sıralar fena halde sıkışığım."

Philip geri ödeyemeyeceğini biliyordu ve Lawson'ın neler düşüneceğini aklına getirince o kadar utandı ki birkaç gün

sonra paraya hiç dokunmadan iade etti. Lawson o sırada tam öğle yemeğine gidiyordu, Philip'i de davet etti. Philip doğru dürüst bir şey yiyemediğinden esaslı yemek bulduğuna memnun oldu. Pazar günleri Athelny'de iyi bir yemeği garanti edebiliyordu. Başına gelenleri Athelny'lere anlatma konusunda tereddütlüydü: Onu hep nispeten hali vakti yerinde biri olarak görmüşlerdi ve meteliksiz olduğunu öğrenirlerse hakkında iyi düşünmeyeceklerinden çok korkuyordu.

Her ne kadar daima yoksul olsa da yeterince yemek yememe ihtimali daha önce hiç aklına gelmemişti; birlikte yaşadığı insanların başına gelecek türden bir şey değildi bu; üstelik yüz kızartıcı bir hastalığa kapılmış gibi utanıyordu. Kendini içinde bulduğu durum, önceki deneyimlerinin tümünün hayli uzağındaydı. O kadar şaşkındı ki hastanede devam etmekten başka ne yapabileceğini bilmiyordu; bir şeylerin düzeleceğine dair belli belirsiz bir umut taşıyordu; başına gelenin gerçek olduğuna pek inanamıyordu; okuldaki ilk döneminde, hayatının uyanır uyanmaz kendini evinde bulacağı bir rüya olduğunu sık sık düşündüğünü hatırlıyordu. Ama kısa sürede, yaklaşık bir hafta sonra hiç parasının kalmayacağını anladı. Hemen biraz para kazanmanın bir yolunu bulmak zorundaydı. Diplomasını almış olsaydı, yumru ayağına rağmen Ümit Burnu'na gidebilirdi, çünkü artık tıbbi personele büyük ihtiyaç duyuluyordu. Sakatlığı olmasaydı, sürekli uzak yerlere gönderilen süvari alaylarından birine yazılabilirdi. Tıp Okulu'nun sekreterine gidip kendisine, geç öğrenen öğrencilerin eğitmenliğini verip veremeyeceğini sordu; ama sekreter, ona bu tür bir şey bulabileceğine dair hiçbir söz vermedi. Philip tıbbi yayınların ilan sütunlarını okudu ve Fulham Road'da bir dispanseri olan bir adamın vasıfsız asistanlığı işine başvuru yaptı. Onunla görüşmeye gidince, doktorun yumru ayağına baktığını gördü; Philip'in hastanedeki dördüncü yılı olduğunu öğrenince hemen deneyiminin yetersiz olduğunu söyledi: Philip bunun

sadece bir bahane olduğunu anladı; adam istediği kadar aktif olamayacak bir asistan istemiyordu. Philip dikkatini para kazanmanın başka yollarına yöneltti. Fransızca ve Almanca biliyordu, muhaberat memuru olarak bir iş bulma şansının olabileceğini düşündü; bu durum yüreğinin burulmasına yol açtı ama dişini sıktı; yapacak başka bir şey yoktu. Şahsi başvuru isteyen ilanlara cevap veremeyecek kadar çekingen olduğundan, mektup kabul edenlere başvurdu; ama ne gösterebileceği bir deneyimi ne de tavsiye mektubu vardı: Ne Almancasının ne de Fransızcasının kurumsal olmadığının farkındaydı; iş dünyasında kullanılan terimlerden bihaberdi; ne steno ne daktilo biliyordu. Durumunun ümitsiz olduğunu kaçınılmaz biçimde fark etti. Babasının vasiyetini uygulayan avukata mektup yazmayı düşündü, ama eli buna bir türlü gitmedi çünkü parasının yatırıldığı ipotek senetlerini sattığında bulunduğu tavsiyeye ters düşmüş olacaktı. Amcasından, Bay Nixon'ın onu kesinlikle onaylamadığını biliyordu. Philip'in muhasebecinin bürosunda geçirdiği bir yıldan onun aylak ve beceriksiz olduğu sonucuna varmıştı.

"Yakında açlıktan öleceğim," dedi Philip kendi kendine.

Birkaç kez intihar ihtimali geldi aklına: Hastane eczanesinden bir şey bulmak kolaydı ve daha da kötüsü olursa el altında hayatına acısız bir son verebilecek bir şeyler olduğunu düşünmek iç rahatlatıcıydı; ama bu onun ciddi ciddi düşündüğü bir şey değildi. Mildred Griffiths'le gitmek için onu terk ettiğinde öfkesi o kadar büyüktü ki bu acıdan kurtulabilmek için ölmek istemişti. Artık öyle hissetmiyordu. Acil servis hemşiresinin, insanların aşksızlıktan ziyade parasızlıktan daha sık intihar ettiğini söylemesini hatırladı; kendisinin bir istisna olduğunu düşünmesine kıkırdadı. Keşke endişelerini anlatabileceği birisi olsaydı, ama onları itiraf edecek gücü içinde bulamıyordu. Utanıyordu. İş aramaya devam etti. Kirasını üç haftadır ödememiş, ev sahibesine parasının ay sonunda geleceğini söylemişti; kadın bir şey dememiş,

ama dudak büküp nemrut bakmıştı. Ay sonu gelip de kadın borcunun bir kısmını ödeyip ödeyemeyeceğini sorunca, ödeyemeyeceğini söylemek kendisini berbat hissetmesine yol açtı; amcasına yazacağını ve borcunu önümüzdeki cumartesi mutlaka ödeyeceğini söyledi ona.

"Eh, i'şallah ödersiniz, Bay Carey, çünkü benim de kiram var ödiycek ve borçların birikmesine gücüm yetmez." Öfkeyle değil, ama hayli korkutucu bir kararlılıkla konuşmuştu. Bir an duraksayıp ardından şöyle dedi: "Önümüzdeki cumartesi ödemezseniz, 'astane sekreterine şikâyette bulunmam gerekicek."

"Ah evet, sorun çıkmayacak."

Kadın biraz ona baktıktan sonra çıplak odaya şöyle bir göz gezdirdi. Bunları söylemek çok doğalmış gibi konuşurken sesinde hiçbir vurgu okunmadı.

"Aşağıda güzel sıccak et var, mutfağa inmek isterseniz biraz yemek ikram edebilirim size."

Philip ayak tabanına dek kızardığını hissetti ve boğazına bir hıçkırık takıldı.

"Çok teşekkür ederim Bayan Higgins, ama hiç aç değilim."

"Nasıl isterseniz efendim."

Kadın odadan çıkınca Philip kendini yatağa attı. Ağlamasına mâni olmak için yumruklarını sıkması gerekti.

100

Cumartesi. Ev sahibesine bugün ödeme yapmaya söz vermişti. Bütün hafta boyunca bir şeylerin çıkmasını beklemişti. Hiç iş bulamamıştı. Daha önce hiç bu kadar dibe vurmamıştı ve o kadar serseme dönmüş haldeydi ki ne yapacağını bilemiyordu. Aklının bir köşesinde, tüm bunların absürd bir şaka olduğu hissi vardı. Birkaç kuruştan başka parası kalmamış, onlarsız edebileceğini düşündüğü bütün

giysilerini satmıştı; bir iki şilin alabileceği birkaç kitabıyla bir iki ıvır zıvırı vardı ama ev sahibesi onun geliş gidişini gözetliyordu; odasından daha fazla bir şeyi dışarı çıkaracak olursa kendisini durdurmasından korkuyordu. Kadına söyleyebileceği tek şey borcunu ödeyemeyeceğiydi. Bunu yapacak cesareti yoktu. Haziran ortasıydı. Gece hoş ve sıcaktı. Dışarıda kalmaya karar verdi. Chelsea Embankment'ta yorulana dek ağır ağır yürüdü çünkü nehir huzur verici ve sakindi, ardından bir banka oturup kestirdi. Ne kadar uyuduğunu bilmiyordu; rüyasında bir polisin onu dürtüp kalkmasını söylediğini görünce sıçrayarak uyandı; ama gözlerini açınca yalnız olduğunu gördü. Nedensizce yürümeye devam etti ve sonunda Chiswick'e varıp orada yeniden uyudu. Orada onu uyandıran, bankın sertliği oldu. Gece çok uzundu sanki. Titredi. Bir sefalet duygusu onu ele geçirdi; ne halt edeceğini hiç bilmiyordu: Embankment'ta uyuduğu için utanıyordu; bu ona özellikle alçaltıcı geldi, karanlıkta yanaklarının kızardığını hissetti. Banklarda uyuyanlara dair işittiği hikâyeleri, aralarında nasıl da polislerin, papazların ve üniversitelerde bulunmuş adamların olduğunu hatırladı; onlardan birine dönüp dönmeyeceğini, bir hayırsever cemiyetinden çorba almak için sıraya girip girmeyeceğini merak etti. İntihar etmek çok daha kolay olurdu. Böyle devam edemezdi: Lawson ne güç bir durumda olduğunu öğrendiğinde ona yardım edecekti; gururun onu yardım istemekten alıkoyması gülünçtü. Neden böyle bir yıkım yaşadığını düşündü. Hep en iyi olduğunu düşündüğü şeyi yapmaya çalışmış ve her şey ters gitmişti. Elinden geldiğinde insanlara yardım etmişti, herhangi bir insandan daha bencil olduğunu sanmıyordu, böyle bir hale düşebilmiş olması korkunç bir adaletsizlik gibi geliyordu.

Ama bunu düşünmenin faydası yoktu. Yürümeye devam etti. Artık hava aydınlanmıştı. Sessizlikte nehir çok güzeldi ve erken saatlerin gizemli bir yanı vardı; çok güzel bir gün

olacaktı, gün doğumunda solgun olan gökyüzü bulutsuzdu. Kendisini çok yorgun hissetti ve açlık iç organlarını kemiriyordu; ama kıpırtısız oturamıyordu; sürekli bir polisin gelip ona bir şey söylemesinden korkuyordu. Böyle bir rezaletten ödü kopuyordu. Pis hissediyordu ve banyo yapabilmeyi diliyordu. Sonunda kendisini Hampton Court'ta buldu. Bir şeyler yemezse ağlayacağını hissetti. Ucuz bir lokanta seçip içeri girdi; sıcak şeylerin kokusu vardı ve bu biraz midesini bulandırdı: Günün geri kalanında onu tutacak kadar besleyici bir şeyler yemesi gerekiyordu, ama yemeklerin görüntüsü midesinin kalkmasına yol açtı. Bir fincan çayla biraz ekmek ve yağ yedi. Ardından pazar günü olduğunu ve Athelny'lere gidebileceğini hatırladı; yiyecekleri rozbifle Yorkshire pudingini düşündü; ama aşırı yorgundu ve mutlu, gürültülü aileyle karşılaşabilecek durumda değildi. Huysuz ve perişan hissediyordu. Yalnız kalmak istiyordu. Sarayın bahçesine gidip uzanmaya karar verdi. Kemikleri ağrıyordu. Belki de elini yüzünü yıkayıp biraz su içebileceği bir musluk bulurdu; çok susamıştı ve artık aç olmadığı için çiçekleri, çimenleri ve büyük yapraklı ağaçları keyifle düşündü. Orada ne yapması gerektiğini daha iyi düşünebileceğini hissediyordu. Gölgede çimenlere uzanıp piposunu yaktı. Tasarruf yapmak için uzun zamandır kendini günde iki pipoyla sınırlamıştı; o anda tütün kesesinin dolu olmasına şükretti. Hiç paraları olmayınca insanların ne yaptıklarını bilmiyordu. Hemen uykuya daldı. Uyandığında neredeyse öğlen olmuştu, birazdan sabah erken orada olabilmek ve umut veren her ilana başvurmak için Londra'ya doğru yola çıkması gerektiğini düşündü. Ölünce sahip olduğu azıcık şeyi ona bırakacağını söyleyen amcasını düşündü; bu rakamın ne olduğuna dair Philip'in hiçbir fikri yoktu: Birkaç yüz sterlinden fazla olmayabilirdi. Bunu teminat göstererek para bulup bulamayacağını düşündü. Yaşlı adamın onayı olmadan yapamazdı ve o da bu izni asla vermezdi.

"Yapabileceğim tek şey, o ölene dek bir şekilde dayanmak."

Philip onun yaşını düşündü. Blackstable Papazı pekâlâ yetmişinin üstündeydi. Kronik bronşiti vardı, ama pek çok yaşlı adamda bu hastalık vardı ve ne kadar yaşayacakları belli olmuyordu. Bu arada bir şeyler çıkmak zorundaydı; Philip durumunun tamamıyla anormal olduğu duygusundan kurtulamıyordu; onun bu özel durumundaki insanlar açlıktan ölmezdi. Yaşadığının gerçek olduğuna kendini bir türlü inandıramadığından, tam bir ümitsizliğe kapılmadı. Lawson'dan yarım sovereign borç almaya karar verdi. Bütün gün bahçede kalıp açlık hissettiğinde pipo içti; tekrar Londra'ya dönmek üzere yola çıkana dek bir şey yemeyecekti: Yol uzundu ve bunun için gücünü toplaması gerekiyordu. Hava serinleyince yürümeye başladı ve yorulduğunda banklarda uyudu. Kimse onu rahatsız etmedi. Victoria'da elini yüzünü yıkadı, saçını taradı ve tıraş oldu, biraz çayla yağlı ekmek aldı ve bunları yerken sabah gazetesinin ilan sütunlarını okudu. Onlara bakarken, gözü tanınmış mağazalardan birinin "mobilya döşemelik kumaşı" bölümüne tezgâhtar arandığını belirten bir ilana takıldı. Kalbinde tuhaf, hafif bir burulma hissetti, çünkü onun orta sınıf önyargılarına göre bir mağazaya girmek korkunç geldi; ama omuz silkti –sonuçta ne fark ederdi?– ve denemeye karar verdi. Her bir aşağılanmayı kabul ederek, hatta ona uyum göstererek kaderin elini zorladığına dair tuhaf bir his vardı içinde. Korkunç bir şekilde mahcubiyet duyarak, saat dokuzda mağazaya gidince ondan önce gelmiş pek çok kişi olduğunu gördü. On altı yaşındaki oğlanlardan kırk yaşındaki adamlara dek her yaştandılar; bazıları alçak sesle birbiriyle konuşuyordu ama çoğu sessizdi; yerine oturunca, etrafındakiler ona düşmanca baktı. Bir adamın şöyle dediğini duydu:

"Tek istediğim ret cevabımı başka bir iş arayabileceğim kadar erken vermeleri."

Yanında oturan adam Philip'i süzüp şöyle sordu:

"Deneyimin var mı?"

"Hayır," dedi Philip.

Adam bir an duraksadı, ardından şöyle dedi: "En küçük işletmeler bile öğle yemeğinden sonra bir randevu olmaksızın görüşmez seninle."

Philip tezgâhtarlara baktı. Bazıları basmaları ve kretonları seriyordu, diğerleri ise –yanında oturanın söylediğine göre– postayla gelen taşra siparişlerini hazırlıyordu. Saat dokuz çeyrek civarında bir müşteri geldi. Bekleyen adamlardan birinin diğerine bunun Bay Gibbons olduğunu söylediğini duydu. Siyah sakalı ve koyu renk yağlı saçları olan, orta yaşlı, kısa boylu ve çok şişman biriydi. Hareketliydi ve zeki bir yüzü vardı. İpek bir şapka takıp, yakası yapraklarla çevrelenmiş beyaz bir sardunyayla süslenmiş bir redingot giymişti. Kapıyı açık bırakarak ofise girdi; çok küçük bir odaydı, köşede sadece bir Amerikan çalışma masası, bir kitaplık ve bir dolap vardı. Kapının önünde duran adam, onun mekanik bir hareketle sardunyayı redingotundan alıp suyla dolu bir mürekkep şişesine koyuşunu izledi. İşyerinde çiçek takmak kurallara aykırıydı.

[Gün içinde bölümdeki adamlar, müdürle aralarını iyi tutmak için çiçeğe beğenilerini gösteriyorlardı.

"Daha güzelini görmedim," diyorlardı; "kendiniz mi yetiştirdiniz yoksa?"

"Evet, ben yetiştirdim," diyordu müdür gülümseyerek ve zeki gözleri bir gurur ışıltısıyla doluyordu.]

Şapkasını çıkarıp ceketini değiştirdi, mektuplara ve ardından onunla görüşmeyi bekleyen adamlara şöyle bir baktı. Bir parmağıyla belli belirsiz bir işaret yapınca, kuyruğun ilk sırasındaki adam büroya girdi. Teker teker müdürün yanına gidip sorularına cevap verdiler. Bakışları adayın yüzüne sabitlenmiş halde, kısaca bunları not aldı.

"Yaş? Deneyim? İşinizden neden ayrıldınız?"

Cevapları dinlerken yüzünde hiçbir ifade belirmiyordu. Philip'in sırası gelince, Bay Gibbons'ın ona tuhaf biçimde baktığını hissetti. Philip'in kıyafetleri düzgündü ve oldukça iyi kesimdi. Diğerlerinden biraz daha farklı görünüyordu.

"Deneyim?"

"Maalesef hiç yok," dedi Philip.

"İşe yaramaz."

Philip bürodan çıktı. Bu çile beklediğinden çok daha az acısız geçmişti, öyle ki belli bir hayal kırıklığı hissetmiyordu. İlk denemesinde bir iş bulma başarısı göstereceğini pek ummuyordu. Gazeteyi saklamıştı ve şimdi ilanlara yeniden bakıyordu: Holborn'da bir mağazanın da tezgâhtara ihtiyacı vardı ve Philip oraya gitti; ama varınca başka birinin çoktan işe alındığını gördü. Eğer o gün bir şey yemek istiyorsa, Lawson öğle yemeğine çıkmadan önce onun atölyesine gitmeliydi, bu yüzden Brompton Road'dan Yeoman's Row'a doğru yürüdü.

Bir fırsatını bulur bulmaz, "Aslında ay sonuna dek hayli meteliksizim," dedi. "Bana yarım sovereign borç verebilir misin?"

Para istemek inanılmaz zoruna gidiyordu; ardından hastanedekilerin geri ödeme niyeti olmaksızın, herhangi bir iyilik istercesine rahat bir biçimde ondan aldıkları küçük rakamları hatırladı.

"Derhal," dedi Lawson.

Ama elini cebine atınca sadece sekiz şilini olduğunu gördü. Philip'in kalbi burkuldu.

"Ah, neyse, beş şilin verebilir misin bana?" dedi önemsemezcesine.

"Buyur."

Philip, Westminster'daki halk hamamına gidip banyo yapmak için altı peni harcadı. Ardından kendine yiyecek bir şeyler aldı. Öğleden sonra ne yapacağını bilmiyordu. Birileri ona bir şey sorar diye hastaneye dönemiyordu, ayrıca artık

orayla alakası kalmamıştı; çalıştığı iki üç bölümde neden gelmediğini merak ederlerdi, ama canları ne isterlerse öyle düşünebilirlerdi, bir önemi yoktu: Hiçbir açıklama yapmadan okulu bırakan ilk öğrenci olmayacaktı. Halk kütüphanesine gidip yorgun düşene dek gazetelere baktı, ardından Stevenson'ın *Yeni Arap Geceleri* kitabını aldı; ama okuyamıyordu: Kelimeler ona hiçbir şey ifade etmiyordu, çaresizliğini kara kara düşündü. Sürekli aynı şeyleri düşünüp duruyordu ve saplantılı düşünceleri başına ağrı saplanmasına yol açıyordu. Sonunda temiz hava arzusuyla Green Park'a gitti ve çimenlere uzandı. Savaşa katılmasını imkânsız kılan sakatlığının sefilliğini düşündü. Uykuya daldı ve rüyasında birdenbire sağlam bir ayağı olduğunu, bir süvari alayıyla Ümit Burnu'nda bulunduğunu gördü; resimli gazetelerde gördüğü fotoğraflar hayal gücüne gereken malzemeyi sağlamıştı; ayrıca kendini bozkırda, haki kıyafetler içinde geceleyin başka adamlarla birlikte bir ateşin etrafında otururken gördü. Uyandığında günü hâlâ hayli aydınlık buldu ve o anda Big Ben'in yediyi vurduğunu işitti. Hiçbir şey yapmadan geçireceği on iki saati vardı. Bitmez tükenmez geceden korku ve endişe duyuyordu. Gökyüzü bulut kaplıydı, yağmur yağmasından korktu; bir yatak bulabileceği bir pansiyona gitmesi gerekecekti; Lambeth'deki evlerin dışındaki lambaların üstünde böyle yerlerin ilanlarını görmüştü: Altı peniye İyi Yataklar; bunlardan birinin içine hiç girmemişti ve kötü kokuyla haşarat ihtimalinden çok korkuyordu. Olabildiğince açık havada kalmaya karar verdi. Kapanana dek parkta kaldı, ardından etrafta yürümeye başladı. Çok yorgundu. Bir kazanın büyük bir talih olacağı geldi aklına, böylece hastaneye götürülüp orada, temiz bir yatakta haftalarca yatabilirdi. Gece yarısı o kadar acıkmıştı ki yemek yemeden daha fazla dayanamayacağını anladı, bu yüzden Hyde Park Corner'da kahve satan bir tezgâha gidip birkaç patates yedi ve bir fincan kahve içti. Ardından yine yürüdü.

Uyuyamayacak kadar huzursuzdu, polisin onu kaldırmasından da çok fena korkuyordu. Polis memurlarına çok yeni bir açıdan bakmaya başladığını fark etti. Bu dışarıda geçirdiği üçüncü geceydi. Ara sıra Piccadilly'deki banklarda oturuyor, sabaha doğru Embankment'a doğru yürüyordu. Her çeyrek saati kafasında işaretleyerek, Big Ben'in vuruşlarını dinliyor ve şehrin yeniden uyanmasına ne kadar kaldığını düşünüyordu. Sabahları kendisini derleyip toparlamak için birkaç kuruş harcıyor, ilanları okumak için bir gazete satın alıyor ve bir kez daha iş aramaya koyuluyordu.

Birkaç gün bu şekilde devam etti. Çok az yiyordu, zayıf ve hasta düştüğünü hissetmeye başladı, bu yüzden bulunması aşırı zor görünen işi aramaya devam edecek enerjisi neredeyse kalmamıştı. Bir mağazanın arka tarafında işe alınma ihtimaliyle uzun zaman beklemeye ve terslenip gönderilmeye alışmaya başlamıştı. İlanlara başvurmak için Londra'nın bütün kısımlarını dolaşmıştı ve başvuruları kendisininki gibi sonuçsuz kalan adamların yüzlerine aşinalık kazanmaya başlamıştı. Bunlardan birkaçı onunla dostluk kurmayı denemişti, ama onların bu yaklaşımlarına karşılık veremeyecek kadar yorgun ve bitkindi. Artık Lawson'a gitmiyordu, çünkü ona beş şilin borcu vardı. Net düşünemeyecek ve başına neler geleceğini pek umursamayacak kadar sersemlemeye başladı. Çok sık ağlıyordu. Başta bu yüzden kendisine çok kızıyordu ve utanıyordu, ama ağlamanın onu rahatlattığını ve nedense daha az aç hissetmesini sağladığını fark etti. Sabahın çok erken saatlerinde aşırı üşüyordu. Bir gece çamaşırını değiştirmek için odasına gitti; herkesin uyuduğundan çok emin olduğu saat üç gibi gizlice içeri girdi ve saat beşte tekrar çıktı; yatağa uzandı, yumuşaklığı mest ediciydi; bütün kemikleri ağrıyordu, yatarken bu durumun verdiği zevkin keyfini çıkardı; o kadar güzeldi ki uykuya dalmak istemedi. Gıdasızlığa alışmaya başlamıştı, çok aç değil de sadece güçsüz hissediyordu. Artık zihninin bir köşesinde sürekli intihar

etmek düşüncesi vardı, ama bunu fazla düşünmemek için tüm gücünü kullanıyordu, çünkü bu dürtünün onu fazla etkisi altına almasından, kendine yardım edemeyecek hale sokmasından korkuyordu. Kendi kendine, yakında mutlaka bir şeyler çıkacağı için intihar etmenin saçmalık olacağını söyleyip durdu; durumunun öyle pek ciddiye alınamayacak kadar abes olduğu duygusundan kurtulamıyordu; mutlaka iyileşeceği, ama katlanmak zorunda olduğu bir hastalık gibiydi. Her gece, hiçbir şeyin böyle bir gün daha geçirmesine sebep olamayacağına yemin ediyor ve ertesi sabah amcasına veya avukat Bay Nixon'a ya da Lawson'a yazmaya karar veriyordu; ama vakit gelince mutlak başarısızlığının utanç verici bir itirafında bulunmaya kendini ikna edemiyordu. Lawson'ın bunu nasıl karşılayacağını bilemiyordu. Arkadaşlıklarında kafası dağınık olan kişi Lawson'dı ve sağduyusuyla gurur duyardı. Ahmaklığının tüm hikâyesini anlatmak zorunda kalacaktı. Lawson'ın ona yardım ettikten sonra soğuk davranacağına dair rahatsız bir hisse kapılmıştı. Amcası ile avukat onun için elbette bir şeyler yaparlardı, ama ayıplamalarından çok korkuyordu. Kimsenin onu ayıplamasını istemiyordu; dişlerini sıktı ve olan şeyin zaten olup bittiği için kaçınılmaz olduğunu kendine tekrarladı. Pişmanlık duymak saçmalıktı.

Günler geçmek bilmiyordu, Lawson'ın verdiği beş şilinlik borç da yakında bitecekti. Philip Athelny'lere gidebilmek için pazar gününün gelmesini iple çekiyordu. Oraya daha önce gitmekten onu alıkoyanın ne olduğunu bilmiyordu, belki de bu zamanı kendi başına atlatmayı çok fazla istediği içindi; çünkü büyük darlık içindeki Athelny onun için bir şeyler yapabilecek tek insandı. Belki yemekten sonra Athelny'ye güç durumda olduğunu anlatacak kadar kendini toparlayabilirdi. Philip ona söyleyeceklerini kendi kendine defalarca tekrarladı. Philip, Athelny'nin onu hava cıva laflarla başından savmasından çok korkuyordu; bu öylesine korkunç bir şey

olurdu ki onu denemeyi olabildiğince geciktirmek istemişti. Philip tüm dostlarına olan itimadını kaybetmişti.

Cumartesi gecesi soğuk ve nemliydi. Philip büyük sıkıntı çekti. Cumartesi öğleden, bitkin halde sürünerek Athelny'nin evine gittiği vakte kadar hiçbir şey yemedi. Son iki penisini, pazar sabahı Charing Cross tuvaletinde yıkanmaya ve taranmaya harcadı.

101

Philip kapıyı çalınca, camdan bir kafa uzandı ve bir dakika sonra, onu içeri almak için merdivenlerden koşturan çocukların gürültü patırtısını işitti. Onlara öpsünler diye solgun, endişeli, zayıf bir yüz uzattı. Canlı ve neşeli ilgilerinden o kadar duygulandı ki kendine toparlanacak zaman tanımak için üst kata çıkmadan önce biraz oyalanmak için bahaneler uydurdu. Kendini kaybetmiş bir durumdaydı, hemen her şey onu ağlatmaya yeterdi. Ona önceki pazar neden gelmediğini sordular, hasta olduğunu söyledi; nesi olduğunu bilmek istediler; Philip de onları eğlendirmek için gizemli bir hastalık söyledi, Yunanca ve Latinceden (tıbbi terimler böyle şeylerle doluydu) oluşan karışımıyla çift anlamlı ve haşin gelen bu isim zevkten çığlık atmalarına yol açtı. Philip'i oturma odasına sürükleyip babaları da duysun diye tekrarlamasını istediler. Athelny ayağa kalkıp onunla tokalaştı. Uzun uzun Philip'e baktı, ama yuvarlak, pörtlek gözleriyle hep gözlerini dikip bakar görünürdü zaten. Philip bunun onu neden bu sefer tedirgin ettiğine anlam veremedi.

"Geçen pazar özledik seni," dedi.

Philip mahcubiyet duymadan hiç yalan söyleyemezdi ve neden gelmediğinin açıklamasını bitirdiğinde kıpkırmızı kesilmişti. O sırada Bayan Athelny içeri girip onunla tokalaştı.

"Umarım daha iyisinizdir Bay Carey," dedi.

Philip, onun neden bir şeyi olduğunu düşündüğünü anla-

madı çünkü çocuklarla yukarı çıkarken mutfak kapısı kapalıydı ve onlar da yanından ayrılmamıştı.

"Yemek on dakika sonra hazır olacak," dedi, o ağır konuşmasıyla. "Beklerken yumurtayla çırpılmış bir bardak süt almaz mısınız?"

Kadının yüzünde, Philip'in rahatsız hissetmesine yol açan bir endişe ifadesi vardı. Kendini gülmeye zorlayıp hiç aç olmadığını söyledi. Sally sofrayı kurmaya geldi ve Philip ona takılmaya başladı. Onun Bayan Athelny'nin teyzesi; çocukların hiç görmedikleri ama muazzam irilikte bir tip olduğunu düşündükleri Elizabeth Teyzeleri kadar şişmanlayacağı aile içinde yapılan bir şakaydı.

"Doğrusu seni son gördüğümden beri *ne* oldu böyle Sally?" diye başladı Philip.

"Bildiğim kadarıyla hiçbir şey."

"Kilo almışsın bence."

"Eminim sen de hiç almamışsın," diye terslendi Sally. "Mükemmel bir iskeletsin."

Philip kızardı.

"Bu *tu quoque* Sally," diye bağırdı babası. "Kafandaki bir altın saç teliyle cezalandırıldın. Jane, büyük makası getir."

"İyi de zayıf işte baba," diye itiraz etti Sally. "Bir deri bir kemik kalmış."

"Mesele bu değil evladım. Zayıf olma konusunda tamamıyla hür, ama senin şişmanlığın edebe aykırı."

Konuşurken kolunu gururla kızın beline doladı ve hayranlık dolu gözlerle ona baktı.

"Bırak da sofrayı halledeyim baba. Ben rahatsam, bunu dert etmeyen başkaları da var."

"Şıllık!" diye bağırdı Athelny elini teatral bir edayla sallayarak. "Holborn'da mücevher satan Levi'nin oğlu Joseph'in ona evlenme teklif ettiği gerçeğini yüzüme vuruyor."

"Kabul ettin mi Sally?" diye sordu Philip.

"Hâlâ daha babamı tanıyamadın mı? Tek kelimesi doğru değil."

"Eh, sana evlenme teklif etmediyse," diye gürledi Athelny, "Aziz George ve Merry England adına, onu burnundan yakaladığım gibi niyetinin ne olduğunu hemen açıklamasını isteyeceğim."

"Otur baba, yemek hazır. Hadi bakalım çocuklar kımıldayın, hepiniz ellerinizi yıkayın ve sakın kaytarmayın çünkü yemeye başlamadan önce hepsine teker teker bakacağım, yaylanın."

Philip yemeye başlamadan önce kurt gibi aç olduğunu sanıyordu, ama ardından yemeği görünce midesinin kalktığını anladı ve neredeyse hiç yiyemedi. Beyni yorgunluktan harap haldeydi; Athelny'nin alışkanlığına zıt biçimde çok az konuştuğunu da fark etmedi. Philip rahat bir evde oturmaktan memnundu, ama ara sıra pencereden dışarı bakmaktan kendini alıkoyamıyordu. Fırtınalı bir gündü. Hava bozmuştu; şimdi soğuktu ve sert bir rüzgâr vardı; kuvvetli sağanak ara sıra cama çarpıyordu. Philip o gece ne yapacağını merak etti. Athelny'ler erken yatıyordu ve saat ondan sonra orada kalamazdı. Kasvetli karanlıkta dışarı çıkacağı düşüncesi kalbini sızlattı. Şimdi dostlarla bir aradayken, dışarıda ve yalnız olduğu zamanlardakinden daha korkunç görünüyordu. Kendi kendine, geceyi dışarıda ve tek başına geçiren başka pek çok insan olduğunu söyleyip durdu. Konuşarak zihnini dağıtmaya çabaladı, ama lafının ortasında pencereye hızla çarpan yağmur taneleri sıçramasına yol açtı.

"Mart havası gibi," dedi Athelny. "İnsanın Manş Denizi'ni geçmek isteyeceği türden bir gün değil."

O sırada yemekleri bitti ve Sally içeri girip sofrayı topladı.

"İki penilik kalitesizlerden bir tane ister misin?" dedi Athelny, ona bir puro uzatıp.

Philip onu alıp dumanı keyifle içine çekti. Bu, olağanüstü rahatlatmıştı onu. Sally işini bitirince, Athelny ona kapıyı arkasından kapatmasını söyledi.

"Artık rahatsız edilmeyiz," dedi, Philip'e dönerek. "Betty'ye ben çağırana dek çocukları buraya bırakmamasını söyledim."

Philip ona tedirginlikle baktı, ama sözlerinin anlamını sindiremeden, Athelny alışılagelmiş hareketiyle gözlüğünü burnunun üstüne oturtup devam etti.

"Geçen pazar bir şeyin olup olmadığını öğrenmek için yazdım sana, ama cevap gelmeyince, çarşamba günü pansiyonuna gittim."

Philip başını çevirdi, cevap vermedi. Kalbi şiddetle atmaya başladı. Athelny konuşmadı ve sessizlik o anda Philip'e katlanılmaz geldi. Aklına söyleyecek tek kelime dahi gelmiyordu.

"Ev sahiben, cumartesi gecesinden beri gelmediğini ve geçen ayın borcunu ödemediğini söyledi. Bütün bu hafta boyunca nerede uyudun?"

Bunu cevaplamak Philip'in midesini bulandırdı. Bakışlarını pencereden dışarı dikti.

"Hiçbir yerde."

"Seni bulmaya çalıştım."

"Neden?" diye sordu Philip.

"Bugünlerde Betty'yle ben de aynı şekilde meteliksiziz, ama bakacak bebeklerimiz var. Neden buraya gelmedin?"

"Gelemedim."

Philip ağlamaktan korkuyordu. Çok zayıf hissediyordu. Kendini kontrol etmeye çalışarak, gözlerini kapatıp kaşlarını çattı. Aniden Athelny'ye karşı, kendisini rahat bırakmadığı için büyük bir öfke duydu; ama çökmüştü; o anda, gözleri hâlâ kapalıyken, sesini sabit tutabilmek için yavaşça, son birkaç haftadır başından geçen maceraların hikâyesini anlattı ona. Konuşurken davranışları aptalca geldi ve bu da

anlatmayı daha fazla güçleştirdi. Athelny'nin onun tam bir ahmak olduğunu düşüneceğini sandı.

Konuşmasını bitirince, "Şimdi yapacak bir şeyler bulana dek gelip bizimle kalıyorsun," dedi Athelny.

Philip kızardı, neden olduğunu bilmiyordu.

"Ah, çok naziksin ama bunu yapabileceğimi sanmıyorum."

"Neden?"

Philip cevap vermedi. Zahmet vereceği korkusuyla düşünmeden geri çevirmişti, iyilik kabul etme konusunda doğal bir sıkılganlığı vardı. Ayrıca Athelny'lerin kıt kanaat geçindiğini biliyordu ve bu büyük ailenin, bir yabancıyı ağırlayacak ne yeri ne de parası vardı.

"Tabii ki buraya gelmek zorundasın," dedi Athelny. "Thorpe kardeşlerinin biriyle yatar, sen de onun yatağında uyuyabilirsin. Senin yiyeceğin yemeğin bizim için herhangi bir şeyi değiştireceğini düşünme sakın."

Philip konuşmaktan korkuyordu, ardından Athelny kapıya gidip karısına seslendi.

"Betty," dedi kadın içeri girince. "Bay Carey bizimle kalacak."

"Ah, ne hoş," dedi Bayan Athelny. "Gidip yatağı hazırlayayım."

O kadar candan, dostane bir sesle, o kadar doğal karşılayarak konuşmuştu ki Philip çok duygulandı. İnsanların ona iyilik yapmasını hiç beklemezdi ve bunu görünce de şaşırıp duygulanırdı. Artık yanaklarından aşağı iki büyük gözyaşı damlasının süzülmesine mâni olamadı. Athelny'ler nasıl düzenleyeceklerini konuştular ve güçsüzlüğünün onu düşürdüğü durumu görmemiş gibi davrandılar. Bayan Athelny çıkınca Philip koltuğunda geriye yaslandı ve pencereden dışarı bakarak küçük bir kahkaha attı.

"Dışarı çıkmak için pek hoş bir gece değil, ne dersin?"

102

Athelny Philip'e, kendisinin çalıştığı büyük manifatura şirketinde kolayca yapacak bir şeyler bulabileceğini söyledi. Tezgâhtarlardan bazıları savaşa gitmişti ve Lynn'le Sedley, vatanseverlik ateşiyle yerlerinin hep hazır olduğunu söylemişlerdi. Kahramanların işlerini kalanlara yüklemişler, maaşları da artırmadıklarından bu kişiler kamu yararına hizmet ederken bir yandan da ekonomiyi etkilemişlerdi; ama savaş devam etmişti ve ticaret o kadar buhranlı değildi; pek çok çalışanın tek seferde iki haftalığına çıktığı tatiller yaklaşıyordu: Dalıa fazla tezgâhtar almak zorundaydılar. Philip'in yaşadıkları, onu böyle bir durumda bile işe alıp almayacakları konusunda şüpheye düşmesine yol açtı; ama kendisini şirket içi önemli biri olarak gösteren Athelny, müdürün onun istediği hiçbir şeyi geri çevirmeyeceği konusunda ısrar etti. Paris'teki eğitimi dolayısıyla Philip çok faydalı olabilirdi; sadece biraz beklemek gerekiyordu, giysi tasarlamak ve afiş çizmek konularında iyi maaşlı bir işi olacağı kesindi. Philip yaz indirimi için bir afiş hazırladı ve Athelny alıp götürdü. İki gün sonra müdürün buna hayran kaldığını ve o sıralar o departmanda hiç eleman ihtiyacı olmamasından tüm kalbiyle üzüntü duyduğunu söyleyerek geri getirdi. Philip yapabileceği başka bir şey olup olmadığını sordu.

"Ne yazık ki yok."

"Bundan tam olarak emin misin?"

"Eh, aslında yarın mağaza kat görevlisi ilanı verecekler," dedi Athelny, gözlüğünün ardından şüpheyle ona bakıp.

"Sence bu işi alabilme şansım olur mu?"

Athelny biraz şaşırmıştı; Philip'in çok daha müthiş bir şey beklemesine yol açmıştı; öte yandan, belirsiz bir süre ona yiyecek ve kalacak yer sağlamaya devam edemeyecek kadar yoksuldu.

"Daha iyi bir şey çıkana dek bu işi alabilirsin. Şirkete bir kez girdin mi daha iyi bir şey bulma şansın hep fazla olur."

"Gururlu biri değilim, biliyorsun," diyerek gülümsedi Philip.

"Kararını verdiysen, yarın sabah dokuza çeyrek kala mutlaka orada ol."

Belli ki savaşa rağmen iş bulma konusunda hayli güçlük vardı, çünkü Philip mağazaya gittiğinde pek çok adamın çoktan gelmiş beklemekte olduğunu gördü. Bazılarını kendisi iş ararken gördüğünden, birini de öğleden sonraları parkta yatarken fark ettiğinden tanıdı. Philip'e göre bu artık onun da kendisi gibi evsiz olduğunu ve geceyi dışarıda geçirdiğini gösteriyordu. Yaşlı ve genç, uzun ve kısa her türden adam vardı; ama her biri müdürle yapacakları mülakatta kendilerini şık göstermek için ellerinden geleni yapmıştı: Özenle fırçalanmış saçları, titizlikle temizlenmiş elleri vardı. Philip'in sonraları yemek salonuna ve çalışma odalarına çıktığını öğrendiği bir koridorda beklediler; her birkaç metrede beş altı basamakla kesintiye uğruyordu. Her ne kadar mağaza içinde elektrik olsa da burada sadece gaz kullanılıyordu, koruma için üstünde tel kafesler vardı ve gürültüyle yanıyordu. Philip tam vaktinde gelmişti ama büroya kabul edildiğinde saat neredeyse ondu. Bir tarafına yatmış peynir gibi üç köşeliydi: Duvarlarda korseli kadınların resimleri ile iki afişin prova baskısı vardı, birinde yeşil ve beyaz kalın çizgili pijama giymiş bir adam, diğerinde ise masmavi bir denizi pupa yelken yarıp geçen bir gemi görülüyordu: Yelkenin üzerine büyük harflerle "büyük beyaz indirim"* cümlesi yazılmıştı. Büronun en geniş kenarı, mağaza vitrinlerinden birinin arka tarafıydı; o sırada düzenlenmekte olduğundan, tezgâhtarlardan biri mülakat sırasında sürekli gelip geçiyordu. Müdür bir mektup okuyordu. Kırmızı yüzlü bir adamdı, saman sarısı saçları ve gür, saman sarısı bir bıyığı vardı; saat zincirinin ortasında bir demet futbol madalyası asılıydı. Ceketini çıkarıp büyük bir çalışma masasına oturmuş-

* *Great white sale.* Büyük beyaz balinaya gönderme. (ç.n.)

tu, yanında bir telefon duruyordu; önünde günün ilanları vardı, bunlar Athelny'nin çalışmalarıydı ve gazeteden kesilip bir kartona yapıştırılmışlardı. Philip'e şöyle bir baktı, ama onunla konuşmadı; köşedeki küçük bir masada oturan daktilocu kıza bir mektup dikte ettirdi; ardından Philip'e adını, yaşını ve ne deneyimi olduğunu sordu. Her zaman kontrol edemediği belli olan yüksek, metalik bir tonda, genizden gelen bir Doğu Londra aksanıyla konuşuyordu; Philip onun üst dişlerinin büyük ve çıkık olduğunu fark etti; insanda gevşeklermiş de kuvvetle asılacak olursanız elinizde kalacaklarmış duygusu uyandırıyordu.

"Bay Athelny size benden bahsetmiştir sanıyorum," dedi Philip.

"Ah, sen şu posteri yapan delikanlı mısın?"

"Evet efendim."

"İşimize yaramaz, anlıyor musun, hiçbir işimize yaramaz."

Philip'i baştan ayağa süzdü. Philip'in ondan önce gelen adamlardan bir şekilde farklı olduğunu fark etmiş gibiydi.

"İşte, bir frak alman lazım. Yoktur diye tahmin ediyorum. Derli toplu bir delikanlıya benziyorsun. Sanatın para getirmediğini anladın herhalde."

Philip onun kendisini işe aldığını kastedip etmediğini anlayamadı. Onunla hasmane bir tarzda konuşup duruyordu.

"Evin nerede?"

"Annemle babam ben çocukken öldüler."

"Gençlere şans vermek isterim. Pek çoğu vaktiyle şans tanıdığım kişiler ve artık bölüm müdürleri oldular. Bana minnettar olduklarını söyleyebilirim. Onlar için neler yaptığımı biliyorlar. Merdivenin en alt basamağından başlarsın, işi öğrenmenin tek yolu budur; ardından vazgeçmezsen seni nereye götüreceği belli olmaz. Uygunsan, o günlerin birinde kendini benim şimdi olduğum yerde bulabilirsin. Bunu aklından çıkarma, delikanlı."

"Elimden gelenin en iyisini yapmayı çok istiyorum efendim," dedi Philip.

Her fırsatta "efendim" kelimesini kullanması gerektiğini biliyordu, ama bu ona tuhaf geliyordu ve abartmaktan çekiniyordu. Müdür konuşmayı seviyordu. Bu ona kendi önemine dair sevinçli bir bilinç kazandırıyordu ve uzun konuşmasını tamamlamadan önce Philip'e kararını söylemedi.

"Eh, bence bu işi yaparsın sen," dedi sonunda, gururlu bir edayla. "Her halükârda seni bir denemeye tabi tutmam gerek."

"Çok teşekkür ederim efendim."

"Hemen başlayabilirsin. Sana haftada altı şilin ve yiyecekle yatacak yer vereceğim. Her şey şirketten, bilirsin; altı şilin sadece cep harçlığı, onunla ne istersen yap, aylık ödenecek. Pazartesi başla. Buna bir itirazın olmaz herhalde?"

"Hayır efendim."

"Harrington Caddesi –nerede olduğunu biliyor musun?– Shaftesbury Avenue. Orada kalırsın. On numara. Pazar gecesi orada kalabilirsin istersen; bu tamamen sana kalmış, ya da pazartesi eşyanı oraya gönderebilirsin." Müdür başını aşağı yukarı salladı: "Günaydın."

103

Bayan Athelny Philip'e ev sahibesine olan borcunu ödeyip eşyalarını alabilmeye yetecek parayı ödünç verdi. Beş şilin ve bir takım elbisenin rehin senediyle rehineciden üstüne gayet iyi oturan bir frak alabildi. Giysilerinin geri kalanını rehinden kurtardı. Carter Paterson nakliye şirketiyle eşyalarını Harrington Caddesi'ne gönderdi ve pazartesi sabahı Athelny'yle mağazaya gitti. Athelny onu giysi satın almacıyla tanıştırıp yanından ayrıldı. Satın almacı otuz yaşında hoş, titiz, ufak tefek bir adamdı, ismi Sampson'dı; Philip'le tokalaştı ve çok gurur duyduğu kendi başarısını göstermek için

ona Fransızca bilip bilmediğini sordu. Philip ona bildiğini söyleyince şaşırdı.

"Başka dil biliyor musun?"

"Almanca biliyorum."

"Ah! Ara sıra Paris'e giderim. *Parlez-vous français?* Hiç Maxim's'e gittin mi?"

Philip, "kıyafetler" bölümünün üst katında görevlendirildi. İşi insanları çeşitli departmanlara yönlendirmekti. Görünüşe göre bu kişilerden hayli vardı ve Bay Sampson için söylemesi kolaydı. Birden Philip'in aksadığını fark etti.

"Bacağının nesi var?" diye sordu.

"Bir ayağım topal," dedi Philip. "Ama yürüyüşüme ya da öyle bir şeylere engel olmuyor."

Satın alıcı bir an ona şüpheyle baktı ve Philip onun, müdürün kendisini neden işe aldığını merak ettiğini zannetti. Philip onun bir sorunu falan olduğunu fark etmediğini biliyordu.

"İlk günden her şeyi doğru yapmanı beklemiyorum. Herhangi bir şüpheye düşecek olursan tek yapman gereken, genç hanımlardan birine sormak."

Bay Sampson dönüp uzaklaştı; Philip de hangi departmanın nerede olduğunu hatırlamaya çalışarak, endişeyle bilgi danışmak isteyen müşterileri izledi. Saat birde yemeğe çıktı. Devasa binanın en üst katındaki yemek salonu çok geniş, uzun ve iyi aydınlatılmıştı; ama toz girmesin diye tüm pencereler kapalıydı ve berbat bir yemek kokusu vardı. Üstlerine örtüler serilmiş, aralıklarla büyük cam su şişeleri ile ortalarına tuzluklar ve sirke şişeleri konmuş uzun masalar vardı. Tezgâhtarlar burayı gürültüyle doldurmuş, hâlâ on iki buçukta yemek yiyenlerin sıcaklığını taşıyan yerlere oturmuşlardı.

"Turşu yok," dedi Philip'in yanında oturan adam.

Uzun boylu, zayıf, gaga burunlu ve solgun suratlı bir genç adamdı; uzun bir kafası vardı, şuradan buradan tuhaf

biçimde bastırılmış gibi engebeli bir kafatası vardı ve alnında ve boynunda kırmızı, iltihaplı büyük sivilceler görülüyordu. İsmi Harris'ti. Philip, bazı günlerde masada karışık turşu dolu büyük çorba kâselerinin olduğunu öğrendi. Bunlar pek seviliyordu. Hiç bıçak ve çatal yoktu ama bir dakika içinde beyaz ceketli iri şişman bir oğlan ellerinde bir sürüsüyle gelip bunları masanın ortasına gürültüyle bıraktı. Her biri ne istiyorlarsa aldı; pis suyun içinde az önce yıkandıkları için sıcak ve yağlıydılar. Beyaz ceketli oğlanlar, sosun içinde yüzen et tabaklarını dağıttılar ve hızlı hokkabaz hareketleriyle tabakları teker teker uzattıkça sos masa örtüsüne damladı. Ardından lahana ve patates dolu büyük tabaklar getirdiler; bunların görüntüsü Philip'in midesini kaldırdı; herkesin bunların üstüne bol bol sirke döktüğünü gördü. Gürültü berbattı. Konuşuyor, gülüyor, bağırıyorlardı, bir de çatal bıçak takırtıları ile tuhaf yemek yeme sesleri vardı. Philip çalıştığı bölüme dönmekten memnun oldu. Her bir departmanın nerede olduğunu hatırlamaya başlamış, birisi yolu öğrenmek istediğinde tezgâhtarlara daha seyrek sorar olmuştu.

"Önce sağa. Soldan ikinci, hanımefendi."

Kızlardan birkaçı, işler sakinleştiğinde onunla birkaç kelime konuştu ve Philip kendisini tarttıklarını hissetti. Saat beşte çay molası için yeniden yemek salonuna gönderildi. Oturabildiği için memnundu. Üzerine yoğun biçimde tereyağı sürülmüş büyük ekmek dilimleri vardı ve çalışanların çoğunun, "mağazada" saklanan, üzerinde isimlerinin yazılı olduğu reçel kavanozları vardı.

Philip iş saat altı buçukta bittiğinde yorgunluktan bitmişti. Yemekte yanında oturan adam olan Harris, nerede kalacağını göstermek için onu Harrington Caddesi'ne götürmeyi teklif etti. Philip'e odasında boş bir yatak olduğunu ve diğer odalar dolu olduğundan Philip'in muhtemelen oraya yerleştirileceğini söyledi. Harrington Caddesi'ndeki ev bir çizmeciye aitti; mağaza da yatak odası olarak kullanılıyordu; ama

çok karanlıktı, çünkü pencereler üç tahta çakılarak kapatılmıştı ve açılamadıkları için tek hava akımı en sondaki küçük bir tepe penceresinden geliyordu. Küf kokuyordu ve Philip orada yatması gerekmediği için şükretti. Harris onu birinci kattaki oturma odasına götürdü; klavyesi bir sıra çürümüş dişe benzeyen bir piyano vardı burada; masadaki kapaksız puro kutusunda da bir domino takımı duruyordu; *The Strand Magazine* ile *The Graphic*'in eski sayıları etrafa saçılmıştı. Diğer odalar yatak odası olarak kullanılıyordu. Philip'in uyuyacağı oda, evin en üst katındaydı. İçinde altı yatak vardı ve her birinin yanında bir sandık veya bir kutu duruyordu. Tek mobilya, bir şifoniyerdi: Dört büyük, iki küçük çekmecesi vardı ve yeni gelen olarak Philip bunlardan birini aldı; anahtarları vardı ama hepsi aynı olduğundan kullanmanın pek manası yoktu ve Harris onun değerli eşyalarını sandığında tutmasını öğütledi. Şömine pervazında bir ayna vardı. Harris Philip'e tuvaleti gösterdi, içinde tek sıra halinde sekiz lavabonun olduğu hayli geniş bir odaydı ve kalanların tümü burada yıkanıyordu. Buradan iki küvetin olduğu, rengi atmış, ahşap doğramalarında sabun lekesi olan başka bir odaya geçiliyordu; küvetlerin içinde çeşitli aralıklarla, farklı banyolardan kalma su izleri olduğunu gösteren koyu renk daireler vardı.

Harris'le Philip yatak odalarına döndüklerinde, giysilerini değiştiren uzun boylu bir adam ve saçını fırçalarken olabildiğince yüksek bir tonda ıslık çalan on altı yaşında bir oğlan buldular. Birkaç dakika sonra, kimse birbirine tek kelime etmemişken uzun boylu adam çıkıp gitti. Harris oğlana göz kırptı, hâlâ ıslık çalan oğlan da ona göz kırptı. Harris Philip'e o adamın adının Prior olduğunu söyledi; eskiden ordudaymış ve artık ipek departmanında çalışıyormuş; hayli içine kapanık biriymiş ve her gece aynen böyle, iyi akşamlar bile demeden kızını görmeye gidermiş. Harris de dışarı çıkıyordu ve Philip eşyalarını boşaltırken sadece oğlan orada

kalıp merakla Philip'i izledi. Oğlanın adı Bell'di ve vaktini erkek departmanında hiçbir şey yapmadan geçiriyordu. Philip'in akşam kıyafetlerine hayli ilgi gösterdi. Ona odadaki diğer adamlardan bahsetti ve kendisiyle ilgili çeşit çeşit soru sordu. Neşeli bir gençti, sohbet aralarında kırık bir sesle müzikhol şarkılarından parçalar söyledi. Philip'in işi bitince sokaklarda dolaşıp kalabalığı izlemek için dışarı çıktı; ara sıra restoranların kapılarında durup içeri giren insanları izledi; acıkmıştı, bu yüzden bir çörek alıp gezinirken yedi. Saat on biri çeyrek geçe gazı kapatan adam olan bina sorumlusu ona bir kapı anahtarı vermişti ama kapıda kalma korkusuyla vakitlice döndü; ceza sistemini çoktan öğrenmişti: Saat on birden sonra gelirseniz bir şilin ve her çeyrek geçtiğinde yarım kron ödemeniz gerekiyordu ve bunun yanı sıra rapor ediliyordunuz; bu durum üç kez olursa da atılıyordunuz.

Philip döndüğünde, askerden başka herkes oradaydı ve diğer ikisi çoktan yatağa girmişti. Philip nidalarla selamlandı.

"Ah, Clarence! Ne yaramaz çocuksun!"

Bell'in akşam kıyafetlerini mindere giydirdiğini gördü. Oğlan bu şakasından büyük keyif almıştı.

"Onları sosyalleşme akşamlarında giyersin, Clarence."

"Dikkatli olmazsa Lynn's'in dilberine fena yakalanacak."

Philip sosyalleşme akşamlarını duymuştu, çünkü bunların masrafları için maaşlarından kesilen para personelin şikâyetlerinden biriydi. Ayda sadece iki şilindi ve tıbbi bakım ile yıpranmış romanlardan oluşan kütüphanenin kullanımını kapsıyordu; ama ayda çamaşır için de kesilen dört şilini düşününce Philip, her hafta ona altı şilinin dörtte birinin hiç ödenmeyeceğini keşfetti.

Adamlardan çoğu, ikiye kesilmiş ekmeğin arasına koydukları kalın yağlı domuz pastırmalarını yiyordu. Tezgâhtarların her zamanki akşam yemeği olan bu sandviçler, ta-

nesi iki peniye birkaç bina ilerideki küçük bir dükkândan geliyordu. Asker içeri girdi; sessizce, çabucak giysilerini çıkardı ve kendisini yatağa attı. On biri on geçe gaz aniden yükseldi ve beş dakika sonra söndü. Asker uykuya daldı, ama diğerleri pijamalarıyla ya da gecelikleriyle büyük pencerenin önünde toplanıp, sandviçlerinden kalanları aşağıdaki caddeden geçen kadınlara fırlattılar, onlara sulu şakalar yaptılar. Karşıdaki altı katlı bina, işten saat on birde çıkan Yahudi terzilerin atölyesiydi; odalar güzelce aydınlatılmıştı ve pencerelerde perde yoktu. İnsanları köle gibi çalıştıran patronun kızı –aile baba, anne, iki küçük oğlan ve yirmi yaşında bir kızdan oluşuyordu– iş bitiminde evi dolaşıp ışıkları kapatır, bazen de terzilerden birinin onunla sevişmesine izin verirdi. Philip'in odasındaki tezgâhtarlar, şu veya bu adamın geride kalmak için yaptığı manevraları izleyerek çok eğlenirlerdi ve hangisinin başarılı olacağı üstüne küçük bahisler düzenlerlerdi. Gece yarısı caddenin sonundaki "Harrington Arms"tan insanlar boşaldı ve bundan kısa bir süre sonra da hepsi yatmaya gitti: Kapıya en yakın uyuyan Bell, yataktan yatağa sıçrayarak yerine geçti ve kendi yatağına ulaşınca bile konuşması kesilmedi. Sonunda, askerin düzenli horlayışının dışında her şey sessizliğe büründü, Philip de uykuya daldı.

Saat yedide, zilin gürültülü çalışıyla uyandı; saat sekize çeyrek kala olduğunda hepsi giyinip, çoraplı ayaklarıyla botlarını almak üzere alelacele alt kata indiler. Kahvaltı için Oxford Caddesi'ndeki mağazaya koştururken onları bağladılar. Sekizden bir dakika sonra gelseler hiçbir şey alamazlardı ya da bir kez içeri girdiler mi dışarı çıkıp kendilerine bir şey almaya izinleri vardı. Bazen binaya zamanında varamayacaklarını anladıklarında, mahalleye yakın küçük dükkâna uğrayıp birkaç çörek alırlardı; ama bu da para demekti ve çoğu yemek vaktine kadar aç kalırdı. Philip biraz yağlı ekmek yiyip bir fincan çay içti ve saat sekiz buçukta iş günü tekrar başladı.

"Sağdan ilk. Soldan ikinci, hanımefendi."

Kısa zamanda soruları gayet otomatik biçimde cevaplamaya başladı. İş monoton ve çok yorucuydu. Birkaç günün ardından ayağı canını o kadar yakmaya başladı ki güçbela ayakta durabiliyordu: Kalın yumuşak halılar ayaklarını pişiriyordu ve geceleri çoraplarını çıkarmak çok acı veriyordu. Bu genel bir şikâyetti, meslektaşı "kat görevlileri" sürekli terlemekten çorapların ve botların çürüyüp gittiğini anlattılar. Odasındaki herkes aynı şeyden mustaripti ve acıyı hafifletmek için, ayakları yatak örtüsünün dışında uyuyorlardı. Başta Philip hiç yürüyemedi ve pek çok akşamını, Harrington Caddesi'ndeki oturma odasında ayakları bir kova soğuk suyun içinde geçirdi. Bu günlerde ona, biriktirdiği pulları düzenlemek için genellikle evde kalan, erkek bölümünden Bell arkadaşlık etti. Küçük pul kâğıtlarıyla onları bir araya getirirken, tekdüze bir ıslık çalıyordu.

104

Sosyalleşme akşamları, her iki pazarteside bir yapılıyordu. Philip'in Lynn's'deki ikinci haftasının başında bir tane düzenlendi. Buna kendi bölümünden bir kadınla gitmeyi ayarladı.

"Onlarla orta yolda buluş," dedi kadın, "benim yaptığım gibi."

Bu Bayan Hodges'dı, kırk beş yaşında, kötü boyanmış saçları olan minyon bir kadındı; her yanını kaplamış ince kırmızı damar ağıyla sarı bir yüzü ve solgun mavi gözlerinde sarı beyaz noktalar vardı. Philip'e kanı ısınmıştı ve daha mağazada bir haftası dolmadan onu önadıyla çağırmaya başlamıştı.

"Neler olacağını ikimiz de biliyoruz," dedi.

Philip'e gerçek adının Hodges olmadığını söyledi ama hep "benim koca Bay'odges" diyordu; adam avukattı ve

ona tam anlamıyla iğrenç davranmıştı, bu yüzden onu terk etmiş, bağımsız olmayı seçmişti; ama insanın bir başına kalmasının nasıl bir şey olduğunu biliyordu canım –herkese canım diyordu– ve evde hep geç yemek yiyorlardı. Dişlerini devasa gümüş bir broşun iğnesiyle karıştırmaya alışmıştı. Ortada iki mahmuzun olduğu, kamçıyla binici kırbacı çaprazlanmış halde bir şekli vardı. Philip yeni çevresinde huzursuzdu, mağazadaki kızlar ona "ezik" diyordu. Biri ona Phil diye hitap ediyordu ve o buna hiç cevap vermiyordu çünkü kendisinden bahsettiği konusunda en ufak bir fikri yoktu; bu yüzden kız başını kibirle kaldırıp onun "kendini beğenmişin teki" olduğunu söyledi ve bir sonraki seferde ironik bir vurguyla ona Bay Carey diye hitap etti. Kızın adı Bayan Jewell'di, bir doktorla evlenecekti. Diğer kızlar bu adamı hiç görmemişlerdi, ama ona böyle güzel hediyeler verdiğine göre bir centilmen olması gerektiğini söylediler.

"Onların söylediklerine hiç kulak asma canım," dedi Bayan Hodges. "Bana da aynen sana ettiklerini ettiler. Hiçbir şey bildikleri yok zavallıcıkların. İnan bana, sen de benim yaptığım gibi dişini sıkarsan senden pekâlâ hoşlanacaklar."

Sosyalleşme akşamı bodrum kattaki restoranda yapıldı. Dans edecek yer açılsın diye masalar bir kenara toplanmıştı ve sehpalar kademeli whist oyunu için kurulmuştu.

"Yöneticilerin oraya önce gitmesi gerek," dedi Bayan Hodges.

Onu Lynn's'in dilberi Bayan Bennett'la tanıştırdı. "Kombinezon" bölümünde satın almacıydı ve Philip içeri girdiğinde, "Erkek Tuhafiyesi"ndeki satın almacıyla sohbet ediyordu; Bayan Bennett, cüsseli bir kadındı, çok büyük kırmızı yüzü aşırı pudralanmıştı ve göğsü heybetli ölçülerdeydi; lepiska saçları özenle yapılmıştı. Kokana gibi giyinmişti ama giysileri kötü değildi; yüksek yakalı siyah bir elbise giymişti, siyah *glacé* eldivenler takmıştı ve kartlarını bu eldivenlerle tutuyordu; boynunda birkaç ağır altın zincir, bileklerin-

de birkaç incik boncuk ve yuvarlak fotoğraf pandantifleri vardı, bunlardan biri Kraliçe Alexandra'ydı; siyah saten bir çanta takmıştı ve Sen-sen şekerlemesi çiğniyordu.

"Tanıştığımıza memnun oldum Bay Carey," dedi. "Bu bizim sosyalleşme akşamlarımıza ilk gelişiniz, değil mi? Tahmin ederim biraz malıcup hissediyorsunuzdur, ama sizi temin ederim buna hiç gerek yok."

İnsanları rahat hissettirebilmek için elinden geleni yapıyordu. Onların omuzlarına vuruyor, bol bol kahkaha atıyordu.

"Amma haylazım değil mi?" diye çın çın konuştu. "Kim bilir hakkımda neler düşünüyorsunuz? Ama kendime mâni olamıyorum."

Sosyalleşme akşamına katılacak olan, çoğunluğu personelin genç üyelerinden oluşan, kendi kız arkadaşları olmayan oğlanlar ve birlikte yürüyüş yapabilecekleri kimseyi henüz bulamamış kızlar mekâna geldi. Genç centilmenlerden birkaçı takım elbise giymiş, beyaz gece kravatları ile kırmızı ipek mendiller takmıştı; icraata geçeceklerdi, meşgul, düşünceli bir havaları vardı; bazıları özgüvenliydi ama diğerleri gergindi ve insanları endişeli bir gözle izliyorlardı. O anda çok gür saçlı bir kız piyanonun başına oturup ellerini gürültüyle klavyede gezdirmeye başladı. Dinleyiciler yerlerine oturunca, etrafına göz gezdirip çaldığı parçanın adını söyledi.

"*A Drive in Russia*."

Etraftakiler alkışladı, bu sırada kız bileğindeki çanları ustaca sabitledi. Hafifçe gülümseyip hemen enerjik melodiyi çalmaya başladı. Bitirdiğinde daha güçlü bir alkış duyuldu ve alkış kesilince, bis yapmak için denizi çağrıştıran bir parça çaldı; dalgaların kıvrılışını temsil eden küçük titreşimler ve bir fırtınayı duyuran, sertçe basılan pedalla çıkan gümbürtü hissi duyuldu. Bundan sonra bir centilmen *Bid me Good-bye* adlı bir şarkı söyledi ve bis olarak da *Sing me to*

Sleep'i söylemeye mecbur kaldı. İzleyiciler heyecanı hoş bir ayrımcılıkla ölçüyordu. Herkes bis yapana kadar alkışlandı ve böylece kimse kimseden daha fazla alkışlanmış olmadığından kıskançlık da duyulmuyordu. Bayan Bennett, Philip'in yanına geldi.

"Eminim bir şey çalıyor ya da şarkı söylüyorsunuzdur Bay Carey," dedi cilveyle. "Yüzünüzden anladım."

"Ne yazık ki hayır."

"Şiir de mi okuyamazsınız?"

"Hiç salon numarası bilmiyorum."

"Erkek Tuhafiyesi"nin satın almacısı, ezberinden bir şeyler okumakla ün salmıştı ve bölümündeki tüm tezgâhtarlar gürültüyle onu gösteri yapmaya çağırdılar. Israra hiç ihtiyacı yoktu ve trajik bir karaktere dair uzun bir şiir okudu; bunu yaparken gözlerini yuvarladı, elini göğsüne koydu ve büyük ıstırap içindeymiş rolü yaptı. Akşam yemeğinde salatalık yediği gerçeği son mısrada kendini ifşa etti ve büyük kahkahayla karşılandı, bu biraz zorlamaydı aslında çünkü herkesin şiiri gayet iyi bilmesine karşın uzun uzun, yüksek sesle okundu. Bayan Bennett şarkı söylemedi, bir şey çalmadı ya da şiir okumadı.

"Ah hayır, onun kendine göre küçük numaraları vardır," dedi Bayan Hodges.

"Hadi, benim uğraşmayı bırak. Aslında el falı ve altıncı his konusunda hayli şey biliyorum."

"Ah, lütfen benim elime bakın Bayan Bennett," diye haykırdı bölümündeki kızlar, onu memnun etmeye hevesli bir şekilde.

"El falı bakmaktan pek hoşlanmıyorum. İnsanlara çok korkunç şeyler söyledim, hepsi de gerçek oldu, bu insanı batıl inançlı yapıyor."

"Ah, Bayan Bennett, sadece bir kerelik."

Etrafında küçük bir kalabalık toplandı, utanç çığlıklarının, kıkırdamaların, kızarmaların ve korku ve hayranlık çığ-

lıklarının arasında dürüst ve karanlık adamlardan, bir mektuptaki paradan, seyahatlerden söz etti, ta ki boyalı yüzünde iri ter damlaları belirene dek.

"Halime bakın," dedi. "Ter içinde kaldım."

Akşam yemeği saat dokuzdaydı. Pastalar, çörekler, sandviçler, çay ve kahve vardı, hepsi de bedavaydı; ama maden suyu istiyorsanız parasını ödemeniz gerekiyordu. Nezaket gereği genç erkeklerin hanımlara zencefilli bira teklif etmesi icap ediyor, ama genel edep kuralları bunu geri çevirmelerine neden oluyordu. Bayan Bennett zencefilli birayı pek seviyordu, akşam boyunca iki, hatta bazen üç şişe içiyordu; ama bunları kendisinin ödemesi konusunda ısrarcıydı. Erkekler bu yüzden onu seviyordu.

"Eski kulağı kesik bir sarhoş," diyorlardı, "ama yanlış anlama, kötü türden değil, o diğerlerine benzemez."

Yemekten sonra kademeli whist oynandı. Çok gürültülüydü, insanlar masadan masaya geçerken hayli gülüşmeler ve bağırışmalar oldu. Bayan Bennett'a giderek daha çok sıcak bastı.

"Halime bakın," dedi. "Ter içinde kaldım."

Bu sırada, genç erkeklerin daha girişken olanlarından biri, dans etmek istiyorlarsa başlasalar iyi edeceklerini söyledi. Eşlik müziğini çalan kız piyanonun başına geçti ve kararlı ayağını gürültülü pedala koydu. Nefis bir vals çaldı, sağ eliyle sırasıyla oktavlara "yumuşacık" basarken, tempoyu vurgulamak için basları kullandı. Değişiklik yapmak için ellerini çaprazladı ve melodiyi basta çaldı.

"Gerçekten iyi çalıyor, değil mi?" dedi Bayan Hodges Philip'e. "Dahası hayatında hiç ders almamış; hepsi kulak dolgunluğu."

Bayan Bennett dans etmeyi ve şiiri dünyadaki başka her şeyden daha çok seviyordu. Güzel ama yavaş, çok yavaş dans ediyor ve gözlerine, düşünceleri çok ama çok uzaktaymış gibi bir ifade yerleşiyordu. Nefes nefese mekândan, sı-

caklardan ve yemekten konuştu. Portman Rooms'un Londra'daki en iyi piste sahip olduğunu ve oradaki dansları hep çok sevdiğini söyledi; çok seçkinlerdi ve hakkında hiçbir şey bilemediğiniz bin bir türlü adamla dans etmeye katlanamıyordu; neden hakkında hiçbir şey bilmediklerinize kendinizi açık edeydiniz ki? Neredeyse herkes çok iyi dans ediyor, büyük keyif alıyorlardı. Ter yüzlerinden akıyor, genç erkeklerin hayli yüksek olan yakaları buruş buruş oluyordu.

Philip etrafındakileri seyretti ve çok uzun zamandır hissetmediği kadar güçlü bir depresyon onu ele geçirdi. Kendisini dayanılmaz biçimde yalnız hissediyordu. Kendini beğenmiş olduğunu düşünmelerinden korktuğu için gidemedi, kızlarla sohbet edip güldü ama mutsuzluk tüm kalbini sarmıştı. Bayan Bennett ona kız arkadaşı olup olmadığını sordu.

"Hayır," deyip gülümsedi.

"Ah, pekâlâ, burada seçebileceğin pek çok kız var. Bazıları da çok hoş, saygın kızlar. Eminim kısa sürede buradan bir kız arkadaş bulacaksın kendine."

Kadının Philip'e bakışları pek cilveliydi.

"Orta yolda buluş onlarla," dedi Bayan Hodges. "Onlara da böyle diyorum."

Parti sona erdiğinde, saat neredeyse on bir olmuştu. Philip uyuyamadı. Diğerleri gibi o da ağrıyan ayaklarını yatak örtülerinin dışında tuttu. Elinden geldiğince nasıl bir hayat sürdüğünü düşünmemeye çalıştı. Asker usul usul horluyordu.

105

Maaşlar ayda bir kez sekreter tarafından ödeniyordu. Maaş günü her bir tezgâhtar grubu çay saatinden sonra aşağı inip geçitten geçiyor ve bir sanat galerisinin kapısının önündeki bir izleyici kuyruğu gibi intizamlı, uzun bir insan sırasına katılıyordu. Teker teker büroya giriyorlardı. Sekre-

ter, önünde ahşap para kaplarıyla bir masada oturuyor ve çalışanın ismini soruyordu; çabucak bir deftere bakıyor, tezgâhtara şüpheli bir bakış attıktan sonra ödenecek meblağı yüksek sesle söylüyor ve parayı kaptan alıp onun avucuna sayıyordu.

"Teşekkürler," diyordu. "Sıradaki."

"Teşekkürler," oluyordu cevap.

Tezgâhtar ikinci sekretere geçiyor ve odadan çıkmadan önce ona çamaşır yıkatma parası olarak dört şilin, kulüp için iki şilin ve herhangi bir para cezası varsa onu ödüyordu. Elinde ne kaldıysa onunla çalıştığı bölüme dönüyor ve gitme vakti gelene dek orada bekliyordu. Philip'in evinde kalanların çoğunun genelde akşam yemeği niyetine yedikleri sandviçleri satan kadına borcu vardı. Yaşlı kadın tuhaf bir tipti, çok şişmandı, kırmızı ablak bir yüzü ve Kraliçe Victoria'nın ilk resimlerinde görülen bir tarzda alnının iki yanına düzgünce yapıştırılmış siyah saçları vardı. Hep küçük siyah bir bone takıyor ve beyaz bir önlük giyiyordu; elbisesinin kolları dirseklerine kadar kıvrılmış oluyordu; büyük, pis, yağlı ellerle sandviçleri kesiyordu; korsajında yağ vardı, önlüğünde yağ vardı, eteğinde yağ vardı. Adı Bayan Fletcher'dı, ama herkes ona "Ana" diyordu; oğullarım dediği mağaza çalışanlarını gerçekten çok seviyordu; ayın sonuna dek onlara kredi açmakta asla sakınca görmüyor, birileri müşkül duruma düştüğünde ara sıra birkaç şilin borç veriyordu. İyi bir kadındı. Ayrılırlarken ya da tatilden döndüklerinde, oğulları onu şişman kırmızı yanağından öpüyordu; işten çıkarılan ve yenisini bulamayan olursa hiç değilse burada yemek bulabiliyordu. Oğlanlar onun koca yüreğinin farkındaydılar ve samimi bir sevgiyle bunun karşılığını veriyorlardı. Anlatmayı sevdikleri bir hikâye vardı: Bradford'da hali vakti gayet yerinde bir adam varmış, bu adamın kendisine ait beş mağazası bulunuyormuş, on beş yılın ardından gelip Fletcher Ana'yı ziyaret etmiş ve ona bir altın saat vermiş.

Philip sonunda aylık maaşından geriye on sekiz şilinin kaldığını gördü. Hayatında kazandığı ilk paraydı. Beklenece-ği üzere gurur duymak şöyle dursun, sadece yılgınlık hissetti. Miktarın azlığı, içinde bulunduğu durumun ümitsizliğini iyice vurguluyordu. On beş şilini, borcunun bir kısmını geri ödemek üzere Bayan Athelny'ye götürdü ama kadın yarım sovereign'dan fazlasını almadı.

"Böyle giderse size olan borcumun tamamını ödemek sekiz ayımı alır."

"Athelny'nin işi olduğu sürece bekleyebilirim, hem kim bilir sana zam yaparlar belki."

Athelny, müdürle Philip hakkında konuşacağını söyleyip durmuştu, onun yeteneklerinden faydalanılmaması saçmalıktı; ama hiçbir şey yapmamıştı ve Philip de kısa zamanda bu basın ajanının müdürün gözünde kendisine atfettiği kadar büyük önem taşımadığı sonucuna vardı. Athelny'yi ara sıra mağazada görüyordu. İhtişamı sönmüştü ve düz, sıradan, eski püskü kıyafetlerinin içinde, dikkat çekmekten kaçınmak ister gibi bölümler arasında koşturan bastırılmış, iddiasız bir küçük adamdı.

"Orada nasıl ziyan olduğumu düşününce," diyordu evde, "neredeyse istifayı basacak gibi oluyorum. Benim gibi bir adam harcanıyor orada. Güdük kalıyorum, beslenemiyorum."

Sessiz sakin dikişini diken Bayan Athelny şikâyetlerine kulak asmıyordu. Ağzı hafiften geriliyordu.

"Bugünlerde iş bulmak çok zor. Orası düzenli ve güvenli; senden memnun oldukları sürece ayrılmamalısın."

Athelny'nin ayrılmayacağı aşikârdı. Onunla hiçbir yasal bağı bulunmayan, eğitimsiz bir kadının zeki, istikrarsız bir adamı böyle avucunun içinde tuttuğunu görmek enteresandı. Bayan Athelny Philip'e artık annece bir şefkatle yaklaştığından farklı bir konumdaydı ve gıdasına dikkat etmesi konusundaki titizliği onu duygulandırıyordu. Her pazar bu

dostane eve gidebilmesi hayatının tesellisiydi (ve bunu alışkanlık haline getirdiğinde, özellikle monotonluğu ona çok cazip gelir oldu). Görkemli İspanyol koltuklara oturup Athelny'yle her çeşit meseleyi konuşmak mutluluk vericiydi. Her ne kadar durumu çok ümitsiz görünse de onu Harrington Caddesi'ne içini bir sevinç duygusuyla doldurmadan göndermiyordu. Başlarda Philip öğrendiklerini unutmamak için tıp kitaplarını okumaya devam etmeye çalıştı ama bunun hiçbir faydasının olmadığını gördü; günün yorucu çalışmasının ardından dikkatini bunlara veremiyordu; üstelik hastaneye dönmesinin ne kadar zaman alabileceğini bilmeden bunları çalışmaya devam etmek nafile görünüyordu. Rüyasında sürekli koğuşlarda olduğunu görüyordu. Uyanmak acı veriyordu. Odada uyuyan başka insanların duygusu içini tarifsiz bir bezginlikle dolduruyordu; yalnızlığa alışkındı ve sürekli başkalarıyla bir arada olmak, bir an bile tek başına kalamamak onun için korkunç bir şeydi. Bunlar çaresizliğiyle baş etmek için en zor zamanlardı. Bu hayatı belirsiz bir zaman sürdürdüğünü düşündü, "Sağdan ilk, soldan ikinci, hanımefendi," ve kovulmadığına şükretti: Savaşa giden erkekler kısa zamanda eve dönüyordu, şirket onları yeniden işe almayı garanti etmişti ve bu da diğerlerinin postalanacağı anlamına geliyordu; sahip olduğu iş ne kadar berbat olsa da onu elinde tutmak için ne lazımsa yapmalıydı.

Ona özgürlük getirecek tek bir şey vardı, bu da amcasının ölmesiydi. O zaman eline birkaç yüz sterlin geçecekti ve bununla hastanedeki eğitimini tamamlayabilirdi. Philip tüm gücüyle ihtiyarın ölümünü dilemeye başladı. Ne kadar süre daha yaşama olasılığı olduğunu düşündü; yetmişini hayli hayli geçmişti. Philip onun tam yaşını bilmiyordu, ama en azından yetmiş beş olmalıydı; kronik bronşitten mustaripti ve her kış kötü bir öksürüğe yakalanırdı. Her ne kadar hepsini ezbere bilse de Philip tıp ders kitabından yaşlılardaki kronik bronşitin detaylarını tekrar tekrar okudu. İhtiyar

sert bir kışı kaldıramayabilirdi. Philip tüm kalbiyle soğuğun ve yağmurun gelmesini diledi. Sürekli bunu düşünüyordu, öyle ki saplantıya dönüştü. William Amca yüksek sıcaklıktan da etkileniyordu ve ağustosta üç haftalık aşırı sıcaklar yaşanıyordu. Philip kendi kendine bir gün Papaz'ın aniden öldüğünü bildiren bir telgrafın geldiğini hayal etti ve hissedeceği tarifsiz rahatlamayı gözünde canlandırdı. Merdivenlerin tepesinde durup insanları gitmek istedikleri bölümlere yönlendirirken, zihni sürekli bu parayla ne yapacağıyla meşguldü. Ne kadar olduğunu bilmiyordu, belki beş yüz sterlinden fazla değildi, ama bu bile yeterli olacaktı. Hemen, istifa etme zahmetine girmeden mağazadan ayrılacak, eşyalarını bir kutuya dolduracak ve kimseye tek kelime etmeden çekip gidecekti; sonra da hastaneye dönecekti. Yapacağı ilk şey buydu. Fazla şey unutmuş muydu? Altı ayda bunların hepsinin açığını kapatır, ardından olabilecek en kısa sürede kalan üç sınavına –önce ebelik, ardından ilaç ve cerrahi– girerdi. Amcasının verdiği söze rağmen her şeyi cemaate ve kiliseye bırakabileceğini düşününce içini dehşetli bir korku kapladı. Bu düşünce Philip'i hasta etti. Bu kadar zalim olamazdı. Ama böyle bir şey olursa Philip ne yapacağı konusunda son derece kararlıydı, belirsiz bir süre bu şekilde devam edemezdi; bu yaşama daha iyi bir şey beklediği için katlanabiliyordu. Umudu kalmazsa korkusu da kalmazdı. O zaman yapılacak tek cesurca iş intihar etmek olurdu ve bunu da planlamıştı; Philip en acısız ilacın ne olabileceğini ve bunu nereden bulabileceğini dikkatle düşünmüştü. İşler katlanılamaz bir seviyeye ulaşırsa her şeye rağmen bir çıkış yolu olduğunu düşünmek cesaretini artırıyordu.

"Sağdan ikinci hanımefendi, ardından merdivenlerden aşağı. Soldan ilk ve doğru devam edin. Bay Philips, ilerleyin lütfen."

Ayda bir kez, bir hafta boyunca Philip "nöbetçi" oluyordu. Bölüme sabah saat yedide gidip temizlikçileri denet-

lemesi gerekiyordu. Onların işi bitince kutuların ve modellerin üstündeki örtüleri kaldırıyordu. Ardından, akşamları tezgâhtarlar gittikten sonra, örtüleri yeniden kutuların ve modellerin üstüne seriyor ve temizlikçileri yeniden "işe koşuyordu." Tozlu, pis bir işti. Okumaya, yazmaya ya da sigara içmeye izni yoktu, sadece etrafta dolaşması gerekiyor, zaman geçmek bilmiyordu. Saat dokuz buçukta çıktığında akşam yemeği veriliyordu ve bu da tek tesellisiydi; çünkü beşteki çay saatinin ardından iştahı çok açık oluyordu ve şirketin verdiği peynir-ekmek, kallavi bir fincan kakao çok iyi geliyordu.

Philip Lynn's'de çalışmaya başlayalı üç ayı geçtikten sonra bir gün satın almacı Bay Sampson, öfkeden burnundan soluyarak bölüme geldi. İçeri girerken giysi vitrinine dikkati takılan müdür, satın almacıyı çağırtıp renk şeması konusunda iğneleyici yorumlarda bulunmuştu. Üstünün acı alaylarını sessizce dinlemek zorunda kalan Bay Sampson, bunun acısını tezgâhtarlardan çıkarmış ve vitrini düzenlemekten sorumlu zavallı adamı azarlamıştı.

"Bir işin doğru düzgün yapılmasını istiyorsan kendin yapmalısın," diye bağırdı Bay Sampson. "Hep derim, hep de diyeceğim. İnsan hiçbir şeyi size bırakamıyor beyler. Kendinize akıllı dersiniz bir de değil mi? Akıllı!"

Bu lafı tezgâhtarlara, en acı sitem sözü buymuş gibi bir edayla söylemişti.

"Vitrine meneviş mavisi bir şey koyduğunuzda bunun diğer tüm mavileri öldürdüğünü bilmiyor musunuz?"

Yırtıcı bir ifadeyle bölüme göz gezdirdi, bakışları Philip'e takıldı.

"Gelecek cuma vitrini sen düzenleyeceksin Carey. Bakalım ne yapabileceksin."

Sinirli sinirli söylenerek bürosuna gitti. Philip'in kalbi sıkıştı. Cuma sabahı geldiğinde, midesini bulandıran bir utanç hissiyle vitrine girdi. Yanakları alev alev yanıyor-

du. Gelip geçenlere kendini böyle sergilemesi korkunç bir şeydi ve böyle bir duyguya kapılmanın saçmalık olduğunu kendi kendine söyleyip dursa da caddeye sırtını döndü. O saatte hastanedeki öğrencilerden herhangi birinin Oxford Caddesi'nden geçme ihtimali pek yoktu, üstelik Londra'da tanıdığı pek az insan vardı; ama Philip boğazına takılmış koca bir düğümle çalışırken, arkasını dönünce tanıdığı birisiyle göz göze gelecekmiş gibi bir hisse kapıldı. Elini olabildiğince çabuk tuttu. Basit bir gözlemle, kırmızıların hepsini birbirine uydurarak ve giysiler arasında her zamankinden daha fazla boşluk bırakarak iyi bir etki yakaladı; satın almacının da caddeye çıkıp sonuca bakınca memnun olduğu belliydi.

"Seni vitrin görevine vermekle fazla yanılmış olamayacağımı biliyordum. Aslında, sen ve ben centilmenleriz; dikkatini çekerim, ben bunu bölümde söylemem ama sen ve ben centilmenleriz ve bu daima belli oluyor. Belli olmuyor deme bana, çünkü belli olduğunu biliyorum."

Philip bu işi düzenli yapmaya başladı ama kendini böyle sergilemeye bir türlü alışamadı; dehşetle sabahın beşinde uyanmasına ve yatağında kalbinde bir ağırlık hissederek öylece yatmasına neden olan, vitrinin düzenlendiği cuma sabahından nefret ediyordu. Bölümdeki kızlar onun mahcup halini fark etmiş ve kısa sürede, sırtı caddeye dönük durmasının numarasını çözmüşlerdi. Ona güldüler ve "ezik" dediler.

"Teyzen gelir de seni mirasından mahrum eder diye korkuyorsun herhalde."

Genel olarak kızlarla arası yeterince iyiydi. Onlar Philip'in biraz tuhaf olduğunu düşünüyorlardı; ama yumru ayağı diğerlerine benzememesinin mazereti gibi görünüyordu ve bu arada onun iyi huylu biri olduğunu da anladılar. Herkese yardım etmekten hiç gocunmuyordu, nazik ve soğukkanlıydı.

"Onun bir centilmen olduğu anlaşılıyor," diyorlardı.

"Çok mesafeli, değil mi?" dedi tiyatroya tutkuyla bağlı, Philip'in istifini bozmadan dinlediği genç bir kadın.

Çoğunun "dostu" vardı, olmayıp da olmamasını tercih ettiğini söyleyenlere de kimsenin meyletmediği düşünülüyordu. Birkaçı Philip'le flörte başlamaya niyetli olduğunu gösterdi ve o da onların bu manevralarını usul usul eğlenerek izledi. Bir süre sevişmeyi arzulamayacak kadar bezmişti bundan; ayrıca neredeyse hep yorgun, çoğu zaman da açtı.

106

Philip, daha mutlu zamanlardan bildiği yerlerden uzak duruyordu. Beak Caddesi'ndeki tavernada gerçekleşen küçük toplantılar sona ermişti: Arkadaşlarını hayal kırıklığına uğratan Macalister artık oraya gitmiyordu, Hayward da Ümit Burnu'ndaydı. Geriye sadece Lawson kalmıştı; ressamla artık hiçbir ortak noktalarının kalmadığını düşünen Philip de onu görmek istemiyordu; ama bir cumartesi öğleden sonra, yemeğin ardından, üstünü değiştirip St. Martin's Lane'deki halk kütüphanesine gitmek üzere Regent Caddesi'nden yürüdü; öğleden sonrayı kütüphanede geçirmeye niyetliydi ve birdenbire kendini onunla karşı karşıya buldu. Aklından ilk geçen tek kelime etmeden yürüyüp gitmek oldu, ama Lawson ona bu fırsatı vermedi.

"Bunca zaman hangi cehenneme kayboldun böyle?" diye bağırdı.

"Ben mi?" dedi Philip.

"Atölyedeki bir partiye davet etmek için yazdım ama cevap bile vermedin."

"Mektubunu almadım."

"Almadın, biliyorum. Seni sormak için hastaneye gittim ve mektubumu rafta gördüm. Tıbbiyeyi bıraktın mı?"

Philip bir an tereddüt etti. Gerçeği söylemeye utanıyordu, ama bu utancın onu öfkelendirdiğini hissetti ve kendini konuşmaya zorladı. Kızarmasına mâni olamadı.

"Evet, var olan azıcık paramı kaybettim. O halde sürdüremedim."

"Çok ama çok üzüldüm. Ne yapıyorsun?"

"Bir mağazada kat görevlisiyim."

Kelimeler Philip'in boğazına takıldı, ama gerçeği gizlememeye kararlıydı. Bakışlarını Lawson'a dikti ve onun mahcubiyetini gördü. Philip zalimce gülümsedi.

"Lynn ve Sedley'ye gidip 'Sabahlık' bölümüne çıkarsan, beni frakımla *dégagé* bir edayla etrafta dolaşıp kombinezon ve çorap almak isteyen hanımlara yön tarif ederken görebilirsin. 'Sağdan ilk, hanımefendi, ardından soldan ikinci.'"

Philip'in bunu el kol hareketleriyle anlatmasını izleyen Lawson sıkıntılı bir kahkaha attı. Ne söylemesi gerektiğini bilemedi. Philip'in hayalinde canlandırdığı görüntü onu dehşete düşürdü, ama acısını paylaştığını göstermekten korkuyordu.

"Senin için biraz farklı bir şey olmuş," dedi.

Kelimeleri ona tuhaf geldi ve anında bunları söylememiş olmayı diledi. Philip iyice kıpkırmızı kesildi.

"Biraz," dedi. "Bu arada, sana beş şilin borcum var."

Elini cebine sokup bir miktar gümüş çıkardı.

"Ah, önemli değil. Unuttum gitti bile."

"Hadi, al."

Lawson parayı sessizce aldı. Kaldırımın ortasında dikiliyorlardı ve insanlar geçerken onlara sürtünüyordu. Philip'in gözlerinde, ressamı son derece rahatsız eden alaycı bir pırıltı vardı ve Philip'in düştüğü çaresizlikten hissettiği elemi göremiyordu. Lawson fena halde bir şeyler yapmak istiyordu, ama ne yapacağını bilemiyordu.

"Baksana, atölyeye gelip sohbet etmek ister misin?"

"Hayır," dedi Philip.

"Neden?"

"Konuşacak bir şey yok."

Lawson'ın bakışlarına yerleşen acıyı gördü, kendine mâni olamamıştı, üzgündü, ama kendini düşünmek zorundaydı; içinde bulunduğu durumu konuşma fikrine katlanamıyordu, buna ancak hakkında kesinlikle konuşmama kararlılığıyla tahammül edebiliyordu. İçini bir kez açmaya başladı mı gösterebileceği zayıflıktan korkuyordu. Dahası, kendini sefil hissettiği mekânlar konusunda karşı konulamaz bir tiksintisi vardı: O atölyede, açlıktan gözü dönmüş halde Lawson onu yemeğe davet etsin diye beklerken ve son seferinde, ondan beş şilin alırken hissettiği utancı hatırladı. O günlerin tüm aşağılanma hissini hatırlattığı için Lawson'ın görüntüsünden nefret etti.

"O zaman şöyle olsun, bir akşam gel de yemeğe çıkalım. Akşamı sen seç."

Philip, ressamın lütufkârlığından duygulandı. Her çeşit insanın kendisine tuhaf biçimde iyi davrandığını düşündü.

"Çok naziksin arkadaşım, ama bunu yapmamayı tercih ederim." Elini uzattı. "Hoşça kal."

Ona anlaşılmaz gelen bu tavır karşısında kafası karışan Lawson elini tuttu ve Philip aksayarak çabucak uzaklaştı. İçini keder kaplamıştı; ve her zamanki gibi yaptığı şey yüzünden kendi kendine sitem etmeye başladı: Sunulan bu dostluğu geri çevirmeye onu gururun hangi deliliğinin yönlendirdiğini bilmiyordu. Ama arkasından birinin koştuğunu ve ardından Lawson'ın sesinin onu çağırdığını işitti; durdu ve birden bir kin duygusu onu ele geçirdi; buz gibi, kaskatı bir ifadeyle Lawson'a döndü.

"Ne var?"

"Hayward'ı duymuşsundur herhalde, değil mi?"

"Ümit Burnu'na gittiğini biliyorum."

"Öldü, biliyor musun, karaya çıktıktan kısa bir süre sonra."

Philip bir an cevap vermedi. Kulaklarına inanamıyordu.

"Nasıl?" diye sordu.

"Ah, tifodan. Ne büyük talihsizlik, değil mi? Bilmiyorsundur diye düşündüm. Ben duyunca biraz sarsıldım."

Lawson başını çabucak sallayarak yürüyüp uzaklaştı. Philip kalbinden bir ürpertinin geçtiğini hissetti. Daha önce kendi yaşlarında bir arkadaşını hiç kaybetmemişti ve Cronshaw'un ölümüne gelince, kendisinden çok daha yaşlı bir adamın ölümü ona normal görünmüştü. Bu haber onda belli bir şok hissi yarattı. Kendi ölümlülüğünü hatırlattı, çünkü herkes gibi Philip de bütün insanların bir gün mutlaka öleceğini bilmesine rağmen aynı şeyin kendi başına da geleceğine dair hiçbir derin duyguya sahip değildi; Hayward'ın ölümü de –her ne kadar ona karşı sıcak duygular beslemeyi uzun zaman evvel bırakmış olsa da– onu derinden etkiledi. Birdenbire yaptıkları tüm o hoş sohbetleri hatırladı ve birbirleriyle bir daha asla konuşamayacak olmalarını düşünmek canını yaktı; ilk tanışmalarını ve Heidelberg'de birlikte geçirdikleri o güzel ayları hatırladı. O kayıp yılları düşününce Philip'in kalbi burkuldu. Nereye gittiğine dikkat etmeden, mekanik biçimde yürüdü ve birdenbire irkilerek, Haymarket tarafına dönmek yerine Shaftesbury Bulvarı'nda dolanıp durduğunu fark etti. Adımlarını gerisingeri takip etmek canını sıktı; ayrıca bu haberin ardından okumak değil, tek başına oturup düşünmek istedi. British Museum'a gitmeye karar verdi. Artık onun tek lüksü yalnızlıktı. Lynn's'de çalışmaya başladığından beri sık sık oraya gidip Partenon'daki grupların önünde oturuyordu; belli bir şey düşünmeden, onların ilahi kütlelerinin sıkıntılı ruhunu huzura kavuşturmasına izin veriyordu. Ama bu öğleden sonra ona söyleyecek hiçbir şeyleri yoktu ve birkaç dakika sonra, sabırsızca odanın içinde dolaşmaya başladı. Çok fazla insan vardı, aptal suratlı köylüler, rehber kitaplarına dalıp gitmiş yabancılar; çirkinlikleri ebedi başyapıtları kirletiyor, tez canlılıkları tan-

rıların ebedi uykusunu bölüyordu. Philip başka bir salona geçti, burada pek kimse yoktu. Bitkinlikle oturdu. Sinirleri çok gerilmişti. Bu insanları aklından çıkaramıyordu. Bazen Lynn's'de de onu aynı biçimde etkiliyorlardı, yanından geçip giderlerken onlara korkuyla bakıyordu; o kadar çirkindiler ve yüzlerinde öyle bir adilik vardı ki dehşete düşüyordu; yüz çizgileri önemsiz arzularla çarpılmıştı ve herhangi bir güzellik fikrine yabancı olduklarını hissedebiliyordunuz. Sinsi bakışları, zayıf çeneleri vardı. İçlerinde kötülük değil de, ufak tefek şeylerle uğraşma adiliği ve görgüsüzlük vardı. Espri anlayışları ucuz bir patavatsızlıktan ibaretti. Bazen, onlara bakıp hangi hayvana benzediklerini düşünürken buluyordu kendini (bunu yapmamaya çalıştı, çünkü çabucak bir saplantı halini almaya başlamıştı) ve hepsinde koyun, at, tilki ya da keçi gördü. İnsanlar içini tiksintiyle dolduruyordu.

Ama o anda, mekânın etkisi sarıp sarmaladı onu. Daha sakin hissetti. Odada sıra halinde duran mezar taşlarına boş gözlerle bakmaya başladı. İsa'dan önce dördüncü ve beşinci yüzyıllarda yaşamış Atinalı taş ustalarının eserleriydi bunlar; çok sadeydiler, hiçbir büyük yeteneğin eserleri değillerdi ama zarif Atinalı ruhunu taşıyorlardı; zaman mermeri bal rengine çevirmişti, bu yüzden insanın aklına ister istemez Hymettus'un arıları* geliyordu. Bazılarının üstünde bir banka oturmuş çıplak bir figür, bazılarında ölünün onu sevenlerden ayrılışı, bazılarında ise geride kalanlarla tokalaşan ölü tasviri vardı. Hepsinin üstünde trajik elveda kelimesi bulunuyordu; sadece bu vardı, başka hiçbir şey yoktu. Sadelikleri son derece dokunaklıydı. Dostundan ayrılan dost, annesinden ayrılan oğul ve bu kısıtlılık, sağ kalanın yasını daha da dokunaklı kılıyordu. Çok çok uzun zaman önceydi ve bu üzüntülerin üstünden art arda yüzyıllar geçmişti; iki bin yılda ağlayanlar, uğruna ağladıkları kişiler gibi toza dönüşmüş-

* Yunanistan'da balı ve mermer ocaklarıyla ünlü bir dağ. Platon'un yumuşak üslubunu, dudaklarına konan bu arılara borçlu olduğu söylenir. (ç.n.)

lerdi. Yine de keder hâlâ canlıydı ve Philip'in kalbini öylesine doldurmuştu ki içinde birdenbire bir acımanın yükseldiğini hissetti ve şöyle dedi:

"Zavallıcıklar, zavallıcıklar."

Daha sonra, ellerinde rehber kitaplarıyla bu şaşkın gezginlerin ve şişman yabancıların, abes arzuları ve görgüsüzlükleriyle mağazaya üşüşen tüm o adi, sıradan insanların fani oldukları ve bir gün ölecekleri geldi aklına. Onlar da seviyordu ve sevdiklerinden ayrılmak zorundaydılar, oğul annesinden, kadın kocasından; belki de bu daha trajikti çünkü hayatları çirkin ve aşağılıktı, güzelliğin dünyaya neler kattığından bihaberdiler. El ele tutuşmuş iki genç erkeği tasvir eden, bas-rölyef, çok güzel bir taş vardı; hatların sırdaşlığı, sadeliği, burada heykeltıraşın gerçek bir duygusallığa kapıldığını düşündürüyordu. Dünyanın sunabileceğinden daha üstün bir anıttı, ama bunun bir arkadaşlığı betimlemesi daha bile değerliydi; Philip ona bakarken yaşların gözlerini doldurduğunu hissetti. Hayward'ı ve ilk tanıştığında ona karşı duyduğu güçlü hayranlığı düşündü, ardından alışkanlıktan ve eski anılardan başka onları bir arada tutan hiçbir şey kalmayınca gözünün nasıl açıldığını ve sonrasında gelen kayıtsızlığını hatırladı. Bir insanı aylarca her gün görüp onsuz bir varoluşu hayal edemeyecek kadar yakınlaşmak hayatın tuhaflıklarından biriydi; ardından ayrılık gelmiş, her şey aynı düzeninde devam etmiş ve elzem görünen dostun lüzumsuzluğu ortaya çıkmıştı. Hayat devam etmiş ve o dost özlenmemişti bile. Philip, Hayward'ın harika şeyler yapabilecek potansiyelini, geleceğe dair heyecanla dopdolu olduğu o ilk zamanları ve azar azar nasıl da hiçbir şeyi beceremeyip başarısızlığa teslim olduğunu düşündü. Artık ölüydü. Ölümü de hayatı gibi nafileydi. Utanç verici bir şekilde, saçma sapan bir hastalık yüzünden, bir kez daha başarısızlığa uğrayarak ölmüş, en sonunda bile hiçbir muvaffakıyet gösterememişti. Şimdi hiç yaşamasa da olurmuş gibi geliyordu.

Philip çaresizce, yaşamanın neye yaradığını sordu kendi kendine. Tamamen boşuna görünüyordu. Cronshaw için de aynı şey geçerliydi: Yaşamış olması gayet önemsiz bir şeydi; ölmüş ve unutulmuştu, şiir kitabı ikinci el kitapçılarda hatıra niyetine satılıyordu; yaşaması, yüzsüz bir gazeteciye bir makale yazma fırsatı tanımaktan başka hiçbir işe yaramamış gibiydi. Philip içinden feryat etti:

"Ne işe yarıyor ki?"

Gösterilen çaba alınan sonuca hiç değmiyordu. Gençliğin parlak umutlarının karşılığı, gerçekleri görmenin acı bedeliyle ödeniyordu. Istırap, hastalık ve üzüntü teraziye tüm ağırlığıyla çöküyordu. Tüm bunların anlamı neydi? Kendi hayatını, buna başlarken taşıdığı büyük umutları, bedeninin ona dayattığı sınırlamaları, arkadaşsızlığını ve gençliğini dolduran şefkat yoksunluğunu düşündü. Ne yaptığını bilmiyordu, sadece ona en doğru gelen şeyleri yapmıştı ve sonunda böyle bir yıkımla karşılaşmıştı! Ondan daha avantajlı olmayan başka insanlar başarılı olmuş ve yine daha fazla şeyi olanlar başarısızlığa uğramıştı. Tamamen şans gibi görünüyordu. Yağmur haklıyla haksızın üstüne aynı şekilde yağıyordu ve hiçbir şeyin bir nedeni yoktu.

Philip, Cronshaw'u düşününce ona verdiği İran halısını, hayatın anlamına dair sorusuna cevabın bunda olduğunu söylediğini hatırladı ve aniden bu cevabı anladı: Kıkırdadı. Artık cevabı bulmuştu, çözümü bulana dek endişelenip durduğunuz ve ardından bunu nasıl gözden kaçırdığınızı anlayamadığınız bir bulmacaya benziyordu. Cevap barizdi. Hayatın hiçbir anlamı yoktu. Dünya yüzeyinde, uzayda hızla yol alan bir yıldızın bu uydusunda yaşayan canlılar, gezegen tarihinin parçası olan koşulların etkisinde ortaya çıkmıştı; yeryüzünde hayatın, başka koşulların etkisi altında bir başlangıcı olduğu için bir sonu da olacaktı: Diğer yaşam formlarından daha önemli olmayan insan, yaratılışın zirvesi olarak değil de, çevrenin bir fiziksel reaksiyonu sonucu or-

taya çıkmıştı. Philip, insanın tarihini bilmek isteyen ve önüne bir bilge tarafından beş yüz cilt konan Doğulu Kral'ın hikâyesini hatırladı; ülkenin sorunlarıyla meşgul olan Kral ona gidip bunları kısaltmasını söylemiş; bilge yirmi yıl sonra gelmiş ve bu kez tarihi elli ciltten fazla değilmiş, ama artık Kral da böyle büyük ciltleri okuyamayacak kadar yaşlıymış ve bir kez daha onu gönderip bunları kısaltmasını istemiş; bir yirmi yıl daha geçmiş ve yaşlı, kır saçlı bilge, Kral'ın aradığı bilgiyi içeren tek bir kitapla çıkagelmiş; ama Kral ölüm döşeğindeymiş, onu bile okuyacak vakti kalmamış artık; ardından bilge ona insanın tarihini tek bir cümleyle vermiş; o da şuymuş: Doğdu, çekti, öldü. Hayatın hiçbir anlamı yoktu, insan yaşayarak hiçbir sona hizmet etmiyordu. Doğması ya da doğmaması, yaşaması ya da hayatına son vermesi bile önemli değildi. Hayat önemsizdi ve ölümün hiçbir sonucu yoktu. Philip, küçük bir çocukken Tanrı'ya inanma ağırlığının omuzlarından kalktığı zamanki gibi sevinçten havalara uçtu: Sorumluluğun son yükü de ondan alınmış gibiydi ve ilk kez tamamen özgürdü. Önemsizliği güce dönüştü, görünüşe göre ona zulmeden zalim kaderle birdenbire eşit hissetti kendini; çünkü şayet hayat anlamsızsa, dünya onun zalimliğinden muaf demekti. Neyi yaptığı ya da eksik bıraktığı mühim değildi. Başarısızlık önemsizdi, başarının hiçbir anlamı yoktu. Dünya yüzeyinde kısacık bir süre var olan şu telaşlı insan kalabalığı içindeki en önemsiz yaratıktı; aynı zamanda çok güçlüydü çünkü kaostan onun hiçliğinin sırrını çıkarabilmişti. Philip'in canlı hayal gücünde düşünceler birbiri ardına akıverdi ve sevinçli bir tatmin duygusuyla uzun nefesler aldı. Hoplayıp zıplayarak şarkı söylemek istiyordu. Aylardır hiç bu kadar mutlu olmamıştı.

"Ey hayat," diye haykırdı içinden, "ey hayat, zaferin nerede?"*

---

* Yeni Antlaşma, 1. Korintliler 15:55'e ithafen; aslı "Ey ölüm, zaferin nerede?" şeklindedir. [*Kutsal Kitap*, Kitab-ı Mukaddes Şirketi, 2009] (ç.n.)

Matematiksel ispatın tüm kuvvetiyle ona hayatın hiçbir anlamı olmadığını gösteren aynı hayal patlaması başka bir düşünceyi daha getirdi; bu da Cronshaw'un ona İran halısını neden verdiğini düşündürdü. Onu dokuyan kişi, desenini donatırken kendi estetik zevkinden başka hiçbir şeyle sınırlamadığına göre, o zaman hayatını yaşayan ya da eylemlerinin kendi iradesinin dışında bir güce bağlı olduğuna inanmak zorunda kalan bir insan da yaşamının bir desen oluşturduğunu görebilirdi. Bunu yapmaya hem pek az ihtiyaç hem de pek az fayda vardı. Bu sadece kendi zevki için yaptığı bir şeydi. Hayatına, yaptıklarına, hislerine, düşüncelerine dair çeşitlilik arz eden olaylardan düzenli, detaylı, karmaşık ya da güzel bir desen yaratabilirdi; her ne kadar seçme gücünün bulunduğu bir yanılsamadan ibaret, görünümlerin ay ışınlarıyla iç içe geçtiği saçma bir aldatmacadan başka bir şey olmasa da bunun bir önemi yoktu; öyle görünüyordu ve onun için öyleydi. Hayatın devasa çarpıklığında (hiçbir kaynaktan doğmayan ve sonsuzca hiçbir denize akmayan bir nehir), hiçbir anlamın ya da hiçbir şeyin öneminin bulunmadığı hayallerinin geri planında, insan deseni ortaya çıkaran çeşitli iplikleri seçmekten şahsi bir tatmin sağlayabilirdi. Bir insanın içine doğduğu en bariz, mükemmel ve güzel desen büyüyüp erkek olmak, evlenmek, çocuk yapmak, ekmeği için çalışmak ve ölmekti; ama karmaşık ve harika olan başkaları da vardı ve bunlara mutluluk giremez, başarı dahil olamazdı; ve bunlarda daha zorlu bir lütuf keşfedilirdi. Talihin kör kayıtsızlığı bazı hayatları –ki Hayward'ınki de bunların arasındaydı– desen henüz noksanken kesip atardı; o zaman bunun önemli olmadığı tesellisi rahatlatıcıydı; Cronshaw'unki gibi diğer hayatlar, anlaşılması zor bir desen sunardı; insanın böyle bir hayatın kendine has gerekçelerinin olduğunu anlayabilmesi için bakış açısının değiştirilmesi, eski standartların dönüştürülmesi gerekirdi. Philip, mutluluk arzusundan vazgeçmenin, yanılsamalarının sonuncusundan

da kurtulmak olduğunu düşündü. Hayatı, mutluluğuyla ölçüldüğünde berbat görünüyordu, ama artık başka bir şeyle ölçülebildiğini anlayınca güç kazanmış gibiydi. Mutluluğun, acı çekmek kadar az bir önemi vardı. İkisi de hayatın diğer detayları gibi desenin ayrıntılarına dahil oluyordu. Kısa bir an varoluşunun tesadüflerinden daha üstünmüş gibi geldi ve bir daha onu eskiden olduğu kadar etkileyemeyeceklerini hissetti. Artık başına her ne gelirse desenin karmaşıklığına daha fazla motif ekleyecekti ve son yaklaştığında, onun tamamlanışına sevinecekti. Bir sanat eseri olacaktı, her halükârda güzel olacaktı, çünkü yalnızca kendisi onun varlığını biliyordu ve ölümüyle anında o da sona erecekti.

Philip mutluydu.

107

Satın alıcı Bay Sampson, Philip'i sevmeye başladı. Bay Sampson çok havalı biriydi, bölümündeki kızlar onun zengin müşterilerden biriyle evlenmesine hiç şaşırmayacaklarını söylüyorlardı. Şehrin dışında oturuyor, büroda gece kıyafetlerini giyerek tezgâhtarları sık sık etkiliyordu. Bazen ertesi sabah gelen temizlikçiler onu hâlâ o kılığıyla görüyordu ve Bay Sampson bürosuna redingotunu giymeye giderken birbirlerine hafifçe göz kırpıyorlardı. Böyle durumlarda, hızlıca kahvaltı etmek için sıvıştıktan sonra ellerini ovuşturarak merdivenlerden çıkarken Philip'e de göz kırpıyordu.

"Ne geceydi ama! Ne geceydi ama!" dedi. "Yemin ederim!"

Philip'e onun oradaki tek centilmen olduğunu söyledi, hayatın ne olduğunu sadece o ve Philip biliyordu. Bunu söyleyince tavırları aniden değişti, Philip'i ahbap yerine Bay Carey diye çağırmaya başladı, satın alıcı olarak konumunun önemine göre davrandı ve Philip'i yeniden mağaza kat görevlisi görevine getirdi.

Lynn ve Sedley'ye haftada bir kez Paris'ten moda gazeteleri geliyor ve bunlarda fotoğrafları yer alan kıyafetler, müşterilerin ihtiyaçlarına göre uyarlanıyordu. Müşterileri kendine hastı. Bunların en önemli kısmını, küçük endüstri kasabalarından gelen kadınlar oluşturuyordu; bu kadınlar elbiselerini yerel mağazalardan almayacak kadar seçkin ve onların zevkine uygun terzileri keşfedemeyecek kadar Londra'ya yabancıydılar. Bunların yanı sıra, aykırı kaçan çok sayıda müzikhol artisti vardı. Bu Bay Sampson'ın kendisi için geliştirdiği ve hayli de gurur duyduğu bir bağlantıydı. Sahne kostümlerini Lynn's'den almaya başlamışlardı ve Bay Sampson pek çoğunu diğer kıyafetlerini de buradan almaya ikna etmişti.

"Paquin kadar iyi, üstelik yarı fiyatına," diyordu.

Bu türden müşterileri cezbeden ikna edici, herkesle hemen samimi olabilen bir adamdı ve müşteriler birbirine şöyle diyordu:

"Lynn's'den bir ceket-etek aldığında kimse Paris'ten gelmediğini anlamıyorsa, parayı boşa harcamanın ne manası var?"

Bay Sampson, elbiselerini yaptığı bu tanınmış simalarla olan dostluğundan gurur duyuyordu ve pazar günü Bayan Victoria Virgo'yla saat ikide Tulse Hill'deki güzelim evine yemeğe gittiğinde –şu bizim yaptığımız toz mavisi elbiseyi giymişti ve dedim ki sakın bunu bizim yaptığımızı söyleme, şahsen görsem derim ki Paquin'den çıkmış– departmanını ertesi gün gani gani detayla eğlendirdi. Philip kadın giysilerine daha önce hiç dikkat etmemişti, ama çalışmaya başladıktan sonra, kendi kendisini de eğlendirecek şekilde bunlara karşı teknik bir ilgi geliştirmeye başlamıştı. Gözleri renklere karşı departmandaki herkesten daha fazla eğitimliydi ve Paris'teki öğrencilik günlerinden hiza bilgisine sahipti. Kabiliyetsizliğinin bilincinde cahil bir adam olmasının yanı sıra başkalarının önerilerini bir araya getirme cingözlüğüne de

sahip Bay Sampson, yeni tasarımlar oluştururken sürekli departmanındaki tezgâhtarların fikirlerini sorardı; Philip'in eleştirilerinin değerli olduğunu da çabucak gördü. Ama çok kıskançtı ve başkasının tavsiyesine uyduğunun düşünülmesine asla izin vermezdi. Bazı çizimleri Philip'in önerisi yönünde değiştirirken, daima şunu söyleyerek bitirirdi:

"Eh, sonunda yine benim fikrime geldik."

Philip mağazada çalışmaya başlayalı beş ay olmuşken, bir gün tanınmış bir aktris olan Bayan Alice Antonia gelip Bay Sampson'ı görmek istediğini söyledi. Sarartılmış saçları, cesurca boyanmış yüzü ve metalik bir ses tonu olan iriyarı bir kadındı; şehrin müzikhollerindeki salon delikanlılarına dostane davranmaya alışkın bir komedyenin cıvıl cıvıl edasına sahipti. Yeni bir şarkısı vardı ve Bay Sampson'ın onun için bir kostüm tasarlamasını istiyordu.

"Çarpıcı bir şey istiyorum," dedi. "Eski bir şey olmasın işte. Başka kimsede olmayan farklı bir şey istiyorum."

Yumuşak başlı ve senlibenli Bay Sampson, tam olarak onun istediği gibi bir şey çıkarabileceklerine emin olduğunu söyledi. Ona eskizlerini gösterdi.

"Buradan işe yarayacak bir şey çıkmayacağını biliyorum, ama sadece neler sunabileceğimi göstermek istiyorum size."

"Ah, hayır, kesinlikle böyle bir şeyler değil," dedi kadın, sabırsızca eskizlere bakarken. "İstediğim şöyle insanların çenesine bir aparkat patlatıp ön dişlerini tangırdatacak bir şey."

"Evet, çok iyi anlıyorum, Bayan Antonia," dedi satın almacı yavan bir gülümsemeyle, ama bakışları bomboş ve aptalcaydı.

"Sonunda onun için şöyle bir Paris'e uzanmam gerekecek galiba."

"Ah, sizi tatmin edecek bir şey verebileceğimizi sanıyorum, Bayan Antonia. Paris'te bulacağınız her şeyi burada da bulabilirsiniz."

Kadın mağazadan çıkıp gidince, biraz endişelenmiş olan Bay Sampson meseleyi Bayan Hodges'la konuştu.

"Pek tuhaf biri, buna hiç şüphe yok," dedi Bayan Hodges.

"Alice, ne ettin bize?" dedi satın alıcı asabiyetle, bununla ona karşı puan kazandığını düşündü.

Müzikhol kostümlerine dair fikirleri kısa eteklerden, kıvrılan dantellerden ve parıldayan pullardan öteye hiç geçmemişti; ama Bayan Antonia bu konuda kendini muğlak terimlerle ifade etmişti.

"Ah, teyzem!" dedi.

Bu haykırış öyle bir tonda çıkmıştı ki klişeleşmiş her şeye çok derin bir antipatiyi dillendiriyor gibiydi, şu payetleri eklemezse hasta olacaktı sanki. Bay Sampson birkaç fikir "döktürdü" ama Bayan Hodges ona açık açık bunların işe yarayacağını sanmadığını söyledi. Philip'e öneri götüren de o oldu:

"Çizebilir misin Philip? Neden deneyip neler yapabileceğini görmüyorsun?"

Philip bir kutu ucuz suluboya aldı ve on altı yaşındaki gürültücü Bell üç notalık ıslığını çalıp pullarıyla meşgul olurken, birkaç eskiz çizdi. Paris'te gördüğü bazı kostümleri hatırladı ve keskin, sıra dışı renklerle kendi etkisini belli ederek, onların birini uyarladı. Ortaya çıkan sonuç hoşuna gitti, ertesi sabah bunu Bayan Hodges'a gösterdi. Gördüğünden hayli etkilenen kadın, bunu hemen satın alıcıya götürdü.

"Sıra dışı," dedi, "bu inkâr edilemez."

Bu çizim onun hem kafasını karıştırdı hem de eğitimli gözleri hayran olunası bir iş olduğunu gördü. İtibarına halel getirmemek için birtakım değişiklik yapma önerilerinde bulunmaya başladı, ama sağduyusu daha yüksek olan Bayan Hodges, eskizi Bayan Antonia'ya olduğu gibi göstermesini tavsiye etti.

"Ya hep ya hiç, bence sevecek bunu."

"Hepten ziyade hiç çoğunlukla," dedi Bay Sampson, *décolletage*'a bakarak. "Çizmeye istidadı var, değil mi? Bunca zaman gizlemesi tuhaf."

Bayan Antonia'nın geldiği haberini alınca satın almacı tasarımı masaya, o bürosuna girer girmez gözünün takılacağı biçimde koydu. Kadın hemen üstüne atladı.

"Bu nedir?" dedi. "Neden bunu alamıyorum?"

"Sadece sizin için ürettiğimiz fikirlerden biri," dedi Bay Sampson sıradan bir edayla. "Hoşunuza gitti mi?"

"Hoşuma gitti mi!" dedi kadın. "Bana içine biraz cin katılmış küçük bir bira verin."

"Ah, gördünüz mü, Paris'e gitmenize gerek yok. Sadece ne istediğinizi söylemeniz yeterli ve işte o da burada."

Eserin hemen üretimine geçildi ve kostümü tamamlanmış halde görünce Philip büyük bir tatmin heyecanı duydu. Satın almacıyla Bayan Hodges bütün başarıyı kendilerine mal ettiler; ama umurunda değildi, Bayan Antonia'nın onu ilk kez giydiğini görmek için onlarla birlikte Tivoli'ye gittiğinde büyük bir kıvanç duydu. Sorularına cevaben, sonunda Bayan Hodges'a çizmeyi nasıl öğrendiğini anlattı –birlikte yaşadığı insanların onun hava attığını sanmasından korktuğu için, geçmişte yaptıkları hakkında hiçbir şey anlatmamaya büyük özen gösteriyordu– ve Bayan Hodges da bu bilgiyi Bay Sampson'a da aktardı. Satın almacı bu konuyla ilgili Philip'e hiçbir şey söylemedi, ama ona biraz daha saygılı biçimde davranmaya başladı ve daha sonra ona iki taşralı müşteri için tasarımlar yapma işi verdi. Bunlar da memnuniyetle karşılandı. Ardından Bay Sampson müşterilerine, kendisi için çalışan "Paris'ten sanat öğrencisi, zeki, genç bir delikanlı"dan bahsetmeye başladı ve Philip kısa sürede kendini bir paravanın arkasında, üstünde ceketi olmadan sabahtan akşama çizim yaparken buldu. Bazen o kadar yoğun oluyordu ki öğle yemeğini saat üçte "sürüden ayrılmışlarla" yiyordu. Bu hoşuna gidiyordu, çünkü pek

azdılar ve konuşamayacak kadar yorgun oluyorlardı; satın almacıların masasından kalanlardan oluştuğundan, yemek de daha iyiydi. Philip'in mağaza kat görevinden kostüm tasarımcılığına yükselişi departmanda büyük ses getirdi. Onu kıskandıklarını anladı. Mağazada ilk tanıştığı insan olan ve Philip'e çok bağlanan, kafası tuhaf biçimli tezgâhtar Harris, hoşnutsuzluğunu gizleyemiyordu.

"Bazıları çok şanslı," diyordu. "Yakında bizzat bir satın almacı olursun, hepimiz de sana 'efendim' diye hitap ederiz."

Artık yapmakta olduğu işin tüm zorluğuna rağmen haftada başladığı zamanki gibi altı şilinden fazla kazanmadığı için daha yüksek bir maaş talep etmesi gerektiğini söyledi Philip'e. Ama zam istemek nazik bir konuydu. Müdür ona bu taleple gelenlere alaycı bir yaklaşım sergiliyordu.

"Sence daha fazla edersin, değil mi? Sana göre kaç paradır değerin, söylesene?"

Yüreği ağzına gelen tezgâhtar, haftada iki şilin daha fazla kazanması gerektiğini söyleyiverirdi.

"Ah, pekâlâ, madem buna değer olduğunu düşünüyorsun. O zaman alabilirsin." Ardından duraksar, bazen de delici bir bakışla şöyle derdi: "Ayrıca hesabını da kestirebilirsin."

O zaman talebinizi geri çekmenin bir faydası olmaz, gitmeniz gerekirdi. Müdürün düşüncesine göre, memnuniyetsiz tezgâhtarlar doğru dürüst çalışmazdı ve zam almayı hak etmiyorlarsa onları bir an önce sepetlemek en iyisiydi. Bunun sonucunda, kendini ayrılmaya hazırlamayan kimse zam istemeye gitmezdi. Philip tereddüt etti. Satın alınacının onsuz yapamayacağını söyleyen oda arkadaşlarından biraz şüphe duyuyordu. Düzgün tiplerdi, ama eğlence anlayışları pek ilkeldi ve Philip'i zam istemeye ikna edip de onun sepetlendiğini görmeyi eğlenceli bulabilirlerdi. İş ararken çektiği çileyi unutamıyor, kendini yeniden böyle bir duruma

sokmak istemiyordu ve başka bir yerde tasarımcı olarak iş bulma ihtimalinin de çok düşük olduğunu biliyordu; onun kadar iyi çizebilen yüzlerce insan vardı. Ayrıca paraya fena halde muhtaçtı; giysileri iyice yıpranmış, kalın halılar çoraplarını ve botlarını mahvetmişti; bir sabah cüretkâr bir adım atmaya kendini neredeyse ikna etti, bodrum kattaki kahvaltıdan sonra müdürün bürosuna giden geçitten geçince, bir ilan için başvuru yapan adamların oluşturduğu kuyruğu gördü. Yaklaşık yüz kişi kadar vardı ve hangisi işe alınacak olursa olsun, Philip'in haftada aldığı altı şilinle başlayacaktı. Aralarından bazılarının ona, işi olduğu için gıpta eder gözlerle baktığını gördü. Tüyleri diken diken oldu. Risk almaya cesaret edemedi.

108

Kış geçti. Philip ara sıra geç saatte, tanıdığı kimseyle karşılaşma ihtimalinin az olduğu zamanlarda hastaneye görünmeden girip kendisine mektup olup olmadığına bakıyordu. Paskalya'da amcasından bir mektup geldi. Ondan haber aldığına şaşırdı, çünkü Blackstable Papazı bütün hayatı boyunca ona yarım düzineden fazla mektup yazmamıştı ve bunlar da işle ilgili meseleler üzerineydi.

Sevgili Philip,

Eğer yakın zamanda tatile çıkmayı düşünüyorsan ve buraya gelmek istersen seni görmekten çok memnun olacağım. Kışın bronşitimin kötüleşmesiyle çok hasta oldum, Doktor Wigram iyileşebileceğimden ümidi kesmişti. Harika bir bünyem var, Tanrı'ya şükürler olsun, harikulade biçimde iyileşmeyi başardım.

Sevgilerimle,
William Carey.

Bu mektup Philip'i sinirlendirdi. Amcası onun nasıl yaşadığını sanıyordu acaba? Araştırma zahmetine bile girmemişti. Açlıktan ölmüş olsa ihtiyarın umurunda değildi. Ama eve doğru yürürken kafasına bir şey takıldı; bir sokak lambasının altında durup mektubu tekrar okudu; el yazısı nevi şahsına münhasır o resmi katılığa sahip değildi artık; daha büyük ve titrekti: Belki de bu hastalık onu itiraf etmek istemeyeceği kadar fazla sarsmış ve dünyadaki tek akrabasını görme hasretini ifade etmek için bu resmi notu yazma yoluna gitmişti. Philip, bir cevap yazıp temmuzda iki haftalığına Blackstable'a gelebileceğini bildirdi. Bu davet iyi gelmişti, çünkü Philip kısa tatiliyle ne yapacağını bilmiyordu. Athelny'ler eylülde şerbetçiotu yetiştirmeye gitmişlerdi, ama o zaman onlara katılamamıştı çünkü o ay sonbahar modellerinin hazırlanması gerekmişti. Herkesin istese de istemese de iki hafta tatile çıkması Lynn's'in bir kuralıydı; bu zaman zarfında eğer kişinin gidecek bir yeri yoksa odasında kalmaya devam edebilirdi, ama yiyecek imkânından faydalanamazdı. Pek çok insanın Londra'dan makul mesafede bir arkadaşı yoktu ve küçücük maaşlarından yiyecek masrafını da çıkarmaları gerektiği ve tüm gün kendilerine aitken harcayacak hiçbir şeyleri olmadığı için tatil bu kişiler için tuhaf bir boşluk oluşturuyordu. Philip, Mildred'la Brighton'a gittiğinden beri Londra dışına hiç çıkmamıştı, şimdiyse iki yıl sonra temiz havanın ve denizin sükûnetinin özlemini çekiyordu. Bunu öyle tutkulu bir arzuyla düşündü ki mayıs ve haziran ayları boyunca, nihayet gitme zamanı geldiğinde, yorgun düşmüştü.

Son akşamında birkaç işini devretmek için satın almacıyla konuşurken, Bay Sampson birdenbire ona şöyle sordu:

"Maaşın ne kadar?"

"Altı şilin."

"Bence bu yeterli değil. Döndüğünde bunu on iki yaptıracağım."

"Çok teşekkür ederim," diyerek gülümsedi Philip. "Fena halde yeni giysiye ihtiyaç duymaya başlamıştım."

"Eğer işine bağlı kalırsan ve bazılarının yaptığı gibi kızlarla takılıp durmazsan, ben de seni kollarım Bay Carey. Unutma, öğrenmen gereken çok şey var, ama yeteneklisin, bunu söyleyebilirim, gelecek vaat ediyorsun ve sen bunu hak eder etmez haftada bir sterlin kazanmanı sağlayacağım."

Philip bunun için ne kadar beklemesi gerektiğini merak etti. İki yıl mı?

Amcasındaki değişim onu çok şaşırttı. Onu son gördüğünde, dimdik duran sapasağlam, sinekkaydı tıraşlı, yuvarlak bencil suratlı bir adamdı; ama tuhaf bir şekilde düşmüş görünüyordu, cildi sarıydı; gözaltlarında kocaman torbalar vardı, iki büklüm olmuş ve yaşlanmıştı. Son hastalığında sakal bırakmıştı ve çok yavaş yürüyordu.

"Çok iyi bir günümde değilim bugün," dedi, Philip daha yeni gelmiş de yemek odasında otururlarken. "Sıcak hava yoruyor beni."

Philip, cemaat havadislerini sorup ne kadar vakti kaldığını merak ederek ona baktı. Sıcak bir yaz işini bitirirdi; Philip ellerinin ne kadar zayıf olduğunu fark etti; titriyorlardı. Bunun Philip için anlamı büyüktü. O yaz ölecek olursa, kış döneminin başında hastaneye dönebilirdi; artık Lynn'e gitmeme düşüncesiyle kalbi küt küt etti. Öğle yemeğinde Papaz kambur halde sandalyesinde oturdu ve karısı öldüğünden beri onunla birlikte olan kâhya şöyle dedi:

"Eti Bay Philip kessin mi, efendim?"

Zayıflığını açık etme çekincesiyle bu işi yapmak üzere olan yaşlı adam, girişiminden vazgeçmesini sağlayan bu ilk öneri karşısında memnun göründü.

"İştahın gayet yerinde," dedi Philip.

"Ah evet, hep iyi yerim. Ama buraya son gelişinden daha zayıfım. Daha zayıf olmaktan memnunum da, fazla şişman

olmak hoşuma gitmiyordu. Dr. Wigram, eskisinden daha zayıf olmamın çok daha iyi olduğunu düşünüyor."

Yemek bitince, kâhya ona bazı ilaçlar getirdi.

"Reçeteyi Bay Philip'e göster," dedi. "O da doktor. İlaçların iyi olup olmadığına bakmasını istiyorum. Dr. Wigram'a, artık doktor olmak için eğitim aldığından vizitesinde indirim yapması gerektiğini söyledim. Ödemem gereken faturalar korkunç. İki ay boyunca her gün geldi ve her vizitesi de beş şilin. Bu çok para, öyle değil mi? Hâlâ haftada iki kez geliyor. Ona artık gelmesine gerek kalmadığını söyleyeceğim. Onu istersem çağırtırım."

Philip reçeteleri okurken, ona memnuniyetle baktı. Bunlar uyuşturucu ilaçlardı. İki ilaç vardı ve Papaz bunlardan birini, nevriti şayet katlanılamaz hale gelirse alması gerektiğini açıkladı.

"Çok dikkat ediyorum," dedi. "Afyon alışkanlığım olsun istemiyorum."

Yeğeninin neler yapıp ettiğini sormadı. Philip bunun, para isterse diye alınmış bir tür önlem olduğunu düşündü, çünkü amcası üstündeki mali yükü uzun uzun anlatıp durmuştu. Doktora çok para harcamış, eczacıya bundan da fazlasını ödemişti; hastalığı sırasında her gün yatak odasında ateşin yanması gerekmişti ve artık pazar günleri hem sabah hem akşam kiliseye gidebilmek için araba tutması gerekiyordu. Philip'in içinden öfkeyle korkmasına gerek olmadığını söylemek geçti, ondan borç almayacaktı, ama dilini tuttu. Yaşlı adamı iki şey haricinde her şey terk etmiş gibi geldi ona: Yemeğinden aldığı zevk ve paraya duyduğu açgözlü arzu. Çirkin bir yaşlılıktı bu.

Öğleden sonra Dr. Wigram geldi, ziyaretinden sonra Philip onunla bahçe kapısına yürüdü.

"Sizce nasıl?" diye sordu Philip.

Dr. Wigram doğru bir şey yapmaktansa yanlış bir şey yapmamak konusunda daha vesveseliydi ve elden geldikçe

kesin bir fikir belirtme riskine asla girmezdi. Otuz beş yıldır Blackstable'da doktorluk yapıyordu. Emniyetli olmakla nam salmıştı ve hastalarının pek çoğu, bir doktorun zeki olmaktan ziyade emin olmasının çok daha iyi olduğunu düşünüyordu. Blackstable'da yeni bir adam vardı –oraya yerleşeli on yıl olmuştu ama ona hâlâ mütecaviz gözüyle bakıyorlardı– ve çok akıllı olduğu söyleniyordu; ama daha iyi insanlar arasında işini yapma fırsatını pek bulamıyordu, çünkü kimse hakkında gerçekten pek bir şey bilmiyordu.

Philip'in sorusuna Dr. Wigram, "Ah, böyle bir durumda olabildiğince iyi," dedi.

"Çok ciddi bir durumu var mı?"

"Eh, Philip, amcan artık genç bir adam değil," dedi doktor ihtiyatlı, küçük bir gülümsemeyle; ifadesi, Blackstable Papazı'nın nihayetinde artık yaşlı bir adam da olmadığını ima ediyordu.

"Kalbinin çok kötü durumda olduğunu düşünüyor sanki."

"Kalbinden memnun değilim," demeye cüret etti doktor, "bence çok ama çok dikkat etmesi gerek."

Şu soru Philip'in dilinin ucundaydı: Daha ne kadar yaşar? Bunun şok etkisi yaratmasından korkuyordu. Edep icabı, bu tip konularda dolambaçlı konuşulması beklenirdi, ama bunun yerine başka bir soru sorarken, aklına birdenbire doktorun hasta bir insanın akrabalarının sabırsızlığına alışkın olması gerektiği geldi. Hallerini anlayıp onlara destek çıkıyor olmalıydı. Kendi ikiyüzlülüğüne hafifçe gülümseyerek, Philip bakışlarını yere indirdi.

"Öyle çok tehlikeli bir durumu yok herhalde?"

Bu doktorun nefret ettiği türden bir soruydu. Hastanın bir ay daha yaşayamayacağını söylerseniz, aile kendini yasa hazırlardı, ama sonra hasta yaşayacak olursa gereğinden önce kendilerine böyle bir işkence yaşattığı için hekimi ziyaretlerinde güceniklerini hissettirirlerdi. Öte yandan, has-

tanın bir yıl daha yaşayabileceğini söylerseniz ve bir hafta içinde ölürse, aile sizin işinizi bilmediğinizi söylerdi. Sonun bu kadar yakın olduğunu bilseler, tüm sevgilerini merhuma boca edeceklerini sanırlardı. Dr. Wigram ellerini yıkıyormuş gibi ovuşturdu.

"O böyle –şimdi olduğu gibi– kalırsa herhangi bir ciddi tehlike olduğunu sanmıyorum," deme cesaretini gösterdi nihayet. "Ama öte yandan onun artık genç bir adam olmadığını unutmamalıyız ve – eh, makine yıpranıyor tabii. Şu sıcak havayı atlatırsa kışa kadar rahat rahat yaşamaması için hiçbir neden göremiyorum, hem sonra kış onu öyle çok fazla rahatsız etmiyor, işte, herhangi bir şeyin olması için bir neden göremiyorum."

Philip, amcasının oturduğu yemek odasına döndü. Takkesi ve omuzlarının üstündeki tığ işi şalla acayip görünüyordu. Bakışları kapıya kilitlenmişti ve Philip içeri girerken onun yüzüne takıldı. Philip amcasının endişeyle onun dönüşünü beklediğini gördü.

"Eee, benimle ilgili ne dedi?"

Philip aniden yaşlı adamın ölmekten korktuğunu anladı. Bu Philip'i biraz utandırdı, bu nedenle gayriihtiyari bakışlarını kaçırdı. İnsan doğasının zayıflığından hep utanç duymuştu.

"Seni çok daha iyi gördüğünü söyledi," dedi Philip.

Amcasının gözlerine bir memnuniyet parıltısı yerleşti.

"Harika bir bünyem var," dedi. "Başka ne dedi?" diye ekledi şüpheyle.

Philip gülümsedi.

"Kendine dikkat edersen yüz yaşına dek yaşamaman için hiçbir neden olmadığını söyledi."

"Bunu ümit edebilir miyim bilmem, ama neden sekseni görmeyeyim ki? Annem seksen dördüne dek yaşadı."

Bay Carey'nin koltuğunun yanında küçük bir sehpa vardı ve üstünde bir Kutsal Kitap'la uzun yıllardır ev ahalisine

okumaya alışkın olduğu, Toplu Dua Kitabı'nın kalın cildi duruyordu. O sırada titreyen elini uzatıp Kutsal Kitap'ı aldı.

"Atalarımız çok güzel, keyifli eski zamanlarda yaşadılar, ne dersin?" dedi tuhaf, hafif kahkaha atarak; Philip bunda bir tür ürkek mahcubiyet hissetti.

Yaşlı adam hayata yapışmıştı. Yine de dininin ona öğrettiği her şeye tamamıyla inanıyordu. Ruhun ölümsüzlüğünden hiçbir şüphesi yoktu ve kabiliyeti dahilinde, cennete gitmesini büyük ölçüde mümkün kılacak kadar iyi bir hayat sürdüğünü düşünüyordu. Uzun iş yaşamı boyunca ölmekte olan kaç kişiye dinin tesellisini sunmuştu! Belki de kendi reçetesinden deva bulamayan doktor gibiydi. Dünyaya böyle hevesle bağlı oluş karşısında Philip'in kafası karıştı ve hayrete düştü. İhtiyarın aklının bir köşesinde hangi meçhul korkunun bulunduğunu merak etti. Varlığından şüphelendiği, bilinmeyenin korkunç dehşetini çırılçıplak görebilmek için onun ruhunun derinliklerine inebilmek isterdi.

İki hafta çabucak geçti ve Philip Londra'ya döndü. Kostüm departmanındaki paravanının arkasında, üstünde gömleğiyle çizim yaparak aşırı sıcak bir ağustos geçirdi. Tezgâhtarlar sırasıyla tatillerine çıktılar. Philip akşamları genellikle Hyde Park'a gidip müzik grubunu dinliyordu. İşine alıştıkça daha az yorulmaya ve cansızlıktan sıyrılmaya başlayan zihni de yeni aktiviteler aramaya başladı. Artık tüm arzusu, amcasının ölümüydü. Aynı rüyayı görüp duruyordu: Bir sabah erken vakitte, Papaz'ın ani vefatını bildiren bir telgraf alıyordu ve böylece özgürlük avucunun içine düşüyordu. Uyanıp da bunun rüyadan başka bir şey olmadığını anlayınca, içini karamsar bir öfke dolduruyordu. Bu olay artık her an gerçekleşebilir göründüğünden, geleceğe dair detaylı planlar yaparak kendini oyalıyordu. Bunlarda, diplomasını alabilmesi için gereken bir yılı hemencecik geçiyor ve gönül verdiği İspanya seyahatini uzun uzun düşünüyordu. Bu ülke hakkında, halk kütüphanesinden ödünç aldığı kitapları okudu ve

fotoğraflardan her bir şehrin tam olarak nasıl göründüğünü öğrendi. Kendisini Córdoba'da, Guadalquivir Nehri'nin üstünden geçen köprüyü ağır ağır geçerken gördü; Toledo'nun dolambaçlı sokaklarında yürüyüp El Greco'dan, bu gizemli ressamın kendisi için sakladığı sırrı koparmak için kiliselerde oturuyordu. Onun bu oyalanmasına Athelny de katıldı ve pazar öğleden sonraları, Philip'in önemli hiçbir şeyi kaçırmaması için detaylı bir seyahat planı çıkardılar. Sabırsızlığını bastırsın diye Philip kendi kendine İspanyolca öğrenmeye başladı ve Harrington Caddesi'ndeki boş oturma odasında her akşam İspanyolca alıştırmalar yaparak ve *Don Quijote*'nin muhteşem cümlelerinin yanındaki bir İngilizce çevirisi karşısında kafası karışarak bir saat geçiriyordu. Athelny haftada bir kez ona ders verdi ve Philip de seyahatinde ona faydası olacak birkaç cümle öğrendi. Bayan Athelny onlara gülüyordu.

"Siz ikiniz ve İspanyolcanız!" diyordu. "Neden daha faydalı bir iş yapmıyorsunuz?"

Ama büyümekte olan ve Noel'de saçlarını toplaması gereken Sally, babasıyla Philip anlamadığı bir dilde karşılıklı cümleler söylerken bazen yanlarında durup ciddi ifadesiyle onları dinliyordu. Babasının gelmiş geçmiş en muhteşem adam olduğunu düşünüyordu ve Philip'e dair fikrini ancak babasının övgüleriyle ifade ediyordu.

"Babam Philip Amcanızı pek seviyor," diyordu kardeşlerine.

En büyük oğlan Thorpe, *Arethusa*'ya gidecek kadar büyüktü ve Athelny, çocuğun tatil için üniformasıyla eve döndüğünde nasıl görüneceğine dair büyüleyici tarifler yaparak ailesini eğlendiriyordu. Sally on yedisine girer girmez, bir terzinin yanında çıraklığa başlayacaktı. Athelny kendine has retorikle, uçabilecek gücü bulup da ana babasının yuvasından ayrılan kuşlardan bahsetti ve gözlerinde yaşlarla, ne zaman dönmek isterlerse o yuvanın hep burada olduğunu

söyledi onlara. Burada onlar için her zaman yatak ve yemek vardı; babalarının kalbi de çocuklarının sıkıntılarına asla kapalı olmayacaktı.

"Çok konuşuyorsun Athelny," dedi karısı. "Düzenlerini oturttuktan sonra ne sıkıntıları olacak bilmem. Dürüst olduğun ve çalışmaktan yüksünmediğin sürece işsiz kalmazsın, ben böyle düşünüyorum, hem sonuncusunun da hayatını kazandığını gördüğümde hiç üzülmeyeceğimi söyleyeyim."

Çocuk doğurmak, çok çalışmak ve sürekli endişe, Bayan Athelny'de kendini göstermeye başlamıştı; bazen akşamları sırtı ağrıdığından oturup dinlenmesi gerekiyordu. Onun mutluluk ideali, ağır işleri yapacak bir kıza sahip olmaktı; böylece kendisinin saat yediden önce kalkması gerekmeyecekti. Athelny güzel, beyaz elini salladı.

"Ah, Betty'ciğim, bundan çok daha iyisine layığız, sen ve ben. Dokuz sağlıklı çocuk yetiştirdik ve oğlanlar krallarına hizmet edecek; kızlar yemek yapıp, dikiş dikecek ve sıraları gelince sağlıklı çocuklar doğuracaklar." Sally'ye döndü ve bu farklılık hayal kırıklığı yaratmasın diye içini rahatlatarak, gösterişli biçimde ekledi: "Ayrıca durup bekleyenlere de hizmet ederler."

Athelny, hararetle inandığı diğer tartışmalı teorilere son zamanlarda sosyalizmi de ekler olmuştu ve şimdi şöyle konuşmaya başlamıştı:

"Sosyalist bir devlette adamakıllı bir emekli maaşı alırdık, sen ve ben Betty."

"Ah, bana sosyalistlerinden bahsetme, onlara hiç sabrım yok," diye bağırırdı kadın. "İşçi sınıfından istifade eden başka bir tembel serseri grubu sadece. Benim düsturum, beni rahat bırakın; kimsenin işime burnunu sokmasını istemiyorum; kötü bir işi elimden geldiğince iyi yapıyorum ve her koyun da kendi bacağından asılır."

"Sen hayata kötü bir iş mi diyorsun?" dedi Athelny. "Asla! İniş çıkışlarımız oldu, mücadelelerimiz oldu, hep fa-

kirdik ama buna değer, evet, çocuklarıma bakınca bunun yüz defa değer olduğunu söylerim."

"Çok konuşuyorsun Athelny," dedi kadın, ona kızgınlıkla değil, ama alaycı bir sükûnetle bakıyordu. "Sen çocukların keyfini sürüyorsun, onları doğuran benim, kahırlarını çeken de benim. Onları sevmediğimi söylemiyorum, artık buradalar, ama bir daha geçmişe dönecek olsam bekâr kalırdım. Neden, çünkü bekâr kalsaydım şimdiye dek küçük bir dükkânım, bankada dört beş yüz sterlinim ve ağır işleri yapacak bir yardımcım olabilirdi. Ah, hayatımı yeni baştan yaşayamayacağım, böyle bir şey olmayacak."

Philip, hayatı hiç bitmeyen çalışmadan ibaret, ne güzeli ne çirkini bilen, sadece değişimleri mevsimlerin değişmesi gibi kabul eden sayısız milyonları düşündü. Öfke onu ele geçirdi çünkü tüm bunlar beyhude görünüyordu. Hayatın hiçbir anlamı olmadığı inancıyla uzlaşamıyordu bir türlü; yine de gördüğü her şey, bütün düşünceleri bu inancının gücünü artırıyordu. Her ne kadar öfke onu ele geçirse de, bu keyifli bir öfkeydi. Hayat anlamsızsa o kadar da korkunç değildi ve o bununla, tuhaf bir mukavemetle yüzleşiyordu.

109

Sonbahar geçip kış geldi. Philip, amcasının kâhyası Bayan Foster'a, onunla iletişim kurabilmesi için adresini bırakmıştı, ama yine de orada bir mektup olma ihtimaline karşı haftada bir kez hastaneye gidiyordu. Bir akşam bir zarfın üstünde kendi adını, bir daha asla görmemeyi umduğu bir el yazısıyla yazılmış olarak gördü. Keyfi kaçtı. Bir süre onu almaya eli gitmedi. Bir dolu nefret dolu hatırayı geri getirmişti. Ama sonunda, kendine daha fazla mâni olamayıp zarfı yırtarak açtı.

7, William Caddesi,
Fitzroy Meydanı.
Sevgili Phil,
Mümkün olduğunca kısa sürede seni bir iki dakikalığına görebilir miyim? Başımda korkunç bir bela var ve ne yapacağımı bilemiyorum. Mesele para değil.

Sevgiler,
Mildred.

Mektubu küçücük parçalara böldü ve sokağa çıkıp onları karanlığın içine fırlattı.

"Canı cehenneme," diye homurdandı.

Onu tekrar görme düşüncesi, içinde bir iğrenme duygusunun yükselmesine yol açtı. Sıkıntıda olup olmaması umurunda değildi, her neyse layığını bulmuştu; onu nefretle anıyordu ve bir zamanlar ona duyduğu aşk nefretini artırıyordu. Hatırladıkları midesini bulandırdı ve yürüyerek Thames Nehri'ni geçerken, onu düşünmesine mâni olmak için içgüdüsel olarak kendini kenara çekti. Yattı ama uyuyamadı; Mildred'ın nesi olduğunu merak etti, onun hasta ya da aç olduğu korkusunu kafasından atamıyordu; umutsuz halde olmasa ona mektup yazmazdı. Zayıflığına kızdı, ama onu görmeden huzur bulamayacağını biliyordu. Ertesi sabah bir mektup kartı yazıp mağazaya giderken postaladı. Elinden geldiğince sert yazmış, sadece darda olduğu için üzüldüğünü ve o akşam saat yedide verdiği adrese geleceğini bildirmişti.

Pis bir sokakta, berbat bir pansiyondu burası ve onu görme düşüncesiyle midesi bulanarak evde olup olmadığını sorduğunda, gitmiş olabileceğine dair acayip bir umut kapladı içini. İnsanların sık sık taşınıp ayrıldıkları türden bir yere benziyordu. Mektubundaki posta damgasına bakmak aklına gelmemişti ve rafta kaç gün beklediğini bilmiyordu. Kapıyı açan kadın onun sorusuna cevap vermedi, ama sessizce onu bir koridordan geçirip arkadaki bir kapıyı çaldı.

"Bayan Miller, burada sizi görmek isteyen bir centilmen var," diye seslendi.

Kapı hafifçe açıldı ve Mildred şüpheli gözlerle dışarı baktı.

"Ah, sen miydin," dedi. "İçeri gir."

Philip girince kapıyı kapattı. Çok küçük bir yatak odasıydı, Mildred'ın kaldığı her yer gibi burası da dağınıktı; yerde bir çift ayakkabı vardı, birbirinden uzak duruyordu ve pisti; şifoniyerin üstünde bir şapka vardı, yanında takma saçlar duruyordu; bir bluz da masanın üstündeydi. Philip şapkasını koyacak bir yer bakındı. Kapının arkasındaki askılar etek yüklüydü ve bunların çamurlu olduklarını fark etti.

"Oturmaz mısın?" dedi. Ardından kısa, tuhaf bir kahkaha attı. "Benden yeniden haber aldığına şaşırmışsındır herhalde?"

"Sesin fena halde boğuk çıkıyor," diye karşılık verdi. "Anjin mi oldun?"

"Evet, bir süredir var."

Philip bir şey söylemedi. Mildred'ın onu neden görmek istediğini açıklamasını bekledi. Odanın görüntüsü, Philip'in onu çekip çıkardığı hayata geri döndüğünü açık seçik bir biçimde belli ediyordu. Bebeğe ne olduğunu merak etti; şöminenin üstünde bir resmi vardı, ama odada bir çocuğun burada bulunduğuna dair hiçbir iz yoktu. Mildred'ın elinde mendili vardı. Onu küçük bir top haline dönüştürmüş, bir avucundan öbürüne alıp duruyordu. Philip onun çok gergin olduğunu anladı. Gözlerini dikmiş ateşe bakıyordu ve Philip gözleri buluşmadan onu izleyebildi. Ondan ayrıldığı halinden çok daha zayıftı; sarı ve kuru cildi, elmacıkkemiklerinin üstünde daha gergin duruyordu. Saçlarını boyamıştı, şimdi soluk sarı renkteydi: Bu onu çok değiştirmiş, görünümünü daha da pespayeleştirmişti.

"Mektubunu alınca içim rahatladı, inan bana," dedi sonunda. "Belki artık hastanede değilsindir sanmıştım."

Philip konuşmadı.

"Artık diplomanı almışsındır herhalde, değil mi?"

"Hayır."

"Neden?"

"Artık hastanede değilim. On sekiz ay önce bırakmak zorunda kaldım."

"Çok değişkensin. Hiçbir şeye bağlanabileceğe benzemiyorsun."

Philip bir dakika daha sessiz kaldı, ardından çok soğuk bir ifadeyle konuştu.

"Talihsiz bir borsa oyununda elimdeki çok az parayı kaybettim ve tıbbiyeye devam edebilecek gücüm kalmadı. Elimden geldiğince hayatımı kazanmam gerekti."

"Ne yapıyorsun peki?"

"Bir mağazada çalışıyorum."

"Ah!"

Mildred ona şöyle bir baktı, ardından bakışlarını hemen kaçırdı. Philip onun kızardığını düşündü. Mendille avuçlarına gergince vuruyordu.

"Doktorluk etmeyi hepten unutmamışsındır, değil mi?" Bu sözler ağzından çok tuhaf biçimde çıkıvermişti.

"Tamamen değil."

"Çünkü seni bu yüzden görmek istedim." Sesi boğuk bir fısıltıya dönüştü. "Neyim olduğunu bilmiyorum."

"Neden bir hastaneye gitmiyorsun?"

"Bunu yapmak istemiyorum, bütün o taalebelerin gözlerini dikip bana bakacak olması hoşuma gitmiyor, üstelik beni yatırmalarından korkuyorum."

Ayakta hasta salonunda kullandıkları klişe cümleyi kullanıp, "Ne şikâyetin var?" diye sordu Philip buz gibi bir sesle.

"Bir döküntü çıkardım ve ondan bir türlü kurtulamıyorum."

Philip kalbinde bir dehşet sancısı hissetti. Alnını ter bastı.

"Boğazına bir bakayım."

Onu pencereye götürüp elinden geldiğince muayene etti. Birden onun gözlerini fark etti. İçlerinde ölümcül bir korku vardı. Bunu görmek korkunçtu. Mildred çok korkuyordu. Philip'in onu rahatlatmasını istiyordu; yalvarır gözlerle ona bakıyordu, içini rahatlatacak sözler söylemesini istemeye cesaret edemiyordu, ama tüm sinirleri bunları duymak için gerilmiş haldeydi: Philip'in ona söyleyecek böyle hiçbir sözü yoktu.

"Korkarım gerçekten çok hastasın," dedi.

"Sence nedir bu?"

Philip ona söyleyince beti benzi attı, dudakları bile sarıya döndü; başta hafif hafif, ardından hıçkıra hıçkıra umutsuzca ağlamaya başladı.

"Çok üzgünüm," dedi Philip sonunda. "Ama söylemeye mecburdum."

"Kendimi öldürüp bu işi bitirebilirim."

Philip bu tehdide aldırmadı.

"Hiç paran var mı?" diye sordu.

"Altı ya da yedi sterlin kadar."

"Bu hayatı bırakman gerek, biliyorsun. Sence yapabileceğin bir iş bulamaz mısın? Korkarım sana pek yardımım dokunamayacak, haftada sadece on iki şilin kazanıyorum."

"Artık yapabileceğim ne olabilir ki?" diye bağırdı sabırsızca.

"Lanet olsun, bir şeyler bulmayı denemek *zorundasın*."

Philip onunla çok ciddi bir tavırla konuşup içinde olduğu tehlikeyi ve diğerlerini maruz bıraktığı tehlikeyi anlattı, Mildred ise onu asık suratla dinledi. Philip onu teselli etmeye çalıştı. Sonunda, onun bütün tavsiyelerine uymaya Mildred asık suratla rıza gösterdi. Philip ona bir reçete yazdı, bunu en yakın eczaneye bırakacağını söyledi ve ilacını çok düzenli bir biçimde alması gerektiğini özellikle belirtti. Gitmek için kalkarken elini uzattı.

"Bu kadar kederlenme, boğazın yakında iyileşir."

Ama o giderken Mildred'ın suratı aniden çarpıldı ve paltosunu yakaladı.

"Ah, beni bırakma," dedi çatlak sesiyle. "Çok korkuyorum, beni yalnız bırakma. Phil, lütfen. Gidebileceğim başka kimse yok, tek arkadaşım sensin."

Philip onun ruhundaki dehşeti hissetti, tuhaf biçimde, ölmekten korkan amcasının gözlerinde gördüğüne benziyordu. Philip yere baktı. Bu kadın iki kez hayatına girmiş, onu enkaza çevirmişti; üstünde hiçbir hakkı yoktu; yine de neden olduğunu bilmese de kalbi tuhaf biçimde sızlıyordu; mektubunu aldığında davetine uyana dek huzur bulamamasına yol açan da buydu.

Kendi kendine, "Bundan asla tam anlamıyla kurtulamayacağım galiba," dedi.

Kafasını karıştıran, Mildred'ın yanında kendini rahatsız hissetmesine yol açan o fiziki tiksintiydi.

"Ne yapmamı istiyorsun?" diye sordu.

"Hadi çıkıp dışarıda yemek yiyelim. Ben öderim."

Tereddüt etti. Kadının sonsuza dek çekip gittiğini sanırken, sinsice yeniden hayatına girdiğini hissediyordu. Mildred hastalıklı bir endişeyle ona bakıyordu.

"Ah, sana berbat davrandığımı biliyorum, ama beni şimdi yalnız bırakma. İntikamını aldın. Şimdi beni tek başıma bırakırsan ne yaparım bilmiyorum."

"Pekâlâ, fark etmez," dedi, "ama ucuz yollu bir şey yapmamız gerek, bugünlerde sokağa atacak param yok."

Mildred oturup ayakkabılarını giydi, ardından eteğini değiştirip bir şapka taktı; Tottenham Court Road'da bir restoran bulana dek birlikte yürüdüler. Philip yemeğini bu saatlerde yeme alışkanlığını bırakmıştı, Mildred'ın boğazı da o kadar ağrıyordu ki yutkunamıyordu. Biraz soğuk jambon yediler, Philip bir bardak bira içti. Daha önce sık sık yaptıkları gibi karşılıklı oturdular; Philip onun bunu hatırlayıp hatırlamadığını merak etti; birbirlerine söyleyecek

hiçbir şeyleri yoktu ve Philip kendini konuşmaya zorlamasa sessizce oturup kalabilirlerdi. Sonsuz bir seri halinde yansıyıp duran aynaları olan restoranın parlak ışığında, Mildred yaşlı ve bitkin görünüyordu. Philip çocuğa ne olduğunu çok merak ediyor ama soracak cesareti kendinde bulamıyordu. Sonunda Mildred şöyle dedi:

"Biliyor musun, bebek geçen yaz öldü."

"Ah!" dedi.

"Üzüldüm diyebilirsin."

"Üzülmedim," diye cevap verdi, "çok memnun oldum."

Mildred ona baktı ve ne kastettiğini anlayarak bakışlarını kaçırdı.

"Ona eskiden çok düşkündün, değil mi? Başka bir adamın çocuğuna bu kadar bağlanabilmenin çok tuhaf olduğunu düşündüm hep."

Yemeği bitirince Philip'in sipariş ettiği ilacı almak üzere eczaneye uğradılar ve pespaye pansiyon odasına dönünce, Philip onun bir doz almasını sağladı. Philip'in Harrington Caddesi'ne dönme vakti gelene dek birlikte oturdular. Fena halde sıkılmıştı.

Philip her gün onu görmeye gitti. Mildred onun yazdığı ilacı alıp talimatlarına uydu ve neticelerini görmeye başlar başlamaz Philip'in yeteneğine sonsuz güven duydu. Daha iyi hissettikçe morali düzeldi. Daha rahat konuşmaya başladı.

"Bir iş bulur bulmaz iyi olacağım," dedi. "Artık dersimi aldım, bundan faydalanmaya niyetliyim. Artık günümü gün etmek yok."

Philip onu her gördüğünde iş bulup bulmadığını sordu. Mildred ona canını sıkmamasını söyledi, istediği zaman hemen yapacak bir şey bulabilirdi; bazı becerileri vardı; bir iki hafta hiçbir şey yapmaması en iyisiydi. Philip bunu yadsıyamadı, ama zaman dolunca daha da ısrarcı oldu. Mildred ona güldü, artık çok daha neşeliydi ve onun aynı eskisi gibi telaşlı bir tip olduğunu söyledi. Bir lokantada çalışmayı dü-

şündüğünden, iş görüşmesine gittiği müdirelerin hikâyelerini, onların ne söylediğini ve kendisinin ne cevap verdiğini uzun uzun anlattı. Kesin bir şey yoktu, ama gelecek haftanın başında bir şeyler çıkacağına emindi: Acele etmek faydasızdı ve uygunsuz bir şeyi kabul etmek hata olurdu.

"Böyle konuşman çok saçma," dedi Philip sabırsızca. "Bulabildiğin herhangi bir işe girmelisin. Sana yardım edemem, senin paran da uzun süre yetmez."

"Ah, pekâlâ, henüz sonuna gelmedim ve riske giriyorum."

Philip sertçe baktı ona. İlk ziyaretinden bu yana üç hafta geçmişti ve Mildred'ın parası yedi sterlinden azdı. İçini şüphe kapladı. Onun söylediği şeylerden bazılarını hatırladı. Düşünüp taşındı. Onun iş bulmak için herhangi bir girişimde bulunup bulunmadığını merak etti. Belki de tüm bu zaman boyunca ona yalan söylemişti. Parasının bu kadar zaman yetebilmiş olması çok tuhaftı.

"Buraya kaç para kira ödüyorsun?"

"Ah, ev sahibesi hoş biri, bazılarından çok farklı; ben ödemeye müsait olana dek beklemeye gayet razı."

Philip sessizdi. Şüphelendiği şey o kadar korkunçtu ki tereddüt etti. Ona sormanın faydası yoktu, her şeyi inkâr edecekti; bilmek istiyorsa kendisi öğrenmek zorundaydı. Her akşam sekizde ondan ayrılma alışkanlığı edinmişti ve saat vurunca kalktı, ama Harrington Caddesi'ne dönmek yerine William Caddesi'nden gelen kimse var mı diye görmek için Fitzroy Meydanı'nın köşesinde beklemeye başladı. Nihayetsiz bir süre bekledi gibi geldi ona ve tam tahmininin yanlış olduğunu düşünüp gitmek üzereyken 7 numaranın kapısı açıldı ve Mildred dışarı çıktı. Karanlığa çekildi ve onun kendisine doğru yürümesini izledi. Şapkasında, odasında gördüğü bol miktarda tüy vardı ve bu cadde için fazla gösterişli, yılın bu zamanına hiç uymayan, önceden bildiği bir elbise giymişti. Tottenham Court Road'a gelene dek ağır ağır onu

izledi, Mildred burada adımlarını yavaşlattı; Oxford Caddesi'nin köşesinde durdu, çevresine bakındı ve bir müzikhole doğru karşıya geçti. Philip onun yanına gidip koluna dokundu. Yanaklarını ve dudaklarını boyadığını gördü.

"Nereye gidiyorsun Mildred?"

Mildred onun sesini duyunca irkildi ve bir yalan söylerken yakalandığında hep olduğu gibi kıpkırmızı kesildi; içgüdüsel olarak tacizle kendisini savunmanın çaresini ararken, Philip'in çok iyi bildiği bir öfke parıltısı yerleşti gözlerine. Ama dilinin ucuna gelen kelimeleri söylemedi.

"Ah, sadece gösteriyi izlemeye gidiyordum. Her gece tek başıma oturmak beni mutsuz ediyor."

Philip ona inanmış gibi yapmadı.

"Yapmamalısın. Aman Tanrım, sana elli kez bunun ne kadar tehlikeli olduğunu söyledim. Bu tür şeyler yapmayı hemen bırakmalısın."

"Of, kapa çeneni," diye bağırdı kabalaşarak. "Başka nasıl yaşayacağım sence?"

Onu kolundan tuttu ve ne yaptığını hiç düşünmeden çekip götürmeye çalıştı.

"Tanrı aşkına gel benimle. Bırak da seni eve götüreyim. Ne yaptığını bilmiyorsun. Suç bu."

"Neden umurumda olsun ki? Bırak da risk alsınlar. Erkekler bana onlar için endişelenmemi gerektirecek kadar iyi davranmadı."

Mildred onu itip gişeye gitti ve parasını verdi. Philip'in cebinde üç penisi vardı. Peşinden gidemedi. Arkasını dönüp ağır ağır Oxford Caddesi'nde yürümeye koyuldu.

"Daha fazla bir şey yapamam," dedi kendi kendine.

Bu son oldu. Onu bir daha görmedi.

110

O yıl Noel perşembeye denk geliyordu, mağaza dört gün kapalı olacaktı: Philip amcasına bir mektup yazıp tatili pa-

paz evinde geçirmesinin uygun olup olmadığını sordu. Cevap Bayan Foster'dan geldi, Bay Carey'nin kendisi yazacak kadar iyi olmadığını, ama yeğenini görmek istediğini ve gelebilirse memnun olacağını söylüyordu. Kadın Philip'i kapıda karşıladı ve onunla tokalaşırken şöyle dedi:

"Onu son gördüğünüzden bu yana değişmiş bulacaksınız efendim; ama bir şey fark etmemiş gibi davranırsınız, değil mi? Kendisiyle ilgili çok endişeleniyor."

Philip başını salladı ve kâhya onu yemek odasına aldı. "Bay Philip geldi efendim."

Blackstable Papazı ölmekte olan bir adamdı. Bu çökmüş yanaklara ve kurumuş vücuda bakıp da yanılmanın imkânı yoktu. Koltukta kamburu çıkmış halde oturuyordu, başını tuhaf bir biçimde geriye atmıştı ve omuzlarında bir şal vardı. Artık baston yardımı olmadan yürüyemiyordu, elleri de öyle titriyordu ki yemeğini çok zor yiyebiliyordu.

"Artık fazla yaşamaz," diye düşündü Philip ona bakarken.

"Sence nasıl görünüyorum?" diye sordu Papaz. "Son sefer buraya geldiğinden beri değişmiş miyim?"

"Bence geçen yazdan daha güçlü görünüyorsun."

"Sıcak yüzündendi. Bana hep dokunur."

Bay Carey'nin son birkaç ayının tarihi, yatak odasında geçirdiği pek çok haftadan ve alt katta geçirdiği pek çok haftadan ibaretti. Yanında bir zil vardı ve konuşurken, ayın hangi günü ilk kez odasından çıktığını sormak için, yan odada ihtiyaçlarını karşılamaya hazır bekleyen Bayan Foster gelsin diye onu çaldı.

"Kasımın yedisinde efendim."

Bay Carey, bu bilgiyi nasıl karşıladığını görmek için Philip'e baktı.

"Ama hâlâ iyi yiyorum, öyle değil mi Bayan Foster?"

"Evet efendim, iştahınız şahane."

"Yine de kilo alıyor gibi değilim."

Artık sağlığından başka onu ilgilendiren hiçbir şey yoktu. İnatla tek bir şeye takılmıştı ki o da yaşamaktı, sadece yaşamak, hayatının monotonluğuna ve ancak morfinin etkisindeyken uyuyabilmesine imkân veren daimi ağrıya rağmen...

"Doktor faturalarına harcamak zorunda kaldığım paranın miktarı korkunç." Zili tekrar tıngırdattı. "Bayan Foster, Bay Philip'e eczacının faturasını gösterin."

Kadın sabırla onu şöminenin üstünden alıp Philip'e uzattı.

"Bu sadece bir aylık. Sen de doktorluk yaptığına göre acaba bu ilaçları bana daha ucuza alabilir misin diye merak ettim. Onları depolardan sipariş edebilirim diye düşündüm, ama o zaman da posta masrafı olacak."

Philip'in ne yaptığını öğrenme zahmetine girmediğinden onunla pek ilgilenmediği bariz olsa da, burada bulunmasından memnun olmuş görünüyordu. Ne kadar kalabileceğini sordu ve Philip salı sabahı gitmek zorunda olduğunu söyleyince, ziyaretinin daha uzun olabilmesini dilediğini belirtti. Ona bütün semptomlarını inceden inceye anlattı ve doktorun kendisiyle ilgili neler söylediğini tekrarladı. Zilini çalmak için aniden konuşmayı kesti ve Bayan Foster gelince şöyle dedi:

"Ah, burada mısınız emin olamadım. Sadece öyle mi diye çaldım."

Kadın gidince Philip'e, Bayan Foster'ın işitme mesafesinde olup olmadığını bilemeyince huzursuz hissettiğini açıkladı; bir şey olursa ne yapılması gerektiğini tam olarak o biliyordu. Kadının yorgun ve gözlerinin uykudan kapanmak üzere olduğunu gören Philip, onu fazla çalıştırdığı yorumunda bulundu.

"Ah, saçmalık," dedi Papaz, "at kadar dayanıklıdır o." Bir sonraki sefer ilacını vermek üzere gelince, kadına şöyle dedi:

"Bay Philip çok fazla çalıştığınızı söylüyor, Bayan Foster. Bana bakmak hoşunuza gidiyor, öyle değil mi?"

"Ah, önemli değil efendim. Elimden gelen her şeyi yapmak isterim."

İlaç hemen etkisini gösterdi ve Bay Carey uykuya daldı. Philip mutfağa gidip Bayan Foster'a işe tahammül edip edemediğini sordu. Onun birkaç aydır pek az dinlenebildiğini anlamıştı.

"Şey, efendim, ne yapabilirim ki?" diye cevapladı. "Zavallı yaşlı centilmen bana çok bağımlı ve ara sıra külfetli olsa da onu sevmemek elde değil, öyle değil mi? Uzun yıllardır buradayım, onun gitme vakti gelince ne yapacağımı bilemiyorum."

Philip onun ihtiyarı gerçekten sevdiğini anladı. Onu yıkayıp giydiriyor, yemeğini veriyor, geceleri defalarca kalkıyordu; çünkü onun yanındaki odada yatıyordu ve Papaz ne zaman uyanacak olsa o gelene kadar küçük zilini tıngırdatıp duruyordu. Her an ölebilirdi, ama aylarca yaşayabilirdi de. Kadının böylesi sebatkâr bir hassasiyetle bir yabancıya bakması olağanüstüydü, aynı zamanda ona bakmak için dünyada yapayalnız oluşu trajik ve acıklıydı.

Philip'e göre, amcasının bütün ömrü boyunca vaaz ettiği dinin onun için artık şeklen önemi kalmıştı: Papaz yardımcısı her pazar gelip onunla Komünyon Ayini'ni yapıyordu ve sık sık Kutsal Kitap'ını okuyordu; ama ölümü korkunç bir şey olarak gördüğü belliydi. Onun ebedi yaşama geçiş yolu olduğuna inanıyordu, ama o yaşama girmeyi istemiyordu. Sürekli ağrı çekerek, koltuğuna bağlı kalarak ve açık havaya bir daha çıkabilme umudunu tamamen kaybetmiş halde, yevmiyesini ödediği bir kadının elinde bir çocuk gibi, bildiği dünyaya yapışıp kalmıştı.

Philip'in kafasında, amcasının basmakalıp bir cevaptan öte hiçbir şey söylemeyeceğini bildiği için soramadığı bir soru vardı: Artık makine acı verici biçimde kendi kendini tüketirken, en sonunda Papaz'ın hâlâ sonsuzluğa inanıp inanmadığını merak ediyordu; belki ruhunun derinliklerin-

de, aciliyet arz etme ihtimaline karşı kendini kelimelerle şekillendirmesine izin verilmeyen, hiçbir Tanrı'nın ve bundan başka hiçbir hayatın olmadığı inancı vardı.

Noel'in ertesi günü Philip yemek odasında amcasıyla oturdu. Saat dokuzda mağazada olmak için ertesi sabah çok erken yola çıkmalıydı ve o sırada Bay Carey'ye iyi geceler dilemeliydi. Blackstable Papazı kestiriyordu ve Philip, pencerenin kenarındaki kanepeye uzanıp kitabını dizlerinin üstüne bırakmış, öylesine odaya göz gezdiriyordu. Kendi kendine ne kadar mobilya alabileceğini sordu. Evde dolaşıp çocukluğundan bildiği şeylere bakmıştı; iyi bir fiyata satılabilecek birkaç parça porselen vardı ve Philip bunları Londra'ya taşımaya değip değmeyeceğini düşündü; ama mobilyalar Victoria dönemine aitti, maundan yapılmışlardı, yekpare ve çirkindi; bir mezatta yok pahasına satılırlardı. Üç dört bin kitap vardı, ama herkes bunların ne kadar ucuza satıldığını bilirdi ve yüz sterlinden fazla getirmeleri mümkün görünmüyordu. Philip amcasının ne kadar bırakacağını bilmiyordu; hastanedeki eğitimini tamamlaması, diplomasını alması ve hastanelerle yapacağı iş görüşmeleri sırasında yaşamını idame ettirebilmek için harcaması gereken tutarı yüzüncü kez hesapladı. Huzursuzca uyuyan yaşlı adama baktı: Bu çökmüş yüzde insanlık namına hiçbir şey kalmamıştı; tuhaf bir hayvanın yüzüydü bu. Philip bu beyhude hayata son vermenin ne kadar kolay olacağını düşündü. Bayan Foster'ın rahat bir gece geçirmesi için amcasına verdiği ilacı hazırladığı her akşam düşünmüştü bunu. İki şişe vardı: Birinde düzenli aldığı bir ilaç, diğerinde ise ağrısı dayanılmaz olursa aldığı bir uyuşturucu ilaç bulunuyordu. Bu onun için bir bardağa konup yatağının yanına bırakılıyordu. İlacı genellikle sabah üçte ya da dörtte alıyordu. Dozu iki katına çıkarmak çok kolay olurdu; gece ölürdü ve kimse hiçbir şeyden şüphelenmezdi; Doktor Wigram onun bu şekilde ölmesini ümit ediyordu. Acısız bir son olurdu. Philip çok istediği parayı

düşününce ellerini kenetledi. Birkaç ay yaşayacağı bu berbat hayatın yaşlı adam için hiçbir önemi olmazdı, ama birkaç ay daha onun için her şey demekti: Tahammülünün sonuna yaklaşıyordu ve sabahleyin işe dönme düşüncesi dehşetle tüylerini diken diken ediyordu. Takıntı haline getirdiği düşünceyle kalbi hızlı hızlı çarptı, her ne kadar bunu aklından çıkarmaya çabalasa da başaramadı. O kadar kolay, öylesine aşırı kolaydı ki... Yaşlı adama karşı hiçbir şey hissetmiyordu, onu hiçbir zaman sevmemişti; hayatı boyunca bencilin teki olmuştu, ona tapan karısına karşı bencil, sorumluluğuna verilen oğlan çocuğuna karşı umursamaz olmuştu; zalim değil ama aptal, sert bir adamdı, küçük nefsine düşkünlüğü onu yiyip bitirmişti. Kolay olurdu, aşırı kolay. Philip cesaret edemedi. Vicdan azabı çekmekten korkuyordu; yaptığı şeyden bütün ömrü boyunca pişman olacaksa parayı almanın hiçbir yararı dokunmazdı. Her ne kadar defalarca kendine pişmanlığın manasız olduğunu söylese de, ara sıra aklına gelip canını sıkan belli şeyler vardı. Bunların vicdanına etki etmemesini dilerdi.

Amcası gözlerini açtı; Philip buna memnun oldu, çünkü artık biraz daha insana benziyordu. Aklına gelen fikirden açıkça dehşete düştü, uzun uzadıya cinayeti düşünmüştü; başka insanların da böyle düşünceleri olup olmadığını ya da kendisinin anormal ve ahlaksız olup olmadığını merak etti. O noktaya gelecek olsa bunu yapamayacağını sanıyordu ama düşünmüştü işte, hem de bu düşünce sürekli tekrar ediyordu: Elini tuttuysa bu korkudandı. Amcası konuştu.

"Ölümümü sabırsızlıkla beklemiyorsun, değil mi Philip?"

Philip kalbinin göğsünde güm güm attığını hissetti.

"Tanrı aşkına, hayır."

"Aferin sana. Bunu yapman hoşuma gitmezdi. Ben ölünce eline biraz para geçecek, ama bunu dört gözle beklememelisin. Böyle yaparsan sana hiçbir faydası olmaz."

Alçak sesle konuşmuştu ve sesinde tuhaf bir endişe tonu fark ediliyordu. Bu Philip'in kalbine bir sancı girmesine yol açtı. Hangi sıra dışı içgörünün, yaşlı adamın Philip'in zihnindeki tuhaf arzuları tahmin etmesine neden olduğunu merak etti.

"Umarım yirmi yıl daha yaşarsın," dedi.

"Ah, pekâlâ, bunu ümit edemem, ama kendime dikkat edecek olursam üç dört yıl daha yaşamamak için bir neden göremiyorum."

Bir süre sessiz kaldı, Philip söyleyecek hiçbir şey bulamadı. Ardından, her şeyi en baştan düşünmüş gibi, ihtiyar tekrar konuştu.

"Herkesin elinden geldiğince uzun yaşamaya hakkı var."

Philip onun dikkatini dağıtmak istedi.

"Bu arada, Bayan Wilkinson'dan artık hiç haber alamıyorsundur herhalde?"

"Evet, bu yıl bir ara bir mektup aldım. Evlenmiş işte."

"Gerçekten mi?"

"Evet, bir dulla evlenmiş. Eminim keyifleri yerindedir."

111

Ertesi gün Philip yeniden çalışmaya başladı, ama birkaç hafta içinde gelmesini beklediği o son bir türlü gelmedi. Haftalar aylar oldu. Kış geçti, parklarda ağaçlar tomurcuklara ve yapraklara büründü. Philip'e berbat bir dermansızlık çöktü. Zaman geçiyordu, her ne kadar çok ağır geçse de, gençliğinin kayıp gittiğini ve yakında onu hiçbir şeyi başaramadan kaybedeceğini düşündü. Yaptığı iş artık ona çok daha amaçsız geliyordu, kesinlikle bırakmalıydı. Kostüm tasarımında beceri kazandı ve yaratıcı beceriden yoksun olsa da, Fransız modasını İngiliz piyasasına uyarlarken el çabukluğu kazandı. Ara sıra çizimleri hoşuna gidiyordu, ama uygulamada bunları hep ellerine yüzlerine bulaştırıyor-

lardı. Fikirleri doğru düzgün hayata geçirilmediğinde ciddi bir öfke hissettiğini anlayınca gülüp geçti. İhtiyatla ilerlemek zorundaydı. Ne zaman orijinal bir fikir öne sürecek olsa, Bay Sampson onu geri çeviriyordu: Müşterileri *outré* bir şey istemiyordu, bu çok saygıdeğer bir meslek sınıfıydı ve böyle tiplerle muhatap olunduğunda laubalileşmemek gerekirdi. Bir iki kez Philip'le sert konuştu; genç adamın kendini biraz dev aynasında görmeye başladığını düşünüyordu, çünkü Philip'in fikirleri kendisininkilerle her zaman örtüşmüyordu.

"Adımlarına çok dikkat et, genç dostum, yoksa bugün yarın kendini sokakta bulacaksın."

Philip onun burnuna bir yumruk indirme arzusuyla yanıp tutuşuyordu, ama kendini tuttu. Nihayetinde pek fazla vakit kalmış olamazdı ve ardından tüm bu insanlarla işi bitecekti. Bazen gülünç bir umutsuzlukla amcasının demirden olduğunu haykırıyordu. Ne bünyeymiş ama! Onun çektiği hastalıklar, doğru düzgün birini on iki ay önce çoktan öldürmüştü. Papaz'ın ölüm döşeğinde olduğu haberi, bir süredir başka şeyler düşünen Philip'e nihayet ulaştığında büyük hayretle karşılandı. Temmuz ayıydı, iki hafta içinde tatiline çıkması gerekiyordu. Bayan Foster'dan, doktorun Bay Carey'nin artık sayılı günü kaldığını söylediğini bildiren bir mektup aldı; şayet Philip onu görmek istiyorsa hemen gelmeliydi. Philip satın alınacıya gidip ayrılmak istediğini söyledi. Bay Sampson düzgün bir tipti, koşulları bildiğinde hiçbir güçlük çıkarmazdı. Philip departmanındaki insanlarla vedalaştı; ayrılma sebebi onlar arasında abartılı bir biçim aldı ve onun mirasa konduğunu sandılar. Bayan Hodges onunla tokalaşırken gözleri yaşlıydı.

"Seni artık pek görmeyiz herhalde," dedi.

"Lynn's'den kurtulduğum için seviniyorum," diye cevap verdi.

Tuhaftı, ama nefret ettiğini sandığı bu insanlardan ayrıldığı için gerçekten üzülüyordu, Harrington Caddesi'ndeki

evden uzaklaşırken de hiçbir sevinç hissetmedi. Bu durumda hissedeceği duyguları o kadar çok beklemişti ki artık hiçbir şey hissetmiyordu; birkaç günlük bir tatile çıkıyormuş gibi umursamazdı.

"Kokuşmuş bir mizacım var," dedi kendi kendine. "Bir şeylerin olmasını büyük hasretle bekliyorum, ardından o vakit geldiğinde hep hayal kırıklığı yaşıyorum."

Öğleden sonra erken saatlerde Blackstable'a vardı. Bayan Foster onu kapıda karşıladı, yüzünden amcasının henüz ölmediği okunuyordu.

"Bugün biraz daha iyi," dedi kadın. "Harika bir bünyesi var."

Philip'i, Bay Carey'nin sırtüstü uzandığı yatak odasına götürdü. Philip'e belli belirsiz gülümsedi; bu gülümseyişte düşmanını bir kez daha alt etmiş olmanın hoşnut hinliğinin izi vardı.

"Dün işimin tamamen bittiğini sandım," dedi, bitkin bir sesle. "Herkes benden umudu kesmişti, öyle değil mi Bayan Foster?"

"Harika bir bünyeniz var, bu inkâr edilemez."

"Yaşlı kurtta hâlâ iş var."

Bayan Foster, Papaz'ın konuşmaması gerektiğini söyledi, bu onu yoruyordu; ona nazik bir despotlukla, bir çocuk gibi muamele ediyordu; onların beklentilerini boşa çıkardığı için ihtiyar adamda da çocukça bir tatmin vardı. Philip'in neden çağırıldığını hemen anladı ve buraya boş yere getirilmiş olmasından keyif aldı. Kalp krizlerinden birini daha atlatabilirse, bir iki haftaya kalmaz daha iyi olurdu; daha önce birkaç kriz geçirmişti; hep kendini ölecekmiş gibi hissediyor, ama asla ölmüyordu. Herkes bünyesinden bahsediyordu, ama onun ne kadar sağlam olduğundan hiçbirinin haberi yoktu.

"Bir iki gün kalacak mısın?" diye sordu Philip'e, onun tatil için geldiğine inanmış gibi yaparak.

"Öyle düşünüyordum," diye cevapladı Philip neşeyle.

"Deniz havası almak sana iyi gelir."

O sırada Doktor Wigram geldi, Papaz'ı gördükten sonra Philip'le konuştu. Münasip bir usul benimsemişti.

"Korkarım bu kez son, Philip," dedi. "Hepimiz için çok büyük bir kayıp olacak. Otuz beş yıldır tanıyorum onu."

"Artık daha iyi gibi görünüyor," dedi Philip.

"Onu ilaçlarla hayatta tutuyorum, ama fazla uzun süremez. Son iki gündür çok kötüleşti, defalarca öldüğünü sandım."

Doktor bir iki dakika sessiz kaldı, ama bahçe kapısına geldiklerinde Philip'e aniden şöyle dedi:

"Bayan Foster sana bir şey söyledi mi?"

"Ne demek istiyorsunuz?"

"Bu insanlar çok batıl inançlı: Onun kafasında bir şeyler olduğu ve bundan kurtulmadığı müddetçe ölemeyeceği fikrine kapılmış ve onu itiraf etmeye bir türlü dili varmıyormuş."

Philip cevap vermedi, doktor da konuşmayı sürdürdü.

"Elbette bu saçmalık. Çok iyi bir hayat sürdü, görevini yaptı, iyi bir kilise papazı oldu ve eminim hepimiz onu özleyeceğiz; kendini suçladığı hiçbir şey olamaz. Onun yerine gelecek papazın bizlere bunun yarısı kadar bile uyacağından şüpheliyim."

Birkaç gün Bay Carey'nin durumunda değişiklik olmadı. Muhteşem iştahı kesildi, artık çok az yiyebiliyordu. Doktor Wigram artık ona işkence eden nevrit ağrısını kesmekte tereddüt etmiyordu; felçli kollarının sürekli titreyişi de onu gittikçe halsiz düşürüyordu. Zihni berraktı. Philip'le Bayan Foster dönüşümlü olarak onun bakımını üstlendiler. Kadın aylardır Papaz'ın tüm ihtiyaçlarını karşılamaktan o kadar yorgun düşmüştü ki Philip geceleri dinlenebilsin diye hastanın yanında kalmakta ısrar etti. Uzun saatleri, derin uykuya dalmamak için bir koltukta geçirdi ve gölgelikli mumların ışığında *Binbir Gece Masalları*'nı okudu. Küçüklüğünden

beri bunları okumamıştı, onu çocukluğuna döndürdüler. Bazen oturup gecenin sessizliğini dinledi. Uyuşturucu ilacın etkisi geçtiğinde Bay Carey gittikçe huzursuzlanıyor, Philip'i sürekli uğraştırıyordu.

Sonunda bir sabah erken saatlerde, kuşlar ağaçlarda gürültüyle gevezelik ederken, isminin çağırıldığını duydu. Yatağın yanına gitti. Bay Carey gözlerini tavana dikmiş sırtüstü yatıyordu; Philip gelince ona bakmadı. Philip alnındaki teri gördü, bir havlu alıp onu sildi.

"Sen misin Philip?" diye sordu yaşlı adam.

Philip aniden değişen sesini duyunca irkildi. Artık boğuk ve kısık çıkıyordu. Bir insan korkudan kaskatı kesilmişse böyle konuşurdu.

"Evet, bir şey mi istiyorsun?"

Bir duraksama oldu, görmeyen gözler hâlâ tavana dönüktü. Ardından yüzünden bir seğirme geçti.

"Galiba öleceğim," dedi.

"Ah, ne saçmalık!" dedi Philip. "Daha yıllarca ölmeyeceksin."

Yaşlı adamın gözlerinden iki gözyaşı damlası çıktı. Bunu görmek Philip'i derinden etkiledi. Amcası hayatta hiçbir duyguya asla kendini kaptırmamıştı; şimdi bunları görmek tüylerini ürpertti, çünkü dile gelmez bir dehşete işaret ediyorlardı.

"Bay Simmonds'a haber gönder," dedi. "Dua etmek istiyorum."

Bay Simmonds papaz yardımcısıydı.

"Şimdi mi?" diye sordu Philip.

"En kısa zamanda, yoksa çok geç olacak."

Philip, Bayan Foster'ı uyandırmaya gitti, ama vakit sandığından daha geç olmuştu ve kadın çoktan kalkmıştı. Ona bahçıvanla haber göndermesini söyledi, ardından amcasının odasına döndü.

"Bay Simmonds'a haber gönderdin mi?"

"Evet."

Bir sessizlik oldu. Philip yatağın kenarına oturup, ara sıra alnında biriken teri sildi.

"Elini tutmak istiyorum, Philip," dedi yaşlı adam sonunda.

Philip ona elini uzattı ve Papaz onu yaşama tutunur gibi, üzüntüsünde bir teselli bulmak istercesine tuttu. Belki de yaşamı boyunca hiç kimseyi gerçekten sevmemişti, ama şimdi içgüdüsel olarak insana dönmüştü. Elleri nemli ve soğuktu. Philip'in elini güçsüz, umutsuz bir enerjiyle kavradı. Yaşlı adam ölüm korkusuyla savaşıyordu. Philip herkesin bundan geçmek zorunda olduğunu düşündü. Ah, ne büyük canavarlıktı, onlar kullarını böylesi zalimce bir işkenceye maruz bırakan Tanrı'ya inanabiliyorlardı! Amcasını asla umursamamış, iki yıl boyunca her gün ölsün diye dört gözle beklemişti; ama şimdi kalbini dolduran acımanın üstesinden gelemiyordu. Canavarlaşmamak için ödenmesi gereken ne büyük bir bedeldi bu!

İçinde bulundukları sessizlik, Bay Carey'nin sadece bir kez kısık sesle şöyle sormasıyla bozuldu:

"Daha gelmedi mi?"

Sonunda kâhya, yumuşak bir sesle Bay Simmonds'ın geldiğini haber vermek için odaya girdi. Elinde, cüppesi ve başlığı olan bir çanta vardı. Bayan Foster Komünyon tabağını getirdi. Bay Simmonds Philip'le sessizce tokalaştı, ardından mesleki bir ağırbaşlılıkla hastanın yanına gitti. Philip'le kâhya odadan çıktılar.

Philip, sabahın tüm tazeliği ve çiyiyle kaplı bahçede dolaştı. Kuşlar neşeyle şarkı söylüyordu. Gökyüzü maviydi, ama tuz yüklü hava tatlı ve serindi. Güller tamamen açmıştı. Ağaçların, çimenlerin yeşilliği capcanlı ve çok güzeldi. Philip yürüdü, yürürken de o yatak odasında gerçekleşen gizemi düşündü. Bu ona belli bir duygu yaşattı. O sırada Bayan Foster yanına gelip amcasının onu görmek istediğini söyledi.

Papaz yardımcısı eşyalarını yeniden siyah çantasına yerleştiriyordu. Hasta adam başını azıcık çevirip onu gülümseyerek selamladı. Philip ondaki bu değişimi, olağanüstü değişimi görünce hayrete düştü; artık gözlerinde korkuya kapılmış o ifade yoktu ve yüzünden okunan sıkıntı da kaybolmuştu: Mutlu ve huzurlu görünüyordu.

"Artık tümüyle hazırım," dedi, sesinde farklı bir ton vardı. "Tanrı beni yanına almayı ne zaman uygun görürse ruhumu onun ellerine bırakmaya hazırım."

Philip konuşmadı. Amcasının samimi olduğunu görebiliyordu. Bu neredeyse bir mucizeydi. Kurtarıcısının bedeni ve kanıyla bütünleşmiş, o da buna karşılık ona karanlığa açılan kaçınılmaz yoldan geçme kuvveti vermişti. Öleceğini biliyordu: Kabullenmişti. Tek bir şey daha söyledi:

"Sevgili karımla yeniden buluşacağım."

Bu Philip'in tüylerini diken diken etti. Amcasının kadına nasıl katı bir bencillikle muamele ettiğini, onun mütevazı, adanmış sevgisine karşı nasıl hissiz olduğunu hatırladı. Çok duygulanan papaz yardımcısı odadan çıktı ve Bayan Foster da ağlayarak kapıya kadar onu geçirdi. Yaptıklarından bitkin düşen Bay Carey hafif bir uykuya daldı, Philip de yatağın yanında oturup sonun gelmesini bekledi. Sabah geçmek bilmedi, yaşlı adamın nefes alıp verişi gittikçe hırıltılı çıkmaya başladı. Doktor geldi ve onun ölmekte olduğunu söyledi. Bilinci kapalıydı, çarşafları kuvvetsizce didikliyordu; huzursuzdu, haykırdı. Dr. Wigram ona bir derialtı iğnesi yaptı.

"Artık hiçbir faydası olamaz, her an ölebilir."

Doktor önce saatine, sonra hastaya baktı. Philip saatin bir olduğunu gördü. Dr. Wigram yemeğini düşünüyordu.

"Beklemenize hiç gerek yok," dedi Philip.

"Yapabileceğim hiçbir şey kalmadı," dedi doktor.

O gidince, Bayan Foster Philip'ten, aynı zamanda cenaze levazımatçısı da olan marangoza gidip, naaşı hazırlamak için bir kadın göndermesini söylemesini istedi.

"Biraz da temiz hava alırsın," dedi, "iyi gelir."

Cenaze levazımatçısı yaklaşık bir kilometre mesafedeydi. Philip ona mesajını iletince şöyle dedi:

"Zavallı yaşlı bey, ne zaman öldü?"

Philip tereddüt etti. Amcası hâlâ hayattayken naaşı yıkaması için bir kadın götürmenin zalimce olacağı takıldı aklına ve Bayan Foster'ın ondan gelmesini neden istediğini merak etti. Yaşlı adamı bir an önce öldürmek için çok acelesi olduğunu düşüneceklerdi. Cenaze levazımatçısının ona tuhaf gözlerle baktığını sandı. Adam soruyu tekrarladı. Philip sinirlendi. Bu onu hiç ilgilendirmezdi.

"Papaz ne zaman vefat etti?"

Philip içinden önce bunun daha yeni olduğunu söylemek geçti, ama ardından hasta adam birkaç saat daha dayanacak olursa açıklamak güç olur gibi geldi. Kızardı ve beceriksizce cevapladı:

"Ah, tam olarak ölmedi henüz."

Levazımatçı ona kafası karışmış halde baktı, o da alelacele açıklamaya girişti.

"Bayan Foster tek başına ve orada bir kadın olsun istiyor. Anlıyorsunuz, değil mi? Şu anda bile ölmüş olabilir."

Adam başını salladı.

"Ah, evet, anlıyorum. Hemen birini göndereceğim."

Philip papaz evine dönünce yatak odasına çıktı. Bayan Foster, yatağın yanındaki sandalyesinden kalktı.

"Sen ayrıldığında nasılsa hâlâ öyle," dedi.

Kadın bir şeyler yemek için aşağı indi, Philip de merakla ölüm sürecini seyretti. Dermansızca mücadele eden bu bilinçsiz varlıkta insani hiçbir şey kalmamıştı artık. Bazen gevşek ağzından mırıltı halinde bir feryat çıkıyordu. Güneş, bulutsuz gökyüzünden tüm sıcaklığıyla etrafa yayılıyordu, ama bahçedeki ağaçlar hoş ve serindi. Çok güzel bir gündü. Bir kurt sineği pencere camında vızıldadı. Aniden yüksek bir takırtı Philip'i yerinden sıçrattı, çok korkunçtu; kollar

ve bacaklar bir an hareketlendi ve yaşlı adam öldü. Makine durmuştu. Kurt sineği pencere camına karşı gürültüyle vızıldayıp duruyordu.

112

Josiah Graves cenaze için uygun, ama ekonomik olacak şekilde düzenlemeleri ustalıkla halletti; cenaze bitince de Philip'le papaz evine geldi. Vasiyet onun sorumluluğundaydı ve münasip biçimde, erken bir fincan çay eşliğinde onu Philip'e okudu. Bunu yarım sayfalık bir kâğıda yazmış ve Bay Carey sahip olduğu her şeyi yeğenine bırakmıştı. Mobilyalar, bankada yaklaşık seksen sterlin, ABC şirketinde yirmi hisse, Allsop's biracılıkta bir miktar, Oxford müzikholünde biraz ve birkaç hisse de Londra'daki bir restoranda vardı. Bunların hepsi Bay Graves'in yönlendirmesiyle alınmıştı ve Philip'e memnuniyetle şöyle dedi:

"Biliyorsun, insanlar yemek zorunda, içki de içerler ve eğlenmek isterler. Paranı halkın gerekli gördüğü şeylere yatırırsan hep güvendesin demektir."

Sözleri, hep esefle karşıladığı ama kabullendiği bayağının iticiliği ile seçkinin daha üstün zevkleri arasında nazik bir ayrımcılığa işaret ediyordu. Yatırımlar toplamda yaklaşık beş yüz sterlin ediyordu; buna ayrıca bankadaki bakiye ve mobilyaların getireceği para eklenecekti. Bu Philip'i zengin ediyordu. Mutlu değildi ama çok rahatlamıştı.

En kısa zamanda düzenlenmesi gereken mezadı konuştuktan sonra, Bay Graves onu yalnız bıraktı ve Philip de oturup merhumun evrakını elden geçirdi. Muhterem Papaz William Carey hiçbir şeyi imha etmediği için kendisiyle gurur duyardı; elli yıl öncesinden kalma mektup yığınları, özenle listelenmiş demet demet faturalar vardı. Sadece ona yazılmış mektupları değil, kendisinin yazdığı mektupları da

saklamıştı. Kırklarda, Oxford'da üniversite öğrencisiyken uzun bir tatil için Almanya'ya gittiğinde babasına yazdığı mektuplardan oluşan sarı bir paket vardı. Philip tembel tembel bunları okudu. Bu onun tanıdığı William Carey'den farklı bir William Carey'ydi, ama yine de bu çocukta, zeki bir gözlemcinin söz konusu adamı öngörebileceği izler vardı. Mektuplar resmi ve biraz yapmacıktı. Dikkate değer her şeyi görmeye gayret ettiğini anlatıyor, Ren kalelerini büyük bir hayranlıkla tarif ediyordu. Schaffhausen şelaleleri onun "evrenin harikulade ve çok güzel eserleri olan mutlak Yaratıcısına hürmetkâr şükürlerini sunmasına" yol açmış ve "bu mübarek Yaradan'ın eserleri"nin manzarası karşısında yaşayanların "onları saf ve kutsal bir yaşam sürmeye yönelten tefekkürle yüreklerinin sızlamış olması gerektiğini" düşünmekten kendini alamamıştı. Philip bazı faturaların arasında, William Carey'nin papaz unvanını aldıktan kısa bir süre sonra yaptığı bir minyatür buldu. Bu, uzun saçları doğal kıvrımlar halinde omuzlarına düşmüş, iri ve hülyalı koyu renk gözleri ile solgun, münzevi bir yüzü olan zayıf, genç bir papaz yardımcısını gösteriyordu. Philip onun, kendisine hayran olan hanımlar tarafından yapılmış onlarca terliğe dair kıkırdayarak anlattığı hikâyeleri hatırladı.

Philip, öğleden sonranın geri kalanında ve tüm akşam boyunca bu sayısız yazışmayı elden geçirmekle uğraştı. Adresle imzaya göz atıyor, ardından mektubu yırtıp ikiye ayırarak yanındaki çamaşır sepetine atıyordu. Birden üstünde Helen imzası olan bir mektuba rast geldi. El yazısını tanımadı. İnce, köşeli ve eski tarzdaydı. Şöyle başlıyordu: Sevgili William; ve şöyle bitiyordu: Seni seven kardeşin. O zaman bunun kendi annesinden olduğunu anlayıverdi! Daha önce onun hiçbir mektubunu görmemişti, el yazısı ona tuhaf geldi. Mektup kendisi hakkındaydı.

Sevgili William,

Stephen, oğlumuzun doğumunu tebrikine ve benimle ilgili nazik dileklerine teşekkür etmek için yazdı sana. Tanrı'ya şükür ikimiz de iyiyiz, bana gösterilen bu büyük merhamete büyük minnet duyuyorum. Artık kalem tutabildiğimden, hem sana hem de sevgili Louisa'ya bana şimdi ve evlendiğimden bu yana gösterdiğiniz tüm nezaketinize ne kadar minnettar olduğumu söylemek istiyorum. Senden büyük bir iyilik isteyeceğim. Hem Stephen hem de ben oğlanın vaftiz babası olmanı diliyoruz, umarız kabul edersin. Biliyorum, bu küçük bir istek değil, çünkü bu konumun gerektirdiği sorumlulukları çok ciddiye alacağından eminim, ama hem bir papaz hem de çocuğun amcası olduğundan bu görevi senin üstlenmeni özellikle önemsiyorum. Çocuğun refahı konusunda çok endişeliyim ve onun iyi ve dürüst bir Hıristiyan olarak yetişmesi için Tanrı'ya gece gündüz dua ediyorum. Senin yol göstericiliğinle dilerim İsa'nın inancının bir askeri ve ömrü boyunca Tanrı'dan korkan, mütevazı, dindar bir insan olacak.

Seni seven kardeşin,
Helen.

Philip mektubu bir kenara fırlattı ve eğilip yüzünü ellerine gömdü. Bu ona hem çok dokundu hem de şaşırttı. Ne iç bayıltıcı ne de duygusal olan dindar üslubundan hayrete düşmüştü. Artık neredeyse yirmi yıldır ölü olan annesi hakkında çok güzel olduğundan başka hiçbir şey bilmiyordu, onun sade ve dindar biri olduğunu öğrenmek tuhaftı. Daha önce onun bu yanını hiç düşünmemişti. Kendisi hakkında söylediklerini, ondan beklentilerini ve hakkında ne düşündüğünü tekrar okudu; Philip tamamen başka biri olmuştu; bir an kendisine baktı; belki de annesinin ölmüş olması iyi bir şeydi. Birden ani bir dürtüyle mektubu paramparça etti; sevecenliği ve basitliği onun tuhaf biçimde mahrem görün-

mesine yol açmıştı; annesinin nazik ruhunu ortaya koyan bir şeyi okumasında uygunsuz bir şeyler olduğuna dair garip bir his kapladı içini. Papaz'ın sıkıcı mektuplaşmalarını elden geçirmeye devam etti.

Birkaç gün sonra Londra'ya gitti ve iki yılın ardından ilk kez gündüz vakti St. Luke Hastanesi'nin salonuna girdi. Tıp Okulu'nun sekreterini görmeye gitti; adam onu gördüğüne şaşırmıştı ve Philip'e merakla nerelerde olduğunu sordu. Philip'in yaşadıkları ona kendisine dair belli bir özgüven, olaylara farklı bir bakış açısı kazandırmıştı: Daha önce olsa böyle bir soru onu utandırırdı; ama şimdi sakince, özel birtakım işlerinin onu derslere ara vermeye mecbur bıraktığı gibi daha fazla soru sorulmasına mâni olacak kasti bir belirsizlikle cevap verebilmişti; artık bir an önce diplomasını alabilmek istiyordu. Gireceği ilk sınav Ebelik ve Kadın Hastalıkları'ydı, kadın hastaları üzerine çalışacak bir asistan olarak adını koğuşa yazdırdı; o sıralar tatil olduğu için doğum asistanı görevi bulma konusunda hiçbir güçlük çıkmadı; ağustosun son haftası ile eylülün ilk iki haftası bu işi üstlenmeyi ayarladı. Bu görüşmeden sonra Philip, yaz döneminin sonundaki tüm sınavlar bittiği için biraz boşalmış olan Tıp Okulu'nda dolaştı; ardından nehir kenarındaki sette yürüdü. Duygularını izah edemezdi. Artık yeni bir hayata başlayabileceğini düşünüyor, geçmişin tüm hatalarını, aptallıklarını ve sefaletlerini ardında bırakıyordu. Akan nehir, her şeyin geçip gittiğini, daima geçtiğini ve hiçbir şeyin öneminin kalmadığını gösteriyordu; önünde uzanan gelecek ihtimallerle dopdoluydu.

Blackstable'a dönüp amcasının malı mülküyle ilgili işlerle meşgul oldu. Mezadın ağustosun ortasında yapılmasına karar verildi; böylece yaz tatili için orada bulunan ziyaretçiler sayesinde daha iyi fiyatlar elde etmek mümkün olabilecekti. Kataloglar çıkarılıp Tercanbury, Maidstone ve Ashford'daki çeşitli sahaflara gönderildi.

Philip bir öğleden sonra, Tercanbury'ye gidip eski okulunu görmeyi kafasına koydu. O zamandan beri kendi kendisinin efendisi olduğuna dair bir hisle, kalbinde büyük bir rahatlamayla oradan ayrıldığı günden beri hiç gitmemişti. Tercanbury'nin uzun yıllar boyunca çok iyi bildiği dar sokaklarında dolaşmak tuhaf geldi. Hâlâ orada olup hâlâ aynı şeyleri satan eski dükkânlara; bir vitrinlerinde okul kitaplarını, dini eserleri, en yeni romanları, diğerinde de katedralin ve şehrin fotoğraflarını sergileyen kitapçılara; kriket sopaları, olta takımları, tenis raketleri ve futbol topları bulunan spor mağazalarına; tüm ergenliği boyunca giysilerini yapan terziye; ve amcasının ne zaman Tercanbury'ye gelecek olsa balık aldığı balıkçıya baktı. Ardında kırmızı tuğlalı hazırlık okulu binası olan yüksek bir duvarın bulunduğu pis sokakta yürüdü. Daha ileride King's School'a giden geçit vardı, etrafında çeşitli binaların bulunduğu dörtgen avluda dikildi. Saat daha dörttü ve oğlanlar koşarak okuldan çıkıyordu. Cüppeleri ve kepleriyle öğretmenleri gördü, ona yabancıydılar. Buradan gideli on yılı aşkın bir zaman olmuştu, pek çok şey değişmişti. Müdürü gördü; ağır ağır yürüyerek okul binasından çıkmış, Philip'in altıncı sınıfta olduğunu tahmin ettiği büyük bir oğlanla konuşarak kendi evine doğru yürüyordu; biraz değişmişti, Philip'in hatırladığı gibi aynı yabani gözlerle uzun boylu, ceset gibi, romantik görünüşlüydü; ama siyah sakal artık kırlaşmaya başlamıştı ve koyu renk, solgun suratındaki çizgiler daha derindi. Philip'in içinden gidip onunla konuşmak geldi, ama kendisini unutmuş olmasından korktu ve kim olduğunu açıklama düşüncesi canını sıktı.

Oğlanlar birbirleriyle konuşarak sallana sallana yürüyordu, o sırada üstünü değiştirmek için acele edenler top oynamaya çıktılar; ikili üçlü gruplar halindeki diğerleri itişe kakışa kapıdan çıktılar, Philip onların kriket sahasına gittiklerini anladı; diğerleri ağlarda vuruş yapmak için yeniden

okul binasına girdiler. Philip onların ortasında bir yabancı gibi durdu; bir iki çocuk ona kayıtsız bir bakış attı; çünkü Norman merdiveninin cazibesine kapılan ziyaretçiler hiç de az değildi ve biraz ilgi çekerlerdi. Philip merakla baktı onlara. Kendisini onlardan ayıran mesafeyi hüzünle fark etti ve ne kadar çok şey yapmak isterken nasıl da azıcık bir şey başarabildiğini acı acı düşündü. Hafızadan silinip gitmiş tüm o yıllar tümüyle ziyan olmuş gibi geldi. Canlı ve kaygısız bu oğlanlar da tıpkı onun yaptığını yapmaktaydı; okuldan ayrılalı beri tek bir gün geçmemiş gibi geldi ona ve herkesi hiç değilse adıyla tanıdığı bu yerde artık tek bir kimseyi bile tanımıyordu. Birkaç yıl içinde bunlar da yerlerini başkalarına bırakacak, onun durduğu yerde yabancı gibi duracaklardı; ama bu düşünce ona hiçbir teselli vermedi; sadece insan varoluşunun halihazırdaki anlamsızlığını daha da vurguladı. Her nesil, manasız bir döngüyü tekrarlıyordu. Okul arkadaşları olan çocuklara ne olduğunu merak etti; artık neredeyse otuz yaşındaydılar; bazıları ölmüştü, ama diğerleri evlenmiş ve çocuk sahibi olmuştu; asker ve papaz, doktor, avukat olmuşlardı; gençliği arkalarında bırakmaya başlamış vakur adamlardı. Onlardan herhangi biri de kendisi gibi hayatı eline yüzüne bulaştırmış mıydı? Kendini adadığı çocuğu düşündü; komik olan, ismini hatırlayamıyordu; neye benzediğini tam olarak anımsıyordu, onun en yakın arkadaşıydı; ama ismi bir türlü aklına gelmedi. Geriye dönüp bakınca, onun için çektiği kıskançlık duygularını gülümseyerek hatırladı. İsmini hatırlayamamak sinir bozucuydu. Dörtgen avluyu aylak aylak yürüyerek geçen şunlar gibi tekrar çocuk olmaya özlem duydu, böylece yaptığı hatalardan kaçınabilir, en baştan başlayabilir ve hayattan daha fazla istifade edebilirdi. Dayanılmaz bir yalnızlık hissetti. Sadece hayatta kalmak için verdiği ümitsiz mücadele, yaşamanın ıstırabını öldürdüğünden son iki yıldır çektiği fukaralıktan neredeyse pişmanlık duydu. *Toprağa dönünceye dek ekmeğini alın teri*

*dökerek kazanacaksın:** Bu insanoğlu üstüne salınmış bir lanet değil, onun varoluşla barışmasını sağlayan bir teselliydi.

Ama Philip'in kendine tahammülü yoktu; hayatın yapısına dair düşüncelerini getirdi aklına: Çektiği mutsuzluk, detaylı ve güzel bir tasarımın bir parçasından başka bir şey değildi; gayretlice kendi kendine bu tasarıma zenginlik kattığı için her şeyi, kederi ve coşkuyu, zevki ve ıstırabı sevinçle kabule mecbur olduğunu söyledi. O bilinçli bir şekilde güzelliği aramıştı, küçük bir çocukken okul binasından görülen gotik katedrale bakmaktan nasıl haz aldığını hatırladı; oraya gidip bulutlu göğün altında gri görünen, insanın Tanrı'ya bir methiyesi gibi duran merkez kulesiyle devasa kütleye baktı; ama çocuklar ağlarda vuruş yapıyorlardı, çevik, güçlü ve aktiftiler; bağrışıp gülüştüklerini duydu. Gençliğin çığırışı dayatmacıydı ve karşısındaki güzel şeyleri sadece gözleriyle görebiliyordu.

113

Philip, ağustosun son haftasının başında "mıntıka"daki görevlerine başladı. Günde ortalama üç doğuma iştirak etmesi gerektiğinden işi çok ağırdı. Hasta bir süre önce hastaneden bir "kart" alıyordu ve vakti geldiğinde bu kart, genellikle küçük bir kız olan bir ulakla kapıcıya iletiliyor, o da bununla caddenin karşısında, Philip'in kaldığı eve gönderiliyordu. Evin kapı anahtarı verilmiş olan kapıcı, geceleri kendisi gelip Philip'i uyandırıyordu. O zamanlar karanlıkta kalkıp South Side'ın ıssız sokaklarında yürümenin gizemli bir tarafı vardı. Böyle saatlerde kartı getiren genellikle koca oluyordu. Daha önce birkaç çocuk yapılmışsa, çoğu zaman suratsız bir aldırmazlıkla meseleye yaklaşıyordu, ama yeni bir

* Eski Antlaşma, Yaratılış, 3:19 [*Kutsal Kitap*, Kitab-ı Mukkaddes Şirketi, 2009] (ç.n.)

evlilikse gergin oluyor, ara sıra da endişesini dindirebilmek için kendini sarhoşluğa vuruyordu. Genellikle bir buçuk kilometre ya da daha fazlasını yürüyorlardı, bu sırada Philip'le ulak doğum sancısının detaylarını ve geçim durumunu konuşuyorlardı; Philip nehrin o tarafında yapılan çeşitli işlerle ilgili bilgi sahibi oldu. Bir arada bulunmak zorunda kaldığı insanlara güven verdi ve havasız bir odada büyük bir yatakta doğum sancısıyla yatan kadın işin yarısını üstlenirken, annesiyle ebe de Philip'le birbirleriyle konuşur gibi rahatlıkta konuşurdu. Geçen iki yılda içinde yaşadığı koşullar ona çok yoksul insanların hayatına dair birkaç şey öğretmişti ve bunları bildiğini görmek o insanları çok eğlendiriyordu; ayrıca kendilerinin küçük dalaverelerine kanmamasından etkileniyorlardı. Nazikti, eli hafifti ve sinirlerine hâkimdi. Onlarla bir fincan çay içmeyi çok görmemesi hoşlarına gidiyordu ve şafak sökmeye başlayıp da onlar hâlâ beklerken, ona bir dilim ekmekle et yağı sunuyorlardı; midesi hassas değildi, artık çoğu şeyi büyük bir iştahla yiyordu. Köhne bir caddenin çok pis bir köşesinde bulunan, ne ışık ne hava geçirecek şekilde birbirine yapışmış haldeki evler sefildi; ama kurtyenikli zeminleri ve akıtan damlarıyla her ne kadar viran görünse de diğer evlerin, beklenmedik bir şekilde azametli bir havası vardı: Bunların içinde zarafetle oyulmuş meşe tırabzanlar ve ahşap kaplaması hâlâ üstünde duran duvarlar bulurdunuz. Bunlar tıka basa doluydu. Her odada bir aile kalıyordu ve gün içinde sürekli bahçede oynayan çocukların gürültüsü duyuluyordu. Eski duvarlar haşaratın ıslah yeriydi; hava o kadar ağırdı ki sık sık midesi bulanan Philip'in piposunu yakması gerekiyordu. Burada oturan insanlar kıt kanaat geçiniyordu. Bebekler istenmiyordu, erkekler onları asık suratlı bir öfkeyle, anneler çaresizlikle karşılıyordu; o beslenecek bir boğaz dahaydı, halihazırda orada olanlara ucu ucuna yetişiyorlardı. Philip sık sık çocuğun ölü doğması ya da hemencecik ölmesi dileğinin ayırdına varıyordu. Bir kadına

ikiz doğurtmuştu (patavatsızlar için espri kaynağı) ve bunu ona söyleyince kadın uzun, tiz bir ıstırap feryadı koparmıştı. Annesi dosdoğru şunu deyivermişti:

"Onları nasıl besleyecekler bilmiyorum."

"Belki Tanrı onları yanına almayı münasip görür," dedi ebe.

Philip, yan yana yatan minicik bir çift bebeğe bakan babanın yüzünü yakaladı; bu yüzde, onu ürperten gaddar bir somurtkanlık gördü. Orada toplanmış olan ailede, dünyaya istenmeden gelmiş bu zavallı cevherlere karşı iğrenç bir hınç hissetti; kararlı bir şekilde konuşmazsa bir "kaza"nın meydana gelebileceğine dair şüpheye düştü. Kazalar sık olurdu; anneler bebeklerinin "üstüne yatıverirdi" ve beslenme hataları belki de daima dikkatsizlik sonucu değildi.

"Her gün geleceğim," dedi. "Sizi uyarıyorum, şayet başlarına bir şey gelecek olursa soruşturma açılacaktır."

Baba cevap vermedi, ama Philip'e sert sert baktı. Cinayet ruhunda vardı.

"Küçük kalplerine nazar değmesin," dedi büyükanne, "başlarına ne gelebilir ki?"

Hastane uygulamalarının üzerinde durduğu en kısa süre olan on gün boyunca anneleri yatakta tutmak çok büyük bir zorluktu. Aileyi çekip çevirmek zordu, kimse para almadan çocuklara bakmazdı ve baba işten eve yorgun ve aç geldiğinde yemeği hazır olmadığı için söylenip dururdu. Philip yoksulların birbirine yardım ettiğini duymuştu, ama kadınlardan sık sık temizlik yapmak ve çocukların yemeğini hazırlamak için kimsenin para almadan çalışmadığı şikâyetini duymuştu, onların da verecek parası yoktu. Kadınları konuşurken dinleyerek ve çoğu zaman dile getirilmeyenlerden tesadüfen anladıklarıyla Philip yoksullar ile onların üstünde yer alan sınıflar arasında ne kadar az ortak nokta olduğunu öğrendi. Kendilerinden daha iyi durumda olanları kıskanmıyorlardı, çünkü hayat fazlasıyla çeşit çeşitti ve orta sını-

fın varlığını münasip ve değişmez kılan bir konfor idealleri vardı; dahası onlara belli bir küçümsemeyle bakıyorlardı, çünkü yumuşaktılar ve elleriyle çalışmaları gerekmiyordu. Mağrur olanlar sadece rahat bırakılmak istiyordu ama çoğunluk, hali vakti yerindekileri sömürülmesi gereken insanlar olarak görüyordu; hayırseverlerin emirlerine amade sundukları böylesi avantajları elde edebilmek için ne söylenmesi gerektiğini biliyorlardı ve kendinden üstün olanların ahmak, kendilerinin ise cin gibi oluşu nedeniyle onlara sunulan bu iyilikleri bir hak olarak kabul ediyorlardı. Papaz yardımcısına küçümser bir kayıtsızlıkla katlanıyorlardı ama bölge kilise görevlisi keskin nefretlerini biliyordu. "Müsaadenizle" ya da "izninizle," "bronşitlerim beni gripten öldürecek kadar azdı" falan deyip gelip pencerenizi açıverir; köşelerde burnunu karıştırır ve mekânın pis olduğunu söylemese de tam o anda bunu düşündüğünü; "bir 'izmetçileri falan olsa iyi de dört çocukla, yemek yapmak, giysileri tamir edip yıkamakla uğraşırken ona nasıl yer açacaklar bilmem" diye aklından geçirdiğini gayet iyi anlayabilirdiniz.

Philip, bu insanlara göre hayatın en büyük trajedisinin ayrılık ya da ölüm –ki bunlar doğaldı ve gözyaşlarıyla dindirilebilirdi– değil de, iş kaybı olduğunu fark etti. Karısının loğusalığının üçüncü gününde bir adamın bir öğleden sonra eve geldiğini ve ona işten çıkarıldığını söylediğini görmüştü; bir yapı ustasıydı ve o sıralarda işler kesattı; bu gerçeği belirtip yemeğinin başına oturmuştu.

"Ah, Jim," demişti kadın.

Adam bir tavada onun gelmesine yakın pişirilmiş karman çorman bir şeyi duyarsızca yemeye koyuldu; gözlerini tabağına dikmişti; karısı iki üç kez biraz ürkek bakışlarla ona baktı, ardından sessizce ağlamaya başladı. Yapı ustası sert, güneşten yanıp kırışmış suratı ve alnında uzun, beyaz bir yara izi bulunan ufak tefek, kaba bir adamdı; büyük, geniş elleri vardı. O anda kendini yemeye zorlama çabasın-

dan vazgeçmiş gibi tabağını bir yana itti ve sabit bakışlarını pencereden dışarı çevirdi. Oda evin en üst katında, arka tarafındaydı ve kasvetli bulutlardan başka hiçbir şey görünmüyordu. Bu sessizlikte çok ağır bir çaresizlik vardı. Philip söylenecek hiçbir şey olmadığını, oradan ancak gidebileceğini hissetti; gecenin büyük kısmında ayakta olduğu için yorgun argın yürüyüp çıkarken, kalbi dünyanın zalimliğine karşı öfkeyle dopdoluydu. İş aramanın çaresizliğine aşinaydı, bu perişanlığa katlanmanın açlıktan daha zor olduğunu biliyordu. Tanrı'ya inanmadığı için şükretti, çünkü o zaman böylesi bir durum katlanılamaz olurdu; insan var olmaya ancak anlamsızlığı için razı gelebilirdi.

Philip'e göre, zamanlarını daha yoksul kesimlere yardım etmekle harcayanlar hata ediyordu çünkü kendileri maruz kalsa rahatsızlık verecek şeylere, alışkın olanların hiçbir zarar görmediğini düşünmeden deva arıyorlardı. Yoksullar büyük, havadar odalar istemiyordu; soğuktan mustariptiler, gıdaları besleyici değildi ve kan dolaşımları kötüydü; geniş alan üşümelerine yol açardı, üstelik olabildiğince az kömür yakmak istiyorlardı; tek odada birkaç kişi uyumanın hiçbir zorluğu yoktu, böyle olmasını tercih ediyorlardı; doğdukları andan öldükleri ana dek bir an yalnız kalmıyorlardı, yalnızlık onlara ağır geliyordu; içinde yaşadıkları karmaşa hoşlarına gidiyordu ve çevrelerindeki daimi gürültü fark edilmeksizin kulaklarına değip geçiyordu. Sürekli banyo yapma ihtiyacı hissetmiyorlardı ve Philip sık sık onların, hastaneye girerken yüzlerine vurulan bu gereklilikten öfkeyle söz ettiklerini duymuştu: Bu hem hakaretti hem de rahatsız ediciydi. En çok rahat bırakılmak istiyorlardı; o zaman eğer erkeğin düzenli bir işi varsa hayat gayet rahattı, üstelik zevkli tarafları da yok değildi: Dedikodu yapacak bol bol zaman vardı, günlük çalışmanın ardından bir bardak bira içmek çok iyiydi, sokaklar daimi bir eğlence kaynağıydı, okumak istiyorsanız *Reynold's* ya da *The News of the World* vardı; "ama orada zamanın

nasıl aktığını anlayamazdınız, doğru ve gerçekti bu, bir kızsanız okumanız zordu ama işlerle o kadar meşgul olurdunuz ki zaten gazete okumaya zaman kalmazdı."

Doğumdan sonra üç kez ziyaret etmek genel uygulamaydı ve Philip bir pazar günü yemek saatinde bir hastayı görmeye gitti. Kadın ilk kez ayağa kalkmıştı.

"Yatakta daha fazla kalamadım, gerçekten yapamadım. Tembellik bana göre değil, bütün gün orada olup da hiçbir şey yapmamak beni huzursuz ediyor, bu yüzden 'Erb'e dedim ki kalkıp yemeğini pişireyim."

'Erb çatalıyla bıçağını çoktan eline almış halde masada oturuyordu. Geniş bir yüzü ve mavi gözleri olan genç bir adamdı. İyi kazanıyordu, görüldüğü kadarıyla çiftin rahatı yerindeydi. Evleneli henüz birkaç ay olmuştu ve ikisi de yatağın ayakucundaki beşiğinde yatan pembe oğlandan memnundu. Odayı bifteğin hoş kokusu doldurmuştu, Philip'in bakışları fırına döndü.

"Ben de tam şimdi yemek koyuyordum," dedi kadın.

"Durma yap," dedi Philip. "Ben sadece oğlana bir bakıp gideceğim."

Kocayla karısı Philip'in ifadesine güldüler, 'Erb ayağa kalkıp Philip'le beşiğe gitti. Bebeğine gururla baktı.

"Öyle pek bir sorunu var gibi görünmüyor, öyle değil mi?" dedi Philip.

Şapkasını aldı, o sırada 'Erb'in karısı biftek servisi yapıp masaya bir tabak bezelye koydu.

"Akşam yemeğiniz güzelmiş," diyerek gülümsedi Philip.

"Sadece pazar günleri evde, onun için özel bir şey yapmak istedim, işteyken evini özlesin diye."

"Kendinizi oturup bizimle yemek yemeyecek kadar üstün görüyorsunuzdur zannımca?" dedi 'Erb.

"Ah, 'Erb," dedi karısı, hayrete düşmüş bir ses tonuyla.

"Davet ederseniz görmem," diye cevapladı Philip, sevimli gülümsemesiyle.

"İşte ben buna samimiyet derim; alınmayacağını biliyordum Polly. Bir tabak daha getiriver, canım."

Polly heyecanlandı ve 'Erb'e karşı sürekli ihtiyatlı olmak gerektiğini, kafasındaki bir sonraki fikrin ne olacağının asla belli olmadığını düşündü; ama bir tabak getirip onu önlüğüyle hızlıca sildi, ardından en iyi sofra takımlarının en iyi giysileri arasında durduğu çekmeceli dolaptan yeni bir bıçakla çatal çıkardı. Sofrada bir sürahi bira vardı, 'Erb Philip'e bir bardak doldurdu. Ona bifteğin en büyük parçasını vermek istedi ama Philip eşit paylaşmalarında ısrar etti. Yere kadar uzanan iki penceresiyle güneşli bir odaydı; bir zamanlar asortik olmasa da saygın sayılabilecek bir evin oturma odasıydı: Elli yıl önce, hali vakti yerinde bir tüccar ya da emekli maaşı olan bir memur burada kalmış olabilirdi. 'Erb evlenmeden önce futbolcuydu, duvarda saçları düzgünce yapıştırılmış, kaptanın ortada elinde bir kupayla gururla oturduğu, kendinden emin tavırları olan çeşitli takımların fotoğrafları vardı. Başka refah işaretleri de bulunuyordu: 'Erb'le karısını pazar kıyafetleri içinde gösteren fotoğraflar; şöminenin üstünde küçük bir taşa yapıştırılmış, özenle düzenlenmiş deniz kabukları; gotik harflerle her iki tarafında "Southend hediyesi" yazan, üstünde bir iskeleyi ve geçit törenini gösteren resimler bulunan kupalar. 'Erb tuhaf bir tipti; sendika mensubu değildi ve onu üye olmaya zorlayan sendikanın çabalarından öfkeyle söz ediyordu. Sendika onun işine yaramazdı, iş bulmakta hiç sıkıntı çekmemişti ve elinden iş gelen, kendini ya da karşısına çıkan işleri abartmayan herkese iyi ücretler ödeniyordu. Polly ürkekti. Onun yerinde olsaydı sendikaya üye olurdu, son kez grev olduğunda 'Erb her dışarı çıktığında onu ambulansla getirmelerini beklemişti. Philip'e döndü.

"İnatçının teki, hiçbir şeye aldırmıyor."

"Eh, ne diyebilirim ki özgür bir ülkedeyiz, zorla kabul ettiremem."

"Özgür ülkedeyiz demenin faydası yok," dedi Polly, "fırsatını bulsalar kafanı ezmekten alıkoymuyor bu onları."

Yemek bitince Philip kesesini 'Erb'e uzattı, pipolarını yaktılar; ardından, odasında onu bir "çağrı" bekliyor olabileceğinden kalktı ve tokalaştı. Yemeklerini paylaşmasından memnun olduklarını görebiliyordu, kendisinin de büyük keyif aldığını anlamışlardı.

"Pekâlâ, hoşça kalın bayım," dedi 'Erb, "ve dilerim benim hanım bir dahaki sefere kendini rezil ettiğinde sizin kadar iyi bir doktora denk geliriz."

"Hadi ordan 'Erb," diyerek terslendi Polly. "Bir dahaki seferin olacağını da nereden biliyorsun?"

114

Görevin sürdüğü üç hafta sona erdi. Philip altmış iki vakada hazır bulundu ve yorgunluktan canı çıktı. Son gecesinde saat on civarında eve döndüğünde tüm kalbiyle tekrar çağırılmamayı diledi. On gündür tam bir gece dinlenmemişti hiç. Yeni döndüğü vaka korkunçtu. Kocaman, iriyarı, sarhoş bir adam gelip onu almış ve berbat kokan bir mahalledeki, şimdiye dek gördüğü en pis yerden bile pis bir odaya götürmüştü: Küçücük bir tavan arasıydı burası, üstündeki tenteden kirli kırmızı bir kumaşın sarktığı ahşap bir yatak mekânın büyük kısmını kaplıyordu ve tavan o kadar alçaktı ki Philip parmak uçlarıyla dokunabiliyordu; mevcut ışığı tek bir mum sağlıyor, ona yaklaşan böcekler cızır cızır yanıyordu. Kadın, peş peşe ölü çocuklar doğurup durmuş orta yaşlı tombul bir yaratıktı. Burada Philip'in alışkın olmadığı bir hikâye vardı: Koca Hindistan'da askerlik yapmıştı; İngiliz halkının erdemliliğinin hastalıkların en berbatının yayılmasına yol açması sonucu, o ülke üstünde çok katı bir kanun uygulanmış, masumlar çekmişti. Esneyen Philip üstünü çıkarıp yıkandı, giysilerini suyun altında çalkaladı ve onlar-

dan kıvrım kıvrım düşen böcekleri gördü. Kapının çalındığını duyduğunda yatmak üzereydi, hastane hademesi ona bir kart getirmişti.

"Lanet olsun," dedi Philip. "Bu gece en son görmek istediğim insan sensin. Kim getirdi bunu?"

"Koca galiba, efendim. Ona beklemesini söyleyeyim mi?"

Philip adrese baktı, caddenin tanıdık olduğunu gördü ve hademeye kendisinin gidebileceğini söyledi. Giyindi ve beş dakika içinde, siyah çantası elinde, sokağa çıktı. Karanlıkta tam seçemediği bir adam yanına geldi ve kendisinin koca olduğunu söyledi.

"Beklesem iyi olur diye düşündüm, efendim," dedi. "Bayağı kötü bir mahalledir, sizin kim olduğunuzu da bilmiyorlar."

Philip güldü.

"Tanrı senden razı olsun, hepsi doktoru tanır. Waver Caddesi'nden daha kötü yerlere gitmişliğim var."

Bu basbayağı doğruydu. Perişan arka sokaklarda ve bir polisin kendi başına dolaşamayacağı berbat kokan mahallelerde bu siyah çanta geçiş belgesiydi. Bir iki kez, erkeklerden oluşan küçük bir grup geçerken Philip'e merakla baktı; mırıl mırıl fikirlerini söylediklerini duydu ve ardından biri şöyle dedi:

"Hastane doktoru bu."

O geçerken aralarından bir ikisi şöyle dedi: "İyi geceler, efendim."

Şimdi ona eşlik eden adam, "Sakıncası yoksa, biraz hızlı yürümemiz gerekecek, efendim," dedi. "Bana kaybedecek hiç zaman olmadığını söylediler."

"Neden bu kadar geç geldiniz?" diye sordu Philip, adımlarını hızlandırarak.

Bir sokak lambasının yanından geçerken adama şöyle bir baktı.

"Çok genç görünüyorsun," dedi.

"On sekizimi doldurdum, efendim."

Sarışındı ve yüzünde hiç tüy yoktu, bir oğlan çocuğu gibi görünüyordu; kısa boylu ama tıknaz yapılıydı.

"Evlenmek için gençmişsin," dedi Philip.

"Mecbur kaldık."

"Kaç para kazanıyorsun?"

"On altı, efendim."

Haftada on altı şilin bir eş ve çocuğu geçindirmek için pek yeterli sayılmazdı. Çiftin yaşadığı oda, yoksulluklarının ne denli aşırı olduğunu gösteriyordu. Makul bir ebattaydı, ama çok büyük görünüyordu çünkü içinde pek eşya yoktu, yerde halı yoktu; duvarlarda hiç resim yoktu ve çoğu odada bir şeyler vardı, resimli gazetelerin Noel sayılarından alınmış ucuz çerçeveler içinde fotoğraflar ya da ekler. Hasta, en ucuzundan küçük demir bir yatakta yatıyordu. Onun ne kadar genç olduğunu görmek Philip'i hayrete düşürdü.

"Vay canına, on altısından büyük olamaz," dedi "ona destek olmaya" gelmiş kadına.

Kartta yaşını on sekiz olarak belirtmişti, ama çok genç olduklarında genellikle bir iki yıl eklerlerdi. Ayrıca çok güzeldi, kötü gıda, kötü hava ve sağlıksız meslekler dolayısıyla bünyelerin zarar gördüğü bu toplumsal sınıflarda nadir görülen bir şeydi; yüz hatları narindi, iri mavi gözleri vardı ve gür siyah saçlar, bu seyyar satıcı kıza özenli bir hava katıyordu. O ve kocası çok gergindiler.

"Dışarda beklesen iyi olur, sana ihtiyacım olma ihtimaline karşı buralarda ol," dedi Philip ona.

Philip artık onu daha açık seçik görebildiğinden oğlan çocuğu havasına bir kez daha şaşırdı: Endişeyle bir çocuğun doğumunu beklemektense diğer delikanlılarla birlikte sokakta takılması gerektiğini düşünürdünüz. Saatler geçti, bebeğin doğması neredeyse saat ikiyi buldu. Her şey yolunda gidiyor gibiydi; koca içeri çağırıldı ve onun karısını becerik-

siz, malhcup bir şekilde öptüğünü görmek Philip'e dokundu; Philip eşyalarını topladı. Gitmeden önce bir kez daha hastasının nabzını dinledi.

"Eyvah!" dedi.

Çabucak kadına baktı: Bir şey olmuştu. Acil durumlarda KDŞ'nin –kıdemli doğum şefi– çağırılması gerekirdi; işinin uzmanı bir adamdı, bu "mıntıka" onun sorumluluğundaydı. Philip bir not karalayıp kocaya verdi ve ona hastaneye koşmasını söyledi; acele etmesini emretti, çünkü karısı tehlikeli bir durumdaydı. Adam hemen yola çıktı. Philip endişe içinde bekledi; kadının kan kaybından öleceğini biliyordu; şefi gelmeden önce ölmesinden korkuyordu; elinden gelen her şeyi yaptı. Şiddetle KDŞ'nin başka bir yere çağırılmamış olmasını diledi. Dakikalar geçmek bilmiyordu. Sonunda adam geldi ve hastayı muayene ederken, alçak sesle Philip'e sorular sordu. Philip onun yüzünden vakanın çok ciddi olduğunu görebiliyordu. Adamın adı Chandler'dı. Az konuşan uzun boylu bir adamdı, uzun bir burnu ve yaşına göre fazla çizgisi olan ince bir suratı vardı. Başını sağa sola salladı.

"Başından beri durum ümitsizmiş. Koca nerede?"

"Ona merdivenlerde beklemesini söyledim," dedi Philip.

"Çağırsan iyi edersin."

Philip kapıyı açıp ona seslendi. Bir sonraki kata çıkan merdivenlerin ilk basamağında, karanlıkta oturuyordu. Yatağın yanına geldi.

"Sorun nedir?" dedi.

"Sorun şu ki iç kanaması var. Bunu durdurmak imkânsız." KDŞ bir an tereddüt etti ve söylemesi çok üzücü bir şey olduğundan, sesinin sert çıkmasına çaba gösterdi. "Ölüyor."

Adam tek kelime etmedi; solgun ve bilinçsiz halde yatakta yatan karısına bakarak kıpırtısız durdu. Konuşan ebe oldu.

"Beyler ellerinden gelen her şeyi yaptılar 'Arry," dedi. "Böyle olacağını baştan anlamıştım."

"Kapa çeneni," dedi Chandler.

Pencerelerde hiç perde yoktu ve gece ağır ağır aydınlanıyordu; henüz şafak sökmemişti, ama eli kulağındaydı. Chandler gücü yettiğince kadını hayatta tutuyordu ama yaşam ondan kayıp gitmekteydi ve birdenbire öldü. Kocası olan oğlan, elleri parmaklığın üstünde, ucuz demir yatağın ayakucunda dikiliyordu; konuşmadı, ama çok solgun görünüyordu ve ona bir iki kez tedirgin gözlerle bakan Chandler bayılacağını düşündü. Dudakları griydi. Ebe gürültüyle hıçkırıyordu, ama adam ona aldırmadı. Gözleri karısına sabitlenmişti ve bunlarda, tam bir şaşkınlık vardı. Neyin yanlış olduğunu bilmeden kırbaçlanmış bir köpeği akla getiriyordu. Chandler'la Philip eşyalarını toparlayınca, Chandler kocaya döndü.

"Biraz uzansan iyi edersin. Çok yorgunsundur herhalde."

"Uzanabileceğim bir yer yok, efendim," diye cevapladı, sesinde çok ıstırap verici bir mütevazılık vardı.

"Binada sana bir yer yatağı verebilecek kimseyi tanımıyor musun?"

"Hayır, efendim."

"Daha geçen hafta taşındılar," dedi ebe. "Kimseyi tanımıyorlar henüz."

Chandler bir an beceriksizce tereddüt etti, ardından adamın yanına gidip şöyle dedi:

"Böyle olduğuna çok üzüldüm."

Elini uzattı ve adam temiz olup olmadığını görmek için içgüdüsel olarak kendininkine bakıp bu eli sıktı.

"Teşekkür ederim, efendim."

Philip de onunla tokalaştı. Chandler ebeye sabah gelip sertifikayı almasını söyledi. Evden çıkıp yan yana sessizce yürüdüler.

"İnsan başta biraz üzülüyor, değil mi?" dedi Chandler sonunda.

"Biraz," diye cevapladı Philip.

"İstersen hademeye bu gece seni artık çağırmamasını söylerim."

"Her halükârda sabah sekizde işim bitiyor."

"Kaç vakaya gittin?"

"Altmış üç."

"Güzel. Sertifikanı alırsın o zaman."

Hastaneye vardılar ve KDŞ ona ihtiyacı olan var mı diye içeri bakmaya gitti. Philip yürümeye devam etti. Önceki gün boyu çok sıcak olmuştu ve şimdi bile, sabahın bu erken saatinde havada bir ılıklık vardı. Sokak çok durgundu. Philip'in canı yatmak istemedi. İşinin sonuna gelmişti ve acele etmesine gerek yoktu. Taze havanın ve sessizliğin tadını çıkararak öylesine yürüdü; köprüye gidip nehrin üstünden şafağın doğuşunu seyredebileceğini düşündü. Köşede bir polis ona günaydın dedi. Philip'in kim olduğunu çantasından anlamıştı.

"Geç saate kadar dışarıdaydınız herhalde, efendim," dedi.

Philip başını sallayıp onayladı ve geçip gitti. Korkuluk duvarına yaslanıp sabahı izledi. Bu büyük şehir o saatte ölüler kenti gibiydi. Gökyüzü bulutsuzdu ama yıldızlar, yaklaşan gün yüzünden sönükleşmişti; nehrin üstünde hafif bir sis vardı, kuzey tarafındaki büyük binalar büyülü bir adadaki saraylar gibi görünüyordu. Bir grup mavna, nehrin ortasına demir atmıştı. Bir şekilde tedirgin eden ve büyüleyen, müthiş bir eflatun rengindeydi her yer; ama her şey hızla soldu, soğudu ve grileşti. Ardından güneş doğdu, bir altın rengi ışın göğe süzüldü, gökyüzü gökkuşağı renklerine büründü. Philip yatakta yatan solgun ve beyaz ölü kızın, ayakucunda yaralı hayvan gibi dikilen oğlanın görüntüsünü kafasından atamıyordu. Pis odanın çıplaklığı ıstırabın şiddetini artırıyordu. Saçma bir talihin, henüz başladığı hayatından kızı koparıp almış olması zalimceydi; ama bunu kendine söylediği anda Philip, kızı bekleyen, çocuklar doğurup durduğu, yoksullukla korkunç bir mücadele içinde olduğu, gençliğin

uğraşıp didinerek ve malırumiyetle hırpani bir orta yaşa dönüştüğü hayatı düşündü –o güzel yüzün süzülüp beyazlaştığını, saçların seyreldiğini, o güzel ellerin iş yapmaktan adamakıllı yıpranıp yaşlı bir hayvanın pençelerine dönüştüğünü gördü– ayrıca adamı da gençliğinin baharı geçtikten sonra, iş bulmanın güçlüğü, kabul etmek zorunda kaldığı düşük ücretler ve kaçınılmaz biçimde, fukaralık içinde rezil bir son bekliyordu; kız zinde, tutumlu, çalışkan olabilirdi ve bunlar onu kurtaramazdı; sonu düşkünler evi ya da çocuklarının yardım paralarıyla kıt kanat geçinmek zorunda kalmak olacaktı. Hayat ona bunca az şey sunarken, öldüğü için ona kim acıyabilirdi ki?

Acımak budalalıktı. Philip böylesi insanların buna ihtiyacı olmadığını hissediyordu. Onlar kendilerine acımıyordu. Kaderlerini kabul ediyorlardı. Bu dünyanın doğal düzeniydi. Aksi halde, Tanrı korusun! Aksi halde, nehre üşüşüp izdiham halinde şu büyük binaların güvenle ve görkemle dikildiği tarafa geçerler ve yağmalayarak, yakarak, soyup soğana çevirirlerdi. Ama gün taze ve solgun, artık doğmuştu, sis seyrelmişti; her şey yumuşak bir ışıkla kaplanmıştı; Thames ise gri, pembe ve yeşildi; gri sedef gibi, yeşilse sarı bir gülün ortası gibiydi. Surrey tarafındaki ambarlar ve depolar, düzensiz bir sevimlilikle yığın yığındı. Bu manzara o kadar ince bir güzelliğe sahipti ki Philip'in kalbi tutkuyla çarptı. İçi, dünyanın güzelliğiyle dolup taştı. Bundan başka hiçbir şeyin önemi yokmuş gibiydi.

115

Philip kış dönemi başlamadan önceki birkaç haftasını ayakta hasta bölümünde geçirdi ve ekim ayında normal işini yapmaya koyuldu. Hastaneden o kadar uzak kalmıştı ki kendisini büyük oranda yeni insanların arasında buldu; birbiriyle pek ilgisi olmayan farklı yıllardan insanlar vardı,

onun döneminden olanların çoğu artık diplomasını almıştı: Bazıları taşradaki hastanelerde ve kliniklerde asistanlık ya da görevler üstlenmiş, bazıları da St. Luke'ta doktorluk yapmaya başlamıştı. İki yıl boyunca nadasa bıraktığı zihninin onu tazelediğini sanıyordu ve artık enerji dolu bir biçimde çalışabiliyordu.

Athelny'ler onun talihinin böyle dönmesine pek memnundular. Amcasının eşyalarının satışından birkaç parça şeyi bir kenara ayırmıştı ve hepsine hediyeler verdi. Sally'ye, teyzesine ait bir altın zincir verdi. Kız artık büyümüştü. Bir terzinin yanında çıraklık yapıyordu ve her sabah saat sekizde, gün boyu Regent Caddesi'ndeki bir mağazada çalışmaya gidiyordu. Sally'nin samimi mavi gözleri, geniş bir alnı ve parlak, gür saçları vardı; geniş kalçaları ve dolgun göğüsleriyle tombuldu; onun dış görünüşünden konuşmayı seven babası da onu sürekli şişmanlamaması konusunda uyarıyordu. Sağlıklı, hayvani ve kadınsı olduğu için çekiciydi. Pek çok hayranı vardı, ama onu heyecanlandırmıyorlardı; insanda, sevişmeyi saçmalık olarak gördüğüne dair bir izlenim bırakıyordu; genç erkeklerin onu ulaşılmaz bulduğunu düşünmek kolaydı. Sally yaşına göre olgundu: Ev işlerinde ve çocukların bakımında annesine yardım etmeye alışmıştı, bu yüzden idareci bir havası vardı; bu da annesinin, Sally'nin kendi bildiğini okumayı biraz fazla sevdiğini söylemesine yol açıyordu. Pek fazla konuşmuyordu ama büyüdükçe hayli espri anlayışı geliştirmişe benziyordu ve bazen yaptığı bir yorum, umursamaz dış görünüşünün altında aslında akranlarıylayken içten içe çok eğlendiği izlenimini uyandırıyordu. Philip, Athelny'nin büyük ailesinin geri kalanından gördüğü sevecen yakınlığı ondan asla göremiyordu. Ara sıra onun bu kayıtsızlığı biraz sinirine dokunuyordu. Onun gizemli bir tarafı vardı.

Philip kolyeyi verince, Athelny şamatacı üslubuyla kızın onu öpmesinde ısrar etti; ama Sally kızarıp geri çekildi.

"Hayır, öpmeyeceğim," dedi.

"Nankör aşüfte!" diye bağırdı Athelny. "Nedenmiş o?"

"Erkeklerin beni öpmesi hoşuma gitmiyor," dedi.

Philip onun utandığını gördü ve memnuniyetle, Athelny'nin dikkatini başka bir şeye çekti. Bu hiç de zor bir şey değildi. Ama belli ki annesi daha sonra bu konuda konuşmuştu, çünkü Philip'in bir sonraki gelişinde, Sally baş başa kaldıkları birkaç dakikayı bundan bahsetmek için değerlendirdi.

"Geçen hafta seni öpmediğimde bunu huysuzluk olarak görmedin, değil mi?"

"Hem de hiç," diyerek güldü Philip.

"Mutlu olmadığım için değildi." Hazırlandığı resmi ifadeyi söylerken birazcık kızardı. "Bu kolyeye daima değer vereceğim, senin bana bunu vermen de büyük incelik."

Philip onunla konuşmakta hep biraz güçlük çekmişti. Yapması gereken her şeyi büyük bir beceriyle yapıyordu, ama sohbet etmeye hiç ihtiyacı yokmuş gibi görünüyordu; yine de asosyal biri değildi. Bir pazar günü öğleden sonra, Athelny'yle karısı birlikte dışarı çıktıklarında ve aileden biri muamelesi gören Philip salonda kitap okurken, Sally gelip pencerenin yanına, dikiş dikmeye oturdu. Kızların giysileri evde yapılıyordu ve Sally'nin pazarlarını aylaklıkla geçirmeye vakti yoktu. Philip onun konuşmak istediğini düşündü ve kitabını bıraktı.

"Okumana bak," dedi kız. "Yalnız olduğun için gelip seninle oturayım dedim sadece."

"Şimdiye dek karşılaştığım en sessiz insansın," dedi Philip.

"Bu eve başka bir geveze lazım değil," dedi.

Sesinde hiçbir alay tonu yoktu: Sadece bir gerçeği dile getirmişti. Ama bu Philip'in aklına onun babasını ölçüp biçtiğini getirdi, yazık ki artık çocukluğunun kahramanı değildi ve kızın zihninde babasının eğlenceli sohbeti ile hayatlarını sık sık zora sokan müsrifliğinin birbirinden ayrılmaz biçim-

de yer aldığını anladı; onun retoriğini annesinin pratik sağduyusuyla karşılaştırıyordu; her ne kadar babasının hareketliliği onu eğlendirse de belki zaman zaman buna tahammül etmekte biraz zorlanıyordu. Kız elindeki işe eğilmiş haldeyken Philip ona baktı; sağlıklı, güçlü ve normaldi; düz göğüsleri ve kansız yüzleriyle onu mağazada diğer kızlar arasında görmek tuhaf olmalıydı. Mildred kansızlıktan mustaripti.

Bir süre sonra, Sally'nin bir talibi olduğu ortaya çıktı. Ara sıra atölyeden edindiği arkadaşlarıyla dışarı çıkıyordu ve genç bir adamla tanışmıştı, çok iyi bir işi olan bir elektrik mühendisiydi, evlilik için en münasip adaydı. Bir gün Sally annesine, adamın ona evlenme teklifinde bulunduğunu söyledi.

"Sen ne dedin?" diye sordu annesi.

"Ah, bir süre daha kimseyle evlenmeyi düşünmediğimi söyledim ona." Bir süre duraksadı, cümleleri arasında böyle yapmak huyuydu. "O kadar heyecanlıydı ki pazar günü çaya gelebileceğini söyledim."

Bu tam Athelny'ye göre bir olaydı. Bütün öğleden sonra, çocuklarını gülmekten yere yatar hale getirene dek, genç adama terbiye vermek için ağır baba rolünü nasıl oynayacağının provasını yaptı. Gelmesinden hemen önce, Athelny bir Mısır fesi çıkarıp, onu takmakta ısrar etti.

"Hadi oradan, Athelny," dedi karısı; her yıl biraz daha şişmanladığı için çok dar gelen siyah kadifeden en güzel elbisesini giymişti. "Kızın talihini kaçıracaksın."

Fesi çıkarmaya çalıştı, ama ufak tefek adam, çevik bir hareketle onun önünden kaçtı.

"Çek elini, kadın. Hiçbir şey beni onu çıkarmaya ikna edemez. Bu genç adama, girmeye hazırlandığı ailenin hiç de sıradan olmadığını göstermek gerek."

"Anne, bırak kalsın," dedi Sally, sakin, kayıtsız bir edayla. "Eğer Bay Donaldson bunun ne anlama geldiğini anlamazsa çekip gidebilir, uğurlar olsun."

Philip, genç adamın çok çetin bir sınava maruz kaldığını düşündü, çünkü Athelny kahverengi kadife ceketi, dökümlü siyah kravatı ve kırmızı fesiyle masum elektrik mühendisi için ürkütücü bir görüntü oluşturuyordu. Geldiğinde, ev sahibi tarafından gururlu bir İspanyol asilzadesi nezaketiyle, Bayan Athelny tarafından ise tümüyle cana yakın ve doğal bir edayla karşılandı. Eski demir masada, yüksek arkalıklı keşiş sandalyelerine oturdular ve Bayan Athelny, İngiltere'ye ve taşra bayramlarına özgü bir tarafı olan parlak bir demlikten çay doldurdu. Kendi elleriyle küçük kekler yapmıştı ve masada ev yapımı reçel vardı. Bu bir çiftlik çayıydı, Philip'e göre bu Jakoben evde çok ilginç ve hoş görünüyordu. Hangi acayip nedenle bilinmez, Athelny Bizans tarihi üstüne bir söylev çekmeye karar vermişti; *Decline and Fall*'ın diğer ciltlerini okumaktaydı ve işaretparmağını teatral bir havayla kaldırmış, talibin kulaklarını Theodora ve Irene'yle ilgili yüz kızartan hikâyelerle dolduruyordu. Bir kendini beğenmişlik sağanağı içinde, doğrudan misafirine hitap ederek konuşuyordu; genç adam ise çaresiz sessizce ve mahcubiyetle oturuyor, aralarda konuyla çok ilgilendiğini göstermek için başını aşağı yukarı sallıyordu. Bayan Athelny, Thorpe'un sohbetine hiç kulak asmadı, ama ara sıra genç adama biraz daha çay ister mi diye sormak ya da kek ve reçel almasında ısrar etmek için araya girdi. Philip Sally'yi izledi; kederli gözlerle, sessiz sakin, itaatkâr biçimde oturuyordu; uzun kirpiklerinden yanaklarına hoş gölgeler düşüyordu. Bu manzaranın hoşuna gidip gitmediği ya da genç adamı önemseyip önemsemediğini söylemek zordu. Anlaşılamazdı. Ama bir şey kesindi: Elektrik mühendisi yakışıklıydı, sarışındı ve tertemiz tıraş olmuştu, hoş düzgün hatları ve dürüst bir suratı vardı; uzun boylu ve yapılıydı. Philip onun Sally için mükemmel bir eş olacağını düşünmekten kendini alamadı ve onları beklediğini düşündüğü mutluluk karşısında bir kıskançlık sancısı hissetti.

O sırada talip, gitme zamanının geldiğini düşündüğünü söyledi. Sally tek kelime etmeden ayağa kalktı ve onu kapıya kadar geçirdi. Döndüğünde babası şöyle deyiverdi:

"Eh, Sally, bize göre senin genç çok hoş biri. Onu ailemize kabul etmeye hazırız. Hadi evlilik ilanını verelim, ben de bir düğün şarkısı besteleyeceğim."

Sally çaydan kalanları toplamaya koyuldu. Cevap vermedi. Birden Philip'e hızlı bir bakış attı.

"Onu nasıl buldunuz, Bay Philip?"

Diğer çocukların yaptığı gibi ona Phil Amca demeyi hep reddetmişti, Philip de demiyordu.

"Bence çok güzel bir çift oldunuz."

Kız ona bir kez daha çabucak baktı, ardından hafifçe kızarıp işini yapmaya devam etti.

"Bence çok hoş, terbiyeli bir delikanlı," dedi Bayan Athelny, "ve her kızı mutlu edebilecek türden biri."

Sally bir iki dakika cevap vermedi, Philip merakla ona baktı: Annesinin sözlerini düşündüğü sanılabilirdi, öte yandan aydedeyi de düşünüyor olabilirdi.

"Neden seninle konuşulduğunda cevap vermiyorsun Sally?" dedi annesi, biraz sinirli bir şekilde.

"Bence aptalın teki."

"Teklifini kabul etmeyecek misin yani?"

"Hayır, etmeyeceğim."

"Daha ne istiyorsun bilmem," dedi Bayan Athelyn, kızdığı artık bariz biçimde belli oluyordu. "Çok düzgün bir delikanlı, üstelik sana eksiksiz güzel bir yuva sağlayabilir. Sensiz de burada besleyecek hayli boğazımız var. Eline böyle bir şans geçip de onu değerlendirmemek çok fena. Ayrıca zor işleri yaptırabileceğin bir yardımcın da olur tahmin ediyorum."

Philip, Bayan Athelyn'nin hayatının zorluklarını doğrudan dile getirdiğini daha önce hiç duymamıştı. Her bir çocuğa bakmanın ne kadar önemli olduğunu gördü.

"Kıyameti koparmanın faydası yok anne," dedi Sally kendi sakin üslubuyla. "Onunla evlenmeyeceğim."

"Bence sen çok taş kalpli, zalim, bencil bir kızsın."

"Kendi hayatımı kazanmamı istiyorsan, daima hizmetçilik yapabilirim anne."

"Aptallık etme, babanın bunu yapmana asla izin vermeyeceğini biliyorsun."

Philip Sally'nin bakışını yakaladı ve bunda azıcık bir eğlenme parıltısı gördüğünü sandı. Bu sohbette onun espri anlayışına hitap edenin ne olduğunu merak etti. Tuhaf bir kızdı.

116

St. Luke'taki son yılında Philip'in çok sıkı çalışması gerekti. Hayatından memnundu. Kalbinin boş olması ve ihtiyaçları için yeterli parasının bulunması ona çok rahat geliyordu. İnsanların paradan kibirle konuştuğunu duyuyordu: Onların parasızlığı hiç deneyip denemediklerini merak etti. Onun yokluğunun insanı önemsizleştirdiğini, kötüleştirdiğini, gözü doymaz kıldığını biliyordu; karakterini değiştirmiş, dünyayı hoyrat bir açıdan görmesine yol açmıştı; her bir kuruşu düşünmeniz gerektiğinde, para tuhaf bir önem kazanıyordu: Onun gerçek değerini belirleyecek bir güce ihtiyaç duyuyordunuz. Yalnız bir hayat sürüyordu, Athelny'lerden başka kimseyle görüşmüyordu, ama yalnız değildi; kendini gelecek planlarıyla meşgul ediyor ve bazen de geçmişi düşünüyordu. Eski arkadaşları ara sıra aklına geliyordu, ama onları görmek için hiçbir çaba sarf etmiyordu. Norah Nesbit'e ne olduğunu bilmek isterdi; artık Norah başka bir şeydi, ama evleneceği adamın adını hatırlayamıyordu; onu tanımış olmaktan memnundu: İyi ve cesur bir insandı. Bir akşam saat on bir buçuk civarında Lawson'ı Piccadilly'de yürürken görmüştü; akşam kıyafetleri içindeydi, belki de

bir tiyatrodan dönüyordu. Philip ani bir dürtüyle hemen bir yan sokağa dönmüştü. Onu iki yıldır görmemişti ve bu kesintiye uğramış arkadaşlığı tekrar başlatabileceğini sanmıyordu. Onunla Lawson'ın birbirlerine söyleyecek bir şeyleri yoktu. Philip artık sanatla ilgilenmiyordu; çocukken güzellikten daha büyük bir güçle keyif alabilmiş gibi geliyordu ona; ama sanat ona önemsiz görünüyordu. Hayatın çeşitlilik sunan kaosundan bir düzen oluşturmakla meşguldü ve çalıştığı malzemeler, boyalarla ve kelimelerle meşgul olmayı çok beyhude kılmış görünüyordu. Lawson sırasını savmıştı. Philip'in onunla arkadaşlığı, özenle hazırladığı tasarımda bir motifti: Ressamın artık onun ilgisini çekmediği gerçeğini görmezden gelmek sadece duygusallık olurdu.

Philip zaman zaman Mildred'ı düşünüyordu. Onu görme ihtimalinin olduğu caddelerden kasten uzak duruyordu; ama ara sıra bir his, belki merak, belki de kabul etmek istemediği daha derin bir şey onu, kadının oralarda olabileceği saatlerde Piccadilly ve Regent Caddesi'nde dolaşmaya sürüklüyordu. Mildred'ı görmek mi istediğini, yoksa bundan çok mu korktuğunu bilmiyordu. Bir defasında ona Mildred'ı hatırlatan bir sırt gördü ve bir an o olduğunu sandı; tuhaf bir hisse kapıldı: Kalbinde tuhaf keskin bir acı duydu, bunda korku ve hastalıklı bir bunalım vardı; aceleyle gidip de yanıldığını anlayınca yaşadığının bir iç rahatlaması mı, yoksa hayal kırıklığı mı olduğunu bilemedi.

Ağustos başında Philip, son sınavı olan cerrahiyi geçti ve diplomasını aldı. St. Luke Hastanesi'ne gireli yedi yıl olmuştu. Neredeyse otuz yaşındaydı. Elinde mesleğini yapabilecek uzmanlığa sahip olduğunu gösteren ruloyla Royal College of Surgeons'ın merdivenlerinden indi, kalbi mutlulukla çarpıyordu.

"Şimdi gerçekten yaşamaya başlayacağım," diye düşündü.

Ertesi gün adını hastane görevlerinden birine yazdırmak için sekreterin bürosuna gitti. Sekreter siyah sakalı olan hoş,

ufak tefek bir adamdı, Philip onu daima cana yakın bulurdu. Adam başarısından ötürü onu kutlayıp şöyle dedi:

"Güney kıyısında bir aylığına bir vekâlet işi yapmak istemezsin herhalde? Haftada üç gine, artı yemek ve kalacak yer."

"Bence sakıncası yok," dedi Philip.

"Dorsetshire'da, Farnley'de. Doktor South. Hemen oraya gitmen gerek; asistanı kabakulak olmuş. Çok güzel bir yer olduğunu tahmin ediyorum."

Sekreterin tavrında Philip'in kafasını karıştıran bir şeyler vardı. Biraz şüphe uyandırıyordu.

"Kusuru ne peki?"

Sekreter bir an tereddüt etti, ardından ortamı yumuşatmak istercesine güldü.

"Şey, gerçek şu ki, duyduğuma göre adam hayli ters, tuhaf bir ihtiyarmış. Ajanslar ona artık kimseyi göndermiyor. Aklına geleni dosdoğru söylüyormuş ve insanlar bundan hoşlanmıyor."

"Peki sizce diplomasını daha yeni almış birinden memnun kalır mı? Ne de olsa hiç deneyimim yok."

"Sizi bulduğuna memnun olacak," dedi sekreter nazikçe.

Philip bir an düşündü. Sonraki birkaç hafta boyunca yapacak hiçbir işi yoktu ve biraz para kazanma şansı yakaladığına memnun olmuştu. St. Luke'taki ya da orada bir şey bulamazsa başka bir hastanedeki görevini tamamlayınca kendisine söz verdiği İspanya tatili için bu parayı kenara ayırabilirdi.

"Pekâlâ. Gideceğim."

"Tek mesele, bu öğleden sonra gitmeniz gerek. Bu sizin için uygun mu? Öyleyse, hemen bir telgraf çekeceğim."

Philip birkaç gün dinlenmek isterdi; ama Athelny'leri önceki gece görmüştü (onlara iyi haberi vermek için hemen gitmişti) ve hemen başlayamaması için aslında hiçbir nedeni yoktu. Toplanacak çok az eşyası vardı. O akşam saat ye-

diden hemen sonra Farnley'deki istasyonda indi ve Doktor South'a gitmek için taksiye bindi. Bir frenkasmasının sardığı, alçak, geniş, sıva boyalı bir evdi. Muayenehaneye götürüldü. Masada yaşlı bir adam bir şeyler yazıyordu. Hizmetçi Philip'i içeri alınca kafasını kaldırıp baktı. Ayağa kalkmadı, konuşmadı; sadece gözlerini dikip Philip'e baktı. Philip şaşırmıştı.

"Sanırım beni bekliyordunuz," dedi. "St. Luke'un sekreteri bu sabah telgraf çekti size."

"Akşam yemeğini yarım saat erteledim. Banyo yapmak ister misin?"

"İsterim," dedi Philip.

Doktor South'un tuhaf tavırları onu eğlendirdi. Şimdi ayağa kalkmıştı ve Philip adamın orta boylu, zayıf, çok kısa kesilmiş beyaz saçlı ve neredeyse hiç dudağı yokmuş gibi görünecek şekilde sıkıca kapatılmış uzun bir ağzı olduğunu gördü; küçük beyaz bıyığı hariç tertemiz tıraş olmuştu ve bu, güçlü çenesinin ortaya çıkardığı yüzünün kare yapısını daha görünür kılıyordu. Üstünde, kahverengi bir tüvit takımla beyaz gömlek vardı. Giysileri, çok daha iri bir adam için yapılmışlar gibi üstünden dökülüyordu. On dokuzuncu yüzyıl ortasındaki saygıdeğer bir çiftçi gibi görünüyordu. Kapıyı açtı.

"Burası yemek odası," dedi, karşıdaki kapıyı gösterip.

"Senin odan, sahanlığa çıktığında ilk önüne gelen kapı. Hazır olunca aşağı in."

Philip yemek boyunca Doktor South'un onu incelediğini fark etti, ama çok az konuşmuştu ve Philip onun, asistanının konuştuğunu duymak istemediğini hissetti.

"Ne zaman mezun oldun?" diye sordu aniden.

"Dün."

"Üniversitede miydin?"

"Hayır."

"Geçen yıl asistanım tatile çıkınca üniversiteli bir adam

gönderdiler. Bunu bir daha yapmayın dedim onlara. Benim için fazla beyefendiydi."

Bir sessizlik daha oldu. Akşam yemeği çok basit ve çok iyiydi. Philip dıştan sakin görünüyordu ama içi heyecandan kıpır kıpırdı. Birinin yerine çalışacağı geçici bir iş bulmaktan gayet memnundu; bu iş, onun kendini son derece yetişkin hissetmesini sağlamıştı; belirsiz bir şeylere kahkaha atmak için delice bir arzu duyuyordu; mesleki ağırbaşlılığını düşündükçe, içinden daha fazla kıkırdamak geliyordu.

Ama Doktor South birdenbire düşüncelerini böldü.

"Kaç yaşındasın?"

"Otuza yaklaşıyorum."

"Nasıl oldu da daha yeni mezun oldun?"

"Tıbbiyeye girdiğimde neredeyse yirmi üç yaşındaydım ve eğitimimin ortasında iki yıl ara vermek zorunda kaldım."

"Neden?"

"Yoksulluktan."

Doktor South ona tuhaf bir bakış atıp sessizliğe geri döndü. Yemeğin sonunda masadan kalktı.

"Ne tür bir hekimlik yaptığımı biliyor musun?"

"Hayır," diye cevapladı Philip.

"Çoğunlukla balıkçılar ve aileleri. Sendika'ya ve Denizci Hastanesi'ne gidiyorum. Eskiden burada yalnızdım, ama burayı moda bir yazlığa çevirmeye çalıştıklarından beri uçurumun tepesine adamın teki kuruldu ve hali vakti yerinde insanlar ona gidiyor. Bana da ancak doktora verecek hiç parası olmayanlar geliyor."

Philip, rekabetin yaşlı adam için hassas bir nokta olduğunu anladı.

"Hiç deneyimimin olmadığını biliyorsunuzdur," dedi Philip.

"Hiçbiriniz bir şey bilmiyorsunuz."

Başka tek kelime etmeden yürüyüp odadan çıktı ve Philip'i tek başına bıraktı. Hizmetçi sofrayı toplamaya gel-

diğinde Philip'e, Doktor South'un hastalara saat altıyla yedi arası baktığını söyledi. Bu akşamlık iş bitmişti. Philip odasından bir kitap aldı, piposunu yaktı ve oturup okumaya başladı. Son birkaç aydır tıp kitaplarından başka hiçbir şey okumadığı için bu çok hoş bir şeydi. Saat onda Doktor South gelip ona baktı. Philip ayaklarını kaldıramamaktan rahatsız oldu, üstelik bunun için bir sandalye bile çekmişti.

"Görünüşe göre, rahatına bakmak konusunda hayli ustasın," dedi Doktor South, keyfi bu kadar yerinde olmasa Philip'i rahatsız edebilecek bir sırıtışla.

Philip gözlerini kırpıştırıp cevap verdi:

"İtirazınız mı var?"

Doktor South ona ters ters baktı ama doğrudan cevap vermedi.

"Ne okuyorsun?"

"*Peregrine Pickle*. Smollett."

"*Peregrine Pickle*'ı Smollett'in yazdığını biliyorum."

"Affedin. Tıpçılar edebiyatla pek ilgili değillerdir de, ne dersiniz?"

Philip kitabı masaya bırakmıştı, Doktor South onu eline aldı. Blackstable Papazı'na ait bir baskıydı. Solmuş bir marokenle ciltlenmiş ince bir kitaptı, başındaki resimli sayfası bakır baskıyla yapılmıştı; sayfalar eskilikten sararmış, küf lekeleri olmuştu. Doktor South kitabı eline alırken Philip istemeden azıcık eğildi ve gözlerinde hafif bir gülümseme belirdi. İhtiyar doktorun gözünden pek bir şey kaçmazdı.

"Seni eğlendiriyor muyum?" diye sordu buz gibi bir sesle.

"Görüyorum ki kitapları seviyorsunuz. İnsanların onları tutuş biçiminden daima anlayabilirsiniz bunu."

Doktor South romanı elinden hemen bıraktı.

"Kahvaltı sekiz buçukta," deyip odadan çıktı.

"Ne tuhaf bir ihtiyar!" diye düşündü Philip.

Doktor South'un asistanlarının onunla geçinmekte neden zorlandığını kısa sürede anladı. Her şeyden önce, son

otuz yılın tüm keşiflerine kesinkes karşı çıkıyordu: Harikulade tedaviler oldukları düşünülen son moda ilaçlara hiçbir tahammülü yoktu ve bunlar birkaç yıl içinde ıskartaya çıkıyordu; eğitimini tamamladığı St. Luke'tan getirdiği terkipleri stoklamış ve tüm hayatı boyunca bunları kullanmıştı; bunların o zamandan beri moda olan her şey kadar tesirli olduğunu düşünüyordu. Philip, Dr. South'un asepsiye* güvenmemesi karşısında hayrete düştü; bunu evrensel görüşü dikkate alarak kabul ediyordu ama Philip'in hastanede çok dikkatle üstünde durulduğunu bildiği tedbirleri, çocuklarla askercilik oynayan bir adamın kibirli hoşgörüsüyle kullanıyordu.

"Antiseptiklerin karşılarına çıkan her şeyi temizlediğini gördüm, ardından onların yerini asepsi aldı. Saçmalık!"

Ona gönderilen gençler sadece hastane uygulamalarını biliyordu; üstelik Pratisyen Hekim'e karşı hastane havasında özümsedikleri açık bir küçümsemeyle geliyorlardı; ama koğuşlarda ortaya çıkan karmaşık vakalar görmüş oluyorlardı sadece; çapraşık böbreküstü bezi hastalıklarını nasıl tedavi edeceklerini biliyorlardı, ama nezle vakasıyla karşılaştıklarında çaresizlerdi. Bilgileri teorik, özgüvenleri hudutsuzdu. Doktor South dudaklarını sımsıkı birbirine bastırıp onları izliyordu; cehaletlerinin ne kadar büyük, kibirlerinin ne kadar yersiz olduğunu göstermekten yabani bir zevk alıyordu. Balıkçı milletine bakmak para getiren bir iş değildi ve doktor kendi reçetelerini uyduruveriyordu. Doktor South asistanına, bir balıkçıya mide ağrısı için yarım düzine pahalı ilaçtan oluşan bir karışım verdiğinde iki yakanın bir araya gelmesini nasıl bekleyeceğini soruyordu. Genç tıpçıların eğitimsiz olmasından da şikâyet ediyordu: Okudukları *The Sporting Times* ile *The British Medical Journal*'dan ibaretti; ne okunaklı ne de doğru yazabiliyorlardı. Doktor South iki üç gün Philip'i yakından izledi, eline fırsat geçse yakıcı bir

* Asepsi: Özellikle tıpta kullanılan araç gereçleri ilaç kullanmadan, yalnız ısı yardımı ile mikroptan arındırma işi. (ç.n.)

alayla hücuma hazırdı; bunun farkında olan Philip de içten içe çok eğlenerek işini yapmaya devam etti. Mesleki açıdan bu değişimden memnundu. Bağımsızlık ve sorumluluk hissi hoşuna gitmişti. Muayenehaneye her türden insan geliyordu. Görünüşe göre hastalarına güven verebiliyor olmaktan memnundu; hastanede ancak uzun aralarla izlenebilen tedavi sürecini izlemek eğlenceliydi. Viziteye çıktığında alçak tavanlı kulübelere gidiyordu; bu evlerde balıkçı takımları ve yelkenler, şurada burada açık deniz seyahatlerinden hatıra eşyalar, Japonya'dan bir lake kutu, Melanezya'dan zıpkınlar ve kürekler, İstanbul çarşılarından hançerler oluyordu; havasız küçük odalarda bir macera atmosferi vardı ve denizin tuzu bunlara keskin bir tazelik katıyordu. Philip denizcilerle konuşmaktan keyif alıyordu ve onun burnu büyük biri olmadığını fark ettiklerinde, gençliklerinin uzak yolculuklarının upuzun hikâyelerini anlatıyorlardı ona.

Bir iki kez teşhis hatası yaptı (daha önce hiç kızamık görmemişti ve kızarıklıkla karşılaşınca bunu tuhaf bir cilt hastalığı sanmıştı) ve birkaç kez tedavi fikri Doktor South'unkinden ayrı düştü. İlk seferinde, Doktor South ona zalimce bir alaycılıkla saldırdı; ama Philip bunu güler yüzle karşıladı; hazırcevaplık konusunda yetenekliydi ve Doktor South'un durup ona ilgiyle bakmasına yol açan birkaç cevap vermişti. Philip'in yüzü ciddiydi ama gözleri ışıl ışıldı. İhtiyar centilmen, Philip'in ona takıldığı izlenimine kapılmadan edememişti. Asistanlarının ondan nefret etmesine ve korkmasına alışkındı, bu ise yeni bir deneyimdi. Hiddete kapılıp Philip'i bir sonraki trenle göndermeye niyetlendi, daha önce bunu yaptığı asistanları olmuştu; ama o zaman Philip'in doğrudan kahkahayı koyuvereceğine dair kaygılı bir hissiyat içindeydi; ve bir anda bundan keyif aldı. Ağzı istemsizce kendi kendine gülümsedi, arkasını döndü. Kısa bir süre sonra Philip'in ondan yararlanarak kendini sürekli eğlendirdiğini fark etti. Başta buna şaşırıp kalsa da daha sonra hoşuna gitti.

"Seni gidi arsız," diye kıkırdadı kendi kendine. "Seni gidi arsız."

117

Philip, Athelny'ye yazıp Dorsetshire'da vekâleten geçici görevde bulunduğunu haber vermişti ve bir süre sonra ondan bir cevap aldı. Mektup Athelny'nin hep takındığı resmi havada kaleme alınmış, değerli taşlarla bezenmiş bir Acem tacı gibi şatafatlı sözlerle bezenmişti; simsiyah harflerle, okunmasının güçlüğünden dolayı kendisiyle gurur duyduğu el yazısıyla yazılmıştı. Philip'e, her yıl gittikleri Kentish şerbetçiotu tarlasında ona ve ailesine katılmasını teklif ediyordu; onu ikna etmek için de Philip'in ruhu ile şerbetçiotlarının kıvrımlı filizleri hakkında çeşit çeşit güzel ve karmaşık şeyler eklemişti. Philip hemen cevap yazıp serbest kaldığı ilk gün geleceğini bildirdi. Her ne kadar orada doğmuş olmasa da Thanet adasına karşı hep özel bir sempatisi olmuştu ve toprağa çok yakın geçirilecek iki haftanın düşüncesi, Arcady'nin zeytin ağaçları arasında, mavi göğün altında sadece aylaklık etmek içini hevesle doldurdu.

Farnley'deki dört haftalık görevi çabucak geçti. Falezde, golf sahasını çevreleyen kırmızı tuğlalı villaları ve yazlıkçılara hizmet etmek için kısa süre önce açılan büyük bir oteliyle yeni bir kasaba doğuyordu; ama Philip oraya çok seyrek gitmişti. Aşağıda, limanın orada, geçmiş bir yüzyıla ait küçük taş evler hoş bir karmaşayla kümelenmişti; dik yokuşlu dar sokaklar hayal gücünü harekete geçiren bir eskilik havası taşıyordu. Su kıyısında, önlerinde küçük, düzgün bahçeleri olan intizamlı kulübeler vardı; burada ticaret gemilerinde çalışmış emekli kaptanlar, hayatlarını denizden kazanan erkeklerin dul eşleri ya da anneleri oturuyordu; bu insanlar tuhaf ve huzurlu görünüyordu. Küçük limana, İs-

panya'dan ve Doğu Akdeniz ülkelerinden berduşlar, düşük tonajlı gemiler gelirdi; ara sıra da bir yelkenli gemi serüven rüzgârlarıyla buraya savruluyordu. Burası Philip'e Blackstable'daki kömür madencilerinin olduğu küçük pis limanı hatırlatıyordu; başta bir arzuyken şimdi bir takıntıya dönüşmüş Doğu ülkelerini ve tropikal iklimin hüküm sürdüğü denizlerdeki güneşli adaları düşünüyordu. Ama burada insan kendini engin, derin okyanusa, daima sınırlı görünen Kuzey Denizi'nin kıyısında olduğundan daha yakın hissediyordu; burada dümdüz enginliğe bakarken uzun bir nefes alabilirdiniz; batı rüzgârı, İngiltere'nin hoş yumuşak tuzlu rüzgârı, insanın içini coşkuyla doldurur ve aynı zamanda kalbinin yumuşamasını sağlardı.

Philip'in Doktor South'un yanındaki son haftasında, bir akşam, ihtiyar doktorla Philip reçeteleri hazırlamaktayken muayenehanenin kapısından bir çocuk girdi. Suratı pis, ayakları çıplak, perişan kılıklı küçük bir kızdı. Philip kapıyı açtı.

"Lütfen efendim, Ivy Yolu'ndaki Bayan Fletcher'ın evine hemen gelebilir misiniz?"

"Bayan Fletcher'ın nesi var?" dedi Doktor South hırıltılı, yüksek sesiyle.

Çocuk onu umursamadı, tekrar Philip'e dönüp konuştu.

"Lütfen efendim, küçük oğlu bir kaza geçirdi, hemen gelir misiniz?"

"Bayan Fletcher'a geleceğimi söyle," diye seslendi Doktor South.

Küçük kız bir an tereddüt etti, pis ağzına pis parmağını sokup hareketsiz dikildi ve Philip'e baktı.

"Sorun nedir çocuk?" dedi Philip gülümseyerek.

"Lütfen efendim, Bayan Fletcher dedi ki yeni doktor gelebilir mi?"

Muayenehanede bir ses duyuldu, Doktor South hole çıktı.

"Bayan Fletcher benden memnun değil mi?" diye bağırdı. "Doğduğundan beri Bayan Fletcher'a ben bakıyorum. Onun pis veledine mi bakamayacakmışım?"

Küçük kız bir an ağlayacak gibi göründü, sonra aklına daha iyi bir şey geldi; inadına Doktor South'a dil çıkardı ve adam şaşkınlığını üstünden atamadan olabildiğince hızlı biçimde koşarak uzaklaştı. Philip, ihtiyarın sinirlendiğini fark etti.

"Çok bitkin görünüyorsunuz, Ivy Yolu'na da bayağı mesafe var," dedi Philip, ona gitmemesi için bir mazeret vermek için.

Doktor South hafifçe homurdandı.

"İki bacağını da kullanabilen bir adam için, sadece bir buçuk bacağını kullanabilen birinden pekâlâ daha yakın."

Philip kızardı ve bir süre sessizce durdu.

"Benim gitmemi ister misiniz, yoksa kendiniz mi gidersiniz?" dedi sonunda buz gibi bir sesle.

"Benim gitmemin ne manası var? Seni istemişler."

Philip şapkasını alıp hastayı görmeye gitti. Döndüğünde saat neredeyse sekiz olmuştu. Doktor South yemek odasında, sırtı şömineye dönük biçimde dikiliyordu.

"Gideli bayağı zaman oldu," dedi.

"Özür dilerim. Neden yemeğe başlamadınız?"

"Çünkü beklemeyi tercih ettim. Bunca zaman Bayan Fletcher'da mıydın?"

"Hayır, ne yazık ki değildim. Dönüş yolunda günbatımını izlemek için durdum, zamanı unutmuşum."

Doktor South cevap vermedi, hizmetçi ızgara çaçabalığı getirdi. Philip yemeğini büyük bir iştahla yedi. Birdenbire Doktor South ona bir soru sordu.

"Neden izledin günbatımını?"

Philip ağzı dolu halde cevapladı:

"Çünkü mutluydum."

Doktor South ona tuhaf tuhaf baktı; yaşlı, yorgun yüzünden küçük bir gülümsemenin gölgesi geçti. Yemeğin geri kalanında konuşmadılar; ama hizmetçi onlara porto şaraplarını verip odadan çıkınca, yaşlı adam arkasına yaslanıp keskin bakışlarını Philip'e dikti.

"Topal bacağından bahsetmem seni biraz sarstı mı genç dostum?" dedi.

"İnsanlar bana ne zaman kızsalar, doğrudan ya da dolaylı olarak yaparlar bunu."

"Bunun senin zayıf noktan olduğunu biliyorlar herhalde."

Philip onun yüzüne dik dik baktı.

"Bunu keşfetmekten çok memnun mu oldunuz?"

Doktor cevap vermedi ama buruk bir neşeyle hafifçe kıkırdadı. Bir süre bakışlarını birbirlerine dikip oturdular. Ardından Doktor South, Philip'i büyük hayrete düşürdü.

"Neden burada kalmıyorsun ve ben de kabakulaklı o lanet olası alımağı başımdan atmıyorum?"

"Çok naziksiniz, ama sonbaharda hastanede çalışmaya başlayacağım. Sonrasında iş bulmamda bunun büyük faydası olacak bana."

"Sana ortaklık öneriyorum," dedi Doktor South somurtarak.

"Neden?" diye sordu Philip hayretle.

"Burada seni sevdiler gibi görünüyor."

"Bu gerçeğin tarafınızdan rağbet göreceğini hiç ummazdım," dedi Philip soğuk bir sesle.

"Kırk yıl doktorluk yaptıktan sonra insanların asistanımı bana tercih etmelerini azıcık umursayacağımı mı sanıyorsun? Hayır, dostum. Hastalarımla benim aramda hiçbir duygusallık yoktur. Onlardan takdir beklemem, ücretimi ödemelerini beklerim. Ee, ne diyorsun?"

Philip teklifi düşündüğünden değil de çok şaşırdığı için hiçbir karşılık vermedi. Yeni mezun birine ortaklık öner-

mek belli ki çok sıra dışı bir şeydi; ardından, her ne kadar hiçbir şey bunu ona söyletemezse de Doktor South'un kendisinden hoşlandığını hayretle fark etti. Bunu söylediğinde St. Luke'taki sekreterin ne çok eğleneceğini düşündü.

"Meslek yılda ortalama yedi yüz kazandırıyor. Senin payının ne kadar olacağını hesap edebiliriz, sen de bana bunu parça parça ödersin. Öldüğüm zaman da yerime geçersin. Bence bu iki üç yıl hastane hastane dolaşmaktan ve sonra da kendi işini kurana dek asistanlık yapmaktan iyidir."

Philip bunun kendi mesleğinden olan çoğu insanın atlayacağı bir fırsat olduğunu biliyordu; meslekte doktor fazlası vardı ve tanıdıklarının yarısı, bunun kadar az beceri gerektiren kesin bir işi kabul etmekten minnettar olurdu.

"Çok özür dilerim ama yapamam," dedi. "Bu, yıllardır hedeflediğim her şeyden vazgeçmek demek. Öyle ya da böyle zor zamanlar geçirdim ama önümde hep, mezun olduktan sonra seyahat etme umudu vardı; şimdi de sabah uyandığımda kemiklerim yola düşmek için ağrıyor resmen, nereye olduğu önemli değil, sadece uzağa, daha önce gitmediğim yerlere."

Artık bu hedef çok yakın görünüyordu. Önümüzdeki yılın ortasında St. Luke'taki görevini bitirecek ve ardından İspanya'ya gidecekti; orada birkaç ay geçirmeye, ona romantizmin timsali gelen bu ülkeyi gezmeye gücü yeterdi; ardından bir gemiye binip Doğu'ya gidecekti. Hayat önünde uzanıyordu ve zamanın önemi yoktu. İsterse yıllarca tenha yerlerde, yabancı insanların arasında, hayatın tuhaf yollara sürüklediği yerlerde başıboş dolaşabilirdi. Ne aradığını ya da seyahatlerinin ona ne getireceğini bilmiyordu; ama hayata dair yeni şeyler öğrenebileceğini ve çözdükçe ona daha gizemli gelen bu esrara dair bir tür ipucu bulabileceğini hissediyordu. Üstelik hiçbir şey bulamasa bile en azından kalbini kemirip duran bu huzursuzluğu giderebilirdi. Ama Doktor South ona büyük bir nezaket göstermişti ve teklifini

doğru dürüst bir neden sunamadan reddetmek nankörlük gibi görünüyordu; bu yüzden utangaç tavrıyla, mümkün olduğunca gerçekçi görünmeye çalışarak, büyük tutkuyla önemsediği planları gerçekleştirmenin neden önemli olduğunu açıklamak için bazı girişimlerde bulundu.

Doktor South sessizce dinledi, zeki yaşlı gözlerine yumuşak bir bakış yerleşti. Teklifini kabul etmesi için ona baskı yapmaması Philip'e ayrıca bir nezaket gibi geldi. İyilik çoğu zaman buyurgan olurdu. Philip'in nedenlerini mantıklı bulmuşa benziyordu. Konudan vazgeçip, kendi gençliğini anlatmaya koyuldu; Kraliyet Donanması'nda uzun yıllar geçirmişti ve denizle olan uzun bağı, emekli olduğunda Farnley'ye yerleşmesinin sebebi olmuştu. Philip'e Pasifik'teki eski günleri ve Çin'deki heyecanlı maceraları anlattı. Borneo'daki kafa avcılarına karşı bir sefere katılmıştı ve Samoa'nın hâlâ bağımsız bir ülke olduğu zamanları biliyordu. Mercan adalarına dokunmuştu. Philip onu dinlerken kendinden geçti. Philip'e kendisini azar azar anlattı. Doktor South duldu, karısı otuz yıl önce ölmüştü, kızı da Rodezya'da bir çiftçiyle evlenmişti; adamla kavga etmişti ve kızı on yıldır İngiltere'ye gelmemişti. Hiç karısı ya da çocuğu olmamış gibiydi. Çok yalnızdı. Huysuzluğu, gerçek bir hayal kırıklığını gizlemek için takındığı bir kalkandan fazlası değildi; onun sabırsızlıkla değil de büyük bir nefretle, ihtiyarlıktan iğrenerek ve kendini getirdiği sınırlamalardan azat edemeyerek ama yine de hayatının çoraklığına tek çözümün ölmek olduğu hissiyle sadece ölümü beklediğini görmek Philip'e acıklı geldi. Philip'le yolları kesişmişti ve kızıyla uzun zaman ayrı kalması sonucu yok olan doğal duygusal yakınlık –kavgada kocasının tarafını tutmuştu ve onun çocuklarını hiç görmemişti– Philip'te karşılık bulmuştu. Başta buna sinirlenmiş, kendi kendine bunun bunama belirtisi olduğunu söylemişti; ama Philip'te onu çeken bir şey vardı ve kendisini ona gülümserken bulmuştu. Philip onun canını sıkmıyordu. Bir iki

kez elini omzuna koymuştu; bu yıllar önce kızı İngiltere'den ayrıldığından beri bir okşayışa en yakın şeydi. Philip'in gitme vakti gelince, Doktor South onu istasyona kadar geçirdi: Tarifsiz bir üzüntü içinde olduğunu fark etti.

"Burada harika zaman geçirdim," dedi Philip. "Bana karşı çok iyiydiniz."

"Gitmekten pek memnunsundur herhalde?"

"Burada olmak hoşuma gitti."

"Ama dünyaya açılmak istiyorsun, değil mi? Ah, şu gençlik." Bir an tereddüt etti. "Fikrini değiştirecek olursan teklifimin hâlâ geçerli olduğunu hatırlamanı isterim."

"Çok ama çok iyisiniz."

Philip vagonun penceresinden uzanıp onunla tokalaştı ve tren buharlar saçarak istasyondan çıktı. Philip şerbetçiotu tarlasında geçireceği iki haftayı düşündü: Arkadaşlarını tekrar görme fikri onu mutlu ediyordu ve güzel bir gün olduğu için keyifliydi. Doktor South ağır ağır yürüyerek boş evine döndü. Kendini çok yaşlı ve çok yalnız hissediyordu.

118

Philip Ferne'e akşam geç bir saatte vardı. Burası Bayan Athelny'nin doğup büyüdüğü köydü; kocası ve çocuklarıyla hâlâ her yıl gittiği şerbetçiotu tarlasında toplayıcılık yapmaya çocukluğundan beri alışkındı. Kentish halkının çoğu gibi onun ailesi de düzenli olarak bir yerlere gider, biraz para kazanmaktan memnun olur, ama özellikle yıllık seyahatleri açısından bunu aylarca en iyi tatil olarak sabırsızlıkla beklerdi. İş ağır değildi, birlikte, açık havada yapılıyordu ve çocuklar için de uzun, neşeli bir piknikti; burada genç erkekler bekâr kızlarla tanışırdı; iş bittikten sonraki uzun akşamlarda patikalarda dolaşır, sevişirlerdi; şerbetçiotu toplama sezonunu da genellikle düğünler izlerdi. Yatakların, tencere tavaların, sandalye ve masaların yüklü olduğu at arabala-

rıyla giderlerdi; şerbetçiotu toplama işi sona erince Ferne de boşalırdı. Onlar çok ayrıcalıklıydılar ve Londra'dan gelen insanları adlandırdıkları şekliyle, yabancıların davetsiz gelişi hoşlarına gitmiyordu; onları hor görürlerdi ama korkarlardı da; kaba insanlardı ve muhterem taşra ahalisi onlarla kaynaşmak istemezdi. Eskiden şerbetçiotu toplayanlar ağıllarda uyurdu, ama on yıl önce çayırlığın kenarına bir dizi kulübe yapılmıştı; Athelny'ler de diğer pek çokları gibi her yıl aynı kulübede kalıyordu.

Athelny Philip'le buluşmak için istasyona, kalması için bir oda ayarladığı handan ödünç aldığı bir at arabasıyla geldi. Han şerbetçiotu tarlasına beş yüz metre kadar mesafedeydi. Çantasını oraya bırakıp, kulübelerin bulunduğu çayırlığa doğru yürüdüler. Bunlar upuzun, alçak barakalardan başka bir şey değildi, yaklaşık bir metrekarelik odalara bölünmüşlerdi. Her birinin önünde ateş yanıyordu, etrafında bir aile toplanmıştı, hevesle akşam yemeğinin pişmesini izliyorlardı. Deniz havası ve güneş, Athelny'nin çocuklarının yüzlerini şimdiden bronzlaştırmıştı. Bayan Athelny, güneş şapkasıyla başka bir kadın gibi görünüyordu: Şehirde geçirdiği uzun yıllar onda büyük bir değişiklik yaratmamış gibiydi; doğma büyüme taşra kadınıydı ve kırsalda kendisini nasıl da evinde hissettiği belli oluyordu. Domuz pastırması kızartıyor, aynı anda küçük çocuklara göz kulak oluyordu ama Philip gelince onunla candan tokalaştı ve neşeyle gülümsedi. Athelny, taşra hayatının zevkleri konusunda şevk doluydu.

"Yaşadığımız şehirlerde güneş ve ışıktan mahrumuz. Bu hayat değil, uzun bir mahkûmiyet. Hadi her şeyimizi satalım, Betty ve taşrada bir çiftlik alalım."

"Seni taşrada hayal edebiliyorum," diye cevapladı kadın tatlı sert bir küçümsemeyle. "Kışın ilk yağmurlu gününde Londra diye ağlamaya başlarsın." Philip'e döndü. "Buraya geldiğimizde Athelny hep böyledir. Taşrayı çok severim! O bir pancar sineğiyle şalgamı birbirinden ayıramaz."

"Baba tembeldi bugün," dedi Jane, karakteristik doğruculuğuyla, "tek bir sele doldurmadı."

"Elimi hızlandırıyorum evlat, yarın hepinizin toplamından daha fazla sele dolduracağım."

"Gelip yemeğinizi yiyin çocuklar," dedi Bayan Athelny. "Sally nerede?"

"Buradayım anne."

Sally küçük kulübelerinden çıktı, odun ateşinden yükselen alevler yüzüne keskin bir ışık düşürüyordu. Philip onu en son, terzideyken giymeye başladığı elbisesi içinde görmüştü ve şimdi giydiği bol ve çalışmaya müsait emprime elbise ona bir tür çekicilik katmıştı; yenleri sıyırmış, güçlü dolgun kol larını ortaya çıkarmıştı. O da güneş şapkası takmıştı.

"Masallardaki sütçü kadınlar gibi olmuşsun," dedi Philip, onunla tokalaşırken.

"Şerbetçiotu tarlasının dilberi o," dedi Athelny. "Köy ağasının oğlu seni görecek olsa kaşla göz arası sana evlenme teklif edeceğine kalıbımı basarım."

"Köy ağasının oğlu yok baba," dedi Sally.

Oturacak bir yer bakındı, Philip ona yanında yer açtı. Odun ateşinin aydınlattığı gecede harikulade görünüyordu. Taşralı bir tanrıça gibiydi, ihtiyar Herrick'in öve öve bitiremediği diri, güçlü kızları akla getiriyordu. Yemek sadeydi – ekmek ve yağ, çıtır domuz pastırması, çocukları için çay, Bay ve Bayan Athelny ile Philip için bira. İştahla yiyen Athelny, yediği her şeye yüksek sesle övgüler yağdırdı. Lucullus'u* hor gören sözler sarf etti ve Brillat-Savarin'e hakaretler yağdırdı.

"İnsan senin hakkında tek bir şey söyleyebilir Athelny," dedi karısı, "yemekten büyük keyif alıyorsun, buna hiç şüphe yok."

"Senin ellerin pişirince Betty'ciğim," dedi, işaretparmağını teatral bir edayla uzatarak.

---

* Gurme olarak da bilinen Romalı komutan. (ç.n.)

Philip kendini çok rahat hissediyordu. Mutlulukla ateşe, onun etrafında toplanmış insanlara ve geceye uzanan alevlerinin rengine bakıyordu; çayırlığın sonunda büyük karaağaçlardan oluşan bir hat ve üstlerinde de yıldızlı gökyüzü vardı. Çocuklar konuşup gülüşüyor, onların arasında çocuk olan Athelny de numaraları ve hayal gücüyle onları kahkahaya boğuyordu.

"Athelny'yi burada pek bir seviyorlar," dedi karısı. "Bayan Bridges bana, Bay Athelny olmasa ne yaparım artık bilmem, dedi. Hep bir işler karıştırıyor, bir aile babasından ziyade okullu bir çocuk gibi."

Sally sessizce oturdu ama Philip'i büyüleyen düşünceli haliyle ona eşlik etti. Yanında Sally'nin olması çok hoştu, ara sıra onun bronzlaşmış, sağlıklı yüzüne bakıyordu. Bir defasında onun bakışlarını yakaladı ve kız hafifçe gülümsedi. Yemek bitince Sally'yle bir küçük erkek kardeşi, temizlenmek için bir kova su getirsinler diye çayırlığın aşağısında akan bir dereye gönderildiler.

"Siz çocuklar, Philip Amcanıza nerede yattığımızı gösterin, sonra da yatağa gitmeniz gerek."

Küçük eller Philip'i kavradı ve kulübeye doğru sürüklendi. İçeri girip bir kibrit çaktı. İçeride hiç mobilya yoktu; giysilerin bulunduğu bir tenekeden başka sadece yataklar vardı; her biri bir duvar dibinde olacak şekilde üç yatak bulunuyordu. Athelny, Philip'in peşinden içeri girdi ve bunları gururla gösterdi.

"Bunların üstünde uyuyorlar," dedi gür sesle. Senin yaylı döşeğinle ve kaz tüyüyle falan alakası yok. Hiçbir yerde buradaki kadar derin uyku çekemiyorum. *Sen* çarşafların arasında uyuyacaksın. Sevgili dostum, ruhumun ta derininden acıyorum sana."

Yataklar kalın bir tabaka şerbetçiotu sapından ibaretti, samanla kaplanmış üst yüzeyine ise bir battaniye örtülmüştü. Açık havada geçen bir günün ardından mutlu toplayı-

cılar, her tarafı kaplayan aromatik şerbetçiotu kokusuyla, horul horul uyuyorlardı. Saat dokuz oldu mu çayırlık tamamen sessizleşiyor ve herkes yatmaya gidiyordu ama hâlâ handa takılan bir iki erkek, orası saat onda kapanana dek dönmüyordu. Athelny, Philip'le birlikte hana yürüdü. Ama gitmeden önce Bayan Athelny ona şöyle dedi:

"Saat altıya çeyrek kala gibi kahvaltı ediyoruz ama tahmin ederim sen o kadar erken kalkmazsın. Bizim altıda işe gitmemiz gerek."

"Elbette erken kalkar," diye bağırdı Athelny, "üstelik hepimiz gibi o da çalışmak zorunda. Yatacak yerin parasını çıkarmalı. Çalışmak yoksa yemek de yok delikanlı."

"Çocuklar kahvaltıdan önce yıkanmak için aşağı iniyor, dönerken sana seslenebilirler. 'Neşeli Denizci'nin önünden geçiyorlar."

"Beni uyandırırlarsa onlarla gidip yıkanabilirim," dedi Philip.

Jane, Harold ve Edward bu öneri üstüne mutlulukla bağrışıp çağrıştılar ve ertesi sabah Philip, çocukların odaya dalıvermesiyle çok derin bir uykudan uyandı. Oğlanlar yatağında zıpladı, onları terlikle kovalaması gerekti. Bir ceketle pantolon giyip aşağı indi. Gün yeni doğuyordu, havada hafif bir ayaz vardı; ama gökyüzü bulutsuzdu ve güneş sapsarı parlıyordu. Connie'nin elini tutan Sally, kolunda bir havlu ve mayoyla yolun ortasında dikilmekteydi. Philip şimdi onun güneş şapkasının lavanta rengi olduğunu seçebiliyordu ve kırmızı-bronz yüzüne karşı elma gibi duruyordu. Sally onu ağırbaşlı, tatlı gülüşüyle selamladı ve Philip birden onun dişlerinin küçük, düzgün ve çok beyaz olduğunu fark etti. Daha önce nasıl olup da bunun dikkatini çekmediğini merak etti.

"Bana kalsa bırakırdım uyurdun," dedi, "ama yukarı çıkıp seni uyandırdılar. Aslında gelmek istemediğini söyledim."

"Ah, evet, istiyorum."

Yoldan aşağı yürüdüler, ardından bataklıktan geçtiler. Bu yoldan denize yaklaşık bir kilometrede ulaşılabiliyordu. Su soğuk ve gri görünüyordu, Philip bu görüntü karşısında titredi; ama diğerleri giysilerini alelacele çıkarıp bağır çağır denize doğru koştular. Sally her şeyi biraz yavaş yapıyordu, diğer hepsi Philip'in etrafında sular sıçratmaya başlayana dek suya girmedi. Yüzmek Philip'in tek başarısıydı; sudayken kendini evinde hissediyordu; biraz sonra, o bir yunusu, boğulan adamı ve saçını ıslatmaktan korkan şişman bir kadını oynarken hepsi onu taklit etti. Yıkanmak şamatalı geçti ve hepsini sudan çıkmaya ikna edebilmek için Sally'nin çok haşin davranması gerekti.

Philip'e, "Sen de onlar kadar yaramazsın," dedi ciddi, anaç edasıyla; bu tavır onda hem komik hem dokunaklı görünüyordu. "Sen burada yokken hiç bu kadar yaramazlık yapmıyorlar."

Yürüyerek geri döndüler, Sally parlak saçlarını bir omzunun üstünden salmıştı ve güneş şapkası elindeydi, ama kulübeye vardıklarında Bayan Athelny şerbetçiotu tarlasına doğru yola çıkmak üzere hazırlanmıştı bile. Bir insanın giyebileceği en eski pantolonu üstüne geçirmiş, iliklediği ceketinin altında gömlek bulunmayan ve geniş kenarlı yumuşak şapkasını takmış olan Athelny, bir ateşin üstünde çubuğa geçirdiği çirozları pişiriyordu. Keyfi yerindeydi: Tam bir eşkıyaya benziyordu. Grubu görür görmez, mis gibi kokan çirozlara doğru yüksek sesle *Macbeth*'ten cadılar korosunu söylemeye başladı.

"Kahvaltınızla oyalanmasanız iyi edersiniz, yoksa anneniz kızacak," dedi geldiklerinde.

Birkaç dakika içinde, Harold'la Jane ellerinde birer dilim yağlı ekmek, şerbetçiotu tarlasına uzanan çayırlıktan sallana sallana yürüyerek geçmeye başladılar. En son onlar yola çıkmıştı. Bir şerbetçiotu tarlası, Philip'e çocukluğunu

hatırlatan manzaralardan biriydi ve şerbetçiotu işleme tesisleri onun için Kentish'in en tipik özelliklerinden biriydi. Hiç yabancılık çekmiyor, aksine kendini evinde hissederek uzun şerbetçiotu sıraları boyunca Sally'nin peşinden gidiyordu. Güneş artık pırıl pırıldı, keskin bir gölge oluşmasına yol açıyordu. Philip, yeşil yaprakların bolluğuyla göz ziyafeti çekti. Şerbetçiotları sararmaya yüz tutmuştu ve ona göre bunlarda, Sicilyalı şairlerin mor üzümde bulduğu güzellik ve tutku vardı. Sıralar boyunca yürürken, Philip bu zengin bolluktan başının döndüğünü hissetti. Özlü Kentish toprağından yükselen tatlı koku ve fasılalı eylül esintisi, şerbetçiotlarının hoş parfümüyle yüklüydü. Athelstan sarhoşluğu içgüdüsel olarak hissetmişti çünkü sesini yükseltip şarkı söylemeye başlamıştı; on beş yaşındaki bir oğlanın çatlak sesiydi bu ve Sally arkasını döndü.

"Sessiz ol, Athelstan, yoksa gök gürültülü fırtınaya maruz kalacağız."

Bir dakika sonra uğultulu gelen sesler duydular ve bir dakika daha geçmesinin ardından toplayıcılara rastladılar. Hepsi harıl harıl çalışıyor, toplarken konuşup gülüşüyorlardı. Sandalyelere, taburelere, kutulara oturmuşlardı, sepetleri yanlarındaydı; kimileri de bidonun yanında dikilmiş topladıkları şerbetçiotlarını doğrudan onun içine atıyorlardı. Etrafta pek çok çocuk, hayli sayıda da bebek vardı; bazıları derme çatma beşiklerdeydi, bazıları ise kilimlere sarılıp yumuşak, kahverengi toprağın üstüne bırakılmıştı. Çocuklar toplama işini çok az yapıp bol bol oynuyorlardı. Kadınlar durmaksızın çalışıyordu, küçüklüklerinden beri toplayıcıydılar ve Londra'dan gelen yabancılardan iki kat hızlı topluyorlardı. Bir günde kaç kile topladıkları konusunda böbürleniyorlardı, ama artık eskisi kadar para kazanamamaktan şikâyetçiydiler: Eskiden beş kileye bir şilin öderlerdi, şimdiyse ücret sekiz, hatta dokuz kileye bir şilindi. Eskiden olsa iyi bir toplayıcı bir sezonda yılın kalanında idare edecek kadar

para kazanabilirdi ama şimdi hiçbir şey etmiyordu; bedelsiz tatil yapmış oluyordunuz ve hepsi buydu. Bayan Hill toplayıcılıktan kazandığı parayla kendisine bir piyano almıştı, kendisi demişti bunu, ama çok elisıkı biriydi, kimse bu kadar cimri olamazdı ve çoğu insan bunun gerçek olmadığını düşünüyordu; belki de gerçek bilinse, onun bankadaki bir kenara ayırdığı parasından da biraz eklediği ortaya çıkacaktı.

Şerbetçiotu toplayanlar, çocuklar hariç on toplayıcıdan oluşan sele gruplarına ayrılmıştı ve Athelny, tamamen kendi ailesinden oluşan bir gruba sahip olduğu günle ilgili yüksek sesle böbürleniyordu. Her grubun bir sele sorumlusu vardı, bu kişinin görevi gruba selelerdeki şerbetçiotu hevenklerini tedarik etmekti (sele ahşap çerçeveli büyük bir çuvaldı, yaklaşık iki metre yüksekliğindeydi ve bunlardan oluşan uzun sıralar şerbetçiotu sıralarının arasına yerleştirilmişti); ve Athelny ailesinin üyeleri bir grup oluşturacak kadar büyüdüğünde bu pozisyona göz dikmişti. Bu sırada, kendisi zahmete girmektense daha çok başkalarını cesaretlendirmeye çalışıyordu. Aylak aylak yürüyüp, yarım saattir harıl harıl çalışan ve şimdiden bir sepeti seleye boşaltmış olan Bayan Athelny'nin yanına gitti ve sigarası dudaklarının arasında toplamaya başladı. O gün anneden başka herkesten fazla toplayacağını iddia ediyordu –elbette kimse anneden daha fazla toplayamazdı– bu da ona Aphrodite'nin meraklı Psykhe üstünde yaptığı denemeleri hatırlattı ve çocuklarına, onun görmediği güveye duyduğu aşkının hikâyesini anlatmaya başladı. Hikâyeyi çok güzel anlattı. Dudaklarında bir gülümsemeyle dinleyen Philip'e göre bu eski hikâye duruma çok uygundu. Şimdi gök masmaviydi, Yunanistan'da bile bundan daha güzel olabileceğini sanmıyordu. Sarı saçları ve pembe yanaklarıyla çocuklar güçlü, sağlıklı ve capcanlıydı; şerbetçiotlarının narin biçimi; yaprakların, trompetlerin gümbürtüsünü hatırlatan olağanüstü zümrüt yeşili; sıralar-

dan aşağı doğru baktığınızda bir noktaya doğru daralan, güneş boneleriyle toplayıcıların bulunduğu yeşil vadinin büyüsü: Burada profesörlerin kitaplarında ya da müzelerde bulabileceğinizden daha fazla Yunan ruhu vardı belki de. Rüzgârlı beyaz yolları ve çitleri, karaağaçlı yeşil çayırları, tepelerin ve onları taçlandıran korulukların oluşturduğu narin hattı, bataklıkların düzlüğünü ve Kuzey Denizi'nin melankolisini düşündü. Onun güzelliğini hissedebilmekten çok memnundu. Ama Athelny artık sıkılmaya başlamıştı ve Robert Kemp'in annesinin hatırını sormaya gideceğini bildirdi. Tarladaki herkesi tanıyor, onlara önadlarıyla hitap ediyordu; onların aile tarihçelerini, doğumlarından itibaren olup biten her şeyi biliyordu. Zararsız bir kendini beğenmişlikle onların arasında tam bir centilmeni oynuyordu ve bu samimiyetinde hafif bir tenezzül okunuyordu. Philip onunla gitmeyecekti.

"Yediğim yemeği kazanacağım," dedi.

Yürüyüp uzaklaşırken, "Çok haklısın, evladım," diye cevapladı Athelny elini sallayarak. "İş yoksa yemek de yok."

119

Philip'in kendine ait sepeti yoktu, ama Sally'nin yanında çalışıyordu. Jane kendisi yerine ablasına yardım etmesinin canavarlık olduğunu düşünüyordu ve Philip, Sally'nin sepeti dolunca onunla birlikte toplayacağına söz vermişti. Sally neredeyse annesi kadar hızlıydı.

"Ellerine zarar verip dikiş dikmeni engellemez mi?" diye sordu Philip.

"Ah hayır, yumuşak el istiyor. Bu yüzden kadınlar erkeklerden daha iyi toplayabiliyor. Ağır işler yüzünden ellerin sert ve tırnakların çok katılaşmışsa o kadar iyi toplayamazsın."

Onun marifetli hareketlerini izlemek Philip'in hoşuna gidiyordu, Sally de çok komik ama yine de pek çekici o anaç

edasıyla ara sıra ona bakıyordu. Philip başta sarsaktı, kız ona güldü. Eğilip tüm bir sırayı nasıl halletmesi gerektiğini ona gösterirken elleri birbirine değdi. Philip onun kızardığını görünce şaşırdı. Onun bir kadın olduğunu bir türlü düşünemiyordu; çünkü onu sallapati bir kız olarak tanımıştı, hâlâ onu bir çocuk olarak görmekten kendini alamıyordu; yine de çok sayıda hayranı olması onun artık çocuk olmadığını gösteriyordu; buraya geleli henüz birkaç gün olmasına rağmen, Sally'nin kuzenlerinden biri de şimdiden fazla ilgili davranır olmuş, kız epey espriye katlanmak zorunda kalmıştı. Delikanlının adı Peter Gann'dı, Bayan Athelny'nin Ferne yakınlarında yaşayan bir çiftçiyle evlenmiş olan kız kardeşinin oğluydu. Herkes çocuğun her gün şerbetçiotu tarlasını bir uçtan bir uca neden yürüdüğünü biliyordu.

Bir kornanın sesiyle saat sekizde kahvaltı molası veriliyordu ve Bayan Athelny onlara bunu hak etmediklerini söylese de yemeklerini büyük bir iştahla yiyorlardı. Tekrar işe koyulup on ikiye dek çalışıyorlar, o zaman korna bir kez daha yemek için çalıyordu. Ölçüm yapan kişi aralıklarla seleden seleye dolaşır, ona eşlik ederek hesabı tutan kişi ise önce kendi defterine ardından toplayıcınınkine toplanan kilenin miktarını yazardı. Her bir sele doldurulduktan sonra kile sepetleriyle ölçülüp torba denen büyük çantalara doldurulurdu; ölçüm yapanla torbaları çeken, bunu taşıyıp yük arabasına koyarlardı. Zaman zaman Athelny, Bayan Heath'ın ya da Bayan Jones'un ne kadar topladığına ilişkin hikâyelerle geliyor, ailesini onu geçmeye kışkırtıyordu; hep rekor kırmak istiyor, bazen kendisi de hevesle kesintisiz bir saat topluyordu. Ama bunu yaparken esas eğlencesi, zarif ellerinin güzelliğini ortaya çıkarmasıydı, bu ellerle son derece gururlanıyordu. Onların manikürüne hayli zaman harcıyordu. İnce parmaklarını Philip'e uzatıp, İspanyol asilzadelerinin ellerinin beyazlığını korumak için daima yağlı eldivenlerle uyuduğunu anlattı. Teatral bir edayla, Avru-

pa'nın gırtlağını sıkan bu elin, bir kadınınki gibi biçimli ve zarif olduğunu söyledi; narince şerbetçiotu toplarken o da kendi ellerine bakıp kendinden memnun halde iç çekiyordu. Bunu yapmaktan sıkılınca kendisine bir sigara sardı ve Philip'e sanat ve edebiyat üstüne bir nutuk çekti. Öğleden sonra hava çok ısındı. Çalışma pek hızlı ilerlemez oldu, sohbet kesildi. Sabahleyin akıp giden gevezelik artık kopuk laflarla iyice azalmıştı. Sally'nin üstdudağında küçücük ter damlaları vardı ve çalışırken ağzı hafif aralıktı. Çiçeğe dönüşen bir gül goncası gibiydi.

İş bırakma zamanı, işleme tesisinin durumuna bağlıydı. Bazen erken doluyordu ve saat üçe ya da dörde kadar yeterince şerbetçiotu toplanmış olursa, bunlar gece boyu kuruyordu. Ardından iş paydos oluyordu. Ama genellikle günün son ölçümü saat beşte başlıyordu. Her bir grup kendi selesi ölçülünce eşyalarını topluyor ve iş bittiği için artık yeniden gevezelik ede ede ağır ağır yürüyüp tarladan çıkıyordu. Kadınlar kulübelere temizlik yapmaya ve yemeği hazırlamaya dönüyor, erkeklerin çoğu bu sırada yoldan aşağı ağır ağır meyhaneye gidiyordu. İşgününün ardından bir bardak bira çok iyi gidiyordu.

Athelny'ninki ölçülecek son seleydi. Ölçümü yapan kişi gelince Bayan Athelny rahat bir nefes aldı, ayağa kalkıp kollarını gerdi; saatlerdir aynı şekilde oturuyordu, her yeri tutulmuştu.

"Hadi, 'Neşeli Denizci'ye gidelim," dedi Athelny. "Günün seremonisi gereğince yerine getirilmeli ve bundan daha saygıdeğer bir yolu olamaz."

"Athelny, yanına bir sürahi al da yemek için bir litre bira getiriver," dedi karısı.

Ona parayı verdi, bakır bozuklukları teker teker saydı. Barın salonu çoktan dolmuştu. Kumlu bir zemini vardı, etrafa banklar atılmış, duvarlara Victoria dönemi boksörlerinin sarı resimleri asılmıştı. Mekân sahibi tüm müşterilerini

ismiyle bilirdi ve bara yaslanmış, yere dikilmiş bir sopaya halkalar fırlatan iki genç adama içtenlikle gülümsüyordu. Gençlerin başarısızlıkları ortamdaki diğerleri tarafından hararetli şakalarla hayli tezahürat görüyordu. Yeni gelenlere yer açıldı. Philip kendini, fitilli kadife pantolon giyip dizlerinin altına sicim bağlamış yaşlı bir işçiyle kâkülü kırmızı alnına düzgünce yapıştırılmış, on yedi yaşında parlak suratlı bir delikanlının arasında oturur buldu. Athelny, halka atmakta şansını deneme konusunda ısrar etti. Yarım litre birasına iddiaya girdi ve kazandı. Kaybedenin sağlığına içerken şöyle dedi:

"Bunu Derby'yi kazanmaktan daha çabuk kazanırdım evladım."

Bu taşra ahalisi arasında, geniş kenarlı şapkası ve sivri sakalıyla acayip bir tipti ve insanların onun çok tuhaf olduğunu düşündükleri kolayca anlaşılıyordu; ama morali öyle yüksek, coşkusu öyle bulaşıcıydı ki ondan hoşlanmamak mümkün değildi. Sohbet su gibi aktı. Thanet adasının yayvan, ağır aksanıyla karşılıklı bol bol şaka yapıldı, yerel mizahın nüktelerine kahkahalarla gülündü. Ne hoş bir meclisti! Bu insanlardaki memnuniyet pırıltısını fark etmemek için taş kalpli olmak gerekirdi. Philip'in bakışları pencereden dışarı kaydı, hava hâlâ aydınlık ve güneşliydi; camda, bir kır evinin pencerelerindeki gibi, kırmızı kurdeleyle bağlanmış küçük beyaz perdeler vardı ve pervazda ıtır saksıları duruyordu. Bu esnada, tembellik yapanlar teker teker kalkıp yemeğin piştiği çayırlığa doğru ağır ağır yürüdüler.

"Uykun gelmiştir herhalde," dedi Bayan Athelny Philip'e. "Saat beşte kalkıp bütün gün açık havada kalmaya alışkın değilsindir."

"Bizimle yıkanmaya geleceksin, değil mi Philip Amca?" diye bağrıştı oğlanlar.

"Elbette."

Yorgun ve mutluydu. Yemekten sonra, arkalığı olmayan bir sandalyeye oturup sırtını kulübenin duvarına yaslayarak piposunu içti ve geceyi seyretti. Sally'nin işi vardı. Kulübeye girip çıkıyordu, Philip onun nizamlı hareketlerini tembelce izledi. Yürüyüşü dikkatini çekmişti; pek o kadar zarif değildi, ama rahat ve kendinden emindi; bacaklarını kalçasından sallandırıyor, ayakları toprağa kararlılıkla basar görünüyordu. Athelny komşulardan biriyle dedikodu yapmaya gitmişti ve o sırada Philip, karısının ortaya konuştuğunu işitti.

"İşte, çayım bitti ve Athelny'nin Bayan Black'e gidip çay almasını istiyordum." Bir duraksama oldu, ardından sesi yükseldi: "Sally, bir koşu Bayan Black'e gidip iki yüz elli gram çay alır mısın? Hiç kalmamış."

"Peki, anne."

Bayan Black'in evi yoldan yaklaşık bir kilometre mesafedeydi ve postane müdiresi ofisiyle çeşit çeşit mal satan dükkânını bir araya getirmişti. Sally, sıyırdığı kollarını düzelterek kulübeden çıktı.

"Seninle geleyim mi Sally?" diye sordu Philip.

"Zahmet etme. Yalnız gitmekten korkmam."

"Korkarsın diye düşünmedim; ama yatma vaktim yaklaşıyor, şöyle bir bacaklarımı açmak iyi olur diye düşündüm sadece."

Sally cevap vermedi, birlikte yola çıktılar. Yol beyaz ve sessizdi. Yaz gecesi hiçbir ses yoktu. Fazla konuşmadılar.

"Bu saatte bile çok sıcak, değil mi?" dedi Philip.

"Yılın bu zamanı şahane bence."

Ama sessizlikleri tuhaf kaçmıyordu. Yan yana yürüyüp kelimelere ihtiyaç duymamak hoşlarına gitti. Aniden çitteki bir turnikede mırıldanan alçak sesler işitip, karanlıkta iki insanın siluetini gördüler. Birbirlerine çok yakın oturuyorlardı, Philip'le Sally geçerken kımıldamadılar.

"Kimdi acaba," dedi Sally.

"Pek mutlu görünüyorlardı, değil mi?"

"Bizi de sevgili sandılar galiba."

Kulübenin ışığını karşılarında gördüler, bir dakika sonra da küçük dükkâna girmişlerdi. Parlaklık onları bir an sersemletti.

"Geç geldiniz," dedi Bayan Black. "Kapatmak üzereydim." Saate baktı. "Neredeyse dokuz olmuş."

Sally ondan iki yüz elli gram çay istedi (bir seferde iki yüz elli gramdan fazla almaya Bayan Athelny'nin eli asla gitmezdi) ve yeniden yola düştüler. Ara sıra gece hayvanlarından birinin kısa, keskin sesi duyuluyordu, ama bu sessizliği daha da yoğun kılıyor gibiydi.

"Kıpırdamadan dururs an denizi işitebilirsin eminim," dedi Sally.

Kulaklarını diktiler, hayal güçleri çakıllara çarpan küçük dalgaların belli belirsiz sesini taşıdı onlara. Turnikenin önünden geçerken âşıklar hâlâ oradaydı ama artık konuşmuyorlardı; birbirlerinin kollarındaydılar, erkeğin dudakları kızınkilere bastırıyordu.

"Meşgul görünüyorlar," dedi Sally.

Bir köşeden döndüler ve sıcak rüzgârın nefesi bir an yüzlerine vurdu. Toprak tazeliğini yayıyordu. Bu huzursuz gecede tuhaf bir şeyler vardı, bilemediğiniz bir şey bekliyor gibiydi; sessizlik aniden içinde bir anlam barındırır oldu. Philip'in içinde tuhaf bir his vardı, dolup taşıyordu sanki, eriyor gibiydi (sıradan ifadeler bu acayip hissi tam olarak karşılıyordu), mutlu, endişeli ve beklenti içindeydi. Jessica'yla Lorenzo'nun birbirlerine mırıl mırıl söylediği melodik kelimelerdeki o cümleler geldi aklına; ama onları eğlendiren kibirde tutku pırıl pırıl ve apaçık parlıyordu. Ortamda algılarını böylesi tuhaf biçimde harekete geçiren şeyin ne olduğunu bilmiyordu; kokuların, seslerin ve toprağın rayihasının keyfine varan safi ruha kesmişti sanki. Güzellik konusunda böylesi üstün bir kapasiteyi daha önce hiç hissetmemişti. Sally'nin konuşarak bu büyüyü bozmasından korkuyordu,

ama kız tek kelime etmedi ve Philip onun ses tonunu duymak istiyordu. Hafifçe çıkan bu sesin bereketi, taşra gecesinin kendi sesiydi.

Kulübeye dönmek için geçilmesi gereken tarlaya vardılar. Philip, Sally'ye çit kapısını açık tutmak için geçti.

"Eh, burada iyi geceler dileyeceğim sana."

"Onca yolu benimle birlikte geldiğin için teşekkürler."

Sally ona elini uzattı, Philip bu eli tutarken şöyle dedi: "Kibarlık edip ailenin diğer üyeleri gibi bana iyi geceler öpücüğü verebilirsin."

"Fark etmez," dedi kız.

Philip bunu şakadan söylemişti. Sadece mutlu olduğu için onu öpmek istemişti, kız hoşuna gidiyordu ve çok güzel bir geceydi.

"İyi geceler o zaman," dedi Philip küçük bir kahkaha atıp, onu kendisine doğru çekti.

Sally ona dudaklarını uzattı; sıcacık, dolgun ve yumuşaktı; Philip biraz ağırdan aldı, bu dudaklar çiçek gibiydi; ardından nasıl olduğunu anlayamadan, hiçbir anlamı yoktu, kollarını ona doladı. Kız sessizce teslim oldu. Bedeni sıkı ve güçlüydü. Sally'nin kalbinin onunkiyle birlikte çarptığını hissetti. Ardından kendini kaybetti. Duyuları, çok hızlı akan bir sel gibi onu ele geçirdi. Sally'yi çitin daha karanlık gölgelerine çekti.

120

Philip deliksiz uyudu ve Harold'ın yüzünü bir tüyle gıdıklaması üstüne sıçrayarak uyandı. Gözlerini açınca bir mutluluk çığlığı koptu. Uyku mahmuruydu.

"Hadi bakalım, tembel teneke," dedi Jane. "Sally acele etmezsen seni beklemeyeceğini söyledi."

O zaman olanları hatırladı. Yüreği burkuldu, çoktan yataktan yarı yarıya kalkmışken durdu; onun yüzüne nasıl

bakacağını bilemiyordu; aniden kendini şiddetle suçlamaya başladı ve yaptığından çok ama çok pişman oldu. Bu sabah kız ona ne diyecekti? Onunla karşılaşmaktan çok korkuyordu, kendi kendine nasıl bu kadar aptal olabildiğini sordu. Ama çocuklar ona hiç vakit bırakmadı; Edward onun mayosuyla havlusunu aldı, Athelstan pijamalarını yırtarcasına çıkardı; üç dakika içinde hepsi paldır küldür yola çıkmıştı. Sally ona gülümsedi. Her zamanki gibi tatlı ve masum bir gülümsemeydi bu.

"Giyinmen hakikaten uzun sürüyor," dedi. "Hiç gelmeyeceksin sandım."

Tavırlarında hiçbir değişiklik yoktu. Philip, örtük ya da bariz, bir tür değişim görmeyi beklemişti; kızın ona karşı tutumunda bir utandırma ya da öfke veya belki daha yakın bir samimiyet olacağını düşünmüştü; ama hiçbir şey yoktu. Aynen eskisi gibiydi. Hep birlikte, konuşup gülüşerek denize doğru yürüdüler; Sally sessizdi ama hep böyle mesafeliydi zaten, ama Philip onu daha önce hiç bundan farklı, nazik ve yumuşak görmemişti. Ne onunla konuşma çabası gösteriyor ne de bundan kaçınıyordu. Philip hayretler içinde kalmıştı. Dün gece yaşananların kızda bir tür dönüşüm yaratmasını beklemişti, ama hiçbir şey olmamıştı sanki; bu bir rüya olabilirdi; küçük bir kız bir elini, küçük bir oğlan diğer elini tutmuş halde, mümkün mertebe kaygısızca konuşmaya çalışarak onlarla birlikte yürürken, bir açıklama arayıp durdu. Sally'nin bu meselenin unutulmasını isteyip istemediğini merak etti. Belki onun duyguları da kendisininki gibi kontrolden çıkmıştı ve olanlara, olağandışı koşullarda meydana gelmiş bir kaza muamelesi yaparak konuyu kafasından çıkarmaya karar vermiş olabilirdi. Bu ona, ne yaşına ne karakterine uygun bir düşünce gücü ve olgun bir bilgelik atfetmek olurdu. Ama Philip onun hakkında hiçbir şey bilmediğini fark etti. Sally'de hep muammalı bir şeyler vardı.

Suda birdirbir oynadılar, yıkanma faslı önceki günkü kadar gürültülü geçti. Sally gözlerini üstlerinden ayırmayarak ve fazla açıldıklarında onlara seslenerek hepsine analık etti. Diğerleri şakalaşırken o ciddiyetle ileri geri yüzdü, ara sıra kendini sırtüstü suya bıraktı. Ardından çıkıp kurulandı; diğerlerine hayli kararlı bir tonla seslendi, suda en son sadece Philip kalmıştı. O da bu fırsatı doğru dürüst yüzmek için kullandı. Bu ikinci sabahta soğuk suya daha fazla alışmıştı, tuzlu ferahlığından büyük zevk aldı; kollarıyla bacaklarını özgürce kullanmak onu sevindirdi, uzun, güçlü darbelerle suyu aştı. Ama vücuduna bir havlu sarmış olan Sally, suyun kıyısına gitti.

O kendisinin sorumluluğundaki küçük bir oğlan çocuğuymuş gibi, "Sen de şimdi çıkıyorsun Philip," diye bağırdı.

Philip otoriter üslubuna gülümseyerek ona yaklaşırken, kız onu haşladı.

"Bu kadar uzun kalman büyük münasebetsizlik. Dudakların mosmor olmuş, hele şu dişlerine bak, takırdıyorlar."

"Peki peki. Çıkıyorum."

Sally onunla daha önce hiç bu üslupta konuşmamıştı. Olup bitenler kıza Philip üstünde bir tür hak iddia etme imkânı vermiş de onu ilgilenilmesi gereken bir çocuk olarak görüyordu adeta. Birkaç dakika içinde giyindiler, hepsi dönüş yoluna düştüler. Sally onun ellerine baktı.

"Baksana, ne kadar morarmışlar."

"Ah, sorun değil. Sadece dolaşım meselesi. Kanım bir dakika içinde geri gelir."

"Bana ver şunları."

Sally onun ellerini birer birer kendininkilerin içine alıp, rengi geri gelene dek ovuşturdu. Duygulanıp kafası karışan Philip onu izledi. Çocuklardan ötürü hiçbir şey söyleyemiyor, onun bakışlarını yakalayamıyordu; ama kızın bakışlarını kasten kaçırmadığına emindi, sadece olmuyordu. Gün içinde, kızın tavırlarında aralarında bir şeyler geçtiğine dair

bir farkındalığı ima edebilecek hiçbir şey olmadı. Belki her zamankinden biraz daha konuşkandı. Hepsi birlikte yeniden şerbetçiotu tarlasında otururlarken, annesine Philip'in soğuktan mosmor kesilene dek nasıl da sudan çıkmama münasebetsizliği yaptığını anlattı. İnanılmazdı, yine de önceki gece yaşanan olayın yol açtığı tek etki, kızda ona karşı bir koruma duygusu uyandırması olmuş gibiydi: Philip'e karşı da kardeşlerine olduğu gibi aynı analık etme içgüdüsüne sahipti.

Akşama dek Philip onunla yalnız kalamadı. Kız yemeği pişiriyor, Philip de ateşin yanındaki çimenlerin üstünde oturuyordu. Bayan Athelny alışveriş yapmak için köye inmişti, çocuklar da kendi çeşitli meşgalelerindeydiler. Philip konuşmakta tereddüt ediyordu. Çok gergindi. Sally kendi sessiz becerisiyle önündeki işle meşguldü, Philip'e çok utandırıcı gelen bu sessizliği uysallıkla kabul etmişti. Philip nereden başlayacağını bilemiyordu. Sally kendisiyle konuşulmadan ya da söyleyecek belli bir şeyi olmadan nadiren konuşurdu. Sonunda Philip buna daha fazla dayanamadı.

"Bana kızgın değil misin Sally?" deyiverdi bir anda.

Kız başını sakince kaldırıp duygusuz duygusuz ona baktı.

"Ben mi? Hayır. Neden kızgın olayım?"

Philip'in kafası karışmıştı, cevap vermedi. Sally tencerenin kapağını kaldırdı, içindekileri karıştırdı ve tekrar kapattı. Havaya leziz bir koku yayıldı. Dudaklarını ancak birbirinden ayıran uysal bir gülümsemeyle Philip'e bir daha baktı; gözlerinin içi daha çok gülüyordu.

"Senden hep hoşlandım," dedi.

Philip'in kalbi kaburgalarının içinde güm güm attı, kanın yanaklarına hücum ettiğini hissetti. Kendini hafifçe gülmeye zorladı.

"Bilmiyordum."

"Aptal olduğun için."

"Benden neden hoşlandığını anlamıyorum."

"Ben de öyle." Sally ateşe biraz daha odun attı. "Sokakta yattığın, yiyecek hiçbir şeyinin olmadığı zaman geldiğin gün senden hoşlandığımı anladım; o günü hatırlıyor musun? Annemle ben senin için Thorpy'nin yatağını hazırlamıştık."

Philip yeniden kızardı, çünkü o olaydan haberdar olduğunu bilmiyordu. O günleri dehşet ve utançla hatırladı.

"Diğerleriyle ilgilenmememin sebebi bu. Annemin evlenmemi istediği o genç adamı hatırlıyor musun? Yemeğe gelmesine izin verdim çünkü çok rahatsız etti, ama hayır diyeceğimi biliyordum."

Philip o kadar şaşırmıştı ki söyleyecek bir şey bulamadı. Kalbinde tuhaf bir his vardı; bunun mutluluk değilse eğer ne olduğunu bilmiyordu. Sally tencereyi bir kez daha karıştırdı.

"Çocuklar acele edip gelseler bari. Nereye kayboldular bilmiyorum. Yemek hazır artık."

"Gidip onları bulsam mı?" dedi Philip.

Sıradan bir şeylerden konuşmak iyi gelmişti.

"Eh, pek fena bir fikir olmadığını kabul etmeliyim... İşte, annem de geliyor."

Ardından, Philip ayağa kalkarken, Sally mahcubiyet duymadan baktı ona.

"Çocukları yatırdıktan sonra seninle yürüyüşe çıkalım mı?"

"Evet."

"Peki, çit turnikesinin orada bekle beni, işim bitince geleceğim."

Philip turnikeye oturup yıldızların altında, olgunlaşmış böğürtlenleriyle çit her iki yanında uzanırken bekledi. Topraktan gecenin bereketli kokuları yükseliyordu, hava yumuşak ve durgundu. Kalbi deli gibi çarpıyordu. Kendisine neler olduğunu anlayamıyordu. Tutkuyu ağlamalarla, gözyaşlarıyla ve şiddetle ilişkilendirirdi, Sally'de ise bunların hiçbiri yoktu; ancak tutkudan başka neyin kızın kendisini bırakmasına yol açtığını bilmiyordu. Onun için tutkudan

başka ne olabilirdi? Kuzeni Peter Gann'a âşık olmuş olsa buna şaşırmazdı; bronz yüzü ve uzun, rahat adımlarıyla boylu boslu, ince yapılı ve düzgün biriydi. Philip kızın kendisinde ne bulduğunu merak etti. Sally'nin kendisini bildiği türden bir aşkla sevip sevmediğini bilmiyordu. Ne olmuş? Onun saflığından emindi. Pek çok şeyin bir araya geldiği belli belirsiz bir sezişe sahipti; kızın hissettiği şeyin tam bilincinde olmayışı, havanın, şerbetçiotlarının ve gecenin sarhoş ediciliği, doğal bir kadının sağlıklı içgüdüleri, sevecenliğin taşkınlığı ve biraz annece biraz da kardeşçe bir şefkatin varlığı; sahip olduğu her şeyi vermişti çünkü kalbi yardımseverlik doluydu.

Yolda ayak sesleri duydu, karanlıktan bir siluet belirdi.

"Sally," diye mırıldandı.

Kız durup turnikeye yaklaştı, onunla birlikte kırsalın tatlı, temiz kokuları da geldi. Yeni biçilmiş otların kokusunu taşıyordu sanki, olgun şerbetçiotlarının rayihasını ve taze çimenlerin ferahlığını. Philip'inkilere değen dudakları yumuşak ve dolgundu, kolları arasındaki güçlü bedeni sıkıydı.

"Bolluk bereket," dedi. "Sen bolluk ve bereketsin."

Kızın gözlerini kapatıp gözkapaklarını öptü, önce birini sonra diğerini. Sally'nin güçlü ve kaslı kolları dirseğe kadar çıplaktı; Philip bu çıplaklığı okşadı ve güzelliğine hayret etti; karanlıkta parlıyordu, cildi Rubens'in resmettikleri gibi bembeyaz ve şeffaftı, bir tarafında da küçük altın tüyler vardı. Bir Sakson tanrıçasının koluydu bu; ama hiçbir ölümsüz böylesi narin, sade bir doğallığa sahip olamazdı; Philip gülhatmilerden, adına York ve Lancaster denen kırmızı ve beyaz güllerden ve çörekotundan, hüsnüyusuftan ve hanımelinden, hezarenden ve taşkırandan müteşekkil, tüm insanların kalbinde açan çiçeklerle dolu bir köy evi bahçesi düşündü.

"Nasıl olur da hoşlanırsın benden?" dedi. "Önemsizim, topalım, sıradanım, çirkinim."

Sally iki eliyle onun yüzünü tutup dudaklarından öptü. "Eski kafalı bir aptalsın, işte busun sen," dedi.

121

Şerbetçiotu toplama işi bitince Philip, St. Luke'ta revir doktoru asistanı olacağı haberiyle, Athelny'lerle birlikte Londra'ya döndü. Westminister'da mütevazı bir pansiyonda kendine oda tuttu ve ekim başında görevine başladı. İş ilginç ve değişkendi; her gün yeni bir şey öğreniyordu; kendini birazcık önemli hissediyordu ve Sally'yi bol bol görüyordu. Hayattan olağanüstü zevk alıyordu. Ayakta hastasının olduğu günler hariç, saat altı civarı işi bitiyor ve o zaman Sally çıktığında onunla buluşmak üzere kızın çalıştığı dükkâna gidiyordu. Yolun karşı tarafındaki "depo girişi"nde ya da biraz daha ileride, ilk köşede takılan birkaç genç adam daha olurdu; ikişer ikişer ya da küçük gruplar halinde çıkan kızlar da onları fark edince birbirlerini dirsekleyip kıkırdarlardı. Düz siyah elbisesi içinde Sally, Philip'le yan yana şerbetçiotu toplayan o taşralı kızdan çok farklı görünüyordu. Dükkândan hızlı adımlarla yürüyüp çıkardı, ama buluştuklarında adımları hız keserdi ve onu uysal bir gülümseyişle selamlardı. Kalabalık caddede yan yana yürürlerdi. Philip ona hastanedeki işini anlatır, kız da ona o gün dükkânda neler yaptığını söylerdi. Sally'yle birlikte çalışan kızların isimlerini öğrenmeye başlamıştı. Zaman içinde Sally'nin ölçülü ama zekice komiklikler yaptığını fark etti, ayrıca amirleri olan kadınlarla erkeklerin tuhaflıklarına dair, Philip'i çok eğlendiren yorumlarda bulunuyordu. Sally'nin çok tipik bir anlatım biçimi vardı, anlattığı şeyin komik hiçbir tarafı yokmuş gibi çok ciddi bir eda takınıyordu, yine de o kadar keskin bir gözlem oluyordu ki Philip gevrek gevrek kahkaha atmaya başlıyordu. Ardından, kendi esprisinin farkında olduğunu gösteren, gülümseyen gözlerle ona yandan bir

bakış atıyordu. Buluştuklarında tokalaşıyor ve aynı şekilde resmi biçimde ayrılıyorlardı. Bir seferinde Philip ondan gelip pansiyonunda kendisiyle çay içmesini istedi, ama Sally bunu reddetti.

"Hayır, bunu yapamam. Yakışık alınaz."

Aralarında hiçbir zaman tek bir sevgi kelimesi geçmedi. Kız, bu yürüyüşlerdeki arkadaşlıktan fazlasını istemiyor gibi görünüyordu. Yine de Philip, Sally'nin kendisiyle birlikte olmaktan memnun olduğuna emindi. Sally, başlangıçtaki gibi onu şaşırtmaya devam ediyordu. Tavırlarını hâlâ çözememişti; ama tanıdıkça ondan daha çok hoşlanıyordu; becerikli ve otokontrollüydü, cazibeli bir dürüstlüğü vardı; her koşulda ona güvenebileceğinizi hissediyordunuz.

Bir defasında alakasızca, "İnanılmaz iyi birisin," dedi ona.

"Ben de herkes gibiyim herhalde," diye cevap verdi kız.

Philip ona âşık olmadığını biliyordu. Kıza karşı büyük bir duygusal yakınlık hissediyor, arkadaşlığı hoşuna gidiyordu; tuhaf biçimde rahatlatıcıydı; ayrıca bir mağazada çalışan on dokuz yaşında bir kıza karşı aklından geçirebilmesi ona saçma gelen bir şey daha hissediyordu: Ona saygı duyuyordu. Fevkalade sağlıklı oluşuna da hayrandı. Hiçbir kusuru olmayan muhteşem bir hayvandı; fiziksel mükemmellik Philip'in içini hep hayranlık içeren bir huşuyla doldururdu. Kız onun kendisini değersiz hissetmesine yol açıyordu.

Sonra bir gün, Londra'ya dönmelerinin üstünden yaklaşık üç hafta geçmişken, yan yana yürürlerken Philip onun alışılmadık biçimde sessiz olduğunu fark etti. Sally'nin yüz ifadesindeki sükûnet, kaşlarının arasındaki hafif bir çizgiyle değişmişti. Bu, kaş çatmanın başlangıcıydı.

"Sorun nedir Sally?" diye sordu.

Kız ona değil, dosdoğru önüne baktı, yüzü karardı.

"Bilmiyorum."

Philip onun kastettiği şeyi hemen anladı. Kalbi aniden, hızlıca hop etti ve yanaklarının rengi çekildi.

"Ne demek istiyorsun? Yoksa korktuğun şey..."

Philip durdu. Daha fazla konuşamadı. Böyle bir şeyin olabileceği hiç aklına gelmemişti. Ardından kızın dudaklarının titrediğini fark etti, ağlamamaya çalışıyordu.

"Henüz emin değilim. Belki her şey yolundadır."

Philip'in ondan hep ayrıldığı yere, Chancery Road'un köşesine gelene dek sessizce yürüdüler. Sally elini uzatıp gülümsedi.

"Henüz endişelenme. Hayırlısını ümit edelim."

Philip, kafasının içinde bir düşünce hengâmesiyle yürüyüp uzaklaştı. Ne büyük bir aptallık etmişti! Aklına gelen ilk şey buydu; adi, sefil bir aptaldı ve bir öfke patlamasıyla bunu kendi kendine defalarca tekrar edip durdu. Kendisinden iğreniyordu. Nasıl böyle bir belaya bulaşabilmişti? Ama aynı anda, düşünceler birbiri ardına beyninde cirit atıp, yine de bir kâbusta görülen bir yapbozun parçaları gibi umutsuz bir keşmekeşin içinde bir arada durur gibiyken, kendi kendine ne yapacağını sordu. Her şey önünde çok açıkken, uzun zamandır hedeflediği her şey nihayet ulaşılabilir mesafeye gelmişken, akıl almaz aptallığı bu yeni engelin ortaya çıkmasına yol açmıştı. Philip'in kabul ettiği şeylerin üstünde fazla durmaması, düzenli yaşama duyduğu arzunun bir kusuruydu ve bu da onun gelecekte yaşama arzusuydu; hastanedeki işine başlar başlamaz, seyahatlerini ayarlamaya koyulmuştu. Geçmişte, geleceğe dair planlarını genellikle fazla ayrıntılı düşünmemeye çalışmıştı, bu yalnızca heves kırıcıydı; ama artık hedefine o kadar yaklaşmıştı ki bu tutkuya dayanmak çok zordu. Her şeyden önce, İspanya'ya gitmeye niyetliydi. Kalbindeki ülke burasıydı; şimdiye dek de onun ruhuyla, romantizmiyle, renkleri, tarihi ve görkemiyle dolmuştu; buranın onun için başka hiçbir ülkenin veremeyeceği özel bir mesaj taşıdığını hissediyordu. Bu güzel eski şehirlerin dolambaçlı sokaklarında çocukluğunda çoktan yürümüştü sanki; Córdoba, Sevilla, León, Toledo, Tarragona, Burgos. İspanya'nın büyük ressamları onun ruhunun ressamlarıydı ve

azap içindeki huzursuz kalbi için diğer bütün ressamlardan daha önemli olan eserleriyle karşı karşıya geldiğinde hissedeceği esrimeyi düşündükçe nabzı hızla atıyordu. Kendi ırklarının özelliklerini başka ülkelerin şairlerinden daha fazla taşıyan bu büyük şairleri okumuştu; çünkü onlar ilhamlarını dünya edebiyatının genel akımlarından ziyade ülkelerinin kavurucu, kokulu düzlüklerinden ve kasvetli dağlarından alıyor gibi görünüyorlardı. Birkaç ay gibi kısa bir süreden sonra, ruhun ve tutkunun ihtişamına en uygun görünen bu lisanı tüm çevresinde kendi kulaklarıyla işitecekti. İnce zevki ona, şevkini tatmin etmek için Endülüs'ün fazla yumuşak ve tensel, hatta biraz müstehcen olduğunu sezdiriyordu; hayal gücü de Kastilya'nın rüzgârın süpürdüğü uzaklıklarına ve Aragon'la León'un bakımsız ihtişamına daha bir hevesle takılıp kalıyordu. Bu bilinmez temasların ona neler vereceğini tam olarak bilmiyordu, ama bunlardan, daha uzak ve daha yabancı yerlerin çeşitli harikalarıyla daha yetkin bir şekilde yüz yüze gelip onları kavramak için bir güç ve bir amaç edineceğini hissediyordu.

Çünkü bu sadece başlangıçtı. Gemilerinde doktor istihdam eden çeşitli şirketlerle bağlantıya geçmişti ve onların rotalarını biliyordu, bu gemilerde bulunan kişilerden her bir hattın avantajlarını ve dezavantajlarını tam olarak öğrenmişti. Orient ile P&O'yu bir kenara ayırdı. Bunlarda yatacak yer bulmak zordu; ayrıca yolcu trafikleri tıbbi personele çok az özgürlük tanıyordu; ama Doğu'ya acelesiz seferlere çıkan büyük tarifesiz gemiler gönderen birkaç başka şirket vardı, bir iki günden iki haftaya kadar çeşitlilik gösteren sürelerde her tür limanda duruyorlardı, böylece bol bol zamanınız oluyor, genellikle ülkelerin iç kısımlarına bir geziye çıkabilmek mümkün oluyordu. Ücret düşüktü, yiyecek ancak yetecek kadardı, bu yüzden bu görevlere fazla talep olmuyordu ve Londra'da mezun olmuş biri başvuracak olursa böyle bir iş bulması neredeyse kesindi. Rastgele

birkaç adamdan başka hiçbir yolcu olmadığı için, yol üstü olmayan bir limandan öbürüne gitme işinde gemide geçen hayat samimi ve güzeldi. Philip teğet geçtikleri yerlerin listesini ezbere biliyordu; bunların her biri gözünde tropik güneş ışığının, bereketli, gizemli, yoğun bir hayatın sihirli renginin canlanmasına yol açıyordu. Hayat! Onun istediği buydu. Nihayet hayatın menziline girebilmişti. Belki de Tokyo ya da Şanghay'dan başka bir denizyolu hattına geçebilir ve Güney Pasifik adalarına kendini atabilirdi. Bir doktora her yerde ihtiyaç vardı. Burma'nın bir bölgesine gitme fırsatı çıkabilirdi, Sumatra ya da Borneo'nun o zengin cangıllarına gidemez miydi? Hâlâ gençti ve zaman onun lehine işliyordu. İngiltere'yle hiçbir bağı, hiç arkadaşı yoktu; yıllarca hayatın güzelliğini, mucizesini ve çeşitliliğini öğrenerek dünyanın bir ucundan diğerine gidip durabilirdi.

Şimdi de bu şey çıkmıştı. Sally'nin yanılma ihtimalini bir kenara koydu; tuhaf biçimde onun haklı olduğunu hissediyordu; nihayetinde bu gayet mümkündü; Doğa'nın onu çocuk doğurmak için yarattığını herkes görebilirdi. Ne yapması gerektiğini biliyordu. Bu olayın onu yolundan kıl payı döndürmesine izin vermemeliydi. Griffiths'i düşündü; genç adamın böyle bir haberi nasıl bir kayıtsızlıkla karşılayacağını kolayca gözünde canlandırabiliyordu; bunu berbat bir baş ağrısı olarak görür ve akıllı bir genç gibi hemen tabanları yağlardı; kızı kendi dertleriyle elinden geldiğince baş etmeye terk ederdi. Philip bunun kaçınılmaz olduğu için gerçekleştiğini söyledi kendine. Onun suçu Sally'ninkinden fazla değildi; dünyayı ve hayatın gerçeklerini bilen bir kızdı, göz göre göre bu riski göze almıştı. Böyle bir kazanın hayatının tüm gidişatını etkilemesine izin vermek delilik olurdu. Hayatın faniliğinin, onun tadını çıkarmanın nasıl da gerekli olduğunun kuvvetli bir şekilde bilincindeki birkaç insandan biriydi. Sally için elinden gelen her şeyi yapacaktı; ona yeterli

miktarda para verebilirdi. Güçlü bir adam, amacından saptırılmasına asla izin veremezdi.

Philip tüm bunları kendi kendine söyledi ama yapamayacağını biliyordu. Yapamazdı işte. Kendisini tanıyordu.

"Lanet olasıca iradesizin biriyim," diye söylendi çaresizce.

Sally ona güvenmiş, Philip'e karşı iyi niyetli olmuştu. Tüm mantığına rağmen, çok korkunç olduğunu hissettiği böyle bir şeyi yapamazdı. Kızın perişan olduğu düşüncesi sürekli onunlayken seyahatlerinde hiçbir huzur bulamayacağını biliyordu. Ayrıca, kızın annesiyle babası vardı; ona hep iyi davranmışlardı; bunun karşılığında nankörlük edemezdi. Yapılacak tek şey Sally'yle mümkün olduğunca hızlı bir biçimde evlenmekti. Doktor South'a yazıp kısa zamanda evleneceğini ve teklifi hâlâ geçerliyse kabul etmeye hazır olduğunu bildirecekti. Yoksul insanlar arasında yapacağı böyle bir iş onun için mümkün olan tek şeydi; orada sakatlığının önemi yoktu, karısının basit tavırlarını küçümsemezlerdi. Onu karısı olarak düşünmek tuhaf geldi, içini ilginç, yumuşak bir hissin kaplamasına neden oldu; çocuğun kendisinden olduğunu düşününce bir duygu dalgası her yanını sardı. Doktor South'un onunla çalışmaktan memnun olacağı konusunda azıcık bir şüphesi vardı, o balıkçı köyünde Sally'yle sürdüreceği hayatı gözünde canlandırdı. Deniz gören küçük bir evleri olurdu, hiç bilmediği ülkelere giden gemilerin geçişini izlerdi. Belki en akıllıca şey buydu. Cronshaw, hayal gücüyle mekânın ve zamanın ikiz âlemlerini elinde tutan kendisi için hayatın gerçeklerinin hiçbir öneminin olmadığını söylemişti ona. Doğruydu. *Onu sonsuza dek sev, karşılığını verecektir.**

Karısına düğün hediyesi, büyük umutları olacaktı. Fedakârlık! Bunun güzelliği Philip'in moralini yükseltti, bütün akşam bunu düşündü. O kadar heyecanlıydı ki okuyamıyordu. Pansiyonundan sokaklara çıkmaya zorlanmış

* John Keats'in *Ode to a Grecian Urn* (Bir Grek Kupasına Methiye) şiirinden bir dize: *Forever wilt thou love and she be fair!* (ç.n.)

gibiydi, Birdcage Walk'ta aşağı yukarı yürüyüp durdu, kalbi mutlulukla güm güm atıyordu. Sabırsızlığına zar zor katlanabiliyordu. Teklifini yaptığında Sally'nin mutluluğunu görmek istiyordu, bu kadar geç olmasaydı hemen oraya giderdi. Huzurlu oturma odasında Sally'yle geçireceği uzun akşamları gözünde canlandırdı, perdeler çekilmemiş olacaktı, böylece denizi görebileceklerdi; o kitaplarıyla, Sally önündeki işe eğilmiş halde oturacaktı ve lambanın ışığı onun tatlı yüzünü daha beyaz tenli gösterecekti. Büyüyen çocuktan konuşacaklardı ve Sally bakışlarını ona çevirdiğinde, gözlerinin içinde aşkın ışığını görecekti. Hastaları olan balıkçılar ve onların karıları onlara büyük sevgi duyacaklar, bunun karşılığında onlar da bu basit hayatların haz ve elemine dahil olacaklardı. Ama düşünceleri kendisiyle Sally'nin olacak oğlana döndü. Şimdiden içinde ona kendini tutkuyla adadığını hissediyordu. Ellerini onun küçük mükemmel kollarıyla bacaklarından geçirdiğini düşünüyordu, çok güzel bir çocuk olacağını biliyordu; zengin, farklı bir hayata dair bütün hayallerini onda gerçekleştirecekti. Geçmişinin uzun ve zorlu yolculuğunu düşününce bunu mutlulukla kabullendi. Hayatı onun için çok zor kılan sakatlığı kabullendi; bunun karakterini çarpıttığını biliyordu, ama ona büyük keyif veren içgörü gücünü de bunun sayesinde kazandığını artık anlıyordu. O olmasaydı asla güzelliği böyle hevesle takdir etmez, sanata ve edebiyata tutkuyla bağlanamaz, hayatın çeşitli yönlerine böyle ilgi duyamazdı. Sıklıkla uğradığı alay ve küçümsemeler zihninin kendi içine dönmesine ve kokularını asla kaybetmeyeceğini hissettiği o çiçeklerin ortaya çıkmasına yol açmıştı. O zaman normalin dünyadaki en nadir şey olduğunu görmüştü. Herkesin bedensel ya da zihinsel bir sakatlığı vardı: Tanıdığı bütün insanları düşündü (tüm dünya hastane gibiydi ve bunda ne bir şiirsellik ne de mantık vardı), bedenen sakat ve zihnen yıpranmış uzun bir kafile gördü, bazıları zayıf kalbi veya zayıf ciğerleriyle bedenen

hasta, bazıları ise irade zayıflığı ya da içki bağımlılığıyla ruhen hastaydı. O anda hepsi için ilahi bir şefkat hissetti. Kör talihin aciz enstrümanlarıydılar. İhaneti için Griffiths'i, ona yaşattığı acılar için de Mildred'ı affetti. Kendilerine mâni olamamışlardı. Tek mantıklı şey, insanın iyi tarafını kabul edip hatalarına sabır göstermekti. Ölmekte olan Tanrı'nın sözleri geçti aklından:

*Onları bağışla, çünkü ne yaptıklarını bilmiyorlar.**

122

Cumartesi günü Sally'yle National Gallery'de buluşmayı kararlaştırdı. Kız mağazadan çıkar çıkmaz oraya gelecekti ve Philip'le öğle yemeği yemeyi kabul etmişti. Onu en son gördüğünden beri iki gün geçmiş, Philip bu zamanı çok sevinçli geçirmişti. Bu his dolayısıyla o kadar mutluydu ki onu görme girişiminde bulunmamıştı. Sally'ye tam olarak ne söyleyeceğini ve bunu nasıl söyleyeceğini kendine tekrarlayıp durmuştu. Artık sabırsızlığı katlanılmaz ölçüdeydi. Doktor South'a mektup yazmıştı ve o sabah ondan gelen bir telgraf da cebindeydi: Çuvala girmişsin seni huysuz aptal. Ne zaman geleceksin? Philip, Parliament Caddesi'nde yürüdü. Güzel bir gündü, ışığın sokaklarda dans etmesine yol açan parlak bir kış güneşi vardı. Kalabalıktı. Ötede belli belirsiz bir sis seçiliyor, bu da binaların muhteşem hatlarını zarifçe yumuşatıyordu. Trafalgar Meydanı'nı geçti. Birden kalbi gövdesinde tuhaf biçimde hop etti; önünde gördüğü bir kadını Mildred sandı. Fiziği aynıydı, ona özgü biçimde ayaklarını hafifçe sürüyerek yürüyordu. Kalbi güm güm atarak, hiç düşünmeden onun yanına gelene dek adımlarını hızlandırdı, o zaman, kadın dönünce, bunun tanımadığı biri olduğunu gördü. Bu çizgileri daha belirgin, sarı tenli yaşlı bir kadının yüzüydü. Adımları hız kesti. Çok büyük bir rahatlama hissetti, ama tek hissettiği rahat-

* Yeni Antlaşma, Luka, 23:34. (ç.n.)

lama değildi; aynı zamanda hayal kırıklığıydı; kendisinden dehşete düşmüştü. Bu tutkudan hiç kurtulamayacak mıydı? Her şeye rağmen, o aşağılık kadına karşı kalbinin derinliklerinde hep titreşen tuhaf, umutsuz bir hasret hissediyordu. Bu aşk ona o kadar acı çektirmişti ki ondan asla ama asla tam olarak kurtulamayacağını biliyordu. Tutkusunu ancak ölüm nihayet dindirebilirdi.

Ama bu sancıyı kalbinden söküp attı. Sevecen mavi gözlü Sally'yi düşündü; ve dudakları kendiliğinden bir gülümsemeyle kıvrıldı. National Gallery'nin basamaklarından çıkıp ilk salonda oturdu, böylece içeri girdiği an onu görebilirdi. Resimler arasında olmak onu hep rahatlatırdı. Özellikle belli bir tanesine bakmaktan ziyade onların renklerinin ihtişamının, çizgilerinin güzelliğinin ruhuna işlemesine izin verdi. Hayal gücü Sally'yle meşguldü. Onu bir mağazadaki orkideler ve açelyalar arasındaki bir peygamberçiçeği gibi olağandışı bir figür gibi durduğu bu Londra'dan alıp götürmek hoş olacaktı; Kentish şerbetçiotu tarlasında onun şehre ait olmadığını öğrenmişti; Dorset'in yumuşak göğü altında daha nadir bir güzellikle serpileceğinden emindi. Sally içeri girince onu karşılamak için kalktı. Bileğinde beyaz manşetler, boynunda ince keten bir yaka olan siyah bir elbise giymişti. Tokalaştılar.

"Geleli çok oldu mu?"

"Hayır. On dakika. Aç mısın?"

"Çok değil."

"Burada biraz oturalım mı?"

"Öyle istiyorsan."

Sessizce, yan yana, konuşmadan oturdular. Onun yakınında olması Philip'in hoşuna gidiyordu. Mutluluk saçan sıhhati onu ısıtıyordu. Hayatın ışıltısı bir hale gibi onu sarmıştı sanki.

"Eee, ne var ne yok?" dedi sonunda Philip, hafifçe gülümseyip.

"Ah, her şey yolunda. Yanlış alarmmış."

"Öyle mi?"

"Sevinmedin mi?"

Olağanüstü bir his içini kapladı. Sally'nin şüphesinin sağlam temellere dayandığından emin olmuştu; bir hata olabileceği ihtimali bir an olsun aklına gelmemişti. Tüm planları birdenbire altüst oldu, tüm detaylarıyla hayalinde canlandırdığı varlık hiçbir zaman gerçekleşmeyebilecek bir hayalden başka bir şey değildi. Bir kez daha özgür kalmıştı. Özgür! Projelerinin hiçbirinden vazgeçmesine gerek yoktu, hayatla ne isterse yapmak hâlâ kendi elindeydi. Hiçbir neşe hissetmedi, sadece canı sıkıldı. Kalbi burkuldu. Gelecek önünde kasvetli bir boşluk halinde uzanıyordu. Tehlike ve yoksunluk içinde, yıllar boyunca denizlerde seyahat etmiş de sonunda güzel bir limana varmış gibiydi, ama tam girecekken ters bir rüzgâr ortaya çıkıp onu yeniden açık denize sürüklemişti; zihni karanın bu yumuşak çayırlarını ve güzel ormanlarını uzun uzun düşündüğü için de okyanusun uçsuz bucaksız çölleri içini ıstırapla doldurmuştu. Yeniden yalnızlıkla ve fırtınalarla karşı karşıya gelemezdi. Sally parlak gözleriyle ona baktı.

"Sevinmedin mi?" diye sordu yeniden. "Çok sevinirsin sanmıştım."

Philip'in yorgun ve yabani bakışları onunkilerle buluştu.

"Emin değilim," diye mırıldandı.

"Çok tuhafsın. Çoğu erkek sevinirdi."

Kendini kandırdığının farkına vardı; onu evlenme düşüncesine yönelten fedakârlık değil, bir eşe, bir eve ve sevgiye duyduğu arzuydu; şimdi de bunların hepsinin parmaklarının arasından kayıp gittiğini görünce içini keder kaplamıştı. Bunların hepsini dünyadaki her şeyden daha fazla istiyordu. İspanya'dan ve şehirlerinden, Córdoba'dan, Toledo'dan, León'dan ona neydi; Burma'daki pagodaların ve Güney Denizi Adaları'nın lagünlerinin onun için ne anlamı vardı?

Amerika, şimdi ve burasıydı. Ona göre bütün hayatı, başka insanların kelimeleriyle ya da yazdıklarıyla ona yavaş yavaş zerk ettiği ideallerdi, asla kendi yüreğinin arzuları değildi. İzlediği yol hep tüm ruhuyla ne istediğiyle değil de, ne yapması gerektiğiyle değiştirilmişti. Tüm bunları şimdi bir sabırsızlık hareketiyle kenara atıyordu. Hep gelecekte yaşamış ve şimdi hep parmaklarının arasından kayıp gitmişti. Ya idealleri? Hep girift ve güzel, pek çok tasarımdan farklı ve dünyanın anlamsız gerçeklerinden azade bir tasarım yapma arzusunu düşündü: En basit tasarımı görememişti, yani bir insanın doğduğu, çalıştığı, evlendiği, çocuk sahibi olduğu ve öldüğünü, bu da aynı şekilde en mükemmel plan değil miydi? Mutluluğa teslim olmak, yenilgiyi kabul etmek anlamına gelebilirdi, ama bu pek çok zaferden daha iyi bir mağlubiyetti.

Hızlıca Sally'ye baktı, onun ne düşündüğünü merak etti, ardından bakışlarını yine öteye çevirdi.

"Sana evlenme teklif edecektim," dedi.

"Edebileceğini düşündüm, ama yolunda bir engel olmak hoşuma gitmezdi."

"Böyle düşünmemeliydin."

"Seyahatlerin ne olacak, İspanya vesaire?"

"Seyahat etmek istediğimi nereden anladın?"

"Bir şeyler anlamam normal. Seni ve babamı makineli tüfek gibi bundan konuşurken duydum."

"Onların hiçbiri umurumda değil." Philip bir an durakladı, ardından hafif, çatlak bir fısıltıyla konuştu. "Senden ayrılmak istemiyorum! Senden ayrılamam."

Sally cevap vermedi. Philip onun ne düşündüğünü anlayamıyordu.

"Benimle evlenir misin, Sally?"

Kız kımıldamadı ve yüzünde hiçbir duygu emaresi belirmedi, ama cevap verirken Philip'e bakmadı:

"Öyle istiyorsan."

"Sen istemiyor musun?"

"Ah, elbette kendi evim olsun isterim, hem yuva kurma vaktim de geldi."

Philip belli belirsiz gülümsedi. Artık onu çok iyi tanıyordu ve bu tavrına hiç şaşırmadı.

"Ama *benimle* evlenmek istemiyorsun?"

"Evlenebileceğim başka kimse yok."

"O zaman oldu bu iş."

"Annemle babam şaşıracaklar, değil mi?"

"Çok mutluyum."

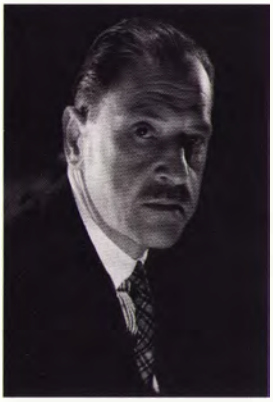
"Yemek yemek istiyorum," dedi Sally.

"Sevgilim!"

Philip gülümsedi, onun elini tutup sıktı. Kalkıp yürüyerek galeriden çıktılar. Merdiven korkuluğunda bir an durup Trafalgar Meydanı'na baktılar. Taksiler ve otobüsler gidip geliyor, insan kalabalığı akıyordu, her tarafta bir hengâme yaşanıyor ve güneş parlıyordu.

Modern Klasikler Dizisi - 95

Somerset Maugham'ın başyapıtı olarak kabul edilen *İnsanın Esareti*, *Modern Library*'nin 20. yüzyılda İngiliz dilinde yazılmış en iyi yüz roman listesine dahil edilmiştir. Yazar, başlığını Spinoza'nın *Ethica* adlı yapıtının bir bölümünden aldığı romanında, gerçekle kurguyu iç içe geçirmiştir. Özyaşamıyla büyük ölçüde paralellikler taşıyan bu romanda, küçük yaşta öksüz kalıp akrabaları tarafından büyütülen, bir ayağı doğuştan sakat olan Philip'in uyum sağlamakta zorlandığı yatılı okul günlerinin ardından acılı olgunlaşma yıllarını anlatır. Önce muhasebeciliği deneyen, daha sonra sanat eğitimine yönelen Philip, en sonunda Londra'da tıp eğitimine başlar. Orada onu yıkıma sürükleyecek ve hayatını altüst edecek bir aşk macerası beklemektedir.

W. SOMERSET MAUGHAM (1874-1965): İngiliz romancı, oyun ve öykü yazarı, Paris'te doğdu ve on yaşına kadar bu şehirde yaşadı. Canterbury'deki King's School'da öğrenim gördü. Heidelberg'de bir yıl geçirdikten sonra Londra'daki St. Thomas Hastanesi Tıp Okulu'na girdi ve 1897'de mezun oldu. Ancak ilk romanı *Liza of Lambeth*'ın (1897; Lambeth'li Liza) başarı kazanması üzerine edebiyata yöneldi. 1919'da yayımlanan *The Moon and Sixpence* (Ay ve Altı Peni) romancı olarak kabul görmesini sağladı. Onu genç bir kadının ruhani uyanışının hikâyesini anlattığı *The Painted Veil* (1925; *Boyalı Peçe*) izledi. Bir diğer önemli yapıtı *The Razor's Edge*'de (1944; Bıçak Sırtı) ise savaştan yeni çıkmış Amerikalı bir askerin terhis olduktan sonraki arayışlarını anlattı. 1927 yılında güney Fransa'ya yerleşen Maugham, hayatının sonuna dek burada yaşadı.

9 786052 950265

THG
0584269
RAG
2019
THG

38 TL